เอกสารโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2
และนานาชาติครั้งที่ 1 (แบบออนไลน์) และออนไซต์

หัวข้อ

ปัญญาและคุณธรรมเชิงพุทธ

(The 2nd National and 1st International Conference, 2024
"Wisdom and morality of Buddhism")

จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
และสถาบันภาคีเครือข่ายระดับชาติและนานาชาติ
วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567

เอกสารโครงการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 และนานาชาติ ครั้งที่ 1 (แบบออนไลน์และออนไซต์)

“ปัญญาและคุณธรรมเชิงพุทธ”

The 2nd National and 1st International Conference, 2024

“Wisdom and morality of Buddhism”

จัดโดย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

และสถาบันภาคีเครือข่ายระดับชาติและนานาชาติ

วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567

ที่ปรึกษา

พระพรหมวัชรธีราจารย์, ศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีวัชรวิสุทธิ์, ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บรรณาธิการเอกสาร

พระมหาสุพัตร์ วชิราวุโธ, รศ.ดร.

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้ช่วยบรรณาธิการเอกสาร

พระครูสุตภัทรบัณฑิต,รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

รศ.ดร.ยุทธนา พูนเกิดมะเริง

ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในสถาบัน

พระมหาพรชัย สิริวโร, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาขวัญชัย กิตฺติเมธี, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์

รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์

ผศ.ดร.คงสฤษฎ์ แพงทรัพย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์

ผศ.ดร.โยตะ ชัยวรกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ดร.สมเจต หลวงกัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

ผศ.ดร.เกรียงไกร พินยารัก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ดร.พูนศักดิ์ กมล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

รศ.ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

รศ.ดร.ประพัฒน์ ศรีกูลกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

รศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน

พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

พระศรีวินยาภรณ์, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

พระกิตติสารสุธี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์

พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พระครูสุภัทรสีลโสภณ, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชฺชโญ, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์

พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์
ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
รศ.ดร.มานพ นักการเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา
รศ.ดร.ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผศ.ดร.วิเชียร แสนมี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.สำราญ ศรีคำมูล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
ผศ.ดร.ประยูร ป้อมสุวรรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.สมพร เหลาฉลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.ธีรัตม์ แสงแก้ว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญานนท์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.เมธา หริมเทพาธิป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.สุณี เวชประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์
ผศ.ดร.เนตร หงส์ไกรเลิศ มหาวิทยาลัยสยาม
ดร.กฤตสุชิน พลเสน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย
ดร.กฤตพิศิษฏ์ ปูรณภัทร์ธนากุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย
ดร.สมิตไธร อภิวัฒนอมรกุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ดร.สิริพร ครองชีพ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา
พ.ต.ท.หญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม โรงเรียนนายร้อยตำรวจ คณะสังคมศาสตร์
ดร.สมเจต หลวงกัน มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
ดร.วุฒิพงษ์ รอดบำรุง ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ดร.เอกลักษณ์ เพ็งพรหม ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ดร.พูนศักดิ์ กมล มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ดร.ครรชิต แสนอุบล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะศึกษาศาสตร์
ดร.มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้
ดร.วีรชัย กำธร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ดร.ศรุตานนท์ คงประดิษฐ์ วิทยาลัยทองสุข

Prof. Dr. Pankaj Srivastava Mortal Nehru National Institute of Technology, India
Dr.Ratanak KEO Department of Policy, Ministry of Education, Youth and Sport, Cambodia
Dr.Suresh Kumar Department of Buddhist Studies, Nava Nalanda, Mahavihara Nalanda, Bihar, India
Dr.Kavi Dhaja Sitagu International Buddhist Academy Sagaing, Myanmar
Dr.Chai Ching Tan A professional engineer member registered with The Institute of Engineers, Australia

สถานที่จัดพิมพ์
G CLASS No. 26/19, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom, 73170, Thailand, Phone: 028892223, Fax: 028893204, Email: g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มีความมุ่งมั่นที่จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของวิทยาเขตนครราชสีมา สู่สาธารณะด้วยการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน จึงร่วมกับมหาวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมตามนโยบายของรัฐบาลต่าง ๆ อีกหลายส่วนงาน จัดโครงการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 และนานาชาติครั้งที่ 1 (แบบออนไลน์และออนไซต์) ภายใต้หัวข้อ “ปัญญาและคุณธรรมเชิงพุทธ” (The 2nd National and 1st International Conference, 2024 “Wisdom and morality of Buddhism”) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

สำหรับโครงการนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติและนานาชาตินี้ มีความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการทางพุทธศาสนาและศาสตร์อื่น ๆ ในระดับประเทศและระดับโลก โดยโครงการนี้มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันผ่านกิจกรรมทางวิชาการ นอกจากนี้ ยังมีการประสานงานกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่มีองค์ความรู้ในบริบททางพุทธศาสนา รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ในบริบทที่หลากหลาย

การประชุมนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติและนานาชาตินี้เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้นักวิชาการและผู้เข้าร่วมประชุมได้นำเสนอบทความ งานวิจัย และแลกเปลี่ยนความรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ กล่าวคือสนับสนุนให้นักวิจัย นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และองค์การระหว่างประเทศ ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความเข้าใจในความรู้ทางพุทธศาสนาและการพัฒนาด้านต่าง ๆ 2. เพื่อค้นหาประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ได้แก่ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางพุทธศาสนาในบริบทเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดถึงการพัฒนาบุคลากรด้านศาสนาและนโยบายที่เกี่ยวข้อง 3. เพื่อสร้างเครือข่ายชาวพุทธระหว่างประเทศ คือ เป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ นักวิชาการ และผู้นำด้านการพัฒนา จากการได้องค์ความรู้ในเวทีวิชาการดังกล่าวนี้ 4. เพื่อเป็นการนำสิ่งที่ได้จากเวทีวิชาการไปเป็นยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค และระหว่างประเทศ และ 5. เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศ กล่าวคือเพื่อเป็นการสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาวพุทธในประเทศต่าง ๆ ผ่านการได้องค์ความรู้และรู้จักกันในเวทีวิชาการ

ดังนั้น บรรณาธิการเอกสารนี้จึงขอขอบคุณ/ขออำนวยพร หน่วยงานและนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศที่นำผลงานที่ทรงคุณค่ามานำเสนอและเผยแพร่ในเอกสารนี้ ด้วยการดำเนินการเช่นนี้จัดว่าเป็นการเห็นความสำคัญและเป็นประโยชน์ร่วมกันในการเสริมสร้างความรู้และการบูรณาการศาสตร์

ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันให้มากขึ้นและเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักวิชาการทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการด้วยกันและเป็นการพัฒนาสังคมโดยให้เกิดความยั่งยืนผ่านการได้รับฟังผลงานวิชาการและวิจัยในเวทีต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	**จ**
สารบัญ	**ช**
ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท สุริยัน ผึ่งผาย, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ	**1**
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องสหกรณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา โดยใช้สื่อการสอน Kahoot โชคทวี ฤทธิจันทึก, มานิตย์ อรรคชาติ	**12**
ศึกษาการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา	**21**
วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในปรัชญาตะวันตก พระศตวรรษ กิตฺติปาโล (บุญกมล), พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชฺชโญ, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ	**32**
ศึกษาวิเคราะห์ความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก อริสา สายศรีโกศล, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, กฤตสุชิน พลเสน	**45**
การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อสร้างสันติสุขและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในบริบทต่าง ๆ ของสังคม พระอนันต์ อภินนฺโท, พระครูกิตติสุตคุณ, พระชนาเมธ เตชธโร	**56**
การมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่อง: มุมมองทางสังคมและจิตวิทยาทางพระพุทธศาสนา พระครูกิตติสุตคุณ, พระอนันต์ อภินนฺโท, พระครูพิศาลภัทรบัณฑิต, พระอธิการประเสริฐ ปุญฺญกาโม, พระชนาเมธ เตชธโร	**72**
การพัฒนาระบบกลไกนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาเสรีชน พันธ์ประโคน, ยุทธนา พูนเกิดมะเริง, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, ปารินันท์ ปางทิพย์อำไพ, ธนันท์รัฐ ประเสริฐศิลป์	**85**

การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 2566 ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา 101
สุรพงษ์ คงสัตย์, สิทธิศักดิ์ พรมสิทธิ์, อัปสร เตียวเจริญกิจ,
ยุทธนา พูนเกิดมะเริง, ประพันธ์ นึกกระโทก, พระครูปริยัติสโมธาน

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดย ศิริรัตน์ นาคิน 116
พระปัญญา กิตฺติปญฺโญ, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

ความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนา : ด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทย 120
พระครูวิจิตรธรรมโกศล, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, กฤตสุชิน พลเสน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างทีมงานและการทำงานเป็นทีม 131
พระปารมี ฐิตวิริโย, พระศุภฤกษ์ สุภจิตฺโต, ดวงนภา อนุดิลกไพศาล,
น้องรัก, ปาติมา มงคลส่งเสริม, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ,
มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ บุคลิกภาพ ลักษณะ บทบาทผู้นำและแนวทางการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ 144
พระภัทรกร อเนกวิโรจน์, ดีปู อวาล, มนัส วิเวกเพลิน, ธีทัศน์ ศรีลาชัย,
รัชนีกร นิลแก้ว, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ปฏิธรรม สำเนียง

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ และการจัดการ 159
พระมหานิธิวัฒน์ นีติธมฺโม, ฉัตรยาภรณ์ สำราญอินทร์, นวลอนงค์ มาชื้น, สุทิดา,
กวี เสือพล, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, พูนศักดิ์ กมล

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการตนเอง 168
ณัฒกร โข่วะกา, จันทิพพร กิตติขจรคีรี, นิภาพร นิลเนตร, เพ็ญนภา ภาสกรหิรัญ,
ปาริชาติ ชาแสน, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, เมธา หริมเทพาธิป

ทุนวัฒนธรรมกับบริบทการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล 179
วิไลวรรณ วงศ์จินดา, พนา เจนจบ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มเจอเนอเรชั่น Z 186
วิไลวรรณ วงศ์จินดา, พนา เจนจบ

การเข้าใจและจัดการกับความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษ 192
นิกร พลเยี่ยม, กิตติธัช นาชัย, สุวิจักขณ์ กูลยศชยางกูล,
อนุศาสน์ วรบูรณ์ภูมิสุข

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ: กุญแจสู่การสื่อสารในโลกไร้พรมแดน 207
วิรัตน์ ภูทองเงิน, กิตติธัช นาชัย, สุวิจักขณ์ กูลยศชยางกูล,
อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์, บุญรัตน์ อุตส่าห์
พระพุทธศาสนากับการปรับตัวเข้าสู่สังคมยุคศตวรรษที่ 21 222
พัชรพฤกษ์ ซ่อมจันทึก, มานิตย์ อรรคชาติ
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : กาเหว่าที่บางเพลง 232
โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
บัณฑิต ปิ่นมงคลกุล, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, สมพร เหลาฉลาด
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา 238
ณัฐวิภา เพชรตาด, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, สุชาติ บุษย์ชญานนท์
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา 248
ปรมัตถ์ สุวรรณสาร, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ,
สมเจต หลวงกัน, พูนศักดิ์ กมล
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : ห้องเรียนรัฐธรรมนูญนอกห้องเรียน 251
ตอน รัฐธรรมนูญกับประชาธิปไตย โดย ปริญญา เทวานฤมิตกุล
กนกวรรณ สงประชา, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ,
กฤตพิศิษฏ์ ปูรณภัทร์ธนากุล, คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์, เอกลักษณ์ เพ็งพรหม
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การจัดกระบวนการเรียนรู้ 258
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ”
ปารปริญญา ฤทธิศรไกร, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาของโลกยุคใหม่ 265
ขวัญศิริ คงเฉลิมใจ, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ,
เกรียงไกร พินยารัก, วีรชัย กำธร
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : จับประเด็นพาที เรื่องย่อ สาระสำคัญภาษาพาที 271
พายุ โนนแก้ว, พายุ โนนแก้ว, พนมนคร มีราคา
พระมหาเกรียงไกร สิริวฑฺฒโน, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : ครูแท้แพ้ไม่เป็น 275
เทคนิคและกำลังใจเพื่อครูมือใหม่ถึงครูวัยเก๋า
เสาวณีย์ คงจิ๋ว, พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ, พระครูวินัยธร สุขุม สุขวฑฺฒโก,
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : พลังแห่งจิตปัจจุบัน 281
ร้อยเอกสัญญา กลัดงาม, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ,
พระมหาภาณุวิชญ์ นามบุดดี, ธเนศ เกษศิลป์
โลกในทรรศนะพุทธปรัชญา 286
เดชฤทธิ์ สมสะอาด, วุฒิพงษ์ รอดบำรุง, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
กรรมตามทรรศนะพุทธปรัชญา 297
บัณฑิต ปิ่นมงคลกุล, วุฒิพงษ์ รอดบำรุง, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การศึกษาไทยในปัจจุบัน : 309
ถึงเวลาของการคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที
อาทิตยา ปันมุ่ง, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ประยูร ป้อมสุวรรณ์
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก 317
โดย สุเชาว์ พลอยชุม
วิริยา ศุภประสิทธิ์, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง 324
พระเจษฎา มะริรส, มนต์นัทธ์ธร ธาราปราภา, ศานันทีนี ใจวุฒิ,
ดีนา, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, พระมหาพิเชษฐ์ คำงาม,
พระมหาเกรียงไกร สิริวฑฺฒโน, ปิยะนุช ศรีสรานุกรม, วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 331
โดย สมคิด พรมจุ้ย และสุพักตร์ พิบูลย์
สุกัญญา นามัง, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, พระมหาพิเชษฐ์ คำงาม,
พระมหาเกรียงไกร สิริวฑฺฒโน, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พูนศักดิ์ กมล,
มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา, ศรุตานนท์ คงประดิษฐ์, วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
อิทธิพลเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสด 340
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
พระมหาจิตรกร จิตฺตสำโร (คำชัยภูมิ), ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม,
พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด 357
จังหวัดสุรินทร์
พระครูสังฆรักษ์เสรี อภินนฺโท (พินิจ), พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
ภัฏชวัชร์ สุขเสน

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 372
พระปรีชา ปิยวณฺโณ (ท่อนแก้ว), พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ,
ภัฏชวัชร์ สุขเสน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 385
พิพัฒน์ แก้วใส

ศึกษาวิเคราะห์มนุษย์สัมพันธ์ในทรรศนะขงจื๊อ 404
พระสนัด อธิปญฺโญ

แนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 413
พระสมหมาย กตปุญฺโญ (วิเศษชาติ), พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ,
พระครูศรีปรีชากร

ศึกษาจริยศาสตร์ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ 425
พระปลัดวิชิต อธิปญฺโญ

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 437
พระสุพรรณ์ กิตฺติคุตฺโต (ชฎาแก้ว), ภัฏชวัชร์ สุขเสน,
พระปลัดกิตติ ยุตฺติธโร

ศึกษาวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร 449
พระครูโสภณธรรมขันธ์

ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์กับเพลโต 462
บุญช่วย ทองกลาง

แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 472
สมศักดิ์ สนพะเนาว์, พระครูศรีปริยัติยารักษ์,
เกรียงไกร พินยารัก

แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 483
พระครูสุตธรรมวิสิฐ, พระครูศรีปริยัติยารักษ์,
เกรียงไกร พินยารัก

วิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา 497
เกรียงไกร พินยารัก, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุโธ,
พระอธิการประเสริฐ ปุญฺญกาโม, พระอนันต์ อภินนฺโท

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา 505
สิริยุช สมยิ่ง, พรชัย ศรีวิไลกุล

แนวความคิดเรื่องบ่อเกิดความรู้ของนักปรัชญาในพระไตรปิฎก 515
พระอธิการยุทธนา อธิจิตฺโต (พูลเพิ่ม)

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 522
พระครูกิตติสุตคุณ, สมศักดิ์ สนพะเนาว์,
เกรียงไกร พินยารัก

Comparative Analysis of Morality in Theravāda Buddhism and Hinduism 534
Kavi Dhaja Sitagu, Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

The Role of Buddhist Wisdom in Navigating Ethical Dilemmas in Modern Society 544
Prajatupol dhammesako

Exploring Consciousness (Citta) in Early Buddhist Philosophy: Functions and Practical Implications 561
Indra Narain Singh, Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun,
Wutthipong Rodbamrung

Buddhism and Peacebuilding in Diverse Societies: A Political Perspective 574
PhraKruSutaphattharabandit, Natthaphon Baokham

Reality in Buddhist Philosophy : A Comparative Study of Theravāda and Mahāyāna 587
Phra Khamvilay Pattathammavong,
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

Cosmology in the Trai Phum Phra Ruang: Insights into Buddhist Worldviews 596
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun,
Manatsawee Monpannawatthana

The Buddhist Wisdom Contributing to World Peace 607
Samphose Prak, Jaras Leeka, Kriangkrai Phinyarak

Kamma and Rebirth: A Buddhist Perspective 615
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

The Morality in Pali Tipitaka 624
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun,
Manatsawee Monpannayawatthana, Phrakhrupariyattisamotan

Buddhism's Ancient Wisdom in Binary Times: The Four Noble Truths and Eightfold Path as Digital Life Compass 637
Yutthana Poonkrirtmarirng, Phrakhru Sutathamwisit (ManatchaiKotchasit),
Phrakhru Prariyatthammapanee (Surawut khanongmat),
Natthaphon Baokham

The Philosophy and Practice of Education in Early Buddhist Literature: A Path to Wisdom and Liberation 648
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun,
Wutthipong Rodbamrung

Challenges and Opportunities in Managing Buddhist Educational Institutions in the Digital Era 660
Chaowalit Kuemphukhieo, Kriangkrai Phinyarak,
Phrakhru Sutathamwisit (ManatchaiKotchasit),
Phrakhru Prariyatthammapanee (Surawut khanongmat)

Madhyamika Philosophy : An Examination of the Middle Path 673
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun, Phrasriwacharavisutthi

Buddhist Management Innovation to Reduce Educational Inequality 683
Wilaiwan Wongjinda, Pana Jenjob

The Principle of Growth: A Buddhist Perspective 689
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun, Phrasriwacharavisutthi

Comparative Analysis of Morality in Theravāda Buddhism and Hinduism 703
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

The Use of Information Technology in Advancing Buddhist Education 713
Manatsawee Monpannawatthana

From Theory to Practice: Implementing Buddhist Wisdom and Ethics in Contemporary Educational Settings 724
Phrakhrupariyatsamothan, Siriporn Jongkonrat, Kriangkrai Phinyarak,
Phrakhruwinaithornvorawut woravutthimetee

ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

The Concept of Life in Theravada Buddhist Philosophy

สุริยัน ผึ่งผาย
Suriyan Phuengphai
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : Suriyan.phu@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอมโนทัศน์เรื่องชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า ชีวิตมนุษย์ตามคติของพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่ง ๆ หนึ่งที่อยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งในสากลจักรวาลและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เป็นไปโดยธรรมชาติ การเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ย่อมต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดและการสิ้นสุดของชีวิตมนุษย์ก็ย่อมอาศัยการดับไปของปัจจัยเหล่านั้น อันได้แก่การอาศัยกระบวนการทางชีววิทยา ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติและมีองค์ประกอบของชีวิตที่เป็นทั้งฝ่ายสสารและฝ่ายอสสาร หรือฝ่ายรูปธรรมและฝ่ายนามธรรม 3 ประการ ได้แก่ ไออุ่น อายุ และวิญญาณ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยว่าร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ในคติของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : มโนทัศน์, ชีวิต, พุทธปรัชญาเถรวาท

ABSTRACT

This academic article aims to present the concept of life from the perspective of Theravada Buddhist philosophy. The study reveals that human life, according to Buddhist beliefs, is an entity interconnected with all things in the universe and governed by natural laws. The emergence of human life depends on the conditions that bring it into existence, and its cessation relies on the dissolution of those conditions. This includes biological processes that occur naturally and involve the components of life, both material and immaterial, or physical and mental aspects. These components are classified into three

factors: warmth (heat), life span, and consciousness. These three factors serve as indicators to determine whether a body is still alive according to Buddhist teachings.

Keywords: Concept, Life, Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดในทางพระพุทธศาสนา และอาจถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาก็คือหลักคำสอนที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ของมนุษย์ พระพุทธศาสนามีแนวคิดว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดรวมถึงมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับลักษณะสามประการตามธรรมชาติที่เรียกว่า หลักไตรลักษณ์ อันได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์) อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) การที่มนุษย์จะหลุดพ้นจากห้วงของความทุกข์ได้นั้น ย่อมจะต้องกระทำการให้เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ตามหลักอริยสัจสี่ โดยในหลักคำสอนว่าด้วยอริยสัจสี่นั้นอาจกล่าวได้โดยละเอียดว่าเป็นการกล่าวถึงวงจรปฏิจจสมุปบาท อันเป็นการอธิบายเรื่องเหตุแห่งทุกข์และการดับทุกข์ทั้งในทางสมุทยวาร (สายเกิด) และนิโรธวาร (สายดับ) แนวคิดทางพุทธปรัชญา ซึ่งมีรากฐานมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า นำเสนอมุมมองที่ลึกซึ้งและเป็นระบบเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตและความเป็นจริงของโลก แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดทางปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความคิดของผู้คนทั่วโลกมาเป็นเวลานานกว่าสองพันห้าร้อยปี พุทธปรัชญามองชีวิตผ่านแนวคิดหลักหลายประการ เช่น อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง) ซึ่งรวมกันเป็นไตรลักษณ์ แนวคิดเหล่านี้ไม่เพียงแต่อธิบายสภาวะของชีวิตเท่านั้น แต่ยังเสนอวิธีการเข้าใจและจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตอีกด้วย นอกจากนี้หลักธรรมอื่น ๆ เช่น อริยสัจสี่ และมรรคมีองค์แปด ยังนำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุขและการพ้นทุกข์ บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์มุมมองของพุทธปรัชญาที่มีต่อชีวิต โดยจะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิต การกำเนิดของชีวิต และองค์ประกอบของชีวิตทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หากพุทธศาสนิกชนมีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างคลาดเคลื่อนก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อหลักคำสอนที่สำคัญของพระพุทธศาสนา และกลับทำให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องการกำเนิดของชีวิตมนุษย์เป็นเพียงนิทานเรื่องเล่าลี้ลับที่ไม่เชื่อมโยงกับแนวทางการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ดังที่องค์พระศาสดาได้มุ่งหวังไว้ นอกเสียจากนี้หากการศึกษาพระคัมภีร์ต่าง ๆ ในทางศาสนาไม่เว้นเฉพาะเพียงในศาสนาพุทธผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาสืบค้นเชื่อมโยงร้อยเรียงหลักการต่าง ๆ เข้าด้วยกันหรือแม้แต่การวิเคราะห์ วิพากษ์ ตั้งคำถาม มิใช่ในฐานะที่เป็นคัมภีร์เพื่อเผยแพร่ลัทธิแนวคิดหนึ่ง ๆ โดยศรัทธาเพียงถ่ายเดียว แต่เป็นการศึกษาในฐานะที่เป็นปรัชญาระบบหนึ่ง แล้วงานศึกษาดังกล่าวนี้ย่อมมีฐานะเป็น “ทัศนะทางปรัชญา” รูปแบบหนึ่งคือเอาแนวคิดทางพุทธปรัชญามาศึกษา เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์ก่อให้เกิดความงอกงามด้านสติปัญญาแก่ตนเอง ในแง่นี้เองการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักคำสอนในประเด็นดังกล่าว ทั้ง ยังเพื่อให้ปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าหลักการต่าง ๆ ในพุทธ

ปรัชญาเถรวาทต่างก็มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ การศึกษาเรื่องชีวิตตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ จึงมีความน่าสนใจเหมาะแก่การค้นคว้าให้เกิดความกระจ่างแจ้งเป็นอย่างยิ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 ได้ให้ความหมายของชีวิตไว้ว่า ความเป็นอยู่, ความดำรงอยู่ ตรงกันข้ามกับคำว่า “อชีวะ” หรือ “อชีวิต” คือ ความไม่มีชีวิตหรือความตายเพราะสิ้นกาย สิ้นไออุ่น และสิ้นวิญญาณ เพลโต (Plato) นักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่าเป็นสิ่งทวิลักษณะ (The dualist view of man) กล่าวคือชีวิตประกอบด้วยกาย (Body) และ จิต (Mind) เพลโตได้มองว่ากายเป็นสสาร (Material) เป็นสิ่งบกพร่องไม่สมบูรณ์เป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้าย และสูญสลายได้ แต่จิตนั้นเป็นอสสารที่อยู่เหนือเหตุผลทางประสาทสัมผัสเป็นธรรมชาติดั้งเดิมและเป็นตัวตนภายในของมนุษย์ มีการแยกตัวอยู่ต่างหากจากร่างกาย มีอิทธิพลเหนือร่างกาย จิตเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์มีความคิด มีวิธีการคิด มีวิธีการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วยเหตุผล (จารุวี วงศ์ละคร, 2539: 109) ส่วนโทมัส ฮอบบ์ (Hobes : ๑๕๘๘ – ๑๖๗๙) นักปรัชญาฝ่ายสสารนิยมชาวอังกฤษได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่ามนุษย์เป็นเพียงสสารหรือร่างกายเท่านั้น มนุษย์มีลักษณะที่คล้ายกับจักรกล ถึงแม้ว่ามนุษย์จะมีสมองที่ซับซ้อนแต่สมองก็เป็นเพียงสสาร สมองเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายและสมองสั่งงานมนุษย์ให้ทำ ดังนั้น ฮอบบ์จึงมีได้แสดงทัศนะว่ามนุษย์เสมือนกับหุ่นยนต์ที่เคลื่อนไหวได้กล่าวคือเปรียบเหมือนกับจักรกล (จุฬาทิพย์ อุมะวิชนี, 2539: 4) กล่าวโดยสรุป ชีวิตของมนุษย์รวมถึงสรรพสัตว์นั้น ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูปหรือกาย (Body) และส่วนที่เป็นนามหรือจิต (Mind) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ต่างมีส่วนสำคัญในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ร่วมกันและต่างอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้

บริบทเบื้องต้นเกี่ยวกับพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญา หมายถึง ระบบคิดตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงร้อยรัด และสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบในแง่ของตรรกะหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล โดยกินความเนื้อหาแก่นสารที่รวมไปถึงประเด็นหลัก ๆ สามส่วน ประการที่หนึ่ง ประเด็นเรื่องความมี ความเป็น การดำรงอยู่ และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ดำรงอยู่ หรือประเด็นในมิติอภิปรัชญาและภววิทยา (Metaphysics and Ontology) ประการที่สอง ประเด็นเรื่องความรู้ การได้มาซึ่งความรู้ และความรู้ที่ดีที่ถูกต้อง หรือในประเด็นในมิติญาณวิทยา (Epistemology) และประการที่สาม ประเด็นเรื่องความดีความงาม การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามที่ถูกต้อง หรือประเด็นในมิติคุณวิทยาหรืออรรฆวิทยา (Axiology) ซึ่งในที่นี้ประกอบไปด้วย จริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ (Ethics and Aesthetics) (สุนทร ณ รังสี, 2541: 10) กล่าวว่า พุทธปรัชญา ได้แก่ หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการทางปรัชญา กล่าวคือ พุทธปรัชญาจะจำกัดวงอยู่ในส่วนที่เป็น ศาสนธรรมของพระพุทธศาสนาเท่านั้น จะไม่

รวมไปถึงส่วนที่เป็นศาสดา ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนสถานด้วย เว้นเสียแต่ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้จะไปเกี่ยวโยงกับศาสนธรรมที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาด้วยเท่านั้น

การกำเนิดชีวิตของมนุษย์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

ในพระไตรปิฎกมีเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงการกำเนิดของชีวิตกระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระทั้งหมดอาจจะพอกล่าวได้ว่า สามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิตได้ทั้งหมดสองประเด็นใหญ่ ๆ นั่นคือเรื่องการกำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์และกระบวนการรวมทั้งขั้นตอนในการกำเนิดชีวิตมนุษย์ในลักษณะปัจเจก

การกำเนิดชีวิตของมนุษย์ หากกล่าวถึงในแง่ของการกำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นมีกล่าวไว้ในอัคคัญญสูตร (ที.ป. 11/111/83) ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าสนทนากับพราหมณ์วาเสฏฐะและภารทวาชะ เพื่อหักล้างแนวความคิดแบบระบบวรรณะของพราหมณ์ว่ามนุษย์นั้นแท้จริงไม่ได้ก่อกำเนิดมาจากเทพเทวาองค์ใด ดังนั้นการเกิดขึ้นของมนุษย์แต่ละคนจึงไม่ได้มียศศักดิ์หรือตำแหน่งใด ๆ ติดตัวมาแต่กำเนิด โดยมีเนื้อความที่สำคัญตอนหนึ่งว่า “...สมัย นั้น ทั่วทั้งจักรวาลนี้แหละเป็นน้ำทั้งนั้น มืดมนอนธการ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายยังไม่ปรากฏกลางคืน กลางวันยังไม่ปรากฏ เดือนหนึ่ง ครึ่งเดือน ฤดูและปีก็ยังไม่ปรากฏ หญิงชายก็ยังไม่ปรากฏ สัตว์ ทั้งหลายปรากฏชื่อแต่เพียงว่า ‘สัตว์’ เท่านั้น ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน เกิดง้วนดินลอยอยู่บนน้ำ ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นดุจน้ำนมที่บุคคลเคี่ยวให้แห้งแล้วทำให้เย็นสนิทจับเป็นฝาอยู่ข้างบน ง้วนดินนั้นสมบูรณ์ด้วยสี สมบูรณ์ด้วยกลิ่น สมบูรณ์ด้วยรส มีสีเหมือนเนยใสหรือเนยข้นอย่างดี และมีรสอร่อยเหมือนน้ำผึ้งมิ้มซึ่งปราศจากโทษ ต่อมาสัตว์ผู้หนึ่งมีนิสัยโลภกล่าวว่า ‘ท่านผู้เจริญสิ่งนี้จะเป็นเช่นไร’ แล้วใช้นิ้วช้อนง้วนดินขึ้นมาลิ้มดู เมื่อเขาใช้นิ้วช้อนง้วนดินขึ้นมาลิ้มดูอยู่ รสง้วนดินได้แผ่ซ่านไป เขาจึงเกิดความอยากในรส แม้สัตว์เหล่าอื่นก็พากันถือแบบอย่างสัตว์นั้น จึงใช้นิ้วช้อนง้วนดินขึ้นมาลิ้มดูเมื่อสัตว์เหล่านั้นใช้นิ้วช้อนง้วนดินขึ้นมาลิ้มดูอยู่ รสง้วนดินก็แผ่ซ่านไป และสัตว์เหล่านั้นก็เกิดความอยากในรสขึ้นเช่นเดียวกัน ต่อมา สัตว์เหล่านั้นพากันใช้มือปั้นง้วนดินให้เป็นคำ ๆ เพื่อจะ บริโภค เมื่อใด สัตว์เหล่านั้นพากันใช้มือปั้นง้วนดินให้เป็นคำ ๆ เพื่อบริโภค เมื่อนั้น รัศมีที่ซ่านออกจากร่างกายของสัตว์เหล่านั้นก็หายไป เมื่อรัศมีที่ซ่านออกจากร่างกายหายไป...เมื่อสัตว์เหล่านั้นบริโภคข้าวสาลี ซึ่งเกิดสุกเองในที่ที่ไม่ต้องไถ มีข้าวสาลีนั้นเป็นภักษา มีข้าวสาลีนั้นเป็นอาหาร ได้ดำรงอยู่นานแสนนาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายหยาบขึ้น ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏแตกต่างกันและอวัยวะเพศหญิงปรากฏแก่ผู้เป็นหญิง อวัยวะเพศชายปรากฏแก่ผู้ เป็นชายกล่าวกันว่า หญิงเพ่งดูชาย และชายก็เพ่งดูหญิงนานเกินไป เมื่อชนทั้ง ๒ เพศต่างเพ่งดูกันและกันนานเกินไป ก็เกิดความกำหนัดขึ้น ความเร่าร้อนก็ปรากฏขึ้นในกาย เพราะความเร่าร้อนเป็นปัจจัย ชนเหล่านั้นจึงได้เสพเมถุนธรรม...” สรุปเนื้อความได้ว่า เดิมทีในครั้งที่ยังไม่มีมนุษย์นั้น ยังมีอาภัสสระพรหมหลงใหลติดใจในรสชาติของ ง้วนดิน เมื่อกินง้วนดินมากเข้า ๆ สภาพร่างกายก็แปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่งจนพรหมเหล่านั้นมีสภาพความเป็นมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อเกิดความเป็นเพศสภาพชายหญิง เกิดความกำหนัด เกิดกิเลส

ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโทสะต่อเรื่องต่าง ๆ โลภะในการหวงกันทรัพย์สิน โมหะในกามคุณ รวมทั้งก่อให้เกิดสังคมมนุษย์ซึ่งมีการเสพสังวาส การอยู่ร่วมกัน การร่วมมือกัน การทะเลาะเบาะแว้งกัน รวมทั้งการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และหลังจากที่เหล่าอาภัสสรพรหมนั้นได้กลายสภาพเป็นสังคมมนุษย์ ระบบความคิดเรื่องการแบ่งแยกหน้าที่ภายในสังคมจึงเกิดขึ้นภายหลัง ระบบวรรณะที่ประกอบด้วย พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร นั้นเป็นระบบความคิดที่เป็นไปตามการแบ่งหน้าที่ภายในสังคม หาใช่ยศศักดิ์หรือคุณลักษณะที่ติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิดไม่ อัคคัญญสูตรจึงเป็นพระสูตรที่แม้พระพุทธเจ้าจะทรงมีความมุ่งหมายในการสอนเพื่อให้เห็นถึงข้อบกพร่องและความเชื่อที่ผิดของ ความคิดระบบวรรณะ แต่กลับมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการกำเนิดซึ่งเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติด้วย

สำหรับคำอธิบายกระบวนการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมของปัจเจกนั้น ถูกกล่าวถึงในอินทกสูตร ซึ่งเป็นเนื้อหาว่าด้วยบทสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับอินทกยักษ์ความว่า (ส.ส. 15/235/337) “สัตว์นี้จะมีร่างกายนี้ได้อย่างไรหนอ กระดูกและก้อนเนื้อมาจากไหน สัตว์นี้จะอยู่ในครรภ์ได้อย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า รูปนี้เป็นกลละก่อน จากกลละเกิดเป็นอัพพุทะ จากอัพพุทะเกิดเป็นเปสิ (ชิ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิดเป็นฆนะ (เป็นก้อน) จากฆนะเกิดเป็นปัญจสาขา (ปุ่ม ๕ ปุ่ม) ต่อจากนั้น ผมขนและเล็บจึงเกิดขึ้น มารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้น บริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้นก็ยังอัตภาพให้เป็นไปในครรภ์ด้วยข้าวน้ำโภชนาหารอย่างนั้น” ซึ่งหมายความถึงการที่ตัวอ่อนในครรภ์มารดาค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้นทีละเล็กละน้อยตามธรรมชาติ ในทางชีววิทยาของสิ่งมีชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป แต่ในแง่ขององค์ประกอบของการถือกำเนิดขึ้นของชีวิตนั้น กล่าวถึงไว้ใน มหาตัณหาสังขยสูตร ความว่า (ม.มู. 12/408/444) “ภิกษุทั้งหลาย เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดายังไม่มีระดู และคันธัพพะยังไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู แต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ แต่เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้นเพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกันอย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้” จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการกำเนิดชีวิตนั้นต้องอาศัยปัจจัยด้านสสาร 2 ประการและด้านอสสาร 1 ประการ รวมทั้งสิ้น 3 ประการ โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบด้านสสารหรือก็คือองค์ประกอบในทางชีววิทยาในปัจจัยเรื่องการสืบพันธุ์ระหว่างชายหญิงหรือบิดามารดา และปัจจัยเรื่องการเจริญพันธุ์ของมารดาที่จะก่อให้เกิดชีวิตมนุษย์ในทางสสารร่างกายขึ้น และองค์ประกอบด้านอสสารซึ่งก็คือคันธัพพะ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมีการแปลหรือตีความกันว่าหมายถึง สัตว์ที่จะมาเกิด สัตว์ที่เข้าไปนั้น คำว่า “สัตว์” ในที่นี้จึงย่อมไม่ได้หมายถึงสัตว์หรือคนจริง ๆ ที่เข้าไปสู่ครรภ์มารดา แต่ควรจะหมายถึงปฏิสนธิจิตหรือปฏิสนธิวิญญาณ เมื่อประกอบกับคำกล่าวเกี่ยวกับวิญญาณในมหานิทานสูตรที่ว่า (ที.ม. 10/115-116/65-66) “เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เธอพึงทราบเหตุผลที่วิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ดังต่อไปนี้ ก็ถ้าวิญญาณจักไม่หยั่งลงในท้องมารดา นามรูป จะก่อตัวขึ้นในท้องมารดาได้หรือ...ก็ถ้าวิญญาณจักไม่ได้อาศัยนามรูป ชาติ ชรา มรณะ และความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ สมุทัยจะปรากฏได้หรือ” ย่อมเป็นที่ชัดเจนว่า

การกำเนิดของชีวิตนั้นย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบของการกำเนิดชีวิตในฝ่ายอสสารหรือฝ่ายจิตร่วมด้วยนั่นเอง ดังนั้นหากกล่าวถึงการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ในลักษณะนี้ย่อมถือว่า พุทธปรัชญาจัดเป็นแนวคิดในทางอภิปรัชญาที่เชื่อเรื่ององค์ประกอบของชีวิตที่ประกอบด้วยสองส่วนคือส่วนที่เป็นจิตและส่วนที่เป็นสสาร หรือก็คือนามกับรูปนั่นเอง จะเห็นได้ว่ากระบวนการเกิดของชีวิตมนุษย์ทั้งในแง่เผ่าพันธุ์และในแง่ของมนุษย์ในฐานะปัจเจกที่ถูกอธิบายไว้ในพระสูตรต่าง ๆ ข้างต้นเป็นแนวคิดที่ไม่ได้อาศัยกระบวนการดลบันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติซึ่งมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ กำหนด หากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญเกิดขึ้นครบถ้วนชีวิตของมนุษย์ก็จะถือกำเนิดขึ้น

มโนทัศน์เรื่องชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

มโนทัศน์เรื่องชีวิตมนุษย์ หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ในภาพรวม องค์ประกอบของมนุษย์จะถูกแบ่งเป็นส่วนประกอบใหญ่ ๆ ตามหลักคำสอนเรื่องขันธ์ 5 ซึ่งประกอบไปด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ หลักคำสอนเรื่องขันธ์ทั้งห้านี้เป็นต้นเค้าเพื่อนำไปสู่การอธิบายและสอนเรื่องวงจรและกลไกการดับทุกข์ตามหลักปฏิจจสมุปบาทหรือก็คือหลักอริยสัจสี่แบบละเอียด ซึ่งเป็นความมุ่งหมายสูงสุดแห่งหลักการของพระพุทธศาสนาที่ทุก ๆ คำสอนจะมุ่งไปสู่ประเด็นเรื่องจริยศาสตร์ทั้งสิ้น ในองค์ประกอบของชีวิตที่ประกอบด้วยขันธ์ทั้งห้านั้น เป็นการให้คำอธิบายสิ่งที่เป็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์โดยแบ่งชีวิตออกเป็นสององค์ประกอบใหญ่ ๆ อันได้แก่ รูปขันธ์และนามขันธ์ รูปขันธ์คือองค์ประกอบของชีวิตในส่วนของร่างกาย ส่วนนามขันธ์ซึ่งประกอบด้วยเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้น เป็นองค์ประกอบในส่วนของจิตใจและการทำงานรวมทั้งสภาพของจิตใจตามความเป็นจริงของสัญชาต ญาณมนุษย์

ส่วนขององค์ประกอบด้านร่างกายนั้น คำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวว่าการกำเนิดขึ้นของชีวิตเป็นเพียงการประชุมกันของธาตุทั้ง 6 ที่มีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้ว ซึ่งการประชุมกันของธาตุนี้ก็ไม่ได้เกิดจากเทพเจ้า แต่เป็นการเกิดขึ้นโดยเหตุปัจจัยดังที่กล่าวมาข้างต้นในเรื่องกระบวนการเกิดขึ้นของชีวิต เนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏในธาตุวิภังคสูตรความว่า (ม.อุ. 14/344/403) “บุรุษนี้มีธาตุ ๖ ประการ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุ ธาตุ ๖ ประการ นี้ คือ ๑. ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) ๒.อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) ๓.เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ๔.วาโยธาตุ (ธาตุลม) ๕.อากาสธาตุ (ธาตุคืออากาศ) ๖. วิญญาณธาตุ (ธาตุคือวิญญาณ)” เนื่องจากชีวิตก็เป็นเหมือนสรรพสิ่งอื่น ๆ ในสากลที่อยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยหรืออิทัปปัจจยตา เมื่อชีวิตประกอบขึ้นจากการประชุมของธาตุซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ และการประชุมกันของธาตุต่าง ๆ หรือการถือกำเนิดของชีวิตนั้นย่อมต้องขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ในขณะเดียวกันการแยกออกจากกันของธาตุต่าง ๆ หรือการสิ้นสุดชีวิตก็ย่อมต้องขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่ดับลงเช่นเดียวกัน ดังที่มีการกล่าวถึงในเสลาสูตรความว่า (สำ.ส. 15/170/226-227) “ร่างกายนี้ตนเองก็ไม่ได้สร้าง ผู้อื่นก็ไม่ได้สร้าง อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ พืชชนิดใดชนิดหนึ่งที่บุคคลหว่านลงในนาอาศัยเหตุ ๒

ประการ คือรสดินและยางพืชจึงงอกขึ้นฉันใด ขันธ์ ธาตุ และอายตนะ ๖ เหล่านี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ”

วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

อย่างไรก็ดีนอกจากเรื่องการประชุมกันของธาตุทั้งหกจนเกิดเป็นองค์ประกอบด้านรูปขันธ์ของชีวิตมนุษย์แล้ว ในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏคำที่สำคัญอยู่คือคำว่า ไออุ่น อายุ และวิญญาณ โดยคำเหล่านี้ปรากฏเป็นเบื้องต้นในฐานะของสิ่งที่ใช้พิสูจน์และวินิจฉัยความสิ้นไปของชีวิต ในเผณปิณฑูปมสูตร ซึ่งเป็นพระสูตร ที่ว่าด้วยพุทธพจน์มีความตอนหนึ่งที่สำคัญกล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย จงดูรูปที่บุคคลทิ้งแล้ว เมื่อใด อายุ ไออุ่น และวิญญาณละกายนี้ เมื่อนั้นกายนี้ก็ถูกทอดทิ้ง นอนเป็นเหยื่อของสัตว์อื่น ปราศจากเจตนาความสืบต่อเป็นเช่นนี้ นี้เป็นมายากลสำหรับหลอกลวงคนโง่ ขันธ์ ๕ เปรียบเหมือนเพชฌฆาต เราบอกแล้วสาระในขันธ์ ๕ นี้ไม่มี” ทั้งยังปรากฏการกล่าวถึงโดยพระสาวกในปายาสิสูตรซึ่งเป็นการถ่ายทอดบทสนทนาระหว่างพระมหากัสสปะกับพระเจ้าปายาสิผู้ปกครองเมืองเสตัพยะ ในพระสูตรนี้พระมหากัสสปะได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายมนุษย์ไปในทางเดียวกันกับพระพุทธเจ้าความว่า “บพิตร เช่นเดียวกันนั่นแหละ เมื่อร่างกายนี้ยังมีอายุ มีไออุ่นและมีวิญญาณจะมีน้ำหนักเบากว่า อ่อนนุ่มกว่า และปรับตัวได้ง่ายกว่า แต่เมื่อร่างกายนี้ไม่มีอายุไม่มีไออุ่นและไม่มีวิญญาณจะมีน้ำหนักมากกว่า แข็งกระด้างกว่า และปรับตัวได้ยากกว่า (ที.ม. 10/424/356) ...เมื่อกายนี้ยังมีอายุ มีไออุ่นและมีวิญญาณ จึงก้าวไปได้ ถอยกลับได้ ยืนได้ นั่งได้ นอนได้ เห็นรูปทางตาได้ ฟังเสียงทางหูได้ ดมกลิ่นทางจมูกได้ ลิ้มรสทางลิ้นได้ ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายได้ รู้ธรรมารมณ์ทางใจได้ แต่เมื่อกายนี้ไม่มีอายุ ไม่มีไออุ่น และไม่มีวิญญาณ กายนี้จึงก้าวไปไม่ได้ ถอยกลับไม่ได้ ยืนไม่ได้ นั่งไม่ได้ นอนไม่ได้ เห็นรูปทางตาไม่ได้ ฟังเสียงทางหูไม่ได้ ดมกลิ่นทางจมูกไม่ได้ ลิ้มรสทางลิ้นไม่ได้ ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายไม่ได้ หรือรู้ธรรมารมณ์ทางใจไม่ได้” (ที.ม. 10/424/358-359) และปรากฏในบทสนทนาของพระสารีบุตรและพระมหาโกฏฐิกะซึ่งอยู่ในมหาเวทัลลสูตรความว่า “อินทรีย์ ๕ ประการนี้ อาศัยอายุดำรงอยู่...อายุอาศัยไออุ่นดำรงอยู่และไออุ่นอาศัยอายุดำรงอยู่...เมื่อประทีปน้ำมันกำลังติดไฟอยู่ แสงสว่างอาศัยเปลวไฟจึงปรากฏ เปลวไฟก็อาศัยแสงสว่างจึงปรากฏอยู่แม้ฉันใด อายุอาศัยไออุ่นดำรงอยู่ ไอ อุ่นก็อาศัยอายุดำรงอยู่ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน (ม.มู. 12/456/494-495) ...เมื่อธรรม ๓ ประการ คือ ๑ อายุ ๒ ไออุ่น ๓ วิญญาณละกายนี้ไป กายนี้จึงถูกทอดทิ้งนอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา...” ดังกล่าวนี้ทำให้เห็นว่าในคติของพุทธปรัชญา ความตายที่เกิดจากเหตุปัจจัยให้ธาตุทั้งหลายประชุมกันนั้นไม่สามารถดำรงคงอยู่ได้และขันธ์ทั้งห้าต้องแตกดับลงไปนั้น ยังต้องอาศัยสิ่งสำคัญที่ใช้ในการวินิจฉัยความตายซึ่งได้แก่ ไออุ่น อายุ และวิญญาณด้วย

เมื่อพิจารณาข้อความในมหาเวทัลลสูตรข้างต้น สามารถตีความได้ว่าการที่ชีวิตของมนุษย์จะสามารถมีและดำรงอยู่ได้นั้นอาศัยการสังเกตจากการดำรงอยู่ของอินทรีย์ห้าประการ กล่าวอีกอย่างคือการที่มีชีวิตแตกต่างจากมนุษย์ที่ไม่มีชีวิต สิ่งสำคัญอย่างแรกที่สามารถสังเกตได้คือการดำรงอยู่ของ

อินทรีย์ทั้งห้าประการหรือก็คือการที่อวัยวะต่าง ๆ ของมนุษย์ยังสามารถใช้งานได้ตามปกตินั่นเอง คำว่า อายุ ที่กล่าวว่าเป็นธรรมชาติที่เป็นใหญ่ที่ทำให้ชีวิตินทรีย์ตั้งอยู่ จึงสามารถตีความได้ว่า องค์ประกอบประการแรกของชีวิตที่ว่าด้วย อายุคือธรรมที่หนุนส่งให้ชีวิตและ อินทรีย์สามารถดำรงอยู่และอินทรีย์เหล่านั้นสามารถทำงานได้อย่างปกติไม่ดับลงไป ยกตัวอย่างเช่น การที่ดวงตาของมนุษย์สามารถมองเห็นได้ หูสามารถได้ยิน เหล่านี้คือการที่มนุษย์ยังคงมีธรรมที่หนุนเสริมให้ชีวิตินทรีย์ตั้งอยู่หรือก็คือยังมีอายุ หากมนุษย์คนดังกล่าวตายลงองค์ประกอบที่สำคัญประการแรกที่จะสามารถพิจารณาได้คือการที่รูปนั้นหรือก็คือร่างกายนั้นไม่มีธรรมหนุนเสริมให้ชีวิตินทรีย์สามารถตั้งอยู่ได้ซึ่งก็คือรูปนั้นไม่มีชีวิตินทรีย์หรือไม่มีอายุแล้ว จึงทำให้อินทรีย์ต่าง ๆ หมดการทำงานลงไป (non function) อันได้แก่ ตา เนื้อและหูเนื้อนั้นไม่สามารถใช้การได้อีกต่อไป จากพระสูตรดังกล่าวจะเห็นว่า ไออุ่นของร่างกายอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการถัดมาของการมีชีวิตนั้น คือส่วนที่มีลักษณะร้อนของไฟโดยไฟดังกล่าวคือไฟที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของกรรม ในคำบาลีนั้นไฟที่เป็นปัจจัยให้เกิดไออุ่นใช้คำว่า กมฺมเตโชธาตุ (กัมมเตโชธาตุ) ซึ่งแสดงถึงว่าไออุ่นคือส่วนหนึ่งของธาตุต่าง ๆ ที่มาประชุมกันด้วยเช่นกัน แต่ธาตุไฟหรือเตโชธาตุที่เป็นสิ่งซึ่งก่อเกิดไออุ่นนั้นไม่ใช่เตโชธาตุตามปกติ กล่าวคือ ในบรรดาสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสากลจักรวาล โดยคติของพระพุทธศาสนาและอาจจะรวมทั้งคติของระบบปรัชญาและศาสนาอื่นในทางตะวันออกเกือบทั้งหมดมีความเชื่อว่า ตัวสสารประกอบไปด้วยการก่อร่างขึ้นของธาตุสี่ประการหรือมหาภูตรูปทั้งสี่ คือ เตโชธาตุหรือธาตุไฟ อาโปธาตุหรือธาตุน้ำ วาโยธาตุหรือธาตุลม และปฐวีธาตุหรือธาตุดินด้วยกันทั้งสิ้น แต่ในสสารต่างประเภทกันก็จะมีส่วนประกอบของธาตุทั้งหลายในสัดส่วนที่แตกต่างกัน แม้น้ำก็มีส่วนประกอบของเตโชธาตุ วาโยธาตุ และปฐวีธาตุ เพียงแต่น้ำอาจจะมีสัดส่วนของอาโปธาตุอยู่มากที่สุด หรือเปลวไฟก็มีส่วนประกอบของอาโปธาตุ วาโยธาตุ และปฐวีธาตุ เพียงแต่ไฟอาจจะมีสัดส่วนของเตโชธาตุอยู่มากที่สุดเป็นต้น ในร่างกายของมนุษย์ก็เป็นสสารที่ประกอบด้วยธาตุทั้งหลายดังกล่าวไปแล้วข้างต้นเช่นกัน แม้กระทั่งเมื่อ มนุษย์ตายลงร่างกายแปรเปลี่ยนจากมนุษย์เป็นซากศพ ซากศพของมนุษย์ก็ยังคงประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ ดังกล่าว อยู่เช่นเดิมเพียงแต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของแต่ละธาตุไปไม่เหมือนตอนที่ร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่รวมทั้งยังมีองค์ประกอบของเตโชธาตุด้วย แต่เมื่อมนุษย์ตายลงไออุ่นซึ่งเกิดจากกัมมเตโชธาตุก็จะหมดไป ในแง่นี้เองจึงมีปัญหาว่ากัมมเตโชธาตุกับเตโชธาตุตามธรรมดามีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้จะได้ อภิปรายต่อไปข้างหน้า

ส่วนคำกล่าวในพระไตรปิฎกที่กล่าวว่าอายุอาศัยไออุ่นดำรงอยู่ในขณะเดียวกันไออุ่นก็อาศัยอายุดำรงอยู่เช่นกันนั้น อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า (ม.อ.อ. 8/456/258) “...คำว่า ลุกไหม้อยู่ ได้แก่โพลงอยู่ คำว่าอาศัยเปลวไฟได้แก่ อาศัยเปลวแสง คำว่าแสงย่อมปรากฏได้แก่ แสงสว่างย่อมปรากฏ คำว่าเปลวไฟอาศัยแสง ได้แก่ เปลวไฟอาศัย แสงสว่างจึงปรากฏ ในคำว่าฉันนั้น นั่นแล ท่านผู้มีอายุ อายุย่อมอาศัยไออุ่นตั้งอยู่นี้คือ ไฟที่เกิดจากกรรมเหมือนเปลวไฟ สิ่งที่เป็นใหญ่ในการเป็นอยู่ (อายุ) เหมือนแสงสว่าง...จริงอยู่ เปลวไฟ เมื่อจะเกิดก็ถือเอาแสงสว่างนั่น แหละเกิดขึ้น...การใช้สิ่งที่เป็นใหญ่ในการเป็นอยู่ (อายุ) ซึ่งเกิดพร้อมกับมหาภูตรูปที่เกิดจากกรรม ซึ่งอาศัยไออุ่นตามรักษาไออุ่น ก็เหมือนความปรากฏแห่งความ

เป็นไปของเปลวไฟนั้นเอง เพราะแสงสว่างที่ความเป็นไปแห่งเปลวไฟในแสงสว่างนั้นให้เกิด...” ชุดคำอธิบายจากอรรถกถานี้เป็นการเปรียบเทียบอายุและไออุ่นกับเปลวไฟและแสงสว่าง ในทำนองที่ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต้องอิงอาศัยการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนเมื่อมีเปลวไฟก็ย่อมต้องมีเปลวแสงสว่าง หากจะให้มีเพียงเปลวไฟโดยปราศจากแสงสว่างก็ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ หรือหากจะให้มีเพียงเปลวแสงสว่างโดยปราศจากเปลวไฟก็ย่อมเป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน จึงตีความได้ว่าไออุ่นและอายุเป็นสิ่งที่เป็น พื้นฐานให้กันและกัน จะเกิดขึ้นพร้อมกันดำรงอยู่ร่วมกันและจะดับลงพร้อมกัน องค์ประกอบทั้งสองในสามประการของชีวิตที่ว่าด้วยไออุ่นและอายุในคำอธิบายนี้จึงเป็นของสองสิ่งที่ต่างกันแต่จะอยู่ด้วยกันเสมอนั่นเอง เกี่ยวกับเรื่องขององค์ประกอบของชีวิตทั้งสองประการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของสภาพธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปหรือเป็นของซึ่งมีคุณสมบัติกินที่บนมิติของพื้นที่ (extension) หรือในรูปแบบของสสารนั้นเป็นการประกอบสร้างขึ้นของมหาภูตรูปทั้งสี่ อันได้แก่ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุน้ำ และธาตุลม ส่วน “ชีวิตินทรีย์ เป็นไฉน ชีวิตินทรีย์มี ๒ อย่างได้แก่ ชีวิตินทรีย์ที่เป็นรูปก็มี ชีวิตินทรีย์ที่ไม่เป็นรูปก็มี ในชีวิตินทรีย์ทั้ง ๒ นั้น ชีวิตินทรีย์ที่เป็นรูป เป็นไฉน อายุ ความ ดำรงอยู่ ความเป็นไป กิริยาที่ให้เป็นไป อาการที่สืบเนื่องกัน ความดำเนินไป ความหล่อเลี้ยงชีวิต ชีวิตินทรีย์แห่งสภาวธรรมที่เป็นรูปเหล่านั้น นี้เรียกว่า ชีวิตินทรีย์ที่เป็นรูป ชีวิตินทรีย์ที่ไม่เป็นรูป เป็นไฉน อายุ ความดำรงอยู่ความเป็นไป กิริยาที่ให้เป็นไป อาการที่สืบเนื่องกัน ความดำเนินไป ความหล่อเลี้ยงชีวิต ชีวิตินทรีย์แห่งสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเหล่านั้น นี้เรียกว่า ชีวิตินทรีย์ที่ไม่เป็นรูป” ประกอบกับการให้คำนิยามความหมายของชีวิตินทรีย์ว่า หมายถึง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2559: 18) “ชีวิตินทรีย์ อินทรีย์คือชีวิต สภาวะที่เป็นใหญ่ในการตามรักษาสหชาตธรรม (ธรรมที่เกิดร่วมด้วย) ดุจน้ำหล่อเลี้ยงดอกบัว เป็นต้น มี 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่หนึ่งชีวิตินทรีย์ที่เป็นชีวิตรูป เป็นอุปาทายรูปอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเจ้าการในการรักษาหล่อเลี้ยงเหล่ากรรมชรูปหรือรูปที่เกิดแต่กรรม บางทีเรียก รูปชีวิตินทรีย์ และฝ่ายที่สอง ชีวิตินทรีย์ที่เป็นเจตสิกเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิกหรือเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวงอย่างหนึ่งเป็นเจ้าการในการรักษาหล่อเลี้ยงนามธรรมคือจิตและเจตสิกทั้งหลาย บางทีเรียก อรูปชีวิตินทรีย์ หรือนามชีวิตินทรีย์” ในแง่นี้จึงมีความหมายว่าการที่ชีวิตยังถูกหล่อเลี้ยงดำรงอยู่และสืบเนื่องดำเนินต่อไปได้นั้น ย่อมต้องอาศัยคุณลักษณะของความมีชีวิตที่เรียกว่าชีวิตินทรีย์ เช่นนี้จึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาสืบต่อว่าชีวิตินทรีย์กับไออุ่น อายุ และวิญญาณนั้นมีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่และเพียงใด เมื่อพิจารณาถึงไออุ่นซึ่งมีลักษณะเป็นอุณหภูมิของร่างกายที่เกิดขึ้นจากกัมมเตโชธาตุนั้นทำให้เกิดความกระจ่างว่า กัมมเตโชธาตุที่เป็นต้นตอของไออุ่นนี้เป็นธาตุลักษณะเดียวกันกับเตโชธาตุอื่น ๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันในแง่คุณสมบัติแต่อย่างใด เนื่องจากว่าในระดับปรมัตถ์แล้วรูปทุกชนิดในสากลจักรวาลสามารถทอนลงมาเป็นหน่วยย่อยได้เพียงในสภาวะแห่งมหาภูตรูปทั้งสี่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วกัมมเตโชธาตุย่อมจะเป็นธาตุชนิดอื่นไปไม่ได้เนื่องจากมนุษย์ก็เป็นเพียงสัต (being) อย่างหนึ่งในสากล จักรวาลมิได้เป็นสิ่งพิเศษกว่าสิ่งรูปธรรมอื่นใดในแง่ภววิทยาของคติในทางพระพุทธศาสนา กัมมเตโชธาตุในบริบทนี้จึงสมควรที่จะตีความได้ว่าเป็นส่วนผสมของธาตุไฟที่ประชุมรวมกันกับธาตุอื่น ๆ ในสัดส่วนที่พอเหมาะจนเกิดเป็นชีวิตขึ้น

เพียงแต่ธาตุไฟนี้เป็นส่วนประกอบในแง่ของการสร้างสรรค์ให้ชีวิตเกิดขึ้นปรุงแต่งให้ชีวิตดำเนินสืบเนื่องไป และกำหนดให้ชีวิตสิ้นสุดลงก็ด้วยอำนาจของบุพกรรมในอดีตทั้งสิ้น สำหรับในส่วนของปัจจัยเรื่องอายุนั้น มีความหมายตามรูปศัพท์ในที่นี้หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิต ซึ่งในพระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ว่า ทั้งไออุ่นและอายุเป็นสองประการที่ต่างพึ่งพิงอาศัยกันและกันเช่นเดียวกันกับเปลวไฟและแสงสว่างที่จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้เมื่อตรวจสอบในอรรถกถาพบถ้อยความที่สำคัญซึ่งตอกย้ำกับสิ่งที่ปรากฏในพระสูตรที่ว่า (ม.อ.อ. 8/456/258) “ที่บอกว่า (ไออุ่น) อาศัยอายุ ก็หมายความว่า สัตว์ทั้งหลายจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะอาศัยชีวิตินทรีย์ ที่บอกว่า (อายุ) อาศัยไออุ่น ก็หมายความว่า ชีวิตินทรีย์ จะดำรงอยู่ได้ก็เพราะอาศัยความร้อนอันเกิดแต่กรรม เพราะแม้แต่ความร้อนอันเกิดแต่กรรม ก็ตั้งอยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากชีวิตินทรีย์ ดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า ตั้งอยู่ได้เพราะอาศัยอายุอันเกิดจากไออุ่น....ด้วยประการฉะนี้ มหาภูตรูปจึงเป็นปัจจัยด้วยอำนาจนิสสัยปัจจัยเป็นต้นแห่งรูปอาศัย ฉะนั้น จึงเป็นอันว่า อายุย่อมอาศัยไออุ่นตั้งอยู่ ชีวิตินทรีย์ (อายุ) ย่อมรักษามหาภูตรูปทั้งหลายไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงควรเข้าใจว่า ไออุ่นย่อมอาศัยอายุตั้งอยู่” ในแง่นี้เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับหลักการที่ปรากฏในพระอภิธรรมเกี่ยวกับเรื่องชีวิตินทรีย์ก็สมควรจะตีความได้ว่า การเกิดขึ้นของชีวิตย่อมอาศัยการประชุมกันของมหาภูตรูปทั้งสี่ แม้มหาภูตรูปทั้งสี่จะมีความสำคัญด้วยกันทั้งหมดในการที่จะประกอบสร้างขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์ แต่มหาภูตรูปซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของชีวิตคือเตโชธาตุที่จากการกระทำหรือกรรมที่กำหนดว่าจะชีวิตสามารถดำรงอยู่นานได้มากน้อยเพียงใด และนอกจากนี้มหาภูตรูปทั้งสี่ยังแสดงออกมาในรูปอาศัยที่เรียกว่าอุปาทายรูป ซึ่งหนึ่งในจำนวนทั้งหมดนั้นก็คือชีวิตินทรีย์ โดยไออุ่นจะมีอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยชีวิตินทรีย์ ในขณะเดียวกันอายุหรือความมีชีวิตจะสามารถดำรงสืบต่อได้ก็ต้องอาศัยไออุ่นไปพร้อมกัน สิ่งที่สำคัญในอรรถกถานี้คือการแสดงความกระจ่างในประเด็นเรื่องอายุซึ่งจะพบว่าอายุก็คือชีวิตินทรีย์นั่นเอง เนื่องจากการใช้คำทั้งสองนั้นเป็นการใช้แทนตำแหน่งกันโดยสมบูรณ์จึงเป็นที่ชัดเจนว่าอายุมีสถานะเป็นอย่างเดียวกันกับชีวิตินทรีย์ที่เป็นอุปาทายรูปชนิดหนึ่งนั่นเอง กล่าวโดยสรุปแล้ว ไออุ่น และอายุต่างก็เป็นองค์ประกอบของชีวิตในฝ่ายรูป ซึ่งได้แก่มหาภูตรูปและอุปาทายรูปตามลำดับ ดังที่กล่าวไปข้างต้นเกี่ยวกับชีวิตินทรีย์ สำหรับในส่วนของวิญญาณที่ถูกรวมไว้เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบของชีวิตและเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยความตายนั้นถือเป็นองค์ประกอบในทางจิตหรืออสสาร ดังถ้อยคำในอรรถกถาที่ว่า “คำว่า “อายุ ไออุ่นและวิญญาณ” หมายความว่า สิ่งสามอย่างเหล่านี้คือ สิ่งที่เป็นใหญ่ใน การเป็นอยู่ของรูป/ชีวิตินทรีย์ (อายุ) ๑ ธาตุไฟที่เกิดจากกรรม (กัมมเตโชธาตุหรือไออุ่น) ๑ จิต (วิญญาณ) ๑ ละทิ้งรูปกายนี้เมื่อไร เมื่อนั้นก็ถูกทอดทิ้งนอนบนแผ่นดินเหมือนท่อนไม้ที่ไร้จิตใจฉะนั้น” ซึ่งวิญญาณจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันกับการดำรงอยู่ของรูปด้วยเช่นกัน เพราะแม้การสิ้นสุดชีวิตนั้นจะเป็นการสิ้นสุดชีวิตที่มองเห็นและพิสูจน์ได้เพียงในองค์ประกอบด้านสสารคือไออุ่นหมดไปจากร่างกายและอินทรีย์หรือรูปชีวิตินทรีย์ไม่สามารถใช้งานได้ดังเดิมก็ตาม และแม้องค์ประกอบฝ่าย อสสารที่เป็นจิตหรือเรียกอีกอย่างว่านามชีวิตินทรีย์จะไม่ถูกพรากไป โดยตรงแต่เมื่อรูปชีวิตินทรีย์ขาดแล้วนามชีวิตินทรีย์ย่อมจะขาดไปด้วย ทั้งนี้เพราะการเกิดขึ้นสืบต่อกันของนามชีวิตินทรีย์นี้ย่อมเกี่ยวเนื่องกันกับรูปชีวิตินทรีย์ ดังคำบาลีในคัมภีร์ชั้นรองที่ว่า “รูปชีวิตินฺทฺริ

เยหิ วิโกปิเต อิตรมฺปิ ต สมฺพนฺธตาย วินสฺสติ” ซึ่งแปลความได้ว่า เมื่อรูปชีวิตินทรีย์ถูกทำลายลงแล้ว นามชีวิตินทรีย์ก็เป็นอันถูกทำลายลง ด้วยเพราะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2525: 83) ในแง่นี้เองวิญญาณจึงเป็นองค์ประกอบในฝ่ายนามของการมีชีวิตควบคู่กันไปกับไออุ่นและอายุ ซึ่งองค์ประกอบฝ่ายรูปที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว

บทสรุป

ชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระทั้งหมดอาจจะพอกล่าวได้ว่า สามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิตได้ทั้งหมดสองประเด็นหลัก ๆ นั่นคือเรื่องการกำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นมีกล่าวไว้ในพระสูตรที่มีชื่อว่า อัคคัญญสูตร และกระบวนการรวมทั้งขั้นตอนในการกำเนิดชีวิตมนุษย์ในลักษณะปัจเจกนั้น ถูกกล่าวถึงในอินทกสูตร หากกล่าวถึงการกำเนิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ ในทางพุทธปรัชญาจัดเป็นแนวคิดทางอภิปรัชญาที่เชื่อว่าองค์ประกอบของชีวิตที่นั้นประกอบด้วยสองส่วน คือส่วนที่เป็นอสสารหรือจิตกับส่วนที่เป็นสสารก็คือรูปกับนามนั่นเอง อย่างไรก็ดีในเรื่ององค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ยังมีคำที่สำคัญที่ปรากฏในเรื่องนี้อยู่คือคำว่า ไออุ่น อายุ และวิญญาณ ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่ง ๆ หนึ่งที่อยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสากลจักรวาล และอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เป็นไปโดยธรรมชาติ การเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ย่อมต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการตายหรือการสิ้นสุดของชีวิตมนุษย์ก็ย่อมต้องอาศัยการดับไปของปัจจัยเหล่านั้น อันได้แก่การอาศัยกระบวนการทางชีววิทยาซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ และมีองค์ประกอบของชีวิตที่เป็นทั้งฝ่ายสสาร และฝ่ายอสสารหรือฝ่ายรูปและฝ่ายนามสามประการอันได้แก่ไออุ่น อายุ และวิญญาณ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามประการนี้เองที่ใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยว่าร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ในคติของพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จารุณี วงศ์ละคร. (2539). **ปรัชญาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : สันติธรรมการพิมพ์.

จุฬาทิพย์ อุมะวิชนี. (2539). **ชีวิตและการรู้จักตนเอง.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2525). **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.

สุนทร ณ รังษี. (2552). **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก.** พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องสหกรณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา โดยใช้สื่อการสอน Kahoot

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT IN SOCIAL STUDIES, RELIGION, AND CULTURE SUBJECT COOPERATIVE OF PRATHOMYOMSUKSA 5/9 STUDENTS AT ANUBAN NAKORNRACHASIMA SCHOOL BY USING THE TEACHING MEDIUM, KAHOOT

โชคทวี ฤทธิจันทึก
CHOKTHAWEE RITJANTHUEK
มานิตย์ อรรคชาติ
MANIT AKKHACHAT
คณะมนุษยศาสตรและสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES,
NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY
Corresponding author, e-mail : 6340120116@nrru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ก่อน-หลังใช้แอปพลิเคชัน Kahoot และ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ที่มีต่อแอปพลิเคชัน Kahoot กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 44 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติการทดสอบทีสำหรับข้อมูล 2 กลุ่ม ชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา หลังเรียนโดยใช้ แอปพลิเคชัน Kahoot สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot อยู่ในระดับสูงมาก

คำสำคัญ : Kahoot, ความพึงพอใจ, สื่อการสอน

ABSTRACT

The purpose of this research is to compare academic achievement. Social Studies, Religion, and Culture Course for Grade 5/9 Students at Nakhon Ratchasima Kindergarten School Before and after using the Kahoot application and to study the satisfaction of students in grades 5/9 at Nakhon Ratchasima Kindergarten School. with the Kahoot application, the sample group is Grade 5/9 students at Nakhon Ratchasima Kindergarten School In the second semester of the academic year 2023, the number of 44 people was obtained from purposive selection. using the learning management plan Academic achievement test Satisfaction questionnaire It is a tool for collecting data. And the statistics used to analyze the data include: T-test statistics for two groups of data, independent of each other, mean, standard deviation.

The results showed that: 1. Academic achievement of students in grades 5/9 of Nakhon Ratchasima Kindergarten School After studying using the Kahoot application, it was significantly higher than before studying at the 0.05 level. 2. The results of the study of student satisfaction with learning management using the Kahoot application were at a very high level.

Keywords: Kahoot, satisfaction, The Teaching Medium

บทนำ

การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ของคนและสังคม คนทุกคนที่มารวมกันเป็นสังคมมนุษย์ต้องเรียนรู้ไปด้วยกัน ถึงจะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมและประเทศชาติสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง จึงมีภารกิจมีบทบาทและความสำคัญในฐานะหน่วยงานที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับ “คน” และ “สังคม” “การศึกษา” เน้นให้ความสำคัญกับ “ผู้จัด” แต่ “การเรียนรู้” ให้ความสำคัญกับ“ผู้เรียน” ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาจึงไม่ใช่ “โรงสอน” แต่เป็น “โรงเรียน” และสำหรับการศึกษาในปัจจุบันตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชาต้องการให้ปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เด็กไทยทุกคนได้มีโอกาสรับการศึกษาที่ดีที่สุด ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ได้รับการพัฒนาครบทั้ง 4H คือ Head, Heart, Hand, Health และเน้นว่าการพัฒนาต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ในสังคมปัจจุบันมนุษย์ต้องนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่มาก การจัดการศึกษาสมัยใหม่จึงต้องใส่เนื้อหาที่ต้องเรียนรู้ทางเทคโนโลยีเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำมาใช้กับการศึกษาในปัจจุบัน คือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์การพัฒนาการศึกษาที่สำคัญควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ในประเทศที่กำลังพัฒนาหลาย ๆ ประเทศ ได้มีการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษามาก่อนทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ในส่วนของประเทศไทยมีการพัฒนาด้าน

การศึกษาช้าจะเห็นได้จากมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาอยู่บ่อย ๆ ทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปได้ช้า ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา (อังสุมารินทร์ ภู่สีม่วง, 2557)

สื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหวังของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดทำหลักสูตร ในการพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนที่ดี และมีประสิทธิภาพเหมาะสมตามความแตกต่างของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สำหรับสภาพปัญหาที่พบในนักเรียนโรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 ทั้งจากการประเมินด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ และการประเมินตามสภาพจริงจากแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่าผู้เรียนมีศักยภาพที่แตกต่างกัน การรับรู้เนื้อหาของนักเรียนแต่ละคนไม่เท่ากัน อีกทั้งยังมีพฤติกรรมนักเรียนไม่สนใจการเรียน ติดเล่นและคุยกันกับเพื่อน เล่นเกม และสมาธิสั้น สภาพปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนและรบกวนเพื่อนคนอื่น ๆ นำไปสู่ผลการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์

แอปพลิเคชัน Kahoot จึงเป็นแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพราะผู้วิจัยได้ประเมินถึงความเหมาะสมกับผู้เล่น และผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 รวมทั้งแอปพลิเคชันนี้ยังสามารถให้ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามได้ด้วยตนเอง เป็นการกำหนดเนื้อหาที่ผู้สอนสามารถทำได้ตามวัตถุประสงค์ในการสอน และยังสามารถควบคุมความปลอดภัยในด้านการใช้ภาษา และภาพที่ไม่เหมาะสมได้ด้วยตัวครูผู้สอน ทำให้ผู้สอนและผู้ปกครองมั่นใจถึงความปลอดภัยในการใช้แอปพลิเคชันนี้ นอกจากนั้นแอปพลิเคชันนี้ยังถูกใช้มากมายในหลายหลายประเทศทั่วโลก และมีการนำไปใช้ในห้องเรียน ทำให้ห้องเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงนักเรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ กลายเป็นห้องเรียนที่เหมาะสมกับโลกในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ก่อน - หลังใช้แอปพลิเคชัน Kahoot
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ที่มีต่อแอปพลิเคชัน Kahoot

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความพึงพอใจและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ก่อน-หลังใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

วิธีการสอนโดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot

ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สหกรณ์
2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 ที่มีต่อแอปพลิเคชัน Kahoot

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 15 ห้องเรียน มีจำนวนทั้งหมด 619 คน โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้แอปพลิเคชัน Kahoot จำนวน 2 แผน
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สหกรณ์ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองด้วยตนเองตามขั้นตอน ดังนี้

1. แจ้งวัตถุประสงค์ทำความเข้าใจกับนักเรียน ถึงวิธีการเรียน แจ้งจุดประสงค์ในการเรียน บทบาทของผู้เรียนและวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมที่สร้างขึ้นจาก Kahoot เรื่อง สหกรณ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/19 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน (Pre-test) ที่สร้างขึ้นจำนวน 10 ข้อ มาทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนดำเนินการสอนแล้วเก็บรวบรวมคะแนนไว้

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมที่สร้างขึ้นจาก Kahoot เรื่อง สหกรณ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งหมด 2 แผน

4. บันทึกคะแนนจากการทำกิจกรรม

5. หลังทำการทดลองครบทุกเรื่องแล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post - test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 10 ข้อ

6. ให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมที่สร้างขึ้นจาก Kahoot เรื่อง สหกรณ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

7. ตรวจผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน และจากแบบประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการทางสถิติที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ตามขั้นตอนดังนี้

1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ระหว่างคะแนนก่อนเรียนกับคะแนนหลังเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบทีสำหรับข้อมูล 2 กลุ่ม ชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent samples)

2) สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องสหกรณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา โดยใช้สื่อการสอน Kahoot ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ก่อน - หลังใช้แอปพลิเคชัน Kahoot และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ที่มีต่อแอปพลิเคชัน Kahoot ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

T – Test แทน ค่าสถิติทดสอบสมมติฐาน

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$S.D$ แทน ค่าสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง สหกรณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชัน Kahoot

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง สหกรณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชัน Kahoot

กลุ่มทดลอง	$\bar{x}$	$S.D$	t	Sig
ก่อนการทดลอง	6.72	1.24	16.66	0.00
หลังการทดลอง	8.54	1.1		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า หลังการทดลองใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ มีค่าเท่ากับ 8.54 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D$ มีค่าเท่ากับ 1.1 สูงกว่าก่อนการทดลอง เนื่องจากก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 6.72 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 1.24 และเมื่อเปรียบเทียบค่าสถิติทดสอบสมมติฐาน T มีค่าเท่ากับ 16.66 จึงสรุปได้ว่า หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการใช้แอปพลิเคชัน Kahoot นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ที่มีต่อแอปพลิเคชัน Kahoot

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (Likert’s scale) (พรรณี ลีกิจวัฒนะ, 2555, น. 178 -179) รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนน และการแปลความหมาย ดังตารางที่ 4.2

ตางรางที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนน และการแปลความหมายตามแบบของ Likert (Likert’s scale)

เกณฑ์การให้คะแนน			เกณฑ์การแปลความหมาย	
ระดับความคิดเห็น	**ข้อความทางบวก (+)**	**ข้อความทางลบ (-)**	**ช่วงค่าเฉลี่ย**	**ระดับเจตคติ**
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1	4.50 – 5.00	สูงมาก
เห็นด้วย	4	2	3.50 – 4.49	สูง
ไม่แน่ใจ	3	3	2.50 – 3.49	ปานกลาง
ไม่เห็นด้วย	2	4	1.50 – 2.49	ต่ำ
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5	1.00 – 1.49	ต่ำมาก

ตารางที่ 4.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ที่มีต่อแอปพลิเคชัน Kahoot

รายการ	$\bar{x}$	$S.D$	**การแปลผล**
ด้านผู้เรียน			
1. นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot	4.95	0.21	สูงมาก
2. นักเรียนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot	4.89	0.38	สูงมาก
3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ช่วยฝึกให้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	4.89	0.32	สูงมาก
4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ทำให้เกิดความสนุกสนาน และเรียนรู้ได้เร็ว	4.98	0.15	สูงมาก
5. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนมากยิ่งขึ้น	4.95	0.21	สูงมาก
ด้านผู้สอน			
6. ครูเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน เข้าใจง่าย	4.89	0.38	สูงมาก
7. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot มีความน่าสนใจกว่าการเรียนรูปแบบปกติ	4.98	0.15	สูงมาก
8. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	4.80	0.59	สูงมาก
9. กิจกรรมการเรียนรู้สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน	4.91	0.29	สูงมาก

10. กิจกรรมการเรียนรู้สร้างทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาที่เรียน	4.89	0.32	สูงมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.91	0.30	สูงมาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องสหกรณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน Kahoot สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรวสันต์ มาเม่น (2563) ได้ศึกษาผลการพัฒนากิจกรรมเกม Kahoot เรื่อง ระบบนิเวศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเกม Kahoot เรื่อง ระบบนิเวศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบบนิเวศ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการเรียน ด้วยกิจกรรมเกม kahoot และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกิจกรรมเกม Kahoot เรื่อง ระบบนิเวศ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเกม Kahoot เรื่อง ระบบนิเวศ มีประสิทธิภาพ 82.42/81.67 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมเกม Kahootเรื่อง ระบบนิเวศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิสา แก้วฤๅชา (2563) ได้ศึกษาการใช้สื่อการสอนโปรแกรม Kahoot Application ในการวัดและประเมินผล เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างสื่อการสอนโปรแกรม Kahoot Application ในการวัดและประเมินผล มีการสร้างคำถามที่น่าสนใจ มีรูปแบบของตัวเลือกเป็นสีและสัญลักษณ์ เป็นตัวช่วยทำให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ระบบการจับเวลาของ Kahoot ในแต่ละข้อคำถาม ทำให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นในการคิดและตอบคำถามให้ถูกต้อง การรวมคะแนนเป็นรายข้อทำให้นักเรียนเห็นลำดับคะแนนของตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา ที่มีต่อ แอปพลิเคชัน Kahoot อยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กณิการ์ ปัญญา-อิ่นแก้ว (2564) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิกด้วยโปรแกรม Kahoot ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปี

การศึกษา 2564 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในการใช้สื่อการสอน Kahoot เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชา คอมพิวเตอร์กราฟิกภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับ มาก และค่า SD เท่ากับ 0.59 และสอดคล้องกับผลการศึกษา ของนฤมล พงศโรจน์ (2562) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน และเกมทดสอบความรู้ Kahoot ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน และเกมทดสอบความรู้ Kahoot ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน และเกมทดสอบความรู้Kahoot ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.64

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กณิการ์ ปัญญาอิ่นแก้ว. (2561). **การใช้สื่อการสอน Quizizz เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (รายงานผลการวิจัย).** เชียงราย: โรงเรียนห้วยซ้อวิทยาคม.

นฤมล พงศโรจน์. (2562). **การเรียนหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนและเกมทดสอบความรู้คาฮูท (Kahoot) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (รายงานผลการวิจัย).** ฉะเชิงเทรา: โรงเรียนแปลงยาวพิทยาคม.

พรวสันต์ มาเม่น. (2563). **ผลการพัฒนากิจกรรมเกม Kahoot เรื่อง ระบบนิเวศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.** สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2565, จาก https://ejournals.swu.ac.th

อภิสา แก้วฤๅชา. (2563). **การใช้สื่อการสอนโปรแกรม Kahoot Application ในการวัดและประเมินผลเรื่อง อาณาจักรสุโขทัย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (รายงานผลการวิจัย).** เพชรบูรณ์: โรงเรียนเพชรพิทยาคม.

อังสุมารินทร์ ภู่สีม่วง. (2557). **เทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์.** สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2567, จาก https://sites.google.com/site/stangsumarin/assignment-6/thekhnoloyi-thi-mi-xiththiphlkar- danein-chiwit-khxng-mnusy.

ศึกษาการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ

A Study of Problem Solving through Information Technology Processes

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา
Manatsawee Monpannawatthana
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
Institute for Innovative learning Mahidol University
Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องการศึกษาการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ สรุปนำเสนอได้ดังนี้ 1. การที่จะสามารถนำกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น ผู้ดำเนินการต้องมีความรู้ความเข้าใจในบริบทแห่งปัญหา โดยเริ่มตั้งแต่การรู้จักความหมายเกี่ยวกับปัญหาก่อน และ 2. การแก้ไขปัญหานั้น ผู้ดำเนินการนั้นต้องมีทักษะในการประยุกต์ใช้หรือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างเหมาะสมเท่านั้น ปัญหาจึงจะหมดไปได้

ศัพท์สำคัญ : การแก้ปัญหา, เทคโนโลยีสารสนเทศ, ผู้ดำเนินการ

ABSTRACT

The article on studying problem-solving through information technology processes can be summarized as follows: 1. To effectively use information technology processes to address various issues, practitioners must have a deep understanding of the problem’s context, beginning with a clear comprehension of the problem's definition. 2. In order to resolve the problem, practitioners must possess the skills to appropriately apply or integrate information technology. Only with such suitability will the issue be fully resolved.

Keywords: problem-solving, information technology, practitioners

บทนำ

ตามที่ทราบกันโดยทั่วไปอยู่แล้วว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จ แต่ก็ไม่ทราบว่าจะก้าวไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้อย่างไร ด้วยศักยภาพของบุคคลมีข้อกำจัดนั่นเอง ดังนั้น หากบุคคลสามารถที่จะทราบได้อย่างชัดเจนว่าต้องกระทำอย่างไรบ้างจึงจะไปสู่สถานการณ์ที่ต้องการได้ ย่อมทำให้เกิดความสมหวังหรือสมปรารถนาในสิ่งที่ต้องการได้ ดังที่ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวไว้ในที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

โรเบิร์ตสัน (Robertson, 2001) เสนอไว้ว่า “ปัญหาเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 3 ส่วน ดังต่อไปนี้ 1. สภาวะเริ่มต้น (an initial state) เป็นสถานการณ์ไม่เป็นที่พึงพอใจซึ่งบุคคลเผชิญหรือสถานการณ์ที่สารสนเทศไม่เพียงพอ 2. สภาวะตามเป้าหมาย (a goal state) เป็นสภาวะหรือการมีสารสนเทศที่บุคคลคาดหวังจะได้รับ 3. ชุดของการปฏิบัติ (a set of operations) เป็นขั้นตอนต่างๆ ที่บุคคลอาจนำไปใช้ในการเคลื่อนย้ายจากสภาวะเริ่มต้นไปสู่สภาวะตามเป้าหมาย ส่วนประกอบทั้งสามส่วนนี้เรียกว่า มิติของปัญหา (Problem space)”

สุกัญญา ศรีสาคร (2547) อธิบายไว้ว่า “ปัญหาคือเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดอุปสรรคที่มาขัดขวางมิให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจำเป็นจะต้องศึกษาจากสาเหตุและที่มาของปัญหา แล้วใช้กระบวนการที่เหมาะสมเพื่อขจัดปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป”

ทิพย์วัลย์ สีจันทร์ และคณะ (2549) ได้อธิบายว่า “ปัญหาเป็นเหตุการณ์ยุ่งยากที่ต้องการการแก้ไขหรือเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่ไม่คาดหวังว่าจะให้เกิดขึ้น และเมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด”

อัจฉรา จันหา (2549) ได้ให้ความหมายของปัญหาไว้ว่า “ปัญหา หมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลหรือกลุ่มคนเผชิญและต้องการหาคำตอบ ซึ่งการได้มาซึ่งคำตอบต้องใช้ความรู้และวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่มาผสมผสานเป็นแนวทางในการหาคำตอบ”

โกลสเตน (Goldstein, 2008) ได้กล่าวว่า “ปัญหาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีอุปสรรคบางสิ่งมาขัดขวางระหว่างสภาวะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับเป้าหมายที่ต้องการและไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่อุปสรรคนั้นอย่างชัดเจนโดยเร็วได้”

สรุปแล้ว ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ปัญหา ได้แก่ ประเด็นที่เป็นอุปสรรค ความยากลำบาก ความต้านทาน หรือความท้าทาย หรือเป็นสถานการณ์ใด ๆ ที่ต้องมีการแก้ปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาจะรับรู้ได้จากผลลัพธ์ของการแก้ปัญหาหรือผลงานที่นำไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ประเด็นปัญหาแสดงถึงทางออกที่ต้องการ ควบคู่กับความบกพร่อง ข้อสงสัย หรือความไม่สอดคล้องที่ปรากฏขึ้น ซึ่งขัดขวางมิให้ผลลัพธ์ประสบผลสำเร็จ (ปัญหา, wikipedia.org) ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงเป็นการทำลายให้อุปสรรคต่าง ๆ หมดสิ้นไป มิเว้นแม้แต่การใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศมาดำเนินการ ย่อมจัดได้ว่าเป็นแนวทางหรือขั้นตอนที่สามารถนำมาเป็นหลักการหรือเป็นแนวปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จได้

แนวคิดว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหา

โดยทั่วไป บุคคลจะเข้าสู่การคิดแก้ปัญหาก็ต่อเมื่อบุคคลต้องการเปลี่ยนอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้ได้คำตอบหรือให้ได้แนวทางในการบรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลสามารถหาคำตอบได้โดยรวดเร็วทันทีจากความทรงจำที่มีอยู่ ถือว่าบุคคลนั้นยังไม่ได้มีปัญหาเกิดขึ้น แต่ถ้าบุคคลไม่สามารถหาคำตอบได้ทันทีจึงจะแสดงว่าบุคคลนั้นมีปัญหาที่ต้องคิดแก้ ดังที่นักจิตวิทยาได้ใช้ความพยายามอย่างหนักในการกำหนดกระบวนการคิดที่บุคคลแต่ละบุคคลใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ตามที่ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวไว้อย่างเป็นที่น่าสนใจดังนี้

ทิศนา แขมมณี (2548) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาไว้ดังนี้ 1. สังเกต ได้แก่ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูล รับรู้ ทำความเข้าใจปัญหาจนสามารถสรุปและตระหนักในปัญหานั้น 2. วิเคราะห์ ได้แก่ ให้ผู้เรียนได้อภิปรายหรือแสดงความคิดเป็น เพื่อแยกแยะประเด็นปัญหา สภาพ สาเหตุและลำดับความสำคัญของปัญหา 3. สร้างทางเลือก ได้แก่ ให้ผู้เรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ซึ่งอาจจะมีการทดลอง ค้นคว้า ตรวจสอบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำกิจกรรมกลุ่มและควรมีการกำหนดหน้าที่ในการทำงานให้แก่ผู้เรียน 4. เก็บข้อมูลประเมินทางเลือก ได้แก่ ผู้เรียนปฏิบัติตามแผนงานและบันทึกการปฏิบัติงาน เพื่อรายงานและตรวจสอบความถูกต้องของทางเลือก และ 5. สรุป ได้แก่ ผู้เรียนสังเคราะห์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะทำในรูปของรายงาน

อังคณา ลังกาวงศ์ (2552) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาไว้ 4 ขั้น ดังต่อไปนี้ 1. ขั้นระบุปัญหาวิเคราะห์ประโยคที่เป็นปัญหาหรือตั้งปัญหา หมายถึง ความสามารถในการบอกปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนด 2. ขั้นนิยามสาเหตุของปัญหา โดยแยกแยะจากลักษณะที่สำคัญหรือวิเคราะห์ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการบอกสาเหตุที่แท้จริงหรือสาเหตุที่เป็นไปได้ของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด 3. ขั้นค้นหาแนวทางแก้ปัญหา ตั้งสมมติฐานหรือวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการหาวิธีการแก้ปัญหาให้ตรงกับสาเหตุของปัญหา และ 4. ขั้นพิสูจน์คำตอบ หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากปัญหาหรือตรวจสอบผลลัพธ์ หมายถึง ความสามารถในการอภิปรายที่เกิดขึ้นหลังจากใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

ประกาศิต สายธนู (2553) ได้ให้ขั้นตอนการพัฒนาความสามารถการแก้ปัญหาไว้ว่า ขั้นตอนการแก้ปัญหานั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ จำเป็นจะต้องดำเนินตามลำดับขั้นตอน โดยมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1. ขั้นเตรียมการ (Preparation) หมายถึง ขั้นในการตั้งปัญหาหรือค้นหาปัญหาที่แท้จริงของเหตุการณ์นั้นคืออะไร 2. ขั้นในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) หมายถึง ขั้นในการพิจารณาดูว่ามีสิ่งใดบ้างที่เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหา หรือสิ่งใดบ้างที่ไม่ใช่สาเหตุสำคัญของปัญหา 3. ขั้นการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา (Production) หมายถึง การหาวิธีการแก้ปัญหาให้ตรงสาเหตุของปัญหาแล้วออกมาในรูปของวิธีการ และสุดท้ายจะได้ผลลัพธ์ออกมา 4. ขั้นตรวจสอบผล (Verification) หมายถึง ขั้นในการเสนอกฎเกณฑ์เพื่อการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้จากการ

เสนอวิธีแก้ปัญหา ถ้าพบว่าผลลัพธ์นั้นยังไม่ได้ผลที่ถูกต้อง ก็จะต้องมีการเสนอวิธีแก้ปัญหานั้นใหม่จนกว่าจะได้วิธีการที่ดีที่สุดหรือถูกต้องที่สุด และ 5. ขั้นนำไปประยุกต์ใหม่ (Reapplication) หมายถึง การนำวิธีการที่ถูกต้องไปใช้ในโอกาสข้างหน้าเพื่อพบกับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับปัญหาที่เคยพบมาแล้ว

บลูม (Bloom, 1956, อ้างถึงใน วรรณภา เหล่าไพศาลพงษ์, 2554) ได้เสนอขั้นตอนของการแก้ปัญหาไว้เป็นขั้น ดังนี้ 1. ขั้นที่ 1 ได้กแก่ เมื่อนักเรียนได้พบปัญหา นักเรียนจะคิดค้นสิ่งที่เคยพบเห็นและเกี่ยวข้องกับปัญหา 2. ขั้นที่ 2 ได้แก่ นักเรียนจะใช้ประโยชน์จากขั้นที่ 1 มาสร้างรูปแบบปัญหาขึ้นใหม่ 3. ขั้นที่ 3 ได้แก่ การแยกแยะของปัญหา 4. ขั้นที่ 4 ได้แก่ การเลือกใช้ทฤษฎี หลักการ ความคิดและวิธีการที่เหมาะสมกับปัญหา 5. ขั้นที่ 5 ได้แก่ การใช้ข้อสรุปของวิธีการมาแก้ปัญหา และ 6. ขั้นที่ 6 ได้แก่ ผลที่ได้จากการแก้ปัญหา (การแก้ปัญหา, bru.ac.th)

ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงนับว่าไม่ใช่เรื่องง่าย กล่าวคือเมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคขึ้นแล้ว ผู้แก้ไขปัญหาจะต้องมีทักษะหรือมีศักยภาพในการแก้ปัญหาด้วย ปัญหาจึงจะทุเลาเบาบางไป พร้อมทั้งรู้จักวิธีในการบริหารจัดการปัญหาให้ได้ เพราะปัญหาโดยส่วนใหญ่มักจะแก้ไขยากและเป็นปัญหาที่หมักหมมมานาน จึงเป็นการยากที่จะทำให้ปัญหาหมดไปภายในเร็ววันนั่นเอง

กระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับปัญหาและขั้นตอนหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหา จึงเป็นที่เชื่อได้ว่าปัญหาที่ประสบพบเจอจะหมดไปได้ด้วยการมีความรู้และมีทักษะในการเผชิญหน้ากับปัญหา อีกประการหนึ่ง ขั้นตอนในการแก้ปัญหาหรือตอบสนองต่อความต้องการซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากทรัพยากรให้เป็นผลผลิตหรือผลลัพธ์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ประกอบด้วยกระบวนการเทคโนโลยีย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอยตามที่มนุษย์ต้องการและเกิดการเปลี่ยนแปลงการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความต้องการในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาที่อาจเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและบางครั้งปัญหาอาจเกิดการผลิตสิ่งของต่างๆ ที่ไม่ตรงตามความต้องการ ไม่ได้คุณภาพ จึงต้องมีการออกแบบเพื่อจะนำมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว เช่นเดียวกัน การนำกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประกอบการย่อมทำให้เป็นทางเลือกและเป็นวิธีการในการจัดการปัญหาได้ดีทีเดียว ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติการในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและในชีวิตประจำวันของแต่ละคน เมื่อได้นำกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาประกอบใช้ จึงได้ทำให้เกิดความสะดวกสบายประการต่างๆ พร้อมทั้งทำให้เกิดความรวดเร็วมากขึ้นด้วย

ความสำคัญของกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับความสำคัญของกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศมีรายละเอียดอย่างย่อ ๆ ดังต่อไปนี้ 1. เป็นพื้นฐานปัจจัยจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือเทคโนโลยีสารสนเทศนี้จัดได้

ว่าเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กรหรือชีวิต ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทำให้ความล้มเหลวหรือปัญหาอุปสรรคที่เคยมีหมดไปหรือทำให้เกิดเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น 2. เป็นปัจจัยหลักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา นับว่าเป็นความจริงที่ทุกคนยอมรับได้ เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ได้ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างครบวงจร กล่าวคือหลายๆ อย่างที่เคยเป็นปัญหา ก็ทำให้เกิดความก้าวหน้าเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่นั่นเอง และ 3. เป็นเรื่องราวของมนุษย์และธรรมชาติ คือ ประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในสังคม ก็คือเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับธรรมชาติที่มนุษย์ผ่านพ้นเหตุการณ์หรือเรื่องราวมาอย่างโชคโชน

6 ขั้นตอนของกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ลำดับต่อไปนี้ จะเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ 6 ขั้นตอน อย่างละเอียด เพื่อต่อไปผู้เขียนจักได้ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เนื้อหาของบทความ ดังนี้

1. **การรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ วิธีการดำเนินการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อการประมวลผล เช่น บันทึกในแฟ้มเอกสาร บันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ จดบันทึกไว้ในสมุด เป็นต้น

2. **การตรวจสอบข้อมูล** ได้แก่ ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูลในลักษณะต่างๆ เช่น การตรวจสอบเพื่อหาข้อผิดพลาด ความน่าเชื่อถือ ความสมเหตุสมผล เพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ได้รับการรวบรวมและบันทึกไว้อย่างถูกต้อง

3. **การประมวลผลข้อมูล** ได้แก่ วิธีการดำเนินการกระทำข้อมูลให้เป็นสารสนเทศข้อมูล การประมวลผลสารสนเทศข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงที่เป็นตัวเลข ข้อความ รูปภาพ เสียง ที่เกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ หรือสิ่งที่ยอมรับว่าเป็นความจริง สำหรับใช้เป็นหลักอนุมาน

4. **การจัดเก็บข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรักษาข้อมูลเพื่อการบริหาร โดยเก็บไว้ในรูปแบบต่างๆ

5. **การประมวลผลข้อมูล** ได้แก่ ขั้นตอนการดำเนินการเพื่อสรุปความสำคัญของข้อมูลสารสนเทศให้ตรงสภาพที่เป็นจริง ตรงตามวัตถุประสงค์ก่อนที่จะนำข้อมูลมาใช้

6. **การนำข้อมูลไปใช้** ได้แก่ การนำข้อมูลไปใช้ในลักษณะต่างๆ ส่วนสารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านกระบวนการประมวลผลหรือจัดระบบแล้วเพื่อให้มีความหมายและคุณค่าสำหรับผู้ใช้ เช่น ปริมาณการขายสินค้าแต่ละตัว ซึ่งจำแนกตามเขตการขาย

วิธีการประมวลผลที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับวิธีการประมวลผลหรือรูปแบบที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นหลักการในเบื้องต้นมี 4 วิธี ดังนี้ 1. การจัดเรียง คือ การนำข้อมูลหลาย ๆ ข้อมูลมาจัดเรียงลำดับตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น จัดเรียงข้อมูลชื่อตามตัวอักษร จัดเรียงข้อมูลคะแนนจากมากไปหาน้อย เป็นต้น 2. การหา

ค่าเฉลี่ย คือ การนำเอาข้อมูลมาเฉลี่ย เช่น การนำเอาคะแนนสอบรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศมาหาค่าเฉลี่ย เป็นต้น 3. การเปรียบเทียบ คือ การนำเอาข้อมูลประเภทเดียวกันมาเปรียบเทียบเพื่อหาค่าแตกต่างหรือความเหมือนกัน และ 4. การหาแนวโน้ม คือ การนำเอาข้อมูลประเภทเดียวกันมาเปรียบเทียบตามระยะเวลา เช่น นำคะแนนของนักเรียนคนหนึ่งมาเปรียบเทียบกับคะแนนของตนเองในช่วงการสอบย่อยต่าง ๆ

ดังนั้น ในชีวิตประจำวันของทุกคนย่อมต้องเคยพบกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านการเรียน ปัญหาการงาน ปัญหาด้านการเงิน เป็นต้น เมื่อพบกับปัญหา แต่ละคนย่อมมีวิธีที่จะจัดการหรือแก้ปัญหาเหล่านั้นแตกต่างกันไปตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งแต่ละวิธีอาจให้ผลลัพธ์เหมือนกันหรือแตกต่างกัน แต่ถ้านำวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ มาศึกษาพิจารณา จะพบว่าหลายวิธีคล้ายคลึงกันจนสามารถสรุปเป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับหลายๆ ปัญหา โดยปกติแล้ว มนุษย์มีกระบวนการในการแก้ปัญหาด้วยตนเองอยู่เสมอ แต่ในบางครั้งก็ต้องอาศัยการเรียนรู้ระดับสูงเพื่อแก้ปัญหาอย่างสมบูรณ์นั่นเอง (กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ (Technological Process)

อาศัยเหตุผลดังกล่าว ไม่ว่าเราจะทำงานใดก็ตาม ปัญหาเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแก้ปัญหามีหลายวิธี ย่อมขึ้นอยู่กับชนิดของงาน วิธีการแก้ปัญหาอย่างหนึ่งอาจแก้ปัญหาอีกอย่างหนึ่งไม่ได้ และการแก้ปัญหาอาจจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น จึงควรยึดหลักการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เสียเวลา หลงทาง และสับสน วิธีการแก้ปัญหาแต่ละวิธีมีความเหมาะสมกับงานแตกต่างกันไป ก่อนที่จะใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนด้วยวิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว และส่วนมากจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ถูกต้อง และสามารถทำซ้ำได้ง่าย ดังนั้น กระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาจำเป็นต้องปรับรูปแบบวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้วย จึงจะทำให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

กล่าวเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศนี้เป็นวิธีการที่คล้ายกับการแก้ปัญหาทางวิศวกรรมมาก แต่ในการนำระบบคอมพิวเตอร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานใดๆ ก็ตาม จะต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาและศึกษาความเป็นไปได้ให้รอบคอบเสียก่อน ทั้งนี้ เนื่องจากคอมพิวเตอร์ไม่ใช่เครื่องมือวิเศษที่จะแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง นอกจากนี้ ยังจะต้องมีการศึกษาถึงความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อไม่ให้เป็นการลงทุนที่เสียเปล่าและต้องเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับงาน จัดหาเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ไม่เกินความจำเป็นด้วย เพราะหากไม่ใช้หลักการนี้ในการดำเนินการแล้ว การแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็ยากที่เกิดความยั่งยืนได้

โดยสรุปแล้ว การแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ย่อมเหมาะกับระบบงานที่ต้องทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งยากและมีปริมาณงานมากหรืองานที่ต้องการความรวดเร็วในการคำนวณเกินกว่าคนธรรมดาจะทำได้ ฉะนั้น วิธีการโดยทั่วไปคือปรับเปลี่ยนวิธีการหรือระบบการ

ทำงานแบบเดิมมาใช้ระบบงานที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยทำงานเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดเท่าที่สามารถจะทำแทนคนได้ (ขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยี, Rayochan, wordpress.com) จึงเป็นวิธีการประมวลผลที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งเพราะมีข้อดีหลายอย่างหรือมีข้อเสียน้อยมากนั่นเอง

4 ขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในที่นี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึง 4 ขั้นตอนในการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศตามที่ใช้เป็นหลักการกันอยู่โดยทั่วไป ดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์และกำหนดรายละเอียดของปัญหา กล่าวคือเป็นขั้นตอนแรกในการแก้ปัญหาเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหา แยกแยะให้ออกว่า ข้อมูลที่กำหนดมาในปัญหาหรือเงื่อนไขของปัญหาคืออะไร สิ่งที่ต้องการคืออะไร รวมถึงวิธีการที่ใช้ประมวลผล ซึ่งการวิเคราะห์และกำหนดรายละเอียดของปัญหามีองค์ประกอบดังนี้

(1) สิ่งที่โจทย์ต้องการ ได้แก่ การวิเคราะห์จากโจทย์ว่าสิ่งที่โจทย์ต้องการนั้นคืออะไร สามารถแยกได้ออกมาเป็นรายละเอียดชัดเจน (2) การระบุข้อมูลที่ต้องส่งออก ได้แก่ การพิจารณาเป้าหมายสิ่งที่ต้องหาคำตอบ (3) การระบุข้อมูลนำเข้า ได้แก่ การพิจารณาข้อมูลและเงื่อนไขที่กำหนดมาในปัญหา (4) การกำหนดตัวแปร ได้แก่ ตัวเก็บค่าต่างๆ ในการทำงาน และ (5) การกำหนดวิธีประมวลผล ได้แก่ การพิจารณาขั้นตอนวิธีการได้มาซึ่งคำตอบ

2) การเลือกเครื่องมือและออกแบบขั้นตอนวิธี กล่าวคือเป็นขั้นตอนการวางแผนในการแก้ปัญหาอย่างละเอียดถี่ถ้วน หลังจากที่ทำความเข้าใจกับปัญหา พิจารณาข้อมูล เงื่อนไขที่มีอยู่และสิ่งที่ต้องการหาในขั้นตอนที่ 1 แล้ว จะสามารถคาดคะเนวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหา ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้แก้ปัญหาเป็นหลัก หากผู้แก้ปัญหาเคยพบกับปัญหาในลักษณะนี้มาแล้ว จะสามารถดำเนินการตามแนวทางที่เคยปฏิบัติมา ขั้นตอนนี้เริ่มจากเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาโดยพิจารณาความเหมาะสมระหว่างเครื่องมือกับเงื่อนไขต่างๆ ของปัญหา ซึ่งรวมถึงความสามารถของเครื่องมือในการแก้ปัญหาและผู้แก้ปัญหาควรมีความคุ้นเคยในการใช้งานเครื่องมือที่เลือก เช่น ต้องการศึกษาข้อมูลจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้แก้ปัญหาต้องสามารถใช้ระบบเครือข่ายดังกล่าวได้ นอกจากนี้ การแก้ปัญหาควรเขียนขั้นตอนวิธี (algorithm) ในการแก้ปัญหาด้วย หลังจากที่เลือกเครื่องมือในการช่วยแก้ปัญหาแล้ว เพื่อวางแผนใช้เครื่องมือดังกล่าวให้ได้ผลลัพธ์ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด การเขียนขั้นตอนวิธีในการแก้ปัญหา ผู้แก้ปัญหาสามารถถ่ายทอดความคิดเป็นข้อความหรือบรรยายในรูปแบบรหัสจำลอง (pseudo code) และถ่ายทอดความคิดในรูปแบบสัญลักษณ์ที่เรียกว่าผังงาน (flowchart) เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดทรัพยากรในการทำงาน ช่วยให้ผู้แก้ปัญหาสามารถหาข้อผิดพลาดของวิธีการที่ใช้ได้ง่ายและแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

3) การดำเนินการแก้ปัญหา กล่าวคือเป็นขั้นตอนในแก้ปัญหาโดยใช้เครื่องมือที่เลือกไว้ เช่น คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จ หรือการใช้ภาษาคอมพิวเตอร์เขียนโปรแกรม ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่เลือกใช้ ผู้แก้ปัญหาจึงต้องศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ความสามารถในการเขียนโปรแกรมเป็นอย่างดีและในขณะดำเนินการ หากพบแนวทางที่ดีกว่าที่ออกแบบไว้ต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้

4) การตรวจสอบและการปรับปรุง กล่าวคือเป็นขั้นตอนในการตรวจสอบว่าขั้นตอนวิธีที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับรายละเอียดของปัญหาหรือไม่ เช่น ข้อมูลรับเข้า ข้อมูลส่งออก เพื่อให้มั่นได้ว่าสามารถรองรับข้อมูลเข้าได้ในกรณีที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ในขณะเดียวกันต้องปรับปรุงวิธีการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้สรุปกล่าวได้ว่า 4 ขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวมีความเป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นเหตุเป็นผลมาก เพราะเป็นการใช้ขั้นตอนหรือกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์และกำหนดรายละเอียดของปัญหา การเลือกเครื่องมือและออกแบบขั้นตอนวิธี การดำเนินการแก้ปัญหา และการตรวจสอบและการปรับปรุง ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสมจึงไม่ใช่เอาความชอบหรือความถูกใจของผู้ใช้เป็นหลัก แต่เป็นการเน้นไปที่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าและสามารถแก้ไขได้อย่างต่อเนื่องจากเกิดความยั่งยืนในที่สุด

กรณีศึกษาในการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยแก้ไขปัญหา

สำหรับหลักการในเบื้องต้น ความคิดในการแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอนสามารถถ่ายทอดได้ 2 ลักษณะดังนี้ การใช้ข้อความหรือคำบรรยาย ซึ่งเป็นการเขียนเค้าโครงด้วยการบรรยายเป็นภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารกัน เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนการทำงานของการแก้ปัญหาแต่ละขั้นตอน เช่น **เริ่มต้น** ให้ประกอบด้วยสืบค้นข้อมูลวิธีชงกาแฟโบราณจากเว็บไซต์ต่างๆ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นจากเว็บไซต์ต่างๆ โดยใช้โปรแกรมประมวลคำ จัดเก็บข้อมูลไว้บนแผ่นดิสก์ สร้างสารสนเทศเรื่องวิธีการชงกาแฟโบราณโดยใช้โปรแกรมประมวลคำ จัดทำแผ่นพับ และ**สิ้นสุด** ประกอบด้วยการใช้สัญลักษณ์ เป็นการนำสัญลักษณ์รูปแบบต่างๆ ที่กำหนดขึ้นโดยสถาบันมาตรฐานแห่งชาติอเมริกา (American National Standards Institute : ANSI) มาใช้สำหรับสื่อสารขั้นตอนวิธีในการแก้ปัญหาให้เข้าใจตรงกัน (การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ, kruworaseth14, google.com)

ดังนั้น ในกรณีการใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาร่วมกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศย่อมสามารถทำได้โดยใช้ซอฟต์แวร์ประยุกต์ต่าง ๆ และการเขียนโปรแกรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การใช้ซอฟต์แวร์ประยุกต์ในการแก้ปัญหา เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด ไมโครซอฟต์เพาเวอร์พอยนต์ ไมโครซอฟต์เอกซ์เซล ไมโครซอฟต์แอกเซส ซอฟต์แวร์โปรเดสท็อบ เป็นต้น ซึ่งโปรแกรมต่าง ๆ เหล่านี้จะสามารถช่วยแก้ปัญหาในการทำงานได้ ดังนี้

ซอฟต์แวร์ไมโครซอฟต์เวิร์ด (Microsoft Word) ช่วยแก้ปัญหาในการจัดทำงานเอกสารต่าง ๆ เช่น ช่วยให้การพิมพ์งานเอกสารทำได้รวดเร็วมากกว่าการใช้พิมพ์ดีดไฟฟ้า มีการตรวจสอบการสะกดไวยากรณ์เพื่อป้องกันการพิมพ์ที่ผิดพลาด สามารถลบคำผิดและปรับปรุงข้อความในเอกสารได้ง่ายและสะอาดเรียบร้อย โดยไม่ต้องใช้น้ำยาลบคำผิด แก้ปัญหาสิ้นเปลืองเวลาในการส่งจดหมายเวียนภายในองค์กรโดยพิมพ์จดหมายต้นแบบเพียงฉบับเดียวแล้วส่งไปให้ทุกหน่วยงานในองค์กรผ่านทางคอมพิวเตอร์แทนการถ่ายสำเนาเอกสาร แล้วให้คนส่งเอกสารนำส่งทีละหน่วยงาน เป็นต้น (การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ, srp30747, google.com) ซอฟต์แวร์ไมโครซอฟต์เอกซ์เซล (Microsoft Excel) ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการคำนวณตัวเลข จัดทำตารางข้อมูล แผนภูมิและกราฟ เช่น การคำนวณตัวเลขหลายจำนวนในตารางข้อมูล การใช้สูตรคำนวณแทนการใช้เครื่องคิดเลข การจัดทำตารางข้อมูลให้สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย การใช้ข้อมูลในตารางสร้างแผนภูมิแลกราฟได้อย่างง่ายดายถูกต้องและแม่นยำ เป็นต้น ซอฟต์แวร์ไมโครซอฟต์แอกเซส (Microsoft Access) ช่วยแก้ปัญหาการจัดเก็บข้อมูล โดยจัดเก็บข้อมูลจำนวนมากให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะดวกต่อการค้นหาและนำมาใช้ ซอฟต์แวร์ไมโคซอฟต์เพาเวอร์พอยนต์ (Microsoft PowerPoint) ช่วยแก้ปัญหาการนำเสนองาน โดยทำให้การสร้างงานนำเสนอทำได้ง่ายและน่าสนใจกว่าการนำเสนองานตามปกติที่ไม่ใช้คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์โปรเดสท็อป (Pro/DESKTOP) ช่วยแก้ปัญหาในการออกแบบและสร้างชิ้นงานจำลอง โดยอำนวยความสะดวกในการออกแบบและสร้างชิ้นงานจำลองด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีในซอฟต์แวร์ ซึ่งมีความแม่นยำและทราบผลทันที รวมถึงประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อวัสดุอุปกรณ์มาเขียนแบบหรือสร้างชิ้นงานจำลอง

2. การเขียนโปรแกรมเพื่อแก้ปัญหา เป็นการใช้ความรู้ความสามารถด้านภาษาคอมพิวเตอร์และประสบการณ์การใช้งานคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ในด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา ดังตัวอย่าง ภาษาคอมพิวเตอร์ การใช้งานภาษาฟอร์แทน (Fortran) ใช้แก้ปัญหาด้านการคำนวณทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์และงานวิจัยต่าง ๆ ภาษาโคบอล (COBOL) ใช้แก้ปัญหาด้านงานธุรกิจ ภาษาเบสิก (BASIC) ใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ทุกสาขาวิชา เหมาะสำหรับผู้ที่ไม่ใช่นักเขียนโปรแกรมอาชีพและผู้ฝึกเขียนโปรแกรมใหม่ ๆ ภาษาปาสคาล (Pascal) ใช้ในการเรียนเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาษาซีและซีพลัสพลัส (C และ C++) ใช้ในการเขียนโปรแกรมควบคุมการทำงานของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และเขียนโปรแกรมเชิงวัตถุ ภาษาวิชวลเบสิก(Visual Basic) ใช้สร้างโปรแกรมประยุกต์ที่ใช้งานได้หลากหลายบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์และใช้เป็นโปรแกรมแบบรูปภาพ เช่น ปุ่มคำสั่งต่าง ๆ ภาษาจาวา (Java) ใช้เขียนโปรแกรมประยุกต์สำหรับเชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ต และซอฟต์แวร์ที่ใช้ใน

อินเทอร์เน็ต ภาษาเดลไฟ (Delphi) ใช้ในการเขียนโปรแกรมเชิงจินตภาพเพื่อสร้างส่วนติดต่อผู้ใช้ที่เป็นแบบรูปภาพ เช่น ปุ่มคำสั่งต่าง ๆ (การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ, srp30747, google.com)

บทวิเคราะห์และสรุป

จากเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวมาในบทความนี้ ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และสรุปให้เห็นเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังต่อไปนี้

1. **ความรู้ความเข้าใจในบริบทแห่งปัญหา** กล่าวคือการที่จะสามารถนำกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น ประการแรกสุดคือต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ของผู้ดำเนินการเป็นเบื้องต้น เพราะหากผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไม่ชัดเจนในบริบทความหมายและกระบวนการในแก้ปัญหาแล้วย่อมเป็นการยากที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาสะดวก รวดเร็ว และปัญหาหมดไปในที่สุด ตรงกันข้าม หากไม่ชัดเจนในบริบทต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาแล้ว ย่อมอาจจะเป็นการซ้ำเติมปัญหาให้เป็นปัญหาใหญ่ขึ้นจนไม่สามารถแก้ได้

2. **มีทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ** กล่าวคือในการแก้ไขปัญหาของผู้ดำเนินการนั้น การมีความเจนจัดในกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเริ่มตั้งแต่การให้ความสำคัญและการรู้จักขั้นตอนของกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดถึงวิธีการประมวลผลที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ ขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

บรรณานุกรม

นราวดี จิตรากุล. **การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ.** srp30747. วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

บุปผชาติ ทัฬหิกรณ์. **เทคโนโลยีสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์ศึกษา.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.

ภัควริศ เกื้อกูล. **คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ.** สำนักพิมพ์ ซิมพลิฟาย, 2563.

วรเศรษฐ์ เอกอัครชวกิตติ์. **การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ.** kruworaseth14. วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

วิรัช ปริมณฑลสกุล. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ม. 2. obec.go.th. กรุงเทพฯ: บริษัท กรพัฒนายิ่ง จำกัด. วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

www.bru.ac.th. **การแก้ปัญหา.** วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

www.comparitech.com. **Microsoft Access: Is it still relevant in 2023?.** วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

www.rayochaan.wordpress.com. **ขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยี.** วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

www.wikipedia.org. **ปัญหา.** วันที่เข้าถึงข้อมูล 20 ตุลาคม 2567.

วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในปรัชญาตะวันตก

An Analysis of the Concept of Knowledge in Western Philosophy

พระศตวรรษ กิตฺติปาโล (บุญกมล)
Phrasatwat Kittipalo (Boonkamon)
พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชฺชโญ
Phramahaphanuwich Phanuwichchayo
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในปรัชญาตะวันตก จากการศึกษา พบว่า ญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์หรือวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ ในปรัชญาตะวันตกนั้นมีหลากหลายแนวคิดที่ผลิตขึ้นมาโดยนักคิดที่เชื่อตามหลักการที่เขานำเสนอนั่นเอง ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ตามแนวเหตุผลนิยม ประสบการณ์นิยมหรือประจักษ์นิยม และปฏิบัตินิยม จึงทำให้เข้าใจได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในปรัชญาตะวันตกนี้เป็นหลักการที่ทำให้มนุษย์สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสรรพสิ่งได้ ซึ่งเป็นเริ่มต้นจากความสงสัย แล้วสิ้นสุดด้วยคำตอบที่ตามแต่ละแนวคิด

คำสำคัญ : แนวคิด, ความรู้, ปรัชญาตะวันตก

ABSTRACT

This academic article aims to present an analysis of the concept of knowledge in Western philosophy. The study reveals that epistemology, or the theory of knowledge, investigates human understanding and the methods by which humans seek knowledge. In Western philosophy, diverse concepts have been introduced by thinkers who adhere to the principles they advocate. These include rationalism, empiricism, and pragmatism. Together, these approaches illustrate that the Western philosophical view of knowledge

provides a foundation for humans to explain phenomena within the universe. This journey begins with doubt and concludes with answers shaped by each philosophical perspective.
Keywords: the Concept, Knowledge, Western Philosophy

บทนำ

ญาณวิทยา (Epistemology) หรือ ทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ หรือวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ โดยปกติเราถือว่าความรู้เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และเราสามารถแสวงหาความรู้ได้ วิชาต่าง ๆ มีอยู่ก็เพื่อให้เราแสวงหาความรู้ แต่เราก็เห็นได้เช่นกันว่า ความรู้เปลี่ยนแปลงอยู่บ่อย ๆ บางครั้งความรู้ก็เป็นเพียงทฤษฎีหรือความเห็นหนึ่ง ยังมีความเห็นอื่น ๆ ที่คัดค้านทฤษฎีหรือความเห็นนั้น ๆ แม้แต่ประสาทสัมผัสที่ว่าแน่นอนนั้นบางครั้งก็รายงานสิ่งที่ไม่เป็นจริง เช่นการเห็นภาพลวงตาต่าง ๆ เป็นต้นญาณวิทยาตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เช่น ถามว่าความรู้ทางประสาทสัมผัสเชื่อถือได้หรือไม่ เหตุผลเข้าถึงความจริงได้หรือไม่ ความรู้มีอยู่หรือไม่ หากมีอยู่มนุษย์สามารถแสวงหาความรู้ได้หรือไม่ ความรู้แน่นอนตายตัวหรือเปลี่ยนแปลง นักปรัชญาที่มีทัศนะต่างกันในเรื่องเหล่านี้มีมากมาย ญาณวิทยาสัมพันธ์กับอภิปรัชญาในประเด็นที่ว่าเรารู้ความจริงนั้นได้อย่างไร หรือเราใช้อะไรเป็นมาตรฐานการตัดสินความรู้ของเราว่าตรงกับความเป็นจริง

โดยสรุปแล้ว ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์มีอยู่ 4 ประเด็น คือ 1) ธรรมชาติของความรู้ :ความรู้มีลักษณะอย่างไร 2) ต้นกำเนิดของความรู้ : มนุษย์ได้ความรู้มาอย่างไร 3) ขอบเขตของความรู้ : ความรู้มีขอบเขตเพียงใด 4) ความสมเหตุสมผลของความรู้ : เกณฑ์ตรวจสอบความรู้ว่า ตรงกับความจริงหรือไม่

นักปรัชญาตะวันตกกล่าวถึงที่มาหรือบ่อเกิดของความรู้ไว้ 3 ทาง คือ 1) ผัสสะ (Sensation) คือ ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส และการสัมผัส 2) เหตุผล (Reason) คือ ความรู้ที่เกิดจากการคิดตามหลักเหตุผลในใจ หรือรู้โดยอ้างสิ่งที่แน่ใจมากกว่ามาสนับสนุน 3) อัชฌัตติกญาณ (Intuition)คือ ความรู้ที่ผุดขึ้นในใจโดยตรง แบ่งเป็น 2 ระดับ คืออัชฌัตติกญาณระดับสามัญ และอัชฌัตติกญาณระดับอุตระ(Transcendental Intuition) ถ้าเป็นความรู้จากญาณวิเศษเรียกว่า “การตรัสรู้” (Enlightenment) ถ้าเป็นความรู้ที่ได้จากการดลใจของพระเจ้าก็เรียกว่า “วิวรณ์” (Revelation)

นักปรัชญาตะวันตกกลุ่มสสารนิยมเชื่อว่าความรู้เกิดมาจากประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับผ่านมาทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 (Sensation) ส่วนกลุ่มจิตนิยม (Idealism) เชื่อว่า ความรู้ที่แท้จริงนั้นมนุษย์ได้จากการคิดตามเหตุผลในใจ (Reasoning) กลุ่มนี้ มีความเชื่อลึกลงไปอีกว่า ความจริงสูงสุดบางครั้งเกิดจากความรู้ที่ผุดขึ้นจากญาณวิเศษที่เรียกว่า อัชฌัตติกญาณ เช่นการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (Enlightenment) หรือวิวรณ์ (Revelation)ขององค์ศาสดาในศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ซึ่งถือว่า

เป็นความรู้แจ้งอันเกิดจากการดลใจของพระเจ้า กลุ่มที่เชื่อว่าประสาทสัมผัสให้ความจริงสูงสุดเรียกว่า “ลัทธิประสบการณ์นิยม” (Empiricism) และกลุ่มที่เชื่อว่าการใช้ความคิดให้ความรู้สูงสุดเรียกว่า “ลัทธิเหตุผลนิยม” (Rationalism)

ทฤษฎีทางญาณวิทยา

ทฤษฎีทางญาณวิทยามุ่งตอบปัญหาว่า มนุษย์รู้ความจริงได้อย่างไร เป็นผลสืบเนื่องจากการที่วิทยาศาสตร์ได้กำเนิดและได้กำหนดวิธีการ อันนำมาซึ่งความรู้สากลที่ทุกคนยอมรับ (มติสากลของวิทยาศาสตร์) ส่งผลให้มีการตั้งคำถามว่า แล้วปรัชญามีหลักการหาความรู้อย่างไร จึงมีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการได้มาซึ่งความรู้ของปรัชญา (รู้ความจริงได้อย่างไร) โดยสรุปแนวคิดที่สำคัญสามแนวกว้างๆ ได้แก่

เหตุผลนิยม (Rationalism)

1. พื้นฐานและลักษณะแนวคิด

แนวคิดเหตุผลนิยม มีพื้นฐานจากแนวคิดที่อธิบายความเป็นจริงว่า เป็นจิต/อุดมการ จิต (สติปัญญา) ของมนุษยเป็นคุณลักษณะพิเศษ สามารถรู้ความจริง เน้นศักยภาพของจิต (สติปัญญา) ซึ่งมีศักยภาพที่จะเข้าใจความจริงที่เป็นสากล และแน่นอนตายตัว ซึ่งประสาทสัมผัสไม่สามารถให้ได้ แนวคิดนี้เน้นบทบาทของจิต ในการแสวงหาความรู้ด้วยการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นศักยภาพของมนุษย์ในการใช้สติปัญญา (จิต) เพื่อการรู้ความจริง ความจริง/ความรู้มีลักษณะที่แน่นอน ชัดเจนและเป็นสากล ดังนั้นต้องใช้จิตมนุษย์ ที่เป็นสากล จึงจะเข้าใจกันได้ (สิ่งเหมือนกัน ย่อมเข้าใจกัน) นักปรัชญาที่สำคัญมากในกลุ่มเหตุผลนิยม คือ เรอเน เดสการ์ต (Rene Descartes, ค.ศ. 1596 – 1650) ซึ่งสรุปความคิดได้ว่า

ก. ความรู้ที่ถูกต้อง ต้องมีความแน่นอน ตายตัว

ข. มนุษย์มีสติปัญญาที่สามารถบรรลุถึงความจริงได้

ค. ปฏิเสธความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัส เพราะประสาทสัมผัสหลอกลวงเรา (ประสาทสัมผัสเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ขึ้นกับกาลเวลา สถานที่)

ง. ใช้วิธีการ “นิรนัย” กล่าวคือ การพิสูจน์ความจริง อาศัยความจริงที่มีอยู่เดิม เช่น นักศึกษาวิทยาลัยแสงธรรมต่างเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (หรือเทียบเท่า) แล้ว ดังนั้น นาย ก. (นักศึกษาคนหนึ่งของวิทยาลัยแสงธรรม) จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เป็นต้น

2. ตัวอย่างแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเหตุผลนิยม สามารถแยกย่อยได้อีกหลายทฤษฎี (กีรติ บุญเจือ, 2522) เช่น

ก. ทฤษฎีการระลึกได้ (Theory of recollection) เสนอความคิดว่าความรู้ของมนุษย์ คือ การระลึกได้ เนื่องจากความรู้แฝงในวิญญาณมนุษย์ แต่มนุษย์หลงลืมไปเนื่องจากมนุษย์มีร่างกาย จึงจำเป็นต้องช่วยขุด หรือฟื้นความรู้ (ที่เขามีอยู่แล้ว) เพื่อให้เขาระลึกได้ถึงความจริงที่เขารู้อยู่แล้ว

อาศัยประสบการณ์ ครูช่วยกระตุ้น และการทำปัสนา นักปรัชญาที่สำคัญตามแนวคิดนี้ ได้แก่ เปลโต้ (Plato, ราวปี 428 – 347 ก่อน ค.ศ.)

ข. ทฤษฎีส่องสว่าง (Theory of illumination) เสนอความคิดว่า ความรู้ของมนุษย์ได้จากการที่พระเจ้าประทานให้ภายในจิต (สติปัญญา) เนื่องจากความรู้ทั้งหลายอยู่ในพระเจ้า มนุษย์เข้าใจความจริงได้ก็เพราะพระเจ้าประทานให้ นักปรัชญาที่สำคัญตามแนวคิดนี้ ได้แก่ นักบุญออกัสติน (St. Augustine, ค.ศ. 354 – 430

ค. ทฤษฎีอัชฌัตติกญาณ (Theory of intuitionism) เสนอความคิดว่าความจริงได้มาจากการฝึกจิต จนถึงขั้นอุตรญาณ (ตรัสรู้) ความรู้โดยทางอื่นไม่อาจจะยืนยันได้ว่าจริง นอกจากจะตรงกับความรู้ที่ได้จากญาณวิเศษดังกล่าว นักปรัชญากลุ่มนี้แต่ละคนจะอ้างว่าตนเองเป็นคนแรกที่บรรลุถึงญาณนี้ ดังนั้น ถ้าใครจะบรรลุถึงจะต้องเข้าใจความจริงได้เช่นเดียวกัน นักปรัชญาสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ ฟิกเต (Johann Gottlieb Fichte, ค.ศ. 1762 – 1864) เชลลิง (Friedrich Wilhelm Joseph von Sheliing, ค.ศ. 1775 – 1854) เฮเก็ล (George Wilhelm Friedrich Hegel, ค.ศ. 1770 – 1831) โชเป็นฮาวเวอร์ เวอร์ (Arthur Schopenhauer, ค.ศ. 1788 – 1860) นิตเช่ (Friedrich Wilhelm Nietzsche, ค.ศ. 1844 – 1900)

ประสบการณ์นิยม/ประจักษ์นิยม (Empiricism)

1. พื้นฐานและลักษณะแนวคิด

แนวคิดประสบการณ์นิยม มีพื้นฐานจากแนวคิดที่เสนอว่าความเป็นจริง เป็นสสาร (สสารนิยม) ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ (ปรัชญกรีกระยะเริ่มต้น) แนวคิดนี้มีลักษณะตรงกันข้ามกับแนวคิดเหตุผลนิยม ด้วยการเน้นบทบาทของประสาทสัมผัส ว่าเป็นแหล่งที่มาของความรู้/ความจริง มนุษย์ไม่มีความรู้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่ต้องค่อย ๆ เรียนรู้จากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงมากในกลุ่มประสบการณ์นิยม ได้แก่ จอห์น ล็อค ซึ่งสรุปความคิดได้ว่า

ก. การรู้ความจริงตามแนวเหตุผลนิยม (วิธีการนิรนัย) มีจุดอ่อน คือ ไม่ได้ความรู้ใหม่ ส่งผลให้วิชาปรัชญาไม่ได้ทำประโยชน์อะไรให้กับสังคม

ข. ยอมรับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ในระดับประสาทสัมผัสในการแสวงหาความรู้ เพื่อได้ความรู้ใหม่ (จากการค้นคว้าทดลอง เป็นสาธารณะ/เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ เป็นสากล ช่วยคาดเดาอนาคตได้) มาเป็นหลักการได้มาซึ่งความรู้ในการแสวงหา/เข้าใจความจริง จึงนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาเป็นวิธีการรู้ความจริงตามแนวปรัชญา

ค. การได้ความรู้อาศัยใช้วิธีการอุปนัย กล่าวคือ การกระโดดจากความจริง ส่วนย่อย (ที่มั่นใจแล้ว) ไปสู่ความจริงสากล เช่น รถคันที่หนึ่ง ตกน้ำ ผลคือ จมน้ำ รถคันที่สอง ตกน้ำ ผลคือ จม ดังนั้น รถทุกคันที่ตกน้ำ จะต้องจม เป็นต้น

2. ตัวอย่างแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดประสบการณ์/ประจักษ์นิยม เน้นความรู้และการตัดสินความจริงอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส แนวคิดทำนองนี้เกี่ยวพันกับแนวคิด/ลัทธิทางปรัชญาหลายแนว เช่น แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) และพัฒนาสู่แนวคิดปฏิฐานนิยมใหม่ (Neo-positivism) ได้แก่แนวคิดแนวปฏิฐานนิยมแบบตรรกะ (Logical positivism) และแนววิเคราะห์ภาษา (Language analysis) นักปรัชญาสำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ โอกุส กองต์ (Auguste Comte, ค.ศ. 1798 – 1857) จอห์น สจ๊วต มิล (John Stuart Mill, ค.ศ. 1806 – 1873) ลุกวิก วิตเก็นสไตน์ (Ludwig Wittgenstein, ค.ศ. 1889 – 1951) เป็นต้น

ปฏิบัตินิยม (Pragmatism)

แนวคิดปฏิบัตินิยม (Pragmatism) มีพื้นฐานจากการอธิบายความเป็นจริงว่า เป็นสสาร และจิต (ยอมรับว่าสสาร และจิต ต่างมีอยู่จริง และเป็นพื้นฐานของสรรพสิ่ง) จึงเห็นได้ว่าความจริงมีมากมาย เป็นไปไม่ได้ที่จะรู้ทั้งหมด ดังนั้น มนุษย์ควรเลือกที่จะรู้เฉพาะความจริงที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต นักปรัชญาสำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ วิลเลียม เจมส์ และจอห์น ดิวอี้ เป็นต้น ซึ่งสรุปแนวความคิดนี้ได้ว่า

ก. เน้นการประนีประนอมความจริง ระหว่างสสารกับจิต

ข. เน้นความรู้เพื่อเอาไปใช้ประโยชน์/ นำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิต

ค. เน้นการรู้จักตัวเอง เพื่อทำตัวให้ชีวิตดีขึ้น มีความสุขขึ้น

ญาณวิทยาศาสนามุ่งการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาในประเด็นทางญาณวิทยา โดยเฉพาะในศาสนาแบบ เทวนิยม (ยูดาย คริสต์ อิสลาม) อาทิเช่น ปัญหาเกี่ยวกับสถานะของความรู้ทางศาสนา เช่น ความรู้ในเชิงรหัสยะ (mystical knowledge) ถือเป็นความรู้หรือไม่ ความรู้ที่ได้จากการวิวรณ์ (revelation) หรือวิธีการแบบเทววิทยาธรรมชาติ (natural theology) สามารถยอมรับได้หรือไม่ การมีประสบการณ์ทางศาสนา การมีอยู่ของพระเจ้า การรับรู้คุณสมบัติต่าง ๆ ของพระเจ้า เช่น การหยั่งรู้ทุกอย่าง (omniscience) การมีอำนาจสูงสุด (omnipotence) หรือการดำรงอยู่ทุกที่ทุกเวลา (omnipresence) เป็นต้น อย่างไรก็ดีปัญหาหลักที่ญาณวิทยาศาสนาให้ความสนใจคือ ปัญหาเรื่องความมีเหตุมีผล (rationality) ของความเชื่อทางศาสนา การรับประกัน (warrant) หรือการให้เหตุผลสนับสนุน (justification) ความเชื่อทางศาสนา

การอธิบายเนื้อหาญาณวิทยาศาสนาในที่นี้จะเป็นการอธิบายในประเด็นปัญหาหลัก คือ การพิจารณาเรื่องการให้เหตุผลสนับสนุนความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้า หรือประเด็นคำถามว่า ความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าเป็นความเชื่อที่สามารถทำให้ถูกหลักการได้หรือไม่ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการให้เหตุผลสนับสนุนกับความเชื่อทางศาสนา รวมถึงข้อโต้แย้งของแต่ละแนวคิดโดยสังเขป อาทิเช่น แนวคิดแบบหลักฐานนิยม (evidentialism) ศรัทธานิยมแบบวิตเกนไตน์ (Wittgensteinian fideism) และแนวคิดที่พยายามปฏิรูปหลักการทางญาณวิทยาเพื่อใช้แก้ปัญหาการให้เหตุผลสนับสนุนกับความเชื่อทางศาสนาที่เรียกว่า “ญาณวิทยาเชิงปฏิรูป” (Reformed epistemology) เช่น แนวคิดของอัลวิน แพลนทิงกา (Alvin Platinga) และวิลเลี่ยม พี. อัลสตัน (William P. Alston) เป็นต้น ในการ

กล่าวถึงญาณวิทยาทางศาสนาในที่นี้ จะเป็นการกล่าวถึงลักษณะของความเชื่อศาสนาในบริบทของศาสนาเป็นหลัก เนื่องจากมีการพัฒนาข้อถกเถียงในประเด็นญาณวิทยาเป็นอันมาก

1. ลักษณะของความเชื่อทางศาสนา

โดยทั่วไป ความเชื่อทางศาสนาจะมีสถานะแตกต่างจากความเชื่ออื่น คือเป็นความเชื่อที่ถือว่าจริงโดยไม่ต้องมีการอ้างหลักฐานสนับสนุน หรือเป็นความเชื่อที่ไม่สามารถพิจารณาด้วยเหตุผล ในทางศาสนา สิ่งที่ใช้รับประกันว่าความเชื่อชนิดเป็นความจริงก็คือศรัทธาในความเชื่อนั้น ด้วยทัศนะเช่นนี้ จึงทำให้ความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้ามีสถานะพิเศษกว่าความเชื่ออื่น ดังที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบเบิ้ล เช่น “ศรัทธาเป็นเครื่องประกันแห่งความหวัง เป็นการเชื่อมั่นในสิ่งที่ไม่ได้เห็น” (ฮิบรู 11:1) “หากปราศจากศรัทธาแล้วเป็นไปไม่ได้ที่จะเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้า เพราะว่าผู้ที่จะมาเฝ้าพระเจ้าได้นั้นต้องเชื่อว่าพระองค์มีอยู่ และเป็นผู้ประทานบำเหน็จให้แก่ผู้ที่แสวงหาพระองค์” (ฮิบรู 11: 6) ศรัทธาจึงเป็นสิ่งที่ใช้รับประกันความเชื่อทางศาสนา และทำหน้าที่เป็นเสมือนกับเสาหลักในการสนับสนุนความเชื่อทางศาสนา

ความจริงของความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าเป็นความจริงในระดับที่เรียกว่า “ความจริงระดับอุตรภาวะ” (transcendent truth) ที่หมายถึงความจริงในระดับเหนือธรรมชาติ หรือเป็นความจริงที่มีลักษณะเหนือกว่า หรือเกินไปกว่าการรับรู้โดยประสบการณ์ปรกติ มีความเชื่อว่าการรับรู้ความจริงในเชิงอุตรภาวะ เป็นการรับรู้ได้เฉพาะในรูปแบบพิเศษ เช่น การรับรู้ผ่านการเผยแสดงของพระเจ้าที่เรียกว่า “วิวรณ์” (revelation) มนุษย์จะสามารถรับรู้ความจริงลักษณะนี้ได้ก็ต่อเมื่อพระเจ้าทรงมีพระประสงค์จะให้มนุษย์รับรู้เท่านั้น การรับรู้การมีอยู่ของพระเจ้าในความหมายนี้ จึงมีลักษณะลึกลับ เหนือธรรมชาติ หรือดังที่เรียกว่าเป็นการรับรู้ในเชิง “รหัสยะ” (mystical) จอห์น คัลแวง (John Calvin) นักเทววิทยาคนสำคัญกล่าวถึงลักษณะของความรู้ทางศาสนาว่า “เมื่อพวกเรากล่าวถึงความรู้ เราไม่ได้หมายถึงความเข้าใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ภายในขอบเขตการรับรู้ ของมนุษย์ เพราะว่าศรัทธาเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่าการรับรู้ที่จิตของมนุษย์จะสามารถบรรลุถึง และพัฒนาถึงระดับนั้นได้ หรือถึงแม้ว่าจิตจะรับรู้ก็ไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่รับรู้นั้น” (Konyndyk, 1986: 93)

จากแนวคิดดังกล่าวจึงมีข้อโต้แย้งว่า หากความเชื่อทางศาสนาเป็นเพียงความเชื่อที่จริงสำหรับผู้ที่มีศรัทธา หรือเฉพาะกับผู้ที่มีความเชื่ออยู่แล้ว ความเชื่อก็จะมีเพียงความจริงเชิงอัตวิสัย (subjective truth) เท่านั้น หากเป็นเช่นนี้ ความเชื่อทางศาสนาจะมีความแตกต่างอย่างไรกับความเชื่อของเด็ก ๆ เกี่ยวกับซานตาคลอสหรือนางเงือก หรือจะสามารถแยกแยะความแตกต่างได้อย่างไรระหว่างความเชื่อของคนทั่วไปกับคนที่มีจิตผิดปรกติ แนวคิดเรื่องการสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาในรูปแบบนี้จึงอาจจะมีความเหมาะสมกับผู้ที่มีศรัทธาทางศาสนา แต่จะมีปัญหาในการตอบข้อสงสัยหรืออธิบายกับผู้ที่ไม่มีความเชื่ออยู่ก่อนให้สามารถเข้าใจและยอมรับได้

นอกจากการเข้าใจความหมายของศรัทธาในรูปแบบที่กล่าวถึง ยั งมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความหมายของศรัทธาในอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ได้แยกความเชื่อทางศาสนาจากเรื่องการใช้เหตุผลโดยสิ้นเชิง เป็นความหมาย ของศรัทธาไม่ได้มีนัยถึงการเชื่อมั่นแน่ใจโดยปราศจากความลังเลสงสัยเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้า ตัวอย่าง เช่น แนวคิดเรื่องศรัทธาของนักบุญออกัสติน (St. Augustine) ที่เห็นว่าการใช้เหตุผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง หรือเชื่อมโยงกับ “แรงผลักดันทางศาสนา” (religious impulse) ในขั้นต้น ผู้เชื่อจะต้องมีศรัทธาในวิวรณ์ที่บันทึก ในพระคัมภีร์ หรือปรากฏในประวัติศาสตร์ของชนชาติยิวว่าเป็น “ความจริง” ก่อน (เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างโลก บาปกำเนิด การฟื้นคืนชีพ หรือการไถ่บาป ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อที่จำเป็นสำหรับการช่วยให้รอด) หลังจากนั้น เหตุผลจะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้มนุษย์สามารถทำให้เข้าใจความจริงทางศาสนาได้ ลำพังเพียงแต่การใช้เหตุผลอย่างเดียวจะไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าได้

แนวคิดแบบเทววิทยาธรรมชาติ (natural theology) ของนักบุญโธมัส อไควนัส (St. Thomas Aquinas) เป็นตัวอย่างที่สำคัญของแนวคิดในรูปแบบนี้ เขาอธิบายว่าความเชื่อทางศาสนาไม่ได้แยกออกอย่างเด็ดขาดจากการใช้เหตุผล และได้นำการใช้เหตุผลแบบปรัชญามาพิสูจน์ความจริงของความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้า รวมถึงทัศนะทางปรัชญาที่มีอยู่ เช่น ทัศนะทางปรัชญาของ อริสโตเติล (Aristotle) มาประยุกต์เพื่อใช้สนับสนุนความเชื่อทางศาสนา ที่รู้จักกันคือข้อพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า 5 วิธี (ดูหัวข้อ “การอ้างเหตุผลยืนยันการมีอยู่ของพระเจ้า” ในสารานุกรมฉบับนี้) อไควนัสอธิบายถึงศรัทธาว่า ลำพังแต่เพียงการใช้เหตุผลของมนุษย์นั้นสามารถรับรู้ได้แต่ความจริงระดับธรรมชาติ (natural truth) ซึ่งเป็นความจริงที่เข้าใจได้โดยสภาวะการรับรู้อันจำกัดของมนุษย์ แต่หากมนุษย์ไม่ได้รับวิวรณ์จากพระเจ้า ก็จะไม่สามารถรับรู้ความจริงในระดับที่สูงขึ้นไปได้ เช่น ความจริงเกี่ยวกับการมีอยู่ของพระเจ้า หรือความจริงเกี่ยวกับลักษณะของพระเจ้า ศรัทธาจึงทำหน้าที่เป็นเหมือนกับ “เครื่องมือนำทาง” ให้กับการใช้เหตุผลของมนุษย์ซึ่งมีข้อที่จำกัด อันจะช่วยให้สามารถรับรู้ความจริงในระดับที่เหนือธรรมชาติ (supernatural truth) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าโดยทั่วไปกลุ่มของผู้ที่ยอมรับความเชื่อทางศาสนาว่าเป็นความจริง จะนิยมอ้างถึงวิธีการที่ต้องอาศัยศรัทธาเพื่อสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ แม้แต่ในทัศนะของเทววิทยาธรรมชาติ ก็ยังต้องถือว่าศรัทธาเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดสำหรับการยืนยันความจริงของความเชื่อทางศาสนา

2. แนวคิดแบบหลักฐานนิยม

แนวคิดแบบหลักฐานนิยม (evidentialism) เป็นแนวคิดที่ท้าทายประเพณีความคิดเรื่องการมีศรัทธาในแบบของคัลแวงและอไควนัส หรือต่อความหมายของศรัทธาที่คริสตศาสนิกชนส่วนมากเข้าใจ แนวคิดแบบหลักฐานนิยมมีความเห็นว่าความเชื่อใด ๆ ก็ตามหากปราศจาก “การอ้างหลักฐานสนับสนุนที่เพียงพอ” ก็จะถือว่าเป็นความเชื่อที่บกพร่อง วิลเลี่ยม คลิฟฟอร์ด (William Clifford) เป็นคนสำคัญที่นำเสนอทัศนะแบบนี้ เขาได้กล่าวประโยคที่เป็นเสมือนกับสัญลักษณ์ของแนวคิดแบบหลักฐานนิยมว่า “เป็นสิ่งที่ผิดเสมอไม่ว่าในที่ใดหรือกับใครก็ตามที่จะเชื่อในสิ่งที่ตั้งอยู่บนหลักฐานที่ไม่เพียงพอ”

(Clifford, 1998: 403) ความเชื่อที่น่าเชื่อถือตามทัศนะแบบหลักฐานนิยมจึงหมายถึงความเชื่อที่มีหลักฐานสนับสนุนเพียงพอ ตามมาตรฐานนี้ ความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าที่ไม่มีหลักฐานสนับสนุนเพียงพอจึงต้องถือว่าเป็นความเชื่อที่บกพร่อง

มีข้อโต้แย้งว่าหลักการเชื่ออย่างมีเหตุผลที่คลิฟฟอร์ดเสนอมีความคลุมเคลือและไม่สามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากไม่ได้อธิบายอย่างชัดเจนว่าหลักฐานอย่างไรจึงจะถือได้ว่าเป็น “หลักฐานที่เพียงพอ” หากขาดความชัดเจนเช่นนี้ ในกรณีของนักเทววิทยา ก็อาจมีการอ้างหลักฐานเพื่อสนับสนุนว่าความเชื่อที่มี เป็นความเชื่อที่มีหลักฐานเพียงพอเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น อาจมีการยกหลักฐานจากประสบการณ์ทางศาสนา ข้อความที่ปรากฏในพระคัมภีร์ หรือแม้แต่การมีอยู่ของตัวศาสนิกเองในฐานะสิ่งสร้างของ พระเจ้า สำหรับผู้มีศรัทธา สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นหลักฐานเช่นกัน

ในทัศนะแบบหลักฐานนิยม ความเชื่อทางศาสนาจึงไม่ใช่ความเชื่อที่มีสิทธิพิเศษ แต่เป็นความเชื่อที่ต้องมีหลักฐานสนับสนุนเหมือนกับความเชื่ออื่น ๆ เช่นกัน อาจจะสรุปการอ้างเหตุผลของหลักฐานนิยมในการอธิบายถึงความบกพร่องของความเชื่อทางศาสนาได้ดังนี้

P.1 ความเชื่อทางศาสนาจะเป็นความเชื่อที่มีเหตุผลสนับสนุนได้ก็ต่อเมื่อมีหลักฐานที่เพียงพอเท่านั้น

P.2 ไม่มีหลักฐานที่เพียงพอสำหรับสนับสนุนความเชื่อทางศาสนา

สรุป ความเชื่อทางศาสนาเป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลสนับสนุน ถึงแม้ความเชื่อที่มีหลักฐานเพียงพอจะยังมีความหมายที่คลุมเครือว่าหมายถึงความเชื่อในลักษณะอย่างไร แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าทัศนะแบบหลักฐานนิยมมุ่งหมายถึงสิ่งที่คนเข้าใจกันอยู่โดยทั่วไป ท่าทีของผู้ที่มีทัศนะในลักษณะนี้ จึงมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธความน่าเชื่อถือของความเชื่อทางศาสนา เนื่องจากเห็นว่าความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าไม่สามารถมีหลักฐานที่เพียงพอมาสนับสนุนได้ ขณะที่ฝ่ายผู้ที่มีความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้ามีแนวโน้มที่จะปฏิเสธการพิจารณาความเชื่อทางศาสนาตามที่หลักฐานนิยมเสนอ มากกว่าจะพยายามหาหลักฐานเพื่อสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาของตน

แนวคิดแบบศรัทธานิยมของ ลุดวิก วิตเกนสไตน์

ศรัทธานิยม (fideism) เป็นทัศนะที่ปฏิเสธหลักฐานนิยม (anti-evidentialism) โดยเห็นว่าไม่ควรประเมินความเชื่อทางศาสนาในเชิงเหตุผล ความเชื่อทางศาสนานั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของศรัทธา เนื่องจากเห็นว่าความเชื่อในการมีอยู่ของพระเจ้าเป็นความเชื่อที่อยู่เหนือกว่า ตรงกันข้าม หรือไม่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลนักปรัชญาที่นำเสนอแนวคิดในรูปแบบนี้ ได้แก่ เบลส ปาสกาล (Blaise Pascal) โซเร็น เคียร์คีกอร์ด(Soren Kierkegaard) ลุดวิก วิตเกนสไตน์ (Ludwig Wittgenstein) และดี. ซี. ฟิลิปส์ (D. Z. Philips) เป็นต้น ในที่นี้จะอธิบายแนวคิดแบบศรัทธานิยมโดยอาศัยแนวคิดเรื่อง “รูปแบบของชีวิต” (form of life) ในทฤษฎีเกมภาษา (language game) ของวิตเกนสไตน์ เพื่อเป็นตัวอย่างในการทำความเข้าใจแนวคิดแบบศรัทธานิยม

เกมภาษาเป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ Philosophical Investigations ของวิตเกนสไตน์ ซึ่งเปรียบเทียบภาษาว่าเป็นเหมือนกับเกมกีฬา เขาอธิบายว่าการใช้ภาษาเป็นไปได้เนื่องจากคนมีความเข้าใจร่วมกันในกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดความหมายของคำในบริบทต่างๆ กฎเกณฑ์เหล่านี้มิได้มีเพียงชุดเดียว แต่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการใช้ภาษา เหมือนกับที่กฎกติกาของเกมที่เราเล่น ซึ่งต้องเปลี่ยนไปตามบริบท ของกีฬาที่แตกต่างกัน การใช้ภาษาจึงเหมือนการเล่นเกมที่ต้องรู้กฎกติกาว่ากำลังเล่นเกมอะไร วิธีใช้ลูกบอลในเกมวอลเลย์บอลนั้น ต่างไปจากวิธีใช้ลูกบอลในเกมแชร์บอล เช่นกันคำๆ เดียวกันหากอยู่ในเกมภาษาที่แตกต่างกัน ก็อาจจะมีความหมายที่ต่างกันได้ ความหมายของภาษาจึงแยกออกจากบริบทของการใช้คำไม่ได้ วิตเกนสไตน์เรียกบริบทดังกล่าวว่า “บริบทของชีวิต” (context of life) หรือ “รูปแบบของชีวิต” (form of life) เช่น ศาสนา วิทยาศาสตร์ การศึกษา อาชีพ การเมือง ดังนั้น ตามแนวคิดของวิตเกนสไตน์ การกำหนดความหมายที่แน่นอนตายตัวให้กับภาษาจึงไม่สามารถทำได้ เพราะความหมายของคำแต่ละคำเป็นเพียงความหมายที่ขึ้นอยู่กับบริบทหนึ่ง ๆ เท่านั้น

ความหมายของข้อความทางศาสนาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ความหมายของข้อความทางศาสนาเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับรูปแบบของชีวิตแบบหนึ่ง การนำกฎเกณฑ์ของเกมภาษาจากรูปแบบชีวิตอื่นมาใช้ในเกมภาษาทางศาสนาจึงกระทำไม่ได้ เช่น วิทยาศาสตร์อาจจะมีกฎเกณฑ์ว่าต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยพิจารณาจากหลักฐานสนับสนุน แต่กฎเกณฑ์นี้สามารถใช้ได้ในวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ใช้ไม่ได้ในศาสนาซึ่งมีกฎเกณฑ์ของตนเอง นั่นคือ อาศัยศรัทธา ไม่ใช่การตรวจสอบหลักฐาน ดังนั้น หากนำมาใช้เมื่อใด ภาษาศาสนาย่อมไม่สามารถเข้ากับกฎเกณฑ์จากเกมภาษาของวิทยาศาสตร์ได้ และการนำกฎเกณฑ์จากเกมภาษาอื่นมาใช้เช่นนี้ ยังทำให้ไม่สามารถเข้าใจภาษาศาสนาอีกด้วย นอกจากนี้ ยังไม่อาจเทียบได้ว่ารูปแบบชีวิตใดที่จริงกว่าหรือถูกต้องกว่า จึงกล่าวไม่ได้ว่าเกมภาษาของวิทยาศาสตร์เหนือกว่าศาสนา ด้วยเหตุผลเหล่านี้ จึงทำให้ผู้ที่นำทัศนะของวิตเกนสไตน์มาใช้ยืนยันว่าเราไม่ควรพยายามตรวจสอบความเชื่อทางศาสนา แต่ควรยอมรับความเชื่อทางศาสนาอย่างที่เป็น จัดทัศนะแบบนี้ว่าเป็นศรัทธานิยม

ดี ซี ฟิลิปส์ เป็นบุคคลสำคัญที่นำแนวคิดของวิตเกนสไตน์มาใช้อธิบายลักษณะของความเชื่อทางศาสนาในแบบของศรัทธานิยม เขาใช้ทฤษฎีเกมภาษาของวิตเกนสไตน์ในการอธิบายการมีความหมายของข้อความทางศาสนา นั่นคือ กฎเกณฑ์การมีความหมายของข้อความต่างๆ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของชีวิตที่มีความแตกต่างกัน และไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบตัดสินกันได้ ดังนั้น จึงไม่สามารถแสวงหาหลักเกณฑ์ที่เป็นสากล หรือเป็นภววิสัย เพื่อตัดสินความมีความหมายของภาษาทุกประเภท ฟิลิปส์ชี้ว่าความหมายของความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่มีความหมายจากภายใน (internal) รูปแบบของชีวิตทางศาสนา เขาจึงปฏิเสธวิธีการตัดสินความมีความหมายของภาษาศาสนาโดยอาศัยหลักเกณฑ์จากภายนอก (external)

ไค นีลสัน (Kai Nielson) สรุปแนวคิด “ศรัทธานิยมแบบวิตเกนสไตน์” (Wittgensteinian fideism) ว่ามีลักษณะที่สำคัญ 3 ข้อ คือ

ก) การอธิบายถึงพื้นฐานของเรื่องราวต่างๆ ทางศาสนาว่าเป็นสิ่งที่จำแนกโดยรูปแบบของชีวิตที่มีระบบตรรกะเป็นของตัวเอง

ข) รูปแบบของชีวิตทั้งหมดไม่เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างกันได้ แต่ละรูปแบบของชีวิตมีสิ่งที่เป็นบรรทัดฐานหรือมีกฎเกณฑ์เป็นของตัวเองที่จะสามารถใช้เข้าใจเรื่องความจริงเท็จ ความมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผล

ค) มีความเชื่อว่าไม่มีจุดยืนกลางที่สามารถใช้เป็นหลักการในการวิพากษ์วิจารณ์ตัดสินรูปแบบของชีวิตแบบต่าง ๆ ได้ เพราะทุกครั้งที่เราใช้หลักเกณฑ์มาตัดสิน หลักเกณฑ์นั้นก็จะมาจากรูปแบบของชีวิตแบบใดแบบหนึ่งเสมอ (Stiver, 1996: 69)

เห็นได้ว่าทฤษฎีเกมภาษานำสู่ “มุมมองนิยมแบบแข็ง” (hard perspectivism) มุมมองนิยมคือทัศนะที่ว่าความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของผู้เชื่อ เช่น ข้อมูลจากประสบการณ์ ความเชื่อ ที่ยอมรับก่อนหน้า ความประทับใจต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้อาจจะเรียกรวมๆ กันว่าเป็น “กรอบมโนทัศน์” (conceptual framework) ซึ่งทำหน้าที่กำหนดมุมมอง การตีความ และการให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ ที่พานพบ มุมมองนิยมแบบแข็งนั้นจะยืนยันว่ามุมมองที่แตกต่างกันนี้ไม่สามารถเปรียบเทียบตัดสินระหว่างกันได้อย่างเด็ดขาด และไม่มีวันพบจุดยืนภายนอกที่จะช่วยการวิพากษ์วิจารณ์หรือเปรียบเทียบระหว่างมุมมองที่แตกต่างกันนี้ได้

ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในการโต้แย้งอาศัยการตั้งคำถามว่า นอกจากศาสนิกจะยอมรับว่าความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่มีความหมายแล้ว ศาสนิกเหล่านี้ยอมรับหรือไม่ว่าความเชื่อเหล่านี้บรรยายข้อเท็จจริงในจักรวาล เช่น ความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้ากล่าวถึงพระเจ้าที่มีอยู่จริงในจักรวาล ถ้ายอมรับเช่นนี้ ก็แปลว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงการตรวจสอบข้อความทางศาสนาในเชิงข้อเท็จจริงได้ ข้อโต้แย้งนี้มีผลกับกลุ่มที่เชื่อว่าข้อความทางศาสนามีองค์ประกอบเชิงปริชาน (cognitive) คือจริงเท็จได้ อย่างไรก็ตาม ข้อโต้แย้งนี้ไม่มีผลต่อนักปรัชญา เช่น ฟิลิปส์ ที่ไม่เห็นด้วยว่าภาษาศาสนาอ้างถึงข้อเท็จจริง คนเหล่านี้จัดเป็นกลุ่มที่เห็นว่าข้อความทางศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับด้านปริชาน (non-cognitive) คือไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริงเท็จ ภาษาศาสนามีความหมายภายในรูปแบบชีวิตทางศาสนา การจะเข้าถึงความหมายได้ก็คือการยอมรับและดำเนินชีวิตตามแนวทางของรูปแบบชีวิตเท่านั้น เมื่อเข้าถึงแล้ว ก็ย่อมไม่ตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาต่างๆ แต่จะใช้ภาษาศาสนาตามหน้าที่ที่กำหนดในรูปแบบชีวิต เช่น สวดภาวนาเพื่อสร้างความหวังและกำลังใจในสถานการณ์ที่ทุกข์ยาก

3. ข้อเสนอเรื่องญาณวิทยาเชิงปฏิรูปของ อัลวิน แพลนติงกา

อัลวิน แพลนทิงกา (Alvin Plantinga) เสนอทฤษฎีที่จัดอยู่ใน “ญาณวิทยาเชิงปฏิรูป” (Reformed epistemology) เพื่อโต้แย้งหลักฐานนิยม นักปรัชญาที่นำเสนอแนวคิดในทำนองนี้คนอื่นๆ มีเช่น ริชาร์ด สวินเบิร์น (Richard Swinburne) วิลเลี่ยม พี อัลสตัน (William P. Alston) ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป) เหตุที่เรียกว่า “ญาณวิทยาปฏิรูป” เนื่องจากนักปรัชญาเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิด

ของนักคิดในจารีตสายปฏิรูป (Reformed tradition) ของคริสต์ศาสนาที่เริ่มโดย จอห์น คัลแวง (John Calvin)

ข้อเสนอของแพลนติงกาตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีมูลฐานนิยม (foundationalism) ซึ่งเขาเห็นว่าสามารถใช้สนับสนุน รวมทั้งแก้ปัญหาที่ตามมาจากหลักฐานนิยมได้ ดังที่เห็นแล้วตอนต้นว่าหลักฐานนิยมเห็นว่าความเชื่อที่ยอมรับได้ต้องมีหลักฐานสนับสนุน ตามแนวคิดนี้ ถ้ามีใครถามถึงความเชื่อหนึ่งๆ ว่ายอมรับได้หรือไม่ ผู้ที่เชื่อก็จะต้องอ้างอิงถึงความเชื่ออื่นในฐานะหลักฐานสนับสนุน แต่การอ้างอิงหลักฐานที่เป็นความเชื่ออื่นต่อไปเรื่อยๆ ทำให้เกิดปัญหานี้ว่า “ปัญหาการถอยกลับแบบอนันต์” (infinite regression problem) มูลฐานนิยมเป็นทฤษฎีการให้เหตุผลสนับสนุนกับความเชื่อที่แก้ปัญหานี้ได้ โดยอธิบายว่าการอ้างหลักฐานจะถอยกลับไปยุติที่จุดหนึ่ง เรียกว่า “ความเชื่อพื้นฐาน” (basic belief) ที่มีลักษณะสำคัญคือ ไม่ต้องอ้างอิงหลักฐานอื่น ดังนั้น จึงทำหน้าที่เป็นพื้นฐานให้กับความเชื่ออื่นๆ ได้ มูลฐานนิยมโดยทั่วไปถือว่าความเชื่อพื้นฐานอยู่ในรูปประพจน์ (proposition) หรือในรูปของประพจน์พื้นฐาน (basic proposition)

ความเชื่อพื้นฐานที่เป็นความเชื่อที่สนับสนุนตัวเอง มีทั้งที่เป็นความเชื่อที่เป็นหลักฐานในตัวเอง (self-evident) และความเชื่อที่ไม่สามารถเป็นเท็จได้ (incorrigible) ตัวอย่างของประพจน์ที่แสดงความเชื่ออันเป็นหลักฐานในตัวเอง เช่น “2 + 1 = 3” หรือ เช่น “ไม่มีคนโสดคนใดที่แต่งงานแล้ว” ซึ่งเป็นความจริงเชิงตรรกะ ตัวอย่างของประพจน์แสดงความเชื่อที่ไม่สามารถเป็นเท็จได้ เช่น “ฉันรู้สึกหิว” ประพจน์เหล่านี้เข้าเงื่อนไขการเป็นความเชื่อพื้นฐานแนวคิดของมูลฐานนิยม คือ มีลักษณะเป็นจริงโดยตัวเองและไม่ต้องการการสนับสนุน อย่างไรก็ตาม ประพจน์หรือความเชื่อที่เป็นหลักฐานในตนเองหรือไม่สามารถเป็นเท็จได้นั้น ถือว่ามีลักษณะเป็น “พื้นฐานที่เหมาะสม” (properly basic) ด้วยในขณะเดียวกันความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมก็คือผู้เชื่อสามารถเชื่อได้อย่างมีเหตุมีผลว่าความเชื่อนั้นมีความเป็นพื้นฐานจริงๆ เห็นได้ว่ามีการเพิ่มเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับผู้เชื่อเข้าไปด้วย

ทฤษฎีมูลฐานสมัยใหม่ถือว่าความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมมีเพียงความเชื่อที่เป็นเหตุผลในตัวเองและความเชื่อที่ไม่สามารถเป็นเท็จได้เท่านั้น ถ้ายึดตามทฤษฎีมูลฐานนิยมสมัยใหม่ ความเชื่อในพระเจ้าไม่ใช่ความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสม ทฤษฎีมูลฐานนิยมดั้งเดิมจะมีความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมกว้างไปกว่าของมูลฐานนิยมสมัยใหม่ คือ ครอบคลุมถึงความเชื่อที่กระจ่างชัดต่อผัสสะ (evident to the senses) หรือทฤษฎีมูลฐานนิยมของโธมัส เรด (Thomas Reid) ก็ยอมรับกว้างไปกว่านั้น เช่น เห็นว่าความทรงจำที่ระลึกขึ้นได้หรือคำบอกเล่าจากผู้อื่นก็เป็นความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมได้

แพลนติงกาเห็นว่าความเปิดกว้างของมูลฐานนิยมแบบหลังสามารถใช้สนับสนุนความเชื่อทางศาสนาได้ แพลนติงกาเริ่มโดยชี้ว่าความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมมีลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ มักเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นมาเอง (spontaneous) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการตอบสนองต่อบางสิ่งโดยความเชื่อเหล่านี้ไม่ต้องอาศัยการ เช่น เชื่อว่ามีนกอยู่ที่หน้าต่างเมื่อนกปรากฏต่อผู้เชื่อ เชื่อว่าเมื่อเช้ากินข้าวต้มเมื่อผู้เชื่อระลึกขึ้นมาว่าเมื่อเช้ากินอะไร เป็นต้น ความเชื่อในพระเจ้าก็เช่นกันอาจเกิดจากการมองเห็นความ

สวยงามของธรรมชาติและเชื่อขึ้นมาเองว่าพระเจ้าทรงสร้างธรรมชาติ หรือเมื่อกระทำความผิดแล้วมีความเชื่อผุดขึ้นมาว่าพระเจ้าทรงไม่พอพระทัย โดยนัยนี้ ความเชื่อในพระเจ้าจึงเป็นความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมได้ หากเป็นเช่นนั้น จึงกล่าวได้ว่าเราเชื่อในพระเจ้าได้อย่างมีเหตุผลสนับสนุนได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานมาสนับสนุนความเชื่อนั้นอย่างที่หลักฐานนิยมคิด ความเชื่อทางศาสนาสามารถยอมรับได้อย่างมีเหตุผลสนับสนุนเนื่องจากเป็นความเชื่อพื้นฐานที่เหมาะสมได้ และหลักฐานนิยมต้องยอมรับความเชื่อประเภทนี้ เนื่องจากความเชื่อประเภทนี้เป็นไปตามทฤษฎีมูลฐานนิยมซึ่งหลักฐานนิยมต้องใช้เพื่อมิให้ทฤษฎีของตนต้องประสบปัญหาการถอยกลับแบบอนันต์

แพลนติงกาชี้ว่าสำหรับชาวคริสต์เอง มีฐานสำหรับสนับสนุนการเกิดขึ้นของความเชื่อในพระเจ้าเช่นนี้ โดยอ้างถึงแนวคิดที่พัฒนาโดย จอห์น คัลแวง ซึ่งเห็นว่ามนุษย์มีผัสสะสำหรับรับรู้พระเจ้าได้ (sensus divinitatis) ซึ่งทำให้มนุษย์เกิดความเชื่อในพระเจ้าในสถานการณ์ต่างๆ เช่น เมื่ออยู่ในอันตราย เมื่อกระทำผิด เมื่อเห็นลักษณะอันยิ่งใหญ่น่าประทับใจของธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม อาจถือว่าแนวคิดดังกล่าวไม่มีบทบาทนัก สำหรับการโต้แย้งกับผู้ที่ไม่ใช่คริสต์เพื่อให้ยอมรับว่าสามารถเชื่อในพระเจ้าได้อย่างมีเหตุผลสนับสนุน ในหัวข้อต่อไป จะเห็นว่า อัลสตันก็อาศัยความคิดเรื่องผัสสะพิเศษเช่นนี้เหมือนกัน

4. แนวคิดเรื่องการรับรู้ประสบการณ์ทางศาสนาของ วิลเลี่ยม พี อัลสตัน

วิลเลี่ยม พี อัลสตัน อธิบายว่าความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้ามีเหตุผลสนับสนุนจากประสบการณ์ของผู้เชื่อ ที่เรียกว่า “ความตระหนักรู้ในเชิงประสบการณ์ถึงพระเจ้า” (experiential awareness of God) หรือ “การรับรู้พระเจ้า” (perceiving God) การรับรู้พระเจ้าที่อัลสตันกล่าวถึงคือการมีประสบการณ์ทางศาสนา เช่น การรับรู้ถึงพลังอำนาจ ความรัก ความเมตตา ความสงบสุข ที่มาจากพระเจ้า หรือการมีประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสวดภาวนาหรือการอธิษฐาน ข้อเสนอของอัลสตันใน Perceiving God: The Epistemology of Religious Experience มีจุดประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อเสนอว่าประสบการณ์ดังกล่าวสามารถเป็นเหตุผลสนับสนุนความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าได้

อัลสตันอธิบายการรับรู้พระเจ้าว่าเป็นการรับรู้ที่เหมือนกับการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสอื่นๆ หรืออาจเรียกว่าเป็น “การรับรู้ของชาวคริสต์” (Christian perception) คือเป็นการรับรู้เชิงผัสสะที่ชาวคริสต์มีประสบการณ์ และการรับรู้เช่นนี้เป็นเหตุผลสนับสนุนกับความเชื่อโดยทันทีเหมือนกับการรับรู้ทั่วๆ ไป ตัวอย่างเช่น สำหรับผู้หนึ่งที่รับรู้ว่า “หนังสือเล่มนี้มีสีฟ้า” การรับรู้นี้จะเป็นการให้เหตุผลสนับสนุนกับความเชื่อว่า “หนังสือเล่มนี้มีสีฟ้า” ในทันที การให้เหตุผลสนับสนุนในลักษณะเช่นนี้ อัลสตันเรียกว่า “การให้เหตุผลสนับสนุนความเชื่อในชั้นต้น” (prima facie justification) การให้เหตุผลสนับสนุนเกิดขึ้นพร้อมกับการรับรู้ทันที โดยไม่ต้องอาศัยหลักฐานอื่นเป็นเหตุผลสนับสนุน (Alston, 1992: 68) ความเชื่อเช่นนี้จะต้องยอมรับไว้ก่อนจนกว่าจะมีสิ่งอื่นที่มีน้ำหนักมากพอที่จะทำให้ต้องปฏิเสธไป (เช่น หลักฐานว่าผู้ที่รับรู้กำลังเมายา) ลักษณะสำคัญของอัลสตันคือทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของสังคม

หรือชุมชนในการก่อรูปความเชื่อของปัจเจกบุคคล กล่าวคือ คนในกลุ่มเดียวกันจะมี “แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเชื่อ” (doxastic practice) ร่วมกัน (Alston, 1992: 73) แนวปฏิบัตินี้ขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรือรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละชุมชนที่เป็นพื้นฐานให้กับความเชื่อ แนวปฏิบัติดังกล่าวมีอิทธิพลต่อประสบการณ์ของบุคคล คนในกลุ่มที่ยึดถือแนวปฏิบัติเดียวกันจึงมีความเชื่อในลักษณะเดียวกัน ความเชื่อที่ได้จากประสบการณ์การรับรู้อันได้รับอิทธิพลจากแนวปฏิบัติดังกล่าว ถือว่ามีเหตุผลสนับสนุนเบื้องต้น

บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเกี่ยวกับญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้นี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์หรือวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ ในปรัชญาตะวันตกนั้นมีหลากหลายแนวคิดที่ผลิตขึ้นมาโดยนักคิดที่เชื่อตามหลักการที่เขานำเสนอ จึงสามารถสรุปแสดงได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในปรัชญาตะวันตกนี้เป็นหลักการที่ทำให้มนุษย์สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสรรพสิ่งได้ ซึ่งเป็นเริ่มต้นจากความสงสัย แล้วสิ้นสุดด้วยคำตอบที่ตามแต่ละแนวคิดนั่นเอง ดังนั้น ญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้นี้เป็นสาระสำคัญแห่งธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ได้เลย เรียกว่าความรู้นี่เองที่จะทำให้มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐหรือสมบูรณ์ได้

บรรณานุกรม

พินิจ รัตนกุล, บรรณาธิการ. 2515. **ปรัชญา**. กรุงเทพฯ.

วรเทพ ว่องสรรพการ. 2546. **การอ้างเหตุผลสนับสนุนการมีอยู่ของพระเจ้าตามทฤษฎีสหนัยนิยม.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิกิพีเดีย. 2567. **ปรัชญาความรัก.** https://th.wikipedia.org/wiki/.

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: ปรัชญา (ชุมนุมบทความทางวิชาการ ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในโอกาสที่พระชนม์ครบ 80 พรรษา บริบูรณ์. 2567. **เหตุเริ่มต้นของปรัชญา.** https://www.thaicadet.org/Philosophy/CauseOfPhilosophy.html.

Alston, William P. 1991. **Perceiving God: The Epistemology of Religious Experience.** New York: Cornell University Press.

ศึกษาวิเคราะห์ความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก
The Analytical Study of Love of Knowledge according to Buddhist Philosophy and Western Philosophy

อริสา สายศรีโกศล
Arisa Saisrikosol
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
กฤตสุชิน พลเสน
Kritsuchin Pholsen
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : arisa.saisrikosol@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ศึกษาการวิเคราะห์ความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก ในบทความนี้ได้หยิบยกแนวคิดญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทหรือปรัชญาของพระพุทธเจ้า ศาสดาแห่งพระพุทธศาสนามาศึกษาวิเคราะห์ไปพร้อมกับญาณวิทยาของนักปรัชญาตะวันตกที่น่าสนใจ เช่น อิมมานูเอล คานต์ ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นความสำคัญ วิธีการแสวงหาความรู้ในแนวทางปรัชญาทั้งสองแนวคิด เพื่อจะได้พิจารณาให้ถ่องแท้ รวมถึงประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้หรือเพื่อเข้าถึงความรู้ในปัจจุบัน ตลอดจนคุณูปการที่มีผลต่อการแสวงหาความรู้ในปัจจุบันนี้ด้วย

คำสำคัญ : ความรักในความรู้, พุทธปรัชญา, ปรัชญาตะวันตก

ABSTRACT

This article is to study of love of knowledge according to Buddhist philosophy and Western philosophy. This article points to the concept of epistemology or the theory of knowledge based on the concepts of Theravada Buddhist philosophy or the philosophy of the Buddha, the founder of Buddhism to study and analyze along with the epistemology of interested Western philosophers such as Immanuel Kant. It is to analyze

the importance and methods for seeking knowledge in both philosophical concepts in order to consider it thoroughly, including the benefits of applying or accessing current knowledge as well as contributions that affect the pursuit of knowledge today.

Keywords : Love of Knowledge, Buddhist Philosophy, Western Philosophy

บทนำ

นับตั้งแต่มนุษย์กำเนิดขึ้นในโลกและเป็นชีวิตหนึ่งในจักรวาลอันกว้างใหญ่ มนุษย์ต่างมีชีวิตอยู่ด้วยความหวังและการแสวงหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหาความจริงแท้ของมนุษย์ โลก จักรวาลและสภาวะเหนือธรรมชาติด้วยความสงสัยใคร่รู้ ด้วยเหตุแห่งความอยากรู้นี่เองจึงเป็นบ่อเกิดของปรัชญา (Philosophy) คือ รักในความรู้ ตามความหมายในภาษาไทยที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้น

เมื่อความรักในความรู้หรือปรัชญาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ปรัชญาจึงเป็นพลังสำคัญต่อร่องรอยความรู้ ความคิดของเราในฐานะที่เป็นมนุษย์ และยังเป็นร่องรอยของอารยธรรมของเผ่าพันธุ์มนุษย์ เพราะปรัชญาไม่ได้เป็นเพียงแค่อยู่ในความคิดเท่านั้น แต่ยังถูกดูดเข้าสู่ความเข้าใจและวิถีการดำเนินชีวิต วิชาปรัชญาจึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและสิ่งแวดล้อมหรือที่เรียกว่า โลก ปรัชญาได้เกิดขึ้นมาในโลกมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งซีกโลกตะวันออกและตะวันตก อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ว่าปรัชญาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและสิ่งแวดล้อม ขอบข่ายของปรัชญาจึงครอบคลุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้ปรัชญาสามารถแยกย่อยเป็น 3 สาขาหลัก ได้แก่ 1. อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นสาขาว่าด้วยความจริง คือ ความจริงแท้ของโลก จักรวาล และภาวะเหนือธรรมชาติ 2. ญาณวิทยา (Epistemology) เป็นสาขาที่ว่าด้วยความรู้ ศึกษาเกี่ยวกับเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้ขึ้น อะไรเป็นบ่อเกิดของความรู้ เป็นต้น 3. คุณวิทยา (Axiology) เป็นสาขาที่ว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ (จริยศาสตร์) ความงาม (สุนทรียศาสตร์) และการใช้เหตุผล (ตรรกศาสตร์)

ในบทความนี้จะกล่าวถึงการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาหรือความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก โดยเน้นในปรัชญาสาขาญาณวิทยามาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องและความแตกต่างกันของวิธีการแสวงหาความรู้ในแนวทางปรัชญาทั้งสองแบบเพื่อจะได้พิจารณาให้ถ่องแท้ รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้หรือเพื่อเข้าถึงความรู้ในปัจจุบัน ตลอดจนคุณูปการที่มีผลต่อการแสวงหาความรู้ในปัจจุบัน

ความเบื้องต้นเกี่ยวกับความรักในความรู้

ความรักในความรู้แปลความหมายมาจากคำว่า ปรัชญา ในภาษาอังกฤษ คำว่า Philosophy ที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Philos และ Sophia โดย Philos หมายถึง to love แปลว่า รัก และ Sophia หมายถึง Wisdom แปลว่า ปัญญา ความฉลาด ความปราดเปรื่อง รวมความแล้วหมายถึง Love

of Wisdom หรือความรักในความรู้ คำว่า ปรัชญา จึงหมายรวมไปถึง ความรักในความรู้นั่นเอง และตามความหมายในภาษาไทยเป็นคำที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระครูธรรมธรมะลินกิตฺติปาโล, 2559) ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำภาษาอังกฤษว่า Philosophy ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า ปัญญา หมายถึง ความปราดเปรื่อง ความรู้อย่างลึกซึ้ง และคำว่า ปรัชญา เป็นคำสันสฤตมาจากรากศัพท์ว่า ปร หมายถึง พิเศษ ประเสริฐ กับคำว่า ชญา หมายถึง รู้ ดังนั้น คำว่า ปรัชญาจึงหมายถึง ความรู้พิเศษที่ไม่มีจุดสิ้นสุด ไม่มีอวสานแห่งความรู้ในสรรพสิ่งทั่วไป อันเป็นความรู้อันประเสริฐ แต่ความจริงแล้วปรัชญามีความหมายกว้าง ยากที่จะจำกัดความลงไปได้ เพราะเป็นวิชาที่ศึกษาหาความจริงตามหลักเหตุและผลอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับความจริงของสรรพสิ่ง ซึ่งนักปรัชญาแต่ละคนให้ความหมายของคำว่าปรัชญา แตกต่างกันออกไป เช่น โสกราตีส (Socrates) กล่าวว่า ปรัชญา คือ ความรักในความรู้ ส่วนเพลโต (Plato) กล่าวว่า ปรัชญา คือ การศึกษาถึงธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงเป็นนิรันดร์ ขณะที่อาริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า ปรัชญา คือ ทฤษฎีความรู้หรือทฤษฎีคุณค่า เป็นศาสตร์ที่ค้นหาถึงธรรมชาติของสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ด้วยตนเองและคุณสมบัติตามธรรมชาติของสิ่งนั้น สำหรับคานต์ (Kant) กล่าวว่า ปรัชญา คือ ศาสตร์แห่งความรู้และการวิพากษ์วิจารณ์ความรู้ ก็องต์ (Comte) กล่าวว่า ปรัชญาคือราชาแห่งศาสตร์ทั้งหลาย ปรัชญา คือ ศาสตร์ที่ศึกษาหาความรู้ ความจริงของมนุษย์ โลก ธรรมชาติ และชีวิต อย่างลึกซึ้งเพื่ออธิบายเหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ โดยใช้หลักการของเหตุผลในวิชาตรรกวิทยา เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความจริงหรือความรู้ที่แน่นอน ปรัชญาเป็นความพยายามที่จะสืบค้นหาความจริงอันติมะ (Ultimate Reality) หรือความจริงสุดท้ายซึ่งไม่มีอะไรจะแท้จริงไปยิ่งกว่า สืบค้นถึงธรรมชาติของเอกภพ ธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของสิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) ธรรมชาติของสสารและจิต ตลอดถึงความสัมพันธ์กันของสิ่งเหล่านั้น โดยอาศัยหลักการทางตรรกศาสตร์หรือการคิดหาเหตุผลเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความจริง

ความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา

การศึกษาวิเคราะห์ความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในประเด็นความรักในความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา (Buddhist Philosophy) โดยพุทธปรัชญาในทัศนะตามหลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา สามารถนิยามความหมายนี้ทำให้ทราบถึงขอบเขตของพุทธปรัชญาว่าจำกัดอยู่ในส่วนที่เป็นศาสนธรรมของพุทธศาสนาเท่านั้น โดยจะไม่รวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เว้นเสียแต่องค์ประกอบเหล่านี้ จะเกี่ยวโยงกับศาสนธรรมจึงจะศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาด้วยเท่านั้น

พุทธปรัชญาเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นเมื่อ 2,500 กว่าปีมาแล้ว โดยพระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า สิทธัตถะ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายา กษัตริย์ผู้ปกครองแคว้นกบิลพัสดุ์ หลังจากทรงใช้ชีวิตอันสุขสบายกระทั่งมีพระชนม์อายุได้ 29 พรรษา เจ้าชาย

สิทธัตถะรู้สึกเบื่อหน่ายต่อโลกและต้องการแสวงหาความสุขอย่างแท้จริง จึงได้สละเกียรติยศชื่อเสียงทุกอย่างแล้วทรงออกผนวช ในระยะแรกของการผนวช เจ้าชายสิทธัตถะได้ศึกษาหาความรู้และปฏิบัติตามลัทธิต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายสำนัก รวมถึงการบำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถค้นพบสัจธรรมได้ พระองค์จึงทรงเลิกปฏิบัติและเปลี่ยนมาดำรงชีวิตตามทางสายกลางด้วยการบำเพ็ญเพียรทางจิตหรือการทำสมาธิ กระทั่งถึงในวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 6 (วันเพ็ญในเดือนวิสาขมาส) พระองค์จึงทรงค้นพบสัจธรรมความจริงและทางพ้นทุกข์ อันเป็นจุดกำเนิดของสมญานามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา ขณะนั้นมีพระชนม์ได้ 35 ปี ต่อจากนั้นได้ทรงออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อชี้ทางดับทุกข์ให้แก่มวลมนุษยชาติเป็นเวลาถึง 45 ปี ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อทรงมีพระชนม์อายุได้ 80 พรรษา ในปัจจุบันคำสอนของพระพุทธศาสนาได้แผ่ไพศาลไปในหลายประเทศทั่วโลก กลายเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากในโลกตะวันออก

ตามหลักฐานในพระพุทธศาสนาไม่ปรากฏมีคำนิยามของความรู้ที่ชัดเจน แต่เมื่อได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือพระสูตรต่าง ๆ ปรากฏว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนถึงที่มาหรือกำเนิดความรู้ของมนุษย์ไว้หลายครั้ง เมื่อมีผู้นำมาศึกษาและรวบรวมไว้เป็นทฤษฎีความรู้ ก็จัดเป็นลักษณะของ ญาณวิทยาของพระพุทธศาสนาเรียกว่า พุทธปรัชญาที่มีคำศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับความรู้มากมาย สามารถรวบรวมได้ 22 ศัพท์ (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2547) เช่น ธี (ปัญญาทรงไว้ซึ่งประโยชน์) ปัญญา (ความรู้ทั่ว) พุทธิ (ปัญญาเครื่องรู้) วิชชา (ความรู้ 3 ประเภท คือ พระเวท ศิลปะศาสตร์ ความรู้ที่เกิดจากสมาธิและความรู้แบบพุทธ) โยนิ (ความรู้เกิดจากการเข้าถึงสาเหตุ มักใช้ร่วมกับคำว่า มนสิการ รวมเป็นคำว่า โยนิโสมนสิการ) ญาณ (คำนี้รวมกับทัสสนะ หมายถึง รู้ไตรลักษณ์) ปฏิภาณ (ความแตกฉาน) วิปัสสนา (ปัญญาเห็นไตรลักษณ์) สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นถูกต้อง) ฯลฯ ซึ่งคำศัพท์หล่านี้ล้วนมีความหมายถึง ญาณวิทยาอันเป็นทฤษฎีความรู้ของพุทธปรัชญาในประเภทและระดับต่างกัน

ที่มาของความรู้

ญาณวิทยาในพุทธปรัชญากล่าวไว้ว่า มนุษย์มีความไม่รู้เป็นมูลฐานมาแต่เดิม ต่อเมื่อเริ่มเรียนรู้จึงเข้าใจขึ้นทีละน้อยจนกระทั่งรู้มากขึ้น คือ รู้เท่าทันถึงเหตุและผลของสิ่งทั้งหลาย และสามารถทำให้จิตใจของผู้รู้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาได้ (สมัคร บุราวาศ, 2544) การค้นพบพุทธธรรมของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ได้นำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้ประสบมารวมเป็นหมวดหมู่ เป็นเหตุเป็นผลไตร่ตรองสร้างหลักขึ้นมา จากนั้นทรงทดลอง ทดสอบหลักฐานจนเห็นว่าถูกต้องใช้ได้ และเกิดเป็นความรู้อันเป็นสัจจธรรม เป็นความรู้เท่าทันต่อโลกและชีวิต ซึ่งนำไปสู่นิพพานอันเป็นความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง พระองค์ทรงใช้วิธีคิดจากสิ่งที่แน่นอนอย่างหนึ่งไปสู่สิ่งที่แน่นอนอีกอย่างหนึ่ง เป็นข้อคิดจากข้อเท็จจริง จากสัจธรรมไปสู่สัจธรรมผ่านการปฏิบัติเป็นขั้น ๆ ไม่ใช่เป็นแค่การนั่งคิดใคร่ครวญเฉย ๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความรู้ในพุทธปรัชญาได้จากข้อเท็จจริงทางประสาทสัมผัส ดังคำสอนในหลักกาลามสูตรหรือเกสปุตติยสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ตอบคำถามของชาวเกสปุตตนิคมจำนวนหนึ่งว่า อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อใน 10 ประการดังต่อไปนี้

1. อย่าปลงใจเชื่อด้วยฟังตามกันมา
2. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือกันสืบกันมา
3. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือกันมา
4. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
5. อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ
6. อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน
7. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
8. อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจแล้ว
9. อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปร่างลักษณะว่าน่าเป็นไปได้
10. อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านนี้เป็นครูของเรา

พระพุทธเจ้าทรงชี้ว่า อย่าเพิ่งเชื่อในความรู้ที่ได้มาจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ ทั้ง 10 ประการดังกล่าว ให้สอบสวนด้วยตนเอง ให้กลั่นกรองและได้รับการยืนยันจากประสบการณ์ตรงก่อนแล้วจึงเชื่อ ดังนั้น ย่อมแปลความได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ประสาทสัมผัสเป็นแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้ และความรู้ในทัศนะของพุทธปรัชญาจึงต้องเริ่มต้นขึ้นจากตัวเราเอง โดยอาศัยทวารหรืออายตนะทั้ง 6 ประการ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้งนี้เมื่อจิตกระทบอารมณ์อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ ซึ่งผ่านมาทางอายตนะ เมื่อนั้นผัสสะเกิดขึ้น ผัสสะจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้ ผัสสะจึงเป็นจุดที่จิตรับข้อมูลจากดลกภายนอก (พระมหาประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2532) ต่อมาภายหลังเกิดผัสสะแล้วก็จะมีเวทนาและสัญญาเกิดขึ้น ในที่นี้สัญญาเป็นความจำได้หมายรู้อารมณ์ ถ้าจิตไม่มีกิเลสตัณหาสัญญาจะบริสุทธิ์ คือ รับรู้อารมณ์ตามความเป็นจริง รับรู้สภาวะของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง คือ รู้เห็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา หรือไตรลักษณ์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญญาหรือความรู้ ในขณะที่จิตมีกิเลสตัณหาจะปรุงแต่งโลกให้เป็นไปตามแรงผลักดันของตัณหา มานะและทิฏฐิ อันก่อให้เกิดอวิชชาหรือความไม่รู้ตามมา

กระบวนการของความรู้

กระบวนการของความรู้ของพุทธปรัชญาเริ่มต้นจากประสบการณ์ของมนุษย์ โดยมีบ่อเกิดจากประสบการณ์ทางผัสสะ ซึ่งมีลักษณะเดียวกับแนวคิดประสบการณ์นิยม (Empiricism) หรือประจักษนิยม แต่ความรู้ระดับผัสสะก็เป็นเพียงความรู้ระดับโลกิยญาณเท่านั้น ส่วนความรู้ระดับสูงต้องเกิดจากการฝึกฝนและปฏิบัติ รวมทั้งการพัฒนาปัญญาเพื่อไปสู่ความรู้ระดับโลกุตระอันเป็นความรู้ที่เป็นอริยสัจ กล่าวคือ เป็นความรู้ที่ตรงสภาวะแท้ ๆ ตามเหตุปัจจัย ในส่วนนี้จึงกล่าวได้ว่า พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะ (Logical Positivisism) ซึ่งมีเนื้อแท้ของการเรียนรู้อยู่ที่การฝึกฝนและการพัฒนาปัญญาเพื่อนำมาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องตรงกับปรากฏการณ์ที่เป็นจริง รวมทั้งเปิดโอกาสให้สามารถแก้ไขได้เมื่อพบว่า มีความผิดพลาดเกิดขึ้น (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545)

โดยทั่วไปความรู้ในทางพุทธปรัชญาแบ่งได้เป็นระดับ 2 ระดับหลัก คือ 1) ความรู้ขั้นสมถะหรือโลกิยะ ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นไปตามสมมติบัญญัติ หรือเกิดจากความเชื่อของสังคมหรือการพิสูจน์ของนัก

คิด 2) ความรู้ขั้นวิปัสสนาหรือโลกุตระซึ่งเป็นความรู้สูงสุดเหนือกาลเวลา เป็นความรู้ที่ตรงสภาวะแท้ ๆ ตามเหตุปัจจัย ทั้งนี้ กระบวนการนำไปสู่ความรู้ทั้ง 2 ระดับ ต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ หรือการคิดชอบ การคิดเป็น การรู้จักคิด เป็นแกนนำไปสู่การพัฒนาปัญญาหรือการเกิดความรู้ สัมมาทิฏฐิแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. สัมมาทิฏฐิระดับโลกิยะหรือขั้นจริยธรรมซึ่งเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกิดจากการกรทำและผลของการกระทำเพื่อไปสู่ความรู้ที่มีลักษณะเป็นจริยธรรมหรือมโนทัศน์ที่แฝงค่านิยม หรือความเชื่อของนักปรัชญาอยู่ด้วย ความรู้ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นความรู้แบบศาสตร์ซึ่งจัดว่า เป็นความรู้โดยสมมุติ ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทางโลก แต่เป็นความรู้ที่ตั้งอยู่บนจลศรัทธาอันเป็นความเชื่อที่คลอนแคลนไม่มั่นคง ซึ่งในพุทธปรัชญาไม่ถือว่า เป็นความรู้ที่แท้จริง เพราะอาจล้มเลิกเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

2. สัมมาทิฏฐิในระดับโลกุตระ เป็นความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันหรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงไปตามความรู้สึกของตน ความรู้ในระดับนี้จึงกล่าวได้ว่า เป็นความรู้ขั้นสัจจธรรมอันเป็นความรู้ที่เป็นความจริงแท้ หรือเรียกว่า ความรู้เหนือศาสตร์ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545) จึงเห็นได้ว่า ความรู้ในพุทธปรัชญาจากที่กล่าวมาข้างต้นต้องเริ่มจากที่ตัวเองก่อน และการไปสู่ความรู้ที่แท้จริงอันเป็นความรู้เหนือศาสตร์นั้นต้องอาศัยการฝึกตนเพื่อพัฒนาปัญญาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ต้องมีกระบวนการเตรียมตนเองเพื่อไปสู่คุณภาพในการใช้ความคิดพินิจใคร่ครวญต่อไป จึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษาตามหลักที่เรียกว่า ไตรสิกขา เสียก่อน คือ

1) การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิสีลสิกขา หรือศีล

2) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพจิตเรียกว่า อธิจิตตสิกขา หรือสมาธิ

3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ได้ เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือปัญญา

หลักไตรสิกขาได้มีการจัดวางรูปขึ้นโดยมุ่งให้ผลเกิดตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค โดยศีลหมายถึง การสร้างระบบความรู้โดยเริ่มจากการมีระเบียบวินัยในการใช้ถ้อยคำ การแสดงออกในขอบเขตความรู้ สมาธิครอบคลุมความพยายามที่จะพัฒนาความคิด การใช้สติสัมปชัญญะกำกับและความแน่วแน่ในการพิจารณาไตร่ตรอง ส่วนปัญญาหมายถึง การมีระเบียบวิธีให้เหตุผล ไม่ว่าการมองอย่างวัตถุวิสัยและความคิดที่เป็นอิสระไม่มีอคติยึดมั่นในความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งจนขาดการพิจารณาในมุมมองอื่น (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545)

ระดับของความรู้

ความรู้ในพุทธปรัชญาสามารถแบ่งเป็น 6 ระดับ โดยจัดลำดับตั้งแต่ความรู้ในระดับต่ำซึ่งเรียกว่า โลกิยปัญญาไปสู่ความรู้ในระดับสูงที่เรียกว่า โลกุตรปัญญา มีดังนี้

1) ความรู้ระดับวิญญาณหรือการรับรู้ คือ ความรู้แจ้งอารมณ์เป็นความรู้เริ่มแรกเมื่อได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น เป็นต้น ความรู้ระดับวิญญาณเกิดจากองค์ประกอบทั้งสามคือ อารมณ์ อายตนะภายใน และจิตสัมผัสกัน

2) ความรู้ระดับสัญญา คือ ความรู้ระดับกำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้น ๆ ได้ เช่น รู้ลักษณะ อาการ ทรวดทรง สี เป็นต้น ความรู้ขั้นสัญญานี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยการเทียบเคียงระหว่างประสบการณ์หรือความรู้เก่ากับประสบการณ์ใหม่หรือความรู้ใหม่ (เดือน คำดี, 2526)

3) ความรู้ระดับทิฏฐิหรือมโนภาพ หมายถึง ความเห็น รวมถึงความเชื่อถือ ความเข้าใจตามนัยเหตุผล ตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องจากความเห็นความเข้าใจและความใฝ่นิยม กล่าวได้ว่าความรู้ระดับทิฏฐินี้เป็นความรู้ทางทฤษฎี เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรอง ตรึกตรองเห็นความจริงที่อยู่เบื้องหลังแห่งปรากฏการณ์ ความรู้ระดับทิฏฐินี้เป็นการเห็นความจริงรวบยอดที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากการคิดแบบวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้วทำการสังเคราะห์สรุปรวบยอดลงอีกทีหนึ่งกลายเป็นทัศนะ มโนภาพหรือการเข้าใจ

4) ความรู้ระดับอภิญญา เป็นความสามารถพิเศษของจิต คือ สามารถรับรู้อารมณ์และคุณลักษณะต่าง ๆ โดยอาศัยพลังจิตโดยตรง ไม่ต้องอาศัยตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือสัมผัสใด ๆ

5) ความรู้ระดับญาณ เป็นความหยั่งรู้สภาวะแห่งความจริงรวบยอดที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริง สัมพันธ์กับภาคปฏิบัติโดยตรง กล่าวคือ เป็นผลแห่งการปฏิบัติตามไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง

6) ความระดับสัมมาสัมโพธิญาณหรือการตรัสรู้ เป็นความรู้ระดับญาณอันสูงสุดในพุทธปรัชญา คือรู้ว่าตนหลุดพ้นจากสภาวธรรม ได้บรรลุความเป็นอิสรภาพจากโลกิยธรรมโดยสมบูรณ์ กิจอื่นที่พึงจะทำไม่มีอีกต่อไปแล้ว เรียกได้ว่า ได้บรรลุสัมโพธิญาณอันเป็นญาณสูงสุดในพุทธปรัชญา

ความรักในความรู้ตามแนวปรัชญาตะวันตก

ญาณวิทยาหรือทฤษฎีว่าด้วยความรู้ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ตามแนวปรัชญาตะวันตก ซึ่งญาณวิทยาเป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา ฉะนั้น นักปรัชญาที่รักในความรู้จึงมักใช้หลักญาณวิทยาในเข้าถึงความรู้ที่แท้จริง ดังนั้น ตามทัศนะปรัชญาตะวันตก ญาณวิทยาคือ ระบบของความรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวการหรือตัวกระทำ โดยอาศัยกระบวนการสืบสวนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการศึกษาธรรมชาติของความรู้และคำถามที่เกี่ยวกับความรู้ของนักปรัชญา ปัญหาสำคัญของญาณวิทยาเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับที่มาของความรู้ รวมทั้งพยายามศึกษาว่าอะไรเป็นความรู้ที่เป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องแท้จริง ดังนั้น ขอบเขตของญาณวิทยาจึงพยายามที่จะตอบปัญหาดังต่อไปนี้ คือ 1. ความรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร 2. จะสร้างความรู้ได้อย่างไร 3. อะไรคือสิ่งที่เรารู้ 4. อะไรคือเงื่อนไขหรือปัจจัยแห่งความรู้ ในบทความนี้จึงยกทัศนะ ความรัก

ในความรู้ตามแนวปรัชญาตะวันตกขึ้นมาวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นหลักดังนี้ ที่มาของความรู้ กระบวนการของความรู้ และระดับของความรู้

ที่มาของความรู้

นักปรัชญาตะวันตกให้ทัศนะว่า ความรู้ได้จากเหตุผลและเกิดจากประสบการณ์ จึงเกิดเป็นลัทธิแนวคิดเป็นเหตุผลนิยมกับประจักษนิยม โดยทั้งสองแนวคิดนี้มีความขัดแย้งกันทางความคิดโดยเฉพาะแนวคิดของนิวตัน (Newton) กับแนวคิดของศาสนาและศีลธรรม แต่มีนักปรัชญาชื่ออิมมานูเอล คานต์ ต้องการหาทางแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับศาสนา จึงได้พยายามประณีประนอมความเชื่อในศาสนากับเหตุผล และพยายามแก้ไขปัญหาที่ค้างอยู่ทั้งของฝ่ายเหตุผลนิยมและประจักษนิยมจนกลายเป็นปรัชญาแนวใหม่เรียกว่า แนวคิดคานต์นิยม (Kantianism)

คานต์เห็นว่า ความรู้ได้มาจากประสบการณ์ แต่ก็ไม่ได้เห็นด้วยทั้งหมด เพราะคานต์มีทัศนะว่าสิ่งที่ไม่ได้มาจากประสบการณ์ก็มิได้หมายความว่า สิ่งนั้นไม่มีจริง คานต์กล่าวว่า ความรู้มีที่มาหรือบ่อเกิดจาก 2 แหล่ง คือ 1) ความรู้เกิดจากประสบการณ์ และ 2) ความรู้ที่เกิดจากเหตุผลซึ่งเป็นความรู้ในตนอันมีมาแต่กำเนิด โดยความรู้ทั้งหลายย่อมมาจากทั้ง 2 แหล่งรวมกัน คือ มาจากประสบการณ์ผ่านกลไกทางความคิดหรือเหตุผล ทั้งนี้ กฎเกณฑ์ในทางวิชาการต้องเป็นความรู้ที่ไม่ขึ้นกับประสบการณ์เพราะเป็นเรื่องมโนภาพและเป็นสากล ส่วนความรู้ที่ขึ้นกับประสบการณ์ได้จากประสบการณ์ด้วยวิธีอุปนัยซึ่งให้ความแน่ใจแก่เราอย่างมากแค่น่าจะเป็นเท่านั้น (กีรติ บุญเจือ, 2545)

ความรู้ในตนหรือความรู้ที่เหตุจากเหตุผล เป็นความรู้เชิงสังเคราะห์ เช่น กรณีของคณิตศาสตร์ดังตัวอย่างการใช้สูตรเดิม ๆ ในการแก้ปัญหาโจทย์เลขในข้อใหม่ ๆ แม้ว่าวิธีการเช่นนี้จะทำให้เกิดคำตอบ แต่กระนั้นคานต์ก็เห็นว่า ไม่ใช่แนวทางแสวงหาความจริงของความรู้ เพราะวิธีการของคณิตศาสตร์อาศัยวิธีการพิสูจน์ที่ยังเคลือบแคลงของวิธีการอุปนัยทางคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นความจริงแต่ยังไม่ใช่การสังเคราะห์ จึงไม่สามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้ หากต้องการแสวงหาความรู้ใหม่และเป็นสิ่งสากลเพียงพอที่จะเรียกว่า เป็นความรู้ทั่วไป จำเป็นต้องอาศัยวิธีการอื่นด้วย

จากแนวความคิดนี้ เพื่อความสมบูรณ์คานต์จึงเห็นว่า ควรแยกที่มาของความรู้ออกเป็นส่วน ส่วนแรกเป็นความรู้เชิงสสาร และส่วนที่สองเป็นความรู้ของจิตหรือความคิด ซึ่งคานต์ได้เสนอว่าความจริงอุตตมะ (สัจจะ) จะต้องเป็นผลลัพธ์ของความรู้ทั้งสองแบบ กล่าวคือ ความจริงส่วนแรกเป็นตัวตนของเนื้อหาสารหรือวัตถุทางกายภาพที่เป็นสิ่งที่มีในตัวเองและเป็นสาเหตุของผัสสะ อันทำให้เกิดความรู้ในส่วนหลังซึ่งเป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อตัวตนของเนื้อหาสาร จึงเป็นข้อมูลทางผัสสะ ซึ่งหากยังไม่เคยประจักษ์มาก่อนก็เป็นความรู้ในตน ฉะนั้น หากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นว่าคานต์ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเป็นจุดเริ่มต้นก่อนความรู้ในตน จึงสรุปได้ว่าความรู้ของคานต์จึงเริ่มต้นมาจากประสบการณ์ก่อนแล้วก้าวไปสู่การคิดหาเหตุผลจึงเกิดเป็นความรู้ขึ้น

กระบวนการของความรู้

กระบวนการของความรู้สามารถแยกเป็น 2 ขั้น ขั้นแรกเรียกว่า แบบบริสุทธิ์ของผัสสะ เป็นความรู้ที่ได้ทางประสาทสัมผัสโดยผ่านอวกาศและเวลาแล้วเกิดเป็นความรู้เฉพาะหน่วย ทั้งนี้ กระบวนการของความรู้ในขั้นนี้มีจุดเริ่มต้นจากภายนอก คือ วัตถุ ผ่านรูปแบบของอวกาศและเวลา ซึ่งเป็นกลไกทางความคิดที่เป็นรูปแบบก่อนประสบการณ์หรือเป็นแบบบริสุทธิ์ของผัสสะ นักปรัชญาตะวันตก (คานต์) ให้ทัศนะว่า อวกาศและเวลาเป็นสิ่งไม่มีจริงภายนอก หากมีจริงเป็นอย่างไรจะไม่มีทางรู้ แต่ที่รู้เป็นสิ่งที่กลไกสมองของเราปั้นขึ้นมาเองแล้วใส่ให้แก่วัตถุที่จะเข้ามาในประสบการณ์ของเรา อย่างไรก็ตาม ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการนี้เป็นเพียงความรู้เฉพาะหน่วยเท่านั้น ขั้นที่สองเรียกว่า แบบบริสุทธิ์ของความเข้าใจ คานต์กล่าวว่า หากความรู้เฉพาะหน่วยได้ผ่านแบบแห่งความเข้าใจ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ชั้น ชั้นละ 3 แบบรวมทั้งหมด 12 แบบ โดยความรู้เฉพาะหน่วยที่ผ่านแบบแต่ละชั้น ชั้นละ 1 ช่องตามการพิจารณาของกลไกที่แล้วจึงจะเกิดเป็นความรู้สากลได้ อนึ่ง ความรู้ที่เกิดจากขั้นตอนแรกนั้นอาจเรียกว่า ความรู้เชิงสัญชาน (Perceptual Knowledge) ส่วนความรู้ที่ผ่านกลไกแห่งความเข้าใจ 12 แบบ ซึ่งเป็นความรู้สากลอาจเรียกว่า ความรู้เชิงมโนคติ (Conceptual Knowledge)

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกประเภทหนึ่งที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสและความเข้าใจด้วยเหตุผลบริสุทธิ์ ความรู้ชนิดนี้เป็นความรู้เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม ซึ่งไม่ได้ผ่านมาทางประสาทสัมผัสและเหตุผลบริสุทธิ์ เป็นความรู้ที่สามารถรู้ได้ด้วยเหตุผลปฏิบัติ ความรู้ทางเหตุผลปฏิบัตินี้เป็นความรู้อีกระดับหนึ่งของสมรรถภาพของจิตสูงกว่าเหตุผลบริสุทธิ์เพราะจิตของเราเข้าสัมผัสกับความจริงโดยตรงด้วยอัชฌัตติกญาณ (Intuition) โดยไม่ต้องผ่านกลไกทางปัญญาทั้ง 12 แบบดังกล่าวข้างต้น (เดือน คำดี, 2526) เหตุผลปฏิบัติเกิดจากมโนคติเชิงเหตุผล (Ideas of Reason) ซึ่งเป็นหน่วยความคิดล้วน ๆ ไม่ติดอยู่ในโลกของประสบการณ์ ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอน นักวิชาการบางคนถือว่าเป็นความรู้ด้วยญาณหยั่งรู้ ซึ่งถือเป็นความรู้ประเภทหนึ่ง แต่ในบางตำราเรียกว่า ความรู้แบบเก็งความจริง (Speculative Knowledge) ในขณะที่บางท่านไม่ถือว่าเป็นความหมายของความรู้ แต่เป็นความหมายทางศรัทธามากกว่า ซึ่งเป็นที่มาหรือเป็นพื้นฐานแห่งแนวคิดทางจริยศาสตร์ของคานต์

ระดับของความรู้

การจัดความรู้ตามทัศนะของนักปรัชญาตะวันตกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ความรู้ระดับประสบการณ์ทางผัสสะ เป็นความรู้โดยอาศัยประสบการณ์ทางผัสสะหรือประสาทสัมผัสที่มนุษย์รับรู้เข้ามาตามที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน โดยผ่านกลไกที่เรียกว่าแบบบริสุทธิ์ของผัสสะ ความรู้ที่ได้ในระดับนี้เรียกว่า เป็นความรู้เฉพาะหน่วย

2. ความรู้ระดับประสบการณ์ทางจิต เป็นความรู้ที่ต้องอาศัยความเข้าใจ ซึ่งต้องผ่านกลไกของรูปแบบของความคิด ความรู้ระดับนี้กล่าวได้ว่า เป็นความรู้สากล

3. ความรู้ระดับเหนือประสบการณ์ เป็นความรู้ที่เหนือไปกว่าประสบการณ์ทั้ง 2 ระดับที่กล่าวมาแล้วเป็นการรับรู้ทางความคิดโดยตรงไม่ขึ้นกับประสบการณ์ใด ๆ เป็นเรื่องของศรัทธาที่ประกอบด้วย

เหตุผลโดยไม่ได้อยู่ในโลกแห่งประสบการณ์ทางสัมผัส ซึ่งความรู้ระดับนี้จะเข้าถึงได้ด้วยการคิดหาเหตุผล โดยนักปรัชญาตะวันตก (คานต์) ได้นำหลักดังกล่าวไปพิสูจน์ใน 3 เรื่อง คือ เรื่องวิญญาณ ซึ่งซ่อนตัวอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมต่าง ๆ เรื่องโลก ในฐานะไม่มีขอบเขต ไม่สิ้นสุด สัมพันธ์เป็นชิ้นเดียวกัน และเรื่องปฐมเหตุของโลกวัตถุและดลกแห่งจิต ทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวนำไปสู่หลักอิสรภาพ หลักอมฤตภาพของวิญญาณ และหลักภาวะมีอยู่ของพระเจ้า อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักจริยศาสตร์ของคานต์

บทสรุป

จากการศึกษาความรักในความรู้ตามหลักของญาณวิทยาที่มุ่งสอบสวนถึงธรรมชาติและขอบเขตความรู้ของมนุษย์เป็นการแสวงหาความรู้ถึงที่มา กระบวนการและเงื่อนไขหรือปัจจัยของความรู้ รวมถึงลักษณะประเภทหรือระดับของความรู้ ปรัชญาในหลักคิดญาณวิทยาถือกำเนิดมาในโลกเป็นเวลานานมาแล้ว ทั้งซีกโลกตะวันตกและตะวันออก แต่ทั้งปรัชญาตะวันออก คือ พุทธปรัชญากับปรัชญาตะวันตกมีข้อแตกต่างกันหลายประการ แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อที่สอดคล้องกันไม่น้อยเช่นกัน โดยการแสวงหาความรู้ตามแนวพุทธปรัชญานั้นเป็นการแสวงหาคำตอบของชีวิต ที่เป็นความจริงแท้ตามหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเพื่อความรู้เท่าทันต่อโลก ชีวิต ซึ่งนำไปสู่พระนิพพานซึ่งเป็นความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

การแสวงหาความรู้ตามแนวปรัชญาตะวันตก เป็นทัศนะที่มุ่งเน้นถึงการสอบสวนถึงธรรมชาติบ่อเกิดความสมบูรณ์ ขอบเขตอันเป็นความรู้ของมนุษย์ โดยสอบสวนจากเหตุผล หรือสอบสวนจากประสบการณ์ แล้วนำมาคิดวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบตามหลักอุปนัย แต่ก็ปรากฏมีนักปรัชญาตะวันตกอย่างอิมมานูเอล คานต์ ที่นำแนวคิดระหว่างเหตุผลนิยมกับประสบการณ์นิยมมาประสมประสานเพื่อประโยชน์ในการยุติความขัดแย้งทางความคิด จนเป็นทฤษฎีใหม่ที่มีเหตุผลในยุติความขัดแย้งระหว่างแนวคิดทางปรัชญาได้มาจวบจนปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กีรติ บุญเจือ. (2545). **เริ่มรู้จักปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

จุฑาทิพ อุมะวิชนี และคณะ. (2542). **รากแก้วมนุษย์: ปรัชญาแห่งสรรพสิ่ง.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยวัฒน์ อัฒพัฒน์. (2519). **ญาณวิทยา.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เดือน คำดี. (2526). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่.** กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร.

บุญมี แท่นแก้ว. (2540). **พุทธศาสนากับปรัชญา.** รวมบทความทางวิชาการพระพุทธศาสนาและปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. (2547). **ญาณวิทยาแบบค้านท์กับพุทธปรัชญา.** วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 11 (3), 66-88.

พระครูธรรมธรมะลิน กิตฺติปาโล. (2559). **ปรัชญาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด

พระมหาประยูร ธมฺมจิตโต. (2532). **พุทธปรัชญาเถรวาท มหาจุฬาฯ วิชาการปรัชญาบุรพทิศ.** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมัคร บุราวาศ. (2544). **พุทธปรัชญา: มองพุทธศาสนาด้วยทรรศนะทางวิทยาศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2545). **วิทยปรัชญา.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์พริ้นติ้ง.

การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อสร้างสันติสุข และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในบริบทต่าง ๆ ของสังคม

Application of the 4 principles of Secular Dhamma to create peace and resolve conflicts in various social contexts

พระอนันต์ อภินนฺโท
Phra Anan Adnandho
พระครูกิตติสุตคุณ
Phrakukittisutakun
พระชนาเมธ เตชธโร
PhraChanamet Tejadharo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail : anan.pha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 ซึ่งประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ โดยนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งและสร้างสันติสุขในสังคม หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการจัดการปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคลและสังคม การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหาเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างบรรยากาศของความเข้าใจและการประนีประนอมระหว่างบุคคลและกลุ่มในสังคม ที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งในพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักศีลธรรมสำหรับชาวพุทธที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานสั่งสอนไว้มีมากมายหลายระดับ ทั้งที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตประจำวัน และระดับที่สูงขึ้นไป หากพุทธศาสนิกชนทุกคนล้วนแต่ตั้งมั่นอยู่ในคำสั่งสอนของท่าน ย่อมบังเกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิต และในสังคมที่เราอาศัยอยู่อย่างแน่นอน

คำสำคัญ: หลักฆราวาสธรรม 4, ความขัดแย้ง, สังคมไทย, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This article focuses on studying the four principles of laity, consisting of truth, self-control, patience, and generosity, and using them as guidelines for conflict management and creating peace in society. The four principles of laity are principles that promote peaceful coexistence and the management of problems arising from conflicts at both the individual and social levels. The application of these principles not only helps to solve problems, but also creates an atmosphere of understanding and compromise between individuals and groups in society, which is used to solve conflicts in Theravada Buddhism. The moral principles for Buddhists that the Lord Buddha has taught are diverse in many levels, both appropriate for daily life and higher levels. If all Buddhists firmly adhere to his teachings, there will certainly be peace in life and in the society in which we live.

Keywords: 4 principles of Secular Dharma, conflict, Thai society, Buddhism

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่มีจริยธรรม เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะทางจิตใจและการพัฒนาทางสังคม การนำหลักนี้มาใช้สามารถช่วยบรรเทาความขัดแย้งในสังคมและสร้างเสริมความสันติสุขในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างสันติสุขในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2549: 3) ด้วยการส่งเสริมคุณธรรมที่ช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งในพระพุทธศาสนาเถรวาท (วิทย์ วิศทเวทย์: 2543) หลักศีลธรรมสำหรับชาวพุทธที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานสั่งสอนไว้มีมากมายหลายระดับ ทั้งที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตประจำวัน และระดับที่สูงขึ้นไป หากพุทธศาสนิกชนทุกคนล้วนแต่ตั้งมั่นอยู่ในคำสั่งสอนของท่าน ย่อมบังเกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิต และในสังคมที่เราอาศัยอยู่อย่างแน่นอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ล้วนแล้วแต่มาจากการที่ คนเราไม่ตั้งมั่นอยู่ในธรรมนั่นเองหลังจากที่ได้นำเสนอการฝึกจิตไปแล้ว ทั้งสมาธิและการดูจิต (ชมพูโกติรัมย์: 2563) ต่อมาสำหรับหลักการปฏิบัติตนที่ขาดไม่ได้เลย คือการฝึกฝนตนให้เป็นคนดีพร้อม เพื่อที่ความรักจะได้สมหวังดีพร้อมเช่นกันเพราะถ้าหากเรามีความบกพร่องหลายประการ เป็นคนที่ไม่ดีพอ ก็จะเหมือนกับโอ่งที่รั่ว แม้มีน้ำ ไหลเข้าโอ่ง น้ำก็ย่อมไหลออกทางรูรั่วอยู่ดี และถึงแม้ในพุทธศาสนาจะมีคำ กล่าวที่ว่า “ที่ใดมีรัก ที่นั้นมีทุกข์” ซึ่งอาจตีความหมายคำว่า รัก คือ ความทุกข์ แต่อย่างไรก็ดี ในหลักคำ สอนของพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธให้คน

ไร้ความรัก แต่ในทางตรงกันข้าม ก็มีหลักธรรมที่สอนให้คนรักกันอย่างดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตนอย่างผู้ที่เจริญแล้ว และครองเรือนอย่างมีคุณค่า มีหลักธรรมในหัวใจ ซึ่งหลักธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติตนสำหรับทุกคนที่มีความรัก จะสอนให้คนเรารู้จักการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างผู้ประสบความสำเร็จ

หลักพุทธธรรม

หลักธรรมสำหรับการครองเรือนเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวคือหลักฆราวาสธรรม 4 ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นผู้วิจัยได้สืบค้นแนวคิดหลักฆราวาสธรรม 4 ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ธรรมของผู้ครองเรือนหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ หลักการครองครอบครัวของคนทั่ว ๆ ไป หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักธรรมที่พระองค์ทรงมอบสำหรับผู้ครองเรือนได้ปฏิบัติ เพื่อเสริมให้มีความสุขในชีวิตยิ่งขึ้น ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ (องฺ.ติก. (ไทย) 20/77/300)

1. ความหมายและความสำคัญของหลักฆราวาสธรรม 4

ในพระพุทธศาสนา ผู้ที่อยู่ครองเรือนต้องบริหารกิจการในครอบครัวให้เป็นไปอย่างราบรื่นเรียบร้อยต้องประกอบด้วย ธรรม 4 ข้อนี้ คือ ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องมีสัจจะความซื่อสัตย์ต่อคนในครอบครัวเช่น สามี มีความซื่อสัตย์ต่อ ภรรยา ต่อบุตรธิดา ภรรยามี ความซื่อสัตย์ต่อสามี ต่อบุตรธิดา ถ้าผู้นำหรือผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อคนรอบข้าง จะทำให้คนรอบข้างไว้วางใจไม่ เกิดความระแวงต่อกันแต่ละคนก็จะตั้งใจทำงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ การงานที่ทำก็จะออกมาดีประสบความสำเร็จ ตามที่ตั้งเอาไว้ไม่เฉพาะความซื่อสัตย์เท่านั้นที่นำความสำเร็จ มาให้แม้แต่วาจาสัจ หรือการพูดความจริงก็นำประโยชน์อันยิ่งใหญ่มาให้ คนที่มีสัจจะนอกจากจะบริหารงานประสบความสำเร็จแล้วยังสามารถกลับใจศัตรูให้เป็นมิตรได้ การรักษาสัจจะ นอกจากจะมีผลทำให้ผู้รักษาเป็นที่เคารพนับถือของคนอื่นแล้ว การทำสัจจะกิริยาหรือการตั้งสัจจะอธิษฐานยังทำให้ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายรอดพ้นจากอันตรายได้ด้วย

สัจจะ เป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาได้ ผู้ที่เป็นนักบริหารจึงควรปลูกฝังสัจจะให้เกิดขึ้นในจิตใจของตน เพื่อจะได้นำไปใช้ในการบริหารตนและบริหารคนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ทมะ การฝึกตน ผู้อยู่ครองเรือนต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะมีความรู้ ใหม่ ๆ มาบริหารในครอบครัวให้เจริญก้าวหน้าต่อไป การฝึกตนมีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจและทักษะ อย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น เข้าฝึกอบรมหลักการวิชาการใหม่ ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสมการฝึกตนในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญไว้ว่า “ในบรรดามนุษย์ทั้งหลายที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐ” “บัณฑิตย่อมฝึกตน”

จากพระพุทธพจน์เหล่านี้ พระองค์จึงทรงสละเวลาและกำลังแห่งพระวรกายของพระองค์ให้กับการฝึกหัดบุคคลที่ควรฝึกได้ตลอดพระชนมายุ 45 พรรษาที่ทรงเผยแผ่พระธรรมวินัยแก่ชาวโลกทั้งหลาย จะเห็นได้จากการที่พระองค์เสด็จไปตามนิคมน้อยใหญ่เพื่อแสดงพระธรรมเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ที่มีอุปนิสัยจะได้บรรลุมรรคผลโดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยของพระองค์แม้ใกล้จะเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานแล้วยังแสดงพระเทศนาโปรดสุภัททะปริพาชก ดังเรื่องที่ปรากฏในพระมหาปรินิพพานสูตรนั้น บุคคลที่ฝึกตนเองได้แล้ว จึงจะสามารถแนะนำตักเตือนคนอื่นได้ ถ้าตนเองยังไม่ได้ฝึกฝนอบรมตนให้ดีก่อนเมื่อไปแนะนำคนอื่นเขาก็จะไม่เชื่อฟังถ้อยคำของตน แถมยังจะถูกว่ากล่าวย้อนกลับมาหาตัวเองอีก ผู้บริหารที่ดีต้องฝึกตนเองให้ดีก่อนแล้วค่อยไปบริหารคนอื่นแนะนำคนอื่น การทำอย่างนี้ จึงจะประสบความสำเร็จในการบริหาร

ขันติ ความอดทน ผู้บริหารต้องมีความอดทนอดกลั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีอุปสรรคเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความอดทนต่อความลำบากทางด้านร่างกายที่จะต้องทำงานหนัก หาเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ ยังต้องอดทนต่อความลำบากทางใจด้วย เช่น เมื่อมีเรื่องความขัดแย้งมากระทบจิตใจทำให้จิตใจเศร้าหมองขุ่นมัว อดทนต่อคาด่าว่ากล่าวตักเตือนจากคนในครอบครัว ถ้าผู้บริหารมีขันติความอดทนจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เพราะความอดทนเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งหลายอีกมากมาย ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ว่า “ขนฺ ตี ปรม ตโป ตีติกฺขาขันติคือ ความอดทนอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” (ที.ม. (ไทย) 10/57/133)

จาคะ ความเสียสละ ในที่นี้มีความหมาย 2 นัย คือ นัยแรกเสียสละแบ่งปันสิ่งของที่หามาได้ให้แก่คนในครอบครัวอย่างเป็นธรรมไม่ลำเอียง นัยที่สอง เสียสละหรือสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อจิตใจที่ทำให้ใจเศร้าหมองขุ่นมัวอารมณ์โกรธ ความเคียดแค้นชิงชัง ความเกลียดความอาฆาตจองเวรความพยาบาทปองร้ายเป็นต้น เมื่ออารมณ์เหล่านี้เกิดขึ้นต้องเสียสละออกไปจากจิตใจไม่ปล่อยให้อารมณ์เหล่านี้อยู่ในจิตใจนานเพราะจะทำให้เสียสุขภาพกายและใจ เป็นอุปสรรคต่อการ บริหารงานการสละสิ่งของของตนให้คนอื่น ที่ควรให้เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ และยกย่องดังที่พระองค์ได้วางหลักการปฏิบัติไว้สำหรับพวกภิกษุทั้งหลายว่า ให้แบ่งปันเอกลาภ ที่เกิดขึ้นในวัดแก่ภิกษุที่มาถึงเช่น ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ทำการอุปโลกกรรมแบ่งปันสิ่งของให้ถึงแก่สงฆ์ทุกรูปตามลำดับพรรษา ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ให้ภิกษุสละผ้าจีวรที่อยู่ปราศจาก คือ ปล่อยให้ผ้าอยู่ที่หนึ่งตัวเองอยู่ที่หนึ่งจนอรุณของวันใหม่ขึ้นไป ทำให้ผ้านั้นเป็นนิสสัคคีย คือ เป็นผ้าที่ควรสละเสียก่อนส่วนตัวภิกษุเป็นอาบัติปาจิตตีย์ต้องนำผ้าผืนนั้นไปทำพิธีสละให้เป็นสมบัติของภิกษุรูปอื่นเสียก่อนแล้วให้ภิกษุรูปนั้นคืนให้ในภายหลัง จึงแสดงอาบัติต่อหน้าภิกษุรูปนั้นหรือรูปอื่น ก็ได้การทำอย่างนั้นจึงจะพ้นจากอาบัติที่ต้องนั้น มีข้อความปรากฏในปราภวสูตรตอนหนึ่งว่า ผู้ที่มีของเหลือกินเหลือใช้ไม่แบ่งปันให้คนอื่นหรือคนรอบข้างกลับใช้สอยสิ่งเหล่านั้นเพียงผู้เดียว

พระพุทธองค์ตรัสว่า การทำอย่างนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อมของคนนั้น ในทางพระพุทธศาสนาการสละแบ่งปันสิ่งของของตนให้ คนอื่น หรือการถวายสิ่งของของตนให้เป็นทานแก่สงฆ์หรือแก่บุคคลเป็นอุบายเครื่องละกิเลสอย่างหยาบคือความตระหนี่ออกจากจิตใจของตน ทำให้จิตใจของตนเป็นอิสระจากความตระหนี่ ซึ่งเป็นเครื่องผูกพันจิตใจอย่างหนึ่ง ในโอวาทปาฏิโมกข์ซึ่งเป็นคำสอนที่ถือว่า เป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงแสดงแก่พระอรหันต์สาวก จำนวน 1,250 รูป (ขุ.ชา.ม. (ไทย) 28/240/86) ที่มาประชุมกันที่พระเวฬุวันอุทยานป่าไผ่ ที่พระเจ้าพิมพิสารถวายให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า และพระสาวกนั้นพระองค์ได้แนะนำให้สละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกแก่จิตใจด้วยการให้ชำระจิตใจของตนให้สะอาดให้ผ่องใสจากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เครื่องเศร้าหมองในที่นี้คือ กิเลสทั้งหลาย เช่น ความกำหนัดยินดีใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย ความโกรธความอาฆาต ความพยาบาทปองร้าย สิ่งเหล่านี้ ทำให้จิตใจเศร้าหมองไม่ปลอดโปร่ง บดบังปัญญาปิดกั้นไม่ให้คนบรรลุถึงความดีที่ควรจะได้

ตามหลักฐานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่อาฬวกยักษ์ในอาฬวกสูตรตอนหนึ่งว่า ในโลกนี้ เหตุให้ได้เกียรติที่ยิ่งไปกว่า สัจจะ ก็ดี เหตุให้มีปัญญาที่ยิ่งไปกว่า ทมะ ก็ดี เหตุให้ผูกมิตรสหายไว้ได้ที่ยิ่งไปกว่า จาคะ ก็ดี เหตุให้หาทรัพย์ได้ที่ยิ่งไปกว่า ขันติ ก็ดี มีอยู่หรือไม่ เมื่อพระพุทธองค์ตรัสถามจบ อาฬวกยักษ์กราบทูลว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะยิ่งไปกว่าหลักธรรมทั้ง 4 อย่างนี้ คือ ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้ได้เกียรติยิ่งไปกว่า สัจจะ ความซื่อสัตย์ ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้เกิดปัญญายิ่งไปกว่า ทมะ การฝึกฝนอบรมตน ไม่มีเหตุอื่นที่จะผูกมิตรไว้ได้ยิ่งไปกว่า จาคะ การเสียสละแบ่งปัน ไม่มีเหตุอื่นที่จะทำให้หาทรัพย์ได้ยิ่งไปกว่า ขันติ ความอดทน

ฆราวาสธรรม แปลว่า แนวทางหรือข้อปฏิบัติสำหรับบุคลทั่วไป เพื่อสร้างความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีวิต รวมทั้งการมีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ (วิทย์ วิศทเวทย์: 2542)

1. สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ การรักษาความสัตย์ การพูดจริงทำจริง แสดงออกได้ 5 วิธี คือ

1.1 ความจริงใจหรือสัจจะต่อตนเอง หมายถึง การซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีศีลธรรม ประจำใจ มีความละอายใจ เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว แต่มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดีบุคคล ถ้าขาดสัจจะต่อตนเองแล้วย่อมจะโกหกคดโกงหรือหลอกลวงผู้อื่นได้โดยง่าย

1.2 ความจริงใจต่อบุคคลอื่น หมายถึง มีความซื่อตรงจริงใจประพฤติดีปฏิบัติดีอย่างตรงไปตรงมาต่อบุคคลอื่นที่เราเกี่ยวข้องด้วย เช่น บิดามารดา ผู้มีพระคุณ ครู อาจารย์ เพื่อน ความจริงใจเหล่านี้แสดงออกด้วยการไม่คดโกง เบียดบังผลประโยชน์ของผู้อื่น ไม่กลับกลอกเหลวไหล คือเมื่ออยู่ต่อหน้าเราพูดด้วยดี แต่พอลับหลังกลับนินทาให้ร้าย

1.3 ความจริงใจต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความรับผิดชอบทำงานของตนด้วยความซื่อสัตย์ ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง หรือผิดทำนองคลองธรรม ตั้งใจทำงานให้สำเร็จด้วยความระมัดระวัง ไม่เลินเล่อ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงและเกิดผลดี

1.4 ความจริงใจหรือมีสัจจะวาจา หมายถึง การรักษาคำพูด คำมั่นสัญญา เมื่อรับปากว่าจะทำอะไรแล้วจะพยายามกระทำตามที่รับปากไว้ให้ได้ ปากกับใจตรงกัน ไม่พูดปดหรือกล่าวร้ายผู้อื่น

1.5 ความจริงใจต่อประเทศชาติ หมายถึง การเคารพยึดมั่นในกฎระเบียบบังคับของชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติ คอยป้องกันภัยที่จะมีต่อประเทศ และไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการบ่อนทำลายหรือทำให้ประเทศชาติต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง

2. ทมะ หมายถึง การฝึกฝนตนเองและข่มใจตนเองทางด้านต่าง ๆ แบ่งได้ ดังนี้

2.1 การฝึกฝนตนเอง คือ รู้จักฝึกนิสัยให้รู้จักการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าหรือฝึกตนเองให้สำนึกอยู่ในเหตุผลและคุณธรรม เช่น ถ้านักเรียนรู้ตัวว่าเรียนไม่เก่งก็ต้องขยันอ่านหนังสือ หรือหากนักเรียนชอบคบเพื่อนที่มีนิสัยและประพฤติไม่ดีก็ควรแยกออกมา เป็นต้น การที่เรารู้ว่าตนเองมีข้อบกพร่องอะไรแล้วหาทางแก้ไข หรือพยายามฝึกตนเองให้กระทำความดี ย่อมจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

2.2 การข่มใจตนเอง คือ การยับยั้งใจของตนไม่ให้หลงมัวเมาอยู่กับอบายมุขฟุ้งซ่านทะยานอยากกับสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม รวมทั้งรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้โกรธง่ายหรือเกลียดง่าย เช่น ถ้าเพื่อนชวนให้ไปขโมยทรัพย์ของผู้อื่นถึงแม้จะมีความจำเป็น แต่เห็นว่าการกระทำนี้ไม่ถูกต้อง ผิดทั้งทางโลกและทางธรรม ก็ควรปฏิเสธ หรือถ้าเพื่อนมาเดินชนโดยไม่เจตนาก็ไม่ควรถือโกรธหรือพูด ๆ ไม่สุภาพ

3. ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ที่มีขันติเท่ากับเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง มีความเพียรพยายามกระทำความดีและเอาชนะความชั่ว แนวปฏิบัติมี 4 ประการ คือ

3.1 การอดทนต่อความลำบาก หมายถึง การมีจิตใจเข้มแข็ง พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยอดทนต่อความลำบากที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือความยากลำบากไม่ทอดทิ้งงานเพราะความหนาวความร้อน หรือเพราะลักษณะของงานนั้นเป็นงานหนักงานที่เหนื่อยยาก ต้องฟันฝ่าอุปสรรค

3.2 ความอดทนต่อความทุกข์ คือ เมื่อเกิดความทุกข์ต้องไม่แสดงออกอย่างน่าสมเพชเวทนาจนเกินกว่าเหตุ หรืออ้างเอาความทุกข์ความเจ็บป่วยมาใช้ เพื่อขออภิสิทธิ์หรือเพื่อละเว้นการ

ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ การขาดความอดทนเช่นนี้ ถ้าเป็นบ่อย ๆ จะทำให้จิตใจของเราเกิดความอ่อนแอ กลายเป็นบุคคลน่ารำคาญ และไม่สามารถจะเป็นผู้นำคนอื่นได้

3.3 ความอดทนต่อความไม่พอใจ ความเจ็บใจ หมายถึง ความอดทนที่จะไม่กระทำการโต้ตอบเมื่อถูกด่า ถูกรังแก ถูกดูหมิ่น ถูกนินทา หรือถูกผู้อื่นยั่วยุ บุคคลที่ขาดความอดทนย่อมเกิดโทสะได้ง่ายและมักแก้ไขเหตุการณ์ด้วยอารมณ์ชั่ววูบ เช่น เมื่อถูกนินทาเกิดความเจ็บใจ ขาดการไตร่ตรอง ไม่มีความอดทนอดกลั้น รีบไปทำร้ายเขาหรือต่อว่า ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องในชีวิตประจำวันต้องเผชิญกับสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ถ้าหากนักเรียนคุณธรรมข้อนี้ก็จะช่วยให้นักเรียนหลีกพ้นความเดือดร้อนวุ่นวายไปได้

3.4 ความอดทนต่ออำนาจกิเลส หมายถึง อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามายั่วยวนชวนให้หลงใหล หมกมุ่นมัวเมา คนที่สามารถอดทนต่อสิ่งเย้ายวนได้ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่ยอมพ่ายแพ้แก่อำนาจใฝ่ต่ำ แม้ว่าจะมีช่องทางให้กระทำได้ เช่น ได้เห็นรูปสวย ๆ ได้ฟังเสียงที่ไพเราะ ได้ดมกลิ่นที่หอมสดชื่น ได้เสพรสที่พึงพอใจ ได้รับสัมผัสที่น่าปรารถนาก็ไม่หลงมัวเมา แต่กลับพยายามหักห้ามใจตนไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้น

4. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน ไม่ตระหนี่เห็นแก่ตัว มี 2 ประการ คือ

4.1 สละวัตถุสิ่งของ คือ สละทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล บำรุงศาสนา ตลอดจนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก คนเราอยู่ในสังคมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถและตามกำลังทรัพย์ของแต่ละคน

4.2 สละอารมณ์ หมายถึง เป็นคนรู้จักปล่อยอารมณ์ที่จะให้จิตใจเศร้าหมอง ขุ่นมัวและเป็นข้าศึกต่อความสงบใจ เช่น ความโกรธ ความเกลียด เป็นต้น เพราะการเก็บกดอารมณ์ขุ่นมัวไว้นั้นทำให้จิตใจเศร้าหมอง ทั้งยังทำให้ตัวเองเป็นทุกข์กายและทุกข์ใจด้วย ดังนั้น เราควรสละอารมณ์ที่ไม่ดีออกจากจิตใจของตนเอง

ฆราวาสธรรม 4 เป็นคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นหลักธรรมที่พระองค์ทรงมอบสำหรับผู้ครองเรือนได้ปฏิบัติ เพื่อเสริมให้มีความสุขในชีวิตยิ่งขึ้น ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ (Sakyaputto:2563) ดังได้กล่าวแล้ว เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของฆราวาสธรรมแล้วย่อมมีความสำคัญมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ ในที่นี้จะกล่าวถึงความสำคัญของหลักธรรมแต่ละข้อเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในบริบทต่าง ๆ ของสังคม

หลักศีลธรรมสำหรับชาวพุทธที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานสั่งสอนไว้มีมากมายหลายระดับ ทั้งที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตประจำวัน และระดับที่สูงขึ้นไป หากพุทธศาสนิกชนทุกคน

ล้วนแต่ตั้งมั่นอยู่ในคำสั่งสอนของท่าน ย่อมบังเกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิต และในสังคมที่เราอาศัยอยู่อย่างแน่นอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ล้วนแล้วแต่มาจากการที่ คนเราไม่ตั้งมั่นอยู่ในธรรมนั่นเองหลังจากที่ได้นำเสนอการฝึกจิตไปแล้ว ทั้งสมาธิและการดูจิต ต่อมาสำหรับหลักการปฏิบัติตนที่ขาดไม่ได้เลย คือการฝึกฝนตนให้เป็นคนดีพร้อม เพื่อที่ความรักจะได้สมหวังดีพร้อมเช่นกันเพราะถ้าหากเรามีความบกพร่องหลายประการ เป็นคนที่ไม่ดีพอ ก็จะเหมือนกับโอ่งที่รั่ว แม้มีน้ำ ไหลเข้าโอ่ง น้ำก็ย่อมไหลออกทางรูรั่วอยู่ดี และถึงแม้ในพุทธศาสนาจะมีคำ กล่าวที่ว่า “ที่ใดมีรัก ที่นั้นมีทุกข์” ซึ่งอาจตีความหมายคำว่า “รัก” คือ “ความทุกข์” แต่อย่างไรก็ดี ในหลักคำ สอนของพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธให้คนไร้ความรัก แต่ในทางตรงกันข้าม ก็มีหลักธรรมที่สอนให้คนรักกันอย่างดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตนอย่างผู้ที่เจริญแล้วและครองเรือนอย่างมีคุณค่า มีหลักธรรมในหัวใจ ซึ่งหลักธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติตนสำหรับทุกคนที่มีความรัก คือ “ฆราวาสธรรม 4

หลักฆราวาสธรรม 4 นี้ จะสอนให้คนเรารู้จักการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างผู้ประสบความสำเร็จ ซึ่ง ฆราวาสธรรม ประกอบด้วย 2 คำ “ฆราวาส” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก ผู้ครองเรือน และ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง ความดีงาม นิสัยที่ดีงาม ฆราวาสธรรม ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ โดยหลักธรรม 4 ประการนี้ มีความสำคัญต่อการสร้างตัวของฆราวาสมากในพระไตรปิฎกบันทึกว่า พระพุทธองค์ทรงให้เหล่าสาวกของพระองค์ไปถามผู้รู้ท่านอื่นๆ ว่ามีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างเกียรติยศให้คนเราได้เท่ากับการมี “สัจจะ” หรือไม่ มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างปัญญาให้คนเราได้เท่ากับการมี “ทมะ” หรือไม่ มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างทรัพย์สมบัติให้คนเราได้เท่ากับการมี “ขันติ” หรือไม่ และมีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างหมู่มิตรให้คนเราได้เท่ากับการมี“จาคะ” หรือไม่ ซึ่งการที่พระพุทธองค์ทรงให้สาวกของพระองค์ไปถามผู้รู้อื่นๆ อย่างนี้ ก็เป็นเครื่องยืนยันอย่างยิ่งยวดว่า ไม่มีธรรมะใดๆ ที่จะใช้สร้างตัวให้ประสบความสำเร็จได้ยิ่งกว่าธรรมะอันประเสริฐ 4 ประการนี้ ดังนั้นแล้ว หากบุคคลต้องการที่จะประสบความสำเร็จทั้งในชีวิต การงานตำแหน่ง ฐานะ และความรัก เขาผู้นั้นต้องสร้าง สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะให้เกิดขึ้นกับตน ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ยิ่งถ้าสร้างและพัฒนาตัวเองจนเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานประจำ ตนได้นั้น ก็จะทำ ให้สามารถสร้างเกียรติยศ สร้างปัญญา สร้างทรัพย์สมบัติ และสร้างหมู่ญาติมิตรให้เกิดขึ้นได้สำเร็จด้วยกำลังความเพียรของตน

สภาพปัจจุบันความขัดแย้งในสังคม

1. ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว จากการปลอยตัวปล่อยใจไม่มีความซื่อตรงต่อกัน มีการโกหกกัน ซึ่งทุกวันนี้เป็นเรื่องง่าย เพราะอาศัยสื่อโลกออนไลน์ก็สามารถที่จะนอกใจกันได้ ถ้าคนคนนั้นไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ก็จะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันภายในครอบครัว ส่งผลให้คนในครอบครัวนั้นไม่เกิดความไว้วางใจต่อก่อน เป็นภาพที่ไม่ดีต่อลูกหลาน ทำให้เด็กมีปัญหาขาดความอบอุ่น ตองหาที่พึ่งที่ไม่

มั่นคงเช่น ยาเสพติด สุรา เป็นต้น สถาบันครอบครัวไม่เข้มแข็ง แต่ก็เป็นส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรื่องภายในชุมชน แต่ก็ยังคมมีปัญหาอยู่บ้าง

2. ปัญหาความขัดแย้งในองค์กร เกิดจากการหลงในอำนาจ ความโลภ การเล่นพักพวก เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ จะเป็นการทำร้ายน้ำใจของผู้ที่ตั้งใจทำงานแต่ไม่สามารถเติบโตได้ อีกประเด็นหนึ่งคือการที่ไม่ยอมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ของการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การงาน เมื่อโลกเปลี่ยนก็จะดำเนินหน้าที่การงานที่ลำบากขึ้น เพราะไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ดี ก็จะเป็นปัญหาที่ทำงานไม่ตอบสนองความต้องการในสังคมปัจจุบัน ก็จะเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างการทำงานของคนรุ่นใหม่ กับคนรุ่นเก่าได้ และในอีกประเด็นจะเป็นการที่ผู้บริหารไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูกน้อง คิดว่าตัวเองถูกเสมอ ยิ่งเป็นองค์กรของภาครัฐแล้วก็จะมีปัญหาความขัดแย้งภายในที่มากจนไม่สามารถพัฒนาองค์กรแข่งกับเอกชนได้

3. ปัญหาความขัดแย้งในด้านการเมือง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปทั่วประเทศก็ว่าได้ โดยในชุมชนนั้น เมื่อประชาชนมีการเปิดรับสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่นำเสนอการเมืองในแต่ละมุมมองที่ไม่เป็นกลาง โดยผู้เสพสื่อนั้นจะเลือกเสพแต่ข่าวในด้านเดียวของกลุ่มการเมืองตนเอง แน่นอนว่าเมื่อมีการพูดคุยประเด็นการเมืองกันในระดับชุมชน ก็จะเกิดความเห็นที่ไม่ตรงกันก็จะเป็นปัญหาที่ทำให้ทะเละกันได้ แล้วต่อมาก็จะหาข้ออ้างในแต่ละฝ่ายนั้นเพื่อทำการเอาชนะกัน จึงส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มกันขึ้นภายในชุมชน ทำให้เกิดความแตกแยกในระดับของชุมชน ซึ่งสงผลให้เกิดความขัดแย้ง การไม่ชอบหน้ากัน และไม่ได้รับความร่วมมือกันในชุมชนได้

4. ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เกิดจากความเห็นแก่ตัวของคนในชุมชน การสร้างผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตน โดยส่งผลต่ออีกฝ่ายที่เสียผลประโยชน์ ซึ่งแน่นอนว่า เมื่อมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางชุมชน เช่น งานบุญประเพณีของชุมชน ก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือ ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เมื่อมีความขัดแย้งในระดับชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนขาดความเข็มแข็ง ขาดความร่วมมือ ขาดความสามัคคี ซึ่งส่งผลต่อทรัพย์สินสาธารณะส่วนร่วม เช่น วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม เป็นต้น เกิดความเสื่อมโทรม ไม่ได้รับการดูแล

การมีชีวิตคู่ที่จะเป็นปึกแผ่นมั่นคงได้นั้น ไม่ใช่ว่าจะมาจากความร่ำ รวยเป็นพื้นฐานเสมอกันเท่านั้น แต่ที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้อยู่กันตลอดลอดฝั่ง คือการมีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของทั้งสองฝ่ายต่างหาก เช่น สมธรรม 4 ประการ คือสมศรัทธา สมศีลา สมจาคา และ สมปัญญานอกจากนี้ต้องยึดหลักฆราวาสธรรม คือธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน คือ สัจจะซื่อสัตย์จริงใจต่อกันทมะ ข่มใจไว้ได้ ไม่โต้ตอบ ขันติ อดทนได้ จาคะ เสียสละและอภัยให้กันและกันได้ เป็นต้น ถ้าพื้นฐานเดิม ทรัพย์สินไม่สู้จะดีนัก ต้องหมั่นขยันหมั่นเพียรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เพราะพุทธองค์ตรัสไว้ว่าคนขยัน ย่อมหาทรัพย์ได้ รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ไม่นำไปใช้จ่ายในทางอบายมุข คบเพื่อนเป็นคนดีไม่คบคนติดยาเสพติด หัวขโมย และเลี้ยงชีวิตอย่างเหมาะสมยึดมั่นในความพอเพียงพอประมาณ นกน้อยทำรังแต่พอตัว ถ้าทำ

ได้ ชีวิตคู่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนแน่นอน ดังบทกลอนที่ว่า “จะทำให้ชีวิตคู่มั่นคงตลอดกาล นิรันดร์ จนกว่าชีวิตจะหาไม่ เป็นไม้เท้ายอดทองไม้กระบองยอดเพชร” จะเห็นได้ว่า หลักฆราวาสธรรม ทั้ง 4 ข้อนี้ หากพิจารณาแล้ว จะพบว่า หลักฆราวาสธรรมดังกล่าว มีความสำคัญมากและเหมาะแก่การนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมทั้งหมด คือ

1. สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกันขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจกันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความร้าวฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดังเดิม

2. ทมะ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนดื้อด้านเอาแต่ใจ และอารมณ์ของตน คนที่ขาดธรรมข้อนี้ ย่อมปล่อยให้ข้อแตกต่างปลีกย่อยทางอุปนิสัยและการอบรม กลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โต และถ้าไม่สามารถปรับตนเข้าหากันได้เป็นอันต้องทำลายชีวิตคู่ครองแยกทางขาดจากกัน

3. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย ชีวิตของผู้อยู่ร่วมกันนอกจากมีข้อแตกต่างขัดแย้งทางอุปนิสัย การอบรม และความต้องการบางอย่าง ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงเข้าหากันแล้ว บางรายอาจจะมีเหตุล่วงเกินรุนแรง แสดงออกจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคาหรือกิริยาอาการ จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรู้จักอดกลั้นระงับใจ ไม่ก่อเหตุให้เรื่องลุกลามกว้างขยายต่อไปความร้ายจึงจะระงับลงไป

4. จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปันตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันชีวิตบุคคลที่จะมีความสุข จะต้องรู้จักความเป็นผู้ให้ด้วย มิใช่คอยจ้องแต่จะเป็นผู้รับเอาฝ่ายเดียว การให้ในที่นี้ มิใช่หมายแต่เพียงการเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของอันเป็นเรื่องที่มองเห็นและเข้าใจได้ง่ายๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กัน การแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตนได้ รวมความว่า เป็นผู้จิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว

สรุป ความสำคัญของฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มุ่งหมายให้ใช้ประชาชนทั่วไปในมีวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิต ยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลาย ที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะ นั้น ๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเอง และแก่ชีวิตของคนอื่น ๆ ในสังคม

แนวทางการเสริมสร้างสันติสุขด้วยหลักฆราวาสธรรม 4

แนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ด้วยหลักสัจจะ

จากการศึกษาองค์ความรู้ต่าง ๆ ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวในมุมมอง แง่คิดแนวทาง วิธีการจัดการของทั้งตะวันตกและตะวันออก รวมถึงแนวทางในพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวทางในการบูรณาการการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธในแบบที่เป็นรูปธรรม สามารถนำมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มเติม จากวิธีการที่มีอยู่แล้วในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้ โดยงานวิจัยนี้เน้นความรุนแรงที่มีที่มาจากความขัดแย้ง อันหมายถึงความไม่ต้องตรงกันในเรื่องความเห็นความคิด ความเข้าใจ และความคาดหวังที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ในระดับเล็กน้อยที่ไม่พยายามเปิดใจประนีประนอม ปรับความเข้าใจกัน ไปจนถึงเรื่องที่ตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง ความเข้าใจความคิดเห็นและความคาดหวังต่าง ๆ ดำรงอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของแต่ละปัจเจกบุคคลในครอบครัวเดี่ยว ทำให้เป็นอุปสรรคในการสื่อสารเพื่อใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขสันติ เช่น ในสามี ในภรรยา ในตัวลูกแต่ละคน หรือในพี่น้องกันเอง เมื่อไม่สามารถรับฟังแลกเปลี่ยนทัศนคติกันได้ เพราะต่างฝ่ายต่างสงวนท่าทีเอาไว้ เพราะไม่เข้าใจว่าความขัดแย้งในยุคโลกาภิวัตน์นี้เป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเปลี่ยนเป็นความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ได้ หรือแต่ละฝ่ายสามารถเรียนรู้ถึงความแตกต่างในนิสัยทางธรรมชาติระหว่างเพศหญิง และชายที่ทำให้เกิดความคาดหวังที่ต่างกัน และสามารถปรับความคาดหวังนั้นให้อยู่ในความพอดีได้ ความรุนแรงในครอบครัว ที่สอดรับกับงานวิจัยนี้ คือความรุนแรงทางกายทางวาจา และทางใจที่มีความสัมพันธ์โยงใยกันอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มจากนัยของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทางใจ ไปกระตุ้นให้เกิดการประทุษร้ายทางวาจาและทางกายตามมา อย่างไรก็ตาม เมื่อความรุนแรงทางกาย วาจา และใจ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดแทบจะแยกออกจากกันเป็นเอกเทศได้ยาก จึงอาจแบ่งความรุนแรงในครอบครัวได้เป็นประเภทหลัก ๆ 2 ประเภท ที่สอดคล้องกับแนวคิดทางตะวันออก กล่าวคือ

1. ปัญหาความขัดแย้งแบบแฝงเร้นหรือแบบไม่ลงมือ

ความรุนแรงที่มีสาเหตุมาจากสิ่งที่แฝงในครอบครัวเดี่ยวในสังคมไทยมากที่สุด คือ ความเพลิดเพลินโดยขาดสำนึกผิดชอบ และความรู้ที่ขาดหลักความประพฤติหรือในทางกลับกันคือความประพฤติที่ขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าความรุนแรงแบบไม่ลงมือนี้เองที่เป็นพื้นฐานนำไปสู่ความรุนแรงแบบลงมือได้ ดังที่ปรากฏให้เห็นมากในสังคม ได้แก่ สามีที่เพลิดเพลินกับการดื่มน้ำเมาจนขาดสติตบตีภรรยาและลูก บางรายเกิดอุบัติเหตุ มีการขว้างปาอาวุธจนลูกเล็กถูกลูกหลงบาดเจ็บสาหัสปางตายก็มี หรือ สามีภรรยาที่ต่างนิยมมีสัมพันธ์นอกสมรสตามความนิยมที่เรียกว่า“มีกิ๊ก” เพราะขาดความเข้าใจเรื่องของการรักษาความเป็นปกติหรือที่เรียกว่า “ศีล”และ “ธรรม” ในการครองชีวิตร่วมกัน เมื่อต่างฝ่ายต่างระแคะระคายความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็กลายเป็นความหึงหวงรุนแรง ประทุษร้ายร่างกายกันจนบาดเจ็บ หรือถึงขั้นเสียชีวิต แทนที่จะตกลงหย่าร้างกันอย่างสันติหรือการรู้ไม่เท่าทันสื่อทันสมัยต่าง ๆ

ของสมาชิกครอบครัวโดยการใช้ไปในทางไม่ถูกไม่ควรรวมถึงการเลียนแบบสื่อบันเทิงในทางผิดๆ ก็อาจนำมาซึ่งความรุนแรงในครอบครัวได้ในที่สุด เป็นต้น

2. ปัญหาความขัดแย้งทางกายภาพหรือแบบลงมือ

ปัญหาความขัดแย้งทางกายภาพหรือแบบลงมือ ที่พบเห็นกันมากในสังคมไทยปัจจุบัน ได้แก่ การประทุษร้ายร่างกายด้วยการทุบ ตบตีหรือผลักด้วยแรงประทะร่วมกับการใช้ความรุนแรงทางคำพูดและอาการก้าวร้าวทั้งมีหรือไม่มีอาวุธ ซึ่งทำให้เกิดความบอบช้ำทั้งร่างกายและจิตใจมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งนับเป็นความประมาทมากหากไม่มีการดำเนินการเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรมในการจัดการกับความรุนแรงทางกายภาพในลักษณะนี้ เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดการประหัตประหารกันถึงขั้นพิการหรือเสียชีวิตได้

แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในองค์กร ด้วยหลักทมะ

การอ้าแขนรับปัญหา เจรจาด้วยเหตุผล เมื่อเกิดปัญหาขึ้น “อย่าหนีปัญหา” หรือทำเฉยเพื่อให้เรื่องจบๆ ไป เพราะจะทำให้เหตุการณ์เลวร้ายลงไปกว่าเดิม การไม่สะสางปัญหาอาจกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้สึกแย่ๆ ระหว่างคู่กรณี รวมไปถึงสร้างความตึงเครียดให้กับผู้ร่วมงานคนอื่นด้วยการเผชิญหน้ากันในช่วงเวลาที่เกิดปัญหาขึ้นนี่แหละคือเวลาที่เหมาะ เพียงแต่ต้องเลือกช่วงเวลาที่ควร ที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะเจรจาเพื่อหาข้อยุติด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์

การหันหน้าคุยกันเลี่ยงคำพูดรุนแรง เจรจาเพื่อหาสาเหตุของความขัดแย้งให้เจอ เช่น มาจากความแตกต่างของเป้าหมาย หรือเป็นเพราะข้อมูลที่แต่ละคนได้รับมานั้นต่างกัน เมื่อถึงเวลาคุยกันก็จงสื่อสารในสิ่งที่เกิดขึ้นให้มากๆ จนได้รับคำตอบและข้อสรุปจากสิ่งที่เกิด เปลี่ยนวิธีพูด วิธีถาม และหลีกเลี่ยงคำพูดรุนแรงที่กระตุ้นให้เกิดอารมณ์จนนำไปสู่การโต้แย้ง ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการเจรจารวมไปถึงลองนั่งลงคุยกันดีๆ เพราะการนั่งคุยกันจะช่วยลดการใช้ภาษากาย หรืออารมณ์โกรธจากการโต้แย้งได้

การฟังอย่างตั้งใจ ป้องกันตีความผิด สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งลุกลาม คือ การไม่รับฟังกันอย่างจริงใจ ลองฟังคำตอบจากอีกฝ่ายบ้างเพราะอาจจะทำให้ค้นพบสาเหตุของความขัดแย้งว่าอาจมาจากการตีความที่ผิดพลาดหรือการรับรู้ข้อมูลที่ต่างกันมาก็ได้ ตระหนักให้ดีว่าในการทำงานกับคนส่วนรวมนั้นต้องอาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงจะทำให้งานสำเร็จไปได้ และจงลดความยุ่งเหยิงความมั่นใจ ความเครียด ความไม่มีเวลาพอที่จะรับฟังลง เพราะนั่นคืออุปสรรคสำคัญที่ทำให้สูญเสียสมรรถะในการฟัง

การหาข้อตกลง ยึดงานเป็นที่ตั้ง กำหนดประเด็นที่เห็นด้วยและบอกสาเหตุที่ไม่เห็นด้วยให้อีกฝ่ายได้รับรู้อย่างชัดเจน เพื่อหาทางออกร่วมกันโดยยึดเป้าหมายหลักของการทำงานเป็นที่ตั้ง และเมื่อร่วมมือกันแล้วก็พยายามผ่อนปรนเงื่อนไขข้อเรียกร้องระหว่างกันเพื่อหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ เมื่อได้ข้อตกลงร่วมกันแล้วอาจทำข้อตกลงออกมาในรูปของสัญญา แล้วให้แต่ละฝ่ายนำข้อตกลงไปปฏิบัติเพื่อ

ตรวจสอบว่าเป็นไปตามที่ระบุไว้หรือไม่ อาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือหารือร่วมกันแก้ปัญหาใหม่อีกครั้ง เพื่อปรับปรุงข้อตกลงให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

การหาคนกลาง ไกล่เกลี่ยปัญหา การมีคนกลางเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้งนับเป็นทางออกอีกวิธีที่น่าสนใจไม่น้อย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้ทั้งสองฝ่าย ช่วยกำหนด วิเคราะห์และสร้างความเข้าใจในความจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยรับฟังเงื่อนไขของปัญหาเพื่อนำไปสู่การสร้างความปรองดองโดยไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้จักการให้อภัยให้เร็ว คงต้องยอมรับว่า “ข้อตกลงร่วม” นั้นคงไม่ใช่วิธีการที่ถูกใจใครไปเสียทั้งหมด แต่ก็ต้องยอมรับอีกด้วยว่านั่นคือวิธีที่ดีที่สุดในขณะนั้นที่จะทำให้ปัญหาต่างๆคลี่คลายลง และทำให้ทุกอย่างเดินหน้าต่อไปได้

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในองค์กร ด้วยหลักทมะ ด้วยการเปิดรับสิ่งใหม่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ฝึกฝนงานใหม่ๆ จนเกิดความชำนาญในงานที่ทำ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงพร้อมที่จะปรับตัว ไม่เล่นการเมืองในองค์กร เพราะจะสร้างวัฒนธรรมที่ไม่ดีทำให้องค์กรนั้นไม่สามารถพัฒนาและแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ เมื่อทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ลูกน้อง มีการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตกลงกฎิการ่วมกันก็จะลดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนได้ ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรนั้นเป็นที่รักของประชาชน เมื่อประชาชนมารับบริการ แล้วผลประโยชน์ก็จะตกที่ประชานนเป็นหลัก ซึ่งจะได้ผลประโยชน์ทั้งต่อองค์กร และประชาชนในเวลาเดียวกัน ด้วย หลักทมะ คือ ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษาสัจจะ

แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในด้านการเมือง ด้วยหลักขันติ

ความขัดแย้งในด้านของการเมืองนั้นเกิดจากการที่ความคิดเห็นทางการเมืองไม่ตรงกันซึ่งเกิดจากการเสพข่าวที่ไม่เป็นกลาง ทำให้เวลาที่ประชาชนในชุมชนนั้นมาคุยกันเรื่องการเมืองก็จะมีการขึ้นเสียงแล้วทะเลาะกัน และมีการแบ่งกลุ่มกันเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่ควรที่จะเป็นปัญหาซึ่งอาจจะเป็นที่การบริโภคข่าวมากในฝังเดียวมากไป การรับฟังข่าวข้างเดียวนั้นทำให้เกิดความคิดเห็นที่ลำเอียงได้ การที่จะจัดการปัญหาในเรื่องการเมืองที่เกิดจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันนั้น ก็ควรที่จะรับฟังข่าวทั้งสองด้วย ด้วยความเป็นกลาง เพื่อที่จะทราบหลักการและเหตุผลของอีกด้าน เพื่อที่จะไม่เป็นการรังเกรียดกันเองโดยที่ผู้สื่อข่าว หรือการรายข่าวได้ผลประโยชน์อย่างไร ผู้รับสื่อควรที่จะรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อในสมัยปัจจุบันนี้เป็นการเรียนรู้กระบวนการจ่ายเงินของ AI ของสื่อออนไลน์ต่างๆ รวมทั้งค่าโฆษณาที่เกิดขึ้นจากการที่มีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากก็จะให้อาชีพสื่อนั้นต้องการการมีส่วนร่วมจากผู้ที่ชม เช่น การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ การใช้ AI ในการเขียนข่าว เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ล้วนแล้วต้องการสร้างยอดผู้ชม ยอดผู้ติดตามให้เป็นจำนวนมาก โดยไม่สนคุณธรรมจริยธรรมว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้างในสังคม สนใจอย่างอย่างเดียวแต่ยอดผู้เข้าชมเท่านั้น ที่มีผลต่อรายได้ของผู้สื่อข่าว หรือผู้ทำสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ก็จะส่งผลให้ประชาชนที่มีความชื่นชอบพรรคการเมืองของตนอยู่แล้ว เวลามีผู้มากระทำในสิ่งที่ไม่ดีก็จะเกิดการปกป้อง จึงกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งทางด้านการเมืองในชุมชน จะเห็นได้ว่าปัญหาข้างต้นด

นั้นถ้ามีความอดทนในการเรียนรู้ เพื่อที่จะสร้างความเข้าไม่ตกเป็นเครื่องมือการสร้างรายได้ของสำนักข่าวที่ไม่มีจริยธรรมทางสังคม ก็จะเข้าใจคุณค่าที่แท้จริงของเพื่อนร่วมชุมชนเดียวกันที่ในสมัยก่อนเคยสร้างความร่วมมือในการสร้างงานบุญประเพณีให้ชุมชนนั้นเกิดความเข้มแข็ง การสร้างการเรียนรู้ การรู้เท่าทันข่าว การมีความอดทนต่อสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ การเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลาย มีเหตุผลก่อนที่จะใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหา ก็จะตรงกับหลักขันติ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างสังคมที่น่าอยู่ไม่นะปัจจัยในภายนอกเพื่อเข้ามาทำร้ายคุณภาพของชุมชนให้เสื่อมโทรม ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่ดีกับกลุมเยาวชนได้เป็นแบบอย่างที่ดี

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในด้านการเมือง ด้วยหลักขันติ มีความอดทน เปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยหลักเหตุผล ใจเย็น เข้าใจผู้คน เข้าใจสังคม และเห็นใจกัน เพราะการอยู่ในชุมชนนั้น แน่นอนว่ามีความคิดเห็นทางการเมืองที่มีสื่อนำเสนอแบบไม่เป็นกลาง ส่งผลให้เกิดการบริโภคสื่อในด้านเดียว ฝ่ายเดี่ยวก็จะส่งผลให้เมื่อมาคุยกันในชุมชนเกิดความขัดแย้ง การจัดการปัญหาคือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ ด้วยหลักความอดทน วิเคราะห์ แยกแยะ มองที่ประโยชน์ของชุมชนว่าเมื่อมีความขัดแย้งกันแล้วชุมชนจะมีปัญหาอย่างไร การเข้าใจในความเป็นมนุษย์ก็เป็นอีกอย่างในเรื่องของการลดอัคติ ว่าสิ่งที่เป็นอยู่ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และตนเองเลย การมีขันติ จึงเป็นหลักธรรมที่ดีในการจัดการปัญหา และสร้างความเป็นกลาง เพื่อที่จะให้สิ่งที่เป็นปัญหานั้นไม่เป็นปัญหา ด้วยหลักขันติ คือ อดทน ไม่ใช่เราเพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ แต่หมายถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเสส

แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ด้วยหลักหลักจาคะ

ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนนั้นเกิดขึ้นโดยหลายสาเหตุ เช่น 1. ความขัดแย้งเนื่องจากความคิดเห็นแตกต่างกัน 2. ความขัดแย้งเนื่องจากการรับรู้แตกต่างกัน 3. ความขัดแย้งเนื่องจากค่านิยมหรือทัศนคติแตกต่างกัน 4. ความขัดแย้งเนื่องจากมีอคติต่อกัน 5. ความขัดแย้งเนื่องจากผลประโยชน์ขัดกัน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัญหาทั้งสิ้น การจัดการปัญหาในด้านนี้จะเป็นการที่ผู้ที่ประสบปัญหานั้นเป็นคนในพื้นที่เดียวกันก็จะมีการใช้คำพูด คือ สุภาพ น่าฟัง เข้าใจง่าย มีน้ำเสียงนุ่มนวล มีหางเสียง เว้นวรรคถูก แสดงสีหน้าท่าทางร่วมอย่างเหมาะสมก็จะเป็นการลดสภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี และการสื่อสารในโลกออนไลน์คือใช้คำสุภาพ เหมาะสมกับผู้อ่าน มีความยาวพอสมควร เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย แบ่งสาระเป็นวรรค แต่ละวรรคมีจุดประสงค์แตกต่างกัน ถ้ามีหลายวรรคตอน ควรสรุปให้เกิดความเข้าใจไม่ค้างคาใจ ความขัดแย้งภายในชุมชนส่วนมากเกิดจากความเห็นแก่ตัว ไม่มีจิตสาธารณะ การจัดการปัญหาคือ การเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของการให้ทาน เพื่อที่จะรู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชน ซึ่งภายในชุมชนนั้นมีงานบุญเป็นประจำทุกเดือนก็ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกในการทำบุญ และควรมีการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม

เช่นการทาสีวัด โรงเรียน พื้นที่สาธารณะ การจัดการขยะภายในชุมชน เพื่อที่จะให้ประชาชนนั้นได้มามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาพื้นฐานของชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการร่วมกันเพื่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมได้

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ด้วยหลักหลักจาคะ ด้วยการมามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน สร้างความสมัคคีภายในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข็มแข็ง ด้วยการมีจิตอาสา ใจกว้าง ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการต่อเนื่องเพื่อที่จะให้เก็นความสัมพันธ์ของการจัดการปัญหาความขัดแย้งตั้งแต่ระดับครอบครัวจนมาถึงชุมชน ที่มีกิจกรรมการมีส่วนร่วม เมื่อเข้าใจใจหลักฆราวาสธรรมทั้ง 4 ข้อ พร้องทั้งทราบประโยชน์ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางชุมชนก็จะได้รับการจัดการปัญหา เพราะทุกคนในชุมชนนั้นร่วมมือกัน โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ซึ่งกระบวนการนี้ เป็นกระบวนการสร้างความสามัคคีของประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะเป็นการสร้างการบริจาค การแบ่งปัน การช่วยเหลือ เพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์รวมกันอย่างมีความสุข ตามหลักจาคะ คือ เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลสเพราะนั้นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่างๆ

บทสรุป

หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งในพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักศีลธรรมสำหรับชาวพุทธที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานสั่งสอนไว้มีมากมายหลายระดับ ทั้งที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตประจำวัน และระดับที่สูงขึ้นไป หากพุทธศาสนิกชนทุกคนล้วนแต่ตั้งมั่นอยู่ในคำสั่งสอนของท่าน ย่อมบังเกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิต และในสังคมที่เราอาศัยอยู่อย่างแน่นอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ล้วนแล้วแต่มาจากการที่ คนเราไม่ตั้งมั่นอยู่ในธรรมนั่นเองหลังจากที่ได้นำเสนอการฝึกจิตไปแล้ว ทั้งสมาธิและการดูจิต ต่อมาสำหรับหลักการปฏิบัติตนที่ขาดไม่ได้เลย คือการฝึกฝนตนให้เป็นคนดีพร้อม เพื่อที่ความรักจะได้สมหวังดีพร้อมเช่นกันเพราะถ้าหากเรามีความบกพร่องหลายประการ เป็นคนที่ไม่ดีพอ ก็จะเหมือนกับโอ่งที่รั่ว แม้มีน้ำ ไหลเข้าโอ่ง น้ำก็ย่อมไหลออกทางรูรั่วอยู่ดี และถึงแม้ในพุทธศาสนาจะมีคำ กล่าวที่ว่า “ที่ใดมีรัก ที่นั้นมีทุกข์” ซึ่งอาจตีความหมายคำว่า “รัก” คือ “ความทุกข์” แต่อย่างไรก็ดี ในหลักคำ สอนของพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธให้คนไร้ความรัก แต่ในทางตรงกันข้าม ก็มีหลักธรรมที่สอนให้คนรักกันอย่างดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตนอย่างผู้ที่เจริญแล้ว และครองเรือนอย่างมีคุณค่ามีหลักธรรมในหัวใจ ซึ่งหลักธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติตนสำหรับทุกคนที่มีความรัก คือ “ฆราวาสธรรม 4

ปัญหาในแต่ละด้านขอการสร้างความขัดแย่งในครอบครัวนั้นมีสาเหตุที่แท้จริงเกิดจากอะไร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีปัญหานั้นมักจะขาดในเรื่องของความอดทน เมื่อมีการเรียนรู้เข้าไปถึงวิธีการจักการปัญหานั้นจะมีความสอดคลองกับ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร) ที่ได้อธิบายถึงวิธีการว่า ขันติ สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1. ตีติกขาขันติ (ขันติอด) หมายถึง ความ

อดทน หักห้ามจิตใจไม่ให้ไหลไปตามกระแสแห่งอำนาจฝ่ายต่ำ ซึ่งมีความทะยานอยากเพราะอำนาจของความโลภเป็นสิ่งยั่วยุ ล่อลวงจิตใจให้ตกลงไปสู่หลุมพรางแห่งความชั่ว อดทนต่อความโกรธ ในขณะที่เกิดอารมณ์ร้อนรุ่ม และอดทนต่อความหลง 2. ธิติขันติหรือตปขันติ (ขันติทนหรือมั่นคง) หมายถึง ความอดทนต่อความตรากตรำในการทำงานทั่วไป เช่น ทนต่อความหิวกระหาย เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ความหนาว ความร้อน อดทนต่อความลำบากอันเกิดจากเวทนา คือ อาการเจ็บป่วย ความไม่สบายกาย เมื่อประสบกับสถานการณ์ที่ไม่เอื้อประโยชน์แก่ความสุขเหล่านี้ สามารถดำรงมั่นอยู่ในภาวะปกติได้เรียกว่าเป็นความอดทนมั่นคง ดุจดั่งแผ่นดินและ 3. อธิวาสนขันติ (ขันติยับยั้ง) หมายถึง รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ท้อถอย อดทนต่อพฤติกรรมล่วงเกินถากถางหรือคำกล่าวดูหมิ่นของบุคคลหลายระดับ เช่น ผู้ที่กล่าวลบหลู่ดูแคลนผู้ที่เสมอกันโดยแสดงกิริยาวาจาสบประมาทใช้คำพูดให้เกิดความเสียหายก็สามารถอดทน โดยไม่มีการโต้ตอบบุคคลเหล่านั้น เพื่อรักษามิตรภาพอันดีไว้

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539).**พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2549). **พุทธวิธีบริหาร.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทย์ วิศทเวทย์. **ธรรมะศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/moe/th/home/main.php [6 ธันวาคม 2563].

Sakyaputto. **ฆราวาสธรรม 4.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.geocities.com/sakyaputto/kharavastham.htm [4 ธันวาคม 2566].

ชมพูโกติรัมย์. **ศาสตร์ว่าด้วยระงับความขัดแย้ง.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.thaipost” net/news/060409/2866 [2 ธันวาคม 2563].

การมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่อง: มุมมองทางสังคมและจิตวิทยาทางพระพุทธศาสนา

Seeing Life in Perspective Perspectives

: A Social and Psychological Perspective Buddhism

พระครูกิตติสุตคุณ
Phra Anan Adnandho
พระอนันต์ อภินนฺโท
Phrakukittisutakun
พระครูพิศาลภัทรบัณฑิต
Phra Athikanprasert Poonyakamo
พระอธิการประเสริฐ ปุญญกาโม
Phrakru Phaisan Phattharabundit
พระชนาเมธ เตชธโร
Phra Chanamet Tejadharo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavityalaya University, Nakhonratchasima Campus
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์นครราชสีมา
Mahamakut Buddhist University, Nakhon Ratchasima Buddhist College
Corresponding author, e-mail : anan.pha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เสนอการมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่อง การเรียนรู้และเข้าใจชีวิตผ่านมุมมองทางสังคมและจิตวิทยาตลอดเวลา การพิจารณาแง่มุมมองทางสังคมช่วยให้เราเห็นความเชื่อมโยงกับคนอื่น และการศึกษาแง่มุมมองทางจิตวิทยาช่วยในการเข้าใจพฤติกรรมและความคิดของเราเองในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต การร่วมพิจารณาทั้งสองมุมมองนี้ช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมและความหมายของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้มากขึ้น การเรียนรู้จากประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและความมั่นคงในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตการมองชีวิตในพระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญรุ่งเรืองและการละลายออกไปจากการทุกข์ทรมานในวิถีทางสู่การตรัสรู้และความสงบเรียบร้อย ของพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับคุณค่าของความสงบและจิตใจที่เป็นสุข คำสอนพุทธศาสนาเน้นการตระหนักถึงความเป็นจริงและการทำความเข้าใจถึง

ธรรมชาติของการทุกข์และความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตมนุษย์และสามารถเรียนรู้การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักธรรมของความสงบและสัมพันธภาพ การมองชีวิตในพระพุทธศาสนาเชื่อในการรับรู้และปฏิบัติตนในปัจจุบันเพื่อเตรียมพร้อมในการพัฒนาจิตใจและการกระทำในทางที่ดีและสร้างคุณค่าในชีวิตคนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ: ชีวิต, พฤติกรรมของมนุษย์, สังคม

ABSTRACT

This research paper presents a continuous view of life. learning and understanding life through social and psychological perspectives over time Considering social aspects helps us see connections with others. And studying the psychological aspect helps to understand our own behavior and thoughts at different stages of life. By considering these two perspectives, we can see more of the bigger picture and the meaning of our ever-changing lives. Learning from these experiences and changes can help increase strength and stability in the face of life situations. Looking at life in Buddhism emphasizes the relationship between prosperity and disengagement from suffering in The path to enlightenment and order Buddhist society values the value of peace and a happy mind. Buddhist teachings focus on realizing the reality and understanding the nature of suffering and prosperity in human life, and can learn to behave in accordance with the principles of peace and relationship. Looking at life in Buddhism believes in recognizing and behaving in the present in order to prepare oneself to develop the mind and act in a positive way and create value in one's own life and others.

Keyword: Life, Human Behavior, Society

บทนำ

ชีวิตเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและหลากหลายที่สุดในโลกที่เราอาศัยอยู่ แต่ละคนมีมุมมองที่แตกต่างกันในการมองเห็นและเข้าใจชีวิตในแง่ที่ต่างกันอย่างลึกซึ้ง ความหมายของชีวิตอาจมีความเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ ในโลก รวมถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความรับรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การมองเห็นชีวิตในมุมมองบวกเน้นความสุขและความสำเร็จในชีวิต ในขณะที่มุมมองในลักษณะลบเน้นความทุกข์ทรมานและความยากลำบากที่เกิดขึ้นในชีวิต การเข้าใจและมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่องอาจช่วยให้เราค้นหาความหมายในชีวิตและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจและวิเคราะห์เรื่องราวของชีวิตและมุมมองต่างๆ ที่คนสามารถ

มองเห็นในชีวิตของเรา โดยใช้แง่มุมมองทางสังคมและจิตวิทยา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและระเบียบความรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเสถียรภาพและความสุข การเตรียมความพร้อมในการเผชิญหน้ากับสิ่งที่เกิดขึ้นและการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ในบทความนี้เราจะสำรวจและส่องเสียงชีวิตที่ลึกซึ้งและน่าสนใจอย่างมีความหมายในแง่ที่ต่างกันเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ควรจะมีความสุขและสำเร็จ โดยเริ่มจากการสำรวจพื้นฐานและศักยภาพในชีวิตชีวิต (เรียม ศรีทอง ,2542: 5) การมองเห็นความหมายของความสุขและความสำเร็จในชีวิต การเผชิญหน้ากับความทุกข์ทรมานและความยากลำบากในชีวิต และสิ่งที่เราสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเติบโตและเปลี่ยนแปลงในชีวิตของเราเอง บทความนี้มีเป้าหมายที่จะส่องเสียงชีวิตในมุมมองที่เต็มไปด้วยสิ่งที่ควรมีความหมายและความรู้สึกในการดำเนินชีวิตที่เราเองสามารถสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงได้ บทความนี้จึงเป็นหนทางในการเสริมสร้างความเข้าใจและสัมพันธภาพในชีวิตที่สำคัญสำหรับเราทุกคน ขอให้เกิดความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของทุกคน อย่างมีความสุขและสำเร็จ ในทุกช่วงเวลาใน

การมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่อง หมายถึงการเรียนรู้และเข้าใจชีวิตผ่านมุมมองทางสังคมและจิตวิทยาตลอดเวลา การพิจารณาแง่มุมมองทางสังคมช่วยให้เราเห็นความเชื่อมโยงกับคนอื่น และการศึกษาแง่มุมมองทางจิตวิทยาช่วยในการเข้าใจพฤติกรรมและความคิดของเราเองในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ในการดำรงชีวิตของคนในสังคมมีสภาพจิตใจที่ได้กระทบกับปัญหาต่างๆ ในแต่ละวันทำให้ไม่มีความสุขในการใช้ชีวิตทำให้คิดมาก ฟุ้งซ่าน เกิดความวุ่นวายในจิตใจ สับสนไม่เป็นปกติ บางคนถึงกับต้องฆ่าตัวตายเพื่อหลีกหนีปัญหาที่จะต้องรับผิดชอบ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาความรัก ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาเด็กติดเกมส์ ปัญหาการติดมือถือ ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาสุขภาพ ปัญหาครอบครัว การพิจารณาทั้งสองมุมมองนี้ช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมและความหมายของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้มากขึ้น การเรียนรู้จากประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและความมั่นคงในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตชีวิตเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและหลากหลายที่สุดในโลกที่เราอาศัยอยู่ แต่ละคนมีมุมมองที่แตกต่างกันในการมองเห็นและเข้าใจชีวิตในแง่ที่ต่างกันอย่างลึกซึ้ง ความหมายของชีวิตอาจมีความเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ ในโลก รวมถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม (National Health System Reform Office, 2548: 22 นอกจากนี้ยังมีมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความรับรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การมองเห็นชีวิตในมุมมองบวกเน้นความสุขและความสำเร็จในชีวิต ในขณะที่มุมมองในลักษณะลบเน้นความทุกข์และความยากลำบากที่เกิดขึ้นในชีวิต การเข้าใจและมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่องอาจช่วยให้เราค้นหาความหมายในชีวิตและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ ผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์นั้น ก็ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจแม้ของผู้อื่น สิ่งใดไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา สิ่งนั้นก็ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจแม้ของผู้อื่น สิ่งใดไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา เราจะนำสิ่งนั้นไปผูกมัดกับผู้อื่นได้อย่างไร (สำ.ม. (ไทย) 19/1003/502). บทความนี้มีวัตถุประสงค์วิเคราะห์เรื่องราวของชีวิตและมุมมองต่างๆ ที่คนสามารถมองเห็นในชีวิต โดยใช้แง่มุมมองทางสังคมและจิตวิทยา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและระเบียบ

ความรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเสถียรภาพและความสุข การเตรียมความพร้อมในการเผชิญหน้ากับสิ่งที่เกิดขึ้นและการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ในบทความนี้เราจะสำรวจและส่องเสียงชีวิตที่ลึกซึ้งและน่าสนใจอย่างมีความหมายในแง่ที่ต่างกันเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ควรจะมีความสุขและสำเร็จ โดยเริ่มจากการสำรวจพื้นฐานและศักยภาพในชีวิต การมองเห็นความหมายของความสุขและความสำเร็จในชีวิต การเผชิญหน้ากับความทุกข์และความยากลำบากในชีวิตและสิ่งที่เราสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเติบโตและเปลี่ยนแปลงในชีวิตของเราเอง บทความนี้มีเป้าหมายที่จะส่องเสียงชีวิตในมุมมองที่เต็มไปด้วยสิ่งที่ควรมีความหมายและความรู้สึกในการดำเนินชีวิตที่เราเองสามารถสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงได้ บทความนี้จึงเป็นหนทางในการเสริมสร้างความเข้าใจและสัมพันธภาพในชีวิตที่สำคัญสำหรับเราทุกคน ขอให้เกิดความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของทุกคน อย่างมีความสุขและสำเร็จ ในทุกช่วงเวลา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การมองชีวิตในสังคมทั่วไป

การมองชีวิตในสังคมทั่วไปหมายถึง วิธีการมองเห็นและเข้าใจชีวิตผ่านแง่มุมของสังคมที่เราอยู่ในนั้น ซึ่งสังคมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบและหลักการต่าง ๆ ที่เราใช้ในการพึ่งพาชีวิตประจำวัน แง่มุมนี้เน้นไปที่สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลและกลุ่มในสังคม รวมถึงวัฒนธรรม ค่านิยม และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมการมองชีวิตในสังคมทั่วไปช่วยให้เราเข้าใจประสบการณ์และมุมมองของคนอื่นในสังคมที่มีความหลากหลาย และช่วยสร้างความเข้าใจและความรับรู้ต่อสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา นอกจากนี้ การมองชีวิตในสังคมทั่วไปยังช่วยให้เราสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพความต้องการทำให้เป็นจริง หรือก้าวสู่ความสำเร็จในด้านต่างๆ อาจเป็นการเรียนต่อการพัฒนาทักษะ การสร้างครอบครัว การออกกำลังกาย หรือการทำธุรกิจ การมีเป้าหมายชัดเจนและมุ่งหมายให้มาตรฐานชัดเจนช่วยส่งผลให้ผู้คนมีแรงจูงใจ การบริหารเวลา และตัดสินใจที่เกิดประสิทธิผลในการดำเนินชีวิต การตั้งเป้าหมายสำคัญในการสร้างแผนที่ทันสมัยและเป็นเป้าหมายที่คาดหวังในการเติบโตและความสำเร็จของระบบองค์กรหรือตัวเองในอนาคต และเป้าหมายยังเป็นกรอบในการประเมินความสำเร็จ ประสบความสำเร็จในการทำเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นอย่างดีเกิดความสุขและความสำเร็จในชีวิต ยกตัวอย่างเช่น เป้าหมายในการสร้างครอบครัวที่มีความสุข การเติบโตในการทำงาน การสร้างธุรกิจที่เจริญรุ่งเรือง เป้าหมายในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง หรือเป้าหมายในการทำกิจกรรมที่ส่งผลให้มีความสุขและความสำเร็จในชีวิตทุกวัน

2. มองชีวิตในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่มีต้นแบบมาจากพระพุทธเจ้า แนวคิดหลักของพระพุทธศาสนาคือการตระหนักถึงความเป็นจริงของสัมมาสัมพุทธ์ และความทุกข์ทรมานในชีวิต ซึ่งเน้นการต่อสู้กับความคิดและพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยใจ และความเครียดในชีวิตทุกวันการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนามีการปฏิบัติธรรมในแง่ของสิ่งที่ถูกและชอบธรรม ให้เกิดความเมตตาและเห็นใจกับผู้อื่น รวมถึงการปฏิบัติธรรมตามอาจารย์ครูในศาสนาเพื่อสร้างความสงบในใจและความมั่นคงในชีวิตในระยะยาว การปฏิบัติธรรมและสำนึกความทุกข์ทรมานทำให้คนมีความสุขและพบเสรีภาพในใจ

การมองชีวิตในพระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญรุ่งเรืองและการละลายออกไปจากการทุกข์ในวิถีทางสู่การตรัสรู้และความสงบเรียบร้อยของสังคมพระพุทธศาสนาจะมองชีวิตว่าอาศัยปัจจัยปรุงแต่งเป็นชีวิต มองชีวิตว่ามีคุณค่า มีศักยภาพ สามารถสร้างความเจริญให้กับตนเอง และสังคมได้พุทธศาสนาถือว่าการได้กำเนิดอัตภาพเป็นมนุษย์นั้น เป็น สิ่งที่เป็นไปได้ยากอย่างยิ่ง ดังพระพุทธพจน์ตรัสในเรื่องนี้ว่า “กิจโฉ มนุสฺสปฺปฏิลาโภ แปลว่า การได้อัตภาพ เป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ได้โดยยาก (Thai Tipitaka/25/182/90) พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับคุณค่าของความสงบและจิตใจที่เป็นสุข คำสอนพุทธศาสนาเน้นการตระหนักถึงความเป็นจริงและการทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของการทุกข์และความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตมนุษย์

พระพุทธศาสนาเสนอทางแก้ไขที่ช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจเรื่องของชิวต และสามารถเรียนรู้การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักธรรมของความสงบและสัมพันธภาพ การมองชีวิตในพระพุทธศาสนาเชื่อในการรับรู้และปฏิบัติตนในปัจจุบันเพื่อเตรียมพร้อมในการพัฒนาจิตใจและการกระทำในทางที่ดีและสร้างคุณค่าในชีวิตคนเองและผู้อื่นเป้าหมายของชีวิตเป็นเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่มนุษย์ต้องการให้เกิดขึ้นหรือบรรลุในชีวิตของตนเอง เป็นความต้องการหรือความฝันที่มีความหมายที่สำคัญและเป็นที่น่าสนใจต่อใจของแต่ละบุคคล ประกอบด้วยเป้าหมายที่แตกต่างกันอาจเป็นเรื่องของความสุข ความสำเร็จ ความสัมพันธ์ การเรียนรู้ การทำงาน การเติบโตและการพัฒนาตนเอง หรือแม้กระทั่งเป้าหมายในการให้บริการแก่สังคมและช่วยเหลือผู้อื่น

เป้าหมายของชีวิตเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการตัดสินใจและการวางแผนในชีวิต มันช่วยสร้างแนวทางและส่งเสริมให้ความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิต ความสำคัญของเป้าหมายชีวิตเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายในระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว มันช่วยให้ชีวิตมีความหมายและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการตัดสินใจและการกระทำทุกขั้นตอน

การตั้งเป้าหมายในชีวิตส่งผลให้มีแรงจูงใจในการพยุงตัวไปสู่ความสำเร็จและความสุข มันช่วยให้เราติดตามความคืบหน้าของชีวิต และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการเผชิญหน้ากับอุปสรรคและความท้าทาย การตั้งเป้าหมายในชีวิตเป็นกรอบให้เราแสดงความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติช่วยให้เราใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในการเป็นอยู่ในโลกที่เราอาศัยอยู่

3. เป้าหมายชีวิตในพระพุทธศาสนา

เป้าหมายชีวิตในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่มีความลึกซึ้งและเป็นที่ประณีตของความคิดสำคัญในการดำเนินชีวิต ในพระพุทธศาสนา มีสี่ประเภทของเป้าหมายชีวิตที่นำไปสู่ความมุ่งมั่นในการใช้ชีวิตอย่างมีสุขและเติบโตทางจิตใจ

1. เป้าหมายในการออกจากความทุกข์ (Dukkha Nirodha): พุทธศาสนามุ่งเน้นในการหาวิธีหนึ่งในการหลีกเลี่ยงความทุกข์และความทรมานในชีวิต เราต้องเรียนรู้ที่จะตระหนักถึงสาเหตุของความทุกข์และเหตุผลที่ทำให้เกิดความทรมาน และพยุงตัวเราให้ก้าวข้ามความทุกข์และสู่ความสุข จะหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลายได้ (พระธรรมปิฎก, 2543: 81)เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้ พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจาก ความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการ พัฒนาประการหนึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้นด้วยการฝึกอบรม

2. เป้าหมายในการเรียนรู้และประสบความเจริญ (Nibbana): เป้าหมายของพระพุทธศาสนาคือการเรียนรู้และเติบโตทางจิตใจ การประสบความเจริญในพระพุทธศาสนาหมายความว่าเราต้องเสริมสร้างคุณธรรม พญานิสิต และปัญญา และประสบการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถถึงสิ่งที่เรียกว่า นิพพาน (Nibbana) คือสภาพที่ปราศจากความทุกข์และความทรมาน (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ,2551: 51)

3. เป้าหมายในการช่วยเหลือผู้อื่น ในพระพุทธศาสนา เป้าหมายคือ การทำบุญและช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุขและส่งเสริมความเจริญของทั้งตนเองและผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือและกระจายความเมตตามีความสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความรู้สึกของความสุขและความสำเร็จในชีวิต

4. เป้าหมายในการภูมิใจในทางที่ถูกต้อง (Samma ajiva): เป้าหมายในการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและส่งผลให้เกิดความสุขและความสำเร็จ (วศิน อินทสระ, 2547:115) เราต้องตัดสินใจที่เหมาะสมในการเลือกความอยู่และอาชีพที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและสังคม และต้องปฏิบัติตามหลักและค่านิยมที่ถูกต้องในการใช้ชีวิตเป้าหมายชีวิตในพระพุทธศาสนาคือ การเปิดใจอย่างแท้จริง ฝึกฝนใจให้เป็นบริสุทธิ์ และสามารถให้ความรู้สึกของความสุขและความสำเร็จในการใช้ชีวิต และพัฒนาตนเองในทางที่ดีที่สุดเพื่อเติบโตและเปลี่ยนแปลงในชีวิตของเราเองและผู้อื่น การระมัดระวังในการตั้งเป้าหมายชีวิตและปฏิบัติตามหลักและค่านิยมในพระพุทธศาสนาจะช่วยให้เรามีชีวิตที่อยู่อย่างสงบและสุขสมในโลกนี้

มุมมองชีวิตทางสังคมและจิตวิทยา

มุมมองชีวิตทางสังคมและจิตวิทยาช่วยให้เราเข้าใจและวิเคราะห์ชีวิตมนุษย์จากแง่มุมต่าง ๆ การมองสังคมในมุมมองนี้เน้นที่ระบบสังคมที่ผู้คนมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ความสัมพันธ์เหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมและการกระทำของบุคคลในระบบสังคม

จิตวิทยาเน้นการศึกษาเกี่ยวกับจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล แง่มุมนี้เน้นการวิเคราะห์และเข้าใจเรื่องราวที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของบุคคล การมองจิตวิทยาช่วยในการเข้าใจเหตุผลและแรงจูงใจที่นำพาบุคคลไปสู่การกระทำต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จิตวิทยามุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและความสุขของบุคคลเองและคนรอบข้าง

ในมุมมองทางสังคมและจิตวิทยาช่วยให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะทางสังคมและสภาวะจิตใจของบุคคล ทั้งสองมุมมองนี้มีบทบาทสำคัญในการรู้เหตุผลและเอื้อต่อกันอย่างไร้ข้อขัดแย้ง เพื่อให้เกิดการเจริญรุ่งเรืองและความสมดุลในชีวิตข้อสังเกตเป็นข้อมูลหรือรายละเอียดที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ ที่เราสังเกตเห็น สามารถเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสิ่งรอบตัวเรา เช่น สภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมของคนหรืออาจเป็นความคิด ความรู้สึก หรือสิ่งที่เราเห็นหรือรับรู้ภายในตัวเราเอง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างภวาะทางสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างภวาะทางสังคมหมายถึงความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคม ภาวะทางสังคมสามารถเป็นแง่บวกหรือแง่ลบ และส่งผลต่อความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตของบุคคล ปัจจัยที่ส่งผลต่อภวาะทางสังคมรวมถึงค่านิยม การสื่อสาร การสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อนฝูง สภาพเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และปัจจัยสังคมอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างภวาะทางสังคมสามารถมีผลต่อความสุขและความเจริญรุ่งเรืองของบุคคล การมีความสัมพันธ์ที่สร้างความรู้สึกพึงพอใจ ความรู้สึกได้รับความเห็นใจ และการสนับสนุนจากผู้อื่นสามารถช่วยลดความเครียดและเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต เช่นภาวะซึมเศร้าหรือความวิตกกังวล การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในสภาวะทางจิตใจและร่างกาย และช่วยในกระบวนการพัฒนาส่วนบุคคลให้เติบโตและเจริญรุ่งเรืองในทางที่ดี

1. การสังเกตเป็นสิ่งที่สำคัญในการรับรู้และเข้าใจโลกที่เราอาศัยอยู่ ด้วยการสังเกตเราสามารถรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและประเมินสถานการณ์ได้ การมีการสังเกตอย่างตระหนักช่วยให้เราดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ประสบความสำเร็จในการตัดสินใจ และตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของเรา

2. การสังเกตยังเป็นที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง ด้วยการสังเกตตนเองเราสามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของเราเอง จากนั้นสามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้เป็นที่ดียิ่งขึ้น

3. การสังเกตเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้และสะสมความรู้ใหม่ ด้วยการสังเกตเราสามารถรับรู้และรับฟังความรู้จากสิ่งต่างๆ ในโลก ทำให้เรามีความเข้าใจที่เกี่ยวข้องและมีการคิดอย่างกว้างขวาง

สรุป การสังเกตเป็นทักษะที่สำคัญในการรับรู้และเข้าใจโลกและตนเอง การสังเกตอย่างตระหนักช่วยให้เราดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีการตัดสินใจที่ดี และมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับตนเองและโลกที่เราอาศัยอยู่

2. การเห็นคุณค่าของคนเอง

การเห็นคุณค่าของคนเองหมายถึงการรับรู้และเข้าใจค่าความเป็นมาของตนเอง มันเกี่ยวข้องกับการยอมรับตนเองในทุกสิ่งที่เราเป็นและทำ การมองเห็นคุณค่าของคนเองเป็นส่วนสำคัญของการสร้างความเชื่อมั่นและความรักที่แท้จริงต่อตนเองช่วยลดความกังวลและความเครียด พัฒนาสมรรถภาพทางจิตใจและทางร่างกาย และเสริมสร้างความมั่นคงในการเผชิญกับอุปสรรคในชีวิต เมื่อเรามองเห็นคุณค่าของตนเองเราจะมีแรงบันดาลใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต เช่น การตั้งเป้าหมาย การพัฒนาทักษะ และการเรียนรู้จากประสบการณ์

การเห็นคุณค่าของตนเองไม่ได้หมายความถึงการแสดงเองหรือการแสดงท่าทางที่มากเกินไป แต่เป็นการรับรู้ความรู้สึกและคุณค่าที่แท้จริงของตนเอง มันเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและพยายามในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างส่วนตัวและเชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ของเราในโลกในทุก ๆ วัน

3. ลักษณะการมองเห็นคุณค่าตนเอง

ลักษณะการมองเห็นคุณค่าตนเองสามารถแบ่งออกเป็นหลายลักษณะได้ เช่น

1. การยอมรับความเป็นตัวเอง มองเห็นคุณค่าตนเองเริ่มต้นด้วยการยอมรับตัวเองในสิ่งที่คุณเป็นโดยไม่ต้องพยายามเป็นใครบางคนอื่น การรับรู้ความเป็นอิสระของตนเองและคุณค่าที่ไม่ธรรมดาก็เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้

2. การรักคุณเอง มองเห็นคุณค่าตนเองเกี่ยวข้องกับความรักและความเอาใจใส่ต่อตนเอง การให้ความรักและการจัดการกับอารมณ์และความคิดเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

3. การเรียนรู้และพัฒนา มองเห็นคุณค่าตนเองเป็นการเข้าใจว่าคุณมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การสนใจที่จะพัฒนาทักษะ ความรู้ และความเข้มแข็งทำให้คุณเป็นบุคคลที่เติบโตและเจริญรุ่งเรือง

4. การมองในแง่บวก มองเห็นคุณค่าตนเองในมุมมองบวก คือการให้ความสำคัญกับความสามารถ คุณค่า และความเป็นเอกลักษณ์ของคุณ และรับรู้ความสำคัญของผลงานที่ดีของคุณ

5. การสร้างเสริมความเชื่อมั่น มองเห็นคุณค่าตนเองเกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อมั่นที่มาจากความรู้สึกว่าคุณมีคุณค่าและมีความสามารถในการเผชิญกับความท้าทาย

6. การทำความเข้าใจในความผิดพลาด มองเห็นคุณค่าตนเองไม่ได้หมายความถึงการไม่มีข้อผิดพลาด แต่เป็นการเรียนรู้และรับรู้ความผิดพลาดเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเติบโตและพัฒนาตนเอง

การมองเห็นคุณค่าตนเองเป็นกระบวนการที่เป็นทางเลือกและที่เสมอมีการเปลี่ยนแปลง มันเกี่ยวข้องกับการพิจารณาและการรับรู้ตนเองอย่างเต็มตัวในสิ่งที่ดีและเรื่องราวที่เป็นไปได้ทั้งหมด

4. อิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าของชีวิต

มีหลายองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าของชีวิตของเรา ดังนี้

1. ประสบการณ์ในชีวิตทั้งที่ดีและที่แย่มีอิทธิพลต่อวิธีที่เรามองเห็นความคุ้มค่าของชีวิต ประสบการณ์ที่ดีช่วยเราเพิ่มความรู้สึกที่มีคุณค่าและสุขในชีวิต เช่น ความสำเร็จ ความรัก และความอบอุ่นจากครอบครัวและเพื่อนฝูง ประสบการณ์ที่แย่อาจทำให้เรารู้สึกเบื่อหน่าย แต่เราสามารถเรียนรู้และเจริญรุ่งเรืองจากนั้นด้วย

2. ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เราเจริญอยู่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเราต่อคุณค่าของชีวิต สถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่สนับสนุนความเป็นที่พึงพอใจและความสุขมักจะเป็นการส่งเสริมการมองเห็นคุณค่าของชีวิต

3. อารมณ์และจิตใจ อารมณ์และจิตใจของเรามีผลต่อวิธีที่เรามองเห็นความคุ้มค่าของชีวิต การเป็นคนที่มองโลกในแง่บวกและมองเห็นความดีในสิ่งต่าง ๆ ช่วยเราสร้างความสุขและความรักในชีวิต

4. ความรู้สึกที่พึงพอใจ การรู้สึกสุข มีความพอใจ และรับรู้ความสวยงามในสิ่งที่เรามีและทำมีผลต่อการมองเห็นคุณค่าของชีวิต ความพอใจที่เกิดขึ้นจากสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตสามารถส่งเสริมการมองเห็นความคุ้มค่าของชีวิต

5. ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เพื่อนฝูง และคนรอบข้างมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้สึกว่ามีค่าในชีวิต การรับรู้ความรักและความเข้าใจจากผู้อื่นช่วยส่งเสริมการมองเห็นคุณค่าของตนเอง

6. เป้าหมายและความสำเร็จการตั้งเป้าหมายและสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตช่วยเพิ่มความรู้สึกว่าเรามีความสำคัญ และสร้างความรู้สึกคุ้มค่าในการทำสิ่งที่เราตั้งใจ

การเห็นคุณค่าของชีวิตเป็นกระบวนการที่ต้องการความรับผิดชอบและการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในชีวิตของเรา มันเกี่ยวข้องกับความตั้งใจที่จะมองเห็นสิ่งที่ดี และเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตทุกวัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมุมมองของชีวิตทางสังคมและจิตวิทยา

มุมมองของชีวิตทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคลส่วนใหญ่ถูกมีอิทธิพลโดยหลายปัจจัยที่มีต่อการพัฒนาเช่นความเจริญรุ่งเรืองและทัศนคติที่อิงตามวัฒนธรรมเบื้องหลัง คือบางปัจจัยที่ส่งผลต่อมุมมองเหล่านี้

1. ครอบครัว ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการก่อตัวตนและพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตใจของบุคคล การสนับสนุนที่เข้าใจและความรักจากครอบครัวสามารถสร้างพื้นฐานสำคัญในการมองเห็นคุณค่าและมุมมองในชีวิตที่เชื่อมโยงกับความเข้มแข็งของบุคคลเอง

2.วัฒนธรรมและค่านิยม วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมมีอิทธิพลต่อมุมมองของบุคคล คนที่เจริญรุ่งเรืองในสังคมที่มีค่านิยมเช่นการกระทำที่ดีและคุณค่าตามหลักธรรมจะมองเห็นชีวิตในแง่บวกและพัฒนาจิตใจในทางที่ดี

3. ประสบการณ์ส่วนตัวและประสบการณ์ในชีวิตมีผลต่อมุมมองของบุคคล ประสบการณ์ที่สร้างความรู้สึกที่ดีและทำให้รู้สึกพึงพอใจในชีวิตมักจะส่งผลให้มุมมองที่เชื่อมโยงกับความสุขและความพึงพอใจ

4. สังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนของมุมมองทางสังคมและจิตวิทยา การเข้าถึงข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ส่งผลให้มุมมองของคนเปลี่ยนแปลงและรูปแบบการคิดเกิดขึ้น

5. การศึกษาและเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้เรามีมุมมองที่กว้างขึ้น มันช่วยในการเข้าใจและประเมินเหตุการณ์และแง่มุมต่าง ๆ ในชีวิต

6. ความสำเร็จในงานและความพึงพอใจในอาชีพมีผลต่อมุมมองของบุคคล การทำงานที่น่าสนใจและการรู้สึกพึงพอใจในผลงานของตนเองช่วยเสริมสร้างมุมมองที่มีเสถียรภาพในชีวิต

7. สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อการมองเห็นคุณค่าของชีวิต เช่น สภาวะเศรษฐกิจที่มั่นคงอาจส่งผลให้คนมองเห็นชีวิตในแง่บวก ในทางกลับกัน สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนอาจส่งผลให้มุมมองที่เชื่อมโยงกับความกังวลและความไม่แน่นอน

เหล่าปัจจัยเหล่านี้สามารถมีผลต่อมุมมองของเราต่อชีวิตทางสังคมและจิตวิทยาในทางที่หลากหลาย การเข้าใจและตระหนักถึงปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้เรามีสามารถปรับปรุงและพัฒนาการมองเห็นคุณค่าของชีวิตอย่างดียิ่งขึ้นในทางที่เป็นประโยชน์สำหรับเราเองและสังคมที่เราอยู่ในนั้น

หลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา

การดำเนินชีวิตของเราในทางที่เราต้องการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือความสำเร็จที่เราต้องการในชีวิต การกำหนดแนวทางช่วยเสริมสร้างความมุ่งมั่นในการทำงาน ช่วยให้เรามีความรู้สึกและความมั่นใจในการตัดสินใจ และช่วยให้เราประสบความสำเร็จในการตามติดเป้าหมายที่เราตั้งไว้

1. กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ตั้งเป้าหมายที่เราต้องการในชีวิตและกำหนดให้มีความชัดเจนและเป็นระบบ เช่น ตั้งเป้าหมายในการสร้างครอบครัวที่มีความสุข การเติบโตในการทำงาน การสร้างธุรกิจที่เจริญรุ่งเรือง เป้าหมายในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง หรือเป้าหมายในการทำกิจกรรมที่ส่งผลให้มีความสุขและความสำเร็จในชีวิตทุกวัน

2. กำหนดแผนการดำเนินชีวิต วางแผนการทำงานให้มีขั้นตอนและก้าวหน้าที่ชัดเจน ระบุวิธีการในการตัดสินใจและการดำเนินการที่เป็นไปได้เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการเติบโตและพัฒนาตนเอง

3. รับผิดชอบและไม่หาข้ออ้างรับผิดชอบในการตัดสินใจและการกระทำในชีวิตของเราเอง ไม่หาข้ออ้างหรือก่อการณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบเมื่อเกิดสิ่งที่ไม่คาดคิด

5. ดูแลร่างกายและจิตใจ: สร้างเวลาให้กับการพักผ่อนและฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ การดูแลสุขภาพทั้งกายและจิตเป็นสิ่งสำคัญในการเติบโตและสำเร็จในชีวิต

การปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องและมีความสมดุลในด้านต่างๆ ในชีวิตของเราช่วยสร้างชีวิตที่มีความสุขและความสำเร็จ โดยการระมัดระวังในการตัดสินใจและตระหนักถึงผลของการกระทำที่เกิดขึ้น เราสามารถเสริมสร้างความมุ่งมั่นและความสำเร็จในการตามติดเป้าหมายที่เราตั้งไว้ในชีวิต

การดำเนินชีวิตไปสู่ความสุขเป็นกระบวนการที่ควรพิจารณาและให้ความสำคัญตลอดเวลา นี่คือแนวทางที่สามารถช่วยให้คุณเดินทางไปสู่ความสุข:

1. ตั้งเป้าหมายและรับรู้ความสำคัญ กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้คุณมีความสุขและความพอใจในชีวิต รับรู้ความสำคัญของสิ่งที่ทำให้คุณมีความสุขและภาคภูมิใจในตนเอง

2. สร้างความสมดุลในชีวิต ให้ความสำคัญกับทั้งด้านทางกายและจิตใจ ให้เวลาให้กับกิจกรรมที่คุณชื่นชอบและทำให้คุณรู้สึกมีความสุข หยุดพักและพิจารณาเกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งที่ทำกับคุณและสิ่งที่คุณต้องการจากชีวิต

3. รักษาการมองโลกในแง่บวก ให้ความสำคัญกับความบริสุทธิ์และความเป็นที่พอใจในชีวิต รับรู้ความสำคัญของความสุขที่มาจากในใจ

4. ฝึกฝนใจและการสังเกต ฝึกฝนใจให้เป็นบริสุทธิ์และสังเกตอารมณ์และความคิด โปรดทำความเข้าใจความรู้สึกของคุณและรับรู้สึกของความสุขในชีวิต

5. มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้คนในสิ่งที่คุณทำ: สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสิ่งที่ทำ ร่วมงานกับผู้คนที่ให้กำลังใจและร่วมแนะแนวในการเดินทางสู่ความสุข

6. ปฏิบัติให้บริสุทธิ์และประทับใจ ตัดสินใจและการกระทำของคุณให้เป็นไปในทางที่สร้างความสุขและความสำเร็จให้กับตนเองและผู้คนที่คุณรัก

7. สำรวจและเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลง: สำรวจโอกาสในการพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตในทิศทางที่คุณต้องการ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความสุขในชีวิต

8. รับรู้ความสำคัญของความเป็นอิสระ ทำให้ตัวเองเป็นอิสระจากภาระที่น่าเบื่อและอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสุขและความพอใจของคุณ

การดำเนินชีวิตไปสู่ความสุขคือกระบวนการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ความสุขมีอยู่ที่ในปัจจุบัน จึงสำคัญที่จะรับรู้และเพิ่มความสุขให้กับชีวิตของเราและผู้คนที่เรารัก ขอให้คุณเดินทางไปสู่ความสุขอย่างมีความสุขและสุขภาพที่แข็งแรงในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมะหลายองค์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้คนเกิดความสุขและความสำเร็จในชีวิต

บทสรุป

ในแง่มุมมองทางสังคมการมองเห็นชีวิตจากแง่มุมมองทางสังคมเกี่ยวข้องกับบทบาทและภาวะสังคมที่เราอยู่ในนั้น เช่น บทบาทของคนพ่อแม่ บทบาทในการทำงาน หรือบทบาทในสังคมในทั่วไปและการยอมรับความหลากหลายของบุคคลและสังคม เราเห็นคุณค่าในความแตกต่างและการเข้าร่วมกับสังคมในสิ่งที่เป็นการมีส่วนร่วมในสังคม การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรมและเสรีภาพก็เป็นส่วนสำคัญแง่มุมมองทางจิตวิทยา มุมมองทางจิตวิทยาให้ความสำคัญกับการรับรู้ความรู้สึกและความคิดของเรา เช่น การมองเห็นความสุข ความทุกข์ ความเกรงขาม และความแสดงอารมณ์การพัฒนาตนเอง มุมมองทางจิตวิทยาส่งเสริมให้เรามองหาวิธีในการพัฒนาตนเองให้เติบโตและเจริญรุ่งเรือง ผ่านการเรียนรู้และการปรับปรุงทักษะทางจิตวิทยาความเชื่อมั่นว่าเราสามารถพัฒนาคุณลักษณะบวกและความสามารถต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความพึงพอใจในชีวิตการมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่องระหว่างแง่มุมมองทางสังคมและจิตวิทยาช่วยให้เราเข้าใจและปรับปรุงตนเองอย่างมีสติและเติบโตในทางที่มีประสิทธิภาพ แง่มุมมองทางพระพุทธศาสนาเป็นการมองเห็นชีวิตจากมุมมองของปรัชญาและสำนึกในพระพุทธศาสนา นี่คือบางแง่มุมมองที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

1. ความทุ่มเทในการพัฒนา มุมมองทางพระพุทธศาสนาเน้นความทุ่มเทในการพัฒนาตนเองให้เติบโตและเจริญรุ่งเรืองทางจิตใจและสังคม การปฏิบัติตามเส้นทางแปดแห่งช่วยให้ผู้ศึกษาประพฤติตนเองในทางที่เป็นประโยชน์สำหรับตนเองและผู้อื่น

2. การเห็นความเป็นอนิจจัง พระพุทธเจ้าสอนให้เรามองเห็นความจริงว่าทุกสิ่งในชีวิตเป็นเทียมทานและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเข้าใจถึงความไม่ที่ยังไม่ถูกต้องเป็นส่วนสำคัญของการมองเห็นชีวิตในมุมมองทางพระพุทธศาสนา

3. การเคารพและกระทำที่ดี พระพุทธเจ้าสอนให้เราใช้ชีวิตในทางที่เคารพและกระทำที่ดี การทำให้ส่วนอันเล็กน้อยในการช่วยเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองในตนเองและผู้อื่น

4. การทำบุญและเสริมคุณค่าทางจิต การทำบุญเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นการให้ความรักและความเมตตากับผู้อื่นและสร้างคุณค่าทางจิตใจในตนเอง

5. การประพฤติตนตามหลักธรรม แง่มุมมองทางพระพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติตนตามหลักธรรมและคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในทางที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่า

6. การปฏิบัติสมาธิเป็นส่วนสำคัญในพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกให้จิตใจสงบและมีความตระหนักในปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้เรามีการมองเห็นความจริงและทุกข์ในชีวิตการมองเห็นชีวิตในมุมมองทางพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างแง่มุมมองที่เน้นความเป็นจริงและความผ่านมา ช่วยให้เรามองเห็นความหมายและความจริงในชีวิตอย่างลึกซึ้งและสำคัญ การมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่องระหว่างแง่มุมมองทางสังคมและจิตวิทยาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เราเข้าใจและตีความชีวิตในทางที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง แง่มุมมองทางสังคมส่งเสริมให้เรารับรู้บทบาทและความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคม ในขณะที่แง่มุม

มองทางจิตวิทยาเน้นไปที่การรับรู้ความรู้สึกและความคิดของตนเอง การสร้างความเข้าใจในตนเองและเพิ่มคุณค่าทางจิตใจ ทางมรรคมีองค์แปดในพระพุทธศาสนาช่วยในการพัฒนาตนเอง โดยประกอบไปด้วย การมองเห็นความเป็นจริง การตระหนักถึงความต้องการและความเป็นจริง การพูดที่เป็นประโยชน์และสร้างความเข้าใจ กระทำที่เป็นประโยชน์และถูกต้อง อาชีพที่เป็นประโยชน์และเชื่อถือได้ พยายามพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น มีสติต่อความรู้สึกและความคิด ฝึกสมาธิให้มีจิตใจสงบและมีความเน้นตรงจุด

การมองเห็นชีวิตในมุมมองที่ต่อเนื่องระหว่างแง่มุมมองทางสังคมและจิตวิทยาช่วยให้เราเป็นบุคคลที่มีการมองเห็นความเป็นจริงและความคิดอย่างเต็มที่ และสามารถปรับตัวและเข้าใจสังคมและตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539).**พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.

พระธรรมปิฎก. (2543). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศ. (2551). **พระพุทธศาสนากับวิยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. **อริยสัจ 4**. (2547). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดา.

National Health System Reform Office. (2548). **Whole indicator about happy** (รวมตัวชี้วัดเกี่ยวกับความอยู่เย็นเป็นสุข). Documentation of National Health Assembly.

การพัฒนาระบบกลไกนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Creative Research of Ecosystem Development in Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาเสรีชน พันธ์ประโคน
Phramaha Serichon Phanprakhon
ยุทธนา พูนเกิดมะเริง
Yutthana Poonkirtmarirng
สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์
Somchan Sripraschayanon
ปารินันท์ ปางทิพย์อำไพ
Parinun Pangthipampai
ธนันท์รัฐ ประเสริฐศิลป์
Thananrat Prasertsin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัย 2) เพื่อสร้างกระบวนการจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัย และ 3) เพื่อพัฒนาระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน และกลุ่มปฏิบัติการจำนวน 22 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารจัดการการวิจัยมีปัจจัยสำคัญ คือ 1) นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม 2) การวางแผนและการจัดการวิจัยให้สอดคล้องกับการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัย 3) ปัจจัยการบริหารจัดการวิจัย ได้แก่ 1) พันธกิจ 2) การจัดกลุ่มมหาวิทยาลัย 3)

นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย ซึ่งการจัดการวิจัยแบ่งเป็นระยะ คือ ระยะที่ 1 ก่อนดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2 ระหว่างการทำวิจัย และ ระยะที่ 3 หลังการดำเนินการวิจัย

2. กระบวนการส่งเสริมและการจัดการวิจัยเชิงสร้างสรรค์มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนกิจกรรม 2) การออกแบบกิจกรรม 3) การพัฒนากิจกรรม และ 4) การยื่นขอรับทุนสนับสนุนสำหรับผู้ผ่านการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การสร้างระบบกลไกการจัดการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) กลไกด้านบุคคล ได้แก่ การสร้างทัศนคติที่ดี การเชิดชูเกียรติ และการประเมินขึ้นเงินเดือน 2) กลไกการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย โดยให้ข้อมูลทั่วถึงแก่บุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อกระตุ้นให้ยื่นเสนอโครงการแก่แหล่งทุนที่จะจัดสรร คือ (1) การจัดสรรการวิจัยในชั้นเรียนหรือวิจัยส่วนงาน (2) การจัดสรรการวิจัยพื้นฐานจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ (3) การสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก และ 3) กลไกการพัฒนาการจัดการของทุกส่วนงานเริ่มจากทำงานเป็นทีม การคิดโจทย์วิจัย กำหนดหัวข้อและวัตถุประสงค์ กระบวนการศึกษา และการสร้างเครือข่ายในพื้นที่

คำสำคัญ: การพัฒนา, ระบบและกลไกนิเวศ, วิจัยเชิงสร้างสรรค์

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the research ecosystem of Universities; 2) to build up the management of the research ecosystem of University; and 3) to develop the creative research ecosystem system of University. This study was a qualitative research method using interviews with 20 key informants, group practice with 22 person and data were analyzed by descriptive content.

The finding were as follows; 1. Management of the research ecosystem has a factors as : 1) Policy and strategy for higher education, science, research, and innovation; 2) Planning and managing the research according to the grouping of universities; 3) Analyze the factors in the management of research namely: 1) mission; 2) groups of University; 3) policies and strategic research whict be devided into phases namely: Phase 1: Management before conducting the research; Phase 2: Management during the research; and Phase 3 is post-research management.

2. The process of promoting and managing the creative research has 4 steps as: 1) activity planning; 2) designing research; 3) Activity development; and 4) Submitting a proposal for research funding those who have been selected by experts.

3. creating a system of mechanisms for managing the creative research aspects: 1) Human mechanisms is a creating a good attitude, glorification, to assesses for salary

increase; 2) promoting and supporting research Mechanisms by providing an information to personnel in all sectors to encourage to submit project proposals to funding sources as (1) allocation for classroom research or research from department; (2) allocation from basic research of Buddhist Research Institute; (3) Support from external sources; and 3) Management development mechanism that all departments must work as a team, thinking of research questions, determining the topic and objective, operating process and networks in area.

Keywords: Development, Ecosystem, Creative Research

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2565-2570 ถือว่าเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาระบบอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศก่อให้เกิดความสอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ที่สอดคล้องกับทิศทางของยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท นโยบายของรัฐบาล โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะ “เตรียมคนไทยแห่งศตวรรษที่ 21 พัฒนาเศรษฐกิจที่กระจายโอกาสอย่างทั่วถึง มีสังคมที่ทันสมัยและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยสร้างความเข้มแข็งทางนวัตกรรมระดับแนวหน้าในสากล นำพาประเทศไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว” และมีเป้าประสงค์ของการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาคนและสถาบันความรู้ 2) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม 3) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน และ 4) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และการลดความเหลื่อมล้ำ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

การวิจัยและนวัตกรรมเป็นกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พัฒนาสังคม และรักษาสิ่งแวดล้อมโดยประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยใช้การวิจัยและนวัตกรรมเป็นกำลังอำนาจแห่งชาติ เพื่อก้าวไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วภายใน 20 ปี ด้วยความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) อาหาร เกษตร เทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยีการแพทย์ 2) เศรษฐกิจดิจิทัลและข้อมูล 3) ระบบโลจิสติกส์ 4) การบริการมูลค่าสูงและ 5) พลังงาน เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) สังคมสูงวัยและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 2) คนไทยในศตวรรษที่ 21 3) สุขภาพและคุณภาพชีวิต 4) การบริหารจัดการน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม และ 5) การกระจายความเจริญและเมืองน่าอยู่ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานของประเทศ” ประกอบด้วย 3 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) องค์ความรู้พื้นฐานและเทคโนโลยีฐาน 2) องค์ความรู้พื้นฐานทางสังคมและความเป็นมนุษย์ และ 3) การวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นต้น และ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร และระบบวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ” ประกอบด้วย 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การปรับระบบวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ 2) บุคลากรและเครือข่ายการวิจัยและนวัตกรรม 3) ระบบบริหารจัดการงานวิจัย 4) เขตเศรษฐกิจนวัตกรรม 5) ระบบแรงจูงใจ 6) โครงสร้างพื้นฐานทางคุณภาพของประเทศ และ 7) โครงสร้างพื้นฐานทางการวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดอุตสาหกรรมการเกษตรและสุขภาพ เป็นต้น (สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2560)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีวิสัยทัศน์ที่จะก้าวสู่ “มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” หนึ่งในพันธกิจสำคัญคือด้านวิจัยและพัฒนา ซึ่งจะส่งเสริมให้มีการวิจัยและค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนาโดยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพนักวิจัยและงานวิจัยให้มีคุณภาพและความเป็นสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันยังมีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมด้วยการปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ประสานสอดคล้อง เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ สร้างความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน สอดคล้องยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนางานวิจัยหรือสร้างพุทธนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ และพุทธนวัตกรรมเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาชุมชน สังคม ประเทศชาติโดยใช้หลักพุทธศาสนา ตามเป้าหมายหลักของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ทั้งนี้ ได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การวิจัย พ.ศ. 2566-2570 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการวิจัยและเครือข่ายการวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบนิเวศการวิจัยและแหล่งเรียนรู้การวิจัยอย่างสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบนิเวศการวิจัยและแหล่งเรียนรู้การวิจัยอย่างสร้างสรรค์

จากการดำเนินการในรอบหลายปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาก็ดี จากแผนพัฒนาคุณภาพตามข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาจากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน (Improvement Plan) ก็ดี ในองค์ประกอบที่ 2 การวิจัย เช่นว่า “มหาวิทยาลัยควรหาเจ้าภาพหลักในการเลือกพื้นที่ต้นแบบ/ชุมชนต้นแบบ โดยมหาวิทยาลัยควรมีนโยบาย มาตรการ กลไก สนับสนุนให้นักวิจัยพัฒนานวัตกรรมต่อยอดเพื่อการใช้ประโยชน์ มีผลกระทบที่ก่อให้เกิดการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย หรือพื้นที่รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ที่ชัดเจน ควรมีการบูรณาการด้านการวิจัย บริการวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการเรียนการสอน ลงสู่พื้นที่ต้นแบบของมหาวิทยาลัย ในลักษณะอย่างน้อย 1 ตำบล 1 ส่วนงาน (คณะ/วิทยาเขต วิทยาลัย) เพื่อบูรณาการข้ามศาสตร์ มีการสร้างคุณค่า/มูลค่า และควรนำผลงานวิจัยที่ได้บูรณาการสู่การนำไปใช้ประโยชน์ที่เกิดผลกระทบ (Impact) เห็นเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนในพื้นที่ต้นแบบ” ดังนั้น โครงการวิจัยนี้ จะเป็นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบนิเวศการวิจัยอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นให้ส่วนงานและภาคีการวิจัยพัฒนาโครงสร้างและระบบนิเวศการวิจัยที่เหมาะสม นับตั้งแต่การจัดตั้งและพัฒนากองทุนการวิจัย การพัฒนา กำกับ ติดตามและประเมินผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเชิงพุทธบูรณาการ รวมทั้งการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ต่อประชาคมในวงกว้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
2. เพื่อสร้างกระบวนการจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อพัฒนาระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่ ประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก และชุดปฏิบัติ เพื่อพัฒนาระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารที่เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัย

2. การสำรวจความเห็นการจัดการนิเวศการวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสภาพการวิจัยของบุคลากร นโยบายด้านการวิจัย กระบวนการพัฒนาทางด้านการวิจัย พันธกิจ ภาระงานด้านการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม การบริหารจัดการด้านนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัย ผลลัทธ์และสิ่งที่คาดหวัง และข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การพัฒนาระบบกลไกนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์

3. สนทนากลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการ แก่กลุ่มนักวิจัย กลุ่มเจ้าหน้าของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อช่วยในการสร้างกระบวนการจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. ชุดปฏิบัติการ โดยการออกแบบและพัฒนาการกระบวนการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัย การตีโจทย์การวิจัย การกำหนดเรื่องและวัตถุประสงค์ การวางแผนและปฏิบัติการ การประเมินผล และการยื่นข้อมูลเพื่อเสนอโครงการ

2. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ หน่วยวิทยบริการและหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การจัดการด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงปฏิบัติการ จำนวน 22 รูป/คน

4. คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปสู่พัฒนาและออกแบบกิจกรรมที่จะสร้างกระบวนการจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือสำหรับการสรวจความเห็นด้านการจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัย

2. คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสำรวจความเห็นเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย

5. การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

6. การเผยแพร่บทความวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสร้างกระบวนการจัดการนิเวศการ

วิจัยจะไปนำไปสู่การพัฒนาระบบกลไกลการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการนิเวศการวิจัยดังนี้

1. นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อววน.) โดยสถาบันการศึกษาจะต้องพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสร้างกลไกการขับเคลื่อนประเทศด้วยแฟลตฟอร์มเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Platform) 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้ 2) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม 3) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน 4) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเลื่อมล้ำ และการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม โดยสังเคราะห์ได้ 16 โปรแกรม ที่ได้กำหนดเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญในแต่ละโปรแกรมอย่างชัดเจน

2. การวางแผนและการจัดการนิเวศวิจัยของมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะต้องมีการจัดบริหารจัดการงานวิจัยตั้งแต่การเสนอขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ การจัดการด้านทรัพยากร การเผยแพร่ด้านข้อมูลข่าวสาร ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการด้านการวิจัย กระนั้นก็ตาม ปัจจัยที่มีผลต่อแผนและการจัดการนิเวศการวิจัยมีอยู่ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การคิดโจทย์การวิจัยที่เหมาะสมกับหน่วยงานตนเอง 2) งานวิจัยไม่แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด แม้ว่าสถาบันการศึกษาจะวางแผนและคอยกระตุ้นหรือย้ำเตือนคณะผู้วิจัยตลอดเวลาก็ตาม 3) การรายงานการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยจะเป็นการแสดงภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันการศึกษาที่เกิดจากการศึกษาวิจัยแต่ละครั้ง 4) คุณภาพงานวิจัย ซึ่งแสดงถึงคุณภาพผลงานทางวิชาการแต่ละสถาบันการศึกษา โดยแต่ละแห่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ทั้งภายนอกและภายในเข้ามาช่วยประเมินและวิพากษ์งานการวิจัย เพื่อยกระดับคุณภาพผลงานให้ดีขึ้น และ 5) การเผยแพร่งานวิจัย ปัจจุบันผลการวิจัยจะต้องเผยแพร่ในวงวิชาการอย่างกว้างขวาง เช่น การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ การเผยแพร่วารสารประเภทต่างๆ เพราะงานวิจัยสามารถนำไปสู่การยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสถาบันการศึกษาได้ถูกจัดกลุ่มอัตลักษณะและความโดดเด่นแต่ละแห่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก 2) กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม 3) กลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่นๆ 4) กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักทางศาสนา และ 5) กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ

3. วิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการนิเวศวิจัยของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จำแนกออกอยู่ 4 อย่าง ประกอบด้วย 1) พันธกิจมหาวิทยาลัย 4 ด้าน ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะงานวิจัยที่จะต้องขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในสภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก 2) การจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) เพื่อพัฒนากำลังคนที่มีศักยภาพและความสามารถระดับสูงในสายวิชาการและวิชาชีพ 3) นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) โดยกำหนดกรอบการขับเคลื่อนการวิจัยผ่านแพลตฟอร์มเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา 4 ด้าน 16 โปรแกรม และ 4) การจัดการนิเวศการวิจัยของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยทั่วไปแต่ละแห่งจะมีการบริหารจัดการตนเองภายอยู่ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การจัดการก่อนดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาโจทย์การวิจัยให้สอดคล้องนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย รวมถึงขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ ตามเงื่อนไขการยื่นของบประมาณสนับสนุน ระยะที่ 2 การจัดการระหว่างการทำวิจัยโดยการติดตามผลการดำเนินงานให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ ระยะที่ 3 การจัดการหลังการดำเนินการวิจัย การประเมินผลการวิจัยและการเผยแพร่งานที่เกิดประโยชน์ตามดัชนีวัดความสำเร็จ

2. กระบวนการส่งเสริมและการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มีขั้นตอนการปฏิบัติการอยู่ 4 อย่าง คือ

1) การวางแผนกิจกรรม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นต่างๆ ที่จะนำมาสู่การพัฒนาการวิจัย แล้ววิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นโจทย์การวิจัยในแต่ละส่วนงานของมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการเสนอแนะ การแนะนำ และการเพิ่มเติมประเด็นต่างๆ ที่เหมาะสมกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและยุทธศาสตร์ประเทศ

2) การออกแบบกิจกรรมนิเวศการวิจัย โดยการสำรวจประเด็นปัญหาและความต้องการอันแท้จริงในการแก้ไขปัญหาเพื่อนำมาสู่การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถทำให้กิจกรรมที่ออกแบบสามารถตอบโจทย์การวิจัยได้อย่างเหมาะสม

3) การพัฒนากิจกรรมการจัดการนิเวศการวิจัย เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติจริงเริ่มตั้งแต่การตั้งหัวข้อ วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัยและกิจกรรมการดำเนินการวิจัย รวมถึงการประเมินแต่ละโครงการที่ตอบสนองยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและยุทธศาสตร์ ววน. โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยวิพากษ์และเสนอแนวทางการดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมายและเป็นการสร้างพุทธนวัตกรรมที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืน รวมถึงการถอดบทเรียนการพัฒนาการจัดการนิเวศการวิจัยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

4) การยื่นเสนอขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยพื้นฐานสำหรับผู้ที่ผ่านการอบรม บุคลากรที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและผ่านการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิสามารถยื่นเสนอขอรับทุนสนุนสนุนจาก

มหาวิทยาลัย โดยจะต้องกรอบโครงการให้ตรงกับแผนและประเด็นการวิจัยตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ได้กำหนดไว้

3. การสร้างระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะต้องส่งเสริมและพัฒนากลไก 3 ประการ คือ

1) กลไกการพัฒนาด้านบุคคล โดยการส่งเสริมและสร้างทัศนคติที่ดีด้านการวิจัยแก่บุคลากรของมหาวิทยาลัย โดยการพัฒนาทางด้านทักษะการวิจัยอย่างต่อเนื่องแก่บุคลากร การเชิดชูเกียรติประวัติหรือให้รางวัลแก่บุคลากรที่ดำเนินการวิจัย เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรผู้ที่เสียสละในการปฏิบัติงานตามพันธกิจและยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัย และการนำผลงานการวิจัยสู่การประเมินความดีความชอบหรือการขึ้นเงินเดือน เพื่อให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยได้หันมาสนใจและเห็นคุณค่าด้านการวิจัยมากยิ่งขึ้น

2) กลไกด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย โดยทั่วข้อมูลข่าวสารด้านการวิจัยจะต้องทั่วถึงบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรและนักวิจัยได้ยื่นเสนอโครงการแก่แหล่งทุน ซึ่งกลไกการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยควรมีการจัดสรรจาก 3 แหล่งทุน คือ (1) ทุกส่วนงานควรจัดสรรงบประมาณให้บุคลากร โดยการวิจัยในชั้นเรียนหรือวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนงาน (2) การจัดสรรงบประมาณจากการจัดสรรการวิจัยพื้นฐานจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ (3) การสนับสนุนทุนที่ได้รับการจากแหล่งทุนภายนอก

3) กลไกการพัฒนาด้านการจัดการ โดยทุกส่วนงานจะต้องมีการสร้างกลไกการวิจัยในการบริหารจัดการตนเอง ตั้งแต่การได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาและแหล่งทุนสนับสนุนภายนอก โดยการสร้างกลไกการวิจัยในส่วนงานจากการทำงานเป็นทีมตั้งแต่การคิดโจทย์วิจัย การกำหนดหัวข้อ วัตถุประสงค์ กระบวนการศึกษา กระบวนการปฏิบัติการ การสร้างภาคีและเครือข่ายการวิจัยในแต่ละพื้นที่ ซึ่งกลไกด้านการจัดการจะช่วยให้งานวิจัยสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์และสร้างความสุขด้วยพุทธนวัตกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “รูการพัฒนาระบบกลไกนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การบริหารจัดการนิเวศการวิจัยของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมที่มีความยั่งยืน โดยทางอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อววน.) ได้กำหนดกรอบและยุทธศาสต์การวิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและประชาคมโลกและมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาเชิงยุทธศาตร์อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้ 2) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม 3) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพิ่มขีดความสามารถการ

แข่งขัน 4) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเลื่อมล้ำ และการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ซึ่งมหาวิทยาลัยจะพิจารณาประเด็นตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดแก่บุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการวิจัยที่ถูกต้องในแต่ละปีงบประมาณ เพราะการวิจัยแต่ละครั้งมีรูปแบบและการบริหารนิเวศการวิจัยที่แตกต่างกันออกไป และอาจจะส่งผลต่อการจัดการด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยอีกด้วย สอดคล้องกับการวิจัยของกุลชาติ พันธุวรกุล และคณะ (2564 : 18 – 30) ที่ได้ประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาบริการด้านวิจัย พบว่า ปัจจัยทางทรัพยากรและระบบสารสนเทศมีความสำคัญเร่งด่วนมากกว่าปัจจัยการบริหารจัดการงานวิจัย การประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งที่มีผลต่อการวางแผนและการจัดการนิเวศการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง โดยปกติแต่ละมหาวิทยาลัยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการนิเวศการวิจัยที่เริ่มจากการคิดโจทย์วิจัยที่เหมาะสมกับหน่วยงานหรือสังกัดตนเอง การติดตามงานวิจัยของบุคลากรเพื่อกระตุ้นให้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกำหนดระยะเวลา เพื่อให้รายงานผลการศึกษาที่เป็นอัตลักษณ์หรือรูปแบบตนเอง โดยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่จะยกระดับคุณภาพการวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยในรูปแบบต่งๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างแก่สังคม ซึ่งการจัดการนิเวศวิจัยควรสะท้อนให้บุคลากรได้เห็นคุณค่า โดยควรมียุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยที่สอดรับกับการพัฒนานวัตกรรมแก่ชุมชน สอดคล้องการวิจัยของชัชจริยา ใบลี (2561 : 243 – 254) ที่ศึกษาการจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของชุมชนนั้นจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัย เช่น พัฒนาระบบสารสนเทศด้านการวิจัย การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายการ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถบุคลากร การสร้างบรรยากาศและโครงสร้างการวิจัยให้เป็นงานปกติ กระบวนการจัดการงานวิจัยอย่างเป็นระบบ และ การผลักดันผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในชุมชน

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการนิเวศการวิจัย พบว่า สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งตระหนักถึงพันธกิจและยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยด้านการวิจัยเพื่อรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยทางอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) ตระหนักถึงบทบาทและความสามารถของแต่ละสถาบันการศึกษาที่มีความชำนาญและอัตลักษณ์เฉพาะ จึงได้จัดกลุ่มมหาวิทยาลัยออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก 2) กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม 3) กลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่นๆ 4) กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักทางศาสนา และ 5) กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ และวางยุทธศาสตร์การวิจัยออกเป็น 4 ด้าน 16 โปรแกรม เพื่อให้สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งได้จัดการตนเอง ซึ่งการบริหารจัดการสถาบันการศึกษาด้านการวิจัยแต่ละแห่งได้ดำเนินการวิจัยออกเป็นระยะ คือ ระยะที่ 1 การจัดการก่อนดำเนินการวิจัย ตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย ขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ ตามเงื่อนไขการยื่นของบประมาณ ระยะที่ 2 การจัดการระหว่างการทำวิจัย โดยติดตามผลการดำเนินงาน และ ระยะที่ 3 การจัดการหลังการดำเนินการวิจัย การประเมินผลการวิจัยและการเผยแพร่งานให้เกิดประโยชน์ตามดัชนีวัดความสำเร็จ กระบวนการนี้จึงมีความสอดคล้องกับการวิจัยของจิรัชฌา วิเชียรปัญญา อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง และพร้อมภัค บึงบัว

(2563 : 532 – 549) ที่ศึกษาระบบการจัดการความรู้การวิจัยที่มีองค์ประกอบ คือ นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารขั้นตอนตั้งแต่การจัดทำองค์ความรู้ การสื่อสารกับนักวิจัยและ กลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดเชิงลึกเพื่อการใช้ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนและผลักดันการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และการประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ทุกสถาบันการศึกษาได้ดำเนินการภายใต้บริบทและอัตลักษณ์ตนเอง เพื่อให้ผลงานวิจัยบรรลุเป้าหมายและเกิดสัมฤทธิผลที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

2. กระบวนการส่งเสริมและการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยถือว่าการวิจัยเป็นหนึ่งบทบาทสำคัญของบุคลากรของทุกสถาบันการศึกษาที่จะต้องค้นหาองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน และเกิดประโยชน์ทั้งเชิงวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการวิจัยของเมธาวี ตันวัฒนะพงษ์ (2562 : 1 – 18) ที่ศึกษาการบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องค้นคว้าหาองค์ความรู้ใหม่ผ่านการวิจัย เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงวิชาการ และประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยสถาบันการศึกษาจะต้องมีการวางแผนการวิจัยที่เป็นนโยบายชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ และมีงบประมาณที่ยืดหยุ่นอย่างเหมาะสม เพื่อให้การวิจัยสามารถขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมุ่งพัฒนางานวิจัยที่มีสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทำหน้าที่ขับเคลื่อนกลไกการวิจัยแก่บุคลากรและนักวิจัย และได้รับงบประมาณการวิจัยขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมศักยภาพด้านการวิจัยแก่บุคลากร โดยมีกระบวนการส่งเสริมและการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาพุทธนวัตกรรมให้เกิดความยั่งยืนที่เริ่มจากการวางแผนกิจกรรม จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์โจทย์วิจัยในแต่ละส่วนงาน เพื่อผลิตงานวิจัยที่สามารถตอบยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและยุทธศาสตร์ประเทศด้วย และเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เข้าใจกระบวนการวิจัยที่จะสร้างพุทธนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของนิษฐา หรุ่นเกษม และจุฑาทิพย์ พหลภาคย์ (2565 : 1492 – 1505) ที่ศึกษาการยกระดับการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยจากการประเมินศักยภาพนักวิจัย และมีกิจกรรมการพัฒนานักวิจัยทั้ง “ต้นทาง” “กลางทาง” และ “ปลายทาง” เพื่อให้นักวิจัยได้มีความเข้าใจในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย โดยการออกแบบกิจกรรมนิเวศการวิจัยผ่านการสำรวจประเด็นปัญหาและความต้องการของนักวิจัย เพื่อนำไปสู่การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เริ่มจากการตั้งหัวข้อ วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัยและกิจกรรมการดำเนินการวิจัย และการถอดบทเรียนการพัฒนาโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของวิศท์ เศรษฐกร ธนวิทย์ บุตรอดุม และวิยดา เหล่มตระกูล (2564 : 185 – 204) ที่ศึกษาการพัฒนาระบบการจัดการเพื่อการขับเคลื่อนผลงานวิจัยไปสู่การพัฒนาจังหวัดที่จะต้องเริ่มจากการพัฒนาโจทย์การวิจัยและข้อเสนอโครงการวิจัย และการติดตามและสนับสนุนการทำวิจัย เพื่อให้งานวิจัยเกิดการดำเนินการร่วมกันระหว่างเครือข่ายและหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จาก

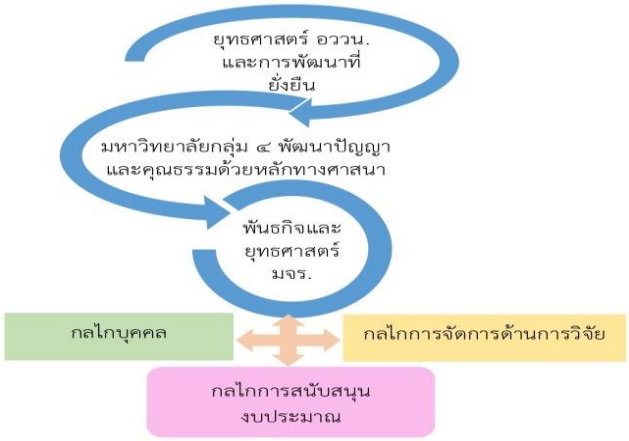
การวิจัย และการขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ซึ่งอาจจะเกิดสัมฤทธิผลในการเผยแพร่ผลงานเพื่อใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ต่อไป

3. การสร้างระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้การวิจัยสามารถบรรลุเป้าหมายและเกิดสัมฤทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีกลไกสำคัญ ได้แก่ 1) กลไกการพัฒนาด้านบุคคล แม้สถาบันการศึกษาจะกำหนดยุทธศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน แต่โดยภาพรวมการศึกษาวิจัยล้วนแล้วแต่มีปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น การจัดการงานวิจัย การดำเนินงานที่ไม่ตรงเวลาหรือนักวิจัยขาดประสบการณ์ ซึ่งกลไกด้านบุคคลจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เกิดคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับการวิจัยของยุทธพล ผ่องพลีศาล (2561 : 1 – 11) ที่ศึกษาการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานวิจัยตามยุทธศาสตร์องค์กรที่การวิจัยประสบปัญหาทั้งทางด้านการพัฒนานักวิจัย ปัญหาด้านเวลาทำวิจัย ขาดความรู้และประสบการณ์ ระบบนักวิจัยพี่เลี้ยงและงบประมาณอุดหนุนนักวิจัยไม่เพียงพอ จึงควรส่งเสริมการเชื่อมโยงการวิจัยกับการเรียนการสอน การคัดเลือกนักวิจัยที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยส่งเสริมระบบนักวิจัยพี่เลี้ยง เป็นต้น ซึ่งกลไกด้านบุคคลจึงควรเริ่มจากการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการวิจัย โดยบุคลากรจะต้องตระหนักถึงคุณค่าและความรู้ที่เกิดจากการวิจัย อีกทั้งองค์กรจะต้องให้ความสำคัญและเชิดชูเกียรติแก่นักวิจัย เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและอุทิศตนแก่การศึกษาค้นคว้าและบูรณาการความรู้สู่การพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน รวมถึงการนำผลงานรับการศึกษาไปประกอบกับการพิจารณาความดีความชอบหรือการประเมินการขึ้นขั้นเงินเดือน เพื่อให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยได้หันมาสนใจและเห็นคุณค่าด้านการวิจัยมากยิ่งขึ้น

นอกจากไกกลบุคคลแล้ว การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยจำเป็นจะต้องได้ข้อมูล ข่าวสารที่จะนำมาสู่การขับเคลื่อนการวิจัยตามยุทธศาสตร์ชาติด้วย แม้ปัจจุบันจะมีแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนมากมายแต่การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นข่าวสารยังอยู่ในวงจำกัด ทำให้บุคลากรขาดความรู้ที่เป็นแนวทางการปฏิบัติในการเข้าถึงแหล่งทุน สอดคล้องกับการวิจัยของสิริฤกษ์ ทรงวิไล (2561) : 8 – 21) ได้ศึกษาโครงสร้างและกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ ที่จะต้องเร่งรัดผลักดันยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม โดยการจัดระบบข้อมูลและบริหารจัดการระบบข้อมูลให้มีมาตรฐาน ทั้งข้อกำหนดหรือแนวทางปฏิบัติและจริยธรรมการวิจัยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้ทุกส่วนงานเข้าถึงแหล่งทุนในการวิจัย ซึ่งกลไกการส่งเสริมสนับสนุนทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรถูกจัดสรรจากแหล่งทุนที่มากจากส่วนงาน เพื่อให้ทำวิจัยในชั้นเรียนหรือวิจัยที่ส่วนงานสนับสนุน และการขอยื่นเสนองบประมาณด้านการวิจัยที่เป็นการวิจัยพื้นฐานผ่านสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการด้านการวิจัย และการยืนข้อเสนอโครงการแก่แหล่งทุนภายนอก เพราะปัจจัยด้านงบประมาณมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดขอบเขตและกระบวนการดำเนินการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของจิตตานันท์ ติกุล และคณะ (2559) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม โดยจะต้องอาศัยปัจจัยทางด้านคน เงิน การบริหารจัดการ วัสดุ/ครุภัณฑ์ การประสานงาน

และการประเมินผลงาน เพื่อให้เกิดการวิจัยและการบริหารจัดการตนเอง โดยทุกภาคส่วนจะต้องมีระบบและกลไกการบริหารที่มีลักษณะการทำงานเป็นทีม และความพร้อมทั้งด้านข้อมูล ข่าวสาร การเข้าถึง และกลุ่มภาคีเครือข่ายต่างๆ เช่นเดียวกับการศึกษาของพรรณี บัวเล็ก และคณะ (2566 : 97 – 112) ที่ศึกษาการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัย โดยจะต้องมีระบบการบริหารจัดการงานในลักษณะวงจร PDCA ในการพัฒนาระบบคน ระบบพี่เลี้ยง ระบบจัดการความรู้ ระบบฐานข้อมูล เพื่อให้ส่วนงานได้ขับเคลื่อนการวิจัยที่มีขั้นตอนตั้งแต่การคิดโจทย์วิจัย การกำหนดหัวข้อและวัตถุประสงค์ กระบวนการศึกษาต่างๆ ที่จะได้สัมฤทธิผลตามเป้าหมายที่โครงการวิจัยได้กำหนดไว้ และจะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เป็นกลไกเชิงสร้างสรรค์ด้านการวิจัยอย่างแท้จริง

ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 ระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของ มจร.

จะเห็นได้ว่า ระบบกลไกการจัดการนิเวศการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น มีปัจจัยทำให้การบริหารจัดการด้านการวิจัยบรรลุเป้าหมายและเกิดสัมฤทธิผลนั้น อาศัยปัจจัย 6 อย่าง ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ อววน. และการพัฒนาที่ยั่งยืน กลไกการพัฒนาด้านการวิจัยจะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อววน.) ที่เป็นกระบวนการขับเคลื่อนประเทศด้วยแพลตฟอร์มเชิงยุทธศาสตร์ 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้ 2) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม 3) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน 4) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเลื่อมล้ำ และการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ซึ่งจัดเป็นโปรแกรมได้ 16 โปรแกรม และมีการกำหนดเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์แต่ละโปรแกรมอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนา แก่สังคมไทยได้อย่างยั่งยืนตามหลัก SDGs

2. การจัดมหาวิทยาลัยในกลุ่ม 4 การพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักทางศาสนา ซึ่งการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยทำให้แต่ละสถาบันได้ทำการศึกษาวิจัยจากภูมิความรู้ และอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษานั้นๆ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาสู่การสร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมที่สังเคราะห์ตามหลักภาวนา 4 อย่าง คือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา

3 . พันธกิจและยุทธศาสตร์ มจร. การวิจัยถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญของบุคลากรของมหาวิทยาลัยทุกแห่งในการตอบพันธกิจด้านการวิจัย และเป็นหนึ่งในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มียุทธศาสตร์การวิจัยว่า “ การพัฒนาผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม” โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาสร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมที่สามารถนำมาสู่การใช้ประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่สังคมได้อย่างแท้จริง

4. กลไกการพัฒนาด้านบุคคล การพัฒนาด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยจะต้องมีการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่บุคลากร โดยการพัฒนาทางด้านทักษะต่างๆ เกี่ยวกับการวิจัย เช่น การค้นหาประเด็นการวิจัย การกำหนดหัวข้อ กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ เป็น เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักเห็นถึงความสำคัญด้านการวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสำหรับสังคมยุคปัจจุบัน ตลอดถึงการพัฒนาความรู้ที่อาศัยหลักพุทธธรรมมาสู่การใช้ประโยชน์กับมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

5. กลไกด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย โดยทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยควรได้รับข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการวิจัย เพื่อให้บุคลากรได้รู้แหล่งที่มาของทุนสนับสนุน ประเด็นที่เปิดรับ และกระบวนการต่างๆ ที่จะเข้าถึงแหล่งทุนได้อย่างทั่วถึง

6. กลไกการพัฒนาด้านการจัดการ โดยทุกส่วนงานจะต้องมีการสร้างกลไกการวิจัยในการบริหารจัดการตนเองให้ถูกต้อง การคิดโจทย์วิจัย การกำหนดหัวข้อ วัตถุประสงค์ กระบวนการศึกษา กระบวนการปฏิบัติการ การสร้างภาคีและเครือข่ายการวิจัยในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

กุลชาติ พันธุวรกุล และคณะ. (2564). **การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาบริการด้านวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์**. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนเมษายน 2564, หน้า 18 – 30.

จิตตานันท์ ติกุล และคณะ. (2559). **รูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมของศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทาง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี**”. รายงานการวิจัย. สถาบันจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

จิรัชฌา วิเชียรปัญญา อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง และพร้อมภัค บึงบัว. (2563). **การพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์**. วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – เมษายน 2563, หน้า 532 – 549.

ชัชจริยา ใบลี. (2561). **การจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาคุณภาพของชุมชนท้องถิ่น**. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - เมษายน 2561, หน้า 243 – 254.

นิษฐา หรุ่นเกษม และ จุฑาทิพย์ พหลภาคย์. (2565). **ยกระดับการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนมิถุนายน 2565, หน้า 1492 – 1505.

พรรณี บัวเล็ก และคณะ. (2566). **การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมและเครือข่าย**. จันทรเกษตรสาร, ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2566, หน้า 97 – 112.

เมธาวี ตันวัฒนะพงษ์. (2562). **การบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. วารสารราชธานีนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน 2562, หน้า 1 – 18.

ยุทธพล ผ่องพลีศาล. (2561). **การส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานวิจัยตามยุทธศาสตร์องค์กร: กรณีศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล**. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2561, หน้า 1 – 11.

วิศท์ เศรษฐกร ธนวิทย์ บุตรอุดม และวิยดา เหล่มตระกูล. (2564). **การพัฒนาระบบการจัดการเพื่อการขับเคลื่อนผลงานวิจัยไปสู่การพัฒนาจังหวัด**. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2564, หน้า 185 – 204.

สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2560). **(ร่าง) ยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โคคูน แอนด์ โค จำกัด.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). **นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมวิทยาลัย วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ.2563 – 2565**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

สิริฤกษ์ ทรงวิไล. (2561). **โครงสร้างและกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ**. วารสารรัฏฐาภิรักษ์, ปีที่ 60 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2561, หน้า 8 – 21.

การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 2566 ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

A study of problems and approaches to solving problems in learning English listening and speaking at the intermediate level of second-year students in the Faculty of Humanities, academic year 2023 of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

สุรพงษ์ คงสัตย์
Surapong Kongsat
สิทธิศักดิ์ พรมสิทธิ์
Sittisak Phromsit
อัปสร เตียวเจริญกิจ
Apsorn Tewjalernkit
ยุทธนา พูนเกิดมะเริง
Yuttana Phoonkerdmareing
ประพันธ์ นึกกระโทก
Prapan Nuekkatok,
พระครูปริยัติสโมธาน
Phracrupariyattismothan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavityalaya University, Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail : surapong2551@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 2566 ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางโดยเก็บข้อมูลจากนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 2566 ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้งหมด 21 ข้อ และได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า จากการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา พบว่า ปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง โดยรวมอยู่ในระดับที่มีปัญหามากมาก ($\bar{x}$ =2.35, S.D.=4.65) เมื่อพิจารณาทีละข้อก็พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก ดังนี้ ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ($\bar{x}$ =3.40, S.D.=6.80) ทักษะในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ($\bar{x}$ =3.20, S.D.=6.40) อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง ดังนี้ เนื้อหารายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางไม่สัมพันธ์กับความรู้พื้นฐานของนิสิต ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40) การตั้งจุดประสงค์การเรียนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x}$ =2.60, S.D.=5.20) ความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ($\bar{x}$ =2.80, S.D.=5.60) การใฝ่รู้ใฝ่คิดในการศึกษาเพิ่มเติมนอกบทเรียนความสม่ำเสมอในการเข้าห้องเรียน ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00) แรงจูงใจในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ($\bar{x}$ =2.40, S.D.=4.80) บทเรียนไม่ได้เรียงจากง่ายไปหายาก ($\bar{x}$ =2.40, S.D.=4.80) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางที่แตกต่างกัน ($\bar{x}$ =2.60, S.D.=5.20) ความรู้สึกไม่ดีต่อรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางคือเป็นรายวิชาที่ยาก ($\bar{x}$ =2.80, S.D.=5.60) ความพยายามในการทำความเข้าใจบทเรียน ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40) เป้าหมายในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ($\bar{x}$ =2.60, S.D.=5.20) โอกาสในการทำกิจกรรมภาษาอังกฤษที่ตนเองชอบ ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00)ระยะทางของการเดินทางมาเรียน ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40) การอธิบายและสร้างความเข้าใจในบทเรียนของอาจารย์ ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00) การนำเสนอบทเรียนของอาจารย์ผู้สอน ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00) และความเชื่อมั่นในอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40) อยู่ในระดับที่มีปัญหาน้อย ดังนี้ การประเมินผลตรงตามแผนการเรียนรู้ ($\bar{x}$ =1.80, S.D.=3.22) คาบสอนที่กำหนดให้เหมาะสมกับบทเรียน ($\bar{x}$ =1.80, S.D.=3.22) ที่พักอาศัยในการเรียน ($\bar{x}$ =1.80, S.D.=3.22)

คำสำคัญ : การเรียน, การฟังและการพูด, ปัญหา

ABSTRACT

Research on the study of problems and approaches to solving problems in the study of English listening and speaking at the intermediate level of second-year students in the Faculty of Humanities, academic year 2023, in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus. The objective is to study problems and solutions

for solving problems in learning English listening and speaking at the middle level by collecting data from second-year students in the Faculty of Humanities, academic year 2023, in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Nakhon Ratchasima Campus, 5 people, The instrument used for data collection was a questionnaire created by the researcher, totaling 21 questions, and all data were collected manually. Statistics used in data analysis include mean and standard deviation.

The research results found that From research on problems and solutions to the problems of learning English listening and speaking at the intermediate level of second-year students in the Faculty of Humanities, academic year 2023, at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus found that Problems in learning English listening and speaking at the middle level Overall, they are at a very problematic level ($\bar{x}$ =2.35, S.D.=4.65). When considering each item, it is found that most of them are at a very problematic level, as follows: not understanding English grammar ($\bar{x}$ =3.40, S.D.=6.80) Intermediate English listening and speaking skills ($\bar{x}$ =3.20, S.D.=6.40) are at a level with moderate problems as follows: The content of the English Listening and Speaking course at the Intermediate level is not related to the basic knowledge of the students ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40). The setting of learning objectives for the Listening and Speaking English course at the Intermediate level is not consistent with its use in Daily life ($\bar{x}$ =2.60, S.D.=5.20) Enthusiasm in studying English listening and speaking at the middle level ($\bar{x}$ =2.80, S.D.=5.60) Pursuing knowledge and thinking in additional studies outside of lessons, regularity in attending class ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00), motivation in listening and speaking English at the middle level ($\bar{x}$ =2.40, S.D.=4.80). Lessons are not arranged in order. Easy to difficult ($\bar{x}$ =2.40, S.D.=4.80) Basic knowledge about listening and speaking English at different intermediate levels ($\bar{x}$ =2.60, S.D.=5.20). The bad feeling about the English listening and speaking course at the middle level is that it is a difficult course ($\bar{x}$ =2.80, S.D.=5.60). Efforts are made to understand the lesson ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40). The goal in studying listening and speaking Intermediate English speaking ($\bar{x}$ =2.60, S.D.=5.20) Opportunity to do English activities that you like ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00). The distance of traveling to study ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40), the teacher's explanation and understanding of the lesson ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00), the teacher's presentation of the lesson ($\bar{x}$ =2.00, S.D.=4.00), and Trust the teachers teaching the English listening and speaking

course at the intermediate level ($\bar{x}$ =2.20, S.D.=4.40). It is at the level where there are few problems as follows: Evaluation is in line with the learning plan ($\bar{x}$ =1.80, S.D.=3.22), teaching periods are set to be appropriate for the lesson ($\bar{x}$ =1.80, S.D.=3.22), study accommodations ($\bar{x}$ =1.80, S.D. =3.22)

Keywords : learning, listening and speaking, problems

บทนำ

การศึกษาในยุคปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์จะแสวงหาได้จากสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันทางการศึกษาสูงมาก เพราะฉะนั้นมนุษย์ที่ต้องการอยู่อย่างมีความสุขต้องมีการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึงรูปแบบ การจัดการศึกษาไว้สามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งการศึกษาของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา จัดอยู่ในระบบที่หนึ่ง คือ การศึกษาในระบบ กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษาหลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอนซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการการจัดการศึกษาดำเนินการ คือว่า จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น รักการอ่าน และเกิดใฝ่รู้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามว่า ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญต่อหลากหลายอาชีพ และในยุคที่มีการแข่งขันสูง และมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านข่าวสาร เทคโนโลยีวิทยาการใหม่ ๆ การใช้ภาษาอังกฤษในการพูดสื่อสารกับประชาคมโลก เพื่อรับรู้ แลกเปลี่ยน และค้าขายระหว่างกันจึงมี

ความสำคัญยิ่ง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ผู้ประกอบธุรกิจชาวไทยจะต้องพูดภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารและสามารถแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในเวทีสากลได้เป็นอย่างดี

การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย และสอดคล้องกับแนวคิดของท่านนายแพทย์ประเวศ วะสี ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด หรือยึดผู้เรียนเป็นศูนย์ หมายถึง การเรียนรู้ในสถานการณ์จริงของผู้เรียนเอง ดังนั้น ครูจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรม และทำงานอันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้านทั้งร่างกาย จิตใจ หรือ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด สังคม

วัฒนธรรมประเพณีและสติปัญญาคณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลและเป็นภาษาหนึ่งที่หลายประเทศใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน อาจกล่าวได้ว่า ภาษาอังกฤษมีบทบาทต่อชีวิตและความเป็นอยู่ประจำวันมากขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา

ดังนั้น ผู้ที่มีความรู้ภาษาอังกฤษดีจึงมีความได้เปรียบในด้านการศึกษา ด้านการสื่อสาร สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติและวัฒนธรรมประเพณี ของชนชาติอื่น ๆ ตลอดทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ ๆ ทันต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลกและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จ้างครูฝรั่งมาถวายการสอนภาษาอังกฤษแก่พระราชโอรสและพระราชธิดาในสำนักและทรงมีพระราชดำริว่า การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ เพื่อให้ประเทศดำรงความเป็นเอกราชไว้ได้ ภาษาอังกฤษจึงเริ่มมีบทบาทในวงการศึกษาของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และต่อมารัชกาลที่ 5 มีการสอนภาษาอังกฤษเป็นทางการครั้งแรกในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ นับตั้งแต่นั้นมาก็มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันไม่เพียงแต่ระบบการศึกษาของไทยเท่านั้นที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ประชาชนทั่วไปต่างมีความตื่นตัวและยอมรับการนำภาษาอังกฤษมาใช้ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้นและปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมข้อมูลข่าวสารเหมือนนานาประเทศทั่วโลก

กระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อให้คนไทยมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในระดับมาตรฐาน แนวการจัดการเรียนภาษาอังกฤษในระดับมหาวิทยาลัย จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางภาษาที่สำคัญสองด้านควบคู่กันไปคือ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อเข้าสู่สังคมและวัฒนธรรมและเพื่อสื่อสารความหมาย โดยการใช้ภาษาอังกฤษอย่างถูกต้องเหมาะสม วิธีการก็คือต้องจัดการเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมให้ใช้ภาษาอังกฤษให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือหรือประกอบอาชีพให้มีความสามารถทางด้านภาษาทั้งทางด้านทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่านและทักษะการเขียนตลอดจนมีเจตคติที่ดี เห็นประโยชน์และคุณค่าของภาษาอังกฤษมีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา สำหรับการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา วิทยาลัย และระดับมหาวิทยาลัย หรือ ระดับอุดมศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ก็มีลักษณะการสอนแตกต่างกันตามรูปแบบการเรียนรู้และธรรมชาติของรายวิชานั้น ๆ และนอกจากนี้ผู้เรียน ผู้สอน กระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระของรายวิชา และ การวัดประเมินผล ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะรายวิชา ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นรายวิชาที่นิสิตมีความรู้สึกเดิมก่อนเรียนแล้วว่า เป็นรายวิชาที่เรียนยาก เรียนแล้วไม่เข้าใจ หรือ แม้แต่คนไทย เด็ก

นักเรียนไทยก็เช่นเดียวกัน ก็คงมีความรู้สึกเริ่มต้นกับภาษาอังกฤษไม่ต่างจากนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยนำมาใช้ไม่ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยบรรยายโดยตรงแล้วมีกิจกรรมตอบคำถามหรือเรียกตอบทีละคน การจัดกิจกรรมแบบงานมอบหมายเป็นกลุ่มแล้วนำเสนอหน้าห้องเรียน พบว่าเมื่อนิสิตทำกิจกรรมอยู่ในชั่วโมงนั้น ๆ สามารถตอบปัญหา และทำกิจกรรมได้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนนั้น ๆ ทุกประการ แต่เมื่อผ่านไปสัปดาห์หนึ่งหรือกลับมาชั่วโมงถัดไป ผู้วิจัยได้นำบทเรียนนั้นมาถามอีกครั้ง นิสิตไม่สามารถอธิบายหรือแม้แต่ตอบคำถามที่ผู้วิจัยเคยถามมาแล้วในชั่วโมงที่ผ่านมาก็ตอบได้ช้าและบางท่านตอบไม่ได้เลยซึ่งถือว่า การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ของรายวิชาและนอกเหนือจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วนั้น ยิ่งไปกว่านั้นถ้าเป็นนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ซึ่งหมายถึงว่าจะต้องเรียนภาษาอังกฤษมากกว่าคณะอื่น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะมีนิสิตขอย้ายไปศึกษาคณะพุทธศาสตร์บ้าง คณะสังคมศาสตร์บ้าง อย่างนี้เป็นต้น แน่นอนไม่ว่าใครก็ตาม เมื่อมีโอกาสเข้าสู่ความเป็นบุคลากรทางการศึกษา หรือเรียกว่า ครู อาจารย์ คงมีจุดมุ่งหมายการสอนหนังสือเหมือนกัน คือ ต้องการให้ลูกศิษย์มีความรู้เข้าใจในรายวิชานั้นๆ และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้กับการดำรงชีวิต จึงความสอดคล้องกับข้อความที่ว่า การสอนภาษาอังกฤษให้แก่นักเรียนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และความสามารถในทักษะ 4 ประการของภาษาซึ่ง ได้แก่ ความเข้าใจในทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน รวมทั้งมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษานั้นด้วยซึ่งแนวทางการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศได้รับการพัฒนามาจากแนวคิดของนักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา นักจิตวิทยาการศึกษา นักภาษาศาสตร์ และครูสอนภาษาในสาขาหลาย ๆ ด้าน ซึ่งได้แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในชั้นเรียนโยไม่จำเป็นต้องใช้ครูผู้สอนหรือไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของภาษาเป็นผู้สอนโดยตรง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นการสำคัญในเรื่องการนำรายวิชาต่าง ๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรมาศึกษาเชิงงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่องและในปีการศึกษา ๒๕๖๖ นี้ก็เป็นอีกปีที่ผู้วิจัยในฐานะประธานหลักสูตรก็พยายามให้อาจารย์มีการนำหลักการเรียนการสอนบูรณาการกับกระบวนการวิจัย เมื่อพบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงการจัดการเรียนการสอนจะได้มีวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับนิสิตหรือว่า ไม่ใช่ปัญหาก็ตาม แต่การศึกษาวิจัยที่นำหลักการและแนวคิด ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ หรือภาษาอังกฤษมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปเชิงวิชาการก็ได้ สิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ เช่นเดียวกับรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางซึ่งกำลังจะศึกษาเชิงวิเคราะห์และหาความถูกต้องในเชิงวิชาการโดยมีกลุ่มตัวอย่างนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ชั้นปีที่ ๒ เป็นกลุ่ม

ทดลองโดยใช้ข้อคำถามและสถิติทางการวิจัยมาคำนวณจากการจัดเก็บข้อมูลทั้งตัวเลขและข้อคำถามปลายเปิดให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นสะท้อนต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการเรียนวิชาวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
3. เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการเรียนวิชาวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางแก่นิสิตเกี่ยวกับการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัญหาการเรียนวิชาการวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2๕๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
2. ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
3. เป็นข้อมูลแก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมาในการนำไปพัฒนาการเรียนการสอนในคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ นิสิตคณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling)
2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรมี 2 ประเด็น คือ ปัญหาการเรียนวิชาการวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง และแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง หมายถึง รายวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นวิชาเอก ที่จัดการเรียนการสอนในคณะมนุษยศาสตร์ต้องศึกษาในชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖

2. ปัญหาการฟังและการพูด หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องของนิสิติในการเรียนวิชาการวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง อันเกิดจากความกลัวที่จะใช้ภาษาอังกฤษไม่กล้าที่จะพูดกับเพื่อนหรืออาจารย์ ไม่เข้าใจในหลักไวยากรณ์ และการขาดการฝึกฝน

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ หมายถึง วิธีการ แนวทาง หลักปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

4. นิสิตชั้นปี 2 คณะมนุษยศาสตร์ หมายถึง คฤหัสถ์ที่สมัครเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในคณะมนุษยศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ และได้ขึ้นทะเบียนเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรศึกษา

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 25๖๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 5 คนโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองแบ่งออกเป็น ตอน 2 ประกอบไปด้วย

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ มีปัญหามากที่สุด (4) มีปัญหามาก (3) มีปัญหาปานกลาง (2) มีปัญหาน้อย (1) จำนวน 21 ข้อ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากตำรา เอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางเพื่อนำมาวิเคราะห์ กำหนดแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. นำข้อมูลที่ได้เรียบเรียง ปรับปรุง สร้างแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ

3. นำแบบสอบถามเสนอให้ที่ปรึกษาเพื่อตรวจแก้ไขสำนวนและความถูกต้องของเนื้อหา แล้วนำกลับไปปรับปรุงให้ถูกต้อง

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจแก้ไขสำนวนภาษาและความถูกต้องของเนื้อหาอีกครั้งแล้วนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เก็บรวบรวมข้อมูลกับนิสิตที่เป็นประชากรด้วยตนเองทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องช่วยคำนวณ โดยวิเคราะห์ระดับปัญหาการเรียนวิชาการอ่านพระไตรปิฎกภาคภาษาอังกฤษด้วยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับปัญหาการเรียนวิชาวิชาการอ่านพระไตรปิฎกภาคภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยกำหนดเอง ดังนี้

8.00-9.99 หมายถึง ระดับกลางมากที่สุด

6.00-7.99 หมายถึง ระดับกลางมาก

4.00-5.99 หมายถึง ระดับกลางปานกลาง

2.00-3.99 หมายถึง ระดับกลางน้อย

ซึ่งผู้วิจัยใช้สูตรในการคำนวณค่า ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D) ดังนี้

1. หาค่าคะแนนเฉลี่ย($\bar{x}$)

โดยใช้สูตร

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ ($\bar{x}$) = คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนนิสิต

2.หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน

$\sum X^2$ = ผลรวมของคะแนนของนิสิต

$(\sum X)^2$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N = จำนวนนิสิต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วปรากฏผลในตารางที่ ๑ ข้างล่าง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

ข้อ	ปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง	$\bar{x}$	S.D.	ระดับปัญหา
1	เนื้อหารายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางไม่สัมพันธ์กับความรู้พื้นฐานของนิสิต	2.20	4.40	ปานกลาง
2	การตั้งจุดประสงค์การเรียนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	2.60	5.20	ปานกลาง
3	ความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง	2.80	5.60	ปานกลาง
4	การใฝ่รู้ใฝ่คิดในการศึกษาเพิ่มเติมนอกบทเรียน	2.00	4.00	ปานกลาง
5	ความสม่ำเสมอในการเข้าห้องเรียน	2.40	4.80	ปานกลาง
6	การประเมินผลตรงตามแผนการเรียนรู้	1.80	3.22	น้อย
7	แรงจูงใจในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง	2.40	4.80	ปานกลาง
8	บทเรียนไม่ได้เรียงจากง่ายไปหายาก	2.40	4.80	ปานกลาง
9	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางที่แตกต่างกัน	2.60	5.20	ปานกลาง

10	ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ	3.40	6.80	มาก
11	ทักษะในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง	3.20	6.40	มาก
12	ความรู้สึกไม่ดีต่อรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางคือเป็นรายวิชาที่ยาก	2.80	5.60	ปานกลาง
13	ความพยายามในการทำความเข้าใจบทเรียน	2.20	4.40	ปานกลาง
14	เป้าหมายในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง	2.60	5.20	ปานกลาง
15	โอกาสในการทำกิจกรรมภาษาอังกฤษที่ตนเองชอบ	2.00	4.00	ปานกลาง
16	คาบสอนที่กำหนดให้เหมาะสมกับบทเรียน	1.80	3.22	น้อย
17	ที่พักอาศัยในการเรียน	1.80	3.22	น้อย
18	ระยะทางของการเดินทางมาเรียน	2.20	4.40	ปานกลาง
19	การอธิบายและสร้างความเข้าใจในบทเรียนของอาจารย์	2.00	4.00	ปานกลาง
20	การนำเสนอบทเรียนของอาจารย์ผู้สอน	2.00	4.00	ปานกลาง
21	ความเชื่อมั่นในอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง	2.20	4.40	ปานกลาง
รวมปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง		2.35	4.65	ปานกลาง

จากตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ =2.35, S.D.=4.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อที่ 1 เรื่องเนื้อหารายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางไม่สัมพันธ์กับความรู้พื้นฐานของนิสิต มีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.20 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตมีความรู้พื้นฐานด้านการแปลแตกต่างกัน

ข้อที่ 2 เรื่อง การตั้งจุดประสงค์การเรียนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.60 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตบางส่วนมีจุดประสงค์ที่แน่นอนในการเรียนวิชาการฟังและ การพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

ข้อที่ 3 เรื่อง ความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้2.80อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตขาดความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

ข้อที่ 4 เรื่อง การใฝ่รู้ใฝ่คิดในการศึกษาเพิ่มเติมนอกบทเรียนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้2.00อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่านิสิตขาดการเอาใจใส่ในการหาความรู้เพิ่มเติมนอกเวลาเรียน

ข้อที่ 5 เรื่องความสม่ำเสมอในการเข้าห้องเรียนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้2.40อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลางวิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตบางส่วนเข้าเรียนวิชาหลักการแปลไม่สม่ำเสมอ

ข้อที่ 6 เรื่องการประเมินผลตรงตามแผนการเรียนรู้มีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 1.80 อยู่ในระดับที่มีปัญหาน้อย วิเคราะห์ผลได้ว่าการประเมินผลการเรียนไม่ตรงตามแผนและเนื้อหาที่อาจารย์สอน

ข้อที่ 7 เรื่องแรงจูงใจในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง มีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.40 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่ขาดแรงจูงใจในการเรียนวิชาหลักการแปล

ข้อที่ 8 เรื่องบทเรียนไม่ได้เรียงจากง่ายไปหายากมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.40 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่าการเรียงบทเรียนจากง่ายไปยากมีความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในการเรียนเป็นอย่างมาก

ข้อที่ 9 เรื่องความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางที่แตกต่างกันมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.60 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ต่างกันมาก

ข้อที่ 10 เรื่อง ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 3.40 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ

ข้อที่ 11 เรื่องทักษะในวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.42 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่านิสิตมีทักษะในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางอยู่ส่วนหนึ่ง

ข้อที่ 12 เรื่อง ความรู้สึกไม่ดีต่อรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางคือเป็นรายวิชาที่ยากมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.42 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตบางส่วนมีความรู้สึกไม่ดีต่อการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

ข้อที่ 13 เรื่อง ความพยายามในการทำความเข้าใจบทเรียนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.28 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตขาดความพยายามในการทำความเข้าใจในบทเรียนวิชาหลักการแปล

ข้อที่ 14 เรื่องเป้าหมายในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง มีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.71 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่านิสิตมีเป้าหมายในการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางที่ไม่ชัดเจน

ข้อที่ 15 เรื่องโอกาสในการทำกิจกรรมภาษาอังกฤษที่ตนเองชอบมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.57 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่ามีโอกาสในการทำกิจกรรมภาษาอังกฤษที่ตนเองชอบน้อย

ข้อที่ 16 เรื่อง คาบสอนที่กำหนดให้เหมาะสมกับบทเรียนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.85 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่า คาบเรียนไม่มีความเหมาะสมกับบทเรียน

ข้อที่ 17 เรื่องที่พักอาศัยในการเรียนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.42 อยู่ในระดับที่มีปัญหาปานกลาง วิเคราะห์ผลได้ว่าที่พักอาศัยของนิสิตมีความไม่พอดีต่อแหล่งข้อมูลในการเรียน

ข้อที่ 18 เรื่องระยะทางของการเดินทางมาเรียนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.71 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องระยะทางในการเดินทางมาเรียน

ข้อที่ 19 เรื่องการอธิบายและสร้างความเข้าใจในบทเรียนของอาจารย์มีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.71 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่านิสิตมีการอธิบายและสร้างความเข้าใจในบทเรียนที่ยังไม่ดีพอ

ข้อที่ 20 เรื่อง การนำเสนอบทเรียนของอาจารย์ผู้สอนมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 2.57 วิเคราะห์ผลได้ว่า การนำเสนอบทเรียนของอาจารย์ผู้สอนมีปัญหาและไม่สอดคล้องทั้งความรู้พื้นฐานนิสิตและบทเรียน

ข้อที่ 21 เรื่อง ความเชื่อมั่นในอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางมีคะแนนเต็ม 4 คะแนนที่ได้ 3 อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก วิเคราะห์ผลได้ว่า นิสิตขาดความเชื่อมั่นในอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 25๖๖ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

1. ทักษะในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง

สาเหตุที่มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

สำหรับข้อ ทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางที่แตกต่างกัน ที่มีปัญหาอยู่ในระดับมากนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีสาเหตุมาจาก

1) นิสิตมีวุฒิการศึกษาเดิมที่แตกต่างกัน เพราะว่า ปัจจุบันเด็กนักเรียนหรือพระภิกษุสามเณรสามารถเรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากสถาบันการศึกษา เป็นต้นว่า โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ หรือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) หรือ ศูนย์การศึกษาประจำตำบลและชุมชน

ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) หรือโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปของภาครัฐและเอกชน ซึ่งสถาบันการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดมีระบบการเรียน การสอนที่แตกต่างกัน

2) นิสิตมีความรู้สึกเดิมว่าภาษาอังกฤษนั้นเป็นภาษาที่ยากเรียนแล้วไม่สามารถเข้าใจหลักไวยากรณ์ได้ทำให้นิสิตขาดความกระตือรือร้นในการเรียนจึงส่งผลให้นิสิตขาดทักษะไปด้วย

แนวทางการแก้ไขปัญหา

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อ ทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลางที่แตกต่างกันนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรแก้ปัญหาดังนี้

1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมา วิทยาเขตนครราชสีมา ต้องจัดให้มีการสอบแข่งขันโดยนำการสอบตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดสำหรับนักเรียนที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศ ที่เรียกว่า Entrance และต้องจัดให้มีการสอบอย่างเคร่งครัดและโปร่งใส

2) ผลการสอบเข้าสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาต่างประเทศนั้นต้องมีผลการสอบผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ถ้าผู้สมัครท่านใดมีผลการสอบไม่ผ่านเกณฑ์ในรายวิชาภาษาอังกฤษ ต้องจัดให้มีการเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมอย่างน้อย 30 ชั่วโมง และจัดให้มีการสอบประเมินผลอีกครั้ง

3) ต้องให้นิสิตฝึกฟังและพูดภาษาอังกฤษในห้องเรียนอยู่บ่อยๆ เพื่อเพิ่มทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษแก่นิสิต

2. ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ

สาเหตุที่มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

สำหรับข้อ ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษที่มีปัญหาอยู่ในระดับมากนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีสาเหตุมาจาก

1) นิสิตบางท่านไม่ได้ศึกษาไวยากรณ์ภาษาอังกฤษมา เมื่อเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนซึ่งผู้วิจัยต้องสอนตามขอบข่ายรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระดับกลาง ซึ่งถือว่า Road Map หรือ Course Outline ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งนิสิตจะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมนอกบทเรียนเพิ่มที่จะได้เข้าใจในหลักไวยากรณ์อังกฤษมากขึ้น

2) นิสิตไม่กล้าพูดและสนทนาภาษาอังกฤษระหว่างเพื่อน ไม่ชอบฟังและพูดภาษาอังกฤษ หรือแหล่งความรู้ภาษาอังกฤษอื่นๆ จึงทำให้ขาดทักษะในการฟังและพูดเป็นอย่างมาก

แนวทางการแก้ไขปัญหา

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อ ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรแก้ปัญหาดังนี้

1) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ ต้องจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษระดับต้น เน้นเรื่องไวยากรณ์ระดับกลาง เน้นเรื่องการพูดสนทนาในรูปแบบต่างๆ และระดับสูง เน้นการอ่าน และการพูดระดับนานาชาติ

2) จัดการเรียนเสริมเรื่อง ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเพิ่มเติมให้กับนิสิตที่มีปัญหา เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษให้ดีขึ้น

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **การวิจัยโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. 2536.

กรมสามัญศึกษา. **รายงานผลงานประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา ปี พ.ศ. 2530**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา. 2536.

กิติมา ปรีดีดิลก. **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์, 2538.

คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.

ถนอม รัตนศรี. **ปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนพระปริยัติธรรม**, เอกสารอัดสำเนา ฝ่ายวิชาการ, 2543.

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน. **เทคนิคการสอน.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.

สุธีระ ทานตวณิช. **การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2532.

สุวิทย์ มูลคำ, อรทัย มูลคำ. **วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ.** กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล. 2545.

สุนิดา ปานดำรง. **ความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรในสถานประกอบการธุรกิจโรงแรมจังหวัดปทุมธานี.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. 5(1), 2566.

กมลวรรณ โดมศรีฟ้า. **การศึกษาการใช้กิจกรรมการพูดเพื่อการสื่อสารในการพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.

องอาจ ผู้จำเริญ, หควณ ชูเพ็ญ, **บทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาโรงเรียนสารคามพิทยาคม.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 35(1), 2565.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดย ศิริรัตน์ นาคิน

Book Review: “Learning Management in Contemplative Education” by Sirirat Nakhin

พระปัญญา กิตฺติปญฺโญ
Phra Panya Kittipanyo
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา
Manatsawee Monpannawatthana
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
Institute for Innovative learning Mahidol University
Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

บทนำ

ในยุคที่การศึกษากำลังเผชิญกับความท้าทายหลากหลายรูปแบบ การค้นหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมกลายเป็นประเด็นสำคัญ หนังสือ "การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา" โดย ศิริรัตน์ นาคิน นำเสนอมุมมองและแนวทางที่น่าสนใจในการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยนำเสนอหลักการและวิธีการของจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการตระหนักรู้ของผู้เรียน

ความเบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือ

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็นหลายบท ครอบคลุมตั้งแต่แนวคิดพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา ไปจนถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนและการประเมินผล ผู้เขียนได้รวบรวมทั้งทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ พร้อมทั้งยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในบริบทการศึกษาไทย ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและเห็นภาพการนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นสำคัญของหนังสือ

1. แนวคิดพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา

- ปรัชญาและหลักการ: หนังสืออธิบายถึงรากฐานทางปรัชญาของจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดตะวันออกและตะวันตก เน้นการพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเอง การเชื่อมโยงกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

- การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: อธิบายกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวผู้เรียน ทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม

- ความสำคัญของสติและการใคร่ครวญ: เน้นย้ำถึงบทบาทของสติและการใคร่ครวญในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเข้าใจตนเองและโลกรอบตัวอย่างลึกซึ้ง

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้

- การออกแบบกิจกรรม: นำเสนอหลักการและแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักจิตตปัญญาศึกษา โดยคำนึงถึงการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง

- เทคนิคและวิธีการ: อธิบายเทคนิคต่างๆ อย่างละเอียด เช่น การฝึกสมาธิ การสุนทรียสนทนา การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การเขียนบันทึกสะท้อนคิด โดยให้ตัวอย่างและคำแนะนำในการนำไปใช้

- การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้: เสนอแนวทางในการสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์ในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา

3. บทบาทของครูและผู้เรียน

- การเปลี่ยนแปลงบทบาทครู: อธิบายถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้สร้างแรงบันดาลใจ และผู้ร่วมเรียนรู้

- การพัฒนาตนเองของครู: เน้นความสำคัญของการพัฒนาจิตตปัญญาของครูเอง เพื่อให้สามารถนำพาผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง

- การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน: นำเสนอวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการสะท้อนคิด

4. การประเมินผล

- แนวทางการประเมินแบบองค์รวม: เสนอรูปแบบการประเมินผลที่ไม่เน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ครอบคลุมถึงพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมของผู้เรียน

- เครื่องมือการประเมิน: แนะนำเครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนคิด การทำแฟ้มสะสมงาน การประเมินตนเอง และการประเมินโดยเพื่อน

- การใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนา: อธิบายวิธีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

จุดเด่นของหนังสือ

1. ความครอบคลุมและลึกซึ้ง

- เนื้อหาครอบคลุม: หนังสือนำเสนอเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติของจิตตปัญญาศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่แนวคิดพื้นฐานไปจนถึงการนำไปใช้ในห้องเรียนจริง

- การวิเคราะห์เชิงลึก: ผู้เขียนวิเคราะห์แนวคิดและหลักการของจิตตปัญญาศึกษาอย่างลึกซึ้ง โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาการศึกษา

- การอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ: มีการอ้างอิงงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง ทำให้เนื้อหามีความน่าเชื่อถือและมีน้ำหนักทางวิชาการ

2. การเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

- ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม: ผู้เขียนนำเสนอตัวอย่างการนำแนวคิดไปใช้ในห้องเรียนจริง ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพการปฏิบัติได้ชัดเจน

- แนวทางการประยุกต์ใช้: มีการให้คำแนะนำและข้อควรระวังในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในบริบทต่างๆ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม

- การแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง: นำเสนอวิธีการจัดการกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ เช่น การจัดการกับความต้านทานของผู้เรียนหรือข้อจำกัดของระบบการศึกษา

3. ความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทไทย

- การปรับให้เข้ากับบริบทไทย: ผู้เขียนได้ปรับแนวคิดและวิธีการของจิตตปัญญาศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและระบบการศึกษาไทย

- การเชื่อมโยงกับนโยบายการศึกษา: มีการวิเคราะห์ความสอดคล้องของจิตตปัญญาศึกษากับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของไทย

- การตอบสนองต่อความท้าทายปัจจุบัน: หนังสือนำเสนอวิธีการใช้จิตตปัญญาศึกษาในการรับมือกับปัญหาและความท้าทายที่เยาวชนไทยกำลังเผชิญในยุคปัจจุบัน

4. การนำเสนอกรณีศึกษา

- ความหลากหลายของกรณีศึกษา: หนังสือนำเสนอกรณีศึกษาจากหลากหลายระดับการศึกษาและบริบท ทำให้ผู้อ่านเห็นความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

- การวิเคราะห์เชิงลึก: แต่ละกรณีศึกษามีการวิเคราะห์อย่างละเอียด ทั้งในแง่ของความสำเร็จและความท้าทาย

- การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง: กรณีศึกษาแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการใช้จิตตปัญญาศึกษา ทั้งในแง่ของการพัฒนาผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ความท้าทายในการนำไปปฏิบัติ: แม้ว่าหนังสือจะให้แนวทางที่ดี แต่การนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในระบบการศึกษาปัจจุบันอาจมีความท้าทาย ผู้เขียนอาจเพิ่มการอภิปรายเกี่ยวกับอุปสรรคและวิธีการจัดการกับความท้าทายเหล่านี้ 2. การประเมินผลระยะยาว: หนังสืออาจเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลระยะยาวของการใช้แนวทางจิตตปัญญาศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลในระยะยาว และ 3. การเปรียบเทียบกับแนวทางอื่น: อาจมีการเปรียบเทียบจิตตปัญญาศึกษากับแนวทางการจัดการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นจุดเด่นและข้อจำกัดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทสรุป

หนังสือ "การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา" โดย ศิริรัตน์ นาคิน เป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับวงการการศึกษาไทย ด้วยการนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม หนังสือนี้ไม่เพียงแต่ให้ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังมีคำแนะนำในการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

แม้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่คุณูปการของหนังสือเล่มนี้ต่อการพัฒนาการศึกษาไทยก็มีอย่างมาก ผู้ที่สนใจในการปฏิรูปการศึกษาและต้องการแนวทางใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้ควรอย่างยิ่งที่จะได้อ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะนอกจากจะได้ความรู้แล้ว ยังอาจได้แรงบันดาลใจในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความหมายและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนา : ด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทย

Modernity in Buddhism: Human Rights of Thai Monks

พระครูวิจิตรธรรมโกศล
Phrakru Wichitthammakoson Kusalachitto
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
กฤตสุชิน พลเสน
Kritsuchin Pholsen
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Department of Buddhism and Philosophy,
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาของไทยด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทย มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์วาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนที่ผลิตโดยพุทธทาสภิกขุ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธีในแบบรื้อสร้าง เพื่อระบุชุดความรู้ที่มีอยู่ในวาทกรรม เพื่อเปิดเผยเกี่ยวกับสมมติฐานทางอุดมการณ์เพื่อหากลวิธีทางวาทกรรม กลวิธีทางโวหาร กลวิธีทางคำศัพท์ เพื่อค้นหาว่าวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้เชื่อมกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจได้อย่างไร และเพื่อเปิดเผยว่าวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นมาในช่วงเวลาที่ผ่านได้อย่างไร โดยอาศัยวิธีวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในแบบนอร์มัน แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough) และการศึกษาประวัติศาสตร์ในแบบมิเชลฟูโกลต์ (Michel Foucault)

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า วาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพุทธทาสภิกขุและสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นมรดกทางความคิดท่ามกลางกระแสแห่งความเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาที่เรียกกันว่า “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (socially engaged Buddhism)” ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาไทย (Thai Buddhist modernism) ในยุคหลังอาณานิคม วาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี เป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์เถรวาทในแบบพุทธทาสภิกขุ วาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยทั้งสามรูปเป็นสหวาทกรรม (interdiscourse) ที่ถูกร้อยเรียง

อย่างดี และมีความน่าโน้มน้าวจิตใจ จึงสามารถเปลี่ยนมุมมองของผู้คนที่มีแนวโน้มไปทางระพุทธศาสนา การวิเคราะห์ตัวบทบอกเป็นนัยว่าไตรสิกขาถูกใช้เป็นเกณฑ์ในการผลิตวามกรรมเถรวาท รวมถึงวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยทั้งสามรูป และแสดงชัดว่าพระสงฆ์ทั้งสามรูปค่อนข้างระแวงสงสัยเกี่ยวกับมิติการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนโดยเตือนว่าการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนดังที่มีอยู่ในโลกนั้นยังคงไม่เพียงพอที่เราจะสามารถรักษาสันติภาพและสวัสดิภาพทางสังคมในโลกได้จริง เมื่อตรวจสอบวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ อย่างละเอียด พบว่าวาทกรรมเหล่านี้สะท้องถึงการมีฐานคติทางอุดมการณ์และเป็นรูปแบบหนึ่งของการด้านทานทางวัฒนธรรมตะวันตก อัตลักษณ์ทางวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยดัง กล่าวอยู่ในฐานคติทางอุดมการณ๑ที่เกี่ยวข้องกับพุทธปัญญาและไตรสิกขา แนวคิดเรื่องปัญญาพบว่าแพร่กระจายในตัวบทในหัวข้อสิทธิมนุษยชน ปัญญานี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องไตรสิกขาซึ่งเป็นทั้งโครงสร้างและเกณฑ์ที่ถูกใช้ในการตัดสินคุณค่าความดี ในเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนา ปัญญาถูกใช้ให้หมายถึงพระพุทธศาสนา อวิชชาถูกใช้กับความไม่รู้ หรือความล้มเหลวที่จะมองโลกตามที่เป็นจริง หรือความไม่เข้าใจในพุทธธรรม อย่างไรก็ตาม ในงานวรรณกรรมเถรวาทในบริบทแห่งยุคสงครามเย็น ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนมักถูกผูกโยงกับเรื่องอวิชชา อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาในบริบทสงครามเย็นนี้ รูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิจารณ์สังคมนิยม เสรีนิยม วัตถุนิยม บริโภคนิยม และจักรวรรดินิยม การสร้างคำและสำนวนสมัยใหม่เพื่อดึงความสนใจของสาธารณชนการลดปกรณัมในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนาในแบบใหม่ การวิเคราะห์พุทธธรรมในลักษณะใหม่เพื่อหาทางออกให้กับปัญหาสังคมที่มาจากความวุ่นวายทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และการเปลี่ยนรูปแบบทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังเผชิญ ในบริบทเดียวกันนี้ วาทกรรมเถรวาทไทยได้รับอิทธิพลวาทกรรมโลก แต่ในขณะเดียวกันอุดมการณ๑ในวาทกรรมเถรวาทไทยก็ยังทำหน้าที่ต้านทานอำนาจการครอบงำของวาทกรรมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่กำลังแพร่กระจายในสังคมไทย วาทกรรมโต้ในทำนองนี้กำลังกลายเป็นเรื่องแบบแผน

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, พระพุทธศาสนา, พุทธทาสภิกขุ

ABSTRACT

This article aims to examine the modernity of Thai Buddhism concerning the human rights of Thai monks. The study specifically analyzes the human rights discourse produced by prominent figures such as Buddhadasa Bhikkhu, Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), and Phra Maha Wutthichai Wachiramethi using a deconstructive approach. The objectives are to identify the knowledge frameworks within these discourses, uncover ideological assumptions, and analyze rhetorical, linguistic, and discursive strategies to understand how these human rights discourses relate to power dynamics. The study also seeks to reveal how these discourses have evolved over time through critical discourse

analysis following Norman Fairclough’s framework and historical examination influenced by Michel Foucault’s methods.

The research findings indicate that the human rights discourses of Buddhadasa Bhikkhu and Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto) are intellectual legacies shaped within the context of the intellectual movement known as "Socially Engaged Buddhism," a dimension of Thai Buddhist modernism in the postcolonial era. Phra Maha Wutthichai Wachiramethi's discourse on human rights reflects a reproduction of Theravāda ideology inspired by Buddhadasa Bhikkhu. The human rights discourses of these three Thai monks are interconnected and well-structured, possessing strong persuasive power to influence individuals inclined towards Buddhism. The textual analysis suggests that **"Threefold Training" (Trisikkhā)** serves as a criterion for constructing Theravāda discourses, including human rights narratives. The study highlights that these monks are skeptical of the adequacy of human rights laws in achieving true peace and social well-being, warning against the limitations of existing global human rights frameworks. Detailed scrutiny of these discourses reveals their ideological foundations, reflecting a form of cultural resistance against Western influences. The identity of Thai monks' human rights discourse is deeply rooted in Buddhist wisdom (paññā) and the Threefold Training. The concept of wisdom, pervasive in their writings on human rights, is framed as a counter to ignorance (avijjā), which is considered the root cause of societal issues, particularly during the Cold War era. Human rights violations are linked to ignorance, with critiques directed at socialism, liberalism, consumer materialism, and imperialism. In addressing modern challenges, the monks employ innovative language and narratives to engage the public, reinterpret Buddhist teachings, and analyze Buddhist principles to address societal issues arising from political instability, social transformations, and economic changes in Thailand. While Thai Theravāda discourses are influenced by global narratives, they simultaneously resist the dominance of materialistic and consumerist ideologies that pervade Thai society. These evolving discourses are becoming increasingly standardized.

Keywords: Human Rights, Buddhism, Buddhadasa Bhikkhu

บทนำ

เดวิด แอล แม็กมาฮาน (David L. McMahan) นิยามความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนา (Buddhist Modernism) ว่าหมายถึงรูปแบบต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาที่ได้พัฒนาขึ้นโดยปัญญาชนชาวพุทธในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีความมุ่งมั่นในการตอบโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นยุคสมัยใหม่ ดังสะท้อนอยู่ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความไม่แน่นอนทางความรู้ (epistemic uncertainty) ความหลากหลายทางศาสนา (religious pluralism) ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับศาสนา (conflicts between science and religion) สงคราม (war) สิ่งแวดล้อม (environment) เป็นต้น (McMahan, 2008, pp. 5-12) แม็กมาฮานเห็นว่าปัจจัยกระตุ้นที่นำไปสู่ความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาคือ การปะทะสังสรรค์ระหว่างพระพุทธศาสนากับคริสต์ศาสนา (Christianity) การปะทะสังสรรค์ระหว่างพุทธญาณวิทยากับวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและเหตุผลนิยม (scientific naturalism and tradition of rationalism) และการปะทะสังสรรค์ระหว่างพระพุทธศาสนากับลัทธิโรแมนติคเอ็กซ์เพรสชั่นนิสม์ (Romantic Expressionism) รูปแบบต่าง ๆ ของความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาที่ แม็กมาฮานอ้างถึงนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ความพยายามในการตีความพระธรรมในแบบใหม่ (reinterpretation of doctrines) ความพยายามในการลดทอนเรื่องปกรณัม (demythologization) ในจักรวาลวิทยาพุทธ ความพยายามในการลดทอนเรื่องพิธีกรรม(de-emphasis on ritual) แต่ทว่าเน้นเรื่องโลกปัจจุบันนี้ เช่น การเน้นเรื่องงานสังคมสงเคราะห์ (social work) การเน้นเรื่องปรัชญาประชาธิปไตย (philosophy of democracy) ความเท่าเทียมกันทางสังคม (social egalitarianism) เป็นต์น (McMahan, 2012, p. 160)

แม้ศรีลังกาก็มีช่วงระยะเวลาที่จัดว่าเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ดีริชาร์ด เอฟ กอมบริช (Richard F.Gombrich) เรียกพระพุทธศาสนาในทำนองสมัยใหม่ของศรีลังกาว่า “พระพุทธศาสนาในแบบโต้แย้ง (protestant Buddhism)” (Gombrich, 2010, pp. 171-85) ส่วนหนึ่งเพราะพระพุทธศาสนาในแบบโต้แย้งนี้เกิดจากการบริบทของการปะทะระหว่างพระสงฆ์เถรวาทพื้นเมืองกับคณะบาทหลวงเผยแพร่คริสต์ศาสนาของชาติตะวันตกในยุคอาณานิคม ต่อมาศรีลังกาก็มีขบวนการสรรโวทัย (Sarvodaya) ที่นำโดย อริยรัตนะ (Ariyaratne) ที่พยายามประยุกต์หลักธรรมเพื่อมาแก้ปัญหาสังคมในศรีลังกา โดยที่ตนไม่คิดที่จะแสวงหาอำนาจทางการเมืองตรงจุดนี้ คำถามคือความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาของไทยมีไหมเพราะสยามเองก็ต้องประสบกับการล่าอาณานิคมและการเผยแพร่ศาสนาคริสต์จากบรรดาชาติตะวันตกเมื่อร้อยกว่าปีก่อน หากไทยมีความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนา รูปแบบของความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาของไทยนั้นมีรายละเอียดเป็นอย่างไร แม้ว่าตำราไทยส่วนมากยังไม่ค่อยใช้คำว่า “ความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนา” นี้ แต่นักวิชาการตะวันตก เช่น ปีเตอร์เอ แจ็กสัน (Peter A. Jackson) ได้ใช้คำนี้ในบริบทไทยเรียบร้อยแล้ว และเห็นว่าพระธรรมโกศาจารย์ หรือพุทธทาสภิกขุ (1906-1993) เป็นพวกสมัยใหม่ (modernist) เพราะท่านใช้หลักการเหตุผล ตรรกะ วิธีวิทยาศาสตร์ในการอ้างถึงความสำคัญทางภูมิปัญญาของ

พระพุทธศาสนา ดังที่พุทธทาสภิกขุมักกล่าวว่า พระพุทธศาสนารอการพิสูจน์ในด้านความจริงหากใครอยากจะพิสูจน์ (Jackson, 2003, p. 43) โตโมมิ อีโต (Tomomi Ito) เห็นว่าชาวพุทธไทยก็เคยมีความขุ่นเคืองกับชาวคาธอลิกเมื่อไทยมีปัญหากับฝรั่งเศสในประเด็นอินโดจีนในทศวรรษที่ 40 (Ito, 2012, p. 50) ในขณะที่นักวิชาการบางคนเสนอว่าหนังสือ “ธัมมิกสังคมนิยม” ของพุทธทาสภิกขุ เปรียบเสมือนความพยายามของพระสงฆ์ไทยที่จะนำเสนอวิธีรักษาความเจ็บป่วยทางจิตใจและปัญหาอื่น ๆ ที่สังคมไทยกำลังเผชิญในยุคสงครามเย็น (McMahan, 2012, pp. 15-161) นอกจากนั้น แซลลี บี คิง (Sallie B. King) ยอมรับว่า สุลักษณ์ ศิวรักษาและพุทธทาสภิกขุ เป็นผู้นำของขบวนการ“พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism)” ซึ่งเกิดขึ้นจริงในยุคสงครามเย็นด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ลองสำรวจข้อมูลทางประวัติศาสตร์และงานวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาจำนวนมากเพื่อกำหนดลักษณะเด่น ๆ ที่ได้พัฒนาขึ้นในพระพุทธศาสนาในช่วงสองร้อยปีที่ผ่านมา และพบว่า ทั้งวาทกรรมเถรวาทไทยและการตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนาล้วนมีพัฒนาการที่โดดเด่นนับตั้งแต่ยุคอาณานิคม ความเปลี่ยนแปลงทางวาทกรรมเถรวาทไทยถูกพบว่ามีอยู่มากในยุคสงครามเย็น ดังเห็นว่า พุทธทาสภิกขุและสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ตีความพระธรรมในแบบสมัยใหม่ที่สะท้อนความเป็นเหตุเป็นผล และปราชญ์เถรวาททั้งสองได้เทศนาในหัวเรื่องที่หลากหลาย เช่น การพัฒนา การเมือง การศึกษา ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม กฎหมาย เป็นต้น นอกจากนั้น ปราชญ์เถรวาทไทยนิยมใช้คำของยุคสมัยใหม่ แต่ทว่าตนก็ยังไม่เห็นด้วยกับความเป็นยุคสมัยใหม่ของโลกตะวันตก การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเปิดเผยว่าวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยเป็นหนึ่งในบรรดาวาทกรรมเถรวาทไทยที่มีความสำคัญ หากเป็นเช่นนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพุทธทาสภิกขุ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) และพระสงฆ์ไทยรูปอื่น ๆ ในฐานะผู้ผลิตวาทกรรมในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาอาจเป็นเรื่องที่น่าวิจัยค้นคว้าต่อไปและอาจใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจเบื้องตนเกี่ยวกับบริบทของความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาไทย

ตำราในโลกตะวันตกมักอ้างว่านับจากการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (UN Universal Declaration of Human Rights) ในปี ค.ศ. 1948 ศาสนาสำคัญ ต่าง ๆ ของโลกได้เริ่มหันมาใช้สำนวนภาษาสิทธิมนุษยชนมากขึ้น (รวมทั้งพระพุทธศาสนา) ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ออกมาสำรวจคำสอนของศาสนาที่ตนสนใจว่าสัมพันธ์หรือพอที่จะไปได้กับแนวคิดและหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนมากขนาดไหน (Witte, 2012, p. 103) นักวิชาการในโลกตะวันตกและตะวันออกได้พยายามอธิบายในงานวิชาการของตนว่าทั้งสองระบบทางจริยศาสตร์นี้แท้จริงมีความแตกต่างและความเหมือนกันอย่างไร (Traer, 1991, p. 124) ด้วยเหตุนี้คำถาม คือ สำนวนภาษาหรือมโนทัศน์สิทธิมนุษยชนของโลกตะวันตกได้ถูกประยุกต์ใช้ในคำสอนทางพระพุทธศาสนาของไทยแล้วหรือยัง เมื่อฆราวาสไทยได้ใช้คำว่าเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพในชีวิตประจำวันไปเรียบร้อยแล้ว

เมื่อได้ลองสำรวจงานวรรณกรรมและเว็บไซต์ในโลกภาษาอังกฤษในประเด็นสิทธิมนุษยชนกับพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า นักวิชาการจำนวนมากได้อภิปรายประเด็นสำคัญนี้อย่างกว้างขวาง เช่น องค์ดาไลลามะในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวทิเบตทั่วโลกเห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสำคัญและมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังที่ท่านกล่าวว่า ประเด็นสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญมากจนกระทั่งว่าไม่ควรมีความเห็นต่างเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน1อย่างไรก็ตามปราชญ์เถรวาทของไทย เช่น พุทธทาสภิกขุและสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) กลับมีความเห็นที่ค่อนข้างระมัดระวังเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชน และแตกต่างจากองค์ดาไลลามะในด้านรายละเอียด พระสงฆ์ทั้งสองรูปเห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องความดี แต่ก็เป็นเพียงกติกาทางสังคมหรือกฎหมาย สิทธิมนุษยชนมิได้เป็นกฎธรรมชาติ สิทธิมนุษยชนอาจเทียบเท่ากับศีล เรามักมองสิทธิมนุษยชนในแง่ของการปกปูองตัวเองที่จะไม่ให้ผู้อื่นมาละเมิด จึงมีลักษณะของจริยธรรมเชิงลบซึ่งจะต้องระวัง เราต้องพัฒนาไปสู่จริยธรรมเชิงบวก เพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ดีงาม ให้สูงขึ้นไป (พระธรรมปิฎก, 2546ก, น. 20) ในขณะที่พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธีเห็นว่าการฝากสิทธิมนุษยชนไว้กับกฎหมายยังไม่เพียงพอและกล่าวอย่างน่าครุ่นคิดว่าเราปกปูองสิทธิมนุษยชน เพราะเราเป็นแต่พวกที่สนับสนุนการศึกษาเพื่อการทำมาหากิน ซึ่งเป็นเรื่องระดับส่งเสริมสัญชาตญาณในการเอาตัวรอด(พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2552, น. 11-26) ทั้งหมดนี้จึงเป็นเรื่องความแตกต่างที่เกิดขึ้นจริงในด้านรายละเอียดทางความคิดของพระสงฆ์ แง่มุมนี้จึงสมควรรับการศึกษาวิจัย เพื่อที่เราอาจจะสามารถเข้าใจว่าจริง ๆ แล้ว พระสงฆ์ไทยทั้งสามรูปนี้ได้เชิดชูอุดมการณ์อะไร ใช้เครื่องมือทางโวหารในทำนองไหน อะไรคือเกณฑ์ทางจริยศาสตร์ที่พระสงฆ์ใช้ในการตัดสิน วาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยได้ประกอบสร้างอย่างไร และได้พัฒนาขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ในแบบใด

ในด้านความสำคัญของปัญหา สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมากในโลกปัจจุบัน เพราะถูกใช้เป็นเกณฑ์วัดความชอบธรรมของรัฐบาลและมักถูกอ้างในเอกสารสำคัญทางกฎหมายและการเมืองทั่วทั้งโลก ตำราและงานวิจัยที่ศึกษาสาระของสิทธิมนุษยชนจากมุมมองของโลกตะวันตกมีมากมายในท้องตลาด แต่การวิจัยลักษณะที่ชนกลุ่มต่าง ๆ เข้าใจสิทธิมนุษยชนกลับมิค่อยปรากฏ ดังนั้นการศึกษาวิธีที่พระสงฆ์ตีความสิทธิมนุษยชนของโลกตะวันตกและลักษณะที่พระสงฆ์สร้างวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในตัวเอง เพราะสถาบันสงฆ์เป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของไทย นอกจากนั้น สถาบันสงฆ์นี้ยังมีอิทธิพลอย่างมากในการชี้นำทางความคิดของสังคมและในการผลิตสิ่งที่เรียกว่า “อุดมการณ์”

นอกจากนั้น หากลองมองย้อนกลับไปในศตวรรษที่ผ่านมา พระพุทธศาสนาได้กลายเป็นทฤษฎีพื้นเมืองของไทยเพียงทฤษฎีเดียวที่มักถูกใช้เป็นทางเลือกใหม่แก่สังคมไทย เพราะวิธีคิดของคนไทยจำนวนมากยึดโยงกับพระพุทธศาสนา สำนวนไทยจำนวนมากมาจากพุทธวจน แม้แต่ความเป็นไทย(Thai-ness) ก็ยังถูกทำให้เชื่อมโยงกับสถาบันสงฆ์และคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น การเชื่อมโยงคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับประชาธิปไตย การพัฒนาเศรษฐกิจ และสิทธิมนุษยชนในแบบไทย ๆ จึง

เป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญ และนี้อาจสะท้อนถึงความพยายามของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมไทยที่ได้ใช้พระพุทธศาสนาในการตอบสนองต่อความต้องการใหม่ ๆ ที่ได้เกิดขึ้นมาในยุคสมัยใหม่

ยิ่งกว่านั้น เราควรตระหนักว่าวาทกรรมมีบทบาทสำคัญในการควบคุมความคิดของผู้คนในสังคม ผู้ที่มี อำนาจในการเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะได้มากกว่า ก็สามารถควบคุมความคิดของคนกลุ่มอื่นในสังคมได้มากเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ เราไม่ควรมองเรื่องวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทยในแบบผิวเผินว่านี้เป็นเพียงการศึกษาวิจัยวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นเพียงเรื่องราวของพระสงฆ์ที่แสนธรรมดาและมิค่อยมีอิทธิพลมากนักต่อไทยแลนด์ 4.0 หรือต่อการพัฒนาระเทศมากเท่าใดนัก แต่แท้จริงแล้ว เราควรมองประเด็นนี้จากภาพที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะจากกรอบเวลาที่ยาวนานที่เชื่อมบริบทโลก (global context) เข้ากับบริบทท้องถิ่น นี้จะช่วยทำให้เราตระหนักมากขึ้นว่าความเป็นไทยจำนวนไม่น้อยได้สร้างผ่านวาทกรรมเถรวาทไทย (Thai Theravada discourse) และวาทกรรมตะวันตก สถาบันสงฆ์ไทยเองก็ได้มีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นไทย เพราะตนเป็นผู้ผลิตวาทกรรมเถรวาทไทยดังกล่าวและยังมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการตีความและสืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเสาหลักของความเป็นไทยหากลองพิจารณาจากศาสตร์ทางด้านปริชาน วิธีคิดที่เก่าแก่ยาวนานที่สุดในอารยธรรมโลกคือวิธีคิดเชิงจริยศาสตร์และการเมือง วิธีคิดเชิง จริยศาสตร์และการเมืองยังคงเป็นวิธีคิดพื้นฐานที่แฝงอยู่ในแทบทุกมิติทางความคิดของมนุษยชาติที่สถาบันต่าง ๆ ของทุกชาติได้ใช้ในการควบคุมวิธีคิดของสมาชิกของตนเองและกดทับวิธีคิดของสังคมที่ด้อยกว่าตน การศึกษาวิธีคิดทางจริยศาสตร์และการเมืองที่มักแฝงอยู่ในตัวภาษา/วาทกรรมจะช่วยเปิดเผยถึงกลวิธีทางภาษา ตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีพลวัตได้อีกด้วย

แนวคิดศาสนา ก่อนที่จะอธิบายแนวคิดอื่น ๆ การอธิบายเกี่ยวกับนิยามธรรมชาติของศาสนาคงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับหลายมิติของศาสนา เช่น มิติภาษา (language) มิติคำสอน (teachings) และมิติความเป็นสถาบันทางสังคม (social institution) เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอให้คำนิยามเกี่ยวกับศาสนาไว้ ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้ให้นิยามของคำว่า ศาสนา ว่าหมายถึง ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์ (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, น. 233) อย่างไรก็ดีสำหรับพระพุทธศาสนานั้น ซึ่งไม่มีพระเจ้า ไม่ได้เกิดจากอำนาจวิเศษภายนอก มีแต่พระพุทธเจ้าที่เป็นเพียงมนุษย์ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่สามารถเป็นพระพุทธเจ้าได้ (Rahula, 2012, p. I) ในที่นี้ ศาสนาจึงหมายถึงระบบความเชื่อ คำนิยม ความรู้ความจริงที่ถูกถ่ายทอดผ่านวาทกรรมและการปฏิบัติ หรือพิธีกรรม พระพุทธศาสนามีคำสอนแกนกลาง (core teaching) ที่พุทธบริษัทได้ยึดถือและสืบทอดต่อกันมา จนวิวัฒนาการกลายมาเป็นนิกายหรือสำนักต่าง ๆ ดังที่เห็นในปัจจุบัน คำถามที่ตามมาคือ เราจะเรียกหรือพิจารณาพระพุทธศาสนาในลักษณะใดอาจกล่าวในอีกแบบว่า ศาสนาในที่นี้จึงมีลักษณะแบบจารีต (tradition) ที่สืบทอดระบบความเชื่อหรือความรู้ของตนเองผ่านภาษาและหลักปฏิบัติ แต่ในขณะเดียวกัน ศาสนายังสามารถถูกมองได้ว่าเป็นเรื่องโลกทัศน์ (worldview) และปรากฏการณ์ (phenomena) ทั้งนี้ เพราะโดยเนื้อแท้ศาสนาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับระบบความรู้ ความเชื่อ หรือแม้แต่ระบบคำนิยมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ในหลายมิติ

นอกจากนั้น นักปรัชญาบางท่านได้ให้เหตุผลที่น่าสนใจว่า โดยพื้นฐานแล้ว ศาสนาเป็นเรื่องค่านิยม (values) ภาพลักษณ์ (images) และอุปลักษณ์ (metaphors) ศาสนาจึงไม่เกี่ยวกับเรื่องความผิดหรือความถูก ดังในประเด็นต่าง ๆ เช่น พระเจ้า กฎแห่งกรรม หรือพราหมณ์ เป็นต้นเพราะโดยพื้นฐานศาสนาเป็นเรื่องค่านิยม (Taliaferro, 2009, pp. 18-19) สิ่งที่ควรสังเกต คือ ศาสนามีทั้งเนื้อหา (content) และความหมาย (meaning) โดยเฉพาะความหมายทางศีลธรรมที่มีผลต่อวิธีคิดของผู้คนในสังคม ศาสนาและวิธีคิดทางศาสนาจึงสมควรรับการศึกษาวิเคราะห์ในลักษณะเดียวกันกับที่เราเชื่อว่าวิธีคิดแบบบริโภคนิยม ทุนนิยม และปัจเจกชนนิยมมักมีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ เพราะวิธีคิดแบบจริยศาสตร์และศาสนามักทับซ้อนหรือมาก่อนวิธีคิดเรื่องความดีในแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะวิธีคิดแบบปัจเจกชนนิยมและทุนนิยมเสรีการที่เราจะศึกษาวิจัยศาสนาในฐานะปรากฏการณ๑ทางสังคมเป็นเรื่องดีแต่ก็ยังเป็นเรื่องที่จับต้องได้ยาก ดังนั้น การหันมาศึกษาวาทกรรมในรูปตัวบท (text) ร่วมกับปรากฏการณ๑สังคมอื่น ๆ ในฐานะมิติที่สามารถจับต้องได้ของศาสนาอาจทำให้เราสามารถค้นพบอะไรบางอย่างที่อาจเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ โดยเฉพาะความเป็นยุคสมัยใหม่ของศาสนามีลักษณะเช่นไร

ในนัยข้างต้น งานวิจัยนี้จึงเน้นการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งในมิติความหมายผ่านวาทกรรม หรืออุดมการณ์ และปรากฏการณ์ทางสังคมที่ถูกทำให้ปรากฏออกมาในรูปของวาทกรรม ซึ่งในงานวิจัยนี้พิจารณาในฐานะหลักฐานทางตัวบท (textual evidence) ที่จับต้องได้จริง หรือมีความเป็นรูปธรรม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

แนวคิดพระพุทธศาสนาเถรวาทเถรวาทเป็นนิกายหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่ยังดำรงเหลืออยู่ในยุค ปัจจุบันและสามารถพบได้อย่างแพร่หลายในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เถรวาทยังเป็นจารีตหลักในศรีลังกา พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา (Prebish, 1993, pp. 258-259) ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาเถรวาทได้รับการนิยามออกไปหลายอย่าง โดยทั่วไป คำว่า “เถรวาท” แปลว่า ตามแนวทางของพระเถระอย่างไรก็ตาม คำว่า “เถรวาท” มีนัยทางประวัติศาสตร์มากมาย ดังเห็นว่า พุทธโฆษา (Buddhaghosa) ของลังกาทวีปได้ใช้คำนี้เพื่อหมายถึงสายของพระสงฆ์ที่สืบเนื่องมาจากการประชุมสังคายนาครั้งที่ 1 (1st Buddhist Council) ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธจึงไม่ได้หมายถึงสำนักหรือนิกายอย่างที่ชาวพุทธเข้าใจกันในปัจจุบันนี้ (Buswell & Lopez, 2014, p. 904)

อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้ได้ใช้คำอธิบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เห็นว่าคำว่า “เถรวาท” หากแปลตามพยัญชนะ อาจหมายถึงคำสอนหรือคำพูดของพระเถระ แต่นี้อาจไม่ได้สะท่อนมิติทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาเท่าไรนัก คำนี้อาจแปลในอีกแบบว่าคำประกาศของพระเถระ อันมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธานที่ให้คงคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้เหมือนเดิม โดยไม่มีการถอดถอนและบัญญัติเพิ่มเติม คำว่าเถรวาทนี้คงมีเค้ามูลแห่งการเกิดขึ้นมาตั้งแต่ภายหลังพุทธปรินิพพานประมาณสามเดือน คำนี้มีความหมายบ่งบอกเป็นนัยว่าให้พระสงฆ์รักษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้ โดยไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ถอดถอนและไม่บัญญัติเพิ่ม พระสงฆ์สายนี้จึงได้ชื่อว่า “เถรวาท” (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2560, น. 6-7)

ดังนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทในที่นี้จึงหมายถึงศาสนาของกลุ่มบุคคล (พุทธบริษัท) ที่เชื่อในจารีตหรือระบบความเชื่อในแบบเถรวาทที่พัฒนา หรือมีต้นตอทางญาณวิทยาจากพระไตรปิฎกของลังกา ทั้งนี้ เราต้องสังเกตว่าคำว่า “ศาสนา” เป็นคำที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแปลคำว่า “religion”ในภาษาอังกฤษ แต่ในสมัยพุทธกาล คำสอนทางพระพุทธศาสนามักเรียกกันว่า “ธรรมวินัย” นี้อาจเป็นการพิจารณาพระพุทธศาสนาที่ตัวของพระพุทธศาสนาเองล้วน ๆ ว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 2 อย่าง คือ ธรรมกับวินัย ส่วนชื่อที่สองคือ “พรหมจรรย์” นี้เป็นการมองพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับคน พระพุทธศาสนาเถรวาทยึดพระไตรปิฎกเป็นเกณฑ์ตัดสินในด้านคำสอนและมีความเชื่อว่าพระมหินทเถระ โอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นผู้นำคัมภีร์ไปลังกา (สิงหล) แล้วแปลคัมภีร์เป็นภาษาสิงหลโบราณที่มหาวิหาร เพื่อปูองกันไม่ให้คำสอนทางพระพุทธศาสนาปะปนกับคำสอนของลัทธิอื่น ๆ ต่อมา พระพุทธโฆษาจารย์ ปราชญ์ชาวอินเดียได้แปลคัมภีร์เหล่านั้นเป็นตันติภาษา

อย่างไรก็ดีแฮร์มานน์ โอลเดนเบิร์ก (Hermann Oldenberg) นักภารตวิทยา ชาวเยอรมัน เห็นว่าพระมหินทเถระไม่ใช้บุคคลที่นำคัมภีร์ไปลังกาเอง แต่ทว่าฝากคัมภีร์ไปกับพ่อค้าชาวกาลิงคะที่ไปค้าขายในลังกา คุณะรัตเน ปนะโบกเก (Gunaratne Panabokke) อ้างข้อมูลของทมิฬในอินเดียภาคใต้ระบุว่าพระมหินทเถระสอนธรรมอยู่ในอินเดียภาคใต้ นี้จึงสอดคล้องกับหลวงจีนหยวนฉ่าง (Yuan Chwang) ที่ได้บันทึกไว้ (สมิทธิพล เนตรนิมิต, 2562, น. 127) อย่างไรก็ตาม พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ (307-267 ปีก่อนคริสตกาล) กษัตริย์ผู้ครองนครอนุราธปุระ และเป็นพระมหากษัตริย์ลังกาพระองค์แรกที่ทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก นอกจากนั้น พระเจ้าวัฏฏคามินีอภัย (161-137 ปีก่อนคริสตกาล) พระเจ้าวิชัยพาหุที่ 1 (พ.ศ. 1598-1653) และพระเจ้าปรากรมพาหุที่ 1 (พ.ศ. 1697-1730) ล้วนมีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะในการสร้างพระไตรปิฎก (ดินาร์ บุญธรรม, 2555, น. 281)

หากพิจารณาในด้านหลักคำสอน ทั้งนิกายเถรวาทและมหายานต่างมีแก่นคำสอนหลัก ๆ ร่วมกัน เช่น อริยสัจสี่ ปฏิจจสมุปบาท มรรคมีองค์แปด และอนัตตา ความแตกต่างระหว่างสองนิกายมีอยู่ในเรื่องปลีกย่อย ดังที่ พอล วิลเลี่ยมส์ (Paul Williams) กล่าวว่า หากเราย้อนกลับไปพิจารณาคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า เราจะพบการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งว่า สิ่งที่มองดูว่าเป็นเอกภาพ (unities) แท้จริงามารถแบ่งออกเป็นส่วนประกอบ (constituants) และด้วยวิธีคิดวิเคราะห์เช่นนี้ ความหลากหลายในโครงสร้างธรรมชาติจึงถูกเปิดเผยออกมา ขีดความสามารถที่จะสามารถมองไปไกลกว่าเอกภาพของรูปที่คำของภาษาได้สรรสร้างหรือแม้แต่ปรุงแต่งให้แก่เรา นี้เป็น ปัจจัยสำคัญในการก่อกำเนิดขึ้นของวิปัสสนากัมมัฏฐาน (insight meditation) นี้คือการรู้/พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง (seeing things the way they are) ซึ่งก็คือจุดเริ่มที่นำไปสู่นิพพาน (nirvana) หรือการตรัสรู้ (enlightenment) หรือการหยุดจากสภาวะคลุมเครือมืดมนทางจริยธรรมและอวิชชา(cessasion of moral obscurations and ignorance) (Williams, 2010, p. 2) ตรงจุดนี้ การที่ พอล วิลเลี่ยมส์ได้กล่าวถึงโครงสร้างของภาษาที่ทำให้มนุษย์หลงทาง (misleading linguistic construct) ดังที่เราพบในภาษามนุษย์ จึงสะท้อนความจริง

ที่ว่าภาษาในบางมิติก็มีส่วนสำคัญในการปิดบังความจริงของมนุษย์ หรือทำให้มนุษย์ไม่สามารถคิดในแบบที่แตกต่างออกไป อันเนื่องจากกระบวนการทางสังคมที่ทำให้มนุษย์คุ้นเคยกับตรรกะบางอย่างที่อยู่ในระบบความหมายของภาษา ประเด็นนี้จึงตรงกับฐานคติของทฤษฎีการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ต้องการเปิดเผยบางมิติของภาษาที่อาจคลุมเครือหรือแม้แต่ปิดบังความจริง ดังปรากฏในแนวคิดเรื่องความหมายนัยแฝง/ความหมายโดยนัย (implicature) ฐานคติ (assumption) ข้อสรุปโดยนัย (implication) ความนัย (subtext) เป็นต้น

บทสรุป

ผลการวิจัยได้ตอกย้ำว่าความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาถูกกำหนดด้วยเกณฑ์บางอย่าง นั่นคือ ความเปลี่ยนแปลงทางภาษาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะความรู้เชิงวาทกรรม หรือกฎเกณฑ์ทางความรู้และความจริง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ากฎเกณฑ์ทางความรู้และความจริงที่เกี่ยวกับโลกวิทยา จักรวาลวิทยา ภูมิศาสตร์ฯลฯ ดังที่พบในพระไตรปิฎกมิได้ถูกเน้นอีกต่อไปในตำราคำสอนทางพระพุทธศาสนาในช่วงเวลาของยุคปรับเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย (modernization) หรือในช่วงแรกของความเป็นยุคสมัยใหม่ (modernity) หรือต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ในช่วงนี้ ชนชั้นนำสยาม มักเน้นเฉพาะความรู้บางชนิดในพระไตรปิฎก หรือสิ่งที่โลกตะวันตกอาจเรียกว่า “กฎเกณฑ์ทางจริยศาสตร์”แทน อันเนื่องจากสำนึกทางสังคมที่ถูกพัฒนาขึ้นใหม่ วิธีเล่าอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ถูกปรับให้ทันสมัยมากขึ้นในยุคหลังอาณานิคม เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น การหันกลับไปตรวจสอบตัวอย่างของตัวบทคำสอนทางพระพุทธศาสนาในยุคอาณานิคมและยุคหลังอาณานิคมเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องจำเป็นและน่าสนใจ เพื่ออธิบายว่า ทำไมการเล่าอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาในแบบใหม่จึงเกิดขึ้น หรือ ทำไมตำราแบบเรียนที่ใช้ในโรงเรียนรัฐบาลไทยในยุคปัจจุบันจึงสะท้อนการเน้นแต่กฎเกณฑ์ทางความรู้และความจริงบางอย่าง เช่น กฎไตรลักษณ์ มัชฌิมาปฏิปทา ไตรสิกขา กฎแห่งกรรม แต่ในขณะเดียวกันได้ข้ามชุดความรู้อื่น ๆ ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก แม้แต่พุทธประวัติในตำราพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยก็ยังถูกอธิบายในแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่ากฎเกณฑ์ความรู้และความจริงของวิทยาศาสตร์ ดัง เช่น กฎฟิสิกส์ กฎเคมี กฎชีววิทยา เป็นต้นได้กลายเป็นอีกรูปแบบของอำนาจที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิธีคิด วิธีพูด วิธีเล่าอธิบายเรื่องของคนไทยนับจากยุคอาณานิคมเป็นต้นมา

นอกจากนั้น ผลการวิจัยนี้ได้ตอกย้ำแนวคิดที่ว่าวาทกรรมเถรวาทไทยหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ต่างไปจากภาษาไทยทั่วไปตรงที่ทั้งสองได้เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และดูเหมือนได้เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อวาทกรรมเสรีนิยมได้แข่งขันกับวาทกรรมสังคมนิยมในการช่วงชิงพื้นที่สาธารณะ ดังสะท้อนในคำศัพท์จำนวนมากที่ได้ถูกผลิตขึ้นเพื่อแปลมโนทัศน์ตะวันตก ซึ่งเป็นช่วงเวลาเวลาเดียวกับเมื่อรัฐบาลไทยเริ่มพัฒนาประเทศในแบบทุนนิยมอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อจำนวนประชากรได้ขยายตัว เมื่อสังคมไทยได้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคม และเมื่อคำนิยมและวาทกรรมของยุคสมัยใหม่ได้ทะลักไหลจากโลกตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็ว

บรรณานุกรม

กระทรวงการต่างประเทศ. (2561). **ประวัติศาสตร์การทูตไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันเทวะวงศ์วโรปการ.

ขจร สุขพานิช. (2557). **ข้อมูลประวัติศาสตร์: สมัยบางกอก.** นนทบุรี: ศรีปัญญา.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). **งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา.** พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). **วรรณคดีบาลี.** พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **พระพุทธศาสนาเถรวาท.** พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2550). **การปรับเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย.** นนทบุรี:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

คะนึงนิตย์ จันทบุตร. (2524). **การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. 2477-2484.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จรัญ โฆษณานันท์. (2556). **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม.** กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). **การวิเคราะห์ข้อความ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เจ้าพระยาทิพากรวงษ์มหาโกษาธิบดี. (2545). **หนังสือแสดงกิจจานุกิจ.** กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.

ชัชวดี ศรลัมพ์. (2562). **ภาษากับความหมาย.** กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศการพิมพ์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). **วาทกรรมการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: วิภาษา.

ดินารี บุญธรรม. (2554). **พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ดียู ศรีนราวัฒน์. (2561). **ภาษาและภาษาศาสตร์.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2555). **สยามยามเปลี่ยนไม่ผ่าน.** กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2562). **เมื่อสยามพลิกผัน.** กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างทีมงานและการทำงานเป็นทีม

Concepts and Theories on Team Building and Teamwork

พระปารมี ฐิตวิริโย
phra parme thitavirijo,
พระศุภฤกษ์ สุภจิตฺโต
phra supharuek subhajitto
ดวงนภา อนุดิลกไพศาล
doungnapa anudilokphisan
น้องรัก
nongrak
ปาติมา มงคลส่งเสริม
patima mongkolsongsume
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา
Manatsawee Monpannawatthana
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
Institute for Innovative learning Mahidol University
Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

บทคัดย่อ

การสร้างทีมงานและการทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จขององค์กร ทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวถึงในบทคัดย่อนี้ให้กรอบการทำงานสำหรับการสร้างและจัดการทีมที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่ประโยชน์มากมายสำหรับทั้งองค์กรและพนักงานทีมงานทราบการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน การสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจและความเคารพการ

ส่งเสริมการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การให้การสนับสนุนและความร่วมมือแก่ทีมงาน การประเมินทีมงานเป็นประจำและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

การนำแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้ไปใช้สามารถช่วยสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผล ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาวทีมงานและการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญที่มีความสำคัญในองค์กรอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดหลักทีมงานคือการรวมกลุ่มที่ขับเคลื่อนและขับเคลื่อนผลลัพธ์ที่เพิ่มมากขึ้นในองค์กร ทีมงานที่ดีและการมีวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างมีความชัดเจนที่ดี และประสิทธิภาพการทำงานอย่างเท่าเทียม

คำสำคัญ : การสร้างทีม, การทำงานเป็นทีม, ประสิทธิภาพการทำงาน

ABSTRACT

Team building and teamwork are essential for organizational success. The theories and concepts discussed in this abstract provide a framework for creating and managing effective teams, yielding significant benefits for both the organization and its employees. Key elements include defining clear roles and responsibilities, fostering an atmosphere of trust and respect, promoting effective communication, offering support and collaboration, and regularly evaluating team performance with constructive feedback for improvement. Applying these concepts and theories can help establish high-performing teams and promote effective teamwork, ultimately contributing to long-term organizational success. Team building and teamwork remain critical components in organizations, as they drive results and foster greater productivity. A well-functioning team, coupled with a clear and positive organizational culture, enhances equality and overall performance efficiency.

Keywords: team building, teamwork, performance efficiency

บทนำ

การทำงานเป็นทีม เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจตามที่วางแผนไว้ เพราะไม่เพียงแต่การปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองเท่านั้นแต่ยังเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการควบคุมดูแลพนักงาน การสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานทั้งในแผนกและต่างแผนกและเพื่อลดความขัดแย้งภายในองค์กรและเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาภายในทีมงานของบริษัทฯดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้หัวหน้างานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรู้ความเข้าใจ

การสร้างทีมงาน คือ การจัดการด้านพลังกลุ่มคนที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันและต้องทำงานร่วมกัน เพื่อให้จุดมุ่งหมายขององค์กรสัมฤทธิ์ผลโดยมีความตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิด และจิตใจของ

สมาชิกผู้ร่วมทีมปฏิบัติงาน ให้ทำงานด้วยใจรักสนุก เพลิดเพลินอันก่อให้เกิดพลังผูกพัน รับผิดชอบร่วมกัน

ความหมายของการทำงานเป็นทีม

การดำเนินงานของสถานศึกษาจะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ทีมงานมีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากทุกคนในสถานศึกษามีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องสร้างทีมงาน ขึ้นในสถานศึกษาและกระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน จึงมีผู้ให้ความหมายของทีมงานไว้ดังนี้

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (ม.ป.ป., หน้า 57) ให้ความหมายของคำว่า ทีม (Team) เป็นการทำงานของทีมตั้งแต่ สองคนขึ้นไปสมาชิกเหล่านี้ร่วมมือกันทำกิจกรรม การทำงานเพื่อจะบรรลุความสำเร็จภาระกิจร่วมกัน

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544, หน้า 151) ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การที่บุคคลหลาย ๆ คนมารับผิดชอบงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งบุคคลแต่ละคนล้วนแต่มีพื้นฐานแนวความคิด ทัศนะคติและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในทีมงานจะ ช่วยในการตัดสินในการแก้ปัญหานั้นเพื่อให้องค์กรบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ศิริวรรณ เสริรัตน์ และคณะ (2545, หน้า 352) ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมหมายถึง การทำงานของกลุ่มบุคคลเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันในภารกิจที่เกี่ยวข้อง

ธีระ รุญเจริญ (2548, หน้า 136) ให้ความหมายการทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่บุคคลหลายคนมาทำงานด้วยกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ทุกคนในทีมมีใจตรงกัน ทำงานร่วมกันให้เต็มที่สุดฝีมือ ประสานงานกันอย่างดี เพื่อแก้ปัญหาต่างๆให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

จินตนา บุญบงการ (2549, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า ทีม (Team) ว่า กลุ่มคนที่มีเป้าหมาย ถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน แต่มีความสามารถ มีพรสวรรค์ประสบการณ์ ที่แตกต่างกัน

สุรีพร พึ่งพุทธคุณ (2549 , หน้า 4) ได้ให้ความหมายของคำว่า ทีม (Team) คือการมีจุดมุ่งหมาย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการร่วมมือกัน

สุเมธ งามกนก (2550, หน้า 32) ให้ความหมายของคำว่า ทีมงาน หมายถึง การทำงานของเอกัตบุคคลร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในทีมงาน เป็นการรวมตัว ที่ต้องอาศัยความเข้าใจผูกพัน และความร่วมมือประสานช่วยเหลือให้คำแนะนำซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ชรินยา สุขย้อย, ปิยนันท์ ชุมปัญญา และ วสุ จันแป้น (2551, หน้า18) ได้ให้ความหมายการทำงานเป็นทีมไว้ว่า การทำงานร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีการกำหนดบทบาทของสมาชิกคือ บทบาทผู้นำ บทบาทสมาชิก มีการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ ปรับปรุงเพื่อให้บรรลุผล

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานของ บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือหลายคนมาทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยน ความรู้ ทักษะประสบการณ์โดยมีขั้นตอนการทำงาน ตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การปรับปรุงตรวจสอบ การแก้ไขปัญหาร่วมกันประสาน ช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์

ความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานเป็นทีม

ยงยุทธ เกษสาคร (2545, หน้า 217) กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานเป็นทีมไว้ดังนี้

1. งานดีมีคุณภาพ การทำงานเป็นทีมทำให้เราเห็นเป้าหมายของงาน แต่ละงานอย่าง ชัดเจนและรวมไปถึงเป้าหมายขององค์การนั้นดีด้วย เมื่อเราเข้าใจเป้าหมาย ของงานแต่ละงาน ก็จะทำให้เราสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เพิ่มผลผลิตของงาน การทำงานเป็นทีมจะช่วยเพิ่มผลผลิตของงานที่ดี และประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. ลดความขัดแย้งในองค์การ การทำงานเป็นทีมทำให้เราไม่เกิดความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานที่อยู่ในทีมเดียวกัน แต่ก็มิใช่ว่าจะทำงานโดยราบรื่นเหมือนโรยด้วยกลีบกุหลาบเสมอไป

4. รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง การทำงานเป็นทีมทำให้เราทราบบทบาทหน้าที่ของตนเองและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในทีมงานได้

5. ปลูกฝังความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีมทำให้เราเกิดความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ในระดับที่พอใจ

6. สร้างมิตรสัมพันธ์การทำงานกับคนที่รู้ใจ จะทำให้เราได้เพื่อนร่วมงาน สามารถทำงานด้วยกันอย่างมีความสุข

7. พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การทำงานที่มีความสุขจะเป็นพลังสร้างความสนใจให้เกิดความรักงานในหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เราสบายอกสบายใจและมีสติปัญญาในการสร้างสรรค์งานอย่างเต็มศักยภาพ

ณัฏพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ (2545, หน้า 43 - 45) ได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการทำงานเป็นทีม ได้แก่ การสร้างขวัญ และกำลังใจในการทำงานให้แก่สมาชิกเพราะการทำงานเป็นทีมจะช่วยสร้างความไว้วางใจช่วยเหลือกันและบรรยากาศการทำงานที่ดีทำให้สมาชิกรู้สึกสบายใจเกิดขวัญ และกำลังใจในการทำงาน สมาชิกจะผนึกกำลังให้เป็นอันหนึ่งอันคือ บทบาทผู้นำ บทบาทสมาชิก มีการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ ปรับปรุงเพื่อให้บรรลุผล

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานของ บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือหลายคนมาทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยน ความรู้ ทักษะประสบการณ์โดยมีขั้นตอนการทำงาน ตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การปรับปรุงตรวจสอบ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ประสาน ช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์เดียวกัน ในการร่วมคิดแก้ไขปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรคอย่างราบรื่นสร้างความมั่นคงในอาชีพเนื่องจากทีมงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิตของงานทำให้องค์กรมีรายได้สูงซึ่งจะช่วยให้สมาชิกทีมงานมีความมั่นคง และความก้าวหน้าในอาชีพที่มั่นคง สร้างความสัมพันธ์ในงาน สมาชิกทีมงานจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยระดมทั้งแรงกาย ความคิด ทักษะ ประสบการณ์เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิด ความสัมพันธ์ และความผูกพันในฐานะสมาชิกของทีมเรียกว่า " One for all, all for one" ทำให้บุคคล ทีม และงานมีความใกล้ชิด และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน และเพิ่มพูนการยอมรับนับถือระหว่างกัน โดยสมาชิกทีมจะรับรู้ยอมรับ และมีความเข้าใจกัน

สุนันทา เลาหนันทน์ (2549, หน้า 64 - 65) กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีมงาน ดังนี้

1. โดยทั่วไปการปฏิบัติงานของกลุ่มหนึ่ง ทีมจะมีประโยชน์หรือประสิทธิภาพดีกว่าการทำงานโดยบุคคลคนเดียว

2. เมื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจกลุ่มกับการตัดสินใจคนเดียว พบว่าการตัดสินใจกลุ่มมีประสิทธิภาพมากกว่า และการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่า

3. บุคคลเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีค่านิยมในการช่วยเหลือผู้อื่น เมตตาปราณีมีความรับผิดชอบเข้าใจผู้อื่น เสียสละ ฯลฯ จากการที่เขาได้เข้าร่วมกลุ่ม

4. แสดงออกทางอารมณ์ต่าง ๆ เช่น สนุกสนาน ตื่นเต้น ร่าเริง ผิดหวัง สมหวัง ฯลฯเหล่านี้จะมีความเข้มข้นกว่าปกติ เมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มมากกว่า เมื่ออยู่เพียงคนเดียว

5. คุณภาพการใช้ชีวิตประจำวันจะสูงขึ้นเพราะกลุ่มได้มีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญของแต่ละคน

6. การขจัดความขัดแย้ง สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงเมื่อได้อยู่ในกลุ่ม การ จัดการกับผู้มีอิทธิพลทางสังคมก็ดีกว่า ถ้าไม่มีกลุ่มก็จะไม่มีมาตรฐานของสังคมไม่มีค่านิยมของ สังคม ไม่มีกฎระเบียบของสังคม ความเจริญย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

7. เอกลักษณ์ของบุคคล การยอมรับนับถือในตนเอง และสมรรถภาพทางสังคมของคนเราล้วนแล้วแต่ได้กล่อมเกลาหรือหล่อหลอมจากสังคม

8. ถ้าปราศจากการร่วมมือระหว่างคนเราแล้ว กลุ่มและองค์กรทั้งหลายย่อมอยู่รอดไม่ได้วู๊ดคอคและฟรานซิส. (Woodcock and Francis, 1994 : xii อ้างใน สุนันทาเลาหนันทน์, 2549, หน้า 65) กล่าวถึงความสำคัญของ การทำงานเป็นทีม ได้แก่ การที่สมาชิกมีประสบการณ์ และทักษะ ความรู้ที่แตกต่างกัน เมื่อมารวมกลุ่มกัน ทำให้สามารถนำประสบการณ์และทักษะ ความรู้ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของทีม มีความรับผิดชอบร่วมกัน และความผูกพันทาง

ใจ นำประโยชน์มาสู่องค์การ คือ สมาชิกแต่ละคนจะปฏิบัติงานอย่างภาคภูมิใจ ส่งเสริมให้การทำงานประสบผลตามจุดมุ่งหมาย

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2549, หน้า 8) กล่าวถึง ความสำคัญของ การทำงานเป็นทีม ดังนี้ การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญเพราะเป็นการรวมพลังกันของสมาชิกหลาย ๆ คนเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ เพราะ ความเชื่อที่ว่า มนุษย์แต่ละคน มีความรู้ ความสามารถที่มีแตกต่างกัน และความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในตัวบุคคลนั้นมีขอบเขตที่จำกัด ดังนั้นจึงการรวมกลุ่มกันก็เพื่อต้องการที่จะนำ จุดดี จุดเด่น และความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันของแต่ละคน หรือในส่วนที่ดีที่สุดของแต่ละคนมาร่วมกันทำงาน ให้บรรลุเป้าหมายของทีม อาจกล่าวสรุปสาระความสำคัญของการทำงานเป็นทีม ดังนี้

1. เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา
2. เพื่อผลประโยชน์ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
3. เพื่อความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง
4. เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความต้องการด้าน ใฝ่สัมพันธ์ ความ ต้องการความปลอดภัย ความต้องการการยกย่องนับถือ และความต้องการ ในการพัฒนาตนเอง

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2551, หน้า 11) กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีม ดังนี้ เนื่องจากความสำเร็จขององค์การขึ้นอยู่กับการบริหารทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารทีมงานจึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของกระบวนการในการบริหารทีมงานให้กระจ่างชัดในทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็น หลักในการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบของทีมงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ของทีมงาน ตลอดจนวิธีกระตุ้นหรือจูงใจให้เกิดการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทีมงานได้ช่วยกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

สรุปสาระความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานเป็นทีม ผู้ศึกษาค้นคว้ามีความ คิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการทำงานเป็นทีมว่าความสำคัญของการทำงานเป็นทีมเป็นการนำจุดดีหรือประสบการณ์ของแต่ละคนมาช่วยกันนำพาให้เกิดผลิตผลสูงสุดต่อองค์กร และการเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องด้วยมีแรงกระตุ้นภายในคือความ ต้องการ ด้านปัจจัย 4 จึงทำให้สมาชิกทุกคนเกิดแรงจูงใจ ในการร่วมมือ ร่วมใจกัน ร่วมกันแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย และส่งผลต่อความพึงพอใจในกระบวนการทำงานร่วมกัน ช่วยให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ประเภทของการทำงานเป็นทีมงาน

ร้อบบิ้นส์ (Robbins, 2001, p. 259 อ้างใน วารสารศึกษาศาสตร์, หน้า 37) การแบ่งประเภทของทีมงานในองค์กร สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ 4 รูปแบบ คือ

1. ทีมงานแก้ปัญหา (Problem - Solving Teams) ประกอบด้วยกลุ่มของพนักงานและผู้บริหาร ซึ่งเข้ามารวมกลุ่มด้วยความสมัครใจ และประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่ออภิปรายหาวิธีการ

แก้ปัญหา โดยทั่วไปทีมแก้ปัญหาทำหน้าที่เพียงให้คำแนะนำเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจที่จะทำให้เกิดการกระทำตามคำแนะนำ ได้แก่ ทีม QC (Quality Circles)

2. ทีมบริหารตนเอง (Self - Managed Teams) หมายถึง ทีมที่สมาชิกทุกคนล้วนมีความรับผิดชอบต่อลักษณะทั้งหมดของการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง โดยเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร ซึ่งสมาชิกจะปฏิบัติงานโดยทั่วไปมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบสำหรับงาน ทีมบริหารตนเองสามารถที่จะเลือกสมาชิกผู้ร่วมทีมและสามารถให้สมาชิกมีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน

3. ทีมที่ทำงานข้ามหน้าที่กัน (Cross - Function Teams) เป็นการประสมประสานข้ามหน้าที่งาน ความสามารถในการดึงทรัพยากรบุคคลผนวกเข้าด้วยกัน จากหน้าที่ทางธุรกิจที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างสมรรถภาพ ในด้านความแตกต่าง โดยเป็นการใช้กำลังแรงงานตั้งเป็นการ ข้ามหน้าที่ชั่วคราว มีลักษณะคล้ายกรรมการ (Committees) เข้ามา เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน พัฒนาความคิดใหม่ ๆ ร่วมกัน ร่วมมือกันแก้ปัญหา และทำโครงการที่ซับซ้อนข้ามหน้าที่ต้องการเวลามาก เพื่อสมาชิกต้องเรียนรู้งานที่แตกต่างกัน ซับซ้อน และต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้ใจและการทำงานเป็นทีม เนื่องจากแต่ละคนมาจากภูมิหลังที่แตกต่างกัน

4. ทีมงานเสมือนจริง (Virtual Teams) ลักษณะการทำงานเป็นทีม แต่สภาพการทำงานจะแยกกันอยู่ ดังนั้นจึงต้องสร้างระบบในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทีมจึงมุ่งเน้นความสำเร็จของงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงานร่วมกัน แต่จะมีการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกทางสังคม

การจัดแบ่งประเภทของการทำงานเป็นทีมงาน

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ (2545, หน้า 18) กล่าวถึงการจัดแบ่งประเภทของ ทีมงานตามวัตถุประสงค์ และข้อจำกัดขององค์การซึ่งเราจะกล่าวว่าทีมงานมีรูปแบบพื้นฐานที่นิยมใช้งานมีอยู่ 3 แบบ ได้แก่

1. ทีมแก้ปัญหา (Problem - solving Team) จะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับรูปแบบการทำงานเป็นทีมแบบดั้งเดิม ที่จะเริ่มมีการใช้ทีมงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และประสิทธิภาพของงาน หรือที่เรียกว่า "ทีมคุณภาพ (Quality Team) " โดยที่ทีมงานจะประกอบด้วยสมาชิกที่ทำงานร่วมกันในแผนกเดียวกัน หรือหน่วยงานใกล้เคียง มารวมตัวกันประมาณ 2-3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อประชุม แลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา และความคิดเห็นร่วมกันเพื่อปรับปรุงคุณภาพและสภาพแวดล้อมในงานที่ดีขึ้นโดยทีมแก้ปัญหาจะมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นและอาจจะช่วยผลักดันให้เกิดการนำ ข้อเสนอแนะไปปฏิบัติต่อไป แต่ทีมแก้ปัญหาจะไม่มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติโดยตรง

2. ทีมบริหารงานด้วยตัวเอง (Self - managed Team) จะพัฒนาขึ้นจากทีมงานการแก้ปัญหาอีกขั้นหนึ่งเพราะทีมงานการแก้ปัญหาไม่สามารถทำให้พนักงานมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจแก้ปัญหาในงาน และกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทีมบริหารงานด้วยตัวเองจะนำไปสู่การทดลองให้ทีมมีอิสระอย่างแท้จริง ซึ่งจะมีขอบเขตของงานไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหา ทั่ว ๆ ไปเท่านั้น แต่ทีมงานจะต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น จากการตัดสินใจและดำเนินงานของตนด้วย

3. ทีมข้ามสายงาน (Cross - function Team) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของทีมงาน ที่มีประสิทธิภาพ ที่เปิดโอกาสให้พนักงานจากแผนกต่าง ๆ ภายในองค์การ หรือแม้แต่ระหว่างองค์การมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประสานงาน และแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนได้อย่างคล่องตัว

ยงยุทธ เกษสาคร (2545, หน้า 203 - 204) กล่าวถึง การส่งเสริมและสร้างทีมงาน มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดภารกิจหรืองานที่จะทำ หมายถึง ผู้บริหารหรือหัวหน้าทีมงานจะต้องกำหนดภารกิจหรืองานที่จะต้องทำวัตถุประสงค์ อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกทีมงานแต่ละคน

2. สร้างความเข้าใจกับสมาชิกของทีม เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทีมงานได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะข้อคิดเห็นและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ในการทำงานมาตรฐานในการทำงาน จะทำให้สมาชิกของทีมงานเกิดความผูกพันกับทีมงานเป็นอย่างมาก

3. ระดมความคิด เมื่อผู้บริหารกับทีมงานเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำงาน สิ่งที่ต้องการได้รับจากการทำงาน ในทีมงานทุกคนเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทักษะที่ใช้ในการทำงานที่มีอยู่ ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ ทรัพยากรในการทำงานที่มีอยู่ในการทำงาน

4. คัดเลือกความคิด เป็นขั้นตอนการพิจารณาเพื่อคัดเลือกความคิดต่าง ๆ ระดมสมองหรือการระดมความคิดของสมาชิกในทีมงานทุกคนโดยผู้บริหารทีมงานจะทำการเลือกวิธีการปฏิบัติงานขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำงานที่เห็นว่าดีที่สุด มีข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อนำความคิดนั้นไปกำหนดให้เป็นแผนปฏิบัติงาน

5. กำหนดแผนปฏิบัติงาน หมายถึง การวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพื่อให้สมาชิกของทีมงานทุกคนรับทราบแผนงานตรงกัน เข้าใจตรงกัน ซึ่งแผนปฏิบัติงาน ที่ดีต้องสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้ตามสภาวการณ์ปัจจุบัน

6. ปฏิบัติตามแผน เป็นการนำแผนการปฏิบัติงานไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้บริหารจะต้องมีการกำกับ และตรวจสอบผลการปฏิบัติงานอยู่เสมอ ผู้บริหารต้องคอยส่งเสริม สนับสนุน สั่งการ ให้คำแนะนำหรือกระตุ้นให้กำลังใจแก่ทีมงานอย่างสม่ำเสมอ

7. ประเมินผล เป็นการสรุปผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าของการทำงาน คุณภาพของผลงาน และอุปสรรคที่เกิดขึ้น การดำเนินงานที่ได้ผลและสมควรให้ปฏิบัติต่อไป

ตลอดจนประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานเทคนิคการส่งเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม ให้มีประสิทธิภาพ

ปีเตอร์และคณะ (1975, อ้างใน ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ, 2545, หน้า 90 - 92) กล่าวถึง แนวคิดการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นเทคนิคที่ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรมีบทบาทในการสร้างทีมงานหรือส่งเสริมการทำงานเป็นทีมโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดแบบจำลอง (Model) ของปีเตอร์และคณะ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าจะทำการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมตามทัศนะของครู ตามลักษณะดังกล่าวต่อไปนี้

1. การสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน
2. การสื่อสารระหว่างกันแบบเปิดเผย
3. การปรึกษาหารือกัน
4. การสร้างความร่วมมืออย่างแข็งขัน
5. การติดตามและส่งเสริมการพัฒนาทีมงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะได้กล่าวถึงลักษณะดังกล่าวในแต่ละด้าน เพื่อความเข้าใจและความชัดเจนไว้พอสังเขป ดังนี้

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทร์ และคณะ (2545, หน้า 83 - 85) กล่าวถึง การสร้างทีม (Team Building) เพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะ ตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น ทีมปรับปรุงคุณภาพ (Quality Improvement Team) หรือทีมที่จะดำเนินงานบางอย่างเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น ทีมแก้ปัญหา หรือแม้กระทั้งทีมที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น ทีม งานของผู้บริหาร (Management Team) ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่เป็นทั้งแบบทางการ (จัดตั้งอย่างถาวร) หรือเป็นทีมเฉพาะกิจที่สมาชิกจะแยกย้ายกันไปทำงานของตน เมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็ตาม ไม่ว่าทีมจะเกิดขึ้นอย่างไร และมีรูปแบบใด หัวสำคัญก็ คือ เราจะทำอย่างไรให้ทีมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามที่ต้องการซึ่งเครื่องมือที่จะช่วยให้ทีมงานสามารถพัฒนา และ ผ่านปัญหาต่าง ๆ ไปได้ ซึ่งจะหมายถึงกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มจากการรวบรวม และ วิเคราะห์ข้อมูลภายในกลุ่มเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนและปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ซึ่งเราจะสามารถอธิบายขั้นตอนใน กระบวนการสร้างทีม (Team Building Process)' ที่สำคัญ ๆ รวม 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้ปัญหา (Problem Awareness)

เป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการสร้างทีม ซึ่งจะใช้ได้กับทีมงานทั้งที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ และทีมงานที่ดำเนินงานมานานแล้วโดยหัวหน้าทีมหรือสมาชิกจะตระหนักถึงปัญหาและต้องการจะแก้ไขปัญหาให้หมดไป โดยพยายามหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ จึงรวบรวมสมาชิกในทีมร่วมกัน ศึกษาและกำหนดปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ดีบางครั้งทีมงานที่ดำเนินงาน อย่างมีประสิทธิภาพ

ก็อาจจะกำหนดปัญหาจากสถานการณ์จำลอง เพื่อร่วมกันแก้ไขและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเป็นการพัฒนาทีมงานก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (Data Gathering and Analysis)

สมาชิกในทีม จะร่วมกันกำหนดแนวทางในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงมาทำการวิเคราะห์และประมวลผล เพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา และเลือกแนวทางปฏิบัติ ซึ่งอาจจะใช้การส่งแบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์ (Interview) หรือการสังเกต (Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง หรือเหตุการณ์จริง แล้วจึงนำมา ศึกษารายละเอียด แล้ววิเคราะห์โดยระดมความคิด (Brainstorm) ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มเกิดความเข้าใจในปัญหา และสมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนการปฏิบัติการ (Action Planning)

สมาชิกในทีมระดมความคิดโดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหามากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ ในการแก้ปัญหา และแผนการปฏิบัติการ (Action Plan) ที่เป็นรูปธรรม โดยอาจจะ ต้องขอความร่วมมือ และความคิดเห็นจากภายนอกกลุ่ม หรือที่ปรึกษา ตลอดจนอาจจะรวบรวม ข้อมูลเพื่อทำการศึกษาเพิ่มเติมก่อนที่จะกำหนดแผนที่สมบูรณ์ได้ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินงาน (Action Implementation)

สมาชิกร่วมมือกันในการนำแผนงานไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมโดยต้องคอยดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามแผนงาน ให้ผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น และมุ่งสู่เป้าหมาย ที่ต้องการขณะเดียวกันก็ต้องคอยระวังไม่ให้เกิดปัญหาเพื่อคอยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อไม่ให้ลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ การนำแผนไปปฏิบัติจะช่วยให้สมาชิกมีประสบการณ์ในการแก้ไข ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และยังเป็นการฝึกฝนการทำงานร่วมกันเป็นทีมในสถานการณ์จริงอีกด้วย ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงาน (Evaluation Results)

สมาชิกในทีมร่วมกันติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยร่วมมือร่วมใจและระดมความคิดในการประเมินผล

การทำงาน และประสิทธิภาพของทีมงานว่าการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ จะต้องพัฒนาตนเองอย่างไร เพื่อให้เป็นทีมงานที่มีประสิทธิภาพตามที่ต้องการ

ศุกโชค ซุนอิ๋ว (2545, หน้า 129) กล่าวถึงการสร้างทีมงานไว้ดังนี้

1. ทีมงานที่มุ่งกระบวนการในการทำงาน (process Team)
2. ทีมงานทีมมุ่งเป้าหมายของงาน (Goal Team)
3. ทีมงานที่มุ่งลำดับขั้นตอนในการทำงาน (Sequential Team)

Woodcock, 1989 (อ้างใน วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2549 หน้า 65) กล่าวถึง ลักษณะของการทำงานเป็นทีม ที่มีประสิทธิภาพว่าจะมี ลักษณะสำคัญอยู่ 11 ประการ ด้วยกันที่เรียกว่า

"Building Blocks" เป็นการทำให้กลุ่มของบุคคลที่ทำงานร่วมกันได้ดีมากยิ่งขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และ ผู้ร่วมทีมต่างมีความพอใจในการทำงานนั้น อีกความหมายหนึ่ง การพัฒนาทีมงาน คือ การสร้างทีมงานให้สามารถประสานสัมพันธ์กัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งทางด้านปริมาณและด้านคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้คือ

1. วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และเป้าหมายที่เห็นพ้องต้องกัน (clear objectives and agreed goal) วัตถุประสงค์ คือจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติงานที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานขององค์การ ที่ทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจะระบุผลสำเร็จที่คาดหวังไว้ในการดำเนินงานที่เป็นไปตามภารกิจขององค์การ กำหนดวัตถุประสงค์ที่ดีคือโดยให้ผู้นำและสมาชิกภายในทีม มีส่วนร่วมในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2. ความเปิดเผยต่อกัน และการเผชิญหน้าเพื่อแก้ปัญหา (openness and confrontation) ความเปิดเผยต่อกันของสมาชิกในทีม เป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานเป็นทีม ทีมงานที่มีประสิทธิภาพสมาชิกในทีมจะต้องกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา จะต้องกล้าเผชิญหน้าในการช่วยแก้ปัญหาอย่างเต็มใจและจริงใจ

3. การสนับสนุนและความไว้วางใจต่อกัน (support and trust) การส่งเสริมให้สมาชิกมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยที่ แต่ละคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องกลัวว่าจะได้รับผลร้ายที่จะมีต่อเนื่องมาภายหลัง สามารถทำให้เกิดการเปิดเผยต่อกันและกล้าที่จะเผชิญหน้าเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

4. ความร่วมมือและการให้ความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์ (cooperation and conflict) เป็นการที่ผู้นำกลุ่มส่งเสริมร่วมมือในการทำงานของสมาชิกในการ แสดงออกได้โดยพิจารณาจากความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำงานเท่าที่ตนเองจะมีความสามารถทำได้อย่างดีที่สุด ทุกคนในทีมจะแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเพราะทุกคนในทีมมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นการแก้ไขความขัดแย้งในทีม สมาชิกในทีมสามารถพูดได้อย่างตรงไปตรงมา ทำให้ งานประสบความสำเร็จตามที่ทีมมุ่งหวังไว้

5. กระบวนการการทำงาน และการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม (sound working and decision procedures) การที่ผู้นำร่วมกับสมาชิกในการวางแผน กำหนดจุดมุ่งหมาย สร้างความเข้าใจที่ชัดเจนกับสมาชิกทุกคน รับฟังความคิดเห็นก่อนตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหา ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทีมงาน

6. ภาวะผู้นำที่เหมาะสม (appropriate leadership) ผู้นำ หรือ หัวหน้าทีมงาน ควรทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะประเด็นสำคัญในการทำงานตามบทบาทของผู้นำ คือ การแบ่งงาน การกระจายงานให้สมาชิกทุกกลุ่มตามความรู้ ความสามารถ สำหรับสมาชิกของทีมงานที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำ ต้อง

พร้อมที่จะทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย โดยการให้การสนับสนุนนำทีมให้ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมให้มีบรรยากาศที่ดีในการทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาบุคลากรและพัฒนาทีมงาน ในเรื่องภาวะผู้นำนี้

7. การตรวจสอบทบทวนผลงานและวิธีในการทำงาน (regular review) วิธีการที่ทำให้ทีมงาน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ทำให้รู้จักคิดปรับปรุงวิธีการในการทบทวนการทำงาน และทุก วิธีจะเกี่ยวข้องกับการได้รับข้อมูลป้อนกลับ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของแต่ละคนหรือทีมงาน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน เช่น การทบทวนการปฏิบัติงานด้วยตนเอง การใช้ผู้สังเกตภายนอก หรือ การใช้โทรทัศน์วงจรปิดหรือวิดิทัศน์

8. การพัฒนาตนเอง (individual development) การที่ผู้บริหารของหน่วยงานคำนึงถึงสภาพปัญหา ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของทีมงานของแต่ละคน เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้มีความสามารถสูงขึ้น ได้แก่ การสนับสนุนสมาชิกทีมศึกษาเพิ่มเติมในระดับการศึกษา การไปดูงาน การส่งเสริมให้พัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นและการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น

9. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่ม (sound Inter-group relations) การสื่อสารการสร้างความเข้าใจการแสดงคิดเห็นร่วมกันในปัญหาและอุปสรรค เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กับสมาชิกในทีม เป็นการพยายามที่จะเข้าใจความ เข้าใจของฝ่ายอื่นๆ ในการค้นหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

10. การกำหนดบทบาทของสมาชิกอย่างชัดเจนและสมดุล (balanced roles) การสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง องค์การ มีการแจ้งอย่างเป็นทางการ อาจกำหนดและเขียนเป็นแผนภูมิแสดงให้คนทั่วไปได้รับรู้ว่าใคร ต้องรายงานต่อใคร ใครทำหน้าที่อะไรเพื่อกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในทีมที่แสดงออกให้ชัดเจน

11. การติดต่อสื่อสารที่ดี (good communication) การติดต่อสื่อสารระหว่าง ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา กับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ ผู้ร่วมปฏิบัติงาน อย่างมีประสิทธิภาพ ในการสื่อความหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีซึ่ง เป็นเครื่องมือ ในการถ่ายทอด ข้อมูล ข้อความ ความรู้ อารมณ์ ความรู้สึก การสื่อสาร ได้ แก่ การพูด การเขียนวิธีการ ในการ ติดต่อสื่อสารภายในองค์การมี 2 วิธี คือ การติดต่อสื่อสารแบบเป็นทางการและการติดต่อสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ

บทสรุป

การทำงานแบบระบบทีม (Teamwork) ที่ดีได้นั้นย่อมเกิดจากทีมงาน (Team Work) ที่ดี ซึ่งทีมงานที่ทำงานระบบทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมทำให้องค์กรมีประสิทธิผลและเกิดความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ องค์กรที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ย่อมสร้างผลสำเร็จได้อย่างยอดเยี่ยมเช่นกัน และนั่นก่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรตลอดจนบุคลากรที่จะก้าวหน้าต่อไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การสร้างทีมกระบวนการที่จำเป็นของการทำงานเป็นทีม คือ การสร้างทีม การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา การป้อนข้อมูลย้อนกลับ ตลอดจนสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจร่วมกันเป็นผลดีในการสร้างความสามัคคี และการทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความผูกพันและอนาคตของหน่วยงาน ซึ่งผลที่ได้รับจะเป็นผลสำเร็จและความภูมิใจของแต่ละคน ซึ่งจะนำไปถึงการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งก็หมายถึง ความเจริญของหน่วยงานนั่นเอง

บรรณานุกรม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ: ธรรมสาร

ธีระ รุญเจริญ. (2548). **สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). ***ภาวะผู้นำ.*** กรุงเทพฯ : ธนธัชการพิมพ์ จำกัด.

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2548). **จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์.** ซีเอ็ดยูเคชั่น.

http://www.edu.nu.ac.th/researches/admin/upload/657171111105626is.pdf.

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ บุคลิกภาพ ลักษณะ บทบาทผู้นำ และแนวทางการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ

Concepts and Theories of Leadership: Personality, Traits, Roles, and Approaches to Leadership Development

พระภัทรกร อเนกวิโรจน์
PHRA PATTHARAKHON ANEWIROT
ดีปู อวาล
DIPU AWAL
มนัส วิเวกเพลิน
MANUS WIWEGPLERN
ธีทัศน์ ศรีลาชัย
THEETHAT SRILACHAI
รัชนีกร นิลแก้ว
RATCHANEEKHON NILKEAW
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
ปฏิธรรม สำเนียง
มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนทั้งบุคคลและองค์กร บทความนี้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำครอบคลุมถึงบุคลิกภาพ ลักษณะ บทบาทและแนวทางการพัฒนาความเป็นผู้นำ ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ เช่น ทฤษฎีคุณลักษณะ มุ่งเน้นไปที่คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นผู้นำ ทฤษฎีพฤติกรรม มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีสถานการณ์ มุ่งเน้นไปที่สถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความสำเร็จของผู้นำ และทฤษฎีความเป็นผู้นำแบบมีวิสัยทัศน์ มุ่งเน้นไปที่ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น

บุคลิกภาพและลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักมีบุคลิกภาพและลักษณะที่โดดเด่น เช่น ความฉลาด มีวิสัยทัศน์ มั่นใจ กล้าตัดสินใจ มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีภาวะผู้นำ บทบาทของผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้น สนับสนุน และสร้างความสามัคคีในหมู่สมาชิก แนวทางการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำเรียนรู้ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำพัฒนาทักษะการสื่อสาร การเจรจาต่อรอง การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาฝึกฝนการเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เรียนรู้จากผู้นำที่มีประสบการณ์พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ทฤษฎีผู้นำ, บุคลิกภาพ

ABSTRACT

Leadership is a crucial element in driving both individuals and organizations forward. This article presents concepts and theories related to leadership, encompassing personality, traits, roles, and approaches to leadership development. Leadership theories include: Trait Theory, which focuses on personal characteristics associated with leadership success. Behavioral Theory, which emphasizes the behaviors of effective leaders. Situational Theory, which highlights the influence of specific situations on leadership behavior and success. Visionary Leadership Theory, which focuses on leaders who possess a clear vision and can inspire others.

The personality and traits of effective leaders often include intelligence, vision, confidence, decisiveness, excellent communication skills, and a strong sense of leadership. The role of a leader is essential in setting direction, inspiring motivation, encouraging action, providing support, and fostering unity among team members.

Approaches to leadership skill development include studying leadership theories and concepts, improving communication, negotiation, decision-making, and problem-solving skills, practicing leadership through various activities, learning from experienced leaders, and engaging in continuous self-development.
Keywords: Leadership, Leadership Theories, Personality

บทนำ

เรื่องของผู้นำนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก หลายองค์กรพยายามที่จะหาวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารทุกระดับให้เกิดขึ้น เพื่อที่จะให้ผู้นำเหล่านี้ เป็นผู้ผลักดันความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับองค์กร และจากผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกน ในเรื่องของภาวะผู้นำนั้นก็ยืนยันว่า องค์กรที่ประสบความสำเร็จนั้นเป็นผลมาจากการที่ผู้บริหารของตนมีภาวะผู้นำและสามารถนำองค์กร นำคน ให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

การที่องค์การจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้นำในองค์การนั้นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะผู้นำที่ดีจะพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นได้ดีและทั้งสองฝ่ายก็จะช่วยกันสร้างผลผลิตสินค้าหรือบริการที่ต้องการได้ ดังนั้นในทุกวันนี้จะเห็นได้ว่าการฝึกอบรมในองค์การต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership) มากขึ้น ซึ่งเป็นการพยายามแสวงหาวิธีการใหม่ๆในการพัฒนานักบริหารให้เป็นผู้นำที่ดี

ความหมายเกี่ยวกับภาวะความเป็นผู้นำ

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ ได้กล่าวถึงภาวะความเป็นผู้นำไว้ดังนี้

1. เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกกลุ่มอยู่ร่วมกัน หมายถึง จะต้องอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มมีความสัมพันธ์กับคนในกลุ่มและเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน

2. เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หมายถึง ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบ ในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้และจะต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

3. เป็นผู้อำนวยให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม หมายถึง จะต้องปฏิบัติงานในทางที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในกลุ่ม การติดต่อสื่อสารที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและเป็นการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย

สตอกดิลล์ ได้สรุปทฤษฎีภาวะผู้นำไว้ 6 ทฤษฎีดังนี้

1. ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Great Man Theories) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้พยายามอธิบายว่าการเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรมนั้นคือ เป็นผู้นำมาโดยกำเนิด (Leaders are born) เกิดมาพร้อมกับลักษณะบางอย่างที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นผู้นำอนุชาของกษัตริย์ย่อมมีอำนาจและอิทธิพลมากกว่าคนธรรมดาอื่น ๆ ผู้นำจะมีบุคลิกลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากคนอื่น นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าประวัติศาสตร์ของโลก คือ ประวัติของผู้ยิ่งใหญ่

2. ทฤษฎีสิ่งแวดล้อม (Environmental Theories) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้มีความเห็นว่า ผู้นำเป็นผลมาจากเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความเป็นผู้นำสถานการณ์ทำให้เกิดผู้นำ นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าผู้นำเกิดขึ้นได้ด้วยความสามารถและทักษะในการแก้ปัญหาสังคม สงครามและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้คนเป็นผู้นำได้

3. ทฤษฎีบุคคลและสถานการณ์ (Personal-Situation Theories) ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่และทฤษฎีสิ่งแวดล้อมพยายามอธิบายแหล่งที่เกิดของภาวะผู้นำเพียงอย่างเดียว คือ ถ้ามิใช่คุณลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัจฉริยะแล้วก็เป็นสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์แต่ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ภาวะผู้ผู้นำเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานการณ์

นักทฤษฎีในกลุ่มนี้บางคนเชื่อว่าผู้นำเป็นผลของ

1) ลักษณะทางบุคลิกภาพของผู้นำ

2) ธรรมชาติของกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม

3) เหตุการณ์หรือปัญหาที่กลุ่มเผชิญอยู่

หน้าที่สำคัญของผู้นำก็คือ

1) ช่วยเหลือกลุ่มในการกำหนดเป้าหมาย

2) ช่วยเหลือกลุ่มในการหาวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้นำ

3) ภาวะผู้นำเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายของผู้นำและเป้าหมายกับความต้องการของผู้ตาม

4. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์และความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้อธิบายว่าภาวะผู้นำก็คือการสร้างปฏิสัมพันธ์ผู้นำจะมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น หากปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่มแรงจูงใจในการทำงานของสมาชิกจะเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงความคาดหวังในเรื่องของรางวัล และการลงโทษ

5. ทฤษฎีมนุษยธรรม (Humanistic Theories) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้อธิบายว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ต้องการแรงจูงใจจึงพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ และความกลมเกลียวของหน่วยงานผู้นำจำเป็นจะต้องหาทางส่งเสริมควบคุมหรือจูงใจในลักษณะที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มปฏิบัติภารกิจเพื่อการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มทฤษฎีนี้เน้นความเป็นมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์ของสมาชิกภายในองค์การ

6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้นปรากฏในรูปของการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในกลุ่มปฏิสัมพันธ์จะดำเนินต่อไปตราบเท่าที่สมาชิกยังได้รับประโยชน์ร่วมกัน จากการแลกเปลี่ยนทางสังคมนั้นสมาชิกของกลุ่มมอบเกียรติสถานะ และศักดิ์ศรีให้กับผู้นำเพื่อแลกกับการที่ผู้นำช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายได้

ความสำคัญของความเป็นผู้นำ

1. เป็นส่วนที่ดึงความรู้ความสามารถต่าง ๆ ในตัวผู้บริหารเองออกมาใช้
2. ช่วยประสานความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน
3. ช่วยโน้มน้าวชักจูงให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์การ
4. เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน

ภาวะความเป็นผู้นำพื้นฐาน 4 แบบ

1. ผู้นำแบบการบอก (Telling Leadership Style) แบบนี้จะเป็นผู้นำที่เน้นงานสูง (High-task) และการเน้นสัมพันธภาพจะต่ำ (Lower relationship) ภาวะการเป็นผู้นำแบบนี้จะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อผู้ตามมี ภาวะความเป็นผู้ใหญ่ในระดับต่ำมาก

2. ผู้นำแบบการขาย (Selling Leadership Style) แบบนี้จะเป็นผู้นำที่เน้นงานสูง (High-task) และการเน้นสัมพันธภาพก็สูงด้วย (High-relationship) ภาวะการเป็นผู้นำแบบนี้จะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อผู้ตามมีภาวะความเป็นผู้ใหญ่ในระดับต่ำ

3. ผู้นำแบบการมีส่วนร่วม (Participating Leadership Style) แบบนี้จะเป็นแบบภาวะการเป็นผู้นำที่เน้นงานต่ำ (Low-task) แต่การเน้นที่สัมพันธภาพจะสูง (High relationship) ภาวะการเป็นผู้นำแบบนี้จะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อผู้ตามมี ภาวะความเป็นผู้ใหญ่ในระดับที่สูง

4. ผู้นำแบบการมอบหมายงาน (Delegating Leadership Style) แบบนี้จะเป็นแบบผู้นำที่เน้นงานต่ำ (Low-task) และการเน้นสัมพันธภาพก็จะต่ำด้วย (Low-relationship) ภาวะการเป็นผู้นำแบบนี้จะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อผู้ตามมีภาวะความเป็นผู้ใหญ่ในระดับสูงมาก

ถ้าพฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นในหน่วยงานใดหัวหน้าหรือผู้นำหน่วยงานนั้นจะเป็นบุคคลที่มีภาวะความเป็นผู้นำที่ดี คือ

1. ผู้ใต้บังคับบัญชาจะเป็นผู้มาขอคำแนะนำปรึกษามากกว่าที่หัวหน้าจะเป็นผู้สั่งการ
2. ผู้นำสามารถเสนอแนะผู้ใต้บังคับบัญชาโดยที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกว่านั่นเป็นคำสั่ง
3. ผู้นำสามารถไปที่ใด ๆ ในหน่วยงานได้โดยผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกว่าเป็นการไปตรวจงานหรือไปจับผิด
4. ผู้นำมักจะไม่ค่อยได้ยินการนินทาเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของสมาชิก แต่ถ้าหากหน่วยงานหรือสถานศึกษามีปัญหาเกิดขึ้น เขาควรจะได้ฟังเป็นคนแรก
5. ผู้ใต้บังคับบัญชาจะเสนอเรื่องเพื่อการตัดสินใจเฉพาะในสิ่งที่นอกเหนืออำนาจของผู้ใต้บังคับบัญชา
6. เมื่อผู้นำไปราชการที่อื่น เขากลับมาโดยไม่หวังว่าจะต้องพบกับปัญหาหรือความยุ่งยากในหน่วยงานของเขา

7. ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เห็นด้วยกับนโยบายของหน่วยงาน สิ่งนี้จะไม่นำไปสู่การทะเลาะวิวาทเป็นส่วนตัว

8. เมื่อผู้นำเป็นประธานในที่ประชุมสมาชิกก็จะยินดีอภิปรายออกความเห็นและเสนอแนะโดยไม่นั่งเฉย ถ้าเกิดมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็จะถกเถียงกันเฉพาะในห้องประชุมเท่านั้น

9. เมื่อผู้นำเข้าร่วมประชุมโดยที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นประธานการประชุมนั้นก็จะดำเนินไปตามปกติ

10. ถ้าหากผู้นำจะปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับการเลื่อนตำแหน่งการแต่งตั้งหรืออื่น ๆ เขาควรจะปรึกษากับบุคคลตามสายบังคับบัญชา

11. การย้ายเปลี่ยนงานหรือลาออกของผู้ใต้บังคับบัญชามีน้อย

12. เมื่อผู้นำไม่อยู่สถานศึกษานั้นสามารถดำเนินต่อไปได้ตามปกติ

13. การแตกเป็นก๊กเป็นเหล่าของผู้ใต้บังคับบัญชามีน้อยมาก

14. ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมทำงานกันเป็นคณะเพื่อความสำเร็จของงานมากกว่าเพื่อหวังผลประโยชน์อย่างอื่น

ความหมายของคำว่า บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ (Personality) มาจากภาษาลาตินว่า Persona แปลว่าหน้ากากที่ตัวละครสมัยกรีกและโรมันสวมใส่เพื่อแสดงบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันให้ผู้ดูเห็นได้ในระยะไกล ๆ

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะโดยส่วนรวมอันเป็นของจำเพาะแต่ละบุคคลทั้งลักษณะภายในและภายนอก ซึ่งแสดงออกทางท่าทาง ความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจกิริยามารยาท ลักษณะนิสัยและอุปนิสัย

เป็นการยากที่จะให้ความหมายของบุคลิกภาพที่แน่นอนตายตัว เพราะคนมักตัดสินบุคลิกภาพของผู้อื่นโดยเอาความรู้สึกของตนเองเป็นเครื่องวัดจากปฏิกิริยาที่บุคคลอื่นแสดงต่อตนเองเป็นเกณฑ์ รู้สึกว่าดีหรือไม่ดีจากความชอบหรือไม่ชอบเป็นสำคัญ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ภาวะที่แท้จริงของบุคคลนั้นก็ได้ เพราะคนสองคนอาจมีความรู้สึกต่อปฏิกิริยาของคนคนหนึ่งแตกต่างกันขึ้นกับการรับรู้ที่แตกต่างกัน

สรุปบุคลิกภาพ คือ ผลรวมของการผสมผสานปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนตัว แนวความคิด ทัศนคติ ความสามารถในการปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการมีบุคลิกภาพที่ดี

ผู้มีบุคลิกภาพดี ต้องเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีเป็นเบื้องต้นมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงอย่างถูกต้อง ไม่ต่อต้านหรือยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยไร้หลักการ ไม่ว่าอยู่ในสถานการณ์ใดก็ประพฤติปฏิบัติได้อย่างคงเส้นคงวา คือ สามารถปรับตัวได้ดีเป็นผลให้บุคคลนั้นมีลักษณะสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

1. สามารถรับรู้ เข้าใจสภาพความจริงได้อย่างถูกต้อง
2. การแสดงอารมณ์อยู่ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสม
3. สามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสังคมได้ดี
4. สามารถทำงานที่อำนวยประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมได้
5. มีความรักและความผูกพันต่อผู้อื่น
6. สามารถพัฒนาตนเอง การแสดงออกของตนต่อผู้อื่นได้ดีขึ้น

ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ

ลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้

1. ความเฉลียวฉลาดมีปัญญา
2. ความมั่นใจในตนเอง
3. สมาคมกับผู้อื่นได้ดี
4. มีเจตจำนงอันแน่วแน่
5. มองโลกตามความเป็นจริง
6. มีความเด่นหรือความมีอำนาจ
7. มีทัศนคติในเชิงบวกต่อมนุษย์

คุณลักษณะผู้นำ (LEADER TRAITS)

1. มีความรู้ ความสามารถสูง
2. เป็นตัวอย่างที่ดี น่าเคารพนับถือ
3. มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าทำ
4. มีความกระตือรือร้น ทันความเปลี่ยนแปลง
5. มีลักษณะท่าทางดี น่าเลื่อมใส
6. มีคุณธรรม จริยธรรม
7. มีจุดยืน มีระเบียบวินัย แต่บางครั้งต้องยืดหยุ่น
8. มีวุฒิภาวะสูง วางตัวเหมาะสม

คุณลักษณะของผู้นำที่ดีและลูกน้องต้องการ

1. เป็นผู้นำด้วยความถ่อมตน คุณสมบัติข้อแรกที่ผู้นำต้องมีคือการถ่อมตัว โดยเฉพาะการถ่อมตัวในที่ทำงานซึ่งหมายถึงการรับผิดชอบต่อความผิดพลาด สามารถเรียนรู้จากคนอื่น และยอมรับว่าการจะประสบความสำเร็จได้ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้อื่นด้วย

2. มีวิสัยทัศน์ที่น่าสนใจ การมีวิสัยทัศน์และมีจุดมุ่งหมายจะเป็นแรงบันดาลใจให้คนอื่น ๆ ในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเหล่านั้นได้ หากผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่น่าติดตามก็จะช่วยให้ทุกคนจดจ่อและทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งวิสัยทัศน์ที่ดีนั้นต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายกับทั้งคู่ค้า ลูกค้า และพนักงานด้วย

3. รับผิดชอบ ผู้นำที่ไม่มีความรับผิดชอบคงไม่ใช่ผู้นำที่ลูกน้องต้องการสักเท่าไร ดังนั้นผู้นำควรมีความรับผิดชอบต่อทั้งการกระทำ คำพูด และการตัดสินใจต่าง ๆ ของตนเองเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการไม่เอาเปรียบคนอื่นด้วย

4. มีน้ำใจ ความมีน้ำใจและความใจกว้างไม่ใช่เรื่องของเงินทอง แม้ว่าเราสามารถทำให้พนักงานมีความสุขด้วยการให้ของขวัญ โบนัส และการจ่ายเงินชดเชยได้ แต่ผู้นำที่ดีควรกล่าวชมเชยและการให้กำลังใจพนักงานทุกคนอย่างเต็มใจ ให้เครดิตที่เหมาะสมแก่คนที่นำเสนอไอเดียที่ดี รวมถึงให้โอกาสเมื่อมีคนทำผิดพลาด

5. มีความเด็ดขาด แม้ดูเป็นข้อที่ยากจะเชื่อว่าผู้คนต้องการจริง ๆ แต่ความเด็ดขาดเป็นหนึ่งในคุณสมบัติที่ช่วยให้การทำงานมีแนวทางที่ชัดเจน ผู้นำจึงต้องรับฟังก่อนตัดสินใจและเมื่อตัดสินใจไปแล้วก็ต้องยอมรับผลลัพธ์ของการตัดสินใจนั้นด้วยเช่นกัน

6. แสดงความห่วงใย แน่นอนว่าความห่วงใยเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อมนุษย์ทุกคน และในการทำงานผู้นำจึงต้องแสดงความห่วงใยในทุกสิ่งที่พนักงานพูดและทำ รวมถึงพูดคุยและรับฟังปัญหาหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็สามารถให้คำแนะนำต่าง ๆ ต่อกันได้ด้วย

7. การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ การสื่อสารยังคงเป็นทักษะสำคัญสำหรับผู้นำทุกคนเสมอ การสื่อสารที่ดีของผู้นำต้องเป็นในลักษณะที่ไม่เพียงแจ้งให้ทราบหรือรับรู้ แต่ต้องสร้างแรงบันดาลใจให้กับพนักงานด้วย ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสื่อสารหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง รวมถึงสร้างโอกาสและพลังงานดีที่ต่อทีม เพื่อดึงดูดและโน้มน้าวให้ทุกคนทำงานเต็มกำลังและไม่หมดไฟไปเสียก่อน

8. สร้างความไว้วางใจ ผู้นำแบบไหนที่คนจะฟัง? ผู้นำคนนั้นต้องมีความน่าเชื่อถือและน่าไว้ใจ มีความจริงใจและแสดงให้เห็นว่าคนในทีมและองค์กรสามารถพึ่งพาได้ นอกจากนี้ยังต้องแสดงออกกับทุกคนอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมด้วย

9. หมั่นติดตามอยู่เสมอ การเป็นผู้นำต้องมีความรับผิดชอบมากมาย และเมื่องานเหล่านั้นถูกมอบมายให้ทีมแล้ว ผู้นำก็ต้องหมั่นติดตามการทำงาน ติดตามผลลัพธ์ และไถ่ถามทุกข์สุขของพนักงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงความเอาใจใส่ต่องานและทุกคน ไม่ละเลยต่อหน้าที่และความรับผิดชอบ

10. ให้เกียรติคนรอบข้าง หมายถึงการปฏิบัติต่อคนรอบข้าง ไม่ทำลายศักดิ์ศรีและให้เกียรติพวกเขาทุกคน ทักษะนี้จะช่วยให้พนักงานปฏิบัติต่อลูกค้า เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเคารพและให้เกียรติอย่างที่เห็นเราเป็นแบบอย่าง

บทบาทของผู้นำ

ผู้นำเป็นบุคคลหรือกลุ่มที่มีความสามารถในการแนะนำและนำทางผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในองค์กรหรือกลุ่มอื่น ๆ โดยผู้นำมักมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแผนการดำเนินงาน สร้างวิสัยทัศน์และพลวัตขององค์กร และให้แรงบันดาลใจแก่คนในองค์กรให้มีผลงานที่ดีขึ้น

คำว่า "ผู้นำ" (Leader) มักมีความหมายที่คล้ายคลึงกับคำอื่น ๆ ในการบริหารองค์กร เช่น "ผู้จัดการ" (Manager) และ "ผู้บริหาร" (Executive) ซึ่งมักจะมีบทบาทในการนำทีมหรือการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร อย่างไรก็ตาม "ผู้อำนวยการ" (Director) มักมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลหรือความรับผิดชอบต่อภารกิจหรือส่วนงานในระดับบริหารสูง ๆ ในองค์กร (กิติพันธ์ รุจิรกุล ,2529, หน้า 9) ถึงแม้ว่าคำเหล่านี้จะมีลักษณะและบทบาทที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของกิจกรรมในแต่ละระดับของการบริหาร แต่ทั้งหมดมีคุณสมบัติและความสามารถในการนำและกำหนดทิศทางองค์กร ดังนั้น จากคำพูดข้างต้น ผู้นำอาจเป็นผู้บริหารหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในหน่วยงานเสมอ เนื่องจากบทบาทของการเป็นผู้บริหารรวมถึงการตัดสินใจและการนำทางทีมงานในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการนำ ณ ที่นี้ เข้าถึงและทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้บริหารในเชิงกำกับเส้นทางงานและมาตรฐานการปฏิบัติงานโดยรวม

รองศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ เอกเพชร (2561), ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้สองความหมายดังนี้ ผู้นำ (Leaders) หมายถึง ผู้ที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือบุคคลที่เป็นนหัวหน้าหน่วยงานที่มีบุคคลยอมรับนับถือและเชื่อฟัง ปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ

สุวนันท์ ชาติอุดมพันธ์ (2552), กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มและสามารถนำกลุ่มปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

อุทัย หิรัญโต (2515, หน้า 9) ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ จูงใจ ริเริ่ม ประนีประนอม และประสานงานโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ อำนาจบารมี เป็นเครื่องมือ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังรวมของกลุ่มในการปฏิบัติงาน

สรุปความหมายของคำว่า ผู้นำ (Leader) ได้ว่า เน้นไปที่บทบาทและคุณลักษณะของบุคคลที่มีอิทธิพลและสามารถนำทีมหรือกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร แม้ว่าคำนิยามของผู้นำอาจมีความหมายที่หลากหลายตามที่กล่าวมาแล้ว แต่สามารถสรุปได้ว่าผู้นำมีคุณสมบัติในการมีอิทธิพลและสามารถนำทีมหรือกลุ่มไปสู่เป้าหมาย โดยทั้งหมดมุ่งเน้นไปที่การแสดงความเป็นเลิศในการนำและสร้างความเชื่อมั่นในสมาชิกในทีมหรือองค์กรทั้งนั้น เช่นการมีความรับผิดชอบต่อการอำนวยการ การมีทักษะ

ในการสร้างแรงบันดาลใจ การเป็นตัวอย่างที่ดีและการสร้างความเชื่อมั่นในสมาชิกในทีมหรือองค์กร โดยรวม ผู้นำสามารถมีหลายระดับตามบทบาทและความสามารถของตนเอง แต่บทบาทหลักของผู้นำก็คือการนำทีมหรือกลุ่มไปสู่เป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและความสำเร็จ

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำมีความหลากหลายตามลักษณะและความต้องการของกลุ่มหรือองค์กรที่ต้องการนำ แม้ว่าผู้นำในกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เผด็จการอาจมีหน้าที่และบทบาทที่แตกต่างจากผู้นำในกลุ่มที่มีเอกลักษณ์ประชาธิปไตย แต่มีบทบาทและหน้าที่ที่มีความเป็นไปได้ทั่ว ๆ ไป

ยุรี, (2553) กล่าวว่า ผู้นำมีบทบาทและหน้าที่หลายอย่าง ผู้นำในกลุ่มคนที่ชอบเผด็จการอาจมีหน้าที่อย่างหนึ่งแต่ผู้นำในกลุ่มคนที่ชอบประชาธิปไตยอาจมีบทบาทและหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามบทบาทและหน้าที่ทั่ว ๆ ไปของผู้นำทุกคนในกลุ่มคนทุกชนิดมีตรงกันอยู่บ้าง จึงขอสรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้นำโดยทั่ว ๆ ไปเพื่อเป็นแนวความคิดสำหรับผู้บริหารการศึกษา 14 อย่างคือ

1) ผู้นำในฐานะผู้บริหาร บทบาทที่เห็นได้ชัดที่สุดของผู้นำก็คือบทบาทในฐานะผู้บริหารซึ่งประสานงานระหว่างกลุ่มต่างๆ ในองค์การหรือในฐานะผู้ประสานงานภายในกลุ่มที่ตนเป็นผู้บริหาร ผู้นำประเภทนี้คอยช่วยให้งานของบุคลากรทุกคนดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้นำจะเป็นผู้คุมนโยบายและกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และรับผิดชอบคอยดูแลนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้มีการปฏิบัติโดยครบถ้วนถูกต้อง

2) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม ซึ่งลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีประกอบด้วย 1) ความสามารถในการวินิจฉัยปลญหาของระบบสังคมที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง 2) ความสามารถประเมินสิ่งชักจูงใจและสมรรถภาพที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง 3) ความสามารถประเมินสิ่งชักจูงใจและศักยภาพที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีอยู่ 4) ความสามารถแนะให้สังคมเลือกเป้าหมายที่จะเปลี่ยนไปให้เป็นไปอย่างที่เหมาะสม 5) รับหน้าในการให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างเหมาะสม 6) ความสามารถในการสร้างและธำรงความร่วมมือระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ให้มีความสัมพันธ์อันดีอยู่เสมอ 7) มีความเข้าใจและเป็นผู้นำในการปฏิบัติหรือการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 8) สามารถเลือกเทคนิคและแบบแผนความประพฤติที่เหมาะสมในกระบวนการแต่ละขั้นตอน และ 9) เป็นผู้ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะและทฤษฎีในการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ (Krishnan, 2005; Setiawan, 2020)

3) ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย งานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของผู้นำคือ การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ และการวางนโยบายส่วนมากนโยบายมาจากที่ 3 แห่ง คือ

- มาจาก “เบื้องบน” หรือ เจ้านาย ที่มีตำแหน่งสูง

- มาจาก “เบื้องล้าง” คือ ได้มาจากคำแนะนำ หรือมติของบุคลากรใต้บังคับบัญชา

- มาจาก “ผู้นำ” ของหมู่คณะนั้น ๆ ไม่ว่านโยบายจะมาจากแหล่งใด ผู้นำมีอำนาจโดยเสรีที่จะกำหนดหรือเลือกด้วยตนเอง

4) ผู้นำในฐานะผู้ชำนาญการ ผู้น้อยส่วนมากหวังพึ่งผู้นำจะทำหน้าที่คล้ายกับผู้ชำนาญการในสายวิชาชีพนั้น ๆ แต่ผู้นำจะรู้เรื่องต่าง ๆ ในด้านเทคนิคไปเสียหมดทุกอย่างไม่ได้ ผู้นำในองค์การนอกแบบหรือองค์การอรูปนัย บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในสายวิชาชีพมักจะมีบุคลากรอื่นมาหา เพื่อปรึกษาหารือขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ โดยเป็นการขอความช่วยเหลือส่วนตัว บุคลากรผู้นั้นจึงกลายเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการอยู่ในองค์การนั้น ๆ

5) ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับภายนอก เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มหรือขององค์การหรือหน่วยงานใดก็ตาม จะพากันไปติดต่อกับภายนอกหมดทุกคนโดยตรงไม่ได้ ผู้นำที่มีคุณสมบัติเป็นที่พอใจของกลุ่มมักจะได้รับเลือกให้ไปทำหน้าแทน เขาก็กลายเป็นเจ้าหน้าทีประชาสัมพันธ์ของกลุ่มต่อมาไม่เพียงแต่จะมีหน้าที่ติดต่อกับบุคคลภายนอกแทนกลุ่มเท่านั้น แต่เมื่อบุคคลภายนอกมาเจรจาอะไรกับกลุ่มก็ต้องเข้ามาเจรจาผ่านเข้าอีกด้วย ผู้นำประเภทนี้กลายเป็นผู้รักษาประตู ของบุคลากรในกลุ่ม หรือในองค์การ หรือหน่วยงานนั้น ๆ โดยปริยาย

6) ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายใน ผู้นำมักจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลรายละเอียดต่าง ๆ ภายในกลุ่ม และเรื่องสำคัญมากเรื่องหนึ่งภายในกลุ่ม ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นเองในบางกลุ่มไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น เช่นการจัดงานมงคลให้แก่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือเรื่องอะไรก็ตาม สมาชิกเป็นเจรจาผ่านหัวหน้าหรือผู้นำ ในบางกลุ่มผู้นำจะเจรจาให้หรือจะเอาใจใส่เฉพาะสมาชิกบางคน ไม่ทุกคน แต่ในบางกลุ่มผู้นำก็ไม่สนใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเลยก็มี ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของผู้นำเป็นคน ๆ ไป

7) ผู้นำในฐานะผู้ให้คุณและให้โทษ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอให้คุณและให้โทษแก่บุคลากรอื่นหรือมีอำนาจให้คุณให้โทษ จะกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสำคัญและกลายเป็นผู้นำในที่สุด คุณและโทษที่ว่านี้อาจจะเป็นการขึ้นเงินเดือน ตัดเงินเดือน หรือการมอบหมายงานให้มากให้น้อยหรือให้งานที่ยาก ๆ หรือง่าย ๆ ทำก็ได้ทั้งนั้น ผู้บริหารที่ดีพึงระวังที่จะไม่มอบอำนาจเช่นนี้ให้แก่บุคลากรคนใดมากเกินไป เพราะความเสียหายอาจจะเกิดขึ้นกับองค์การได้ในภายหลัง

8) ผู้นำในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย เมื่อมีการขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น บุคลากรคนใดคอยไกล่เกลี่ยให้สงบและเข้าใจกันได้ บุคลากรผู้นั้นมักจะกลายเป็นผู้นำในภายหลัง บางทีผู้นำประเภทนี้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาคดีภายในด้วยตนเองเลยก็มี

9) ผู้นำในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่าง บุคลากรที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติงานดีจนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่า เป็นตัวอย่างที่ดีขององค์การมักจะกลายเป็นผู้นำของบุคลากรอื่นได้โดยง่าย เพราะเป็นคนที่ได้รับการนับถือจากบุคลากรสำคัญในองค์การ

10) ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่มคนทุกชนิดมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่ม แต่คนหมู่มากอยู่ด้วยกันจะให้สามัคคีกันตลอดเวลาย่อมลำบากกลุ่มจึงมักมีคน ๆ หนึ่งหรือบางคนที่ได้รับการยกย่องจากบุคลากรทั้งหลายว่าเป็นตัวแทนและเป็นคนดีที่หาที่ติไม่ได้ของเขา ซึ่งจะดีกับเขาเสมอไม่ว่าจะในโอกาสใด และจะดีด้วยกับคนทุกคน นี้จะไม่มีทางกระทำการใดอันจะเป็นภัยต่อกลุ่มโดยเด็ดขาด คน ๆ นี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เป็นผู้นำในทำนองเดียวกับพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำของประเทศอำนาจที่ผู้นำเหล่านี้มีจึงสูงสุด เหนือจิตใจคนภายในกลุ่มทุกคนและทุกฝ่าย

11) ผู้นำในฐานะตัวแทนผู้รับผิดชอบ ไม่แปลกเลยที่กลุ่มคนบางกลุ่มหรือองค์การ หรือหน่วยงานบางแห่ง มีผู้นำคนหนึ่งหรือหลายคนอาสาเข้ารับผิดชอบรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และการกระทำบางอย่างของบุคคลบางคนในกลุ่มหรือรับผิดชอบต่อกิจการทั้งหมดที่คนกลุ่มนั้นกระทำลงไป โดยเหตุนี้บางทีในโอกาสต่อมา บุคลากรในกลุ่มจะมอบหมายให้ผู้นำมีอำนาจตัดสินใจกระทำการใด ๆ แทนตนได้เพื่อป้องกันความผิดพลาด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้นำของตนต้องพลอยรับผิดโดยไม่ได้กระทำผิดกับพวกเขา

12) ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ บางทีผู้นำบางคนเป็นศาสดาของกลุ่ม เป็นผู้กำหนดอุดมคติ สร้างความเชื่อหรือศรัทธาต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรอื่น แม้กระทั่งคุณธรรมประจำใจและขนบประเพรีต่างๆของกลุ่ม อุดมคติดังกล่าวในตอนแรกอาจเป็นเพียงคำพูดของเขาที่ใคร ๆ พากันนิยมและปฏิบัติตาม ต่อมาก็กลายเป็นอุดมคติทางการของกลุ่มไปผู้นำประเภทนี้มักเป็นนักพูดและนักคิด ที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความนับถือ

13) ผู้นำในฐานะบิดาผู้มีแต่ความกรุณา ผู้นำประเภทนี้วางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอาวุโสที่สุดในกลุ่มและมีบุคลิกลักษณะน่านับถือในฐานะเป็นบิดาของกลุ่ม ซึ่งจะดุด่าใครก็ตาม การดุด่านั้นไม่มีใครโกรธเพราะทุกคนทราบดีว่าเบื้องหลังคำพูดด่าของคนๆนั้น เขามีความรักความหวังดีอยู่ด้วยเสมอไป และเขาจะเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนทุกคนเมื่อมีความทุกข์ได้เสมอ

14) ผู้นำในฐานะเป็นผู้รับความผิดแทน ผู้นำที่รับผิดชอบและเป็นบิดาของกลุ่มทุกคนย่อมหวังได้ว่า เมื่อใดมีความเสียหายเกิดขึ้นตนเองนั้นแหละจะถูกลงโทษแทน บุคลากรจำนวนมากในกลุ่มคนทุกประเภทต่างก็ไม่ต้องการรับผิดเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น แต่จะพากันซัดทอดกลายเป็นผู้นำขึ้นมาในภายหลังได้เหมือนกัน เพราะเมื่อเหตุการณ์ร้ายผ่านไป ผู้คนพากันเห็นอกเห็นใจที่เขาเคยได้รับเคราะห์กรรมแทนพวกตนแต่เพียงผู้เดียว

ผู้นำในการพัฒนามีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่ pro-active และยั่งยืน โดยมีหน้าที่หลายอย่างที่สำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรหรือชุมชนที่เขานำหน้า บทบาทหลักของผู้นำในการพัฒนาได้แก่การกำหนดและสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและยั่งยืนสำหรับองค์กรหรือชุมชนนั้น ๆ รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกในองค์กรหรือชุมชน เพื่อให้พวกเขามีกำลังใจในการมุ่งมั่นทำงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ ผู้นำในการพัฒนายังมีหน้าที่ในการสร้างแผนการดำเนินงานและการทำงานร่วมกันของทีม เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและมีผลลัพธ์ที่ดีต่อการพัฒนา นอกจากนี้พวกเขายังต้องเป็นตัวแทนและสื่อสารกับสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนเพื่อให้ทราบถึงวิสัยทัศน์ แผนการดำเนินงาน และรายละเอียดของโครงการที่เกี่ยวข้อง พวกเขายังมีบทบาทในการสนับสนุนและพัฒนาสมาชิกในทีมหรือชุมชน เพื่อให้พวกเขามีความสามารถและทักษะที่เพียงพอในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ในทางทฤษฎีและการวิจัย มีการเสนอเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำทางไปสู่การพัฒนาที่เป็นเชิงบวก ซึ่งเน้นไปที่การนำผู้นำที่มีความเป็นผู้นำที่เป็นแบบอำนวยการและที่มีความเป็นผู้นำที่เป็นกลาง เพื่อเพิ่มพูนและเสริมสร้างความสามารถในการบริหารการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนที่ต้องการ

บทบาทของผู้นำในการพัฒนาคือการสร้างวิสัยทัศน์และแรงบันดาลใจ การสร้างแผนการดำเนินงานและการทำงานร่วมกัน การสนับสนุนและพัฒนาสมาชิกในทีมหรือชุมชนและการเป็นตัวแทนและสื่อสารกับสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจและการร่วมมือในการพัฒนา

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ

1. เป็นทั้งหัวและหน้าขององค์กร
2. เป็นผู้วางแผนและนโยบาย
3. เป็นผู้ประสานงานประสานคน
4. เป็นผู้แก้ปัญหาอุปสรรคขององค์กร
5. เป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างที่ดี
6. เป็นผู้วินิจฉัยตัดสินใจ

การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำ

ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในระดับใดจึงมีความสำคัญมาก ผู้นำไม่เก่งไม่ดีไม่มีคุณธรรมอาจนำพาให้องค์กรไม่มีความเจริญก้าวหน้า ไม่มีผลงาน ไม่สามารถแข่งขันได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความแตกแยกทะเลาะกันอิจฉาริษยาหมดกำลังใจในการทำงาน

การที่บุคคลมีตำแหน่งใด ๆ ไม่ได้หมายความว่าผู้นั้นต้องมีภาวะผู้นำในทางตรงกันข้ามบุคคลอีกหลายคนอาจไม่มีตำแหน่ง แต่ได้รับการยอมรับว่ามีภาวะผู้นำ ดังนั้นอะไรที่เป็นตัวสะท้อนว่าใครมี “ภาวะความเป็นผู้นำ” ในกรณีนี้ขอไม่กล่าวถึง “การมีภาวะผู้นำในเรื่องการนำตนเอง” แต่จะกล่าวถึง “การมีภาวะผู้นำในเรื่องการนำผู้อื่น” เท่านั้น โดยใครก็ตามที่สามารถโน้มน้าวใครบางคน ให้เชื่อและยินยอมปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้มีภาวะความเป็นผู้นำ ตามข้อความดังกล่าวถ้ายกตัวอย่างว่าหัวหน้าโจรก็มีภาวะผู้นำได้ เนื่องจากลูกน้องโจรเชื่อและทำตามคำสั่งของหัวหน้าโจรด้วยความเต็มใจ ถือว่าได้เหมือนกันแต่ในบทความนี้จะกล่าวถึงผู้นำที่ดีเท่านั้นที่นำพาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า ในทำนองว่างานได้ผลคนเป็นสุขและจะกล่าวถึงภาวะผู้นำในบุคคลที่มีตำแหน่งงานในองค์กรและมีผู้บังคับบัญชาอย่างน้อย 1 คน

การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำ หัวหน้างานที่ได้รับตำแหน่งใหม่ ๆ บารมียังไม่มีลูกน้องยังไม่ค่อยศรัทธาและเชื่อถือคงต้องเป็นหัวหน้าแบบตำแหน่งไปก่อนสักพัก ต้องแสดงความสามารถให้ลูกน้องเห็น นอกจากนี้ยังต้องเป็นคนเข้ากับคนง่าย ไม่ค่อยถือตัว อ่อนน้อมถ่อมตน เพื่อเป็นฐานให้ยกระดับไปสู่หัวหน้าแบบผู้นำ ดังนั้นในฐานตำแหน่งนี้ ผู้นำต้องเร่งพัฒนาตนเอง 2 เรื่อง คือ
1) ความสามารถในการทำงาน 2) การมีมนุษยสัมพันธ์

บทสรุป

การบริหารงานในปัจจุบันนี้ผู้บริหารทุกคนจำเป็นต้องใช้ภาวะการเป็นผู้นำเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะจะสามารถได้ใช้หรือพยายามชี้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา หรือพนักงานออกมาในการปฏิบัติงานให้มากที่สุด พึงระลึกไว้เสมอว่าพนักงานทุกคนมีความสำคัญอย่างมากในการปฏิบัติงาน เป็นผู้ที่ผลักดันให้งานทุกอย่างของกิจการนั้นสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น การบริหารงานที่ดีจะต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะความเป็นผู้นำและเก่งงาน เก่งคน เก่งคิด เก่งการดำเนินชีวิตไปพร้อมกัน

ผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดี แต่จะต้องเป็นคนที่มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ตลอดเวลา สามารถดูแลปกครองลูกน้องระดับล่างได้ และที่สำคัญต้องพัฒนาตัวเองต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

บรรณานุกรม

นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2545). **การพัฒนาบุคลิกภาพผู้นำและผู้บริหาร.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ สุขภาพใจ.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2550). **ภาวะผู้นำในองค์การ.** กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

พรนพ พุกกะพันธุ์. (2544). **ภาวะผู้นำและการจูงใจ.** กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). **ภาวะความเป็นผู้นำ**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส.เอเซีย เพรส (1989) จำกัด.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์.(2525). **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช. "//kaykakill.awardspace.com/OM/Chapter/OM_Chapter_12.doc".

Krishnan, V.R. (2005). **Leader-Member Exchange, Transformational Leadership, and Value System.** Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies.10(1). 14-21.

Stogdill, Ralph M. (1974). **Handbook of Leadership.** New York: Free Press.

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ และการจัดการ

Buddhism and the Development of Personality, Leadership, and Management

พระมหานิธิวัฒน์ นีติธมฺโม
ฉัตรยาภรณ์ สำราญอินทร์
นวลอนงค์ มาชื้น
สุทิดา
กวี เสือพล
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พูนศักดิ์ กมล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำนั้นเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำคือการเป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนความต้องการของคน ซึ่งความต้องการเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการตัดสินใจ ถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ก็เปลี่ยนตัวของคนนั้นได้ผู้นำที่ดีจะช่วยให้คนพัฒนาความต้องการของตน ทั้งในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความต้องการที่ถูกต้องดีงามและให้หมู่ชนมีการประสานความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะการพัฒนาความต้องการเป็นการพัฒนาความสุขของคน เพราะความสุขเกิดจากการสนองความต้องการ ถ้าหากเปลี่ยนความต้องการได้ ก็เปลี่ยนวิธีการหาความสุขของเขาได้ด้วย เมื่อทำอะไรตรงกับความต้องการ ก็ทำให้เขาสมใจและมีความสุข คนก็จะร่วมมือทำอย่างเป็นไปเองโดยประสานกลมกลืนและเต็มใจจะทำให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการตามหลักของพระพุทธศาสนานั่นเอง

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, การพัฒนาสังคม, การจัดการ

ABSTRACT

Leadership is a process in which administrators exert influence over the behavior of others. A key factor for successful leadership is possessing appropriate qualities and the ability to adapt to people's needs. These needs act as determinants of goals and decision-making directions. If a leader can transform people's needs, they can also transform individuals themselves. A good leader facilitates the development of individuals' needs by helping them adjust their attitudes towards proper and virtuous desires. This also promotes unity and collaboration within the group. The development of needs is intrinsically linked to the enhancement of happiness, as happiness stems from the fulfillment of desires. If needs can be transformed, the methods for achieving happiness can also be redirected. When actions align with people's needs, they experience satisfaction and happiness, which fosters voluntary, harmonious, and willing cooperation, leading to success. This aligns seamlessly with the principles of management based on Buddhist teachings, emphasizing harmony, mindfulness, and ethical leadership to achieve shared goals.

Keywords: Buddhist Leadership, Social Development, Management

บทนำ

หากพูดถึง "ภาวะผู้นำ" เราคงได้ยินได้ฟังมามากมาย ซึ่งผู้นำองค์กรเป็นผู้นำทางด้านศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และรู้จักวิธีการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นแบบอย่างผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน ผู้นำองค์กรต่างๆ สามารถนำภาวะผู้นำนี้ไปประยุกต์ใช้กับตนและพัฒนาบุคลากรระดับหัวหน้าในองค์กรให้มีภาวะผู้นำที่ดี คือ มีธรรม มีความรู้ และมีความสามารถจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรได้ด้วยดี อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ "ภาวะผู้นำที่ดี" ที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรความหมายของภาวะผู้นำ

การที่คนเราจะเป็นผู้นำ ผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเกิดประสิทธิผลนั้น ในความหมายของคำว่า ผู้นำ หมายถึง "ผู้ที่มีแผนงานและการตัดสินใจแก้ปัญหาไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายมีกระบวนการในการโน้มน้าวและชักจูงความคิดเห็นและพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้คล้อยตามให้มีความกระตือรือร้นที่จะหาทางบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายปฏิบัติการขององค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ" ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญาความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม"การที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรือองนาจหน้าที่ใน

ความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่จะแสดงออกมาเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างการทำงานหรือกับผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ" จากการศึกษาแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำตามหลักวิชาการทั่วไปจะพบว่า ผู้นำนั้น ตามความหมายจริงๆแล้ว หมายถึงผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งจากผู้คนในสังคมหรือหมู่คณะในองค์กร ชุมชน สังคมที่ใดที่หนึ่งเพื่อให้เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการนำพาผู้คนในสังคมหรือชุมชนในสังคมนั้นๆ ดำเนินกิจกรรมภายในสังคมหรือชุมชนให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งความเป็นผู้นำที่ได้รับแต่งตั้งหรือเลือกตั้งภายใต้มติของสังคมดังกล่าวนี้จะมีอำนาจและหน้าที่ในการนำหรือเป็นผู้ใช้อำนาจเพื่อการกระทำการบางอย่างให้สำเร็จส่วนคำว่า ภาวะผู้นำนั้น หมายถึง ศักยภาพการเป็นผู้นำ หรือเป็นลักษณะพิเศษของผู้นำทั้งที่อยู่ภายนอกและอยู่ภายในที่ผู้นำสามารถนำเอาทักษะหรือเทคนิคและวิธีการในนำมาใช้ ซึ่งภาวะผู้นำนี้ยังหมายถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม สติปัญญา ที่อยู่ภายในจิตใจของผู้นำคนนั้นด้วย และเมื่อนำคำว่า ผู้นำมาวิเคราะห์กับคำว่าภาวะผู้นำก็จะพบว่า ผู้นำนั้นใครๆ ก็เป็นได้ ซึ่งอาจจะมาจากการเลือกหรือแต่งตั้งได้ ส่วนคำว่าผู้นำเป็นคณะลักษณะภายในของผู้ที่เป็นผู้นำทั้งเทคนิควิธีการและศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม สติปัญญา เป็นต้น ซึ่งจะพบว่าผู้นำนั้นใคร ๆ ก็เป็นได้ แต่จะได้รับการยอมรับจากคนในสังคมหรือไม่นั้นก็อยู่ที่ความเป็นผู้นำของตนที่เราเรียกกันว่า "ภาวะผู้นำ" เท่านั้นหากผู้นำไม่มีภาวะผู้นำก็อาจจะถูกสังคมปฏิเสธได้ แต่ถ้าผู้นำที่มีภาวะผู้นำก็จะเป็นที่ยอมรับจากสังคมเช่นกัน และสามารถนำพาองค์กร ชุมชน และสังคมไปสู่จุดมุ่งหมายหรือประสบความสำเร็จได้ความหมายของคำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) ดังที่ได้กล่าวมา

นักวิชาการยังได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ โดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญและจุดเน้นที่แตกต่างกัน การศึกษาภาวะผู้นำจากทฤษฎีต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย ผู้วิจัยจะขอนำเสนอทฤษฎีจากนักวิชาการที่ได้รวบรวมไว้และคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้หลายท่านที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ๆ และน่าสนใจไว้ อาทิ ติน ปรัชญพฤทธิ์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีภาวะผู้นำไว้หลายทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Gerstman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำมีลักษณะพิเศษ บางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง และมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรม และสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เชอร์ชิล์ ฮิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

2. ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้นว่ามีความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามวิกฤตได้ เช่น สงคราม เป็นต้นทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

3. ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎี สอง ทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเองและสถาการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพปฏิกิริยา โต้ตอบ การรับรู้ และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

4. ทฤษฎีปฏิกิริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎี นี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกิริยาโต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้นผู้ที่จะก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกิริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

5. ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มี ผลงานที่มีประสิทธิผลและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พยายามทำให้บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเอง และของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน และน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้ตามยินยอมหรือยอมรับผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำนั้น นอกจากจะทำให้ผู้นั้นมีความรู้สึกว่าตนได้รับรางวัลและผลประโยชน์แล้ว ยังทำให้สมาชิกคนอื่นๆ มีความพึงพอใจยอมรับ ผู้นำคนนั้นด้วย อย่างไรก็ดี หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์ หรือฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญา ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถอดทนต่อไปได้ ภาวะผู้นำก็จะหมดความสำคัญลง" นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ให้แนวคิดทฤษฎีผู้นำเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้น้ำมี 2 มิติ คือ ด้านกิจสัมพันธ์และด้านมิตรสัมพันธ์ โดยได้อธิบายไว้ว่า ด้านกิจสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นผู้นำกับสมาชิกของกลุ่มและเน้นดำเนินงานให้เป็นระเบียบ ช่องทางการติดต่อสัมพันธ์ให้เป็นไปตามสวยงาม

ด้านมิตรสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์การเป็นผู้นำกับสมาชิกของกลุ่ม ในลักษณะการเป็นมิตร เคารพนับถือซึ่งกันและกัน

คำว่า ผู้นำ เป็นการมองเน้นที่ตัวบุคคล มักจะได้ยินคำพูดที่ใช้เรียกแทนผู้นำไปในทิศทางที่ต่างกันและมีขอบเขตที่กว้างขวางตามทัศนะของผู้พบเห็น เพื่อความเข้าใจความหมายเกี่ยวกับผู้นำให้ชัดเจน นักวิชาการได้ให้นิยามความหมายไว้หลายท่านพอสังเขป ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะผู้นำ หมายถึง องค์ประกอบทั้งภายนอกและภายในที่ผู้นำควรมี เช่นองค์ประกอบภายนอก เช่น บุคลิกภาพที่แสดงออก องค์ประกอบภายใน เช่น การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

บทบาทผู้นำ หมายถึง สิ่งที่ผู้นำแสดงออกมาในการบริหาร และการจัดการต่างๆ ภายในองค์กร เพื่อให้องค์กรปฏิบัติภารกิจได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ในหนังสือเรื่อง ภาวะผู้นำ :ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศสรุปว่า ภาวะผู้นำ ก็คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญาความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและกล่าวถึงลักษณะผู้นำไว้ 3 ข้อ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง

ผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ทันสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการดำรงชีวิต และการทำงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องของภาวะผู้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เกี่ยวข้องกับผู้นำที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

หลักผู้นำจากพระพุทธศาสนาประการแรก คือ บทบาทของผู้นำกับการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะจากปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ ผู้นำขององค์กร ต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยผู้บริหารต้องใช้หลักกัลยาณมิตรธรรมหรือธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการ คือ วัตตา หรือเป็นผู้รู้จักพูด โดยการที่จะเป็นนักพูดที่ดีนั้นต้องพูดให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ พูดให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ หรือพูดให้ผู้อื่นช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ ไม่ใช่การพูดเพื่อหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง โดยพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดง ลักษณะของนักสื่อสาร หรือนักพูดที่ดีไว้4 ประการด้วยกัน ได้แก่ พูดแจ่มแจ้ง(อธิบายให้เข้าใจได้ชัดเจน) พูดจูงใจ(พูดจนคนยอมรับและอยากจะลงมือทำ) พูดเร้าใจ(พูดให้เกิดความคึกคัก กระตือรือร้น) และพูดให้ร่าเริง(พูดให้เกิดความร่าเริง มีความหวังในผลดีและทางที่จะสำเร็จ) การเป็นผู้รู้จักพูดตามหลักการข้างต้น สามารถนำมาปรับใช้กับการพูดเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ไม่จำเป็นแต่ต้องเป็นการพูดของผู้นำเท่านั้น แม้กระทั่งครูบาอาจารย์ที่สอนหนังสือเอง ก็ต้องรู้จักพูดให้แจ่มแจ้ง จูงใจ เร้าใจ และ ร่าเริง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจ กระตือรือร้น และสนใจที่จะเรียนหนังสือ สำหรับตัวผู้นำ นอกเหนือจากการรู้จักที่จะพูดแล้วยังต้องรู้จักที่จะฟังด้วย โดยท่านใช้คำว่า วจนักขโม แปลว่าควรทนหรือฟังต่อถ้อยคำของคนอื่นด้วย ไม่ใช่ว่าเอาแต่พูดแก่เขาอย่างเดียวโดยไม่ยอมรับฟังใคร ซึ่งการเป็นผู้ฟังที่ดีนั้น ถือเป็นสิ่งที่ยากและท้าทายสำหรับผู้นำหลาย ๆ ท่าน เนื่องจากผู้นำจำนวนมากมักจะชอบพูดมากกว่าฟัง โดยเฉพาะการรับฟังจากผู้ที่ต่ำกว่าหรือเป็นลูกน้อง

นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมว่าไว้ว่า คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แปลว่ารู้จักแถลงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ลึกซึ้ง โดยประเด็นหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่สำคัญ ก็ต้องสามารถอธิบายทำให้ผู้ที่ร่วมงานมีความเข้าใจ

ผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาประการแรก คือ บทบาทของผู้นำกับการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะจากปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ ทำให้ผู้นำขององค์กรต่างๆ ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยภายใต้หลักกัลยาณมิตรธรรมหรือธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการนั้นมีอยู่ข้อหนึ่ง คือ วัตตา หรือเป็นผู้รักจักพูด โดยการที่จะเป็นนักพูดที่ดีนั้นต้องพูดให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ พูดให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ หรือพูดให้ผู้อื่น

ช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ ไม่ใช่การพูดเพื่อหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง โดยพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงลักษณะของนักสื่อสาร หรือนักพูดที่ดีไว้ 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

พูดแจ่มแจ้ง (อธิบายให้เข้าใจได้ชัดเจน)

พูดจูงใจ (พูดจนคนยอมรับและอยากจะลงมือทำ)

พูดเร้าใจ (พูดให้เกิดความคึกคัก กระตือรือร้น)

พูดให้ร่าเริง (พูดให้เกิดความร่าเริง มีความหวัง ในผลดีและทางที่จะสำเร็จ)

หลักผู้นำจากพระพุทธศาสนาประการที่สอง คือหลักพรหมวิหาร 4ประการ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้บริหารจะต้องมีอยู่ประจำในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดีและเหมาะสม สำหรับตัวผู้นำถ้าสามารถแสดงออกได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว ก็จะนำไปสู่ศรัทธาจากบุคคล ต่าง ๆ ในองค์กร และทำให้สามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้ พรหมวิหาร 4นั้นประกอบด้วย เมตตา ความเป็นมิตรไมตรีต่อผู้อื่น มีน้ำใจ ปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณา คือ ความต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน โดยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์นั้นผู้นำจะต้องมีกรุณา ช่วยบำบัดทุกข์ให้ มุทิตา คือ เมื่อพนักงานเพื่อนร่วมงานมีความสุข ความสำเร็จมากขึ้น ผู้นำก็จะต้องพลอยยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และสุดท้าย คือ อุเบกขา คือ การรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง หลักพรหมวิหารสี่นั้นเป็นสิ่งที่ผู้นำควรจะยึดเป็นหลักธรรมในการบริหารงานเป็นระจำวันทั่วไป โดยเฉพาะกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ กับองค์กร โดยเมื่อบุคคลอื่นมีปัญหา มีทุกข์ เดือดร้อน ผู้นำก็ต้องมีความกรุณาที่จะแก้ไขปัญหา ในขณะเดียวกัน เมื่อบุคคลอื่นประสบความสำเร็จ มีความสุข ก็ต้องมีมุทิตา ที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ในช่วงสถานการณ์ปกตินั้นก็ต้องคอยดูแล เอาใจใส่ให้บุคคลต่าง ๆ ในองค์กรมีความสุขในการทำงาน และสุดท้าย ในการบริหารงานทุกอย่างผู้นำจะต้องมีและสามารถรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งหลักของอุเบกขานั้นจะคุมเมตตา กรุณา มุทิตา ไว้อีกด้วย โดยการปฏิบัติหรือช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ก็จะต้องมีความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ปัจจุบันเรารับอิทธิพลในแนวคิดทางด้านการบริหารจากโลกตะวันตกมามากขึ้น ทำให้เรามักจะละเลยการนำหลักธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการนำองค์กรของเรา แต่จริง ๆ แล้ว การนำหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการบริหารองค์กรนั้น น่าจะเหมาะกับบริบทของประเทศไทยมากกว่าการนำหลักของตะวันตกมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว

คุณลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

หากพิจารณาถึงสังคมของประเทศไทยพระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาหลักประจำชาติ การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็น่าจะเอื้อกับวัฒนธรรมไทยไม่มากก็น้อย การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก็เพื่อการเป็นผู้นำที่ดีและคำสั่งสอนที่สำคัญๆของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดีหรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ ได้แก่

ทศพิธราชธรรม 10 ประการ, อธิษฐานธรรม 4, พรหมวิหารธรรม 4, อคติ 4, คหิสุข 4, สังคหะวัตถุ 4, ขันติโสรัจจะ หิริโอตัปปะ, อิทธิบาท 4, เวสารัชชกรณะ 5, ยุติธรรม 5, อปริหานิยธรรม 7, นาถกรณธรรม 10, กัลยาณมิตรธรรม 7 และบารมี 10 ประการ (ทศบารมี) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารและจัดการสมัยใหม่ได้

หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ

1. ทาน มีจิตในเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักแบ่งปัน คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองต้องไม่มีความอยากและความติดยึดในความมั่งคั่งและทรัพย์สมบัติ แต่จักต้องจำหน่ายจ่ายแจกความมั่งคั่งและทรัพย์สมบัตินั้นเพื่อความกินดีอยู่ของประชาชน ข้อนี้ก็ยังมีหมายถึงการจัดสรรค่านิยมทางสังคมอย่างยุติธรรม อันจะส่งผลให้เกิดการกระจายความมั่งคั่งไปทั่วทั้งทุกภาคส่วนของสังคม

2. ศีล มีลักษณะทางศีลธรรมที่สูง คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองอย่างน้อยต้องรักษาศีล 5 ให้ได้ กล่าวคือ

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
2. เว้นจากการถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้
3. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
4. เว้นจากการพูดปด
5. เว้นจากการเสพเครื่องดองของเมา

3. ปริจจาคะ การเสียสละได้ทุกสิ่ง เพื่อความดีของประชาชน คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องเตรียมตัวที่จะเสียสละความสะดวกสบาย เสียสละชื่อเสียง เกียรติภูมิส่วนตนทุกสิ่งทุกอย่าง และแม้กระทั่งยอมเสียชีวิตเพื่อผลประโยชน์และความสุขของประชาชน

4. อาชชวะ มีความเชื่อตรงดำรงสัตย์ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องปลอดพ้นจากกลัวหรืออคติใดๆในการปฏิบัติหน้าที่การงาน จักต้องมีความจริงใจในการทำงาน และจักต้องไม่หลอกลวงประชาชน

5. มัททวะ มีความกรุณาและความสุภาพ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องมีความอ่อนโยนละมุนละไม ไม่ทำตัวกระด้าง แสดงตนออกมาในทางกร่างวางกล้ามจนถึงน่าเกลียด

6. ตปะ มีความแผดเผาจิตใจให้คลายจากความชั่ว คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องนำเดินชีวิตแบบง่ายๆ จักต้องไม่ดำเนินชีวิตแบบฟุ่งเฟ้อ จักต้องรู้จักควบคุมตนเองในเรื่องนี้ให้ได้

7.อักโกธะ ไม่โกรธ ไม่ประสงค์ร้าย ไม่เป็นปฏิปักษ์ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องไม่โกรธแค้นไม่อาฆาตมาตรร้ายต่อผู้ใด

8. อวิหิงสา การไม่ใช้ความรุนแรง คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องไม่เพียงแต่จะไม่ทำร้ายผู้อื่นเท่านั้น แต่จักต้องพยายามส่งเสริมสันติภาพด้วยการงดเว้นการใช้สงครามเป็นเครื่องมือในนโยบายต่างประเทศและป้องกันมิให้เกิดสงคราม ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงและการทำลายล้างชีวิต

9. ขันติ ความอดทน ความอดกลั้น ความเข้าอกเข้าใจผู้อื่น คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องมีความอดทนต่อความยากลำบากและรวมไปถึงการคำพูดด่าว่าแดกดันที่ออกมาจากปากของผู้อื่นให้ได้

10. อวิโนธนะ ความไม่ขัดขวาง ความไม่เป็นอุปสรรค คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องไม่ขัดขวางเจตจำนงของประชาชน จักต้องไม่ขัดขวางมาตรการใดๆอันจะนำไปสู่สวัสดิภาพของประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือจักต้องปกครองโดยสอดประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับประชาชนเท่านั้นหากประเทศชาติใดมีผู้นำหรือผู้ปกครองที่ปฏิบัติตามหลักทศราชธรรม หรือ ทศพิธราชธรรมข้างต้น ก็เป็นที่หวังได้ว่าประเทศชาติบ้านเมืองนั้นก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข หลักการที่กล่าวมานี้ไม่ใช่เรื่องเพ้อเจ้อเลื่อนลอย เพราะในอดีตก็เคยมีกษัตริย์หรือผู้นำหลายพระองค์/หลายคนที่สามารถปฏิบัติตามธรรมะนี้ได้สำเร็จอย่างเช่น พระเจ้าอโศกซึ่งได้ทรงสถาปนาอาณาจักรของพระองค์ในประเทศอินเดียบนหลักการของทศพิธราชธรรมนี้

บทสรุป

พระพุทธศาสนาให้หลักธรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ และการจัดการ โดยผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติเช่น การปรับตัว การสร้างแรงบันดาลใจ และการส่งเสริมความร่วมมือ แนวคิดเรื่องภาวะผู้นำได้รับการอธิบายผ่านทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่และทฤษฎีมนุษยนิยม ซึ่งเน้นความสำคัญของคุณธรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 และทศพิธราชธรรม ถูกนำมาเสนอเป็นแนวทางสำหรับการบริหารอย่างมีจริยธรรม โดยเน้นการสื่อสารที่ชัดเจน การฟังที่ดี และการจัดการที่ยั่งยืน เพื่อนำองค์กรและสังคมไปสู่ความสำเร็จและความสุขอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546.** กรุงเทพมหานคร :บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, 2542.

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ.** กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2546.

พสุ เดชะรินทร์. **คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.** http://www.onab.go.th เข้าถึงข้อมูลวันที่ 31 ตุลาคม 2560.

วรุตม์ สุนนทราช. **คุณลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา.** www.gotoknow.org เข้าถึงข้อมูลวันที่ 31 ตุลาคม 2560.

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. **มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

ฌาน ตรรกวิจารณ์. **"การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ".** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน.** กรุงเทพมหานคร : วิถีทัศน์. 2545.

ธรรมรักษา. **พระไตรปิฎกฉบับสุภาษิต.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2532.

พระครูสิริจันทนิวิฐ. **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ:** กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, 2548.

พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ชมมจิตโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2559.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2540.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ภาวะผู้นำ.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2547.

วิรัช ถิรพันธุ์เมธี. **พุทธปรัชญาการปกครอง.** กรุงเทพฯ : ดวงแก้ว, 2554.

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการตนเอง
Principles and theories of self-management

ณัฒกร โข่วะกา
Nattakon Nhowaka
จันทิพพร กิตติขจรคีรี
Chantipporn Kittikhajonkeeree
นิภาพร นิลเนตร
Niphaphorn Ninnet
เพ็ญนภา ภาสกรหิรัญ
Pennapha Phatsakornhiran
ปาริชาติ ชาแสน
Parichat Chasaen
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholars
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
เมธา หริมเทพาธิป
Metha Harimtepathip
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการตนเองเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาตนเองในหลากหลายสถานการณ์และการจัดการตนเองมีความสัมพันธ์กับการประสบผลสำเร็จในชีวิตการเสริมสร้างทักษะการจัดการตนเองด้วยหลักการทางจิตวิทยาจะทำให้บุคคลได้สำรวจและเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง สามารถกำกับอารมณ์ พฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดของตนเองให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถจัดการกับปัญหาที่

เกิดขึ้น ทำให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เห็นคุณค่าในตนเองและสามารถจัดการกับอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ บทความนี้ได้นำเสนอการนำเอาหลักการทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้เพื่อให้บุคคลเกิดทักษะการจัดการตนเอง โดยเริ่มด้วยการประเมินตนเอง การตั้งเป้าหมาย การกำกับตนเอง และการประมาณตนเองภายใต้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลอันเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการตนเอง, จิตวิทยา, การพัฒนาตนเอง

ABSTRACT

Self-management is a crucial skill for personal development across various situations and is strongly linked to achieving success in life. Enhancing self-management skills through psychological principles enables individuals to explore and deeply understand themselves. This understanding allows for effective regulation of emotions, behaviors, and thoughts to achieve set goals. Additionally, it equips individuals to handle arising challenges, fostering a life of happiness, self-worth, and the ability to manage undesirable emotions and behaviors. This article discusses the application of psychological principles to cultivate self-management skills. It begins with self-assessment, goal-setting, self-regulation, and self-evaluation, all within the context of an individual’s abilities and potential. This approach serves as a sustainable method for personal development.

Keywords: Self-management, Psychology, Personal development

บทนำ

การจัดการตนเอง (SELF-MANAGEMENT) เป็นทักษะในการกำกับพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีคุณภาพ (O’KEEFE & BERGER, 1999) และเป็นทักษะสำคัญในการจัดการกับปัญหา การตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต รวมทั้งการเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้การจัดการตนเองยังช่วยปรับปรุงให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีความยืดหยุ่น ถึงแม้จะไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้เห็นผลในทันทีทันใด แต่เมื่อเวลาผ่านไปจะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวร (PAULAUSKAS & PAULAUSKAS, 2008) บุคคลที่มีทักษะการจัดการตนเองจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ (GERHARDT; RODE & PETERSON, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเจอฮาร์ด (GERHARDT, 2010) ที่พบว่าผู้ที่เพิ่มพูนทักษะการจัดการตนเองจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการเวลาและสภาพแวดล้อม ตั้งเป้าหมายและการกำกับตนเอง ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่มี

ประสิทธิภาพที่สูงขึ้น รวมถึงการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ การเรียน และเรื่องส่วนตัว ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาวต่อไป

แนวคิดสำคัญในการเสริมสร้างให้บุคคลมีทักษะการจัดการตนเองที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เมื่อประสบกับปัญหาอุปสรรคในชีวิตประจำวันได้ ต้องอาศัยความรู้และความเข้าใจในกระบวนการคิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม บทความนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงการจัดการตนเองโดยใช้หลักการเชิงจิตวิทยา ตลอดจนสามารถนำแนวทางในการจัดการตนเองไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หรือแม้บุคคลประสบกับสถานการณ์ที่นำมาซึ่งความทุกข์ ความรู้สึกไม่สบายใจ ความสับสนและไม่สามารถจัดการปัญหาต่างๆได้ ให้ข้ามผ่านกระบวนการยอมรับ เข้าใจมองมุมใหม่และจัดการอารมณ์ทางลบให้กลับกลายเป็นความสุขภายใต้ขอบเขตความสามารถและส่งเสริมการนำจุดเด่นหรือจุดแข็งของแต่ละบุคคลมาใช้ในการพัฒนาตนเองอันจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตนเอง

แนวคิดการจัดการตนเอง (SELF - MANAGEMENT) พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (SOCIAL COGNITIVE THEORY) ของแบนดูรา (1986) ที่เชื่อว่าบุคคลจะกระทำสิ่งใด ๆ เริ่มจากกระบวนการคิดของตนเอง การสังเกตตนเอง กระบวนการตัดสินใจ และการแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทในการดำเนินชีวิตของตนเอง ต่อมาได้มีนักวิชาการเชิงจิตวิทยาหลายท่านเสนอแนวคิดในการจัดการตนเองไว้อย่างหลากหลาย และสรุปประเด็นการจัดการตนเอง (SELF-MANAGEMENT) ได้ว่าเป็นทักษะในการกำกับความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นการเพิ่มหรือรักษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้คงอยู่และขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป และจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัว การเรียน และการทำงาน (YATES, 1986) ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมและเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่มีขั้นตอนและสามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน โดยมีความเชื่อพื้นฐานมาจากการมีส่วนร่วมของบุคคล เน้นที่ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของตนเอง แก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ตนเองเผชิญอยู่ เรียนรู้ทักษะใหม่และการจัดสิ่งแวดล้อมของตนเอง (KANE, 1988) เช่นเดียวกันกับ LURING AND HOLMAN (1993) ที่กล่าวว่า การจัดการตนเอง เป็นการที่บุคคลเลือกในการปรับมุมมองและทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและปฏิบัติพฤติกรรมใหม่รวมถึงรักษาความมั่นคงทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในสภาวะที่เหมาะสม

บุคคลที่มีทักษะการจัดการตนเองที่ดีและมีประสิทธิภาพจะมีลักษณะ 1) พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง 2) สามารถบริหารจัดการเวลาของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ 3) มีความมั่นคงทางอารมณ์ 4) สามารถปรับปรุงแรงจูงใจและลักษณะนิสัยของตนเอง 5) มีความสามารถในการสื่อสารและมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น และ 6) มีความรู้สึกหรือเจตคติเชิงบวก มีความเป็นอิสระ และมีความสุขมากขึ้น (BERGER, 2000)

องค์ประกอบในการจัดการตนเอง

การศึกษาถึงวิวัฒนาการของทฤษฎีที่กล่าวถึงการจัดการตนเองพบว่ามีการนำเสนอเกี่ยวกับหลักการจัดการตนเองมาใช้ในการพัฒนาตนเองมานานกว่า 50 ปี แรกเริ่มของการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการตนเอง (SELF-MANAGEMENT) โดยมี CREE เป็นผู้เริ่มสังเคราะห์คำว่า การจัดการตนเอง เมื่อกลาง ค.ศ. 1970 โดยให้ความหมายว่า การจัดการตนเอง เป็นขั้นตอนซึ่งบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการตั้งเป้าหมาย (GOAL SELECTION) การเก็บรวบรวมข้อมูล (INFORMATION COLLECTION) การประมวลและประเมินข้อมูล (INFORMATION PROCESSING AND EVALUATION) การตัดสินใจ (DECISION MAKING) การลงมือปฏิบัติ (ACTION) และการสะท้อนตนเอง (SELF-REACTION) (CREE, 2000) ต่อมา KANE (1988) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มทฤษฎี SELF-MANAGEMENT MODEL และมีการนำมาประยุกต์ใช้อย่างหลากหลาย KANE ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการตนเองว่ามี 3 ด้าน ได้แก่ การกำกับตนเอง (SELF-MONITORING) การประมาณตนเอง (SELF-EVALUATION) และการเสริมแรงตนเอง (SELF-REINFORCEMENT) ต่อมา BERGER (2000) ได้ทำการศึกษาและเสนอว่าการจัดการตนเอง มีองค์ประกอบพื้นฐาน 5 องค์ประกอบ คือ การบริหารเวลา การควบคุมอารมณ์ การตั้งเป้าหมาย การรับรู้ความสามารถของตน และการมีแรงจูงใจในตนเอง สำหรับในประเทศไทยมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการตนเอง เช่น สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2556) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบของการจัดการตนเองมี 4 ด้าน คือ การตระหนักในตน (SELF-AWARENESS) การรับรู้ความสามารถของตน (SELF-EFFICACY) การกำกับตนเอง (SELF-MONITORING) และการปรับพฤติกรรม (BEHAVIOR MODIFICATION) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อดุล นาคะโร (2551) ที่ได้ศึกษาถึงความสามารถในการจัดการตนเองของนักเรียนในการเรียนหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและสังคมภายนอกว่าประกอบด้วย การรู้จักตนเอง การบริหารเวลา การจัดการอารมณ์ตนเองและการมีวินัยในตนเอง และการศึกษาถึงการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของบุญเชิญ หมู่มาก (2559) ได้สรุปว่าการจัดการตนเองประกอบด้วย การรู้จักตนเอง (SELF-AWARENESS) การเห็นคุณค่าในตนเอง (SELF-ESTEEM) และการควบคุมอารมณ์พฤติกรรมของตนเอง (COPING WITH EMOTION)

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการตนเองของนักวิชาการหลายท่านนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ การส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการประเมินตนเองหรือการทำความเข้าใจในตนเอง เพื่อให้ตระหนักหรือรับรู้ว่าตนเองนั้น มีความสามารถในการจัดการปัญหามากน้อยเพียงใด ตลอดจนการตั้งเป้าหมาย ติดตามและประเมินตนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้บุคคลจัดการกับอารมณ์ความคิดและพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กระบวนการในการเสริมสร้างทักษะการจัดการตนเอง

การจัดการตนเองนั้นเกี่ยวข้องกับการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้แสดงออกในทิศทางที่เหมาะสมและยับยั้งตนเองไม่ให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมดังนั้น งานวิจัยส่วนใหญ่จึงมักศึกษาเรื่องการจัดการตนเองในกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาพฤติกรรม เช่น ด้านการเรียน มักนำมาใช้กับนักเรียนที่มีผลการเรียนตกต่างการแนะแนว และการจัดการเวลา ด้านการทำงาน มักนำไปใช้เพื่อการส่งเสริมให้บุคคลจัดการตนเองให้สมดุลระหว่างงานกับเวลา หรือการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน หรือปัญหาด้านสุขภาวะ เช่น บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ให้มีการจัดการตนเองในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมมากขึ้น นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงกระบวนการที่จะช่วยเสริมสร้างการจัดการตนเองให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพยกตัวอย่าง เช่น แคนเฟอร์ และกาลิคบายส์ (KANFER & GAELICK-BUYS 1991) ได้เสนอแนวคิดการจัดการตนเองที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ 1) การตั้งเป้าหมาย (GOAL SETTING) 2) การกำกับตนเอง (SELF-MONITORING) 3) การประมาณตนเอง (SELF-EVALUATION) และ 4) การให้แรงเสริมตนเอง (SELF-REINFORCEMENT) ส่วน CEER (2000) ได้เสนอแนวคิดการจัดการตนเองประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งเป้าหมาย (GOAL SETTING) 2) การรวบรวมและประมวลข้อมูล (INFORMATIONCOLLECTION) 3) การประมวลและการประเมินผล (INFORMATION PROCESSING AND EVALUATION) 4) การตัดสินใจ (DECISION MAKING) 5) การลงมือปฏิบัติ (ACTION) และ 6) การสะท้อนการปฏิบัติ (SELF-REACTION) ซึ่งสอดคล้องกับ GERHARDT (2010) ที่ได้สรุปขั้นตอนของการจัดการตนเองไว้ 4 ขั้น ได้แก่ การประเมินตนเอง (SELF-ASSESSMENT) การตั้งเป้าหมาย (GOAL SETTING) การกำกับตนเอง (SELF-MONITORING) และการประมาณตนเอง (SELF- EVALUATION) โดยในแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการดังนี้

1) การประเมินตนเอง (SELF-ASSESSMENT) เป็นการที่บุคคลทบทวนทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองเพื่อการค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างตนเองกับเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ

2) การตั้งเป้าหมาย (GOAL SETTING) เป็นทักษะในการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนภายใต้การประเมินความเป็นไปได้ สู่การปฏิบัติตามขอบเขตและความสามารถในตนเอง

3) การกำกับตนเอง (SELF-MONITORING) เป็นการที่บุคคลตรวจสอบและควบคุมตนเองได้อย่างรอบด้านทั้งด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเวลาและสภาพแวดล้อมที่เป็นส่วนสำคัญในการนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย รวมไปถึงการสำรวจปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางต่อการมุ่งสู่ความสำเร็จ

4) การประมาณตนเอง (SELF-EVALUATION) เป็นขั้นตอนภายหลังจากที่บุคคลจัดการตนเองในด้านต่าง ๆ แล้ว ซึ่งเป็นการประเมินตนเอง ว่าเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่การประเมินตนเองอาจเกิดขึ้นเป็นระยะและมีการปรับเปลี่ยนวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

จากการศึกษาถึงขั้นตอนของการจัดการตนเอง สรุปได้ว่า บุคคลจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีขั้นตอนของการจัดการตนเองที่ชัดเจนและต้องมีการประเมินผลของการกระทำเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การประยุกต์ใช้แนวคิดในการจัดการตนเองสู่การปฏิบัติ

การนำแนวคิดการจัดการตนเองสู่การประยุกต์ใช้เพื่อเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพต้องทำความเข้าใจถึงขั้นตอนและแนวทางการจัดการตนเองอย่างชัดเจน ลักษณะของการจัดการตนเองมีจุดเริ่มต้นจากวงจรของการพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล กล่าวคือ หากมีการจัดการตนเองตามเป้าหมายที่วางไว้แล้ว ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ บุคคลจะเข้าสู่วงจรการจัดการตนเองอีกครั้งในรูปแบบใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นจากจุดด้อยของการจัดการตนเองครั้งก่อนหน้าให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ในการนี้ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนที่สำคัญในการเสริมสร้างการจัดการตนเองและได้นำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาไปใช้ในการสร้างรูปแบบกิจกรรมในการจัดการตนเอง โดยมีกระบวนการดังนี้

1. การประเมินตนเอง (SELF-ASSESSMENT) เป็นการกำหนดให้บุคคลสำรวจสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างตนเองกับเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การประเมินตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดจากการตั้งเป้าหมายและการประเมินเป้าหมายตามความเป็นจริงตลอดจนสอดคล้องกับความสามารถของตนเองว่ามีสิ่งใดที่ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายนั้น ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลหรือปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จ การประเมินตนเองที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงได้ดีจะนำไปสู่การวางเป้าหมายพฤติกรรมใหม่ที่นำไปสู่ความสำเร็จโดยการสำรวจตนเองในด้านต่างๆที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จทั้งทางด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก การกระทำ รวมไปถึงการรู้จักจุดเด่นจุดด้อย และรู้ขอบเขตความสามารถของตนเอง การประเมินตนเองจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นการทำความรู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้นำไปสู่แนวทางการวางเป้าหมายใหม่ที่ชัดเจนขึ้นตามไปด้วย

ผู้เขียนได้วิเคราะห์แนวคิดการประเมินตนเองและนำมาประยุกต์เป็นรูปแบบกิจกรรมที่นำไปสู่การทำความเข้าใจตนเองได้ เช่น กิจกรรม “MY PERSONAL SELF-ASSESSMENT” มุ่งเน้นส่งเสริมบุคคลให้ใช้เวลาสำรวจเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองอย่างใคร่ครวญ (CONTEMPLATION) สู่การเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง กระตุ้นให้บุคคลพิจารณาถึงจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของตนเอง ตลอดจนสามารถระบุปัจจัย ส่วนบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมหรือขัดขวางต่อการมุ่งสู่ความสำเร็จ พร้อมทั้งให้บุคคลได้พิจารณาแนวทางในการจัดการแก้ไขปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคบนพื้นฐานความสามารถของตนเอง

2. การตั้งเป้าหมาย (GOAL SETTING) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากการประเมินตนเอง เมื่อบุคคลได้พิจารณาทบทวนถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ความคาดหวังไม่สอดคล้องกับผลที่เกิดขึ้นต่อจากนั้นจะเป็นขั้นตอนของการวางเป้าหมายใหม่ อย่างรอบคอบ และสอดคล้องกับขีดความสามารถของแต่ละบุคคลการตั้งเป้าหมายเป็นการสร้างแรงจูงใจที่นำไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้การตั้งเป้าหมายขึ้นอยู่กับจุดหมายที่กำหนดนั้นว่า มีลักษณะอย่างไร มีความเฉพาะเจาะจง และวัดผลได้เพียงใด นอกจากนี้ความมีพันธะผูกพันกับจุดหมาย (GOAL COMMITMENT)เพื่อให้บุคคลแน่วแน่กับจุดหมายที่ตนวางไว้และเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

เป้าหมายที่ตั้งขึ้นมาใหม่จึงควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ 1) เฉพาะเจาะจง(SPECIFIC) กำหนดเป้าหมายนั้นให้มีความชัดเจนอย่างมีทิศทาง 2) วัดผลได้ (MEASURABLE) เป้าหมายที่กำหนดขึ้นมานั้นต้องมีวิธีวัดผลที่เป็นรูปธรรมสามารถวัดเป็นเชิงปริมาณได้ 3) แนวปฏิบัติชัดจน (ACHIEVABLE) มีภารกิจอะไรบ้าง และสามารถบอกได้ว่าต้องทำอย่างไรเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย 4) ความเป็นไปได้ (REALISTIC) เป้าหมายนั้นต้องมีความสมเหตุสมผล บนพื้นฐานความเป็นจริง ไม่ไกลเกินเอื้อมไม่เพ้อฝัน มีแนวโน้มที่สามารถสำเร็จได้ 5) กรอบเวลาชัดเจน (TIME-BOUND) มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการมุ่งสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จที่ชัดเจนซึ่งจะทำให้สามารถประเมินได้ว่าเราเข้าใกล้เป้าหมายมากน้อยเพียงใด

จากการศึกษาแนวคิดการตั้งเป้าหมาย พบว่าบ่อยครั้งที่บุคคลไม่ประสบความสำเร็จมักมาจากตั้งเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกับขอบเขตความสามารถของตนเองหรือเกิดจากการเลือกวิธีการจัดการปัญหาแนวทางเดิมและการยึดติดกับความคิดของตนเอง ดังนั้นการตั้งเป้าหมายใหม่อาจเริ่มจากการให้บุคคลใช้เทคนิคการมองมุมใหม่ที่หลากหลาย เพื่อออกจากความคิดเดิมและวิธีการเดิมๆ ที่ไม่บรรลุผลตามความต้องการจากนั้นพิจารณาแต่ละเป้าหมายว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นไปได้และจัดลำดับความสำคัญของแต่ละเป้าหมายตามความจำเป็น รวมไปถึงการกำหนดแรงจูงใจที่จะนำไปสู่การตั้งเป้าหมายในชีวิตที่มีความชัดเจนและเห็นภาพเป้าหมายนั้น

กิจกรรมที่นำไปสู่การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรม “DEVELOPING SMART GOALS” มุ่งส่งเสริมให้บุคคลนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการประเมินตนตามความเป็นจริงอย่างใคร่ครวญมากำหนดเป้าหมายอย่างเป็นระบบ และเป็นไปตามคุณลักษณะของการตั้งเป้าหมายที่ดี เมื่อตั้งเป้าหมายใหม่ชัดเจนแล้วจากนั้นให้บุคคลเขียนพันธ์สัญญา (COMMITMENT) เพื่อให้เกิดพันธะผูกพันกับจุดหมาย (GOAL COMMITMENT) บุคคลได้เห็นภาพการตั้งเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

3. การกำกับตนเอง (SELF-MONITORING) เป็นขั้นตอนของการสังเกต ควบคุมและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง ที่พฤติกรรมอาจเป็นเหตุหรืออาจเป็นผลทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังรวมถึงการสังเกต ติดตาม บันทึกปัจจัยที่เสี่ยง ที่มีอิทธิพลต่อปัญหาที่กำลังพยายามจัดการ การติดตามตนเอง ทำให้บุคคลมีความระมัดระวังที่จะไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์แต่จะแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แทนการแสดงพฤติกรรมจึงแสดงด้วยความรู้ตัว มีสติ การติดตามตนเองเป็นการให้ข้อมูลตนเองในการสังเกตพฤติกรรมของตนเอง ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ การบันทึกพฤติกรรมทำให้ทราบว่าพฤติกรรมไปในทิศทางใด มีระดับมากน้อยแค่ไหน พฤติกรรมตรงตามเกณฑ์ที่ต้องการหรือไม่ นอกจากนี้ ผลการกำกับพฤติกรรมด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองต่างออกไปจากเป้าหมายที่วางไว้ บุคคลจะพยายามแก้ไขพฤติกรรมให้ 34บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ขั้นตอนในการกำกับตนเองประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่

1) การเลือกและกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย

2) การจำแนกพฤติกรรมเป้าหมายออกเป็นพฤติกรรมย่อยที่สามารถสังเกตได้

3) การกำหนดวิธีการบันทึกและเครื่องมือที่ใช้บันทึกการสังเกต

4) บันทึกพฤติกรรม

5) การแสดงผลการบันทึกข้อมูลที่ชัดเจน

6) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำการบันทึก

จะเห็นได้ว่าการกำกับตนเองเป็นขั้นตอนในการจัดการตนเองที่ต้องอาศัยความแน่วแน่และตั้งใจในการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติจึงต้องใส่ใจในการสังเกตและลงบันทึกในทุกครั้งที่แสดงพฤติกรรมที่กำหนด รวมไปถึงการนำแบบบันทึกนั้นมาพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการค้นพบว่าพฤติกรรมต่างๆ ของตนเองเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ทั้งนี้ข้อดีของการบันทึกพฤติกรรมจะทำให้ผู้ปฏิบัติค้นพบจุดด้อยที่ควรปรับปรุง หรือค้นพบปัญหาอุปสรรคที่เป็นปัจจัยที่ไม่ประสบความสำเร็จและสามารถนำสิ่งที่ค้นพบนั้นมาจัดการได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่นำไปสู่การกำกับตนเอง เช่น กิจกรรม SELF-MONITORING CARD การให้บุคคลได้ทำแบบบันทึกพฤติกรรม โดยใช้เทคนิคการให้การบ้าน (HOMEWORK) เป็นการมอบหมายให้บุคคลสังเกตและบันทึกพฤติกรรมและผลของพฤติกรรมที่ปฏิบัติ จากนั้นจึงทำการประเมินว่าเป็นไปตามจุดเป้าหมายใหม่ที่ตั้งไว้หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การกำกับตนเองอาจจะมอบหมายเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือนตามระยะเวลาที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลสู่การประเมินแนวโน้มความสำเร็จในการมุ่งสู่เป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ

4.การประมาณตนเอง (SELF-EVALUATION) เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการตนเอง โดยการให้บุคคลประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติพฤติกรรมตนเองกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น โดยประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการกำกับตนเอง หลักการในการประมาณตนเองประกอบด้วยขั้นตอนพื้นฐาน 3 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดความคาดหวังที่ชัดเจน เป็นการระบุความคาดหวังต่อผลลัพธ์ของการแสดงพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

2. การปฏิบัติการประเมินตนเอง โดยเริ่มการประเมินจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง ว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด สิ่งใดที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคาดหวังที่ตั้งไว้

3. การปรับปรุง เป็นการกำหนดปัญหา หรือปัจจัยที่ส่งผลให้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังแนวทางการปรับปรุงจะนำไปสู่การประมาณตนเพื่อเข้าสู่วงจรการจัดการตนเองอีกครั้ง

กิจกรรมที่นำไปสู่การประเมินตนเอง เช่น การใช้คำถามบอกระดับ (SCALINGQUESTION) ในการประเมินผลพฤติกรรมของบุคคลว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ โดยกำหนดตัวเลข 0-10 แทนความสำเร็จหรือความพึงพอใจต่อการจัดการตนเอง ตัวเลข 0 มีความหมายถึงความสำเร็จก่อนการใช้

ทักษะการจัดการตนเองคะแนน 10 แทนความสำเร็จที่เกิดจากการจัดการตนเอง เมื่อบุคคลให้คะแนนแล้ว ให้ถามถึงคะแนนที่หายไป เพื่อให้เกิดการทบทวนถึงอุปสรรคที่ส่งผลให้ไม่ไปถึงความสำเร็จที่ต้องการ

จะเห็นได้ว่า การจัดการตนเองเป็นทักษะที่ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีลักษณะสืบเนื่องต่อกันไปในแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันและเป็นวงจรที่สามารถนำกลับมาใช้ได้เสมอเมื่อบุคคลประสบกับสถานการณ์ในชีวิตที่ต้องจัดการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

การจัดการตนเองเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาตนเองและใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ มันเกี่ยวข้องกับการวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานกับเป้าหมายและความตั้งใจ การจัดการเวลา การพัฒนาทักษะและความรู้ การจัดการกับอารมณ์และความเครียดและการสร้างความสมดุลในชีวิตที่มีความสุขและความสำเร็จ

หลักการของการจัดการตัวเอง

หลักการหนึ่งของการจัดการตนเองคือการรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง ซึ่งหมายถึงการเข้าใจและยอมรับความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง การรับผิดชอบช่วยให้เราเป็นผู้ควบคุมชีวิตของเราเองและสร้างสิ่งที่เราต้องการในชีวิต

ทฤษฎีของการจัดการตัวเอง

หนึ่งในทฤษฎีที่สำคัญในการจัดการตนเองคือทฤษฎีของการจัดการเวลา ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญของงาน เพื่อให้สามารถทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและเพื่อการพัฒนาตนเอง

วิธีการจัดการความเครียด

การจัดการความเครียดเป็นส่วนสำคัญของการจัดการตนเอง ซึ่งเราต้องเรียนรู้วิธีการลดและบริหารจัดการกับความเครียดในชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกสมาธิ การออกกำลังกาย และเทคนิคการหายใจ

การจัดกับอารมณ์และความสัมพันธ์

การจัดการตนเองยังเกี่ยวข้องกับการจัดการกับอารมณ์และความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความสุขและความสำเร็จในชีวิต เราต้องเรียนรู้วิธีการควบคุมอารมณ์ของเราและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

บทสรุป

การจัดการตนเอง (SELF-MANAGEMENT) เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีความน่าสนใจในการนำมาใช้เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน บุคคลที่สามารถจัดการตนเองได้บุคคลนั้นมักแสดงออกถึงพฤติกรรมที่พร้อมจะเผชิญหน้าแทนการหลีกหนีปัญหาเพราะมีความสามารถในการสำรวจและรู้จักตนเองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะด้านความสามารถเฉพาะและจุดแข็งที่จะนำไปสู่การนำไปใช้พัฒนาตนเองแทนการลดคุณค่าตนเอง เกิดเป็นบทเรียนแห่งการเรียนรู้ที่จะนำพาไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง และสร้างความสุขที่ยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการประเมินตนเอง การตั้งเป้าหมายการกำกับตนเองและการประมาณตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดการตนเองที่มีประสิทธิภาพ **การจัดการตนเองเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาตนเองและใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ มันเกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง การจัดการเวลา การจัดการความเครียด และการจัดการกับอารมณ์และความสัมพันธ์ การพัฒนาทักษะในการจัดการตนเองจะช่วยให้เรามีชีวิตที่มีคุณค่าและความสุขอย่างแท้จริง**

บรรณานุกรม

บุญเชิญ หมู่มาก. (2559). **การพัฒนาหลักสูตรแนะแนวเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ. (2556). **จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตน.** กรุงเทพมหานคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ. เอส.พริ้นติ้ง.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 8. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อดุล นาคะโร. (2551). **การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองโดยใช้กิจกรรมแนะแนวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

BERGER, DONNA. (2000). **POLICY BRIEF: SELF-MANAGEMENT ACROSS THE CURRICULUM: A HOLISTIC MODEL FOR STUDENT, FACULTY, AND STAFF DEVELOPMENT.** RETRIEVED MAY 10, 2021, FROMHTTPS://WWW.RESEARCHGATE.NET/PUBLICATION/242711223_POLICY_BRIEF_SELF-MANAGEMENT_ACROSS_THE_CURRICULUM_A_HOLISTIC_MODEL_FOR_STUDENT_FACULTY_AND_STAFF_DEVELOPMENT.

FRAYNE CA, GERINGER JM. (2000). **SELF-MANAGEMENT TRAINING FOR IMPROVING JOB PERFORMANCE: AFIELD EXPERIMENT INVOLVING SALESPEOPLE.** JOURNAL OF APPLIED PSYCHOLOGY; 85(3): 361.

GERHARDT, MEGAN W. (2010). **INDIVIDUAL SELF-MANAGEMENT TRAINING IN MANAGEMENT EDUCATION.** RETRIEVED MAY 10, 2021, FROM HTTPS://WWW.RESEARCHGATE.NET/PUBLICATION/268425764_SELF-MANAGEMENT_TUTORI-ALS_INDIVIDUAL_SELF-MANAGEMENT_TRAINING_IN_MANAGEMENT_EDUCA-TION.

GERHARDT, MEGAN W.; RODE, JOSEPH C. & PETERSON, SUZANNE J. (2007). **EXPLORING MECHANISMS IN THE PERSONALITY-PERFORMANCE RELATIONSHIP: MEDIATING ROLES OF SELF-MANAGEMENT AND SITUATIONAL CONSTRAINTS.** JOURNAL OF PERSONALITY AND INDIVIDUAL DIFFERENCES. 43(6): 1344-1355.

KANFER, F. H. (1991). **SELF-MANAGEMENT METHODS. IN F.H., KANFER & A. GOLD-STEIN, (EDS.) HELPING PEOPLE CHANGE : A TEXTBOOK OF METHODS.** NEW YORK: PERGAMON.

MASLOW, H. A. (1965). **A PHILOSOPHY OF PSYCHOLOGY: THE NEED FOR A MATURE SCIENCE OF HUMAN NATURE.** IN SEVERIN, R. (ED.), HUMANISTIC VIEWPOINTS IN PSYCHOLOGY. NEW YORK, NY: MCGRAW.

O’KEEFE EDWARD J. AND BERGER DONNA S. (1999). **SELF-MANAGEMENT FOR COLLEGE STUDENT.** NEW YORK: PARTRIDGE HILL PUBLISHERS.

PAULAUSKAS, STASYS & PAULAUSKAS, ALEXSANDRAS. (2008). **THE VICTAULIC’S AND STRATEGIC SELF-MANAGEMENT AS TOOLS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.** TECHNOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF ECONOMY.14(1): 76-88.

RICHARD W. ROBINS AND KARI H. TRZESNIEWSKI. (2019). **SELF-DEVELOPMENT A CROSS THE LIFE SPAN.** RETRIEVED MAY 10, 2021, FROM HTTPS;//SCHOLARSHIP.ORG2UC2ITEM29BC5R8ND.

YATES BT. (1986). **APPLICATIONS IN SELF-MANAGEMENT.** BELMONT, CA: WADSWORTH PUBLISHING COMPANY.

ทุนวัฒนธรรมกับบริบทการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล

Cultural capital and the context of Thai education in the digital age

วิไลวรรณ วงศ์จินดา
Wilaiwan Wongjinda
พนา เจนจบ
Pana Jenjob
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วในยุคปัจจุบันทำให้วัฒนธรรมไทยจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้เข้ากับวิธีการศึกษาและการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ โดยมีความคุ้นเคยและมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นอย่างดี การนำทุนทางวัฒนธรรมไทย เช่น ศิลปะและประเพณี มาผสมผสานเข้ากับเทคโนโลยีช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจในความเป็นมาและรากเหง้าของตนเอง นอกจากนี้ยังสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมพื้นบ้าน รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน การนำเทคโนโลยี AR (Augmented Reality) และ VR (Virtual Reality) เข้ามาช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเสมือนจริง นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาวัฒนธรรมไทยได้ง่ายขึ้นและน่าสนใจมากขึ้นแล้ว ยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ลึกซึ้งกว่าเดิม ยกตัวอย่างเช่น การสร้างสถานที่สำคัญหรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในรูปแบบสามมิติที่ผู้เรียนสามารถสำรวจและมีปฏิสัมพันธ์ได้ นอกจากนี้ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยกระจายองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมไทยไปยังผู้คนทั่วโลก สนับสนุนให้วัฒนธรรมไทยได้รับการธำรงรักษาและยอมรับในระดับสากล

สุดท้ายนี้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมไทยไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่สามารถเชื่อมโยงกับอดีตของตนเองได้ ในขณะเดียวกันก็เตรียมความพร้อมให้กับพวกเขาในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในโลกที่มีความหลากหลาย

คำสำคัญ: ทุนวัฒนธรรม, บริบทการศึกษาไทย, ยุคดิจิทัล

ABSTRACT

Technological changes in the current era require Thai culture to continuously adapt, with the aim of keeping up with the new generation’s learning and education methods, who are familiar with and skilled in using digital technology. Integrating Thai cultural capital, such as arts and traditions, with technology helps learners understand their own history and roots. It also creates pride in local culture and develops creative and analytical thinking skills for learners. The use of virtual reality (VR) and augmented reality (AR) technologies to produce immersive learning experiences not only makes accessing Thai cultural knowledge simpler and more engaging for students, but it also gives them a more profound experience. Making significant locations or historical occurrences in 3D that students can explore and engage with is one approach. Additionally, using online platforms promotes the preservation and international acceptance of Thai culture by disseminating information about it to people worldwide.

Finally, using technology to learn about Thai culture not only helps to achieve sustainable development by preserving cultural heritage, but also encourages the new generation to connect with their own past while preparing them to face change and competition in a diverse world.

Keywords: Cultural capital, the context of Thai education, the digital age

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ วัฒนธรรมไทยที่สืบทอดมายาวนานจึงต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งการศึกษาเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญในการนำทุนวัฒนธรรมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความรู้และพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย วัฒนธรรมไทยสามารถเป็นรากฐานที่มั่นคงช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับรากเหง้าของตนและเรียนรู้โลกดิจิทัลได้อย่างมีจิตสำนึก

ทุนวัฒนธรรมของไทย เช่น ความรู้ด้านศิลปะ ประเพณีท้องถิ่น และปรัชญาทางศาสนา เป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและคุณค่าในตนเองให้กับผู้เรียน การผสมผสานระหว่างทุนวัฒนธรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถสร้างสรรค์แนวทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนรุ่นใหม่ ซึ่งมีความคุ้นเคยกับการ

ใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวัน การเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับดิจิทัลยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย ทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ในบริบทการศึกษาไทย การบูรณาการทุนวัฒนธรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลยังเป็นการตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม การศึกษาไทยจึงสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงแต่เน้นการพัฒนาทางวิชาการ แต่ยังสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตทางวัฒนธรรม โดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมไทยให้เข้ากับโลกสมัยใหม่อย่างลงตัว

บทความนี้จึงมีการนำเสนอเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมในบริบทของการศึกษาไทยในยุคดิจิทัลที่เป็นการการนำทุนทางวัฒนธรรมของไทยมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและพัฒนาการศึกษา โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยเสริม เพื่อให้วัฒนธรรมไทยยังคงความสำคัญในสังคมไทย และยังช่วยพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติทั้งด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจในมรดกวัฒนธรรมของชาติ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าใจและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทยในรูปแบบที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น มิติสำคัญของทุนวัฒนธรรมในบริบทการศึกษาไทยยุคดิจิทัล

การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเรียนการสอนออนไลน์

การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อมัลติมีเดียในการถ่ายทอดองค์ความรู้และประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม เช่น การสร้างคอร์สออนไลน์เกี่ยวกับศิลปะไทย ประเพณีไทย หรือดนตรีไทย ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ Hassan & Rahim (2020) ได้กล่าวถึงการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและสื่อการสอนออนไลน์ในการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง Parry & Arvanitis (2019) ได้สำรวจบทบาทของพิพิธภัณฑ์ดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการเก็บรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรม โดยการสร้างเนื้อหาดิจิทัลและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนและผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าถึงเนื้อหาทางวัฒนธรรมได้ Huang & Soman (2021) ได้กล่าวถึงการใช้ AR (Augmented Reality) เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่สมจริงในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนได้สัมผัสและเรียนรู้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแบบใกล้ชิด และ Zaman (2018) ได้นำเสนอการใช้เรื่องเล่าดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมมาเลเซียให้กับคนรุ่นใหม่ โดยใช้สื่อมัลติมีเดียช่วยให้เนื้อหามีความน่าสนใจและเข้าถึงง่ายมากขึ้น

การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการวัฒนธรรมไทยเข้ากับเทคโนโลยี

การออกแบบหลักสูตรที่ใช้ทุนวัฒนธรรมไทย เช่น การให้เด็กเรียนรู้การประดิษฐ์เครื่องจักสานด้วยเทคโนโลยี VR หรือเรียนรู้การทอผ้าไทยผ่าน AR ทำให้นักเรียนเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์กับศิลปะไทยได้อย่างสมจริงมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ Robin (2020) วิเคราะห์วิธีการใช้การเล่าเรื่อง

ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมและสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการวัฒนธรรมไทย Dewey & Tso (2021) การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมในระดับอุดมศึกษา โดยเสนอแนวทางการออกแบบหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ Garrison& Vaughan (2016) ได้กล่าวถึง การบูรณาการการเรียนรู้แบบผสมผสานและการจัดการการศึกษา เพื่อสร้างหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้วัฒนธรรม Hollie (2020) เสนอแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองวัฒนธรรม โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีในการสร้างความเข้มข้นในการเรียนรู้

การพัฒนาทักษะคิดสร้างสรรค์และการวิเคราะห์

การใช้ทุนวัฒนธรรมไทยในการพัฒนาทักษะคิดสร้างสรรค์ เช่น การให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยในรูปแบบดิจิทัล หรือพัฒนาสินค้าที่ผสมผสานวัฒนธรรมไทยกับการออกแบบสมัยใหม่ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีทักษะที่ตอบโจทย์โลกดิจิทัลแต่ยังคงความเป็นไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ Bourdieu (2018) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) และผลกระทบต่อการศึกษาและการพัฒนาทักษะในนักเรียน และ Yuan & Wood (2020) ได้ทบทวนผลกระทบของทุนวัฒนธรรมต่อการพัฒนาทักษะคิดสร้างสรรค์ในสถาบันการศึกษา

การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในห้องเรียน

การพัฒนาแอปพลิเคชันการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องราวทางวัฒนธรรม เช่น แอปพลิเคชันเกมที่ให้นักเรียนสำรวจสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทย หรือแอปการเรียนรู้ที่ช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมไทยผ่านเกมและการปฏิบัติจริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ Kukulska-Hulme (2020) ได้กล่าวว่าการใช้แอปพลิเคชันมือถือในการเรียนรู้ภาษาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และอาจมีแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาแอปเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทย Billinghurst & Dunser (2019) สำรวจการใช้เทคโนโลยีเสริมจริง (AR) ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาแอปเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยได้ และ Deterding et al., (2019) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำเกมมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในห้องเรียน

การเรียนรู้แบบปฏิบัติและสืบสานวัฒนธรรมในโลกออนไลน์

การเรียนรู้ผ่านการสร้างประสบการณ์ตรงในพื้นที่ออนไลน์ เช่น การจัดเวิร์กช็อปออนไลน์สำหรับการทำอาหารไทย ศิลปะไทย หรือการแสดงนาฏศิลป์ไทย ช่วยให้นักเรียนเข้าใจวัฒนธรรมไทยผ่านการลงมือทำจริงแม้อยู่ในสภาพแวดล้อมออนไลน์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ Barab & Dede (2019) ได้อธิบายถึงการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ซึ่งสามารถใช้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและการเรียนรู้แบบปฏิบัติ Kolb (2014) ได้อธิบายแนวคิดการเรียนรู้แบบปฏิบัติ (Experiential Learning)

ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และDron & Anderson (2014) ได้สำรวจการใช้โซเชียลมีเดียและการเรียนรู้แบบออนไลน์ในการสืบสานวัฒนธรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน

การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรมไทย

การสนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล เช่น วิดีโอหรือบล็อกเกี่ยวกับเรื่องราวของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิต เพื่อเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ เช่น สร้างช่องยูทูบที่นำเสนอประเพณีไทย หรือเขียนบล็อกเกี่ยวกับอาหารและศิลปะไทย ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนและช่วยขยายการเข้าถึงความรู้ทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ McLuhan (2018) ได้กล่าวถึงการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมในสื่อดิจิทัลและวิธีการที่สามารถใช้เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม และ Falk & Dierking (2020) ได้สำรวจประสบการณ์ของผู้เข้าชมในพิพิธภัณฑ์และการใช้สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม

บทสรุป

การนำทุนวัฒนธรรมไทยเข้าสู่การศึกษาในยุคดิจิทัลไม่เพียงแต่ทำให้เยาวชนไทยได้มีโอกาสเรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง แต่ยังส่งเสริมทักษะใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ทั้งในด้านความคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี และการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันเพื่ออนาคต รวมถึงการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อมัลติมีเดียในการถ่ายทอดวัฒนธรรมสามารถเพิ่มการเข้าถึงและความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยการสร้างคอร์สออนไลน์หรือแอปพลิเคชันที่เน้นศิลปะ ประเพณี และดนตรีไทย มีการศึกษาเชิงสนับสนุน ที่เน้นการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมท้องถิ่น และ ที่เน้นพิพิธภัณฑ์ดิจิทัลเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม นอกจากนี้ การใช้ AR และ VR ช่วยเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ที่สมจริง เช่น การฝึกทอผ้าไทย หรือสำรวจสถานที่ประวัติศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและซึมซับวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งขึ้น

บรรณานุกรม

Barab, S. A., & Dede, C. (2019). **Networks of Practice:** Fostering and Supporting the Development of a Community of Learners. Educational Technology.

Billinghurst, M., & Dunser, A. (2019). Augmented Reality in Education: The Future of Learning and Teaching. **International Journal of Emerging Technologies in Learning.**

Bourdieu, P. (2018). **The Forms of Capital:** Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education

Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2019). **From game design elements to gamefulness: defining" gamification.** Proceedings of the 15 th international academic MindTrek conference: Envisioning future media environments.

Dewey, J., & Tso, M. (2021). Enhancing cultural learning through technology: A case study in higher education. **Journal of Educational Technology & Society.**

Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2020). **Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning.** Rowman & Littlefield.

Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2016). **Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines.** John Wiley & Sons

Hassan, N. H., & Rahim, N. A. (2020). Digital platforms in cultural heritage education: Promoting engagement and accessibility. **International Journal of Heritage Studies**, 26(5), 467-482.

Hollie, S. (2020). **Culturally Responsive Teaching and The Brain:** Promote Authentic Engagement and Rigor Among Culturally and Linguistically Diverse Students. Corwin Press.

Huang, Y. M., & Soman, D. (2021). Applying AR in cultural heritage education: A case study of historical sites. **International Journal of Educational Technology in Higher Education**, 18 (1), 1-17.

Kukulska-Hulme, A. (2020). **Mobile Assisted Language Learning [MALL]: The Future of Language Learning.** Language Learning & Technology

McLuhan, M. (2018). **Understanding Media: The Extensions of Man**. MIT Press.

Parry, R., & Arvanitis, K. (2019). Museums in a digital age: The role of online platforms in heritage preservation. Routledge Handbook of Museums, Media, and Heritage.

Robin, B. R. (2020). **Digital storytelling: A powerful technology tool for the 21st century classroom**. Theory Into Practice.

Samaroudi, M., Echavarria, K. R., & Perry, L. (2020). Heritage in lockdown: Digital engagement with arts and heritage in the United Kingdom and the United States during COVID-19. **Museum Management and Curatorship,** 35(4), 337-361.

Yuan, Y., & Wood, E. (2020). **Cultural capital and creativity in educational settings: A review of research.** Educational Review.

Zaman, T., Bakar, A. A., & Abdullah, M. S. (2018). Preserving cultural heritage through digital storytelling: A study on Malaysian cultural heritage. **Journal of Theoretical and Applied Information Technology**, 96 (4), 937-945.

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มเจอเนอเรชั่น Z

Buddhist Learning Community to Develop Life Skills for Generation Z

วิไลวรรณ วงศ์จินดา
Wilaiwan Wongjinda
พนา เจนจบ
Pana Jenjob
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาของกลุ่มเจเนอเรชั่น Z เรียนรู้หลักคำสอนของพุทธศาสนาและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและทัศนคติที่ดี ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธนี้ถูกออกแบบมาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเจเนอเรชัน Z ในโลกยุคใหม่ โดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง ชุมชนมุ่งเน้นการฝึกฝนตนเองผ่านหลักธรรมของพุทธศาสนา อาทิเช่น การมีสติรู้ตัวในปัจจุบันขณิการฝึกจิตให้มั่นคงและจดจ่อ และการรู้จักตนเองเพื่อให้สมาชิกสามารถรู้เท่าทันความรู้สึกและความคิดของตนเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขาสามารถรับมือกับความท้าทายและปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นคง มีสติต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวทั้งในมุมของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ชุมชนแห่งการเรียนรู้มีการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการสื่อสารและการพึ่งพากัน โดยจัดให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ฝึกฝนทักษะการฟัง การเข้าใจผู้อื่นและการมีความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลในการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน โดยมีกิจกรรมและคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลได้อย่างมีความหมาย ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพจิตใจและสร้างคุณค่าที่แท้จริงในตนเอง

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ, การพัฒนาทักษะชีวิต, กลุ่มเจอเนอเรชั่น Z

ABSTRACT

The purpose of the article is to increase readers' awareness and comprehension of Buddhist teachings so that members of Generation Z can learn and apply them in their

daily lives to cultivate a positive outlook. This Buddhist learning community uses Dhamma as the basis for self-development in order to create vital life skills for Generation Z in the contemporary world. The community emphasizes self-discipline through Buddhist principles, such as self-awareness, mindfulness in the present, and mindfulness and concentration. This helps members be mindful of their physical, mental, and spiritual surroundings and deal with challenges and problems with confidence. Communication and interdependence are key components of the learning community's architecture, which enables members to collaborate creatively and practice listening, empathy, and interpersonal skills, all of which contribute to the community's understanding and cohesion. In order to help students live meaningful lives in the digital world while simultaneously taking care of their mental health and developing a sense of self-worth, the community also places a strong emphasis on balancing the use of technology in daily life through activities and guidance on its prudent use.

Keywords: Buddhist Learning Community, Develop Life Skills, Generation Z

บทนำ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มเจอเนอเรชั่น Z ถูกออกแบบขึ้นเพื่อตอบโจทย์ความต้องการในการพัฒนาชีวิตของคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและท้าทาย เจเนอเรชัน Z เป็นกลุ่มที่เติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล มีความเข้าใจและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับปัญหาทางอารมณ์ ความเครียด และการค้นหาความหมายในชีวิต ชุมชนแห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้เรียนรู้และฝึกฝนหลักธรรม เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ

ในชุมชนแห่งการเรียนรู้นี้ เราเน้นการฝึกฝนตนเองและพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญต่อการเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลง โดยหลักธรรมพุทธศาสนาจะถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และฝึกฝน เช่น การฝึกสติ สมาธิ และการรู้จักตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์ มีความมั่นคงในตนเอง และพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อชีวิต ชุมชนจะจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักธรรม เพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ชุมชนยังส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ เน้นการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการมีความเข้าใจในมุมมองที่แตกต่าง ผ่านกิจกรรมกลุ่มและการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ ชุมชนจะมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสมดุล เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและเข้าถึงธรรมชาติภายในตนได้อย่างเต็มที่

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธสามารถเป็นพื้นที่สำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับกลุ่มเจเนอเรชัน Z ซึ่งเป็นกลุ่มที่เติบโตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ด้วยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น สติ สมาธิ และปัญญา มาปรับใช้ ชุมชนการเรียนรู้เชิงพุทธสามารถช่วยพัฒนาแนวคิดในการรับมือกับความท้าทายของชีวิต การควบคุมตนเอง และการฝึกฝนความสงบทางจิตใจ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำจริง การสะท้อนตนเอง และการสื่อสารในกลุ่มยังช่วยให้เจเนอเรชัน Z เข้าใจตนเองและพัฒนาทักษะทางสังคมพร้อมกับทักษะทางอารมณ์ที่จำเป็นสำหรับชีวิตครอบคลุมมิติสำคัญดังนี้:

มิติแห่งการพัฒนาตนเอง

เป็นการส่งเสริมการฝึกฝนตนเองผ่านหลักธรรม เช่น สติ สมาธิ และการรู้จักตนเอง โดยใช้กิจกรรมการทำสมาธิ การสะท้อนตนเอง และการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจัดการอารมณ์ ควบคุมตนเอง และพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่อความท้าทาย ความสำคัญของการฝึกฝนสติและสมาธิในกระบวนการพัฒนาตนเอง งานวิจัยของ Brown et al. (2015) พบว่าการฝึกสติช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดการอารมณ์ และพัฒนาทัศนคติเชิงบวกในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผลต่อการลดความเครียดและการเพิ่มความสุขในชีวิตของผู้เรียน อีกงานวิจัยโดย Keng et al. (2011) พบว่าการฝึกสมาธิและสติสามารถส่งผลดีต่อความสามารถในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ ผลการศึกษาในปี 2017 โดย Goyal et al. ยังแสดงให้เห็นว่าการฝึกสติและสมาธิสามารถช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ ความสำคัญของการพัฒนาตนเองผ่านการฝึกฝนหลักธรรมพุทธในกลุ่มเจเนอเรชัน Z ที่เผชิญกับความท้าทายในชีวิตประจำวันและการปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

มิติแห่งการเชื่อมโยงกับผู้อื่น

การสร้างพื้นที่ให้เจเนอเรชัน Z ได้ฝึกทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการรับฟังผ่านกิจกรรมกลุ่ม เช่น การสนทนาธรรม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและการพึ่งพาอาศัยกันในสังคม โดย Hwang et al. (2019) แสดงให้เห็นว่าการฝึกทักษะการสื่อสารในกลุ่มเยาวชนสามารถเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มช่วยส่งเสริมความเข้าใจและการมีส่วนร่วมที่ดีขึ้นในสังคม จากการศึกษาโดย Lee et al. (2021) พบว่าการทำงานกลุ่มในลักษณะที่มีความหมายช่วยเพิ่มความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมและการมีความเข้าใจในมุมมองที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษาโดย Parker et al. (2020) แสดงให้เห็นว่าการมี

ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นสามารถช่วยลดความเครียดและเพิ่มความสุขในชีวิต การสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันทำให้เยาวชนสามารถเผชิญกับความท้าทายได้ดีขึ้น

มิติแห่งการพัฒนาทางจิตวิญญาณ

การปลูกฝังความเข้าใจในพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้การปล่อยวางและการพิจารณาชีวิตอย่างมีปัญญาจะช่วยให้เจเนอเรชัน Z สามารถเผชิญปัญหาชีวิตอย่างสงบและรอบคอบ จากงานวิจัยโดย Brown et al. (2020) พบว่าการฝึกสมาธิช่วยพัฒนาทางจิตวิญญาณและความเป็นอยู่ที่ดี โดยช่วยให้ผู้ฝึกมีความสามารถในการจัดการกับความเครียดและสร้างสมดุลในชีวิต นอกจากนี้ยังส่งเสริมความเข้าใจในตนเองและความสัมพันธ์กับผู้อื่น จากการศึกษาโดย Neff และ Germer (2018) ระบุว่าโปรแกรมการพัฒนาความเมตตาสามารถช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์และความสามารถในการให้และรับความรัก ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิตที่ดีขึ้นและการพัฒนาจิตวิญญาณ รวมถึงผลการวิจัยโดย Park et al. (2021) แสดงให้เห็นว่าการมีจิตวิญญาณที่แข็งแกร่งและการเชื่อมโยงกับสิ่งที่สูงกว่า มีผลบวกต่อความสุขและความพอใจในชีวิต โดยช่วยให้ผู้คนรู้สึกถึงความหมายและจุดมุ่งหมายในชีวิต

มิติแห่งการพัฒนาทักษะชีวิตในสังคมสมัยใหม่

การฝึกฝนทักษะการจัดการตนเองและการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ ให้เจเนอเรชัน Z มีความสมดุลในการใช้ชีวิตดิจิทัลและการตระหนักรู้ในผลกระทบของเทคโนโลยีต่อชีวิตประจำวัน จากการศึกษา World Economic Forum (2020) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นในอนาคต ซึ่งครอบคลุมถึงทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์, ความยืดหยุ่นทางอารมณ์, การทำงานเป็นทีม และการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จาก OECD (2019) ได้รายงานถึง การพัฒนาทักษะในยุคดิจิทัล ทั้งทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต, ทักษะการใช้เทคโนโลยี, และทักษะการแก้ปัญหาที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและทำงานในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และ Silva (2009) ได้กล่าว ความสำคัญของการวัดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตในสังคมปัจจุบัน

บทสรุป

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อพัฒนาเจเนอเรชัน Z มุ่งเน้นการส่งเสริมการพัฒนาตนเองและจิตวิญญาณผ่านหลักธรรม โดยเน้นการฝึกฝนสติ สมาธิ และปัญญาเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจตนเอง รวมถึงจัดการอารมณ์และความคิดอย่างมีสติ ขณะเดียวกันยังพัฒนาทักษะการเชื่อมโยงกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสนทนาธรรม เพื่อเสริมสร้าง

ความเข้าใจและความเมตตา อีกทั้งมิติการสร้างสมดุลในการใช้ชีวิตและเทคโนโลยี ช่วยให้เจเนอเรชัน Z มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและเข้าใจผลกระทบต่อชีวิต ทั้งนี้ การผสมผสานหลักการพุทธศาสนากับการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลยังช่วยเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่เป็นบวกและพร้อมรับความท้าทายใหม่ ๆ อย่างสงบและรอบคอบ

บรรณานุกรม

Brown, K. W., Ryan, R. M., & Creswell, J. D. (2015). Mindfulness: Theoretical foundations and evidence for its salutary effects. **Psychological Inquiry**, 11(2), 227-248.

Brown, K. W., & Ryan, R. M. (2020). Mindfulness: A process model of its effects on well-being. **The Psychological Review**, 127(2), 126-146.

Goyal, M., Singh, S., Sibinga, E. M., & Shahnaz, R. (2017). **Meditation programs for psychological stress and well-being: A systematic review and meta-analysis. JAMA Internal Medicine**, 177(7), 957-967.

Hwang, G. J., & Chang, C. Y. (2019). **Innovative learning environments: A systematic review and meta-analysis.** Educational Technology & Society, 22(3), 1-16.

Keng, S. L., Smoski, M. J., & Robins, C. J. (2011). **Effects of mindfulness on psychological health: A review of empirical studies**. Clinical Psychology Review, 31(6), 1041-1056.

Lee, S. S., & Choi, H. J. (2021). **Collaborative learning in digital environments: Effects on social presence, learning, and satisfaction**. Computers & Education, 173, 104228.

Neff, K. D., & Germer, C. K. (2018). **A pilot study and randomized controlled trial of the Mindful Self-Compassion program**. Journal of Clinical Psychology, 73(5), 429-443.

OECD. (2019). OECD Skills Outlook 2019: **Thriving in a Digital World. Paris: OECD Publishing**.

Park, C. L., & Folkman, S. (2021). **Meaning in the context of stress and coping. Journal of Social Issues**, 77(3), 861-883.

Parker, P. D., & Salmela-Aro, K. (2020). **The role of peer relationships in school engagement: The contribution of friendships**, social support, and conflict. Educational Psychology Review, 32(2), 243-263.

Silva, E. (2009). **Measuring skills for 21st-century learning. Phi Delta Kappan**, 90(9), 630-634.

World Economic Forum. (2020). **Future of Jobs Report 2020. Geneva: World Economic Forum.**

การเข้าใจและจัดการกับความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษ
Understanding and Managing Errors in English Usage

นิกร พลเยี่ยม
Nikorn Polyiam
กิตติธัช นาชัย
Kittithat Nachai
สุวิจักขณ์ กูลยศชยางกูล
SuviJak Kuyodchangkul
อนุศาสน์ วรบูรณ์ภูมิสุข
Anusat Woboonpumsuk
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding author, e-mail : Olechoi6@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการเข้าใจและจัดการกับความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นด้านสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้และการสื่อสาร โดยบทความจัดประเภทความผิดพลาดออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ ข้อผิดพลาดในการออกเสียง และข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์ การวิเคราะห์ครอบคลุมข้อผิดพลาดทั่วไป เช่น ความผิดพลาดในการสร้างประโยค ปัญหาในการออกเสียง และการใช้คำในบริบทที่ไม่เหมาะสม บทความตรวจสอบสาเหตุของข้อผิดพลาดเหล่านี้ รวมถึงการแทรกแซงจากภาษาพื้นเมือง ความเข้าใจผิดในกฎของภาษาอังกฤษ และการฝึกฝนที่ไม่เพียงพอ จากนั้นเสนอแนวทางในการแก้ไขข้อผิดพลาดอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด การให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์ และวิธีการสอนที่มุ่งหวังการปรับปรุง ผลกระทบของกลยุทธ์เหล่านี้ต่อผลลัพธ์การเรียนรู้และความสามารถในการสื่อสารจะถูกประเมิน บทความสรุปด้วยทิศทางการวิจัยในอนาคตซึ่งเน้นที่ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีการศึกษาและวิธีการสอนใหม่ๆ

คำสำคัญ: การจำแนกความผิดพลาด, ความผิดพลาดทางไวยากรณ์, ความผิดพลาดในการออกเสียง

ABSTRACT

This academic article aims to present an understanding of and strategies for managing errors in English usage, a critical aspect of learning and communication development. The article categorizes errors into three main groups: grammatical errors, pronunciation errors, and vocabulary usage errors. The analysis covers common mistakes such as sentence construction errors, pronunciation issues, and inappropriate word usage in specific contexts. The article examines the causes of these errors, including interference from native languages, misunderstandings of English grammar rules, and insufficient practice. It then proposes effective strategies for addressing these errors, such as error analysis, constructive feedback, and teaching methods focused on improvement. The impact of these strategies on learning outcomes and communication skills is evaluated. The article concludes with future research directions, emphasizing advancements in educational technology and innovative teaching approaches.

Keywords: Error Classification, Grammatical Errors, Pronunciation Errors

บทนำ

การศึกษาเรื่องความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะภาษาและการเรียนรู้ของผู้ใช้ภาษาอังกฤษทั่วโลก ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความสำเร็จในการสื่อสารและการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการศึกษา การทำงาน และการสื่อสารระหว่างประเทศ ดังนั้น การเข้าใจข้อผิดพลาดที่พบบ่อยและผลกระทบของความผิดพลาดเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาและการปรับปรุงทักษะการใช้ภาษา

การศึกษาและการวิเคราะห์ความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษช่วยให้เราสามารถระบุข้อผิดพลาดที่พบบ่อยในภาษาอังกฤษ และหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมได้ ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ การออกเสียงผิด และการใช้คำศัพท์ในบริบทที่ไม่เหมาะสมเป็นปัญหาหลักที่ผู้เรียนภาษาอังกฤษมักพบเจอ (Ellis, 2008, p. 13) การทำความเข้าใจข้อผิดพลาดเหล่านี้ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาแนวทางการสอนที่มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อผิดพลาดที่พบบ่อยในการใช้ภาษาอังกฤษมีหลากหลายประเภท เช่น ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ การออกเสียงผิด และการใช้คำศัพท์ที่ไม่เหมาะสม ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์มักเกิดจากการเข้าใจผิดในกฎไวยากรณ์ เช่น การใช้กาลเวลาไม่ถูกต้อง หรือการสร้างประโยคที่ไม่สอดคล้องกัน (Ur,

2012, p. 26) ข้อผิดพลาดในการออกเสียงอาจทำให้เกิดความสับสนในการสื่อสาร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความชัดเจนของการสื่อสาร (Hedge, 2000, p. 53) ข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์ในบริบทที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้การสื่อสารไม่ชัดเจนและเกิดความเข้าใจผิด (Nation, 2001, p. 77)

ผลกระทบของความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการสื่อสารและการเรียนรู้ การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดและลดประสิทธิภาพในการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Brown, 2007, p. 92) ความผิดพลาดในการพูดหรือเขียนอาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งอาจส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการใช้ภาษา (Dornyei, 2005, p. 145) การเข้าใจและจัดการกับความผิดพลาดอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสนับสนุนการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน

บทความนี้จะสำรวจลักษณะของความผิดพลาดที่พบบ่อยในภาษาอังกฤษ วิเคราะห์สาเหตุของความผิดพลาด และเสนอแนวทางในการจัดการและแก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มุมมองเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ

บทความนี้จะดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษผ่านสองมุมมองหลัก: การจัดประเภทความผิดพลาดและกลยุทธ์การจัดการความผิดพลาด การจัดประเภทความผิดพลาดจะช่วยให้เราเข้าใจถึงลักษณะต่าง ๆ ของข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นบ่อย ในขณะที่กลยุทธ์การจัดการจะเน้นไปที่วิธีการและแนวทางที่สามารถใช้เพื่อแก้ไขและป้องกันความผิดพลาดเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. การจัดประเภทความผิดพลาด

การจัดประเภทความผิดพลาดเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการใช้ภาษาอังกฤษ ข้อผิดพลาดที่พบบ่อยสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท ซึ่งรวมถึง:

ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์: เช่น ข้อผิดพลาดในการสร้างประโยค การใช้กาลเวลา และความสอดคล้องของประโยค ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการไม่เข้าใจหรือการใช้กฎไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษอย่างไม่ถูกต้อง (Celce-Murcia, 2001, p. 29)

ข้อผิดพลาดในการออกเสียง: เช่น การออกเสียงพยัญชนะและสระที่ผิดพลาดซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการสื่อสาร (Pennington, 1996, p. 75)

ข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์: เช่น การเลือกคำที่ไม่เหมาะสมหรือการใช้คำในบริบทที่ผิดพลาด ซึ่งอาจทำให้ความหมายของประโยคผิดเพี้ยน (Nation, 2001, p. 42)

การจัดประเภทความผิดพลาดเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจปัญหาที่ผู้เรียนพบและสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างประเภทของข้อผิดพลาดกับสาเหตุที่แท้จริงได้

2. กลยุทธ์การจัดการความผิดพลาด

หลังจากที่เราได้จัดประเภทความผิดพลาดแล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการและแก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพมากขึ้น กลยุทธ์ที่สำคัญที่เราจะพิจารณา ได้แก่:

การวิเคราะห์และระบุความผิดพลาด: การใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดอย่างละเอียดเพื่อตรวจสอบสาเหตุและลักษณะของข้อผิดพลาด (James, 2013, p. 95)

การให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์: การให้ข้อเสนอแนะแบบที่มุ่งหวังการปรับปรุงและการสอนกฎไวยากรณ์ที่สำคัญ เพื่อป้องกันไม่ให้ข้อผิดพลาดเกิดขึ้นซ้ำอีก (Borg, 2003, p. 110)

เทคนิคการสอนที่มุ่งหวังการป้องกันข้อผิดพลาด: เช่น การฝึกฝนการออกเสียงและการใช้คำในบริบทที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขข้อผิดพลาด (Hedge, 2000, p. 67)

การบูรณาการระหว่างการจัดประเภทความผิดพลาดและกลยุทธ์การจัดการจะช่วยให้สามารถพัฒนาวิธีการสอนและการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงวิธีการสอนและกลยุทธ์ในการจัดการกับความผิดพลาดที่พบบ่อยได้อย่างมีประสิทธิผล

การจำแนกประเภทของความผิดพลาด (Classification of Errors)

การศึกษาเรื่องความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษา โดยการจำแนกประเภทของข้อผิดพลาดช่วยให้เราเข้าใจถึงความท้าทายที่ผู้เรียนเผชิญและสามารถออกแบบกลยุทธ์การแก้ไขที่เหมาะสมได้ บทนี้จะครอบคลุมการจำแนกประเภทของข้อผิดพลาดในสามด้านหลัก ได้แก่ ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ ข้อผิดพลาดในการออกเสียง และข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์

1. ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ (Grammatical Errors)

ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์เป็นปัญหาที่พบได้บ่อยในภาษาอังกฤษ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสามประเภทหลัก:

1.1 การสร้างประโยค (Sentence Structure Errors) ข้อผิดพลาดในการสร้างประโยคเกี่ยวข้องกับการจัดเรียงคำและโครงสร้างของประโยคที่ไม่ถูกต้อง ผู้เรียนอาจใช้โครงสร้างประโยคที่ไม่ตรงตามกฎทางไวยากรณ์ เช่น การใช้ประโยคที่ไม่มีหัวข้อ (subject) หรือกรรม (object) ทำให้ประโยคไม่สมบูรณ์หรือไม่ชัดเจน ตัวอย่างเช่น: "Is raining" แทนที่จะเป็น "It is raining" (Celce-Murcia, 2001, p. 45)

1.2 การใช้กาลเวลา (Tense Errors) ข้อผิดพลาดในการใช้กาลเวลามักเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจในรูปแบบของกาลเวลา เช่น การใช้กาลปัจจุบันแทนที่กาลอดีต หรือการใช้กาลอดีตที่ไม่ตรงกับ

สถานการณ์ ตัวอย่างเช่น: "I go to the store yesterday" แทนที่ "I went to the store yesterday" (Nation, 2001, p. 33)

1.3 ความสอดคล้องของประโยค (Sentence Concord Errors) ข้อผิดพลาดนี้เกี่ยวข้องกับการขาดความสอดคล้องระหว่างส่วนต่าง ๆ ของประโยค เช่น การใช้รูปแบบของกริยา (verb) ที่ไม่สอดคล้องกับประธาน (subject) หรือการใช้คำนาม (noun) ที่ไม่ตรงกับรูปพหูพจน์ (plural form) ตัวอย่างเช่น: "The dogs runs fast" แทนที่ "The dogs run fast" (James, 2013, p. 88)

2. ข้อผิดพลาดในการออกเสียง (Pronunciation Errors)

ข้อผิดพลาดในการออกเสียงส่งผลต่อการเข้าใจและการสื่อสาร ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภทหลัก:

2.1 การออกเสียงเสียงพยัญชนะและสระ (Consonant and Vowel Pronunciation Errors) ข้อผิดพลาดในการออกเสียงพยัญชนะและสระสามารถทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนไปหรือทำให้การสื่อสารไม่ชัดเจน ตัวอย่างเช่น การออกเสียงพยัญชนะ /θ/ และ /ð/ เป็น /s/ และ /d/ ตามลำดับ ทำให้คำว่า "think" และ "this" ฟังดูเหมือนคำอื่น (Pennington, 1996, p. 62)

2.2 ผลกระทบของการออกเสียงผิด (Impact of Pronunciation Errors) ข้อผิดพลาดในการออกเสียงสามารถทำให้การสื่อสารไม่ชัดเจนและเกิดความเข้าใจผิดในบทสนทนา เช่น การออกเสียงคำว่า "ship" และ "sheep" แตกต่างกันอาจทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้พูดหมายถึง (Hedge, 2000, p. 79

3. ข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์ (Vocabulary Errors)

ข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์เกี่ยวข้องกับการเลือกคำและการใช้คำในบริบทที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภทหลัก:

3.1 การเลือกคำผิด (Incorrect Word Choice) ข้อผิดพลาดนี้เกิดจากการเลือกคำที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ตรงตามความหมายที่ต้องการ เช่น การใช้คำว่า "benefit" แทน "profit" ในการพูดถึงการเงิน ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด (Celce-Murcia, 2001, p. 56)

3.2 การใช้คำในบริบทที่ไม่เหมาะสม (Contextual Misuse of Words) การใช้คำในบริบทที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ความหมายของประโยคผิดเพี้ยน เช่น การใช้คำว่า "bored" แทน "boring" ในการพูดถึงสิ่งที่น่าเบื่อ ซึ่งทำให้ประโยคไม่เป็นไปตามที่ต้องการ (Nation, 2001, p. 44).

การจำแนกประเภทของข้อผิดพลาดเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขข้อผิดพลาดที่สำคัญและพัฒนาแนวทางการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สาเหตุของความผิดพลาด (Causes of Errors)

การศึกษาเกี่ยวกับความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษจำเป็นต้องเข้าใจสาเหตุที่เป็นต้นเหตุของความผิดพลาดเหล่านั้นเพื่อให้สามารถพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้และการสอนที่มีประสิทธิภาพได้

สาเหตุของความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษสามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ การแทรกแซงจากภาษาพื้นเมือง, ความไม่เข้าใจในกฎของภาษาอังกฤษ, และการฝึกฝนและประสบการณ์

1. การแทรกแซงจากภาษาพื้นเมือง

การแทรกแซงจากภาษาพื้นเมือง หรือ "interlanguage transfer" เป็นหนึ่งในสาเหตุหลักของความผิดพลาดในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ การถ่ายโอนความรู้จากภาษาพื้นเมือง (first language transfer) มักเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนใช้โครงสร้างและกฎทางไวยากรณ์จากภาษาพื้นเมืองในการสร้างประโยคในภาษาอังกฤษ ซึ่งอาจนำไปสู่ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการไม่สอดคล้องกับกฎของภาษาอังกฤษ (Ellis, 2008, p. 45).

การศึกษาพบว่าผู้เรียนอาจใช้กฎทางไวยากรณ์จากภาษาพื้นเมือง เช่น การใช้กาลเวลาแบบเดียวกับที่มีในภาษาแม่ของตน ซึ่งอาจไม่เหมาะสมในภาษาอังกฤษ (Gass & Selinker, 2008, p. 72). ผลกระทบจากกฎทางไวยากรณ์ของภาษาพื้นเมืองอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในเรื่องของการสร้างประโยคและการเลือกใช้คำที่ไม่เหมาะสม (Lado, 1957, p. 88)

2. ความไม่เข้าใจในกฎของภาษาอังกฤษ

ความไม่เข้าใจในกฎของภาษาอังกฤษเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดความผิดพลาด การขาดความรู้เกี่ยวกับกฎไวยากรณ์ (grammatical ignorance) อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถใช้โครงสร้างที่ถูกต้องในภาษาอังกฤษได้ (Celce-Murcia, 2001, p. 101). การศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนที่ไม่มีความเข้าใจในกฎการใช้กาลเวลา (tenses) หรือกฎการสร้างประโยค (sentence structure) มักจะทำข้อผิดพลาดที่เป็นระบบ (Systematic Errors) เช่น การใช้กาลเวลาแบบผิดพลาดหรือการขาดความสอดคล้องในประโยค (James, 2013, p. 112)

นอกจากนี้, ความไม่เข้าใจในการใช้คำและสำนวน (idiomatic expressions) เป็นปัญหาอีกหนึ่งที่สำคัญ ผู้เรียนมักใช้คำหรือสำนวนในบริบทที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจทำให้ความหมายของประโยคไม่ชัดเจนหรือผิดพลาดได้ (Nation, 2001, p. 44)

3. การฝึกฝนและประสบการณ์

การฝึกฝนและประสบการณ์เป็นปัจจัยสำคัญในการลดความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษ การฝึกฝนไม่เพียงพอ (insufficient practice) อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะการใช้ภาษาได้อย่างเต็มที่ (Hedge, 2000, p. 56). นอกจากนี้, การขาดโอกาสในการใช้ภาษาในบริบทที่หลากหลาย (limited exposure) อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การใช้ภาษาได้ (Pennington, 1996, p. 92).

การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาแสดงให้เห็นว่า การมีโอกาสในการใช้ภาษาในบริบทที่หลากหลายและการได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้เรียนลดข้อผิดพลาดและเพิ่มทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ellis, 2008, p. 103)

กลยุทธ์การแก้ไขความผิดพลาด (Error Correction Strategies)

การจัดการและแก้ไขความผิดพลาดในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษา กลยุทธ์การแก้ไขความผิดพลาดสามารถช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะการใช้ภาษาและลดข้อผิดพลาดที่พบบ่อยในกระบวนการเรียนรู้ การแก้ไขความผิดพลาดประกอบด้วยการวิเคราะห์และระบุความผิดพลาด, การให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์, และการใช้เทคนิคการสอนเพื่อป้องกันข้อผิดพลาด

1. การวิเคราะห์และระบุความผิดพลาด

วิธีการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด

การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด (error analysis) เป็นขั้นตอนแรกในการจัดการกับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดช่วยให้เข้าใจลักษณะและสาเหตุของข้อผิดพลาด ซึ่งสามารถทำได้โดยการรวบรวมและศึกษาข้อผิดพลาดที่พบบ่อยจากการเขียนหรือการพูดของผู้เรียน (Corder, 1967, p. 148). การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดสามารถแบ่งออกเป็นหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการวิเคราะห์ทางไวยากรณ์ (grammatical analysis)

การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบว่าข้อความที่เขียนหรือพูดมีเนื้อหาผิดพลาดหรือไม่ เช่น การใช้คำที่ไม่เหมาะสมหรือการขาดข้อมูลสำคัญ (Brown, 2007, p. 113). ส่วนการวิเคราะห์ทางไวยากรณ์เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบข้อผิดพลาดที่เกี่ยวข้องกับกฎไวยากรณ์ เช่น การใช้กาลเวลาผิดหรือความไม่สอดคล้องของประโยค (Ellis, 2008, p. 78)

การระบุลักษณะของข้อผิดพลาด

การระบุลักษณะของข้อผิดพลาดเป็นกระบวนการสำคัญในการเข้าใจประเภทและลักษณะของข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ข้อผิดพลาดสามารถจำแนกได้เป็นหลายประเภท เช่น ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์, ข้อผิดพลาดในการออกเสียง, และข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์ (James, 2013, p. 29). การระบุลักษณะของข้อผิดพลาดช่วยให้สามารถเลือกกลยุทธ์การแก้ไขที่เหมาะสมได้

2. การให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์

การให้ข้อเสนอแนะแบบทันที (immediate feedback) เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนทราบข้อผิดพลาดของตนเองในขณะเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงและแก้ไขข้อผิดพลาดได้ทันที (Hattie & Timperley, 2007, p. 88). ข้อเสนอแนะแบบทันทีอาจเป็นการให้คำแนะนำโดยตรง หรือการชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดและเสนอวิธีการแก้ไขที่ถูกต้อง

การให้ข้อเสนอแนะแบบที่มุ่งหวังการปรับปรุง

การให้ข้อเสนอแนะแบบที่มุ่งหวังการปรับปรุง (formative feedback) เป็นการให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในระยะยาว โดยไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาด แต่ยังเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา (Black & Wiliam, 1998, p. 143).

ข้อเสนอแนะแบบนี้อาจประกอบด้วยการให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎไวยากรณ์หรือการใช้คำศัพท์ในบริบทที่เหมาะสม

3. เทคนิคการสอนเพื่อป้องกันข้อผิดพลาด

การสอนกฎไวยากรณ์ที่สำคัญ

การสอนกฎไวยากรณ์ที่สำคัญ (explicit grammar instruction) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเรียนรู้กฎไวยากรณ์ที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถช่วยลดข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา (Celce-Murcia, 2001, p. 120). การสอนกฎไวยากรณ์ควรเป็นแบบที่สามารถนำไปใช้ในบริบทจริงและสามารถเข้าใจได้ง่าย

การฝึกฝนการออกเสียง

การฝึกฝนการออกเสียง (pronunciation practice) เป็นอีกหนึ่งเทคนิคที่สำคัญในการลดข้อผิดพลาด การออกเสียงที่ไม่ถูกต้องอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในความหมายของคำหรือประโยค (Pennington, 1996, p. 77). การฝึกฝนการออกเสียงสามารถทำได้โดยการฝึกพูดกับเจ้าของภาษา การใช้เทคโนโลยีการออกเสียง และการฟังการออกเสียงที่ถูกต้อง

การใช้คำและสำนวนในบริบทที่เหมาะสม

การใช้คำและสำนวนในบริบทที่เหมาะสม (contextualized vocabulary and idioms) เป็นอีกวิธีที่ช่วยลดข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา การเลือกใช้คำและสำนวนในบริบทที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ประโยคไม่สมบูรณ์หรือไม่เข้าใจ (Nation, 2001, p. 58). การสอนการใช้คำและสำนวนในบริบทที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผลกระทบของความผิดพลาดต่อการเรียนรู้และการสื่อสาร (Impact on Learning and Communication)

การศึกษาความผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษไม่เพียงแต่ช่วยในการปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ยังมีความสำคัญต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบที่สำคัญต่อทั้งสองด้าน การเข้าใจผลกระทบเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาวิธีการเรียนรู้และกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1. ผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

การลดความเชื่อมั่นในตนเอง

การทำผิดพลาดบ่อยครั้งในการเรียนภาษาอังกฤษสามารถส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียนได้ การใช้ภาษาอย่างไม่ถูกต้องอาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่มั่นใจในการสื่อสารหรือรู้สึกว่าไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (MacIntyre & Gardner, 1991, p. 80). ความเชื่อมั่นในตนเอง

ที่ลดลงอาจนำไปสู่การหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถลดโอกาสในการฝึกฝนและเรียนรู้ (Dörnyei, 2005, p. 73)

ความเชื่อมั่นในตนเองมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ภาษา เนื่องจากมันส่งผลต่อความตั้งใจและความพยายามในการฝึกฝน ผู้เรียนที่มีความเชื่อมั่นต่ำอาจมีแนวโน้มที่จะละเลยการฝึกฝนเพิ่มเติมหรือไม่กล้าพูดภาษาอังกฤษในที่สาธารณะ (Bachman, 1990, p. 43). การสนับสนุนและข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์สามารถช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพยายามในการพัฒนาทักษะทางภาษา (Williams & Burden, 1997, p. 127)

2. ผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ภาษา

ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสามารถส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ภาษาในระยะยาว การทำความเข้าใจข้อผิดพลาดและการปรับปรุงกลยุทธ์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการลดข้อผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ (Ellis, 2008, p. 65). ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจบ่งชี้ถึงความไม่เข้าใจในกฎไวยากรณ์หรือการใช้คำศัพท์ ซึ่งสามารถส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะทางภาษา (Schmidt, 1990, p. 140)

การแก้ไขข้อผิดพลาดและการให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์เป็นวิธีที่สำคัญในการปรับปรุงความสามารถในการเรียนรู้ภาษา การให้ข้อเสนอแนะแบบทันทีและการฝึกฝนในบริบทที่หลากหลายสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องมากขึ้น (Hattie & Timperley, 2007, p. 89). การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนภาษา (Lightbown & Spada, 2013, p. 96)

3. ผลกระทบต่อการสื่อสาร

ความเข้าใจผิดในการสื่อสาร

ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษสามารถนำไปสู่ความเข้าใจผิดในการสื่อสาร การใช้คำผิดหรือการสร้างประโยคที่ไม่ถูกต้องอาจทำให้ผู้ฟังหรือผู้พูดเข้าใจข้อความผิดพลาด ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความสับสนหรือความเข้าใจผิดในบริบทต่าง ๆ (Kasper & Rose, 2002, p. 124). ความเข้าใจผิดนี้อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประสิทธิภาพของการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในที่ทำงานหรือในการศึกษา (Richards, 2008, p. 150)

ความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นจากข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอาจทำให้ผู้เรียนหรือผู้ใช้ภาษาในสถานการณ์จริงประสบปัญหาทางการสื่อสาร ซึ่งสามารถส่งผลให้การสื่อสารไม่เป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (Gass & Selinker, 2008, p. 82). การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการฝึกฝนการใช้ภาษาในบริบทที่หลากหลายสามารถช่วยลดปัญหานี้ได้ (Canale & Swain, 1980, p. 17)

4. ผลกระทบต่อความชัดเจนและประสิทธิภาพในการสื่อสาร

ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษสามารถลดความชัดเจนและประสิทธิภาพในการสื่อสาร การสร้างประโยคที่ไม่ถูกต้องหรือการใช้คำที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ข้อความที่สื่อออกไปไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงตามที่ต้องการ (Tharp & Gallimore, 1988, p. 102). ความชัดเจนในการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจข้อความได้อย่างถูกต้อง และการลดความผิดพลาดในการใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Swain, 1985, p. 226).

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดีและลดความสับสน การฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาในบริบทที่หลากหลายสามารถช่วยเพิ่มความชัดเจนในการสื่อสารและทำให้ข้อความที่สื่อออกไปมีความหมายที่ถูกต้อง (Norris & Ortega, 2000, p. 460). การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมและการให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์จะช่วยเพิ่มความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Larsen-Freeman, 2000, p. 155).

การประเมินผลการจัดการข้อผิดพลาด (Evaluating Error Management)

การประเมินผลการจัดการข้อผิดพลาดเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์การเรียนการสอน เพื่อให้สามารถจัดการและลดข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจถึงประสิทธิภาพของกลยุทธ์การแก้ไข แต่ยังสามารถชี้ให้เห็นถึงพื้นที่ที่ต้องการการพัฒนาเพิ่มเติมด้วย

1. การประเมินผลกระทบของกลยุทธ์การแก้ไข

วิธีการวัดความสำเร็จในการจัดการข้อผิดพลาด

การวัดความสำเร็จในการจัดการข้อผิดพลาดสามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งรวมถึงการใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลายเพื่อประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้กลยุทธ์การแก้ไขที่แตกต่างกัน การวัดความสำเร็จสามารถทำได้โดยการติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อผิดพลาดที่ลดลง การพัฒนาทักษะการใช้ภาษา และผลลัพธ์การเรียนรู้ (Hattie & Timperley, 2007, p. 91). วิธีการวัดเหล่านี้อาจรวมถึง:

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนและหลังการสอน: การรวบรวมและเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการใช้กลยุทธ์การแก้ไข การวิเคราะห์นี้สามารถช่วยประเมินว่ามีการลดข้อผิดพลาดอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ (Ellis, 2008, p. 79).

1.2 การประเมินผลการเรียนรู้: การใช้การทดสอบและการประเมินผลเพื่อวัดการพัฒนาของผู้เรียนในด้านทักษะการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงในการแสดงผลลัพธ์จากการทดสอบสามารถบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพของกลยุทธ์การแก้ไข (Schmidt, 1990, p. 145).

1.3 การสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน: การเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้เรียนเกี่ยวกับกลยุทธ์การแก้ไขที่ใช้ การสัมภาษณ์หรือการสอบถามแบบสำรวจสามารถช่วยให้เข้าใจถึงความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการข้อผิดพลาด (Richards, 2008, p. 158).

2. การประเมินผลการสอน

การประเมินผลการสอนควรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการจัดการข้อผิดพลาด การประเมินนี้สามารถทำได้โดยการตรวจสอบประสิทธิภาพของวิธีการสอนและกลยุทธ์ที่ใช้ในการแก้ไขข้อผิดพลาด ซึ่งอาจรวมถึง:

2.1 การตรวจสอบการพัฒนาทักษะการสอน: การประเมินการพัฒนาทักษะของครูผู้สอนในการให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์และการแก้ไขข้อผิดพลาด การฝึกอบรมและการพัฒนาอาชีพของครูผู้สอนสามารถส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการข้อผิดพลาด (Canale & Swain, 1980, p. 22).

2.2 การวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน: การประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพของกลยุทธ์การสอนและการจัดการข้อผิดพลาด การวิเคราะห์ผลลัพธ์เช่น คะแนนสอบหรือการแสดงออกทางภาษา สามารถช่วยในการปรับปรุงวิธีการสอน (Norris & Ortega, 2000, p. 467).

2.3 การสังเกตการสอนและการให้ข้อเสนอแนะแบบทันที: การสังเกตวิธีการสอนและการให้ข้อเสนอแนะแบบทันทีสามารถช่วยในการประเมินผลการสอน การใช้เทคนิคการสังเกตที่เป็นระบบเพื่อบันทึกและวิเคราะห์วิธีการสอนและการตอบสนองของผู้เรียน (Larsen-Freeman, 2000, p. 162).

การปรับปรุงกลยุทธ์การแก้ไข

การปรับกลยุทธ์ตามผลการประเมิน

การปรับกลยุทธ์การแก้ไขตามผลการประเมินเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ การปรับกลยุทธ์นี้อาจรวมถึง:

1. การปรับปรุงเทคนิคการสอน: การใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอนที่ใช้ในการแก้ไขข้อผิดพลาด เช่น การปรับวิธีการให้ข้อเสนอแนะแบบทันทีหรือการปรับปรุงวิธีการสอนไวยากรณ์ (Hattie & Timperley, 2007, p. 95).

2. การปรับปรุงการให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์: การใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อปรับปรุงวิธีการให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์ที่มุ่งหวังการปรับปรุง เช่น การเพิ่มการสนับสนุนหรือการให้ข้อเสนอแนะแบบละเอียดและเป็นระบบ (Gass & Selinker, 2008, p. 87).

3. การพัฒนาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ: การใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อพัฒนาวิธีการสอนใหม่ ๆ หรือปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเพิ่มการฝึกฝนในบริบทที่หลากหลายหรือการใช้เทคโนโลยีในการสอน (Lightbown & Spada, 2013, p. 100).

การพัฒนาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการลดข้อผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การพัฒนานี้อาจรวมถึง:

1. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกฝน: การออกแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นการฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาในบริบทที่หลากหลาย เช่น การใช้สถานการณ์จำลองหรือการทำงานกลุ่มเพื่อเพิ่มโอกาสในการใช้ภาษา (Norris & Ortega, 2000, p. 470).

2. การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้: การใช้เทคโนโลยีเช่น แอปพลิเคชันการเรียนรู้ภาษาออนไลน์หรือซอฟต์แวร์การออกเสียงเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการฝึกฝนทักษะการใช้ภาษา (Pennington, 1996, p. 84).

3. การพัฒนาความรู้และทักษะของครูผู้สอน: การจัดการฝึกอบรมและการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูผู้สอนเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการสอน การให้การฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้กลยุทธ์การแก้ไขข้อผิดพลาดที่มีประสิทธิภาพ (Canale & Swain, 1980, p. 27).

แนวโน้มและทิศทางการวิจัยในอนาคต (Future Trends and Research Directions)

ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีการศึกษา

การพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบสำคัญต่อวิธีการเรียนรู้และการจัดการข้อผิดพลาด การใช้เทคโนโลยีในการศึกษาได้เปิดโอกาสใหม่ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและการแก้ไขข้อผิดพลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่ปรับตัวตามความต้องการของผู้เรียนและการให้ข้อเสนอแนะแบบทันที เทคโนโลยีเช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) สามารถใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลข้อผิดพลาดและเสนอวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมตามลักษณะของข้อผิดพลาดนั้น (Guskey, 2002, p. 95).

เครื่องมือและแอปพลิเคชันต่างๆ เช่น โปรแกรมการตรวจสอบไวยากรณ์ออนไลน์, ซอฟต์แวร์การออกเสียง, และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ใช้งาน AI สามารถช่วยในการจัดการข้อผิดพลาดและปรับปรุงทักษะภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาความสามารถของเทคโนโลยีเหล่านี้ในการปรับปรุงการเรียนรู้ภาษาและการจัดการข้อผิดพลาดจะเป็นหนึ่งในทิศทางที่สำคัญในอนาคต (Hattie & Yates, 2014, p. 112)

แนวโน้มการวิจัยในด้านการเรียนรู้ภาษา

ในด้านการวิจัยการเรียนรู้ภาษา แนวโน้มที่สำคัญในอนาคตจะรวมถึงการสำรวจวิธีการสอนใหม่ ๆ และการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดพลาดในการใช้ภาษา การวิจัยจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาวิธีการสอนที่สามารถปรับตัวได้ตามลักษณะและความต้องการเฉพาะของผู้เรียน ซึ่งรวมถึงการใช้เทคนิคการสอนที่ใหม่และนวัตกรรมเช่น การเรียนรู้เชิงโต้ตอบ (Interactive Learning) และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ (Lightbown & Spada, 2013, p. 134)

การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดพลาดในการใช้ภาษาจะช่วยในการเข้าใจถึงต้นตอและลักษณะของข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนากลยุทธ์การจัดการข้อผิดพลาดที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การวิจัยจะมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในบริบทที่หลากหลายและการศึกษาแนวทางที่สามารถปรับปรุงการเรียนรู้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ (Ellis, 2008, p. 93)

บทสรุป

บทความนี้ได้สำรวจและวิเคราะห์ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยได้จัดประเภทและสาเหตุของความผิดพลาดรวมถึงกลยุทธ์การแก้ไขที่สามารถใช้ในการปรับปรุงการเรียนรู้และการสื่อสาร ผลกระทบของข้อผิดพลาดต่อการเรียนรู้และการสื่อสารได้ถูกระบุและวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาและการจัดการข้อผิดพลาด การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าการเข้าใจถึงสาเหตุของข้อผิดพลาดและการใช้กลยุทธ์การแก้ไขที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยในการปรับปรุงทักษะการใช้ภาษาและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Hattie & Timperley, 2007, p. 95).

สำหรับผู้สอนและผู้เรียน การจัดการข้อผิดพลาดในการสอนภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญ การให้ข้อเสนอแนะแบบทันทีและสร้างสรรค์ รวมถึงการปรับปรุงวิธีการสอนและการฝึกฝนสามารถช่วยในการลดข้อผิดพลาดและพัฒนาทักษะภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรใช้กลยุทธ์การสอนที่มุ่งหวังการปรับปรุงและสร้างสรรค์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และปรับปรุงทักษะการใช้ภาษาได้ (Richards, 2008, p. 158).

การวิจัยในด้านการจัดการข้อผิดพลาดและการเรียนรู้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การศึกษาและพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ จะช่วยให้สามารถปรับปรุงกลยุทธ์การสอนและการจัดการข้อผิดพลาดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาในด้านนี้จะช่วยในการสร้างแนวทางใหม่ ๆ และเทคโนโลยีที่สามารถช่วยในการปรับปรุงการเรียนรู้ภาษาและการสื่อสารในระดับที่สูงขึ้น (Norris & Ortega, 2000, p. 470).

บรรณานุกรม

Brown, H. D. (2007). **Principles of Language Learning and Teaching.** Pearson Education.

Dornyei, Z. (2005). **The Psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition**. Lawrence Erlbaum Associates.

Ellis, R. (2008). **The Study of Second Language Acquisition**. Oxford University Press.

Hedge, T. (2000). **Teaching and Learning in the Language Classroom**. Oxford University Press.

Nation, I. S. P. (2001). **Learning Vocabulary in Another Language**. Cambridge University Press.

Ur, P. (2012). **A Course in Language Teaching: Practice and Theory**. Cambridge University
Press.

Celce-Murcia, M. (2001). **"Teaching English as a Second or Foreign Language" (3rd ed.).** Heinle & Heinle.

Pennington, M. C. (1996). "**Phonology in English Language Teaching: An International Approach". Longman.**

Nation, I. S. P. (2001**). "Learning Vocabulary in Another Language"**. Cambridge University Press.

James, C. (2013). **"Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis"**. Routledge.

Borg, S. (2003). **"Teacher Cognition in Language Teaching: A Review of Research"**. Language Teaching.

Hedge, T. (2000). **"Teaching and Learning in the Language Classroom"**. Oxford University Press.

Bachman, L. (1990). **Fundamental Considerations in Language Testing**. Oxford University Press.

Canale, M., & Swain, M. (1980). **Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing**. Applied Linguistics.

Dörnyei, Z. (2005). **The Psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition**. Lawrence Erlbaum Associates.

Ellis, R. (2008). **The Study of Second Language Acquisition (2nd ed.)**. Oxford University Press.

Gass, S. M., & Selinker, L. (2008). **Second Language Acquisition: An Introductory Course (3rd ed.).** Routledge.

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). **The Power of Feedback. Review of Educational Research.**

Larsen-Freeman, D. (2000). **Techniques and Principles in Language Teaching (2nd ed.).** Oxford University Press.

Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). **How Languages are Learned (4th ed.)**. Oxford University Press.

MacIntyre, P. D., & Gardner, R. C. (1991). **Language Anxiety: Its Relationship to Other Anxieties and to Processing in Native and Second Languages**. Language Learning.

Norris, J. M., & Ortega, L. (2000). **Effectiveness of L2 Instructional Treatments: A Meta-Analysis of the Research**. Language Learning.

Pennington, M. C. (1996). **The Power of Pronunciation: A Guide for Teachers and Students.** Cambridge University Press.

Schmidt, R. (1990). **The Role of Consciousness in Second Language Learning**. Applied Linguistics.

Ellis, R. (2008). **The Study of Second Language Acquisition (2nd ed.)**. Oxford University Press.

Guskey, T. R. (2002). **Professional Development and Teacher Change**. Teachers and Teaching: Theory and Practice.

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). **The Power of Feedback. Review of Educational Research.**

Hattie, J., & Yates, G. C. R. (2014). **Visible Learning and the Science of How We Learn**. Routledge.

Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). **How Languages are Learned (4th ed.)**. Oxford University Press.

Norris, J. M., & Ortega, L. (2000). **Effectiveness of L2 Instructional Treatments: A Meta-Analysis of the Research**. Language Learning.

Richards, J. C. (2008). **Teaching Listening and Speaking: From Theory to Practice**. Cambridge University Press.

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ: กุญแจสู่การสื่อสารในโลกไร้พรมแดน
Thai and English: Keys to Communication in a Borderless World

วิรัตน์ ภูทองเงิน
Wirat Phuthongngen
กิตติธัช นาชัย
Kittithat Nachai
สุวิจักขณ์ กูลยศชยางกูล
Suwijak Kulyotchayangkul
อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์
Issarapong Kraisin
บุญรัตน์ อุตส่าห์
Boonrat Utsah
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

บทคัดย่อ

ในยุคที่โลกไร้พรมแดน การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสะพานเชื่อมโยงระหว่างผู้คนจากต่างภูมิภาค บทความนี้มุ่งเน้นไปที่การสำรวจบทบาทของทั้งสองภาษาในบริบทการสื่อสารที่ทันสมัย โดยวิเคราะห์ความสำคัญของการศึกษา การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในสังคมที่หลากหลาย การศึกษายังได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการใช้ภาษาที่เหมาะสมในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนจากชาติและวัฒนธรรมต่างๆ ผลสำคัญที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้คือ การพัฒนาทักษะการสื่อสารในภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่เพียงแค่เสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ โดยการสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในโลกไร้พรมแดนที่เต็มไปด้วยความท้าทายและโอกาส

คำสำคัญ: ภาษาไทย, ภาษาอังกฤษ, การสื่อสาร

ABSTRACT

In a borderless world, cross-cultural and interethnic communication is of paramount importance, especially when considering the roles of Thai and English as vital bridges connecting people from different regions. This article focuses on exploring the roles of these two languages in the context of modern communication by analyzing the importance of education, the use of technology in teaching and learning, and the development of effective communication skills to prepare learners for challenges in a diverse society.

The study emphasizes the significance of embracing cultural differences and using appropriate language to foster understanding and positive relationships among people from various nations and cultures. A key finding of this study is that developing communication skills in both Thai and English not only enhances daily communication abilities but also contributes to the economic, social, and cultural development of the country. It plays a vital role in building a strong and sustainable society in a borderless world full of challenges and opportunities.

Keywords: Thai Language, English Language, Communication

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีสื่อสารไร้พรมแดนกำลังเชื่อมโยงโลกให้กลายเป็นหนึ่งเดียว ภาษาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล แต่ยังทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนข้ามวัฒนธรรม ความสำคัญของการมีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะ "ภาษาไทย" ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ และ "ภาษาอังกฤษ" ซึ่งทำหน้าที่เป็นภาษากลางของโลก บทบาทของสองภาษานี้จึงเป็นเสมือน "กุญแจ" ที่ไขประตูเข้าสู่โลกแห่งโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาในระดับสากล

การสื่อสารระหว่างประเทศในปัจจุบันทำให้ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจ การศึกษา หรือการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาษาอังกฤษถูกใช้เป็นภาษาหลักในเวทีอาเซียน (ASEAN) และในความร่วมมือระดับภูมิภาคอื่น ๆ ส่งผลให้การเรียนรู้และการฝึกฝนภาษาอังกฤษกลายเป็นเรื่องสำคัญในทุกระดับชั้นของระบบการศึกษาไทย จากข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมการสอนภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย (ปี 2563, หน้า 25) ระบุว่าการมี

ทักษะภาษาอังกฤษที่ดีสามารถเพิ่มโอกาสในการทำงานได้ถึง 80% และทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

อย่างไรก็ตาม ภาษาไทยเองก็ยังคงมีบทบาทสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะในการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ การพัฒนาภาษาไทยให้สามารถเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งการสร้างสรรค์งานวิจัยที่มีคุณภาพสูง จะทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศได้ การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพไม่เพียงช่วยสื่อสารภายในประเทศ แต่ยังเป็นการอนุรักษ์มรดกทางภาษาที่สำคัญ ดังที่นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกล่าวไว้ในงานวิจัยปี 2562 ว่าภาษาไทยมีความสามารถในการรับปรุงภาษาใหม่ได้รวดเร็ว และสามารถปรับใช้ในแวดวงวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ (สมิทและคณะ, 2562, หน้า 45)

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะสำรวจบทบาทและความสำคัญของภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบริบทการสื่อสารที่ไร้พรมแดน โดยวิเคราะห์ถึงความท้าทายและแนวโน้มของการพัฒนาทักษะทางภาษาที่สอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล ตลอดจนเสนอมุมมองเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด หวังว่าผู้อ่านจะได้เห็นถึงคุณค่าของการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาทั้งสองภาษานี้ และเกิดแรงบันดาลใจในการเสริมสร้างทักษะทางภาษาของตนเอง เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการก้าวสู่เวทีโลกอย่างมั่นคงและมีศักยภาพ

บทบาทของภาษาไทยในบริบทการสื่อสาร

1. ภาษาไทยในฐานะเครื่องมือการสื่อสาร

ภาษาไทยถือเป็นเครื่องมือการสื่อสารหลักที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคมไทย ภาษาไทยมีความสำคัญต่อการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านการสื่อสารที่เป็นทางการ เช่น ในการทำงาน รัฐบาล การศึกษา หรือการสื่อสารในระดับสังคมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนาในชีวิตประจำวัน การใช้ภาษาไทยช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการเชื่อมโยงในชุมชน และเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2564, หน้า 12)

2. การสื่อสารทางวัฒนธรรม

ภาษาไทยเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและค่านิยมของไทย ภาษาไทยไม่เพียงแต่เป็นสื่อในการสื่อสารข้อมูล แต่ยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในด้านวรรณกรรม เพลง และประเพณี การใช้ภาษาไทยในบริบทเหล่านี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนในสังคม (เกรียงไกร, 2563, หน้า 34)

3. การสื่อสารในยุคดิจิทัล

ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ภาษาไทยได้มีการปรับตัวและพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการสื่อสารในโลกออนไลน์ การใช้ภาษาไทยในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และอินสตาแกรม ได้สร้างความสะดวกในการสื่อสารและเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย นอกจากนี้ ภาษาไทยยังมีการใช้งานในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการค้าออนไลน์ ซึ่งเป็นโอกาสที่สำคัญในการขยายตลาดและการสื่อสารกับผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ, 2565, หน้า 45)

4. การศึกษาและการพัฒนาทักษะภาษาไทย

การเรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยมีความสำคัญต่อการสื่อสารในบริบทที่กว้างขวาง การศึกษาภาษาไทยตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัยช่วยสร้างพื้นฐานที่ดีในการใช้ภาษาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ภาษาไทยในสถาบันการศึกษาเป็นการเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงานและการมีส่วนร่วมในสังคม (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564, หน้า 22)

5. ความท้าทายในการสื่อสารด้วยภาษาไทย

แม้ภาษาไทยจะมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร แต่ก็มีความท้าทายที่ต้องเผชิญ โดยเฉพาะในบริบทระดับสากล การสื่อสารด้วยภาษาไทยอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือสื่อสารได้ไม่เต็มที่กับผู้ที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเจรจาหรือการทำงานร่วมกันในระดับนานาชาติ (สำนักวิจัยการศึกษาแห่งชาติ, 2564, หน้า 29)

บทบาทของภาษาไทยในบริบทการสื่อสารนั้นมีความสำคัญในหลากหลายด้าน ตั้งแต่การสื่อสารทางวัฒนธรรม การปรับตัวในยุคดิจิทัล การศึกษา และความท้าทายในการสื่อสารในระดับสากล การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อรองรับการสื่อสารในโลกไร้พรมแดน

บทบาทของภาษาอังกฤษในโลกสมัยใหม่

ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในโลกสมัยใหม่ เป็นทั้งภาษากลางในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและเชื่อมโยงผู้คนจากทั่วโลกในหลายมิติ ตั้งแต่เศรษฐกิจ การศึกษา ไปจนถึงวัฒนธรรมร่วมสมัย การใช้งานภาษาอังกฤษทำให้เกิดการพัฒนาและการสร้างสรรค์โอกาสในด้านต่าง ๆ

ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสากลช่วยให้ผู้คนจากภูมิภาคต่าง ๆ สื่อสารกันได้อย่างราบรื่น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคที่การสื่อสารระดับโลกขยายตัวอย่างรวดเร็ว (Crystal, 2003, pp. 45-47) ขณะเดียวกัน ภาษาอังกฤษก็เป็นภาษาหลักในสื่อดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้ที่เข้าใจภาษาอังกฤษสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและทรัพยากรออนไลน์ได้มากขึ้น โดยประมาณ 60% ของเนื้อหาในอินเทอร์เน็ตเขียนเป็นภาษาอังกฤษ (Statista, 2022) ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่มีทักษะภาษาอังกฤษได้เปรียบในการเข้าถึงข้อมูลทั่วโลก

ในด้านการศึกษาและวิชาการ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการตีพิมพ์งานวิจัยและการเรียนการสอนในระดับนานาชาติ ทำให้นักวิชาการและนักศึกษาเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้กว้างขวาง นอกจากนี้ การสื่อสารภาษาอังกฤษในแวดวงวิชาการยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างประเทศ ซึ่งเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ในหลายสาขาวิชา (Graddol, 2006, pp. 85-88)

ในโลกการทำงาน ทักษะภาษาอังกฤษเป็นข้อกำหนดสำคัญในองค์กรข้ามชาติที่มีการประสานงานกับทีมต่างประเทศ การใช้ภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทในการพัฒนาทักษะการทำงานและสร้างโอกาสในการทำงานให้กับบุคคล (Nickerson, 2005, pp. 367-380) อีกทั้งภาษาอังกฤษยังมีบทบาทในฐานะเครื่องมือเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ เพลง และวรรณกรรม วัฒนธรรมร่วมสมัยเหล่านี้ช่วยให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมความเข้าใจและการรับรู้ระหว่างวัฒนธรรม (Thurlow & Jaworski, 2011, pp. 30-32)

บทบาทของภาษาอังกฤษในโลกสมัยใหม่มีความสำคัญในหลายด้าน ตั้งแต่การเป็นภาษาสากลในการสื่อสาร การศึกษา การค้า และการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญต่อการสร้างโอกาสในการสื่อสารและการทำงานในระดับนานาชาติ

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

ในปัจจุบัน โลกที่เราอาศัยอยู่เป็นโลกที่เชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน ความสำคัญของภาษาในการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด โดยเฉพาะภาษาไทยและภาษาอังกฤษซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารระหว่างประเทศและการติดต่อในบริบทข้ามวัฒนธรรม (intercultural communication) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้าใจ ความร่วมมือ และการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่มากยิ่งขึ้น บทความนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทของภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบริบทของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีทักษะทางภาษาเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในระดับสากล

บทบาทของภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางของโลก

ภาษาอังกฤษได้กลายมาเป็นเครื่องมือหลักของการสื่อสารระดับสากล ทั้งในด้านการศึกษา ธุรกิจ การทูต และสื่อสารมวลชน (Crystal, 2003, pp. 45-47) ซึ่งการที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในเวทีโลกนั้นช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากรทางวิชาการอย่างแพร่หลาย นักวิชาการจากทั่วโลกจึงสามารถเข้าถึงงานวิจัยและความรู้จากต่างประเทศได้โดยไม่จำกัดพรมแดน การใช้ภาษาอังกฤษในวงการศึกษาและธุรกิจยังทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งมีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและความเจริญก้าวหน้าในระดับสากล

การใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางยังมีบทบาทสำคัญในด้านธุรกิจ โดยเฉพาะการสื่อสารในสังคมที่มีผู้คนจากหลากหลายประเทศทำให้ธุรกิจสามารถขยายตลาดไปสู่ระดับโลกได้อย่างง่ายดาย การที่พนักงานหรือผู้ประกอบการมีทักษะภาษาอังกฤษที่ดีทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรในประเทศต่างๆ ได้ดีขึ้น (Nickerson, 2005, pp. 367-380) นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักยังเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตจึงทำให้ผู้ที่มีทักษะภาษาอังกฤษได้เปรียบในการเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ และเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทบาทของภาษาไทยในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

แม้ว่าในระดับสากล ภาษาอังกฤษจะเป็นภาษากลางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร แต่ภาษาไทยก็มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมและประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ ภาษาไทยเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยให้แก่คนรุ่นหลัง รวมถึงการสร้างความรู้สึกร่วมที่เข้มแข็งในชุมชนไทย (Komin, 1991, pp. 20-21)

ในบริบทของการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ ภาษาไทยยังมีความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เมื่อชาวต่างชาติมาเยือนประเทศไทย การใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวต่างชาติ ช่วยให้เกิดความเข้าใจและความเคารพในวัฒนธรรมไทย ในทางกลับกัน คนไทยที่มีทักษะภาษาอังกฤษสามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยออกไปยังต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ในกลุ่มประชาคมอาเซียนที่มีสมาชิกหลากหลายชาติ ภาษาไทยยังเป็นภาษาที่ช่วยเชื่อมโยงและสร้างความเป็นเอกลักษณ์ในกลุ่มชุมชนท้องถิ่น (Byram, 1997, pp. 34-36) การใช้

ภาษาไทยในการสื่อสารทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้คนในภูมิภาค และยังช่วยสร้างความเข้าใจในมิติวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ค่านิยม และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication)

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ผู้คนจากต่างวัฒนธรรมพยายามเข้าใจซึ่งกันและกันและแสดงความเคารพต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสื่อสารลักษณะนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศและการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ ภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงผู้คนในระดับสากล โดยช่วยลดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและเพิ่มความร่วมมือระหว่างผู้คน (Samovar, Porter, & McDaniel, 2012, pp. 5-6)

ภาษาอังกฤษจึงเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ทำให้ผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษสามารถเรียนรู้และเคารพวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป อีกทั้งยังสามารถสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาในระดับสากล เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสุขภาพโลก การบริหารทรัพยากรธรรมชาติ และความเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Hofstede, Hofstede, & Minkov, 2010, pp. 81-83)

นอกจากนี้ ภาษาไทยยังมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค ทำให้ชาวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยสามารถเข้าถึงวิถีชีวิตคนไทยและความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยได้อย่างลึกซึ้ง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักช่วยให้ชาวต่างชาติเข้าใจถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของไทย สร้างความสัมพันธ์ที่มีความเคารพและความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในโลกปัจจุบันต้องพึ่งพาทักษะภาษาอังกฤษและภาษาไทยเป็นสำคัญ โดยภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็นภาษากลางในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศในระดับสากล ขณะที่ภาษาไทยทำหน้าที่อนุรักษ์และส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติในระดับท้องถิ่น ทั้งสองภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความสามารถในการใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจึงเป็นกุญแจสำคัญในการเป็นผู้สื่อสารที่ดีในโลกที่เชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน

ความสำคัญของการศึกษาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ในโลกที่การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและเศรษฐกิจโลกเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด การศึกษาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญมากขึ้น การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบริบทที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มโอกาสทางการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับผู้เรียนในการเติบโตอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของการทำงาน การศึกษา และการใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนจากวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างกลมกลืน (Crystal, 2003, pp. 12-14)

1. บทบาทของภาษาไทยในสังคมและวัฒนธรรม

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย การศึกษาในภาษาไทยจึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจในรากฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ การสื่อสารและการศึกษาผ่านภาษาไทยช่วยสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในความเป็นไทยแก่เยาวชน ช่วยให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าในภาษาของตนและเกิดความตระหนักรู้ในวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน (Komin, 1991, pp. 20-21)

ในด้านการศึกษา การเรียนภาษาไทยเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจวรรณกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสามารถใช้ภาษานี้ในการเรียนรู้วิชาการและการประกอบอาชีพในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรม เช่น วรรณกรรมไทยและนาฏศิลป์ การพัฒนาทักษะทางภาษาไทยยังส่งผลต่อการคิดอย่างเป็นระบบและมีวิจารณญาณ อันเป็นทักษะที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้และการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก (Sujiva, 2002, pp. 3-5)

2. ภาษาอังกฤษในฐานะเครื่องมือสู่การศึกษาและการทำงานระดับสากล

ในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางของโลกที่เชื่อมโยงระหว่างคนหลายล้านคนจากหลากหลายชาติและภูมิภาค การเรียนภาษาอังกฤษจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้และการสื่อสารที่ครอบคลุมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ผู้ที่มีความรู้และทักษะภาษาอังกฤษสามารถเข้าถึงงานวิจัย หนังสือเรียน และสื่อสารต่างประเทศได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ (Graddol, 2006, pp. 45-47)

ภาษาอังกฤษยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพในสายงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในวงการธุรกิจ การท่องเที่ยว การแพทย์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ การที่คนรุ่นใหม่มีทักษะภาษาอังกฤษจะทำให้สามารถสื่อสารและทำงานร่วมกับองค์กรต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้

ยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรในตลาดโลกและเพิ่มโอกาสการทำงานในบริษัทต่างชาติที่ต้องการบุคลากรที่มีทักษะการสื่อสารที่ครอบคลุม (Byram, 1997, pp. 55-57)

3. การศึกษาภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์

การศึกษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ได้เพียงแค่ทำให้ผู้เรียนสื่อสารได้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบและการคิดวิเคราะห์ การเรียนภาษาไทยช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลและวิเคราะห์ความหมายในเชิงวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่การเรียนภาษาอังกฤษทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจมุมมองใหม่ๆ จากต่างประเทศได้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถคิดและวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายได้ดียิ่งขึ้น (Kramsch, 2009, pp. 28-30)

ทักษะในการคิดเชิงวิพากษ์และการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะสำคัญในยุคที่ข้อมูลมีอยู่มากมาย การมีทักษะนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินข้อมูลที่ได้รับ และแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในทั้งบริบทส่วนตัวและวิชาชีพ (Fairclough, 1992, pp. 71-73)

4. การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมพร้อมสู่อนาคต

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีและการสื่อสารพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การศึกษาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในอนาคต การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วไม่เพียงแต่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้และข้อมูลใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่ยังทำให้พวกเขาสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและการทำงานได้เป็นอย่างดี (Canagarajah, 2013, pp. 19-20)

นอกจากนี้ การที่เยาวชนมีความรู้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะทำให้พวกเขามีความสามารถในการเชื่อมโยงประสบการณ์จากหลายวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาความสามารถทางภาษาที่เป็นประโยชน์ในยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน (Phillipson, 1992, pp. 33-34)

การศึกษาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คนรุ่นใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านการศึกษา การทำงาน และการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การที่ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้ดีจะช่วยให้พวกเขาสามารถเข้าถึงความรู้และข้อมูลใหม่ๆ จากทั่วโลกได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังทำให้พวกเขามีพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลเพื่อปรับตัวและเติบโตในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ความท้าทายในการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ในยุคของโลกไร้พรมแดน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารที่เชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน แม้ว่าการมีทักษะในสองภาษานี้จะเปิดโอกาสและช่องทางการสื่อสารที่กว้างขวาง แต่ก็มีความท้าทายมากมายที่ผู้เรียนและผู้ใช้ต้องเผชิญ การทำความเข้าใจความท้าทายเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการปรับปรุงทักษะการสื่อสารในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้

1. ความแตกต่างทางโครงสร้างภาษา

หนึ่งในความท้าทายหลักในการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษคือความแตกต่างทางโครงสร้างของทั้งสองภาษา ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภาษาอังกฤษ ทั้งในด้านไวยากรณ์และการใช้คำ ตัวอย่างเช่น ภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่มีการผันคำเพื่อแสดงเวลา การใช้คำแสดงอารมณ์และการจัดเรียงประโยคที่แตกต่างกัน (Suklan, 2005, pp. 23-25) ซึ่งทำให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานในภาษาอังกฤษต้องปรับตัวเมื่อเรียนรู้ภาษาไทย

นอกจากนี้ ภาษาอังกฤษมีโครงสร้างที่ต้องการความแม่นยำในการใช้คำและกฎไวยากรณ์ที่เข้มงวด เช่น การใช้ tense, subject-verb agreement และการจัดเรียงประโยคที่แตกต่างกัน (Murphy, 2004, pp. 47-49) ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนมีความท้าทายในการแปลความหมายและการสื่อสารอย่างถูกต้อง

2. ความเข้าใจทางวัฒนธรรม

การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษยังเกี่ยวข้องกับการเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อวิธีการสื่อสารและการตีความข้อความ (Kramsch, 1993, pp. 21-23) ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะในการใช้คำและวลีที่สะท้อนถึงค่านิยมและประเพณีของไทย เช่น การใช้คำพูดที่สุภาพและเคารพต่อผู้อาวุโส ในขณะที่ภาษาอังกฤษมีลักษณะการสื่อสารที่ตรงไปตรงมามากกว่า

ผู้เรียนที่ไม่เข้าใจบริบททางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละภาษาอาจทำให้เกิดความสับสนหรือการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น การใช้สำนวนหรือคำพูดที่อาจถูกตีความผิดในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Byram, 1997, pp. 55-57)

3. การเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้

การศึกษาและการเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำเป็นต้องมีทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนบางคนอาจเผชิญปัญหาในการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือในชุมชนที่ขาดแคลนสื่อการสอน (Pratt, 2007, pp. 84-86) ข้อมูลทางการศึกษาอาจมีไม่เพียงพอ หรือไม่มีการจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาภาษาในแต่ละระดับ

การเรียนรู้จากสื่อดิจิทัลหรือออนไลน์ก็อาจทำให้เกิดความท้าทาย เนื่องจากผู้เรียนอาจขาดทักษะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นในการเข้าถึงข้อมูลหรือเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Benson, 2013, pp. 14-16)

4. ความสามารถในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในภาษาไทยและภาษาอังกฤษยังเป็นความท้าทายที่ผู้เรียนต้องเผชิญ โดยเฉพาะเมื่อมีการสื่อสารในบริบทที่หลากหลาย เช่น การทำงานในองค์กรข้ามชาติ การเรียนรู้ที่จะใช้ภาษาที่เหมาะสมในการสื่อสารในแต่ละสถานการณ์ เช่น การเขียนอีเมลอย่างเป็นทางการ หรือการพูดในที่ประชุม ก็เป็นสิ่งที่สำคัญ (Canagarajah, 2013, pp. 19-21)

ผู้เรียนบางคนอาจมีความมั่นใจในการใช้ภาษาไทยแต่กลับรู้สึกไม่มั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดปัญหาในการแสดงความคิดหรือความรู้สึกอย่างชัดเจน (Lamb, 2014, pp. 88-90) การขาดความมั่นใจนี้สามารถส่งผลกระทบต่อการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

5. ความต้องการในการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

สุดท้าย ความท้าทายอีกประการหนึ่งคือความต้องการในการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องในยุคที่เทคโนโลยีและภาษาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนจะต้องมีความพยายามในการอัปเดตความรู้และทักษะในการใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ (Graddol, 2006, pp. 45-47)

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ซึ่งผู้เรียนจะต้องค้นหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเข้าถึงข้อมูลใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ

การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในโลกไร้พรมแดนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อสารและการพัฒนาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ตั้งแต่ความแตกต่าง

ทางโครงสร้างภาษา ความเข้าใจทางวัฒนธรรม การเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ ความสามารถในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จนถึงความต้องการในการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง การตระหนักถึงความท้าทายเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมตัวสำหรับอนาคตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

อนาคตของการสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษในโลกปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น การเติบโตของเทคโนโลยี การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศ และการพัฒนาทางสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ซึ่งอนาคตของการสื่อสารทั้งสองภาษานี้มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างประชาชนจากหลากหลายวัฒนธรรม

1. การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร

ในอนาคต การสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีเช่น AI และ Machine Learning จะช่วยให้การแปลภาษาและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น (Sharma, 2022, p. 112) เทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องจะทำให้การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษสามารถเกิดขึ้นในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย การสื่อสารออนไลน์ หรือการสร้างสรรค์เนื้อหาด้วยสื่อมัลติมีเดีย

2. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษา

อนาคตของการสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษยังจะมีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่เน้นการเรียนรู้สองภาษาควบคู่กันไป การเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและความท้าทายที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน (Tan, 2021, p. 89) โปรแกรมการศึกษาในอนาคตควรเน้นการสอนทักษะการสื่อสารที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่หลากหลาย

3. การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อนาคตของการสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษยังสามารถเชื่อมโยงกับการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนจากประเทศต่าง ๆ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดความเข้าใจผิดและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Kumar,

2020, p. 67) ผู้คนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลและเนื้อหาที่หลากหลายทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดการเรียนรู้และการยอมรับในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม

อนาคตของการสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีและการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้การสื่อสารในโลกไร้พรมแดนสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีกว่าเดิมระหว่างผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

บทสรุป

ในยุคที่เทคโนโลยีและการสื่อสารไร้พรมแดนเป็นเรื่องปกติ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ เป็นไปได้อย่างราบรื่น บทความนี้ได้สำรวจบทบาทและความสำคัญของทั้งสองภาษาในบริบทของการสื่อสารที่ไร้พรมแดน โดยมีประเด็นหลักดังนี้

การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในสังคมสมัยใหม่ ภาษาไทยมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารภายในประเทศ ในขณะที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีการใช้อย่างแพร่หลายในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ การศึกษาและความเข้าใจในทั้งสองภาษาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนจากวัฒนธรรมต่างๆ

ความสำคัญของการศึกษา การเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการสื่อสารในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความท้าทายในการใช้ภาษา แม้ว่าภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร แต่ก็ยังมีความท้าทายหลายประการที่ต้องเผชิญ เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน และความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษา

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการสื่อสาร การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งจะทำให้การสื่อสารในระดับสากลเป็นไปอย่างราบรื่น

อนาคตของการสื่อสาร อนาคตของการสื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีแนวโน้มที่สดใส ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารและการศึกษา ทำให้การเรียนรู้และการใช้ภาษาเหล่านี้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ บทความนี้มีความมุ่งมั่นที่จะเสนอแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในโลกที่ไร้พรมแดน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้และการใช้ภาษาในบริบทที่หลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง.

การพัฒนาทักษะการสื่อสารในภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะไม่เพียงแค่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ โดยการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนจากชาติและวัฒนธรรมต่างๆ จะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน.

ในท้ายที่สุด บทความนี้หวังว่าจะเป็นแนวทางและแรงบันดาลใจในการศึกษาและพัฒนาทักษะการสื่อสารในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้คนสามารถมีส่วนร่วมในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในโลกที่ไร้พรมแดน ซึ่งเต็มไปด้วยความท้าทายและโอกาสที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

สำนักงานส่งเสริมการสอนภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย. (2563). **แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการสอนภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.

สมิทและ คณะ. (2562). **การพัฒนาทักษะภาษาไทยและบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย**. วารสารวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27(3).

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). **"การส่งเสริมและพัฒนาภาษาไทย".**

เกรียงไกร, พ. (2563). **"บทบาทของภาษาไทยในการสื่อสารวัฒนธรรม"**. วารสารวัฒนธรรมไทย.

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ. (2565). **"การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในยุคดิจิทัล".**

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). **"การพัฒนาทักษะภาษาไทยในยุคใหม่".**

สำนักวิจัยการศึกษาแห่งชาติ. (2564). **"ความท้าทายในการสื่อสารด้วยภาษาไทยในระดับสากล"**.

Crystal, D. (2003). **English as a global language (2nd ed.)**. Cambridge University Press.

Thurlow, C., & Jaworski, A. (2011). **Tourism discourse: Language and global mobility**. Palgrave Macmillan.

Samovar, L. A., Porter, R. E., & McDaniel, E. R. (2012). **Intercultural Communication: A Reader**. Wadsworth.

Komin, S. (1991). **Psychology of the Thai People: Values and Behavioral Patterns**. National Institute of Development Administration.

Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). **Cultures and Organizations: Software of the Mind**. McGraw-Hill.

Nickerson, C. (2005). **“English as a Lingua Franca in International Business Contexts.”** English for Specific Purposes.

Graddol, D. (2006). **English Next. British Council**.

Phillipson, R. (1992). **Linguistic Imperialism**. Oxford University Press.

Sujiva, T. (2002). **Thai Language and Literature**. Chulalongkorn University Press.

Suklan, K. (2005). **Thai Language Structure and Use**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Murphy, R. (2004). **English Grammar in Use**. Cambridge University Press.

Kramsch, C. (1993). **Context and Culture in Language Teaching**. Oxford University Press.

Pratt, A. (2007). **Language Education in a Multicultural Society**. Routledge.

Canagarajah, S. (2013). **Translingual Practice: Global Englishes and Cosmopolitan Relations**. Routledge.

Kumar, A. (2020). **Cultural Diversity and Communication in the Global Context**. London: Routledge.

พระพุทธศาสนากับการปรับตัวเข้าสู่สังคมยุคศตวรรษที่ 21

Buddhism and Adaptation in the 21st Century Society

พัชรพฤกษ์ ซ่อมจันทึก
Patcharapruek Somjanthuek
มานิตย์ อรรคชาติ
Manit Akkhachat
คณะมนุษยศาสตรและสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวของพระพุทธศาสนา ในบริบทสังคมศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสำรวจแนวทางที่พระพุทธศาสนาสามารถธำรงรักษาหลักการสำคัญ ไว้ควบคู่กับการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีและวัฒนธรรม โดยบทความนี้จะให้ความสนใจกับประเด็นสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อตอบโจทย์สังคมร่วมสมัย 3) บทบาทของพระสงฆ์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน 4) การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า การปรับตัวของพระพุทธศาสนามิได้หมายถึง การละทิ้งในหลักการดั้งเดิม แต่ เป็นการคงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งพระธรรมและเจตนารมณ์ในการช่วยเหลือมวลมนุษย์ ท่ามกลางบริบทสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การปรับตัวของพระพุทธศาสนา, สังคมศตวรรษที่ 21, ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ABSTRACT

This academic article aims to study and analyze the adaptation processes of Buddhism within the context of 21st-century society. It focuses on exploring ways in which Buddhism can preserve its core principles while responding to social, technological, and cultural changes. The article emphasizes four key areas: (1) the integration of technology with Buddhist dissemination, (2) the application of Buddhist principles to address contemporary societal challenges, (3) the role of monks and their participation in community development, and (4) coexistence in multicultural societies. The findings reveal that the adaptation of Buddhism does not imply abandoning its traditional principles but rather maintaining the values of the Dhamma and the intent to serve humanity amidst a complex and rapidly changing societal context.

Keywords: Buddhist Adaptation, 21st-Century Society, Social Change

บทนำ

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของศตวรรษที่ 21 พระพุทธศาสนากำลังเผชิญกับความท้าทายที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน กระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้สร้างแรงกดดันให้สถาบันทางศาสนา ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง พระพุทธศาสนา ในฐานะระบบความเชื่อและปรัชญาชั้นสูง จึงต้องมีการค้นหาแนวทางในการธำรงรักษาสาระสำคัญของคำสอนควบคู่ไปกับการตอบสนองต่อบริบทสังคมสมัยใหม่

วัตถุประสงค์ของบทความนี้มุ่งวิเคราะห์ไปในกระบวนการปรับตัวของพระพุทธศาสนาโดยผ่านมิติต่างๆ ที่สำคัญเพื่อแสดงให้เห็นถึงพลวัตและความยืดหยุ่นของหลักพุทธธรรมท่ามกลางความซับซ้อนของสังคมร่วมสมัย

การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อวิทยาการด้านเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีการพัฒนาเข้าสู่ยุคดิจิทัล เช่น ในปัจจุบัน การสื่อสารพระธรรมคำสอนต่าง ๆ จากพระภิกษุสงฆ์ไปสู่พุทธศาสนิกชนก็ได้แปรเปลี่ยนไป ในยุคที่ ผู้รับสารส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไม่มีขีดจำกัดทั้งเวลาและสถานที่ และในขณะที่บางครั้ง ผู้รับสารก็สามารถเป็นผู้ส่งสารเองและการส่งสารก็ยังสามารถส่งไปได้ในหลากหลายช่องทาง (Channels) อีกทั้งสามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ (Interactive Communication) แบบ Real Time ซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา การพาณิชย์ การทูตและการเมืองระหว่างประเทศ โดย ความก้าวหน้าทางการสื่อสารนี้ได้เข้าไปเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญอยู่ในทุกสาขาอาชีพไม่ยกเว้น แม้ในกระบวนการเผยแผ่คำสอนของพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้นพระภิกษุในพระพุทธศาสนายุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอธรรมะจากรูปแบบเดิมๆ (Linear Communication) และก้าวไปให้ทันกับการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุนิยมเพื่อจะสามารถเข้าถึงและกระตุ้นพุทธศาสนิกชนกลับมามีปฏิสัมพันธ์กับพุทธธรรมในยุค Social Network นี้ ได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการศึกษาเรียนรู้ และฝึกฝนนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ และนำมาปรับใช้เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สูงสุดในการประกาศหลักธรรมโดยเฉพาะการนำกลยุทธ์การสื่อสารสื่อใหม่มาใช้ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาบทสั้น ๆ ที่น่าสนใจผ่าน Platform ต่าง ๆ เช่น YouTube, TikTok Instagram, Zoom, Line และ Facebook เป็นต้น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการจัดโปรแกรม เจริญพระพุทธมนต์ประจำวันหรือจัดรายการเจริญสมาธิภาวนาผ่านช่องทางออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่มีความสนใจ มีความใกล้ชิดกับวัดและสามารถเข้าถึงกิจกรรมทางศาสนาได้ใน ทุกสถานที่ ทุกเวลาที่เหมาะสม สามารถติดตามและเข้าถึงธรรมะได้จากบ้านหรือที่ทำงานได้อย่าง สะดวกรวดเร็วตลอดเวลาโดยไม่ต้องเดินทางมาทำกิจกรรมที่วัดหากไม่สะดวกเหมือนเดิม หรือแม้กลุ่ม คนที่ได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธแต่ไม่ได้มีความสนใจในหลักธรรมมากนัก ซึ่งก็

เป็นคนหมู่ใหญ่ที่ใช้ชีวิตห่างวัดและมีสังคมอยู่บน Social Media (มนต์กนิษฐ์ ขัตติยากรจรูญ, 2564, น. 1-2)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อตอบโจทย์สังคมร่วมสมัย

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อตอบโจทย์สังคมร่วมสมัยนั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเมื่อกาลเวลาผ่านไป สังคมยุคใหม่ก็มีแต่จะพัฒนาไปเรื่อยๆ ปัญหาต่างๆในชีวิตประจำวันก็จะเกิดขึ้นต่างกันตามยุคสมัย การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัย การอธิบายเนื้อความแห่งบาลีพุทธพจน์ที่เข้าใจยากให้ง่ายขึ้น เพื่ออธิบายธรรมให้กับผู้คนในยุคสังคมปัจจุบัน ก็เป็นเรื่องดีอย่างมาก เพื่อที่จะให้ผู้คนเข้าถึงและเข้าใจได้ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อตอบโจทย์สังคมร่วมสมัยนั้น จะขอยกตัวอย่างไว้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

อหิงสธรรมกับการสร้างสันติภาพในระดับสังคม

การเบียดเบียน เป็นศัตรูอันร้ายกาจของมนุษย์ และเป็นมลทินอย่างหนึ่ง เป็นอุปสรรคที่ขัดขวาง ผลคือความทุกข์เดือดร้อน หากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่าคนที่ชอบเบียดเบียน เป็นคนรักตน ถนอมตน แต่เป็นการรักตนถนอมตนในทางผิด เพราะคนเห็นแก่ตัว ย่อมทำลายที่ตนไม่ได้ประโยชน์ ความเห็นแก่ตัว ผลเสียที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวนั้นย่อมเกิด ผลกระทบในระดับบุคคลแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบ ข้างซึ่งแบ่งผลกระทบได้ออกเป็น 2 อย่างคือ 1) ผู้ที่ได้รับผลกระทบในทางที่เป็นประโยชน์ ของผู้ที่มีความ เห็นแก่ตัวคือพวกพ้องของคนที่เห็นแก่ตัวยึดถือไว้หรือบางครั้งไม่ใช่พวกพ้องแต่หากว่าผู้ที่เห็นแก่ตัวนั้นได้รับ ประโยชน์จากบุคคลอื่นเขาก็จะให้ความช่วยเหลือ คนกลุ่มนี้จึงได้รับผลประโยชน์จากการเบียดเบียนผู้อื่น เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความเห็นแก่ตัวอาจทำให้ผู้อื่นรังเกียจที่จะคบหาสมาคมด้วย การที่มีการช่วยเหลือพวกพ้อง ทำให้เกิดความรักเกิดการเอื้อเฟื้อในกลุ่มสังคมหากมีการช่วยเหลือที่เหมาะสมไม่ก่อความเดือดร้อนก็จะไม่ ก่อให้เกิดความขัดแย้งและยังเพิ่มความสามัคคีมีการช่วยเหลือกันในกลุ่มตนเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และ 2) ในความเห็นแก่ตัวนี้อาจช่วยแก้ปัญหาเร่งด่วน เช่น งานเร่งด่วนต้องการคนช่วยงานก็จะนำพรรค พวกของตนก่อน นี้เป็นผลจากการช่วยเหลือกันในกลุ่ม

หลักอหิงสธรรมที่เป็นพื้นฐานของบุคคลที่สามารถนำมาปฏิบัติ ได้แก่หลักพรหมวิหาร อันได้แก่ เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ สัตว์ทั่วหน้า ความไม่เห็นแก่ตัว กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้ อื่นอยู่ดีมีสุข ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ชีวิตดำรงที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา แนวทางการสร้างสันติภาพเพื่อให้เกิดสันติสุขของสังคมก็คือความถูกต้อง คือ การอยู่อย่างไม่เบียดเบียนกัน ด้วยการปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิด คำพูด การกระทำ อาชีพ สติ สมาธิ ถูกต้อง ก็จะก่อให้เกิดความรู้ละความหลุดพ้นจากปัญหาทั้งปวงก็คืออหิงสธรรม

วิธีการตามหลักอหิงธรรม เป็นวิธีการที่ไร้ความรุนแรง มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยที่ในตัวมันเองก็เป็นวิธีการซึ่งให้ความเป็น ธรรมแก่ทุกฝ่าย เราอาจจะเรียกวิธีการดังกล่าวว่า “สันติวิธี” ดังนั้น ท่านจึงมองว่า สังคมที่ไม่เบียดเบียนเข่น ฆ่าทำลายกัน เป็นสังคมที่คนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ไม่อัตคัดฝืดเคือง ไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ มีความ สัมพันธ์ต่อกันอย่างราบรื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน โดยที่สภาพแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและทางสังคมต่างก็ เกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ของชีวิตอย่างมีคุณภาพ ปราศจากการบีบคั้นทั้งทางร่างกายจิตใจ มีความสัมพันธ์เป็นไปอย่างสอดคล้องและสมดุลระหว่างกันและกัน (พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปญฺโญ, 2561, น. 388-391)

การจัดการความเครียดโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในการบริหารจัดการองค์กร

ผลกระทบจากความเครียดสามารถ แสดงออกได้หลายทาง และอาการแสดงออก คือ 1) ทางด้านร่างกาย มักแสดงอาการใจสั่น ความดัน โลหิตสูง 2)ทางด้านจิตใจ มักมีอาการอารมณ์อ่อนไหว หงุดหงิด กระวนกระวาย สับสน ขาดสมาธิ 3)ทางด้านพฤติกรรม ผลผลิตหรือคุณภาพลดลง มีแนวโน้มทำงานผิดพลาดหรือตัดสินใจผิดพลาด เอา ใจใส่งานน้อยลง ขาดความคิดสร้างสรรค์ ปรากฏการณ์เหล่านี้นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาด้านการ สูญเสียค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคลในองค์กร อีกด้วย และในระยะยาวก็จะส่งผลเสียต่อสังคมต่อไป

การพัฒนาองค์กร มีความจำเป็นที่จะต้องรู้ถึงปัญหาเพื่อทำการพัฒนาองค์กรให้ถูกจุด สามารถนำเอาหลักอริยสัจ 4 ประการมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาองค์กร ดังนี้ 1)ทุกข์ คือ การทำ ให้รู้จักตัวความทุกข์หรือตัวปัญหาที่เกิด สามารถค้นหาทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ 2)สมุทัย คือ รู้จักต้นเหตุ ของปัญหาว่าปัญหาอย่างไรที่เกิด คนโดยมากอยากดับที่ปลายเหตุ แต่แทนที่จะแก้ที่ต้นเหตุกลับไป วุ่นวายอยู่ที่ตัวความทุกข์อันเป็นผลจึงแก้ไม่ได้ 3)นิโรธ คือ ให้รู้จักความดับทุกข์ แก้ปัญหาทั้งหลายที่ เกิดขึ้นจากการพัฒนา ซึ่งทางพระพุทธศาสนาชี้แจงว่าการดับทุกข์นั้นไม่ใช่ดับผล ต้องดับเหตุจึงจะดับไปด้วย ถ้าดับแต่ผลเหตุยังอยู่ ทุกข์ก็จะต้องเกิดอีก 4)มรรค คือ ให้รู้จักว่าความดับทุกข์นั้นจะเกิดขึ้น ลอยๆ ไม่ได้ จะต้องมีข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือถึงจุดหมายของงานที่ได้ตั้งเอาไว้

ดังนั้น อริยสัจ 4 จึงเป็นหลักการที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและจัดการ กับชีวิตของมนุษย์ด้วยภูมิปัญญาของมนุษย์เองอย่างมีระบบ สมควรแก้เหตุและผล เป็นระบบวิธีที่เป็น แบบอย่างในวิธีการแก้ปัญหาทุก ๆ ปัญหา เป็นหลักการแก้ปัญหาโดยการนำเอาความรู้ตามหลักความ จริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ต้องอ้างอำนาจพิเศษเหนือธรรมชาติหรือสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ใดๆ มาช่วยดลบันดาลให้ได้รับผลสำเร็จในสิ่งที่ต้องการและเนื่องจากความทุกข์เป็นหลัก ความจริงที่เป็นสากล ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดอาศัยอยู่ส่วนไหนของโลกนับถือศาสนาอะไรมีฐานะความ เป็นอยู่ต่างกันอย่างไร อยู่ในวัยและเพศใดก็ตาม ก็สามารถนำหลักธรรมนี้มาเป็นแนวทางในการดูแล สุขภาพให้เหมาะสมตามสภาพวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคลและแต่ละสังคมได้(อุทัย ภูคดหิน, 2565, น. 659-660)

วิธีการเจริญสติ เพื่อป้องกันผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า

การเจริญสติตามแนวพุทธศาสนา เป็นการอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ ฝึกควบคุม ตนเองให้มีสติในแต่ละขณะ รู้เท่าทันอารมณ์ และยอมรับประสบการณ์ของสภาวะที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งปล่อยวางอาการความคิดเหล่านั้น ด้วยปัญญาอันเห็นแจ้งเอง ทำให้ไม่ยึดติดกับ อาการเหล่านั้น ไม่มีจิตใจวุ่นวาย รู้สึกสงบ เห็นว่า ความทุกข์ตั้งอยู่ไม่นาน ความสุขก็เช่นกัน เป็นการแสดงอาการของพระไตรลักษณ์ หรือคิดแบบรู้ว่าเป็นธรรมดาคือ การมองอย่างรู้เท่าทัน ตามความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นตามธรรมดา ในฐานะที่มันเป็นสิ่ง ซึ่ง เกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ ปรุงแต่ง ให้มีเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็ดับไป เป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป เป็นอนิจจังคือ ความไม่เที่ยง นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยทางการแพทย์ที่สอดคล้องและสนับสนุนว่า การเจริญสติสามารถบำบัดรักษาผู้ป่วยโรค ซึมเศร้าได้ เช่น การฝึกสติให้ผู้ป่วยรู้ถึงสภาวะที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ป่วยเอง และการกำหนดรู้เท่า ทันสภาวะนั้นๆ ตลอดถึงการจัดการปัญหา โดยไม่ยึดติดกับเรื่องหรือปัญหานั้น ด้วยการคิด พิจารณาตามหลักกฎไตรลักษณ์บ้าง กฎแห่งกรรมบ้าง ตามหลักอริยสัจ 4 เป็นต้น

การเจริญสติทำให้ผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าเกิดสติ เกิดปัญญา เข้าใจความเป็นจริงของสภาวธรรมได้ตามที่เป็นจริง ปล่อยวางความคิด การปรุงแต่ง และการครอบงำของกิเลสส่งผลให้ภาวะวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าลดลงได้ เมื่อการเจริญสติช่วยบำบัดภาวะซึมเศร้าที่เป็นโรคทางใจได้อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อบำบัดโรคทางใจ จะเห็นได้จากผลการวิจัย การปฏิบัตินั้นแบ่งวิธีการเจริญสติตามแนวพุทธศาสนา เพื่อป้องกันผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ 1. สมถภาวนา คือ การทำจิตให้เป็นสมาธิหรือเป็นฌาน ซึ่งก็คือการทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน และกระสับกระส่ายไปยังอารมณ์อื่นๆ ซึ่งผู้ใดจะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ตามแต่สมัครใจ ไม่ว่าจะเลือก ปฏิบัติวิธีใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีศีลให้ครบถ้วนบริบูรณ์ หากเป็นฆราวาส ก็จะต้องรักษาศีล 5 เป็นอย่างน้อย จึงจะสามารถทำจิตให้ตั้งมั่น หากว่าศีลยังไม่มั่นคง ความตั้งมั่นแห่งจิตย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก เพราะศีลย่อมเป็นกำลังให้เกิดสมาธิขึ้น ดังนั้น สมถภาวนา จึงสามารถช่วยป้องกันภาวะซึมเศร้าได้เพราะการทำสมาธิเป็นการช่วยให้สงบใจ ตั้งมั่นในอารมณ์รู้จักปล่อยวาง ทำให้จิตใจให้สงบสุข ไม่ต้องคิดฟุ้งซ่าน กับความไม่เที่ยงของสิ่งต่างๆ ในโลกนี้แล้วยอมรับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ 2. วิปัสสนา ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงใน กายและใจ เห็นแจ้ง ในไตรลักษณ์ เห็นแจ้งในอริยสัจ และเห็นแจ้งในมรรค ผล และนิพพาน อารมณ์ของวิปัสสนานั้น จะแตกต่างไปจากอารมณ์ของสมาธิ เพราะว่าสมาธินั้น มุ่งแต่จะให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ใด อารมณ์หนึ่ง แต่เพียงอารมณ์เดียว โดยแน่นิ่งอยู่เช่นนั้น ไม่นึกคิดอะไร ๆ แต่วิปัสสนาไม่ใช่ให้จิต ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวนิ่งอยู่เช่นนั้น แต่เป็นจิตที่คิดและใคร่ครวญหาเหตุและผล ในสภาวธรรมทั้งหลายและสิ่งที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้นมีแต่เพียงอย่างเดียวคือ“ขันธ์ 5 " ในวิธีการป้องกันภาวะซึมเศร้านั้น การแสดงขันธ์ 5 นั้น เป็นการชี้ให้เห็น

กระบวนการของธรรมชาติที่มีการเกิดขึ้น และการดับโดยเหตุปัจจัย(มาริสา อุทยาพงษ์, 2560, น. 117-118)

บทบาทของพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

บทบาทของพระสงฆ์โดยที่เริ่มจากบทบาทภายในของคณะสงฆ์แล้วส่งผลต่อสังคมต่อชุมชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านสุขภาพจิตบทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านการเผยแผ่ และ บทบาทด้านสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ สามารถนำเสนอโดยสังเขป ดังนี้

1. บทบาทด้านการปกครอง

บทบาทด้านนี้มองจากการปกครองภายในของพระสงฆ์เองเป็นการปกครองในเชิงลักษณะของหลักธรรมาภิบาล ดูแลกันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูกอาจารย์ปกครองศิษย์ดังปรากฏตัวอย่างที่เป็นต้นแบบให้เห็นชัดเจน คือหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก และหน้าที่ของสัทธิวิหาริก ที่จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ตรัสสั่งให้พระอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกตั้งจิตสนิทสนมในกันและกันให้พระอุปัชฌาย์สำคัญสัทธิวิหาริกฉันบุตรให้สัทธิวิหาริกนับถือพระอุปัชฌาย์ฉันบิดา และเมื่อเป็นเช่นนี้ต่างจะมีความเคารพเชื่อฟังกันและกันย่อมถึงซึ่งความเจริญงอกงามในธรรมตรัสสั่งให้พระอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกให้เอื้อเฟื้อประพฤติชอบต่อกันหน้าที่ของสัทธิวิหาริก เรียกว่าสิทธิวิหาริกวัตรและอาจริยวัตร หน้าที่ของศิษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่ออาจารย์เรียกว่า อันเตวาสิกวัตรหน้าที่ของอาจารย์จะพึงปฏิบัติต่อศิษย์ทั้งสองฝ่ายต่างก็เอื้ออาทรต่อกันมีไมตรีจิตต่อกันประเด็นที่สำคัญของการปกครองพระสงฆ์นั้นจะต้องปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษาได้สะดวกที่เรียกว่า สัปปายะ การปกครองที่ดีที่เป็นไปตามพระธรรมวินัยต้องให้เกิดธรรมสัปปายะ คือให้สะดวกแก่การศึกษาธรรมปฏิบัติ คือการปกครองต้องให้เอื้อต่อการศึกษาปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษาเมื่อการศึกษาดีการศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นได้แล้วก็จะทำให้การปกครองง่ายขึ้นสะดวกขึ้นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการปกครองนี้นอกจากจะมีความสงบสุขมีความสันติสุขในหมู่ของพระสงฆ์เองแล้วยังสามารถเป็นต้นแบบของการปกครองได้เป็นอย่างดีด้วย

2. บทบาทด้านสุขภาพจิต

ตามข้อกำหนดของสำนักส่งเสริมสุขภาพกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข คือ การสร้างวัดให้เป็นสถานที่เกื้อหนุนต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของทั้งพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนด้วยความเกื้อกูลของชุมชนโดยหลักการ “5 ร.” คือ ร่มรื่น ร่มเย็น ร่วมสร้าง ร่วมจิตวิญญาณ และร่วมพัฒนา เพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของคน ชุมชน และสังคม ครบถ้วนทั้งสี่สุขภาวะ คือ กาย ใจ สังคม และจิต วิญญาณ และครบครันของความเป็นท้องถิ่นน่าอยู่ บทบาทของพระสงฆ์ในงานด้านสุขภาพจิตไม่ว่าจะ

เป็นการปูองกันส่งเสริมสุขภาพจิต หรือการบำบัดรักษาผู้มีปัญหาสุขภาพจิตมีอิทธิพลอย่างมากทั้งในด้านบวกและด้านลบทั้งเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและอาจไม่เป็นที่ยอมรับของคนในอีกสังคมหนึ่งก็ได้

3. บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

ในบทบาทด้านการศึกษานี้หากจะมองบทบาทของพระสงฆ์โดยการมองจากพื้นฐานอันเป็นแก่นแท้ของคำสอนแล้วผู้เข้าสู่มรรคแห่งสมณเพศนั่นคือเข้าสู่สังคมสงฆ์ หมายถึงเข้าสู่วิถีแห่งการศึกษาและแท้จริงแล้ววิถีชีวิตของชาวพุทธก็คือ วิถีชีวิตของผู้ต้องศึกษาทั้งสิ้น เพราะตราบใดที่ยังไม่บรรลุมรรคผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์นั่นหมายถึงยังต้องเป็นผู้ที่ต้องศึกษาที่เรียกว่ายังเป็นพระเสขะบุคคลคือยังต้องศึกษาอยู่และสิ่งที่พระสงฆ์ซึ่งรวมไปถึงชาวพุทธทั้งหมดด้วยที่จะต้องศึกษาคือยึดเป็นหลักสูตรที่ต้องศึกษาที่เรียกว่า ไตร สิกขาคือ ข้อที่จะต้องศึกษาข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และ ปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดประกอบด้วย

(1) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง (training in higher morality)

(2) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง(training in higher mentality)

(3) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (training in higher wisdom) ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่อนุเคราะห์ในด้านการศึกษาทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรงโดยเฉพาะยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึงอันได้แก่กลุ่มประชากรด้อยโอกาสทางสังคมด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษาในขณะที่ศึกษาก็ไม่ต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาลทุนจาก

ประชาชนโดยตรงทั้งที่อยู่อาศัยอาหารและในการใช้จ่ายแม้จะจะมีส่วนหนึ่งที่เรียนจบแล้วที่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ที่ยังไม่ได้ใช้งานแล้วทานเหล่านั้นก็ลาสมณเพศออกไปก็ไปทำงานให้ทางรัฐบาลโดยที่รัฐไม่ต้องลงทุน หากมองอย่างนี้แล้วจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์รัฐบาลด้วยไม่เพียงแต่ได้ช่วยอนุเคราะห์กับกลุ่มประชาชนที่ด้อยโอกาสเพียงฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบคือจัดการเรียนการสอนมีหลักสูตรที่แน่นอนและอีกที่จัดอย่างไม่เป็นระบบอาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การให้ทุนสนับสนุนในการสร้างอาคารเรียนให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอนอุปกรณ์ในการศึกษาให้ทุนการเรียนให้กับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาที่ขาดแคลนให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ฯลฯ

4. บทบาทด้านการเผยแผ่

ด้านนี้พระสงฆ์ได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงเพราะหน้าที่ของพระสาวกคือหน้าที่ศึกษาเรียนรู้หน้าที่คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจแล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนและต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วยนี้จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวกการให้การอบรมการสอนการเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงค์ทีสำคัญที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์แสดงธรรมหรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พรสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว

และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวางส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆแต่สิ่งที่เป็นธรรมะคำสั่งสอนที่พระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็นสาระ ในพระพุทธศาสนานั้นเป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นตามปกติเพราะแท้ที่จริงแล้วคำว่า“ธรรม” นั้น ก็คือ “ธรรมชาติ” นั้นเอง ประชาชนมองเห็นเป็นวิถีชีวิตหรือกิจวัตรของพระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นปกติและในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบกล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุย สนทนาในโอกาสพบปะจะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจจะลักษณะแต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรมในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พรในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นการสอนโดยผู้รับไม่รู้ว่าถูกสอนแต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาอคติธรรมได้เกิดการเรียนรู้พระธรรมคำสอนหากพระสงฆ์สำนึกตระหนักในบทบาทเหล่านี้อย่างจริงจังพระสงฆ์จะมีโอกาสในการเผยแผ่ธรรมและได้เข้าถึงประชาชนโดยไม่ยากเลย

5. บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์

บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์หากพูดไปแล้วนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นพระพุทธศาสนาอยู่ในที่ด้วยเพราะการสร้างวัดสร้างศาสนวัตถุต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธคำว่าความเป็นไทยนั้น หมายถึงสิ่งเดียวกันเพราะความเป็นไทยมาจากรากฐานของความเป็นพุทธมาจากรากฐานแห่งความคิดอันเป็นพุทธพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างในเชิงของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้ เพราะวัฒนธรรมคือวิถีชีวิต บทบาทพระสงฆ์ด้านสาธารณสงฆ์สงเคราะห์เรายังได้เห็นชัดเจนว่าพระสงฆ์ที่มีบารมีเป็นเอกลาภมากๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงท่านเองหากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน ที่ว่าการอำเภอ ศาลาที่ประชุม ฯลฯ เช่นหลวงพ่อคูณ ปริสุทฺโธ (พระเทพวิทยาคม) ,หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน (พระธรรมวิสุทธิมงคล)
เป็นต้น(จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2561, น. 347-350)

6. การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ ฯลฯเพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกันไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง อย่างมีเสรีภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าวก่าย ล่วงละเมิดหรือก่อกวนซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติสงบ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน (พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม, 2562, น. 48)

เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในสังคมใดแล้ว ก็ย่อมมีบ้างที่จะต้องรับเอาอิทธิพล ความเชื่อ วัฒนธรรมของสังคมนั้นๆเข้ามาผสมผสานด้วย เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้นๆได้ และเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆด้วย ความแตกต่างทาง วัฒนธรรม และศาสนา บางครั้งเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน การจัดการที่เหมาะสมต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม และศาสนานั้น ก็เพื่อเป้าหมายสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ไม่เกิดความขัดแย้ง และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในชุมชนพหุวัฒนธรรม บางครั้งสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนเล็กๆ ชุมชนหนึ่ง บางชุมชน ประกอบไปด้วยคนไทยเชื้อสายจีน เชื้อสายลาว เชื้อสายอินเดีย เชื้อสายมลายู เชื้อสายญวน หรือจะเป็นชาวต่างประเทศที่มีเชื้อสายโดยตรงมาอยู่อาศัย และเชื้อสายอื่นๆ ที่ไม่กล่าวถึง เป็นต้น ประชากรทั้งหมดในชุมชนนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน หรือนับถือศาสนาเดียวกัน แต่มีวัฒนธรรมที่ต่างกัน เช่น การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม หรือการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนไทยพุทธและชาวต่างชาติเสื้อสายอื่นๆที่เข้ามาอาศัยในชุมชนของประเทศไทย ก็ล้วนมีประเพณีวัฒนธรรม และยังคงอัตลักษณ์ในการดำรงชีวิตของตน ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้เหมือนกับชาติพันธุ์อื่นๆ ในชุมชน มีการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาที่ต่างกัน โดยปราศจากความขัดแย้ง สามารถดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างปกติท่ามกลางความแตกต่าง ของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง สมานฉันท์ ทางสังคมและความสันติสุขระหว่างคนในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้าน ศาสนา ภาษาวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ได้อย่างลงตัวและสวยงาม

บทสรุป

เมื่อสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งในด้านความทันสมัย การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร และในหลากหลายมิติ การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะยังคงอยู่เคียงคู่สังคมใหม่ๆอย่างนี้ไปได้นั้น ก็จะต้องปรับตัวให้ทันต่อสังคมและไม่ล้าสมัยนั่นเอง จากผลลัพธ์ข้างต้นที่ได้กล่าวมานั้น พระพุทธศาสนาได้เดินทางเข้ามาสู่สังคมยุคศตวรรษที่ 21 แล้ว ก็ย่อมที่จะต้องปรับตัวให้เท่าทันต่อยุคสมัยเช่นเดียวกัน ทั้งในด้านต่างๆที่ได้ยกเป็นประเด็นขึ้นมาเบื้องต้น ทั้ง 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการสื่อสารพระธรรมคำสอนต่าง ๆ จากพระภิกษุสงฆ์ไปสู่พุทธศาสนิกชนแบบใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยสนับสนุน 2) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อตอบโจทย์สังคมร่วมสมัย โดยการนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้แก้ปัญหากับสังคมร่วมสมัยในปัจจุบัน 3) บทบาทของพระสงฆ์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ 4) การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นจุดเริ่มสำคัญของการอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง และเป็นที่ยอมรับของทุกๆสังคมได้ แต่จุดยืนสำคัญนั้นคือ การคงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งพระธรรมและเจตนารมณ์ในการช่วยเหลือมวลมนุษย์ ท่ามกลางบริบทสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั่นเอง

บรรณานุกรม

มนต์กนิษฐ์ ขัตติยากรจรูญ. (2564). **กลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อใหม่ของพระภิกษุสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี (การค้นคว้าอิสระ ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต)**. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.

พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปญฺโญ และคณะ, **“อหิงสธรรมกับการสร้างสันติภาพ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา,” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2561): น. 388-391.

อุทัย ภูคดหิน และคณะ, “**การจัดการความเครียดโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในการบริหารจัดการองค์กร,” วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2** (กรกฎาคม-ธันวาคม2565): น. 659-660.

มาริสา อุทยาพงษ์, **“การประยุกต์ใช้การเจริญสติ เพื่อป้องกันผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า,” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ 13 ฉบับพิเศษ เล่ม 2 (มิถุนายน2560): น. 117-118.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, **“บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน,” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร** ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (มกราคม-มีนาคม2561): น. 347-350.

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม, **“การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่,” วารสารมหาจุฬาวิชาการ** ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (เมษายน-ตุลาคม2562): น. 48.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

Book Review: “The Cuckoo at Bang Pleng” by M.R. Kukrit Pramoj

บัณฑิต ปิ่นมงคลกุล
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สมพร เหลาฉลาด
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

บทนำ

บทวิจารณ์หนังสือฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความคิดเห็นหลังจากที่ได้อ่านหนังสือเรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” ซึ่งเขียนโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2528 ซึ่งเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2552 ยูเนสโกได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นบุคคลสำคัญของโลก ใน 4 สาขา ได้แก่ การศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล พ.ศ. 2554

"กาเหว่าที่บางเพลง" นวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยชั้นครู ผลงานของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันช่วงประมาณ พ.ศ. 2530 เป็นลักษณะการเขียนแบบวันต่อวันติดต่อกันจนจบ โดยตีพิมพ์ฉบับรวมเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2532 ได้สร้างปรากฏการณ์อันน่าตื่นตะลึงให้กับวงการวรรณกรรมไทย ด้วยการนำเสนอเรื่องราวเหนือธรรมชาติที่เกิดขึ้น ณ หมู่บ้านบางเพลง อันเงียบสงบ เมื่อจู่ๆ ผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านกลับตั้งครรภ์พร้อมกันอย่างปัจจุบันทันด่วน เด็กที่ถือกำเนิดมามีพลังพิเศษเหนือมนุษย์ นำไปสู่เหตุการณ์อันลึกลับและน่าสะพรึงกลัว

นวนิยายเรื่องนี้มิได้เป็นเพียงเรื่องราวบันเทิงคดีวิทยาศาสตร์เท่านั้น หากแต่ยังแฝงนัยยะเชิงสังคมและปรัชญาไว้อย่างลุ่มลึก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้ใช้ "กาเหว่าที่บางเพลง" เป็นกระจกสะท้อนปัญหาและความขัดแย้งในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อ ศาสนา การเมือง หรือแม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

บทวิจารณ์นี้จะพาผู้อ่านดำดิ่งสู่โลกของ "กาเหว่าที่บางเพลง" เพื่อวิเคราะห์และตีความองค์ประกอบต่างๆ ของนวนิยาย ตั้งแต่โครงเรื่อง ตัวละคร สัญลักษณ์ ไปจนถึงประเด็นหลักที่ผู้เขียน

ต้องการสื่อสาร เราจะสำรวจว่านวนิยายเรื่องนี้สะท้อนภาพสังคมไทยในยุคสมัยนั้นอย่างไร และยังคงมีความเกี่ยวข้องกับสังคมปัจจุบันหรือไม่

ในคำชี้แจงของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนกล่าวว่า “ผมได้ตั้งใจเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นให้เป็นนิยายวิทยาศาสตร์ที่สมมุติว่าเกิดขึ้นในชุมชนไทยชุมชนหนึ่ง ซึ่งในหนังสือเล่มนี้เรียกว่า บางเพลง และคนที่บางเพลงนั้นก็เป็นคนไทยแบบธรรมดาที่อยู่ในชนบท เป็นสังคมที่เล็กและออกจะแคบ และทั้งชุมชนนั้นนับถือศาสนาพุทธด้วยกันทั้งสิ้น”(คึกฤทธิ์ ปราโมช 2544)

จากคำชี้แจงดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้เขียน คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ระบุถึงศาสนาพุทธว่ามีส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง ทั้งนี้ผู้แต่งเป็นคนไทย อยู่ในสังคมไทยและนับถือศาสนาพุทธ ย่อมหนีไม่พ้นอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อการสร้างงานเขียน

นวนิยายเรื่องกาเหว่าที่บางเพลงเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่ได้นำเสนอแนวคิดด้านพุทธศาสนาไว้อย่างน่าสนใจ แสดงให้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม การได้ศึกษาพุทธปรัชญาผ่านงานเขียนวรรณกรรมนวนิยายเรื่องนี้ จึงช่วยให้เข้าใจพุทธปรัชญาในสังคมไทยได้ดียิ่งขึ้น

สารัตถะของหนังสือ

กาเหว่าที่บางเพลง มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ หมู่บ้านบางเพลง ที่ถูกอำนาจลึกลับจากนอกโลกครอบงำในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสอง เกิดพระจันทร์ทรงกลดขึ้นเหนือหมู่บ้าน จากนั้นผู้หญิงทั้งหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นเด็ก หญิงสาว หญิงชรา หรือแม่ชี ต่างก็ตั้งครรภ์ขึ้นมาพร้อมกันอย่างหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ เมื่อทารกคลอดออกมา 214 คน เด็กทั้งหมดที่เกิดมามีอำนาจวิเศษเหนือมนุษย์ คล้ายกับมนุษย์ต่างดาว

เด็กที่เกิดมามีความพิเศษ พวกเขามีพลังเหนือธรรมชาติ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีพฤติกรรมที่เหมือนกันราวกับฝาแฝด ชาวบ้านต่างหวาดกลัวเด็กเหล่านี้ ขณะเดียวกัน ก็มีผู้ที่เชื่อว่าเด็กเหล่านี้คือผู้วิเศษที่จะนำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน

เรื่องราวเข้มข้นขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้น ชาวบ้านเริ่มตั้งคำถามถึงที่มาของเด็กเหล่านี้ และพลังที่พวกเขามี ใครอยู่เบื้องหลังเรื่องทั้งหมดนี้ และจุดประสงค์ของพวกเขาคืออะไร ? ตอนจบของนวนิยายได้บอกไว้ชัดเจนว่า เด็กทั้งหมดที่มาเกิดในท้องผู้หญิงบางเพลงนั้น คือมนุษย์ต่างดาว สาเหตุเพราะมนุษย์ต่างดาวนำลูกมาฝากในท้องของมนุษย์ผู้หญิงที่บางเพลงให้เลี้ยงดู เหมือนเจ้านกเหว่าที่ไข่ไว้ให้แม่กาฟัก ดังเพลงกล่อมเด็กที่ว่า

“เจ้านกกาเหว่าเอย ไข่ไว้ให้แม่กาฟัก
แม่กาก็หลงรัก คิดว่าลูกในอุทร
คาบเอาข้าวมาเผื่อ ไปคาบเอาเหยื่อมาป้อน
ถนอมไว้ในรังนอน ซ่อนเอาเหยื่อมาให้กิน
ปีกเจ้ายังอ่อนคลอแคล ท้อแท้จะสอนบิน

แม่กาพาไปกิน ที่ปากน้ำพระคงคา
ตีนเจ้าเหยียบสาหร่าย ปากก็ไซร้หาปลา
กินกุ้งแลกินกั้ง กินหอยกระพังแมงดา
กินแล้วก็โผมา จับที่ต้นหว้าโพธิ์ทอง "

โดยในตอนสุดท้าย เหล่าเด็กมนุษย์ต่างดาวที่ยังมีชีวิตเหลืออยู่ 151 คน ก็ได้ขึ้นยานอวกาศกลับไปยังดาวของตน

“กาเหว่าที่บางเพลง” : บทวิจารณ์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญาเถรวาท

นวนิยายเรื่อง "กาเหว่าที่บางเพลง" ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นำเสนอเรื่องราวเหนือธรรมชาติที่ชวนให้ขบคิด ผ่านเหตุการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านบางเพลง เมื่อผู้หญิงทุกคนตั้งครรภ์พร้อมกันและให้กำเนิดเด็กที่มีพลังพิเศษ มองผ่านแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนแนวคิดหลักหลายประการ ได้แก่

กฎพระไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา : ความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่ใช่ตัวตน เป็นสัจธรรมที่ปรากฏชัดในนวนิยาย เหตุการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน ความหวาดกลัวและความสับสนของชาวบ้าน ล้วนสะท้อนถึงความไม่แน่นอนของชีวิตและโลก นอกจากนี้ เด็กที่มีพลังพิเศษแม้จะดูเหมือนสมบูรณ์แบบ แต่ก็ไม่อาจหลีกหนีจากกฎไตรลักษณ์ พวกเขาต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย ความตาย และความสูญเสียเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป การยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ นำมาซึ่งความทุกข์เมื่อเด็กเหล่านี้จากไป ชาวบ้านบางเพลงต้องเผชิญกับความว่างเปล่า นี่คือเครื่องเตือนใจถึงความไม่เที่ยงแท้ของทุกสรรพสิ่ง

โดย ในเบื้องต้นเด็กต่างดาวเหล่านี้ไม่เชื่อในเรื่อง การแก่ เจ็บ และตาย เชื่อว่าชีวิตที่เกิดมาเป็นอมตะ เกิดแล้วก็เติบโตและจะคงอยู่ตลอดไปเช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตที่ดาวของตน ผู้อ่านทราบได้จากคำบอกเล่าของหลวงพ่อเติม ที่เล่าให้ผู้ใหญ่บ้านฟังว่า

“ มันบอกอาตมาชอบกล อาตมายังงงอยู่จนทุกวันนี้ มันบอกว่าที่เดิมของมันก่อนที่มันจะมาที่นี่นั้น ทุกขอริยสัจไม่มี “

“แล้วมันมีอะไรเล่าครับ?” ผู้ใหญ่บุญเทียมร้องขึ้น

“มันบอกว่า ที่เดิมของมันนั้น เกิดเที่ยง เกิดแล้วก็ไม่เสื่อม ไม่แก่ ไม่ตาย มันว่าของมันอย่างนี้” (กาเหว่าที่บางเพลง 2544., หน้า 111)

ปฏิจจสมุปบาท : กฎแห่งเหตุและผล หรือปฏิจจสมุปบาท เป็นอีกแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในเรื่อง เหตุการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุปัจจัย เด็กเหล่านี้ถือกำเนิดมาพร้อมพลังพิเศษ แต่บางคนก็ต้องจากไปอย่างรวดเร็ว ป่วยเป็นไข้ปอดบวมตายไป 63 คน ตายที่โรงพยาบาล 10 กว่าคน นอกนั้นไปตายบ้าน ทำให้จำนวนคนพวกนั้นลดลดจาก 214 คน เหลือเพียง 151 คนเท่านั้น นี่แสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งล้วนเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นเองหรือดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ

ดังที่ในตอนท้ายของเรื่องเด็กต่างดาวที่เหลืออยู่ 151 คน ก็ได้มาฟังธรรมกับหลวงพ่อเติมและเปลี่ยนมามีสัมมาคารวะกราบไหว้พระสงฆ์ นับถือไตรสรณคมน์ โดยสมพรตัวแทนของเด็กต่างดาวได้กล่าวกับหลวงพ่อเติม ว่า

“ หลวงพ่อครับ ที่หลวงพ่อสั่งสอนและอธิบายให้พวกผมฟังเรื่องทุกขอริยสัจนั้น เดี๋ยวนี้ผมเชื่อหลวงพ่อแล้วว่าทุกขอริยสัจเป็นของจริง เป็นสัจธรรม ย่อมจะต้องเกิดแก่คนและสิ่งทั้งปวง ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงได้ ความรู้ของพวกผมเกี่ยวกับที่เดิมที่เคยอยู่นั้น เป็นความรู้ที่ไม่ทั่วถึง พวกผมเข้าใจว่าที่นั่นมีแต่เกิด ไม่มีแก่ ไม่มีเจ็บ ไม่มีตาย แต่แล้วพวกผมก็ได้มาประสบกับความเจ็บและความตายด้วยตนเอง ทำให้เกิดหวาดกลัวเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อนึกได้ว่าเป็นของธรรมดาต้องเกิดแก่ทุกคนแล้ว ความกลัวนั้นก็หมดไป ส่วนเรื่องที่พวกผมถูกนำเชื้อมาใส่แม่ที่บางเพลงนั้น พวกผมรู้เหตุว่าเพราะท้องแม่ที่ที่เดิมของผมไม่สามารถจะเลี้ยงลูกได้อีกแล้ว พวกผมจึงคิดกันแล้วตีความเอาว่า นั่นคืออาการของความแก่ ถึงจะไม่แก่ทีละคนก็แก่พร้อมกันทั้งหมด ซึ่งจะทำให้พืชพันธุ์พวกผมหมดสิ้นลง เขาจึงต้องเอาเชื้อมาปล่อยที่โลกนี้เป็นการทดลอง และหากทำได้สำเร็จ เขาก็จะเอาเชื้อมาปล่อยอีก และในที่สุดก็จะครองโลกนี้ แต่เมื่อการทดลองนั้นไม่สำเร็จ พวกผมเริ่มตายลง เขาก็สั่งมาว่าจะเอาตัวกลับ ไม่อยากให้ต้องตายอีก แล้วคิดไปทดลองที่โลกอื่นต่อไป”

“เป็นอันว่าพวกเอ็งยอมรับเชื่อถือในทุกขอริยสัจของพระพุทธเจ้าแล้วใช่ไหม?”

“ ใช่ครับ พวกผมเชื่อกันหมดแล้วทุกคน” (กาเหว่าที่บางเพลง 2544 .,หน้า 232-233)

กรรมและวิบาก: แนวคิดเรื่องกรรมและวิบาก หรือการกระทำและผลของการกระทำ ก็สะท้อนอยู่ในนวนิยายเช่นกัน เห็นได้จากการกระทำและผลของการกระทำที่ เกิดขึ้นกับเด็กต่างดาว ซึ่งตรงกับคำสอนที่ว่าใครทำกรรมเช่นไร ก็ย่อมได้รับผลกรรมเช่นนั้น ในตอนแรกเด็กต่างดาว ทำให้ชาวบ้านหวาดกลัว และหวาดระแวงในพฤติกรรมของเด็กเหล่านี้ เช่น การกินเนื้อสัตว์ดิบๆ การใช้กระแสจิตคุยกันในพวกเดียวกัน แต่แล้วผลกรรมก็กลับสนองเด็กเหล่านี้ เมื่อเกิดโรคไข้หวัดใหญ่ระบาด ส่งผลให้เด็กต่างดาวเสียชีวิตลงจำนวนมาก เด็กที่เหลืออยู่จึงเกิดความหวาดกลัว จะเห็นได้ว่า เด็กเหล่านี้เคยทำให้ชาวบ้านบางเพลงต้องหวาดกลัวมาอย่างไร ตนก็เกิดความหวาดกลัวเช่นเดียวกัน ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงพฤติกรรมของเด็กต่างดาวว่า

“ ...มีอาการหวาดกลัวอะไรบางอย่าง เหมือนกับที่คนบางเพลงได้เคยหวาดกลัวมาครั้งหนึ่ง ...จะพูดจะจาอะไรกัน หรือกับใคร ก็ต้องเหลียวหลังดูเสียก่อนว่าอะไรมาข้างหลังหรือไม่ อย่างที่คนบางเพลงเคยทำมาไม่มีผิด” (กาเหว่าที่บางเพลง 2544.,หน้า 226)

ความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์: ชาวบ้านบางเพลงต้องเผชิญกับความทุกข์เพราะความไม่รู้ ไม่เข้าใจที่มาและจุดประสงค์ของเด็กเหล่านี้ พวกเขาหวาดกลัวสิ่งที่ไม่รู้จัก นี่สะท้อนถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า ความไม่รู้เป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ การแสวงหาปัญญาและความเข้าใจที่ถูกต้องจึงเป็นหนทางสู่การหลุดพ้น

ดังที่หลังจากเด็กต่างดาวทั้ง 151 คน ได้เดินทางกลับไปสู่ดาวของตนแล้ว อาจารย์ศิริได้อธิบายเหตุการณ์กาเหว่าที่บางเพลงให้อาจารย์สมศักดิ์ฟัง จนอาจารย์สมศักดิ์เข้าใจได้ว่า

“ สิ่งที่อาจารย์ศิริอธิบายนั้นก็คือ เรื่องโลกอื่นๆ ที่มีสิ่งมีชีวิตและมีปัญญาอาศัยอยู่เหมือนกับโลกมนุษย์ของเรา ความพยายามของโลกโลกหนึ่งที่จะต่อชีวิตของตนเอง ด้วยการเอาเชื้อมาปล่อยที่บางเพลง หรือที่โลกของเรานี้ และถ้าหากทำได้สำเร็จก็คิดจะครองโลกนี้ต่อไป เพราะโลกที่ตนอยู่มานั้นแก่จนใช้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว” (กาเหว่าที่บางเพลง2544.,หน้า 236)

จากหลักธรรมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องกาเหว่าที่บางเพลงนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลักพุทธปรัชญาเถรวาท โดยนวนิยายเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้สังคมสงบสุข การที่สังคมชาวพุทธอย่างหมู่บ้านบางเพลงอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย รักใคร่เกื้อกูลกัน ก็เป็นเพราะชาวบ้านใช้ธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิตนั่นเอง (รจเรข รุจนเวช., หน้า117-146.)

นวนิยายเรื่องนี้จึงไม่ใช่เพียงเรื่องราวบันเทิงคดี แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้อ่านได้ใคร่ครวญถึงสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเข้าใจโลกและตนเองอย่างถ่องแท้ และก้าวไปสู่หนทางแห่งการดับทุกข์

บทสรุป

นวนิยาย"กาเหว่าที่บางเพลง" - กระจกสะท้อนสัจธรรมแห่งชีวิตผ่านมุมมองพุทธปรัชญา "กาเหว่าที่บางเพลง" มิใช่เพียงนวนิยายวิทยาศาสตร์ที่นำเสนอเรื่องราวเหนือธรรมชาติอันน่าตื่นเต้น หากแต่เป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนสัจธรรมแห่งชีวิตผ่านมุมมองพุทธปรัชญาเถรวาท ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ถ่ายทอดหลักธรรมอันลึกซึ้ง อาทิ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กฎแห่งกรรม และหนทางสู่การดับทุกข์ ผ่านตัวละครและเหตุการณ์ต่างๆ ในนวนิยาย

ปรากฏการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านบางเพลง ได้ตอกย้ำความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง ชีวิตที่เคยสงบสุขของชาวบ้านต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความทุกข์ ความหวังที่ฝากไว้กับเด็กผู้มีพลังพิเศษ กลับนำมาซึ่งความสับสนและความขัดแย้ง สะท้อนให้เห็นว่าแม้สิ่งที่ดูเหมือนจะดี ก็อาจนำมาซึ่งความทุกข์ได้เช่นกัน

นวนิยายเรื่องนี้ยังชี้ให้เห็นถึงผลของการกระทำ (กรรม) ที่ส่งผลต่อชีวิตของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นความสุขหรือความทุกข์ ล้วนเป็นผลมาจากการกระทำของตนเองทั้งสิ้น ตัวละครต่างๆ ในเรื่อง ต่างได้รับผลจากการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะในทางที่ดีหรือไม่ดี

ท้ายที่สุด "กาเหว่าที่บางเพลง" ได้นำเสนอหนทางในการดับทุกข์ นั่นคือการมีสติ การรู้เท่าทัน และการปล่อยวาง ตัวละครบางตัวสามารถหาทางออกจากความทุกข์ได้ด้วยการปฏิบัติธรรม การทำความดี และการให้อภัย

นวนิยายเรื่องนี้จึงไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงสัจธรรมแห่งชีวิต และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. “กาเหว่าที่บางเพลง”.กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า 2000, 2544.

บทความ

รจเรข รุจนเวช. (2005). พุทธศาสนาในนวนิยาย เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง. วรรณวิ ทัศน์, 5, 117-146.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา
Book Review: “Higher Education Quality Assurance”

ณัฐวิภา เพชรตาด
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
สุชาติ บุษย์ชญานนท์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
[1]Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

ชื่อเรื่อง : การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา
ผู้แต่ง : ศาสตราจารย์ ดร. อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน
ปีที่พิมพ์ : 2543 (พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 5,000 เล่ม)
พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฟันนี่พับบลิชชิ่ง

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา คณะวิชา/ภาควิชา ได้ดำเนินการกันอยู่แล้ว และทำมานานแล้ว การที่นักศึกษา เลือกศึกษาในสถาบันใด คณะวิชาใด เป็นลำดับแรก ย่อมสะท้อนถึงความนิยม และเชื่อมั่นในสถาบันนั้น คณะวิชานั้น ว่าเป็นแหล่งที่ทำให้เขาได้รับการศึกษา อย่างมีคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวยังไม่เป็นระบบที่ตรวจสอบได้ทั่ว ถึงทุกแห่ง การดำเนินการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยของรัฐ ทุกแห่งจึงเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาชนผู้เสียภาษี สำหรับผู้ปกครอง นักเรียน และ แม้แต่ตัวอาจารย์ นักศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สารัตถะของหนังสือ

บทที่ 1 การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา

(1) การระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของมหาวิทยาลัย/สถาบัน การศึกษาคณะวิชา/ภาควิชา เหลักสูตร อย่างชัดเจน และสื่อสารกันรู้เรื่อง

(2) กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการประเมิน กระบวนการให้บริการ เป็นกระบวนการที่โปร่งใส และได้ รับการยอมรับจากคนในหน่วยงาน นอกจากนี้ทุกคนรู้เรื่องนี้เป็นอย่างดี

(3) คนในหน่วยงานรู้ว่า บทบาทและหน้าที่ของตนคืออะไร และ ทุกคนรู้ว่าใครทำอะไร

(4) หน่วยงาน ให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพ” อย่างชัดเจน สามารถวัดได้ และมีหลักฐานที่เชื่อถือได้

(5) ตัวชี้ว่า ทุกอย่างดำเนินงานไปตามแผน มีความชัดเจน

(6) เมื่อมีสัญญาณว่า บางสิ่งบางอย่างกำลังจะผิดพลาดได้มีการ แก้ไขทัน และได้เตรียมหาทางออก ทางแก้ไขความผิดพลาดไว้ล่วงหน้าด้วย

การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์ ดังนี้

(1) เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษาได้พัฒนาคุณภาพของผลผลิต ทางการศึกษา และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง

(2) การศึกษา เพื่อให้สังคมมั่นใจเกี่ยวกับผลผลิต/บริการของหน่วยงานทาง

(3) เหมาะสม เพื่อให้สำนักงบประมาณ จัดสรรงบประมาณได้ถูกต้อง

(4) เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้สมัครเข้าศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษา เกี่ยวกับคุณภาพของบัณฑิต

(5) เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครอง ผู้จ้าง รัฐบาล เกี่ยวกับกลไกในการ ดำเนินงานของมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา คณะวิชา ภาควิชา

(6) เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการจัดการศึกษา ประชาชน โดยเฉพาะการนำเงินภาษีอากรของประชาชนมาใช้

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการประกันคุณภาพการศึกษาแยกได้ 2 อย่าง คือ

(1) การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นการควบคุมและตรวจสอบโดยตัวเอง เพื่อให้รู้จุดบกพร่อง เพื่อการแก้ไขปรับปรุงกับเสริมจุดแข็งให้แข็งยิ่งขึ้น

(2) การประกันคุณภาพการศึกษาโดยภายนอก เป็นการตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถหรือเกี่ยวข้องกับการใช้งานบัณฑิต การตรวจสอบจากภายนอก มักจะใช้การเยี่ยมชมเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจตามเกณฑ์ภายนอกที่กำหนด

บทที่ 2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบ ISO เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพที่มีการเน้นในหลักการ เป้าหมายและจุดประสงค์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพการ ผลิต หรืองานบริการที่รวมการประกันคุณภาพและการควบคุมคุณภาพ เพื่อสร้าง ความเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตหรือบริการเป็นไปตามความต้องการทางคุณภาพของลูกค้า โครงสร้าง ISO 9000 ประกอบด้วย ISO 9001, ISO 9002, ISO 9003, และ ISO 9004 ในจำนวนนี้ ISO 9001 ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาละเอียดที่สุดของมาตรฐาน เนื่องจากเป็นส่วนที่ ครอบคลุมองค์กรที่มีกระบวนการออกแบบและพัฒนาการผลิต การติดตั้ง และการบริการ

อย่างไรก็ตาม การนำ ISO 9001 มาปรับใช้สถาบันอุดมศึกษาจักต้องศึกษาถึงข้อกำหนดของมาตรฐาน 20 ข้อ แล้วอาจนำมาปรับให้เข้ากับระบบการศึกษา ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบด้านการบริหาร
2. ระบบคุณภาพ
3. การทบทวนข้อตกลง
4. การควบคุมการออกแบบ
5. การควบคุมเอกสาร
6. การจัดซื้อ
7. ผลิตภัณฑ์ที่ส่งมอบโดยผู้ซื้อ
8. การชี้บ่งและการสอบกลับได้ของผลิตภัณฑ์
9. การควบคุมกระบวนการ
10. การตรวจและการทดสอบ
11. เครื่องตรวจ เครื่องวัด และเครื่องทดสอบ
12. สถานะการตรวจ และการทดสอบ
13. การควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด
14. การปฏิบัติการแก้ไข
15. การเคลื่อนย้าย การเก็บ การบรรจุ และการส่งมอบ
16. บันทึกคุณภาพ
17. การตรวจติดตามควบคุมภายใน
18. การฝึกอบรม
19. การบริการ

20. กลวิธีทางสถิติ / ข้อมูลเพิ่มเติม

ระบบ Total Quality Management (TQM)

TQM เป็นระบบที่ปรับปรุงการวางแผน การจัดองค์กร และการทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละบุคคลในแต่ละระดับเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ ให้มีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้ TQM เป็นระบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกองค์กร ประสิทธิภาพของการจัดองค์กรในระบบนี้ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย

แกนสำคัญของระบบ TQM คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ส่วนสำคัญของกระบวนการอยู่ที่การจัดการที่จำเป็นสำหรับระบบเครื่องมือ และทีมงาน ระบบนี้ได้เตรียมขอบข่ายความก้าวหน้าของงานไว้เพื่อความพร้อมสำหรับการตรวจสอบ

ระบบ The Malcom Baldrige National Quality Award

The Malcom Baldrige National Quality Award เป็นแนวทางการตรวจ สอบคุณภาพองค์กร ซึ่งแนวทางนี้อาจนำมาใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของ องค์กรทางด้านการศึกษา

ระบบ CIPP

ระบบ CIPP มีชื่อเต็มคือ Context, Input, Process, Product ซึ่งหมายถึง การประเมินตามด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านการดำเนินการ และด้านผลผลิต

ระบบ Input Process Output

เป็นระบบพื้นฐานที่ใช้กับทุกวงการ ในการศึกษาสามารถใช้ระบบนี้ได้ โดยพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยผลผลิต (Output)

และ **ระบบ Context, Input, Process, Output และ Impact**

บทที่ 3 วิธีประกันคุณภาพภายในหน่วยงาน

ระบบประกันคุณภาพของ ISO, TQM และ MBNQA ต่างมีคู่มือกาย ปฏิบัติงานชัดเจน ซึ่งได้แก่

1. คู่มือคุณภาพ (Quality Manual)
2. คู่มือการปฏิบัติ (Procedure Manual)
3. วิธีทำงาน (Work Instruction)
4. เอกสารสนับสนุนอื่น ๆ

ใครดำเนินการ ?

แม้ว่า การประกันคุณภาพเป็นเรื่องของทุกคนในหน่วยงานก็ตามแต่ ต้องมีคนกลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่หาข้อมูล ประมวลผล และสรุปผล ตลอดจนป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ผู้บริหารของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นจุดอ่อน-แข็งของตน

ดังนั้น ในหน่วยงานควรมี สำนักงาน/หน่วย/ศูนย์ มีเจ้าหน้าที่ประจำ อย่างน้อย 1 คน และมีคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพ ดำเนินงาน 1 ชุด เพื่อดำเนินงาน

ประกันคุณภาพอะไรบ้าง ?

ด้านหรือประเด็นหรือองค์ประกอบควรสอดคล้องกับภาระงาน 4 อย่างของคณะมหาวิทยาลัย ซึ่งได้แก่

1. การผลิตบัณฑิต
2. การวิจัย
3. การบริการทางวิชาการสู่สังคม
4. การทำนุบำรุงศิลปะวัฒนธรรม

ดำเนินงานอย่างไร ?

ในการดำเนินงานอย่างมีระบบ หหน่วยงานการศึกษาควรจัดตั้งระบบการดำเนินงานที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลประกันคุณภาพ และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับสู่ผู้เกี่ยวข้อง หรืออาจดำเนินงานในรูปคณะกรรมการประกันคุณภาพระดับหน่วยงาน โดยมีฝ่ายเลขานุการทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล

ผลที่เกิดจากการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในมีอะไรบ้าง ?

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในหน่วยงานนั้น ย่อมเกิดผลทางบวกและลบ ผลในด้านบวก ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีทำงานของคนในหน่วยงาน ส่วนผลทางลบ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง การต่อต้านจากลุ่มคนภายในที่ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารของหน่วยงานต้องสามารถสร้างความเข้าใจให้เกิดแก่กลุ่มคนในหน่วยงานให้ได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาจะช่วยให้เกิดคุณภาพแก่ผลผลิต/บริการของหน่วยงาน และต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงจุดอ่อนที่ได้จากการตรวจสอบภายใน และเสริมจุดแข็งให้แข็งยิ่งขึ้น

การจัดทำรายงานการประกันคุณภาพ (Self Study Report)

รายงานผลการประกันคุณภาพด้วยหน่วยงานเอง จะเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้ในการรับการประกันคุณภาพจากภายนอก ดังนั้น การจัดทำรายงานจึงมีความสำคัญ

การเตรียมตัวเพื่อรับการประกันคุณภาพจากภายนอก

หน่วยงานการศึกษา (มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาคณะวิชา/ภาควิชาเทียบเท่า ที่ได้ดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ตลอดจนตรวจสอบภายในจนถึงเกณฑ์ที่ตนพอใจแล้ว จึงขอรับการตรวจสอบจากภายนอก

บทที่ 4 วิธีการประกันคุณภาพจากภายนอก

ใครดำเนินการ ?

ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดองค์กรรับผิดชอบ ดังนี้

1. คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. คณะอนุกรรมการตรวจสอบและประเมินคุณภาพอุดมศึกษา

ตรวจสอบอะไรบ้าง ?

ตรวจสอบเอกสาร หลักฐาน ข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ที่เกี่ยวกับการ ดำเนินงานของหน่วยงานการศึกษา ซึ่งคาดว่าจะทำให้ได้คุณภาพของผลผลิตและ ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน ตรวจสอบกับรายงานการศึกษาตนเอง (Self Sudy Report) ที่หน่วยงานจัดทำขึ้น

ตรวจสอบและรายงานผลอย่างไร ?

คณะอนุกรรมการตรวจสอบและประเมินคุณภาพอุดมศึกษาจะดำเนิน การตรวจเยี่ยมคณะวิชาเมื่อคณะวิชามีความพร้อม การตรวจเยี่ยมใช้เวลา 3-5 วัน

<u>การตัดสินผล</u>

หลังจากการตรวจเยี่ยมคณะวิชาแล้ว คณะอนุกรรมการตรวจสอบและ ประเมินคุณภาพอุดมศึกษาจะประชุมพิจารณาตัดสินผลร่วมกัน ผลการตัดสินเป็น รายองค์ประกอบ มี 2 ระดับ คือ รับรอง” กับ “ไม่รับรอง

เกณฑ์ ดัชนี และแนวทางในการตัดสินให้เป็นไปตามที่กรรมการ ประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาเห็นชอบ (โดยในเบื้องต้นจะเป็นไปตามที่คณะกำหนด)

<u>เสนอรายงาน</u>

1. คณะอนุกรรมการตรวจสอบและประเมินคุณภาพอุดมศึกษา แจ้งผลการตรวจสอบให้สถาบันอุดมศึกษารับทราบ

2. คณะอนุกรรมการตรวจสอบและประเมินคุณภาพอุดมศึกษา เสนอรายงานการตรวจสอบคุณภาพต่อคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษาเพื่อการรับรองตรวจสอบ

ผลที่เกิดจากการประกันคุณภาพจากภายนอกมีอะไรบ้าง ?

ในกรณีที่หน่วยงานการศึกษา ได้รับการตรวจสอบและตัดสินผลว่ารับทบวงมหาวิทยาลัยจะประกาศให้สาธารณชนทราบทั่วกัน และในกรณีที่รองหน่วยงานนั้นได้รับการตัดสินว่าไม่รับรอง จะต้องระบุเหตุผลและเสนอแนะทางแก้ไขปรับปรุง เพื่อรับการตรวจสอบและตัดสินในระยะเวลาที่ตกลงกันต่อไป

ความเชื่อมโยงระหว่างการประกันคุณภาพจากภายในกับภายนอก มีอะไรบ้าง ?

การประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา/คณะ วิชา/ภาควิชาเทียบเท่าประกอบด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาโดยหน่วยงาน ดำเนินเอง แก้ไข ปรับปรุง จนถึงเกณฑ์ที่ต้องการ แล้วจึงขอรับการตรวจสอบ จากภายนอก (การประกันคุณภาพจากภายนอก) ซึ่งการทำงานของทั้ง 2 ฝ่าย ต่าง มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ เพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตบริการ และเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา)

ดังนั้น กิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา จึงก่อให้เกิดความรู้สึกใน ทางบวกแก่ทุกฝ่าย ผลการตรวจสอบตนเองอาจมีข้อบกพร่อง แต่ถ้าได้ผลตรวจ สอบจากผู้อื่นมาร่วมด้วย น่าจะทำให้ผลการตรวจสอบหน่วยงานทางการศึกษาสมบูรณ์มากขึ้น

หน่วยงานทางการศึกษาที่ตรวจสอบตนเองเป็นระยะๆ และปรับปรุง พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ย่อมได้รับผลประเมินหรือตรวจสอบจากภายนอกใน ทางที่ดีอยู่แล้ว

บทที่ 5 วิธีดำเนินงานประกันคุณภาพของหน่วยงาน

ทำไมต้องประกันคุณภาพ ?

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา คณะวิชา ภาควิชา ได้ดำเนินการกันอยู่แล้ว และทำมานานแล้ว กการที่นักศึกษาเลือกศึกษาในสถาบันใด คณะวิชาใด เป็นลำดับแรก ย่อมสะท้อนถึงความนิยม และเชื่อมั่นในสถาบันนั้น คณะวิชานั้น ว่าเป็นแหล่งที่ทำให้เขาได้รับการศึกษา อย่างมีคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวยังไม่เป็นระบบที่ตรวจสอบได้ทั่วถึง การดำเนินการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่ง จึงเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาชนผู้เสียภาษี สำหรับผู้ปกครองนักเรียน และแม้แต่ตัวอาจารย์ นักศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่จะได้ทำการตรวจสอบว่าสถาบันการศึกษาได้ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ คุ้มกับเงินงบประมาณ และทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพหรือไม่

ทำไมคณะวิชา ?

ในต่างประเทศ ระดับไปรแกรมหลักสูตร กการประกันคุณภาพหรือการรับรองวิทยฐานของบทบาทหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่ง หน้าที่ทั้งหมดของสถาบันการอุดมศึกษา การวิจัย การบริการ มี 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิต (การจัดการเรียนการสอน) ทางวิชาการสู่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้น ทบวงฯ จึงมีแนวคิดที่จะดำเนินงานด้านประกันคุณภาพตามบทบาทหน้าที่ของสถาบันการอุดมศึกษา แต่เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนมากมีขนาดใหญ่และซับซ้อน การเลือกหน่วยประกันคุณภาพที่เหมาะสม จึงน่าจะเป็น ระดับคณะวิชา อีกทั้งคณะวิชาส่วนมากมีลักษณะงานที่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้ง 4 อย่างอยู่แล้ว จึงทำให้สามารถตรวจสอบผลการประกันคุณภาพได้ครบถ้วน

ประกันตามแนวทางของทบวงมหาวิทยาลัยแล้วได้อะไร ?

คณะวิชาที่สามารถให้ข้อมูลแก่สาธารณชนได้ว่า ผลผลิตของตนมีคุณภาพย่อมได้เปรียบกว่าคณะวิชาที่ไม่มีหลักฐานแสดงคุณภาพ ดังนั้น ถ้าคณะวิชาที่มีหลักฐานและแสดงว่ามีคุณภาพ นอกจากจะได้ศรัทธาความนิยมจากสาธารณชนแล้ว กลุ่มบุคคลภายในคณะยังเกิดความภูมิใจในหน่วยงานของตน ทำให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้น การประกันคุณภาพจึงน่าจะทำให้เกิดผลดีแก่คณะวิชามากกว่าผลเสีย

ตรวจสอบอะไร ?

ตรวจสอบว่า คณะวิชามีข้อมูล/หลักฐานที่แสดงว่าได้ดำเนินงานตาม บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ 4 อย่าง (ผลิตบัณฑิต วิจัย บริการทางวิชา การ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)

ตรวจสอบเมื่อไร

การตรวจสอบ (Audit) ผลการประกันคุณภาพอุดมศึกษาของคณะวิชา มี 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการตรวจสอบภายใน (Internal Audit) โดยคณะวิชาเอง

ระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบโดยภายนอก (External Audit) โดยทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดไว้ว่าอยู่ในช่วง (เฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐ)

ตรวจสอบอย่างไร ?

ในการตรวจสอบนี้ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบคุณภาพภายในหรือภายนอก จะต้องมีคณะผู้ตรวจสอบ (Auditors) ที่เป็นกลาง มีความรู้ในงานและบทบาทของคณะ ตลอดจนมีความสามารถในการตัดสินใจ

การตรวจสอบจึงเป็นเรื่องที่คณะผู้ตรวจสอบ (3-5 คน) มาอ่านรายงาน การศึกษาตนเอง ตรวจสอบกับข้อมูล หลักฐาน รายงานต่างๆ ของคณะวิชาเพื่อประกอบการตัดสินใจ รับรองผลการตรวจสอบเป็นรายองค์ประกอบ

การตรวจสอบคุณภาพภายใน ควรดำเนินงานภายหลังจากที่คณะวิชาดำเนินงานประกันคุณภาพมาแล้ว 1-2 ภาคการศึกษา เพื่อพิจารณาข้อมูลต่างๆ ที่ เกี่ยวกับการดำเนินงานดังกล่าว สรุปผลและแจ้งจุดอ่อน-แข็งให้คณะวิชาทราบเพื่อ ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงก่อนรับการตรวจสอบจากภายนอก

การตรวจสอบคุณภาพโดยภายนอก จะทำหลังจากที่ตรวจสอบคุณภาพ ภายในและดำเนินการปรับปรุงคุณภาพจนถึงระดับที่ได้มาตรฐานแล้ว จึงเสนอทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อรับการตรวจสอบโดยภายนอก ตามระยะเวลาที่ทบวงฯ กำหนด

การเตรียมรับการตรวจสอบโดยภายนอกอย่างไร ?

เมื่อคณะวิชาได้ดำเนินงานตรวจสอบระดับภาควิชา/หน่วยงาน/ศูนย์ ได้แก้ไขปรับปรุงการทำงานของทุกคนได้แล้ว หลายๆ ครั้ง ในระยะ 2-3 ปี นอก มันคือ คณะวิชาซึ่งถ้าได้รับการตรวจสอบ ก็เริ่มมีความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบโดยภายนอก

การสร้างความเข้าใจภายในคณะวิชา

คณบดีต้องสามารถสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มคนในหน่วยงานให้ได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาจะช่วยให้เกิดคุณภาพแก่ผลผลิต/บริการของหน่วยงาน และต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้แข็งยิ่งขึ้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจคณบดีอาจจัดประชุม สัมมนา คณาจารย์ และบุคลากร เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันว่า

(1) ทำไมต้องประกันคุณภาพการศึกษา

(2) จะประกันอย่างไร

(3) จะกระทบใครบ้าง

(4) จะนำผลการประกันคุณภาพมาดำเนินการอะไรบ้าง และอย่างไร

กลไกและระบบ

กลไกที่สำคัญ ประกอบด้วย

(1) คณะกรรมการประกันคุณภาพ (Q.A. Committee) ซึ่งมีหน้าที่วางกรอบและวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพในคณะของตน และนำเสนอผล การประกันสู่คณบดี

(2) เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพ (Q.A. Officer) ซึ่งมักเป็นเจ้าหน้าที่ สาย ข หรือ ค ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล ประมวลผลรายบุคคล (สาย ก, ข, ค และ ลูกจ้างรวมทั้งผู้บริหาร) จัดทำ Self Study Report ของคณะและภาควิชา เสนอต่อ คณะกรรมการประกันคุณภาพ เตรียมการประกันคุณภาพภายในและภายนอก

การกำหนดดัชนีตรวจสอบ และเกณฑ์ตัดสิน

ใน พ.ศ. 2543-45 ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดว่าจะใช้การตรวจสอบ (Audit) มิใช่การประเมิน (Assessment) และจะตรวจสอบ ระบบ กลไก และ ประสิทธิผล ของการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพเป็นรายองค์ประกอบ และตัด สินตามเกณฑ์ที่คณะกำหนดขึ้น โดยจะยังไม่มีการจัดลำดับ (Ranking) หรือจัด ระดับ (Rating) หรือเปรียบเทียบผลระหว่างคณะ จะมุ่งไปที่องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบว่า

(1) มีระบบหรือไม่

(2) มีกลไกดำเนินงานหรือไม่

(3) กลไกดังกล่าวดำเนินงานไปถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือไม่

(4) เมื่อดำเนินงานไปถึง ได้ผลว่าอะไร และแม้ไม่ถึง ก็ควรระบุผลได้เช่นกัน

จากนั้นทำการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 วัน ทำการจัดประชุมเพื่อดู SSR ร่วมกัน ทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน ลงมือทำงานที่ต้องทำต่อ และเขียน SSR

ทัศนะเชิงวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้นำเสนอการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา โดยให้เห็นถึงการเรียนรู้การศึกษาด้วยตนเอง เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือไม่ได้มีมากจนเกินไป แต่ก็ไม่ได้มีน้อยจนไม่เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเมื่อศึกษาในรายละเอียดจะพบคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ คือ การเรียบเรียงที่เข้าใจได้โดยง่าย รูปเล่มไม่หนามากนัก ทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้รวดเดียวจบ มีการนำเสนอได้น่าอ่านและน่าสนใจในแบบของหนังสือการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอเนื้อหาโดยการแบ่งแยกเป็นบท ๆ โดยมีทั้งหมด 5 บท ซึ่งในแต่ละบทจะมีหัวข้อย่อย ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในการอ่านได้ง่ายขึ้น สามารถอ่านจบได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลาในการศึกษาหรือการอ่านเนื้อหา เพราะเนื้อหามีความกระชับ เนื่องจากรูปเล่มไม่หนามากนัก ทำให้

สามารถประหยัดเวลาในการอ่าน ศึกษา หรือค้นคว้า ซึ่งในเนื้อหาได้ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปรับใช้กับผู้อ่านได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2539). **ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2539.**

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2540, 31 ธันวาคม). **แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา. เอกสารการประชุม.**

Freeman, R. (1992). **Quality assurance in training and education.** London: Kogan Page Ltd.

Harman, G. (1996). **Quality assurance for higher education.** Bangkok: UNESCO.

Higher Education Quality Council (HEQC). (1994). **Guidelines on quality assurance.** (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์หรือสำนักพิมพ์).

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา
Book Review: “Theories and Concepts in Education”

ปรมัตถ์ สุวรรณสาร
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
สมเจต หลวงกัน
พูนศักดิ์ กมล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

บทนำ

หนังสือเล่มนี้ทำหน้าที่เป็นการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดทางการศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ เนื้อหาของบทนำมีความชัดเจนและดึงดูดความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่กล่าวถึงประวัติและพัฒนาการของทฤษฎีทางการศึกษา ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจบริบทและความสำคัญของทฤษฎีเหล่านี้ได้ดีขึ้น

การวิจารณ์หนังสือ "ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา" โดย สุรพงษ์ ไชยกุล ที่ครอบคลุมตั้งแต่บทนำ สารบัญ เนื้อหาในบทต่าง ๆ จนถึงส่วนอ้างอิงอย่างละเอียดมาก ๆ จะเน้นถึงทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในแต่ละส่วน รวมถึงการวิเคราะห์โครงสร้างและคุณภาพของเนื้อหาด้วย

บทนำ

บทนำของหนังสือเริ่มต้นด้วยการอธิบายถึงความสำคัญของทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา โดยสุรพงษ์ ไชยกุล เน้นว่าทฤษฎีเป็นเสาหลักที่สนับสนุนกระบวนการศึกษาในหลายแง่มุม บทนำนี้มีจุดมุ่งหมายในการปูพื้นฐานความเข้าใจสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา ครู หรือผู้ที่สนใจในวงการการศึกษา

บทนำของหนังสือมีความชัดเจนในการนำเสนอความสำคัญของทฤษฎีในการศึกษา ผู้เขียนสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ทฤษฎีไม่ได้เป็นเพียงแค่หลักการที่อยู่ในหนังสือเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือที่

สามารถนำไปใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนได้จริง การเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติช่วยสร้างความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นให้กับผู้อ่าน

อย่างไรก็ตาม บทนำยังขาดตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงหรือการเล่าเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพได้ชัดเจนถึงประโยชน์ของทฤษฎีในสถานการณ์การศึกษาจริง อาจทำให้ผู้อ่านบางคนรู้สึกว่าเนื้อหาส่วนนี้ยังไม่เพียงพอที่จะดึงดูดความสนใจตั้งแต่แรกเริ่ม

สารบัญของหนังสือ

สารบัญของหนังสือถูกจัดทำอย่างละเอียดและครอบคลุมทุกส่วนของเนื้อหา โครงสร้างของสารบัญมีการแบ่งหมวดหมู่ตามประเภทของทฤษฎีและแนวคิด พร้อมกับมีการระบุหน้าที่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถค้นหาและเข้าถึงหัวข้อที่สนใจได้อย่างง่ายดาย

การจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความสำคัญและความสัมพันธ์ของทฤษฎี ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามเรื่องราวได้อย่างเป็นระบบ การจัดทำสารบัญที่ชัดเจนเช่นนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการใช้งานจริงเมื่อผู้อ่านต้องการค้นหาข้อมูลในภายหลัง

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้อ่านที่ไม่มีความรู้พื้นฐานในด้านการศึกษา อาจพบว่าสารบัญที่เต็มไปด้วยชื่อทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ อาจดูน่ากลัวและยากต่อการเข้าใจเบื้องต้น ควรมีคำอธิบายเพิ่มเติมหรือสรุปย่อในสารบัญเพื่อช่วยให้ผู้อ่านใหม่ ๆ รู้สึกคุ้นเคยและสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหา

สารัตถะของหนังสือ

ก. บทที่ 1-3: ทฤษฎีพื้นฐาน (Foundational Theories)

บทที่ 1-3 ครอบคลุมทฤษฎีพื้นฐานที่ถือเป็นรากฐานของการศึกษาสมัยใหม่ ทฤษฎีเหล่านี้รวมถึงพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ของ B.F. Skinner, ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญา (Cognitive Learning Theory) ของ Jean Piaget, และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Albert Bandura

จุดแข็ง: ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาที่ละเอียดถี่ถ้วน โดยใช้ภาษาที่กระชับแต่ครอบคลุม มีการอธิบายหลักการของแต่ละทฤษฎีอย่างชัดเจน พร้อมทั้งให้ตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนที่สามารถช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดีขึ้น การใช้กราฟิกและแผนภาพประกอบช่วยเสริมความเข้าใจ

จุดอ่อน: แม้เนื้อหาจะมีความละเอียด แต่บางส่วนอาจใช้ภาษาทางวิชาการที่ค่อนข้างซับซ้อน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานมาก่อน บางทฤษฎีถูกอธิบายด้วยความลึกซึ้งในระดับที่อาจเกินความจำเป็นสำหรับผู้อ่านทั่วไป ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนหรือรู้สึกเบื่อหน่ายได้

ข. บทที่ 4-7: ทฤษฎีร่วมสมัย (Contemporary Theories)

บทที่ 4-7 นำเสนอทฤษฎีร่วมสมัยที่มีผลกระทบอย่างมากต่อการศึกษาในปัจจุบัน ทฤษฎีเหล่านี้รวมถึงโครงสร้างนิยม (Constructivism) ของ Lev Vygotsky, ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมวิทยา (Sociocultural Learning Theory), และทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Pedagogy) ของ Paulo Freire

จุดแข็ง: เนื้อหามีความทันสมัยและเกี่ยวข้องกับบริบทการศึกษาปัจจุบัน ผู้เขียนได้นำเสนอการเปรียบเทียบทฤษฎีเหล่านี้กับทฤษฎีพื้นฐานเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงวิวัฒนาการของแนวคิดทางการศึกษา มีกรณีศึกษาที่ช่วยเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในห้องเรียนที่หลากหลาย

จุดอ่อน: ความซับซ้อนของทฤษฎีร่วมสมัยบางทฤษฎี เช่น Critical Pedagogy อาจยากต่อการเข้าใจสำหรับผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับการคิดเชิงวิพากษ์ หรือแนวคิดทางสังคมวิทยา นอกจากนี้ บทวิเคราะห์บางส่วนอาจรู้สึกว่าขาดความลึกในการอภิปรายถึงความท้าทายในการนำทฤษฎีเหล่านี้ไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน

ค. บทที่ 8-10: การประยุกต์ใช้ทฤษฎี (Application of Theories)

บทที่ 8-10 เป็นส่วนที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในหนังสือไปใช้ในห้องเรียนและการจัดการศึกษา ผู้เขียนได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำทฤษฎีไปใช้จริงในบริบทการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวางแผนการสอน และการประเมินผล

จุดแข็ง: การเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติในห้องเรียนทำได้ดี มีการนำเสนอกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงการใช้ทฤษฎีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพการประยุกต์ใช้ทฤษฎีอย่างชัดเจน ผู้เขียนยังได้นำเสนอเทคนิคการสอนและเครื่องมือที่สามารถใช้ร่วมกับทฤษฎีเหล่านี้ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

จุดอ่อน: บางส่วนของการประยุกต์ใช้อาจมีความเป็นไปได้ในทางทฤษฎี แต่ขาดการวิเคราะห์เชิงลึกถึงข้อจำกัดในการนำไปใช้ในบริบทต่าง ๆ เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือข้อจำกัดทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ บางกรณีศึกษาที่นำเสนออาจไม่ครอบคลุมทุกประเภทของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านไม่สามารถปรับใช้ได้กับบริบทของตนเอง

บทสรุป

บทสรุป ของหนังสือเน้นการสรุปสาระสำคัญของแต่ละบท รวมถึงการเน้นย้ำถึงความสำคัญของทฤษฎีทางการศึกษาในการพัฒนาการเรียนการสอน ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีต่าง ๆ และบทบาทของทฤษฎีในการกำหนดแนวทางและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

จุดแข็ง: บทสรุปนี้ทำหน้าที่สรุปเนื้อหาทั้งหมดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพรวมของทฤษฎีและแนวคิดทางการศึกษาได้ชัดเจน ผู้เขียนยังได้เสนอแนวทาง

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : ห้องเรียนรัฐธรรมนูญนอกห้องเรียน ตอน รัฐธรรมนูญกับประชาธิปไตย โดย ปริญญา เทวานฤมิตกุล

Book Review: “The Constitutional Classroom Outside the Classroom: The Constitution and Democracy” by Prinya Thewanaruemitkul

กนกวรรณ สงประชา
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
กฤตพิศิษฏ์ ปูรณภัทร์ธนากุล
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์
มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เอกลักษณ์ เพ็งพรหม
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

สารัตถะของหนังสือ

ทำไมรัฐธรรมนูญของประเทศไทยจึงล้มเหลว?
เหตุใดจึงมีการยกเลิกและร่างใหม่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า?
แล้วยิ่งร่างใหม่ก็ยิ่งหนามากขึ้นทุกที
หนึ่งในสาเหตุสำคัญที่สุด อาจเป็นเรื่องวิธีสอนวิชารัฐธรรมนูญของเรานี่เอง....

หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจถึงสาเหตุทำไมรัฐธรรมนูญไทย ถึงไม่ก้าวหน้าเสียที เป็นที่ระบบรัฐธรรมนูญที่ร่างมาแย่เอง หรือ เป็นเพราะการเรียนการสอนในวิชา ทำให้คนไทยเราขาดศักยภาพในการบริหารรัฐธรรมนูญ

เรื่องเล่าในห้องเรียน จึงถูกเผยแพร่สู่นอกห้องเรียนด้วยประการฉะนี้ เริ่มจากบทเรียนที่เป็นเรื่องพื้นฐานอย่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งทยอยเขียนเป็นตอนๆ ลงในเฟสบุ๊ก การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง จากความหนาหลายร้อยหน้า ผ่านการยกร่างมานับครั้งไม่ถ้วน เขานำมาเล่าให้เราฟังด้วยภาษาง่ายๆ ภายใต้บรรยากาศการเรียนการสอนแบบ Active Learning ที่ชวนให้คิดและตั้งคำถามอยู่ตลอดเวลา ห้องเรียนรัฐธรรมนูญนอกห้องเรียนเล่มนี้ จึงเป็นหนังสือที่ให้สาระความรู้แบบวิชาการ ขณะเดียวกันก็ให้อรรถรสในการอ่านแบบวรรณกรรม

ผู้เขียนมีความเชื่อว่า ความรู้ ไม่สำคัญเท่า ความคิด การสอนวิชารัฐธรรมนูญ ด้วยการให้คำถาม ไม่ใช่ให้คำตอบ สอนให้นักศึกษาหามาตรา และคำตอบด้วยตัวเอง ไม่ใช่บอกมาตราให้ท่องจำ กฎหมายมีการยกเลิก แก้ไข ออกใหม่ สอนให้จำมาตราจึงเป็นโทษมากกว่าประโยชน์ โดนเฉพาะอย่างยิ่งการสอนวิชา รัฐธรรมนูญ ของประเทศไทย

1. ทำไมต้องประชาธิปไตย? เราควรเรียนรู้และเข้าใจเรื่องการละเมิดสิทธิ และการละเมิดกติการะบอบการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบอะไร ประชาธิปไตย หรือเผด็จการ ผู้นำไม่ว่าจะเป็นคนดีมากน้อยแค่ไหน ก็มีโอกาสในการตัดสินใจผิดพลาดได้ หากผู้นำทำผิดและสามารถประท้วงได้ก็คือ ระบอบประชาธิปไตย

2. ทำไมต้องประชาธิปไตย (ต่อ) การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นและเรื่องของแหวน ประเทศที่ประชาธิปไตยดี จะมีคอร์รัปชั่นน้อย ระบบที่ตรวจสอบได้ต้องมีคอร์รัปชั่นน้อยกว่า ข้อสรุปทั่วโลก ถ้าการแก้ปัญหาคอร์รัปชั่นต้องแก้ด้วยประชาธิปไตย หรือทำประชาธิปไตยให้เข้มแข็งแต่ประเทศไทยดูเหมือนจะเชื่อกันในทางตรงข้าม เราจึงทำทุกวิธีที่จะปราบคอร์รัปชั่น แม้ว่าจะเป็นการทำลายประชาธิปไตย

ในเรื่องของแหวน หากแหวนนั้นเป็นแหวนวิเศษสามารถหายตัวได้ เรามีแนวโน้มที่จะทำในเรื่องที่ปกติทำไม่ได้หรือไม่กล้าทำ ซึ่งโดยมากก็จะเป็นเรื่องไม่ค่อยดี ดังนั้น เพื่อให้ผู้มีอำนาจไม่อาจทำในเรื่องไม่ดี จึงต้องมีหลัก Transparence ที่เราแปลว่า ความโปร่งใส ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการแก้ปัญหาคอร์รัปชั่น จริงๆ

3. ประชาธิปไตยคืออะไร ประเทศไทยมีทางเลือกอื่นนอกจากประชาธิปไตยหรือไม่? นักศึกษาส่วนใหญ่มักจะบอกว่าประชาธิปไตย คืออำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน และประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และนั่นคือสิ่งที่ถูกต้อง ที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ ก็เพราะ ประชาชน เป็นเจ้าของอำนาจ อธิปไตย และด้วยเหตุผลนี้ ประเทศใดปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ การที่เราเป็นเจ้าของประเทศก็แบบเดียวกันประชาธิปไตยทำให้เราเป็นเจ้าของบ้านไม่ใช่ผู้อาศัย และดังนั้นเราจึงมีสิทธิเสรีภาพในประเทศ ดังเช่นเจ้าของบ้านมีสิทธิในบ้านตัวเอง

4. อะไรคือความหมายที่แท้จริงของประชาชน โดยประชาชนหรือเพื่อประชาชน? จริงๆแล้วประชาธิปไตยคือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ซึ่งเป็นนิยามของประชาธิปไตยที่รู้จักกันมากที่สุดและมีการอ้างถึงมากที่สุด จากประวัติศาสตร์ลิงคอล์นใช้เวลากล่าวสุนทรพจน์นี้เพียงแค่สองนาทีกว่าๆ เท่านั้น มาแปลเป็นไทยว่า Four scores and seven years ago คำว่า scores นี่แปลว่า 20 นับเป็นเลขแบบฝรั่งเศส 4 ของ 20 บวก 7 ก็คือ 87 ปีที่แล้วนั่นเอง และลิงคอล์นกล่าวอย่างถ่อมตนว่า โลกคงสนใจเพียงเล็กน้อย หรือจดจำไม่นานนักว่าเราพูดอะไรในที่นี้ แต่มันจะไม่มีวันถูกลืมเลยว่าพวกเขาได้ทำอะไรในที่นี้ ความตายของพวกเขาจะไม่สูญเปล่า หากทำให้ชนชาตินี้จะได้กำเนิดใหม่เสรีภาพ และการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

5. ทำไมประชาธิปไตยคนจึงเท่าเทียมกันและประชาธิปไตยแตกต่างจากพวกมากลากไปอย่างไร? อำนาจสูงสุดของประเทศ รัชกาลที่ 7 ท่านมอบให้เป็นของราษฎรทั้งหลายประชาธิปก ปร. ประกาศ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2475 รัชกาลที่ 7 ท่านให้อำนาจสูงสุดแก่ราษฎรทุกคน ไม่ว่ายากดีมีจน จึงเป็นเจ้าของประเทศเท่าๆกัน หลักความเสมอภาคจึงเริ่มต้นในประเทศไทยนับแต่วันที่อำนาจสูงสุดของประเทศได้กลายเป็นของราษฎรทั้งหลายในวันที่ 27 มิถุนายน 2475 ในปัจจุบัน สังคมแนวดิ่งก็ได้กลายเป็นสังคมแนวราบนับตั้งแต่บัดนั้น ไม่ว่าเราจะเป็นใคร แตกต่างกันแค่ไหน แต่เราเสมอภาคเท่าเทียมกันในความเป็นเจ้าของประเทศ เดินเข้าคูหากาบัตรเลือกตั้ง ใครจะเป็นคนกา ถึงตอนนับกากบาททุกอันมันเท่ากันทั้งหมด ประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องของประชาชนที่เป็นเจ้าของประเทศที่อยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม ไม่ว่ายากดีมีจน และนี่คือหลักประชาธิปไตยข้อที่สอง หลักสิทธิเสรีภาพและหลักความเสมอภาค

6. ระบบสำคัญอย่างไร ทำไมประชาธิปไตย จึงต้องมีกฎหมาย? การปกครองโดยกฎหมาย หรือนิติรัฐ อันเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจึงเป็นเรื่องการปกครองโดยกติกา กติกาที่จะออกแบบระบบในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างและความขัดแย้ง ถ้ารัฐบาลมีอำนาจออกกฎหมาย รัฐบาลก็จะออกกฎหมายให้อำนาจตัวเอง จึงต้องมีการแบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติออกมาจากอำนาจบริหาร และเราต้องแยกตุลาการ หรืออำนาจตีความออกมาเป็นอีกอำนาจหนึ่ง ดังนั้น เราจึงต้องแยกอำนาจตุลาการออกมาเป็นอำนาจที่สามและให้ทั้งสามอำนาจถ่วงดุลกัน

7. ระบบการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยมีระบบอะไร ที่ประเทศไทยจะเลือกใช้ได้บ้าง? จุดอ่อนของระบบรัฐสภา ที่ทำให้รัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหารสามารถควบคุมสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติได้ เมื่อควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติที่ใช้อำนาจออกกฎหมายได้ ฝ่ายบริหารอยากได้อำนาจอะไร หรืออยากได้งบประมาณเท่าไหร่ก็ใช้เสียงข้างมากของตัวเองลงมติเอาได้หมด ความแตกต่างที่สำคัญที่สุดของระบบรัฐสภา กับ ระบบ ประธานาธิบดี อีกประการ คือ ในระบบประธานาธิบดีนั้น ประมุขของประเทศกับหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นคนเดียวกัน ส่วนในระบบรัฐสภาประมุขของประเทศกับหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นคนละคน การเลือกนายกโดยตรง ไม่ใช่การเลือกประมุข เพราะเป็นคนละคนกัน เมื่อนายกกับประมุขของประเทศเป็นคนละคนกัน ก็ย่อมไม่ใช่ระบบประธานาธิบดี

8. ประเทศไทยจะเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงได้หรือไม่? แล้วประเทศไทยจะมีทางเลือกอะไรได้อีกบ้าง? ระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแต่เดิมนั้น มีเพียงแค่ 2 ระบบ ประเทศอังกฤษให้กำเนิดระบบรัฐสภา ประเทศอเมริกาให้กำเนิด ระบบประธานาธิบดี ส่วนประเทศฝรั่งเศสทดลองใช้ทั้ง 2 ระบบ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงเอาทั้งสองระบบมาผสมกัน โดยมีทั้งนายกรัฐมนตรีที่มาจากสภาผู้แทน และมีประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นทั้งประมุขของประเทศและมีอำนาจบริหารเหนือนายกด้วย และเนื่องจากประมุขมาจากการเลือกตั้งและมีอำนาจบริหารด้วยระบบของฝรั่งเศสจึงค่อนไปทาง ระบบประธานาธิบดี มากกว่า จึงถูกเรียกว่า ระบบกึ่งประธานาธิบดี และกลายเป็นระบบที่ 3

9. วุฒิสภาจะเลือกตั้ง แต่งตั้งหรือสรรหา? ที่มาของวุฒิสภา มันคือการออกแบบระบบการเมืองการปกครองให้มีตัวแทนมลรัฐ มาให้ความเห็นชอบกฎหมายที่ออกมาจากสภาผู้แทน ของสหรัฐ ซึ่งเป็นสิ่ง

ที่ทำให้สหรัฐและมลรัฐอยู่ร่วมกันได้ โดยเรียกสภานี้ว่า Senate แบบสภาสมัยโรมัน และ ส.ว. มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนแต่ละมลรัฐ โดยทุกมลรัฐไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ให้มี ส.ว. 2 คนเท่ากันหมด แต่ ส.ว. ไม่ต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงก็ได้ สภาขุนนางของอังกฤษก็ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งเพราะเป็นโดยตำแหน่งและแต่งตั้ง หรือ ส.ว. ของฝรั่งเศสก็มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประเทศเหล่านี้ไม่ได้มีอำนาจอะไรมาก ก็แค่มีส่วนร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติที่เราชอบเรียกกันว่า กลั่นกรองกฎหมาย อย่างที่ว่ามา จะมาจากการแต่งตั้ง หรือสรรหาหรือเลือกตั้งทางอ้อมก็ไม่เป็นไร แต่ถ้ามีอำนาจมาก เช่นมีอำนาจถอดถอนฝ่ายบริหารได้ อย่างวุฒิสภาของอเมริกาที่มีอำนาจถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง หรือที่เรียกว่า impeachment เขาจะให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงทั้งนั้น

10. องค์กรอิสระมีไปทำไม? คนเป็นกลางจะหาได้จากที่ไหน? และเรื่องระบบ 3 สภาของประเทศไทย รัฐธรรมนูญ 2550 ไม่ได้แก้ปัญหาของรัฐธรรมนูญ 2540 แล้วก็ยังให้ศาลซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการมาพัวพันกับการเมือง ทำให้หลักการแบ่งแยกอำนาจ จากเดิมที่มีปัญหาอยู่แล้วระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารก็เลยเกิดปัญหาที่ฝ่ายตุลาการอีกฝ่ายด้วย สรุปปัญหาของรัฐธรรมนูญ 2550 ผลคือ ทำให้ฝ่ายตุลาการควบคุมกติกาในการแข่งขันได้น้อยลง พอแก้กันในระบบไม่ได้ การเมืองก็ออกมาแก้กันนอกสภา สุดท้ายก็แก้ปัญหาแบบเดิมๆ กันอีก คือเกิดการยึดอำนาจ 22 พฤษภาคม 2557

11. ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หนา กว่าฉบับที่ผ่านมา หรือไม่ และรัฐธรรมนูญหนา เป็นปัญหาอย่างไร? บทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของรัฐธรรมนูญ คือ แบ่งแยกอำนาจ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจต้องแยกอำนาจเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือ ผู้ตรากฎหมาย ฝ่ายบริหาร หรือผู้ใช้อำนาจที่ได้มาจากกฎหมาย และ ฝ่ายตุลาการ หรือผู้ตีความกฎหมายว่า ฝ่ายบริหารใช้อำนาจในขอบเขตกฎหมาย การเขียนรัฐธรรมนูญไม่ให้เกิดการใช้อำนาจในทางมิชอบหรือใช้อำนาจเพื่อตนเอง ต้องเขียนรัฐธรรมนูญไม่ให้เกิดการใช้อำนาจในทางมิชอบหรืออำนาจเพื่อตนเอง ต้องเขียนรัฐธรรมนูญให้มีการแบ่งแยกอำนาจและให้อำนาจตรวจสอบและถ่วงดุล

12. พลเมืองต่างจากประชาชน อย่างไร และทำไมประชาธิปไตยจึงต้องมีพลเมือง? พลเมืองเมืองคือเป็นกำลังของประชาชนก็เป็นประชาชนเฉยเฉย พลเมือง จึงไม่ใช่แค่เป็นสมาชิกของสังคมเท่านั้น แต่ต้องตระหนักด้วยว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม การกระทำของเราทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นในทางดีหรือร้าย ย่อมมีผลต่อสังคมทั้งสิ้นและดังนั้นเราจึงต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคม คือเป็นกำลังของสังคม เราเป็นสมาชิกของสังคมใด ก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบและเป็นกำลังให้กับสังคมนั้น จึงจะเรียกได้ว่าเป็นพลเมือง อยู่ในครอบครัวก็เป็นพลเมืองของครอบครัว อยู่ในชุมชนก็เป็นพลเมืองของชุมชน อยู่ในโรงเรียนก็เป็นพลเมืองของโรงเรียน อยู่ในมหาวิทยาลัยก็เป็นพลเมืองของมหาวิทยาลัย อยู่ในที่ทำงานก็เป็นพลเมืองของที่ทำงาน อยู่ในประเทศก็เป็นพลเมืองของประเทศ และอยู่ในโลกก็ต้องเป็นพลเมืองโลก ดังนั้น พลเมือง จึงไม่ได้มีความหมายแค่พลเมืองของประเทศ แต่เป็นพลเมืองของสังคมทุกระดับ ตั้งแต่สังคมที่เล็กที่สุดคือครอบครัว จนถึงสังคมที่ใหญ่ที่สุดของเราคือ มนุษยชาติ นักศึกษาจึงไม่ควรเป็นแค่พลเมืองของประเทศ แต่ต้องเป็น พลเมืองโลก ด้วย

ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญของประเทศไทยเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดกรอบการปกครองและสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในประวัติศาสตร์ไทยมีรัฐธรรมนูญหลายฉบับ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการปรับปรุงกฎหมายหลายครั้ง ปัจจุบันรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุดคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจ การจัดตั้งสถาบันการเมือง การเลือกตั้ง และการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ รัฐธรรมนูญประกอบด้วย

1. บททั่วไป : ข้อกำหนดพื้นฐานเกี่ยวกับโครงสร้างของรัฐ สิทธิเสรีภาพ และหลักการการปกครอง

2. บทบัญญัติทั่วไป: การกำหนดสิทธิเสรีภาพและข้อกำหนดพื้นฐานสำหรับการปกครอง

3. การจัดตั้งองค์กรหลักของรัฐ: รวมถึงการจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎร สภานิติบัญญัติ และรัฐบา

4. กระบวนการเลือกตั้งและการกำกับดูแล: วิธีการเลือกตั้งและการจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่ในการควบคุมการเลือกตั้งและการใช้อำนาจของรัฐ

5. การแก้ไขรัฐธรรมนูญ: ขั้นตอนและกระบวนการในการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญจะต้องมีการบังคับใช้เพื่อให้ระบบการปกครองดำเนินไปอย่างมีระเบียบ และให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน รวมทั้งกำหนดบทบาทและอำนาจของหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการกับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและการบริหารประเทศ

ประชาธิปไตยไทยเป็นระบบการปกครองที่มีลักษณะสำคัญคือการให้ประชาชนมีสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง ระบบประชาธิปไตยในไทยมีหลายลักษณะ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ระบบการเลือกตั้ง : ประชาชนสามารถเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ซึ่งเป็นผู้แทนของพวกเขาในสภา และมีสิทธิ์ในการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งมักจะเป็นหัวหน้าพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง

2. การแยกอำนาจ : ระบบการปกครองไทยมีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา), ฝ่ายบริหาร (นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี), และฝ่ายตุลาการ (ศาล)

3. รัฐธรรมนูญ : เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศ มีการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งบทบาทและอำนาจขององค์กรต่างๆ

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน : ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การทำประชามติ หรือการเข้าร่วมในองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ประชาธิปไตยในไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนามาโดยตลอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

บทสรุป

1. เข้าใจโครงสร้างของรัฐบาล : การเรียนรู้รัฐธรรมนูญช่วยให้เข้าใจโครงสร้างและหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ของรัฐ เช่น สภานิติบัญญัติ, คณะรัฐมนตรี, และศาลต่างๆ ทำให้เข้าใจวิธีการทำงานของระบบการเมืองและการปกครองในประเทศ

2. เข้าใจสิทธิเสรีภาพของประชาชน : รัฐธรรมนูญมักจะระบุสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน เช่น สิทธิเสรีภาพในการพูด, การประชุม, และการแสดงออก การเรียนรู้เหล่านี้ช่วยให้ประชาชนรู้จักสิทธิ์ของตนและสามารถปกป้องสิทธิ์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย : รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดหลักการและกรอบการทำงานของกฎหมายอื่นๆ การเรียนรู้รัฐธรรมนูญช่วยให้เข้าใจพื้นฐานของระบบกฎหมายและความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระดับต่างๆ

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเมือง : ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญช่วยให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การลงคะแนนเลือกตั้งหรือการเข้าร่วมการอภิปรายในประเด็นที่สำคัญ

5. เสริมสร้างความเป็นธรรมและการปกครองที่ดี : การศึกษาและรู้จักรัฐธรรมนูญช่วยให้สามารผตรวจสอบและเรียกร้องความเป็นธรรมจากรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐได้ หากรัฐธรรมนูญถูกละเมิด การรู้จักกลไกและขั้นตอนในการร้องเรียนและปกป้องสิทธิเหล่านี้จะมีความสำคัญ

6. เตรียมความพร้อมในการศึกษาและวิจัยด้านกฎหมาย : สำหรับผู้ที่สนใจในวิชาการกฎหมายหรือการศึกษาเพิ่มเติม การเข้าใจรัฐธรรมนูญเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและการพัฒนาทางการเมืองได้ดีขึ้น การเรียนรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศและการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและมีความยุติธรรมแก่นักศึกษา

ข้อดีของการเรียนประชาธิปไตย

1. การตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ : การเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยช่วยให้ผู้คนเข้าใจสิทธิเสรีภาพของตนเอง เช่น สิทธิในการลงคะแนนเสียง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล การรู้จักสิทธิและหน้าที่เหล่านี้ทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่และรับผิดชอบต่อสังคม

2. การพัฒนาเป็นพลเมืองที่ดี : ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยช่วยให้ผู้คนมีความเข้าใจในการทำงานของระบบการเมือง และบทบาทของตนในฐานะพลเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้น

3. การส่งเสริมความโปร่งใสและการตรวจสอบ : ระบบประชาธิปไตยมักมีการจัดตั้งกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุล ซึ่งช่วยให้การทำงานของรัฐบาลและสถาบันต่างๆ เป็นไปอย่างโปร่งใส การเรียนรู้

เกี่ยวกับประชาธิปไตยช่วยให้ประชาชนมีความรู้ในการใช้กลไกเหล่านี้เพื่อป้องกันการทุจริตและการใช้อำนาจที่ไม่เหมาะสม

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน : การเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การลงคะแนนเสียง และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตประจำวันของตนและสังคม

5. การลดความขัดแย้งในสังคม : การเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยทำให้ผู้คนเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางความคิดและความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและการเจรจาอย่างสันติสามารถช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมการหาทางออกที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน

6. การพัฒนาเสรีภาพและความเป็นธรรม : ระบบประชาธิปไตยมักให้ความสำคัญกับการคุ้มครองเสรีภาพพื้นฐานและการสร้างความเป็นธรรมให้กับทุกคน การเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยช่วยให้บุคคลเข้าใจและเห็นคุณค่าในสิ่งเหล่านี้ และสามารถทำงานเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม การเรียนรู้และเข้าใจประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งและเป็นธรรมมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ช่วยเสริมสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคม

และข้อดีของหนังสือเล่มนี้ การเรียนรัฐธรรมนูญนอกห้องเรียน การเรียนรัฐธรรมนูญนอกห้องเรียนช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในบริบทจริงและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งมีข้อดีหลายประการ ได้แก่

1. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: การเรียนนอกห้องเรียนช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การเล่นบทบาทสมมติ และการเยี่ยมชมสถานที่ ซึ่งช่วยให้พวกเขาเข้าใจแนวคิดทางรัฐธรรมนูญได้ดีขึ้น

2. การเรียนรู้แบบบูรณาการ: การเรียนนอกห้องเรียนช่วยให้นักเรียนได้เชื่อมโยงแนวคิดทางรัฐธรรมนูญกับประสบการณ์จริงของตนเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขาเข้าใจวิธีการที่รัฐธรรมนูญมีผลต่อชีวิตของตนเองและสังคม

3. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: การเรียนนอกห้องเรียนช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการประเมินข้อมูลและข้อโต้แย้งต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ

4. การพัฒนาทักษะการสื่อสาร: การเรียนนอกห้องเรียนช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการสื่อสารโดยการมีส่วนร่วมในการอภิปรายและการนำเสนอ ซึ่งช่วยให้พวกเขาสามารถแสดงความคิดเห็นและความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การสร้างความตระหนักทางการเมือง: การเรียนนอกห้องเรียนช่วยให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญและบทบาทของตนเองในฐานะพลเมือง ซึ่งช่วยให้พวกเขาเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : เรื่อง “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ”

Book Review: “Implementing Learner-Centered Learning Processes: Practical Skill-Based Teaching and Management”

ปารปริญญา ฤทธิศรไกร
Panparinya Ritthisonkrai
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : panparinya2547@gmail.com

ชื่อหนังสือ : “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ”

ผู้แต่ง : ครูศรีอรุณ เกาสายะพันธุ์

ปีที่ตีพิมพ์ : ตุลาคม 2545

ประเภท : หนังสือทางการศึกษา

บทนำ

ในบทนำของหนังสือ ผู้แต่งอธิบายแนวคิดพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงจากวิธีการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การสอนที่ให้ความสำคัญกับ

ผู้เรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการสอนแบบทักษะปฏิบัติซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะการทำงานจริงของนักเรียนและการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

หนังสือ "การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ" มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากรูปแบบที่ครูเป็นศูนย์กลางมาสู่การให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก ในยุคที่ข้อมูลและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนต้องการทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงและการทำงานได้ การเรียนรู้แบบนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการรับข้อมูลจากครู แต่ยังรวมถึงการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น บทนำของหนังสือยังเน้นถึงความสำคัญของการสอนแบบทักษะปฏิบัติที่สามารถฝึกฝนผู้เรียนให้มีความมั่นใจและพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์จริง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้นักเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน

สารัตถะของหนังสือ

บทที่ 1 การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทนี้อธิบายหลักการของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยเพิ่มความรับผิดชอบของนักเรียนและกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

1. การมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้น นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากเนื้อหาถูกออกแบบให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียน ทำให้พวกเขามีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ตามจังหวะของตนเองและเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

3. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การให้โอกาสนักเรียนในการเลือกและตัดสินใจช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

บทที่ 2 การสอนแบบทักษะปฏิบัติ

บทนี้มุ่งเน้นที่การสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง โดยอธิบายถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักเรียน เช่น การเรียนรู้โดยการทำ การใช้กรณีศึกษา และการทำโครงการ การสอนแบบทักษะปฏิบัติช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

1. การเรียนรู้โดยการทำ การให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกฝนและทดลองทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การทดลองในห้องปฏิบัติการ การทำโปรเจกต์ หรือการจำลองสถานการณ์จริง

2. การใช้กรณีศึกษา การนำกรณีศึกษา (Case Studies) มาใช้ในการสอนช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับความเป็นจริง ทำให้พวกเขาเรียนรู้การแก้ปัญหาในบริบทที่เป็นจริง

3. การจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะ การออกแบบกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะเฉพาะ เช่น การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร การวางแผน และการตัดสินใจ

บทที่ 3 การจัดการกระบวนการเรียนรู้

บทนี้เกี่ยวข้องกับการจัดการและการบริหารกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการวางแผนการสอน, การจัดการเวลา และการใช้ทรัพยากรในการสอน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา

1.การวางแผนการสอน การวางแผนการสอนที่ดีต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ วิธีการสอน และการประเมินผล การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครบถ้วน

2.การจัดการเวลา การจัดการเวลาที่มีประสิทธิภาพช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น การใช้เวลาที่มีอย่างคุ้มค่าและการกำหนดเวลาให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมแต่ละประเภทช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

3.การใช้ทรัพยากร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สื่อการสอน เครื่องมือการเรียนรู้ และเทคโนโลยีช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และทำให้การสอนมีความหลากหลายและน่าสนใจ

บทที่ 4 การประเมินผลและการปรับปรุง

บทนี้กล่าวถึงวิธีการประเมินผลการเรียนรู้และการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน การประเมินการสอนของครู และการรับข้อเสนอแนะแต่ละส่วน การปรับปรุงตามผลการประเมินช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน การใช้แบบทดสอบ งานที่ส่งมอบ และการสังเกตเพื่อประเมินความเข้าใจและทักษะที่นักเรียนได้รับ

2. การประเมินการสอนของครู การขอข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียน, การตรวจสอบแผนการสอน, และการใช้ความคิดเห็นจากผู้เรียนเพื่อปรับปรุงการสอน

3. การปรับปรุงตามผลการประเมิน การวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนในการสอนและการเรียนรู้ และการปรับปรุงวิธีการสอนและกระบวนการเรียนรู้ตามผลการประเมิน

การวิเคราะห์หนังสือ

แนวคิดหลักของหนังสือ

แนวคิดหลักของหนังสือ “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ" คือการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอนให้เน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น แทนที่จะเป็นครูที่ควบคุมและถ่ายทอดความรู้ทั้งหมด แนวคิดนี้เน้นว่าผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง หนังสือเสนอว่าการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงและพัฒนาทักษะที่สามารถ

นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้ยังถูกเน้นว่าต้องมีการวางแผนที่ดี การจัดการเวลาและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการสอนอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน โดยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือการมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน การสอนแบบทักษะปฏิบัติ ได้แก่ การเน้นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ และการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

เนื้อหาหลักของหนังสือ

เนื้อหาหลักของหนังสือ “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ" มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากการที่ครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก หนังสือแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับบทบาทของครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว เนื้อหายังครอบคลุมถึงการสอนแบบทักษะปฏิบัติ ที่เน้นการฝึกฝนและการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและการดำเนินชีวิต การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในหนังสือถูกเน้นย้ำถึงความสำคัญของการวางแผนการสอน การจัดการเวลา และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเนื้อหาทั้งหมดถูกเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เทคนิคการสอน ได้แก่ การใช้กลยุทธ์และวิธีการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและการประเมินผล ได้แก่ การประเมินผลการเรียนรู้และการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ตามผลการประเมิน

บทบาทหลักของหนังสือ

หนังสือ "การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ" แม้จะไม่ใช่นิยายที่มีตัวละครแบบเรื่องแต่ง แต่หากวิเคราะห์จากมุมมองการศึกษาหรือเชิงเปรียบเทียบ ตัวละครหลักที่สามารถมองเห็นได้คือ "ครู" และ "ผู้เรียน" ในฐานะตัวแทนของบทบาทต่าง ๆ ที่ปรากฏในกระบวนการเรียนรู้

ครู : ในหนังสือเล่มนี้ ครูถูกนำเสนอในบทบาทใหม่ที่เป็นมากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุน และผู้ที่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ ครูต้องปรับตัวจากการเป็นผู้นำในห้องเรียนไปสู่การเป็นผู้ร่วมทางในการเรียนรู้ของนักเรียน

ผู้เรียน : ผู้เรียนถูกมองว่าเป็นตัวละครที่มีศักยภาพในการกำหนดเส้นทางการเรียนรู้ของตนเอง เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเอง และมีบทบาทในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย แนวคิดหลักของหนังสือเน้นการให้ผู้เรียนมีอิสระและส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการเรียนรู้

ธีมหลักของหนังสือคือการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ที่ต้องการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ และส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคสมัยใหม่ ทั้งครูและผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์การเรียนรู้นี้ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ได้แก่ ตัวอย่างครูและนักเรียนในกรณีศึกษาที่นำเสนอในหนังสือ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดต่าง ๆ การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นอิสระและมุ่งเน้นผู้เรียน การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะปฏิบัติ และการจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

การใช้ภาษาและสไตล์

สไตล์การเขียน

หนังสือ "การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ" ใช้ภาษาที่มีความชัดเจนและตรงประเด็น เนื้อหาถูกนำเสนอในรูปแบบที่เป็นวิชาการแต่สามารถเข้าใจได้ง่าย โดยผู้เขียนเลือกใช้คำศัพท์และสำนวนที่สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาและการสอน การใช้ภาษามีความเป็นมิตรและเชิญชวนให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ตัวอย่างและกรณีศึกษาที่ถูกนำเสนอถูกอธิบายอย่างละเอียดด้วยภาษาที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงแนวคิดกับการปฏิบัติจริงได้ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังใช้ภาษาเพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่สื่อถึงการพัฒนาทักษะและการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสำหรับความท้าทายในโลกยุคใหม่

โดยรวมแล้ว ภาษาในหนังสือเล่มนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้สื่อสารกับผู้อ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการให้ความรู้และการสร้างแรงบันดาลใจ คือ การเขียนที่ชัดเจนและตรงไปตรงมา เน้นการอธิบายแนวคิดและวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้จริง การใช้ภาษาและศัพท์ที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และเน้นการสื่อสารที่เป็นระบบและมีการจัดระเบียบอย่างดี เพื่อให้ง่ายต่อการติดตามและเข้าใจ

บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

บริบททางประวัติศาสตร์:

บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีรากฐานมาจากการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาทั่วโลก ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางการศึกษาสมัยใหม่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 การปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศเกิดขึ้นจากความต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการสอนแบบท่องจำและการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียนเริ่มถูกท้าทายจากแนวคิดที่เชื่อว่าผู้เรียนควรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเตรียมความพร้อมสำหรับโลกที่มีความซับซ้อนและต้องการทักษะที่

สามารถปรับตัวได้ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ยังสะท้อนถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมและวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการเลือกและกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในแนวทางการศึกษาในยุคปัจจุบันที่เน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาวิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริงและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ บริบททางวัฒนธรรมและการปรับใช้แนวคิดในการสอนในบริบทที่แตกต่าง เช่น วัฒนธรรมการศึกษาในประเทศต่างๆ

บทวิจารณ์

หนังสือ "การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การสอนแบบทักษะปฏิบัติและการจัดการ" มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากการเน้นครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน รวมถึงการพัฒนาทักษะปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หนังสือยังอธิบายถึงวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่น การวางแผนการสอน การจัดการเวลา และการใช้ทรัพยากรในการเรียนรู้ การประเมินผลและการปรับปรุงกระบวนการสอนตามผลการประเมินนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับผู้ที่สนใจพัฒนาการเรียนการสอนในบริบทต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

1. หนังสือให้ความรู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ประโยชน์จากการใช้วิธีการสอนที่มุ่งเน้นทักษะปฏิบัติและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ
3. การปรับใช้แนวคิดเหล่านี้สามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ในระดับต่าง ๆ

บทสรุป

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวก และสนับสนุนผู้เรียนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการนี้จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม สืบค้นข้อมูล และพัฒนาการเรียนรู้ในรูปแบบที่ตอบสนองความสนใจและความต้องการเฉพาะตัวของตนเอง

การสอนแบบทักษะปฏิบัติเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและการทำงาน เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะเน้นการลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าการท่องจำ ผู้เรียนจะได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมที่ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวางแผนอย่างรอบคอบโดยครูจะต้องพิจารณาความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างรอบด้าน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่

เหมาะสม ครูต้องออกแบบการสอนให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูยังต้องออกแบบวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้สามารถวัดผลการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ทิศนา แขมมณี. (2554). **ศิลปะการสอน: รูปแบบและกลยุทธ์การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ**(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2549).**การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาของโลกยุคใหม่

Book Review: “Informal Education: The Education of the Modern World”

ขวัญศิริ คงเฉลิมใจ
Khwansiri Kongchalermjai
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
เกรียงไกร พินยารัก
มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
วีรชัย กำธร
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
[1]Corresponding author, e-mail : khwansirie@gmail.com

ผู้เขียน/เรียบเรียง : ทวีป อภิสิทธิ์

ปีที่พิมพ์ : 2554

สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนหน้า : 616 หน้า

บทนำ

การศึกษาตามอัธยาศัยที่เปรียบเสมือนคลื่นลูกแรกทางการศึกษา เป็น การศึกษาที่เกิดขึ้นก่อนการศึกษาใด ๆ แต่ถูกคลื่นลูกใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังคือ การศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ มาแรงจนกลบความดังของคลื่น ลูกแรกทำให้ชาวโลกเกือบจะลืมไปว่า ก่อนที่การศึกษาในระบบ และ

การศึกษา นอกระบบจะเป็นที่รู้จักของชาวโลกอย่างกว้างขวางเช่นปัจจุบันนี้นั้น มีการศึกษา ตามอัธยาศัย เกิดขึ้นมาก่อนกาลเวลาล่วงเลยมาถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ทุกประเทศ ทั่วโลกต่างเร่งฟื้นฟู บูรณะและพัฒนาประเทศของตนให้เจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบกับจำนวนพลเมืองของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น สาเหตุให้เกิดปัญหา ต่าง ๆ ตามมาอีกมาก โดยเฉพาะปัญหาเรื่องความไม่ทั่วถึงของการจัดการศึกษา ในระบบโรงเรียนให้แก่พลเมืองของแต่ละประเทศ รัฐบาลของทุกประเทศและ นักการศึกษาทั่วโลกจึงหันมา ให้ความสนใจเรื่องการศึกษานอกระบบอย่างจริงจัง ทำให้การศึกษานอกระบบเริ่มเป็นที่รู้จักและเข้ามามี บทบาทสำคัญในการแก้ ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ไม่ทั่วถึง ให้สามารถจัด การศึกษา ตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของชาวโลกได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2507 องค์การสหประชาชาติได้จุดประกายความคิด เรื่องการศึกษาตลอด ชีวิตขึ้นเป็นครั้งแรกในการประชุมนานาชาติเรื่อง “The Third International Committee for Facilitating Adult Education" ต่อจากนั้นรัฐบาลและนักการศึกษาของแต่ละประเทศจึงเริ่มให้ความ สนใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตมากยิ่งขึ้น มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “Lifelong Education” มากขึ้น เรื่อย ๆ ทยอยออกมาให้ความกระจ่างชัดเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต

แนวคิดที่ปรากฏในหนังสือ

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้คำ นิยามการศึกษาในระบบไว้ในหมวด 3 ระบบการศึกษา มาตรา 15 (3) ดังนี้ การศึกษาในระบบ เป็น การศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของ การสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน” ซึ่งตรงกับความหมายของการศึกษาในระบบที่ ปรากฏในหนังสือคัมภีร์ กศน. ที่หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตลอดชีวิต สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ นิยามความหมายของการศึกษาในระบบ ไว้ ดังนี้

การศึกษาในระบบ (Formal Education) คือ การศึกษาที่กำหนด จุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมิน ผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่ แน่นอน

การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบ และระบบแบบแผน ชัดเจน มีการกำหนด วัตถุประสงค์หลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน การวัด ผลและการประเมินผลที่แน่นอน การศึกษาใน ระบบของไทยประกอบด้วย การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาขั้นอุดมศึกษา โดยการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยัง แบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายยังแบ่งออกเป็นประเภทสามัญศึกษา

และประเภทอาชีวศึกษาอีกด้วย ส่วน การศึกษาชั้นอุดมศึกษานั้น แบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก (คัมภีร์ กศน. 2552)

รายงานการสัมมนาการศึกษานอกโรงเรียน ที่จัดโดยกระทรวง ศึกษาธิการ เมื่อปี 2517 ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาในระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง การศึกษาที่มีระบบมาตรฐานแน่นอน มีหลักสูตรของแต่ละระดับชั้น มีการกำหนดอายุและพื้นฐานความสามารถของผู้เรียน มีการให้ประกาศนียบัตรการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาที่มีมาก่อน แต่ไม่เป็นที่รู้จักผู้ที่ริเริ่มทำอะไรแล้วประสบผลสำเร็จมาก่อนเป็นคนแรก ๆ แต่กลับไม่มี ชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป หรือพี่น้องท้องเดียวกัน พี่เกิดก่อน น้องเกิด มาภายหลัง แต่น้องกลับประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตสูง มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในสังคมอย่างกว้างขวางกว่า พี่ที่เกิดมาก่อนแต่วิถีชีวิต ราบเรียบไม่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในสังคมกว้างขวางเหมือนน้อง เช่นนี้ ก็มีให้เราเห็นได้มากรายในสังคมปัจจุบัน

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ความสำคัญ

การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่ทุกคนรู้จักดี เพราะคนส่วนใหญ่เกือบ ทุกคนจะต้องผ่านการศึกษาโนระบบมาแล้วอย่างน้อยที่สุดก็ในขวงของการศึกษา

กลยุทธ์ (Strategies)

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนเวลาและสถานที่เรียนได้ตามความสะดวก การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมผู้เรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจและความต้องการส่วนตัวการเรียนรู้แบบร่วมมือสนับสนุนการทำงานกลุ่มและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีนำเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้การประเมินผลแบบต่อเนื่องใช้การประเมินผลที่หลากหลายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงได้ตลอดเวลากลยุทธ์เหล่านี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

ลักษณะของการจัดการเรียน

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: เน้นการให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง

ความยืดหยุ่น: มีความยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ และรูปแบบการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสะดวก

การเรียนรู้แบบโต้ตอบ: ส่งเสริมการสนทนาและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์

การเรียนรู้จากประสบการณ์: ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการทำจริง เช่น การทำโปรเจกต์หรือการฝึกงาน

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ: นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมการเรียนรู้ เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้

การประเมินผลที่หลากหลาย: ใช้การประเมินที่หลากหลายรูปแบบ ไม่เพียงแค่การสอบเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าในกระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการในยุคดิจิทัล

แนวทางการจัดการเรียนรู (Active Learning)

"การศึกษาตามอัธยาศัย" ในโลกยุคใหม่มีดังนี้

การเรียนรู้แบบส่วนตัว: ให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและเนื้อหาที่สนใจ เพื่อสร้างความรับผิดชอบในการเรียนรู้

การใช้เทคโนโลยี: ประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเข้าถึงข้อมูลและสร้างการมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบประสบการณ์: ส่งเสริมกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถลงมือทำจริง เช่น โครงการหรือการฝึกงาน

การเรียนรู้ร่วมกัน: สนับสนุนการทำงานกลุ่มและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อเพิ่มมุมมองและความเข้าใจ

การประเมินผลแบบต่อเนื่อง: ใช้การประเมินที่หลากหลาย เช่น ฟีดแบ็กหรือการทำพอร์ตโฟลิโอเพื่อติดตามพัฒนาการของผู้เรียน

แนวทางเหล่านี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและตอบโจทย์ความต้องการในยุคปัจจุบัน)

ประสบการณสำคัญกับกิจกรรมการเรียนรู้ความสำคัญ

ประสบการณ์สำคัญกับกิจกรรมเรียนรู้ใน "การศึกษาตามอัธยาศัย" รวมถึงการลงมือทำ: กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น การทำโปรเจกต์หรือการฝึกงาน ช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งการทำงานกลุ่ม: กิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีมการใช้เทคโนโลยี: การเข้าถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์และการสร้างสื่อดิจิทัล ช่วยเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด: กิจกรรมที่เน้นการทดลองและปรับปรุง ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้จากประสบการณ์การสะท้อนความคิด: การทำบันทึกหรือการอภิปรายหลังจากกิจกรรม ช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนและเข้าใจสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ในยุคใหม่

องคประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้เรียน: เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ มีความสนใจและเป้าหมายเฉพาะ

เนื้อหาการศึกษา: ควรมีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้

วิธีการสอน: ใช้เทคนิคที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การทำงานกลุ่ม และการใช้เทคโนโลยี

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้: ต้องมีความยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนที่สะดวกสบายหรือการเรียนออนไลน์

การประเมินผล: ควรมีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงได้

กลยุทธสำคัญในการสรางบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้

กลยุทธ์สำคัญในการสร้างบรรยากาศสนับสนุนการเรียนรู้ใน "การศึกษาตามอัธยาศัย" มีดังนี้

1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม
2. การสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่เอื้อต่อการสำรวจ
3. การใช้เทคโนโลยีสนับสนุน
4. การประเมินผลแบบเชิงบวก
5. การสนับสนุนการเรียนรู้แบบโต้ตอบ

บทวิจารณ

บทวิจารณ์เกี่ยวกับ "การศึกษาตามอัธยาศัย" ในการศึกษาของโลกยุคใหม่เน้นที่ความสำคัญของการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

ความยืดหยุ่น: แนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามจังหวะและวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น

การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความสนใจ: ผู้เรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจและเป้าหมายส่วนตัว ซึ่งช่วยเพิ่มความมีส่วนร่วม

การใช้เทคโนโลยี: การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ทำให้การเรียนรู้เข้าถึงง่ายและหลากหลายรูปแบบ

จุดควรพัฒนาของหนังสือและขอเสนอแนะ

จุดควรพัฒนาของหนังสือ "การศึกษาตามอัธยาศัย" รวมถึง:ความชัดเจนในกรอบแนวคิด: ควรมีการกำหนดกรอบและหลักการที่ชัดเจนเพื่อช่วยผู้เรียนไม่ให้สับสนในกระบวนการเรียนรู้การสนับสนุนการจัดการเวลา: แนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการจัดการเวลาให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการได้ดีขึ้นการ

ประเมินผลที่เหมาะสม: ควรมีการเสนอวิธีการประเมินที่หลากหลายและมีมาตรฐาน เพื่อให้สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างแม่นยำ

ข้อเสนอแนะ

การสร้างชุมชนการเรียนรู้: ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายหรือชุมชนที่ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้กันได้

การอบรมครูผู้สอน: จัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ครูสามารถสนับสนุนผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำเทคโนโลยีมาช่วย: แนะนำแพลตฟอร์มออนไลน์ที่สามารถใช้เพื่อการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและเข้าถึงง่ายการพัฒนาเหล่านี้สามารถช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและคุณภาพในการศึกษาตามอัธยาศัยได้มากยิ่งขึ้น

บทสรุป

การศึกษาตามอัธยาศัยมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ให้ทันสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในโลกยุคใหม่ แต่ยังคงต้องพัฒนาและปรับปรุงด้านโครงสร้างและการสนับสนุนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด หนังสือเลมนี้อาจจะมีข่อบกพรองทางตัวหนังสือและเนื้อหาเล็กน่อย แต่โดยรวมถือวาถูกตอง

บรรณานุกรม

http://www.ndmi.or.th/.
http://www.nfe.go.th.
http://www.nfe.go.th./bkk2/-bkk4/.
http://www.onec.go.th/.
http://www.panteethai.com/..
http://www.rta.mi.th.
www.th.wikipedia.org/wiki/..
http://www.th.wikipedia.org/wiki/สวนสาธารณะ.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : จับประเด็นพาที เรื่องย่อ สาระสำคัญภาษาพาที

Book Review: “Capturing the Main Points: A Synopsis and Essential Content of Phasa Patee”

พายุ โนนแก้ว

Payoo Nankaew

พนมนคร มีราคา

พระมหาเกรียงไกร สิริวฑฺฒโน

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ในด้านความสอดคลองกับการนำมาใช้สอนผู้เรียนระดับชนี้ประถมศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ผลการ ศึกษาพบว่าเนื้อหาและกิจกรรมมีความสอดคล้องครอบคลุมทั้ง 4 ข้อคือ (1) มีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม (2) มีทักษะการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 2 (3) มีสุขภาวะที่ดี (4) มีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาเป็นครั้งแรกในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทำให้การจัดการศึกษาของประเทศไทยเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือมีการใช้หลักสูตรที่เรียกว่า "พิกัดสำหรับการศึกษา ร.ศ.111" ซึ่ง จิตรา ทองเกิด (2546, น. 113) กล่าวว่า "พิกัดสำหรับการศึกษา ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) นับเป็นหลักสูตรที่มีระเบียบแบบแผนฉบับแรกที่กระทรวงธรรมการประกาศใช้ในโรงเรียนมูลสามัญเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ร.ศ. 111"

หลังจากนั้น จึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรอีกหลายฉบับและในรัชสมัยของพระองค์ก็ยังทรงริเริ่มให้มีการ จัดทำโครงการการศึกษาชาติ" ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น "แผนการศึกษาแห่งชาติ" ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา แผนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดเป็นแผนงานหลักที่ช่วยให้การจัดการศึกษาของชาติมีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" มีความเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่กับ "แผนการศึกษาแห่งชาติ" และ "หลักสูตร' เนื่องจากเมื่อมีการปรับเปลี่ยนแผนพัฒนาฯ ฉบับต่าง ๆ ย่อมนำไปสู่การปรับแผนการศึกษาแห่งชาติและปรับหลักสูตรต่อเนื่องกันไป และสิ่งที่จะต้องปรับต่อมาคือ "แบบเรียน" หรือที่ภายหลังเรียกว่าหนังสือเรียน" นับเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และได้นำคุณธรรมคำสอนที่สอดแทรกในหนังสือเรียนมาปรับประยุกต์ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมแต่ละยุคสมัยได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหนังสือเรียนให้เหมาะสมตามยุคสมัยโดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งหมายถึงต้องสอดคล้องกับแผนการ ศึกษาชาติอันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับด้วย เมื่อพิจารณาแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองแล้ว ก็ได้เห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดด้านต่างๆในการพัฒนาประเทศไทย ดังที่กล่าวว่า คุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่อง องค์ความรู้ทักษะและทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูง ที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนาโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ภายใน สิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สิบสอง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบร้ายแรงต่อ คุณภาพชีวิตประชาชน ในขณะที่การบริหาร จัดการภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใสและมีปัญหาคอร์รัปชันเป็นวงกว้าง จึงส่งผลให้การผลักดันขับเคลื่อนการ พัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง (สำนักนายกรัฐมนตรีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, น. 1)

การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหากิจกรรมของหนังสือเรียนภาษาไทย “ภาษาพาที” สำหรับนักเรียนในระดับการศึกษาประถมศึกษาเพื่อค้นหาความสอดคล้องกับเป้าหมายยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง โดยเนื้อหาที่ศึกษาได้บ่งชี้ว่า หนังสือเรียนและกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 สุขภาวะที่ดี และใคร่ครวญมิติต่างๆไว้ในสานักค่านิยมที่สำคัญต่อสังคมไทย, ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีตามระเบียบสังคม, ทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและมีสุขภาพและสภาพแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้ การศึกษายังสะท้อนถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการการศึกษาไทยผ่านหลักสูตร

ต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีต โดยแสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้เริ่มต้นการปฏิรูปการศึกษาผ่านการใช้หลักสูตรที่ระบบและตามมาแบบแผนที่ต่างๆ อย่างเป็นทางการ จนกระทั่งเกิด “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ในปี พ.ศ. 2503 ทั้งนี้หนังสือเรียน “ภาษาพาที” ถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กๆ เหล่านี้สามารถนำความรู้ไปใช้และพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อบทบาทในสังคมได้อย่างมีสมรรถนะ การพัฒนาหรือปรับปรุงหนังสือเรียนให้สอดคล้องและทันสมัยตามแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทย เช่น การพัฒนาความรู้ ทักษะและทัศนคติให้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกในศกตวรรษที่ 21 รวมถึงทำให้การบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับ 11 วินาที

หนังสือเรียนภาษาไทย “ภาษาพาที” สำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาถือเป็นสื่อการเรียนรู้สำคัญที่มีศักยภาพในการบ่มเพาะองค์ความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและกิจกรรมใน “ภาษาพาที” ในมิติของความสอดคล้องกับเป้าหมายภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ แห่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือดังกล่าวสามารถตอบสนองยุทธศาสตร์ได้ครบถ้วน ทั้งในด้านการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีตามบรรทัดฐานสังคม การบ่มเพาะทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 การสร้างสุขภาวะที่ดี และการหนุนเสริมสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็ง ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปและปรับปรุงการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการใช้ “พิกัดสำหรับการศึกษา ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435)” ซึ่งถือเป็นหลักสูตรที่มีระเบียบแบบแผนฉบับแรก ก่อนจะพัฒนามาสู่ “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 และเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาตามบริบทสังคมและความต้องการของประเทศ ทั้งนี้ เนื้อหาในหลักสูตรและหนังสือเรียนมักถูกปรับเปลี่ยนตาม “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ที่เชื่อมโยงกับ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์เป็นลูกโซ่ระหว่างนโยบายการพัฒนาชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร และสุดท้ายคือหนังสือเรียน สิ่งเหล่านี้เมื่อได้รับการออกแบบให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่รัฐกำหนด ย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและคุณธรรม

อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองยังได้ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคและข้อจำกัดในการพัฒนาคุณภาพคนไทย ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตลอดจนปัญหาสังคมที่ขาดความเท่าเทียมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม การปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย “ภาษาพาที” ให้เท่าทันกับโจทย์ใหญ่ของประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และรู้รับผิดชอบต่อสังคม เมื่อผู้เรียนมีรากฐานความรู้และคุณธรรมที่แน่นแฟ้น ก็จะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

บทสรุป

สรุปได้ว่า วัยประถมศึกษานับเป็นช่วงเวลาสำคัญของพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาของเด็ก โดยพื้นฐานทางกายภาพและสภาพจิตใจทำให้เด็กสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลและเริ่มเข้าใจแนวคิดเชิงนามธรรมเบื้องต้นได้ จึงเป็นพื้นฐานที่เอื้อให้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ในช่วงวัยนี้จึงควรออกแบบให้เด็กได้พัฒนาทักษะภาษาอย่างเข้มข้น ควบคู่กับการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ รวมถึงการปฏิบัติจริง เพื่อปลูกฝังให้เกิดความเข้าใจที่ยั่งยืนและสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้

เมื่อเด็กมีรากฐานด้านภาษาและการคิดวิเคราะห์ที่แข็งแรง ความรู้ที่ได้รับจึงเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์แห่งการเรียนรู้ที่พร้อมจะงอกเงยไปสู่ทักษะและความสามารถที่ซับซ้อนขึ้นในอนาคต การอ่านเขียน รวมถึงการใช้ภาษาในการสื่อสารในระดับต่าง ๆ จึงเป็นก้าวแรกที่สำคัญสำหรับการพัฒนาศักยภาพของเด็กให้กลายเป็นบุคคลที่สามารถคิดเป็น ทำเป็น และรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างเต็มที่เมื่อเจริญวัยขึ้น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการฝึกฝนทักษะเหล่านี้ จึงมีความสำคัญต่อคุณภาพของการศึกษาและอนาคตของสังคมโดยรวม

บรรณานุกรม

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560–2564.** กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

อดุลย์ วังศรีคูณ. (2557). **การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา.** มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(1), 1–17.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : ครูแท้แพ้ไม่เป็น : เทคนิคและกำลังใจเพื่อครูมือใหม่ถึงครูวัยเก๋า

Book Review: “True Teachers Never Fail: Techniques and Encouragement for Both New and Veteran Teachers”

เสาวณีย์ คงจิ๋ว
Saowanee Kongjiw
พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ
พระครูวินัยธร สุขุม สุขวฑฺโก
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

ผู้เขียน/เรียบเรียง : เรฟ เอสควิท
ปีที่พิมพ์ : 2559
สถานที่พิมพ์ : สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)
จำนวนหน้า : 400 หน้า
ISBN : 978-616-235-260-7

บทนำ

หนังสือเล่มนี้เป็นถึงขนาดที่หนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ยกให้เป็นหนังสือปลุกกระแสการปฏิรูปวิธีการจัดการศึกษาของเด็ก ๆ ในสหรัฐอเมริกาและกลายเป็นหนังสือ Bestseller ในปี 2007 ซึ่ง

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีจัดพิมพ์ขึ้น และด้วยความเชื่อที่ว่าครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการยกระดับการเรียนรู้ล่าสุดสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) จึงได้แปลและจัดพิมพ์หนังสือ Real Talk for Real Teacher :Advice for Teachers form Rookies to Veterans โดยใช้ชื่อภาษาไทยว่าครูแท้แพ้ไม่เป็น: เทคนิคและกำลังใจเพื่อครูมือใหม่ถึงครูวัยเก๋าอีกครั้งหนึ่งหนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นจากประสบการณ์การเป็นครูนานกว่า30ปีของครูเรฟเอสควิทคนเดิมครูเรฟเป็นครูประจำชั้นห้อง 56 ของโรงเรียนประถมศึกษาโฮบาร์ตนักเรียนส่วนใหญ่ที่นั่นเป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีฐานะยากจนมาจากครอบครัวที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่หนึ่งและมีปัญหาชีวิตมากมายในนครลอสแอนเจลีส ครูเรฟได้รับความชื่นชมอย่างกว้างขวางว่าเป็นครูที่ทุ่มเทชีวิตเพื่อพัฒนาความรู้และสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่ลูกศิษย์โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมการสร้างบุคลิกภาพและทักษะการดำเนินชีวิตแก่เด็กๆผ่านศิลปะดนตรีและวรรณกรรมกิจกรรมนอกหลักสูตรที่สร้างสรรค์มากมายของเขาพิสูจน์ว่าเด็กๆ เรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อพวกเขาสนุกสนานนักเรียนของเรฟไม่เพียงทำคะแนนสอบได้ยอดเยี่ยมแต่พวกเขายังเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบการแก้ปัญหาความมีน้ำใจการทำงานร่วมกันการอดทนรอคอยการเป็นผู้ให้และทักษะชีวิตอื่นๆจากกิจกรรมต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดแสดงละครเชกสเปียร์ประจำปีที่สร้างชื่อเสียงไปทั่วโลก

สารัตถะหนังสือ

การเป็นครูที่ไม่ยอมแพ้ กล่าวคือหนังสือเน้นว่าการเป็นครูที่ดีต้องมีจิตวิญญาณของการต่อสู้ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคที่พบในหน้าที่การงานซึ่งครูที่มีความตั้งใจจะพยายามพัฒนาตัวเองและนักเรียนอยู่เสมอการสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนครูไม่เพียงแค่สอนเนื้อหาวิชาการแต่ต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างแรงบันดาลใจและกำลังใจให้กับนักเรียนเทคนิคการสอนและการจัดการห้องเรียนหนังสือให้เทคนิคและแนวทางปฏิบัติเพื่อจัดการห้องเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและวิธีสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้การปรับตัวของครูในยุคใหม่:ในยุคที่เทคโนโลยีและโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วครู ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้เพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของนักเรียนหนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับครูทุกระดับประสบการณ์เป็นการให้แรงบันดาลใจและแนวทางที่ใช้ได้จริงเพื่อช่วยให้ครูทุกคนก้าวข้ามความยากลำบากและประสบความสำเร็จในหน้าที่

ความหมายของการจัดการ

ความมุ่งมั่นส่งเสริมให้ครูมีจิตวิญญาณที่ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นใน การสอน การสนับสนุนและสร้างแรงบันดาลใจครูควรเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน ผ่านการสอนที่มีความหมายและการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้การพัฒนา อย่างต่อเนื่องเน้นการพัฒนาทักษะและ ความรู้

ของครู เพื่อให้สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันเทคนิคและวิธีการสอนเสนอเทคนิคในการจัดการห้องเรียนและการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยให้ครูสามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ:ในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทาย การทำหน้าที่ครูต้องใช้พลังใจมากแนวคิดนี้จึงสำคัญในการช่วยให้ครูสามารถ เผชิญหน้ากับปัญหาโดยไม่ยอมแพ้และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

2. การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา: เมื่อครูมีแรงบันดาลใจและเทคนิคในการสอนที่ดีจะสามารถช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน ส่งผลต่อความสำเร็จของนักเรียน และระบบการศึกษาโดยรวม

3. การเตรียมความพร้อมให้ครูมือใหม่: แนวคิดนี้สำคัญมากสำหรับครูมือใหม่ที่ยัง ขาดประสบการณ์ ช่วยให้พวกเขามีความมั่นใจและเตรียมพร้อมในการเริ่มต้นอาชีพ ครูด้วยทัศนคติที่ดีและเครื่องมือที่เหมาะสม

4. การส่งต่อแรงบันดาลใจให้ครูวัยเก๋า: สำหรับครูที่มีประสบการณ์ แนวคิดนี้ช่วย เสริมกำลังใจให้พวกเขามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และไม่หยุด นิ่งในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้

๕5 การปรับตัวในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง: แนวคิดนี้สำคัญในการเตรียมครูให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนา เทคโนโลยีที่ส่งผลต่อวิธีการสอนและการเรียนรู้

กลยุทธ์ (Strategies) กลยุทธ์สำคัญที่ถูกออกแบบมาเพื่อช่วยครูในการพัฒนาตัวเองและรับมือกับความ ท้าทายในอาชีพโดยกลยุทธ์เหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างความมั่นใจในการสอนการ แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและการเป็นครูที่ประสบความสำเร็จในทุกช่วงของ การทำงานกลยุทธ์การปรับตัวเทคนิคในการจัดการห้องเรียนให้มีระเบียบและมี บรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้กลยุทธ์การพัฒนาตนเองครูควรเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทักษะการสอนหรือการเพิ่มพูนความรู้ในเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลยุทธ์การสร้างแรงบันดาลใจครูต้องมีบทบาทใน การเป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนกลยุทธ์การจัดการความเครียดเน้นการดูแล สุขภาพจิตและร่างกายของครูเองการรู้จักจัดการกับความเครียดและความกดดัน ลักษณะของการจัดการเรียน

1. การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม actively ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ: การเชื่อมโยงเนื้อหาจากหลายวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้นักเรียนเห็นภาพรวมและความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในวิชาต่าง ๆ

3. การใช้เทคโนโลยีในการสอน: การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสอน เช่น การใช้ สื่อดิจิทัล สื่อการสอนออนไลน์หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน

4. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นบวก: ครูควรสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และเป็นมิตร ช่วยให้เด็กกล้าถามและแสดงออกความคิดเห็นโดยไม่รู้สึกกดดัน

5. การจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น: ครูต้องสามารถปรับเปลี่ยนแผนการสอนตาม ความต้องการและความสนใจของนักเรียน รวมถึงการตอบสนองต่อ ความแตกต่างใน ระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

6. การใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ: ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

แนวทางการจัดการเรียนรู (Active Learning)

ครูแท้แพ้ไม่เป็น เทคนิคและกำลังใจเพื่อครูมือใหม่ถึงครูวัยเก๋า"* มีการแนะนำ * แนวทางการจัดการเรียนรู้* ที่มุ่งเน้นให้ครูสามารถสร้างสรรค์การเรียนการสอนที่มี ประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ เชิงบวกกับนักเรียน ดังนี้:

1. การเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning)
2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)
3. การบูรณาการวิชาการ (Integrated Learning)
4. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ (Technology-Enhanced Learning)
5. การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Experiential Learning)

ประสบการณสำคัญกับกิจกรรมการเรียนรู้ความสำคัญ การนำเหตุการณ์หรือปัญหาจากชีวิตประจำวันมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้ นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนในห้องเรียนและชีวิตจริงและการให้ผู้เรียนได้ลง มือทำและสัมผัสประสบการณ์จริง เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ครูควรออกแบบกิจกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติและเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริงเช่นการทดลองในวิชาวิทยาศาสตร์การแก้โจทย์ปัญหาในวิชาคณิตศาสตร์หรอการทำโครงงานในกลุ่มและนักเรียนแต่ละคนมักมีประสบการณ์และพื้นฐานที่แตกต่างกันการออกแบบกิจกรรมการ เรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสามารถเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้ประสบการณีส่วนตัวในการเรียนรู้และ แลกเปลี่ยนกับเพื่อนร่วมชั้น

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักเรียน โดยองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

1. เป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Objectives)
2. เนื้อหาการเรียนรู้ (Learning Content)
3. วิธีการจัดการเรียนรู้ (Teaching Methods)
4. การใช้สื่อและเทคโนโลยีการเรยี นรู้ (Learning Media & Technology
5. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ (Learning Environment)
6. การจัดการเวลาที่เหมาะสม (Time Management)
7. การประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment & Evaluation)
8. .การสร้างแรงจูงใจ (Motivation)

กลยุทธ์สำคัญในการสรางบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่

1. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน
2. การส่งเสริมความมั่นใจและการเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็น
3. การใช้การเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement)
4. การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้
5. การสนับสนุนการเรยี นรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning)

บทวิจารณ์หนังสือ

จุดเด่นและคณุค่า ได้แก่ หลายประการที่ทำให้เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับครูทุกวัย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งสำหรับการให้กำลังใจและแนวทางการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพเน้นการพัฒนาตนเองของครู หนังสือเล่มนี้มุ่งเน้นไปที่การสร้างความมั่นใจและการพัฒนาศักยภาพของครูในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นครูใหม่หรือครูที่มีประสบการณ์ยาวนาน เทคนิคการสอนที่ใช้ได้จริง หนังสือได้นำเสนอเทคนิคการสอนที่หลากหลายและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ของครู ไม่ว่าจะเป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การเสริมสร้างแรงบันดาลใจและกำลังใจ หนังสือเน้นเรื่องการให้กำลังใจครูในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะครูมือใหม่ที่อาจรู้สึกท้อแท้กับอุปสรรคที่เจอในช่วงแรกของการทำงาน การบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติ การนำตัวอย่างจากประสบการณ์จริงมาประยุกต์กับการสอนช่วยเสริมให้ครูเห็นภาพที่ชัดเจนของการนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้

จุดที่ควรพัฒนาของหนังสือ คือ ขนาดตัวหนังสือที่เล็กเกินไป เพราะอาจจะทำให้มีปัญหาทางสายตาได้ และเนื้อหาดูซับซ้อนเกินไปเวลาอานจะทำให้งง

ข้อเสนอแนะต่อหนังสือ คือ ให้ปรับตัวหนังสือที่ขนาดพอดีไม่อัดกันจนเกินไป และเนื้อหาจะต้องมีความ พอดีเข้าใจงาย อ่านแล้วไม่งง

บทสรุป

เน้นการพัฒนาทักษะและทศันคติของครูโดยมีจุดเด่นในเรื่องเทคนิคการสอนที่ใช้ได้จริง การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนับสนุนการให้กำลังใจและแรงบันดาลใจแก่ครูทุกวัย รวมถึงการบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพที่มีคุณค่า ของหนังสือช่วย ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู การปรับตัวตามสถานการณ์ และการสร้างความสุขในการ ทำงาน สรุปได้ว่าเป็นแนวทางที่มีประโยชน์สำหรับครูในการพัฒนาตนเองและการเรียนการ สอนที่มีคุณภาพ หนังสือเล่มนี้ อาจจะมีขอบกพร่องทางตัวหนังสือและเนื้อ หาเล็กน้อย แต่โดยรวมถือว่า ถูกต้อง

บรรณานุกรม

file:///C:/Users/saowa/Downloads/att.uihYOqBrnInp2Ml4q04whECq2TECU4tVrXc3X9YeVYM%20(2).pdf.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : พลังแห่งจิตปัจจุบัน
Book Review: “The power of now”

ร้อยเอกสัญญา กลัดงาม
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Corresponding author, e-mail : sanya.eng089@gmail.com

พลังแห่งจิตปัจจุบัน -The power of now
ผู้เขียน Eckhart Tolle จำนวนหน้า 263 หน้า
สำนักพิมพ์ OMG book
ปีที่พิมพ์ แปลไทย 2014 ครั้งแรก 1997

บทนำ

เนื้อหาเป็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการอยู่กับปัจจุบัน การตื่นรู้ ที่รวม ๆ หลายศาสนาเอาไว้ในเล่มเดียว แต่จะให้ความสำคัญกับศาสนาคริสต์กับศาสนาพุทธที่พูดถึงบ่อย ๆ เป็นหนังสือแนวเล่าอธิบาย และมีคำถามคำตอบ แทรกๆ อยู่ด้วย เป็นเล่มไม่ใหญ่มากแต่ได้อะไรเยอะมากสำหรับผู้อ่าน

ความคิดเห็นผู้รีวิว หนังสือเล่มนี้ดีอ่านแล้วได้ข้อคิด สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตได้ดี แต่ต้องทำความเข้าใจพอสมควรในหลายๆหัวข้อ แต่สำหรับผู้อ่านโดยทั่วไปสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายกว่าศาสนาพุทธ มีคำยากๆให้ได้ขบคิดอยู่ด้วย ช่วงแรกๆ ที่อ่านจะน่าเบื่อหน่อย ช่วงท้ายๆของหนังสือดีมาก มันช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความสุขความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้เราไม่ทุกข์ได้ รู้สึกสงบ เวลาอ่านก็จะรู้สึกสงบ จิตใจจดจ่อเป็นสมาธิดี

คำอธิบายเรื่องจิตทวิลักษ์น่าสนใจสามารถทำความเข้าใจ ขั้วตรงข้าม ดี-ชั่ว รัก (ที่เป็นความเพลิดเพลินและตื่นเต้นแบบชั่วคราว)-เกลียด สุข-ทุกข์หรือเจ็บปวดเพลิดเพลิน ซึ่งมันไม่ใช่ ความรัก ความเบิกบาน หรือความสงบที่ไม่มีขั้วตรงข้าม

บทที่ 2 ความรู้ตัว หนทางพ้นทุกข์ ตั้งแต่หน้า 67 นึกถึงความเป็นนักสู้ที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรค จนประสบผลสำเร็จแม้จะยากเย็นเพียงใด ถ้าคนเรามีจิตใจมุ่งมั่น เอาชนะอุปสรรคก็จะประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด

ข้อคิดที่ได้จากหนังสือ

ทำให้เรารู้ว่ายิ่งเราตามหาสภาวะ ที่เคยเป็นหลังจากที่นั่งสมาธิ ที่ได้ยินทุกเสียงชัดไปหมด มองสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนเดิม กลับทำไม่ได้อีกแล้วเพราะเมื่อเกิดความอยาก แม้การอยากทำความดีก็ถือเป็นกิเลสอย่างนึงเหมือนกัน

เมื่ออ่านไปได้สักระยะทำให้ได้ข้อคิดในเรื่อง ความสามารถของมนุษย์ในการคิดถึงอนาคตและอดีตได้ จริงๆก็มีข้อเสียคือ มันทำให้คนเราทุกข์ จากความคิดของเราเอง

อ่านแล้วทำให้อยากไปหาครูอาจารย์ทางจิตวิญญาณ ไปนั่งสมาธิ วิปัสสนา โดยได้ข้อคิดจากประโยคนึงในเล่ม คือ ถ้าเจอคนครองสติและรู้ตัวแล้ว จะทำให้เรารู้ตัวได้เร็วขึ้น อ่านแล้วเข้าใจคำว่าปัจจุบันที่ไร้กาลเวลา ประโยคเตือนสติของผู้อ่านได้ดี

อ่านแล้วทำให้เข้าใจเรื่องของการปล่อยวาง อัตตา มากขึ้น ได้เทคนิคการอยู่กับปัจจุบันและการรู้ตัว คือการถามตัวเองว่าตอนนี้คิดอะไรอยู่ พอตั้งคำถามในความรู้สึกกับทำให้รู้สึกตัว และปล่อยวางความคิดทันที ทั้งที่ในขณะที่ไม่ได้ตั้งคำถาม เรากลับคิดอะไรหลายอย่าง ไม่มีสติ ความรู้สึกก็เหมือนกัน พอคิดว่าตอนนี้รู้สึกยังไง พอบอกได้มันก็หายไปเองได้เฉยๆ

อ่านแล้วทำให้คิดได้ว่าเรา อยากได้ อยากมี อยากเป็นขึ้นเรื่อยๆ จากวิธีการคิดของเราเอง การคิดไปในอนาคตก็ไม่ได้มีแต่ข้อดี ทุกอย่างดูมีสองด้าน ต้องใช้ให้ถูกวิธี ซึ่งดูจะตรงข้ามกับกฎแห่งแรงดึงดูดเลย ที่ให้คิดและขอ หวังไปในอนาคต

การที่เรายึดติดกับอะไรบางอย่าง รูปลักษณ์ รูปวัตถุหรือรูปความคิด ทำให้เราเป็นทุกข์ อ่านแล้วทำให้เข้าใจการให้อภัยไม่ใช่แค่ให้อภัยคนอื่น มันรวมถึงตัวเราผู้อ่านด้วย หรือเหตุการณ์บางเหตุการณ์หรือเงื่อนไขบางอย่างด้วย

อ่านแล้วทำให้รู้นิยามของการหลุดพ้นที่เข้าใจได้ง่ายกว่าทางศาสนา พระเจ้าไม่ใช่สิ่งนอกกายแต่เป็นแก่นแท้ลึกๆในตัวเรา เป็นอย่างที่เป็นปัจจุบัน ทำให้คิดขึ้นมาได้ว่า สรุปแล้วเราตามหาความสำเร็จกันทำไม หรือที่เราอยากจะสำเร็จเพราะเรากลัว อ่านแล้วทำให้เกิดความรู้สึกรู้ตัวได้บ่อย อารมณ์ต่างๆก็หายไปเองเมื่อเรารู้สึกถึงมัน ไม่มีความคิดปรุงแต่งใดๆ แต่ทำให้เข้าใจว่ามันเป็นยังงั้นเพราะอะไร

อ่านแล้วทำให้อยากอ่านหนังสือเล่มอื่นที่สามารถต่อยอด เกี่ยวกับการพัฒนาจิตได้ต่อไป

ประเด็นที่น่าสนใจ

“แม้แต่ความปรารถนาที่จะเป็นอิสระหรือตื่นรู้ ก็ถือเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง ที่ต้องการเติมเต็มหรือทำให้สมบูรณ์ในอนาคต เพราะฉะนั้นอย่าเสาะหาวิธีที่จะหลุดพ้นจากกิเลสหรือพยายาม บรรลุ ถึงการตื่นรู้ จงอยู่กับปัจจุบัน”

“ทุกความสุขหรือความพึงพอใจล้วนมีเมล็ดพันธุ์ของความทุกข์ซ่อนอยู่เป็นคู่ตรงข้ามและไม่อาจแยกออกจากกันได้ ซึ่งไม่ช้าก็เร็วมันจะปรากฏ”

“มนุษย์มักมีแรงขับให้สนองอัตตา(ต้องการเติมเต็ม)จนกว่ามันจะพอใจ ต้องไล่ล่าหาสิ่งที่จะมายึดเพื่อปิดรูโหว่ที่รู้สึกอยู่ในใจ ฉะนั้นพวกเขาจึงดิ้นรนไขว่คว้าหาสมบัติมาครอบครอง รวมถึงอำนาจ เงินตรา ความสำเร็จ การยอมรับ และความสัมพันธ์พิเศษ”

“ความลับแห่งชีวิตคือ จงตายก่อนที่จะตาย”

“การศึกษาความซับซ้อนของจิตอาจทำให้คุณกลายเป็นนักจิตวิทยาที่เก่งกาจ แต่นั่นไม่ได้ทำให้คุณหลุดพ้นจากการครอบงำของมัน หรืออยู่เหนือมันได้”

“ยิ่งคุณจดจ่ออยู่กับกาลมากเท่าไร ทั้งอดีตกาลและอนาคตกาล คุณยิ่งหลุดออกจากปัจจุบันที่ล้ำค่ามาก”

“ความกลัวทำให้คุณไม่กล้าทำอะไรใช่ไหม รับรู้สิว่าคุณกลัว เฝ้าดูมัน ใส่ใจมัน มีสติรู้ตัวอยู่กับมันแบบนี้จะทำให้ความกลัวกับความคิดแยกออกจากกัน”

“ถ้าคุณรู้สึกว่าที่นี่ตอนนี้มันสุดจะทน คุณมีทางเลือก3ทาง คือ ดึงตัวเองออกจากสถานการณ์นั้น แก้ไขมัน หรือไม่ก็ยอมรับมันแต่โดยดี”

“คุณเครียดเพราะตัวคุณอยู่ที่นี่ แต่ใจอยากไปอยู่ที่นั่น หรือตัวอยู่กับปัจจุบัน แต่ใจอยากไปอยู่ในอนาคต นั่นก็เหมือนขุดร่องในใจที่แบ่งคุณเป็นสองฝาก ถ้าต้องทำก็ขยับเขยื้อนตัวเองให้ไว ไม่ต้องฉายภาพตัวเองเข้าไปในอนาคต และไม่ต่อต้านปัจจุบัน ขณะที่ทำก็ทำให้เต็มที่ สนุกกับกระแสพลังงานความถี่สูงขณะนั้น แล้วคุณจะไม่เครียด ไม่แบ่งตัวเองเป็นสองฝาก แค่ทำและสนุกกับมัน”

“จงตายจากอดีตทุกขณะ แค่นึกถึงมันเวลาที่ต้องข้องเกี่ยวกับปัจจุบันก็พอ”

“วันหนึ่งฉันจะทำได้ เป้าหมายนี้ดึงความสนใจของคุณออกจากปัจจุบัน จนคุณมองทันเป็นแค่หนทางสู่จุดหมายใช่ไหม มันดึงความเบิกบานออกจากสิ่งที่คุณทำหรือเปล่า ถ้าคุณสร้างรูปแบบทางจิตแบบนี้ ไม่ว่าคุณจะทำสิ่งใดสำเร็จ หรือได้สิ่งใดมา ปัจจุบันไม่มีทางดีพอสำหรับคุณ มีแต่อนาคตที่ดีกว่าเสมอ”

“การรอคอยเป็นสภาวะหนึ่งของจิตโดยพื้นฐานมันหมายถึงคุณต้องการอนาคต คุณไม่ต้องการปัจจุบัน คุณไม่ต้องการสิ่งที่มีอยู่ แต่อยากได้สิ่งที่ยังไม่ได้มา แต่จะรอแบบไหนคุณสร้างความขัดแย้งภายในโดยไม่รู้ตัว-รอคิว งานที่ดีกว่า ความสำเร็จ รักแท้ วันหยุด ลูกโต ตื่นรู้”

“อยู่กับกาย หมายถึง รู้สึกถึงร่างกายจากภายใน รู้สึกถึงชีวิตที่อยู่ภายในนั้น และรับรู้ว่าคุณเป็นมากกว่าแค่รูปกายภายนอก”

“อารมณ์จะมีวงจรการเกิดดับเพียงช่วงสั้น ประหนึ่งการกระเพื่อมหรือระลอกคลื่นที่ซัดสาดพื้นผิวของจิตเดิมแท้ในตัวคุณ แต่เวลาไม่ได้อยู่กับกาย อารมณ์อาจอยู่ในตัวคุณเป็นวันๆหรือสัปดาห์ หรือรวมกับอารมณ์อื่นที่มีความถี่เดียวกันจนกลายเป็นตัวทุกข์ เกาะกินคุณนานเป็นปีๆ”

“ความคิดเป็นส่วนหนึ่งของโลกวัตถุ กิจกรรมทางความคิดอันต่อเนื่องไม่หยุด ย่อมกักขังคุณให้อยู่แต่ในโลกของรูปลักษณ์ จนกลายเป็นฉากขุ่นมัวที่ปิดกั้นคุณจากการระลึกรู้ถึงโลกที่ไม่ปรากฏ”

“ความรักจะบังเกิดขึ้นในตัวคุณ ในรูปของการตระหนักรู้ ตราบใดที่คุณยังยึดติดกับรูปลักษณ์เต็มร้อย ย่อมไม่มีความรัก ความรักไม่ใช่ประตูแต่ผ่านเข้ามาจากประตูบานนั้น ฉะนั้นภาระกิจของคุณไม่ใช่เสาะหารัก แต่หาหนทางที่จะให้ความรักผ่านเข้ามาได้”

“ทุกวัตถุ/กายวัตถุเกิดจากความว่าง อยู่ท่ามกลางความว่าง และสุดท้ายก็กลับสู่ความว่าง ในกายวัตถุ มีความไม่มี มากกว่า มี ความแข็งของสสารคือภาพลวงตา ขนาดในทุกอะตอมยังมีพื้นที่ว่างเป็นหลักที่เหลือเป็นพื้นที่สั่นสะเทือน”

“ทุกรูปชีวิตถูกลิขิตมาให้สลายรูปอีกรอบ จึงไม่มีสิ่งใดในโลกสำคัญมากมายนัก”

“คนส่วนใหญ่มักแสวงหาความสำราญทางกาย หรือความสุขทางใจในรูปแบบต่างๆ เพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นทำให้มีความสุข ทำให้เลิกกลัว หรือรู้สึกขาด เราอาจมองความสุขว่าเป็นความรู้สึกมีชีวิตชีวาอย่างยิ่งจากการได้รับความสุขทางกาย”

“การหลบเลี่ยงความสัมพันธ์เพื่อหลีกหนีความเจ็บปวดก็ไม่ใช่ทางออก ยังไงตัวทุกข์ยังคงอยู่”

“ตราบใดที่คุณยังยึดกับตัวตนที่สร้างขึ้นจากความทุกข์ คุณไม่มีวันเป็นอิสระจากมัน ตราบใดที่คุณยังคงจมอยู่กับอารมณ์ทุกข์ คุณจะต่อต้านโดยไม่รู้ตัว”

“การคิดว่าตัวเองเป็นเหยื่อเป็นความเชื่อที่อดีตมีอำนาจเหนือปัจจุบัน ซึ่งตรงข้ามกับความจริง”

“ถ้าคุณยังไม่สามารถอยู่กับตัวเองได้อย่างผ่อนคลายคนเดียว คุณจะเสาะหาความสัมพันธ์เพื่อมาปกปิดความคับข้องนั่น ถ้าอย่างนั้น คุณแน่ใจได้เลยว่าความคับข้องจะกลับมาใหม่ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบอื่นในความสัมพันธ์”

“คนจำนวนมากได้รับบทเรียนชั้นครูจากข้อจำกัดของตัวเอง จากความผิดพลาด ความสูญเสีย ความเจ็บป่วย หรือความทุกข์ มันสอนให้พวกเขาปล่อยวางภาพลักษณ์จอมปลอม วางความอยากและเป้าหมายตื้นเขินที่อัตตาคอยบงการอยู่ ทำให้พวกเขาเข้าถึงความเป็นจริงมากขึ้น”

“เวลาเกิดเรื่องลบกับคุณ มันมีบทเรียนแฝงอยู่ลึกๆเสมอ แม้ว่าคุณยังมองไม่เห็นในตอนนั้น แม้แต่การเจ็บป่วยช่วงสั้น หรืออุบัติเหตุ อาจทำให้คุณเห็นได้ว่า ในชีวิตมีสิ่งใดที่จริง สิ่งใดที่ไม่จริง สิ่งใดสำคัญที่สุดและสิ่งใดไม่”

“วงจรแห่งความสำเร็จ เมื่อสิ่งต่างๆ เข้ามาหาคุณและเจริญงอกงาม กับวงจรของความล้มเหลว เมื่อสิ่งต่างๆ ร่วงโรยและคุณต้องปล่อยมันไปเพื่อเปิดช่องให้สิ่งใหม่เกิดขึ้น หรือเกิดการเปลี่ยนแปลง ถ้าคุณยึดมั่นและต่อต้านชั่วขณะนั้น หมายความว่าคุณปฏิเสธที่จะดำเนินไปตามกระแสชีวิต แล้วคุณจะทุกข์”

“ทุกความล้มเหลวก็มีความสำเร็จซ่อนอยู่ และทุกความสำเร็จก็มีความล้มเหลวซ่อนอยู่เช่นกัน ในโลกนี้ หรือในระดับรูป ไม่ช้าก็เร็ว ทุกคนต้อง ล้มเหลว และทุกความสำเร็จที่ได้มา สุดท้ายจะกลายเป็นศูนย์ ทุกรูปทุกสิ่งล้วนอนิจจัง”

“วงจรขาลงเป็นหัวใจสำคัญในการตระหนักรู้ทางจิตวิญญาณ คุณต้องผิดหวังมากถึงระดับหนึ่งหรือต้องพบเจอความสูญเสียหรือความเจ็บปวด คุณถึงจะเข้าถึงมิติทางจิตวิญญาณ”

“ทุกสิ่งล้วน อนิจจัง ไม่ว่าจะพบเจอสิ่งใดในชีวิต มันจะเปลี่ยนไป ดับไป หรือไม่เป็นที่พึงใจอีกแล้ว”

“เมื่อสภาวะ หรือเงื่อนไข หรือสถานการณ์ที่ใจยึดมั่น เกิดเปลี่ยนไป หรือสูญหายไป มันย่อมรับไม่ได้ มันจะยึดอยู่กับสิ่งที่หายไปและต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ราวกับถูกตัดแขนตัดขาก็ไม่ปาน”

“กระทั่งสุขก็คือทุกข์ มันไม่อาจแยกออกจากคู่ตรงข้ามของมันได้ สุขและทุกข์เป็นสิ่งเดียวกัน มีแต่เวลาที่เป็นสิ่งสมมติเท่านั้นที่ทำให้มันต่างกัน”

“การไขว่คว้าบางอย่างที่มันไม่อาจมอบให้ได้ เช่น ตัวตน ความจีรังยั่งยืน และการเติมเต็ม เป็นสูตรสำเร็จของความผิดหวังและความทุกข์ ธุรกิจโฆษณากับสังคมผู้บริโภคคงล่มสลายหมดแน่ ถ้าทุกคนพากันตื่นรู้และเลิกไขว่คว้าหาสิ่งต่างๆ ที่บอกความเป็นตัวตน”

“เมื่อคุณเลิกพึ่งพารูปแบบ เงื่อนไขทั่วไปในชีวิตและรูปแบบภายนอกย่อมมีแนวโน้มเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นมาก สิ่งต่างๆหรือผู้คน สภาวะหรือเงื่อนไขที่คุณคิดว่าต้องได้มาถึงจะมีความสุข จะเข้ามาหาคุณเองโดยที่คุณไม่ต้องพยายามดิ้นรนอีก คุณสนุกและชื่นชมพวกมันได้ตามสบาย ตราบใดที่พวกมันยังคงอยู่ซึ่งแน่นอนว่าจะสลายหายไปในที่สุด มันเป็นวัฏจักรที่ผ่านมาก็ผ่านไป แต่เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่กลัวที่จะสูญเสีย ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่น”

“ความสุขจากแหล่งกำเนิดรองมักตื้นเขิน ความสงบทว่ายังตื่นรู้อยู่ภายในยามที่คุณก้าวเข้าสู่สภาวะที่ไร้การต่อต้าน ปลดปล่อยคุณให้เป็นอิสระจากการพึ่งพารูปแบบ แม้ทุกอย่างจะพังทลายลง คุณยังคงรู้สึกสงบลึกๆอยู่ภายใน คุณไม่ได้มีความสุขแน่ แต่คุณจะสงบ”

“คุณไม่สามารถให้อภัยตัวเองหรือใครได้จริงๆ ตราบใดที่คุณยังสร้างตัวตนจากอดีต”

บทสรุป

หนังสือ "พลังแห่งจิตปัจจุบัน" เป็นหนังสือที่น่าสนใจและมีประโยชน์สำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาจิตใจและเข้าใจธรรมชาติของความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น หนังสือเล่มนี้ช่วยให้เราตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่กับปัจจุบัน และให้เครื่องมือในการปลดปล่อยตัวเองจากความทุกข์ ทำให้ได้ข้อคิดในเรื่องของความทุกข์ ความสงบ ความสำคัญของการปล่อยวาง ความรักที่แท้จริง และตระหนักรู้ว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

บรรณานุกรม

Eckhart Tolle. (2014). **พลังแห่งจิตปัจจุบัน.** สำนักพิมพ์ OMG book: กรุงเทพมหานคร.

โลกในทรรศนะพุทธปรัชญา

The World in the perspective of Buddhist Philosophy

เดชฤทธิ์ สมสะอาด
Dachrith Somsa-ard
วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
Wutthipong Rodbamrung
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholars
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอมุมมองโลกในทรรศนะพุทธปรัชญา โลกเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงอาจมีความสวยงามหรือไม่สวยงามก็ได้แล้วแต่วิธีการมองของแต่ละมุมมอง ซึ่งเป็นสถานที่อาศัยอยู่ของสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเป็นสถานที่ประกอบด้วยหลายอย่างทั้งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต บางครั้งมันก็มีความเจริญสุดขีดและบางครั้งก็เสื่อมลงสุดขีดเช่นเดียวกัน โลกจะเจริญวิวัฒนาการได้หรือเสื่อมนั้นส่วนมากมักจะมาจากฝีมือของมนุษย์ที่ช่วยกันทำ โลกเองไม่ได้เสื่อมหรือเจริญด้วยตัวของมันเอง มุมมองหรือทรรศนะต่อโลกใบนี้นั้นก็มีความต่างกันระหว่างกลุ่มชนที่เป็นประเภทเทวนิยมคือนับถือพระเจ้าและอเทวนิยมคือไม่นับถือพระเจ้ากล่าวคือกลุ่มน นิยมก็ระบุอย่างชัดเจนว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก ส่วนกลุ่มอเทวนิยมก็ยืนยันว่าไม่มีพระเจ้าสร้างโลก ดังนั้นในรายงานฉบับนี้จึงจะได้อธิบายเรื่องโลกตามมุมมองหรือทรรศนะพุทธปรัชญาซึ่งเป็นกลุ่มอเทวนิยม

คำสำคัญ: โลก; ทรรศนะ; พุทธปรัชญา

ABSTRACT

This article aims to present the perspective on the world from the viewpoint of Buddhist philosophy. The world, as a reality, can be perceived as either beautiful or

flawed, depending on individual perspectives. It serves as the dwelling place for all living beings and comprises both living and non-living entities. At times, the world reaches peaks of flourishing, while at other times, it faces significant decline. Such progression or regression often stems from human actions rather than occurring independently. Perspectives on the world differ between theistic traditions, which attribute the creation of the world to a deity, and non-theistic traditions, which reject the notion of a creator god. Theistic traditions assert that God is the creator of the world, whereas non-theistic traditions deny this claim. This article, therefore, explores the concept of the world from the perspective of Buddhist philosophy, a non-theistic tradition.

Keywords: World, Perspective, Buddhist Philosophy

บทนำ

โลก ปรากฏอยู่ทั่วไปในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ในสีลสูตร มีบาลีว่า "ภิกขเวลวา ลีลสมปนโน กายสส เภทา ปรมุมรณา สุคตึ สคค์ โลก อุปปชชติ" (มหามกุฏราชวิทยาลัย 2/213/239) พุทธพจน์ข้างต้นเป็นการบ่งบอกว่าเรื่องโลกนี้โลกหน้ามีพุทธพจน์รองรับ บางพพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสเองบ้างหรือเป็นสาวกภาษิตก็มีคำว่าโลกที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสทฤษฎีภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสอธิบาย กล่าวได้ว่าโลกที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงจะมีนัยยะสื่อความหมายอยู่ 2 ระดับ คือโลกในระดับภาษาคน (ภาษาศีลธรรม) และโลกระดับภาษาธรรม โลกทั้งสองนี้เมื่อสำรวจไปตามพระสูตรต่างๆ โลก" หมายถึงนามธรรม หรือคุณธรรม หรือคุณสมบัติที่มีประจำอยู่ในโลก เช่น ความทุกข์เป็นต้น ความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลง ความทุกข์ เหล่านี้เป็นคุณสมบัติประจำตัวอยู่ในโลก นั่นแหละคือตัวโลกในภาษาธรรมะ จึงกล่าวว่าโลกก็คือความทุกข์ ความทุกข์ก็คือโลกอย่างที่พระพุทธเจ้าตรัส "อริยสัจสี่" บางทีก็ใช้คำว่า "โลก" บางทีก็ใช้คำว่า "ทุกข์" เป็นอันอันเดียวกัน เช่นพูดว่าโลก เหตุให้เกิดโลก ความดับสนิทของโลก หนทางให้ถึงความดับสนิทของโลก อย่างนี้พระพุทธองค์ทรงหมายถึงตัวทุกข์ ตัวเหตุให้เกิดทุกข์ ตัวความดับสนิทของความทุกข์และวิธีหรือหนทางทำให้ถึงความดับสนิทของความทุกข์ เพราะฉะนั้น ในภาษาของพระพุทธเจ้าหรือภาษาธรรมะนั้น คำว่า "โลก" หมายถึงความทุกข์ ทุกข์กับโลกเป็นตัวเดียวกัน บทความนี้จึงจะได้นำเสนอมุมมองทรรศนะโลกในทรรศนะพุทธปรัชญา ให้ได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์เชิงวิชาการต่อไป

คำว่า “โลก” โดยทั่วไปแล้วหมายถึง ที่ตั้งหรือที่อยู่ของสิ่งมีชีวิต เช่น โลก หรือ แผ่นดิน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ เป็นต้น ในพุทธปรัชญาเถรวาท ใช้คำว่า “ภูมิ” และ “ภพ” คำว่าโลกในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นยังใช้ในความหมายอื่นที่ไม่ได้หมายถึง แผ่นดินอีกด้วย จะเห็นได้จากการจัดประเภทของโลกในพุทธปรัชญาเถรวาทออกเป็นนัยต่าง ๆ ดังนี้ คือโลก 3 ได้แก่ 1) สังขารโลก หมายถึง โลกคือ

สังขาร 2) สัตวโลก หมายถึง โลกคือหมู่สัตว์ และ 3) โอกาสโลก หมายถึง โลกคือแผ่นดิน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิร ญาณวโรรส, 2522:103) โลก 3 ได้แก่ 1) มนุษยโลก หมายถึง โลกที่เราอยู่อาศัย 2) เทวโลก หมายถึง สวรรค์ชั้นกามาวจร และ 3) พรหมโลก หมายถึง สวรรค์ชั้นพรหม (เรื่องเดียวกัน) ประเภทของโลกภพหรือภูมิ 3 ได้แก่ 1) กามภพ คือ ภพที่ยังยึดติดอยู่ในกาม ได้แก่ อบายภูมิ 4 มนุษย์โลก 1 เทวโลก 6 2) รูปภพ คือ ภพที่ยังติดอยู่ในรูป ได้แก่ รูปพรหม 16 และ 3) อรูปภพ คือ ภพที่ไม่ยึดติดในรูป ได้แก่ อรูปพรหม 4 (ม.มู. 12/498/444) จะเห็นว่า พุทธปรัชญาเถรวาทใช้คำว่าโลกในความหมายต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มาก คือ มีทั้งโลกที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คือ สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต หมายถึง โลก คือ แผ่นดิน ต้นไม้ คน สัตว์และสภาวธรรม

การกำเนิดโลก คำว่า “โลก” ที่พุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวถึงนั้นส่วนใหญ่แล้วเป็นการสอนที่มุ่งถึงแง่ของการปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น เป็นการกล่าวถึงโลกโดยมุ่งแสดงมาที่ตัวคน เป็นการสอนให้ มองโลกที่ตนเอง ให้มองลึกเข้าไปที่ตัวตนเองมากกว่าที่จะมองโลกภายนอก หรือสิ่งที่ไกล นอกตัวออกไป ปัญหาทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับโลกมีความเป็นจริงอย่างไรนั้น ถือว่าเป็นปัญหา หนึ่งที่มีความสำคัญในวิชาปรัชญา การกำเนิดของโลกนั้นจัดเป็นปัญหาทางจักรวาลวิทยา ซึ่ง ศาสนาส่วนมากพยายามจะให้คำตอบวัตถุประสงค์ในการตอบก็เพื่อสนองความใคร่รู้ของ มนุษย์ให้สิ้นข้อสงสัยและต้องการเสริมสร้างศรัทธาในระยะเบื้องต้น อย่างไรก็ตามพุทธปรัชญาเถรวาทก็ไม่ได้ละเลยที่จะตอบปัญหาเกี่ยวกับจักรวาลวิ ทยาเสียทีเดียว ตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าถึงกำเนิดของโลกและจักรวาลไว้ โดยทรงโต้แย้งวาเสฏฐะและภารทวาชะ ซึ่งเป็นพราหมณ์บวชในพุทธศาสนา และคิดว่าตนเองเป็นกลุ่มคนพิเศษที่เกิดจากโอษฐ์ ของพระพรหมและพระพรหมสร้างสรรค์ทุกอย่าง พระพุทธเจ้าตรัสตอบเฉพาะหน้าที่พึงรู้ใน ขณะนั้นว่ามนุษย์เกิดจากมนุษย์ด้วยกัน เช่น พราหมณ์ย่อมมีกำเนิดมาจากพราหมณี และ มนุษย์จะมีบรรพบุรุษเดิมจากต้นเค้าเดียวกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มคนใด วรรณะใด จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ตอบถึงปฐมกำเนิด ไม่ได้ตอบถึงปฐมชีวิต และไม่ได้ใช้คำว่า “พระเจ้า” ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงกำเนิดของโลกและจักรวาลไว้ ดังนี้

สมัยบางครั้งบางคราว โดยล่วงระยะกาลยืดยาวช้านานที่โลกนี้จะพินาศ เมื่อโลก กำลังพินาศอยู่ โดยมากเหล่าสัตว์ย่อมเกิดในชั้นอาภัสสรพรหม สัตว์เหล่านั้นได้สำเร็จทางใจ มีปีติเป็นอาหาร มีรัศมีซ่านออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน มีสมัยบางครั้งบางคราว โดยระยะกาลอันช้านานที่ โลกนี้จะกลับเจริญอยู่โดยมาก และสัตว์พากันจุติจากชั้นอาภัสสรพรหมลงมาเป็นอย่างนี้ และ สัตว์นั้นได้สำเร็จทางใจ มีปีติเป็นอาหาร มีรัศมีซ่านออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน ก็แหละสมัยนั้นจักรวาลทั้งสิ้นแล เป็นน้ำทั้งนั้นมืดมนแลไม่เห็นอะไร ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็ยังไม่ปรากฏ ดวงดาวนักษัตร ทั้งหลายก็ยังไม่ปรากฏ กลางวันกลางคืนก็ยังไม่ปรากฏ เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็ยังไม่ปรากฏ ฤดูและปีก็ยังไม่ปรากฏ เพศชายและเพศหญิงก็ยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายถึงซึ่งอันนับเพียง ว่าสัตว์เหล่านั้น

ครั้นต่อมา โดยล่วงระยะกาลยืดยาวช้านาน เกิดง้วนดินลอยอยู่บนน้ำทั่วไป ได้ ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นเหมือนนมสดที่บุคคลที่เคี้ยวให้งวด แล้วตั้งไว้ให้เย็นจับเป็นฝาอยู่ ข้างบน ฉะนั้น ง้วนดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส มีสีคล้ายเนยใสหรือเนยข้นอย่างดี มีรส อร่อยดุจรวงผึ้งเล็กอันหาโทษมิได้ ฉะนั้น ในคราวที่พวกสัตว์พยายามเพื่อจะปั้นง้วนดินให้เป็น คำๆ ด้วยมือแล้วบริโภคอยู่นั้น เมื่อรัศมีกายของกายสัตว์เหล่านั้นหายไป ดวงจันทร์และดวง อาทิตย์ก็ปรากฏ เมื่อดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ปรากฏแล้ว ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายก็ปรากฏ เมื่อดวงดาวนักษัตรทั้งหลายปรากฏ กลางคืนและกลางวันก็ปรากฏ เมื่อกลางคืนและกลางวัน ปรากฏแล้ว เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็ปรากฏ เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนปรากฏอยู่ ฤดูและปีก็ ปรากฏ ด้วยเหตุอย่างนี้ โลกนี้จึงกลับเจริญขึ้นมาอีก ต่อมาง้วนดินอาหารของสัตว์เหล่านั้นหายไป แล้วก็เกิดมีกระบิดิน กระบิดินนั้นปรากฏลักษณะคล้ายเห็ด สัตว์เหล่านั้นรับประทาน กระบิดินเป็นอาหาร มีชีวิตอยู่ได้สิ้นกาลนาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งกล้าขึ้นทุกที ทั้ง ผิวพรรณก็ปรากฏว่าแตกต่างกันไป สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม สัตว์บางพวกมีผิวพรรณไม่งาม ในสัตว์ทั้งสองจ าพวกนั้น สัตว์พวกที่มีผิวพรรณงามพากันดูหมิ่นสัตว์ที่มีผิวพรรณไม่งาม ว่า พวกเรามีผิวพรรณดีกว่าพวกท่าน พวกท่านมีผิวพรรณเลวกว่าพวกเรา ดังนี้ เมื่อสัตว์ทั้ง สองพวกนั้นเกิดมีการไว้ตัว ดูหมิ่นกันขึ้น เพราะทะนงตัวปรารภผิวพรรณเป็นปัจจัย กระบิดิน ก็หายไป เมื่อกระบิดินหายไป ก็เกิดมีเครือดินขึ้น เครือดินนั้นปรากฏคล้ายผลมะพร้าวทีเดียว เครือดินนั้น ถึงพร้อมด้วยสี รส กลิ่น มีสีคล้ายเนยใส หรือเนยข้นอย่างดี ฉะนั้น ได้มีรสอร่อย ดุจรวงผึ้งเล็กอันหาโทษมิได้ ฉะนั้น

การที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องสัตว์จุติมาจากชั้นอาภัสสรพรหมมาสู่โลกในระยะแรกสัตว์เหล่านั้นมีกายละเอียดและประณีต มีรัศมีในตัวเอง แต่เมื่อมีความยินดี มีความ พอใจในง้วนดิน กายก็หยาบกระด้าง ผิวพรรณก็เริ่มมีความหมองคล้าแตกต่างกันออกไป จะเห็นว่า พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์ที่จะเน้นให้เห็นว่า เมื่อสัตว์เหล่านั้นเริ่มยินดีในวัตถุ พอใจ ในวัตถุ กิเลสก็เริ่มมีขึ้น ความหยาบกระด้างในร่างกายและจิตใจก็เกิดขึ้นในตัวของสัตว์ เหล่านั้นด้วย และพระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวถึงอาหารของสิ่งมีชีวิตว่า ง้วนดินเกิดขึ้นก่อน กระบิดินเกิดขึ้นในเวลาต่อมา กระบิดินนั้นทรงเปรียบเทียบว่ามีลักษณะคล้ายกับเห็ด แล้ว วิวัฒนาการจากกระบิดินมาเป็นเครือดิน เครือดินมีลักษณะคล้ายกับผลมะพร้าว เป็นการระบุ ถึงวิวัฒนาการของพืช คือ เกิดผลไม้ขึ้นสำหรับเป็นอาหารสำหรับมนุษย์ และจุดสุดท้ายก็มีธัญพืชเกิดขึ้น คือ เกิดข้าวสาลีที่มนุษย์ใช้เป็นอาหารหลักในการยังชีพ

สาระสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสนั้นมีแนวคิดเข้ากันได้กับเรื่องวิวัฒนาการของ สิ่งมีชีวิต ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับทัศนะทางชีววิทยา คือ ชีวิตในยุคแรกเป็นแบบที่ยังมี รูปร่างไม่แน่นอน แล้วค่อยๆ มีความซับซ้อนขึ้นในท่ามกลางเวลาอันยาวนาน ปรากฏรูปร่าง สัณฐานชัดเจนขึ้น มีการแบ่งหน้าที่การงานตามความสามารถ และเมื่อใดที่มนุษย์ไม่รู้หน้าที่ ของตนเอง สังคมจะสับสน จึงเป็นเรื่องที่มนุษย์จะกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่ใช่ภาระ ของพระเจ้าองค์ใดจะกำหนด พระพุทธศาสนามีแนวความคิดว่า ทุก ๆ อย่างเกิดขึ้นด้วยเหตุ ปัจจัยแต่ในการตรัสตอบกำเนิดของโลกและจักรวาลพร้อมทั้งสิ่งมีชีวิตนี้ พระพุทธองค์ไม่ได้ ตรัสถึงปฐมเหตุ ปฐมชีวิต ในปฏิจจสมุปบาทมีใจความว่า ผลอันนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุอัน

นี้ เหตุ อันนี้มีอยู่ ก็เพราะมาจากผลนี้ ผลอันนี้ดับก็จะต้องดับเหตุอันนี้ก่อน เหตุอันนี้จะดับได้ต้องดับ ผลอันนี้ (ส .นิ. 16/1/1) เกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ และเกี่ยวเนื่องกันเป็นวงจร จะเอาอะไรเป็น ปฐมเหตุไม่ได้ เกี่ยวโยงกันเป็นวงกลมไปหมด และพระพุทธองค์ตรัสถึงการที่มนุษย์ได้ ก่อกำเนิดขึ้นในครรภ์มารดาว่าจะต้องทีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) มารดาบิดาต้องอยู่ ร่วมกัน 2) มารดามีระดู และ 3) ต้องมีสัตว์มาเกิด (ม.มู. 12/452/487) คือ การปฏิสนธิ มี การตั้งครรภ์ให้กำเนิดบุตรและมารดาเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา พุทธพจน์นี้ได้อธิบาย เหตุการณ์ที่ได้ทรงเห็นในปัจจุบัน ไม่ได้กล่าวถึงปฐมกำเนิดแต่อย่างใด

โลกเกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้อย่างไร โลกนี้มีสัณฐานกลมลอยอยู่ในอวกาศ คนทั่วไปเชื่อกันว่า โลกแบนมีปลาอานนท์ หนุนอยู่ หรือไม่ก็เชื่อว่าโลกพระเจ้าสร้างขึ้นมาภายใน 7 วัน เป็นต้น ในขณะที่คนส่วนมาก เชื่อกันเช่นนั้นอยู่ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “โลกกลมห่อหุ้มด้วยน้ำลอยหมุนตัวเองเป็น วงกลมดุจล้อรถ” (ขุ.ชา. 27/120/255) นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีทัศนะว่า “ไม่ได้มีแต่เฉพาะโลกนี้เพียงโลกเดียว หรือมีแต่จักรวาลนี้เพียงจักรวาลเดียว แต่ยังมีโลกอื่นและจักรวาลอื่นเป็นจำนวนมาก โลกอื่นจักรวาลอื่นต่างก็มีสิ่งที่มีชีวิต มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ทวีป ภูเขา และมหาสมุทรเหมือนโลก นี้หรือจักรวาลนี้” (อง.ติก. 20/520/275) แนวคิดดังกล่าวนี้แม้นักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันยังไม่ อาจสรุปอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่ามีสิ่งที่มีชีวิตในดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ เพราะมีข้อมูลบางอย่างเป็นหลักฐานพอที่จะให้เชื่อว่าระบบสุริยะอื่น ๆ นอกจากระบบสุริยะของเรานี้น่าจะมีจริง เมื่อมีระบบสุริยะก็ควรมีสิ่งที่มีชีวิตอยู่ด้วย สิ่งที่มีชีวิตในโลกนั้น ๆ อาจจะมีวิชาการสูงกว่าหรือต่ำกว่ามนุษย์ในโลกนี้ก็อาจเป็นได้ พระพุทธศาสนามีทัศนะว่า โลกทั้งหมดไม่ใช่สิ่งที่ตั้งอยู่อย่างถาวร แต่มีการเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงและแตกสลายไปในที่สุด แล้วก็มีการตั้งขึ้นใหม่อีก สัตว์ทั้งหลายและสิ่ง ทั้งหลายที่อยู่ในโลกก็เป็นเช่นเดียวกัน คือ ไม่ได้ตั้งอยู่อย่างถาวร ไม่มีสิ่งใดในโลกหรือใน จักรวาลเป็นสิ่งถาวรหรือตั้งอยู่เป็นนิรันดร แต่อาจจะแตกต่างกันตรงที่กาลเวลามากน้อย ต่างกัน บางอย่างอาจตั้งอยู่ไม่นาน เช่น มนุษย์ 80 ปี เต่า 300 ปี เป็นต้น ส่วนอายุของโลก นั้นใช้เวลายาวนานมาก ซึ่งยากแก่การกำหนดนับ ในพุทธปรัชญาเถรวาทใช้คำว่า “กัป” เป็นเวลากำหนดนับอายุของจักรวาล ถ้าเขียนเป็นสูตรการนับจะเป็นดังต่อไปนี้ 64 อันตรกัป เท่ากับ 1 อสงไขยกัป 4 อสงไขยกัป เท่ากับ 1 มหากัป 1 มหากัป เท่ากับ อายุของจักรวาล เวลา 1 อันตรกัปนั้น เป็นการกำหนดนับโดยถือเอาอายุของมนุษย์ (อายุกัป) ตั้งแต่ เริ่มต้นซึ่งมีอายุยืนถึงอสงไขยปี เป็นอายุ ต่อมาอายุของมนุษย์จะค่อยลดลงมาตามลำดับ จนกระทั่งถึงอายุ 10 ปี เป็นอายุของมนุษย์ เมื่อลดลงถึง 10 ปีแล้ว อายุของมนุษย์จะค่อยยืน ขึ้นไปอีกจนถึงอสงไขยปี ซึ่งเป็นอายุของมนุษย์ต้นกัป การนับอายุมนุษย์จากอสงไขยปีลง มาถึง 10 ปี แล้วนับจาก 10 ปี ย้อนขึ้นไปถึงอสงไขยปี เช่นนี้เรียกว่า 1 อันตรกัปและอันตร กัปที่หมุนเวียนไปมาเช่นนี้ถึง 64 รอบ จึงนับเวลาได้ 1 อสงไขยกัป อายุของจักรวาลครั้ง หนึ่งๆ เท่ากับ 4 อสงไขยกัป หรือ 1 มหากัป และพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งมหากัปออกเป็น 4 อสงไขยกัป ดังนี้

1) สังวัฏฏกัป คือ กัปที่พินาศอยู่ เป็นกัปที่จักรวาลดำเนินไปสู่การทำลาย

2) สังวัฏฏฐายีกัป คือ กัปที่พินาศแล้ว มีแต่ความพินาศตั้งอยู่ เป็นกัปที่จักรวาลถูก ทำลายหมดสิ้น จนมีแต่ความว่างเปล่าของอากาศ

3) วิวัฏฏกัป คือ กัปที่เจริญขึ้นตามลำดับ เป็นกัปที่เมื่อจักรวาลถูกทำลายลง หมดแล้ว เริ่มตั้งขึ้นใหม่

4) วิวัฏฏฐายีกัป คือ กัปที่เจริญพร้อมด้วยสิ่งต่าง ๆ ตามปกติ เป็นกัปที่จักรวาลมี ทุกสิ่งทุกอย่างตั้งอยู่อย่างเรียบร้อย กล่าวคือ มีพื้นแผ่นดิน มหาสมุทร ทะเล ภูเขา ต้นไม้ ลำ คลอง ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวน้อยใหญ่ คนและสัตว์ ปรากฏขึ้นพร้อมทุกอย่าง ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กำหนดอายุของจักรวาลออกเป็น 4 ช่วง ช่วงละ 1 อสงไขยกัปตามสภาพของจักรวาลที่เปลี่ยนไป คือช่วงเวลาที่จักรวาลตั้งอยู่พร้อมและจะตั้งอยู่ อย่างนั้น 1 อสงไขยกัป ต่อจากนั้นจักรวาลก็จะเข้าสู่ยุคการทำลายไปเรื่อย ๆ แบบค่อยเป็น ค่อยไปจนถึงจักรวาลพินาศไปเป็นเวลา 1 อสงไขยกัป เมื่อจักรวาลพินาศแล้วเหลือแต่ความว่างเปล่าของอวกาศ จะตั้งอยู่อย่างนั้น 1 อสงไขยกัป ต่อจากนั้นจักรวาลก็เริ่มรวมตัวตั้งต้น ขึ้นใหม่ไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นของการตั้งอยู่อย่างเรียบร้อยสมบูรณ์ โดยใช้เวลา 1 อสงไขยกัป จากช่วงที่ 1 ถึงช่วงที่ 4 นับเป็นมหากัปหนึ่ง จักรวาลเกิดขึ้นตั้งอยู่และทำลายต่อเนื่องเป็นวัฏ จักรกันไปอยู่อย่างนี้โดยไม่มีกาลเบื้องต้นและเบื้องปลายให้เป็นที่กำหนดนับได้

เวลา 1 มหากัปที่เป็นอายุของจักรวาลในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นเวลาที่ ยาวนานมาก ยากแก่การกำหนดนับได้ วัฏสงสารหรือสังสารวัฏของสรรพสัตว์ที่ต้องเวียนว่าย ตายเกิดอยู่ชีวิตแล้วชีวิตเล่าไม่เข้าถึงนิพพานยังยาวนานกว่านั้นอีก แม้จักรวาลจะมีอายุ ยาวนานเพียงนั้น ก็ใช่ว่าจะตั้งอยู่อย่างเที่ยงแท้ถาวร แต่ยังต้องเปลี่ยนแปลงผันแปรที่ใช้ ระยะเวลาที่ยาวนานมาก

มูลเหตุที่ทำให้จักรวาลและโลกพินาศ ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงสาเหตุที่จักรวาลและโลกถูกทำลายไปนั้นมีอยู่ 3 สาเหตุด้วยกัน คือ 1) โลกถูกทำลายด้วยไฟ 2) โลกถูกทำลายด้วยน้ำ และ 3) โลกถูกทำลาย ด้วยลม ในประเด็นนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าในสมัยที่ประทับอยู่ ณ อัมพปาลีวัน ใกล้เมืองเว สาลี พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ภิกษุ ทั้งหลาย แม้ขุนเขาสิเนรุทั้งกว้างยาว และลึกลงไปในมหาสมุทรถึง 84,000 โยชน์ บางครั้งที่ ฝนไม่ตกหลายปีหลายร้อยปีหลายพันปี หลายแสนปี เมื่อฝนไม่ตกพืชพันธุ์ธัญญาหารตลอด ถึงป่าไม้ใหญ่ย่อมเฉาเหี่ยวแห้งและตายลงในที่สุด สังขารก็ฉันนั้น เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏขึ้น เมื่อดวง อาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏขึ้น แม่น้ำลำคลองย่อมแห้งไปหมดฉันใด สังขารก็ฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน

ดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏขึ้น แม่น้ำสาย ใหญ่ๆ ในโลกจะเหือดแห้งหมด ไม่มีน้ำฉันใด สารขารก็ฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไป อันยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 4 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 4 ปรากฏขึ้น แหล่งน้ำใหญ่ บนภูเขาหิมาลัยที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำทั้งหลายจะเหือดแห้ง ไม่มีน้ำฉันใด ภิกษุทั้งหลาย สังขารก็ฉันนั้น ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 5 ปรากฏขึ้น เมื่อดวง อาทิตย์ดวงที่ 5 ปรากฏขึ้น น้ำใน

มหาสมุทรลึกถึง 700 โยชน์ จะลดลงโดยลำดับ จนเหลือน้ำเพียงเท่ารอยเท้าฉันใด สังขารก็ฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 6 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 6 ปรากฏขึ้น แผ่นดินใหญ่ และภูเขาสิเนรุจะมีกลุ่มควันพลุ่งขึ้น เปรียบเหมือนนายช่างหม้อเผาหม้อดินที่ปั้นไว้ดีแล้ว ย่อมมีกลุ่มควันพลุ่งขึ้นฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย สังขารก็ฉันนั้น ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืนภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน

ดวงอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากฏขึ้น แผ่นดินใหญ่นี้ และภูเขาสิเนรุไฟจะลุกโชติช่วง มีเปลวเพลิงเป็นอันเดียวกัน เมื่อแผ่นดินใหญ่และขุนเขา สิเนรุไฟเผาผลาญหมดแล้ว จะไม่มีปรากฏทั้งขี้เถ้าและเขม่า เปรียบเหมือนเนยใส หรือน้ำมัน เมื่อถูกไฟเผาผลาญอยู่ ย่อมไม่ปรากฏทั้งขี้เถ้าและเขม่าฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย สังขารก็ฉันนั้น เหมือนกัน ไม่ยั่งยืน สักวันหนึ่งย่อมวิบัติไป ภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องที่พระอาทิตย์เกิดขึ้น 7 ดวง ทำลายแผ่นดินใหญ่และขุนเขาสิเนรุราชจนไม่มีอะไรเหลือนี้ใครจะรู้ ใครจะเชื่อว่าจะเป็นไป ได้ถึงอย่างนี้ นอกจากพระอริยบุคคลชั้นโสดาบันเท่านั้นจึงจะเชื่อ แม้ในคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนาจะกล่าวถึงสาเหตุที่ทำลายจักรวาลและโลกไว้ 3 ประการก็ตาม แต่ก็ได้กล่าว เน้นพิเศษว่า จักรวาลและโลกจะถูกทำลายไปด้วยไฟเป็นส่วนใหญ่ และได้กล่าวถึงจักรวาลที่ ถูกทำลายพินาศไปด้วยไฟว่า “เริ่มต้นจากการวิปริตของดินฟูอากาศ มีเสียงฟูร้อง แต่ฝนไม่ ตกเป็นเวลา 10 ปี 100 ปี พันปี หมื่นปี แสนปี จนกระทั่งน้ำที่ขังอยู่ในบ่อ บึง ลำธาร แม่น้ำทะเล เหือดแห้งไปหมด พืชพันธุ์ธัญญาหารก็เหี่ยวแห้งตาย บรรดาสัตว์ทั้งหลายก็พากันตาย ทั้งสิ้น ต่อมามีดวงอาทิตย์เกิดเพิ่มขึ้นเป็นดวงที่ 2 โคจรอยู่ตรงกันข้ามกับดวงที่ 1 ทำให้ กำหนดเวลากลางกลางวันหามีไม่ ล่วงต่อมาอีกช้านาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ก็เกิดขึ้นอีก ต่อมาอีกช้านานดวงอาทิตย์ดวงที่ 4 ก็เกิดขึ้น จนถึงดวงอาทิตย์ที่ 5-6-7 เกิดขึ้น ตอนนั้น

เกิดควันคลุ้งตลบทั่วไปทั้งจักรวาล จักรวาลลุกโชติช่วงมอดไหม้เป็นจุณวิจุณไปในไฟนั้น ไม่ เหลือแม้เท่าอณูจักรวาลและโลกก็พินาศดับไป อากาศในเบื้องต้นกับอากาศในเบื้องบนก็ปลอดโล่งถึงกันเป็นอันเดียว” (บุญมี เมธางกูร และวรรณสิทธิ์ ไวทยะเสวี, 2524:75) มนุษย์และลักษณะของชีวิต มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นผู้ที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามอำนาจกฎแห่ง เหตุผล คือ มีเหตุมีปัจจัย อาศัยเหตุและปัจจัยปรุงแต่ง พุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้คำตอบว่า มนุษย์มาจากมนุษย์ด้วยกัน มาจากสิ่งที่ดีเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ได้ตอบถึงปฐมก าเนิดแรกสุด แต่ตอบจำกัดในปรากฏการณ์ที่มีอยู่แล้ว เป็นอยู่แล้ว ดังที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกได้แสดง การกำเนิดทั้ง 4 ของสัตว์โลกไว้ดังนี้ คือ “อัณฑชะก าเนิด ชลาพุชะกำเนิด สังเสทชะกำเนิด และโอปปาติกกำเนิด” (ม.มู. 12/169/177) โดยมีอรรถาธิบายดังต่อไปนี้

1) อัณฑชโยนิ คือ เกิดจากฟองไข่ เช่น เป็ด ไก่ นก งู จระเข้ เป็นต้น

2) ชลาพุชโยนิ คือ เกิดจากครรภ์มารดา เช่น มนุษย์ และสัตว์เช่น วัว ควาย สุนัข เป็นต้น กล่าวคือ ตกลูกเป็นตัวเลย

3) สังเสมชโยนิ คือ สัตว์ที่เกิดในของชื้นและหมักหมม เกิดในน้ำคล่ำ มีการเน่า เปื่อย ขยายพันธุ์แพร่ออกไปเอง เช่น หนอนบางชนิด พวกจุลชีพต่าง ๆ เป็นต้น

4) โอปปาติกโยนิ คือ เกิดเติบโตเต็มตัวขึ้นมาในทันทีทันใด ไม่ต้องมีเชื้อปรากฏ เช่น เทวดา และสัตว์ในอบายภูมิ

ก าเนิดมนุษย์นั้นเป็นกำเนิดจากครรภ์มารดา พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการที่มนุษย์ได้ ก่อกำเนิดขึ้นในครรภ์มารดาว่า ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1) มารดาอยู่ในวัยที่มีระดู

2) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน 3) มีสัตว์มาเกิด (ม.มู. 12/452/487) เมื่อมีองค์ประกอบ 3 อย่างนี้ครบถ้วนแล้ว การตั้งครรภ์ย่อมเกิดขึ้น แต่ถ้าไม่พร้อม องค์ประกอบ 3 อย่างนี้แล้ว การตั้งครรภ์ก็มีไม่ได้ พุทธปรัชญาเถรวาทได้อธิบายชีวิตของ มนุษย์ไว้ว่า ชีวิตมีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ กายและจิต กายอันเป็นรูปธรรมอย่าง หนึ่งและจิตอันเป็นฝุยนามธรรมอย่างหนึ่ง ทั้งกายและจิตอาศัยซึ่งกันและกันทำหน้าที่เพื่อ ดำเนินชีวิตต่อไปจนกว่าจะแตกดับ เมื่อแยกย่อยออกไปแล้วจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 5 ส่วน ด้วยกัน คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ รวมกันเรียกว่า ขันธ์ 5 หมายถึง 5 ขันธ์ ของคนทั่ว ๆ ไป ซึ่งยังมีอุปาทานขันธ์ คือ ความยึดถือว่าเป็นตัวตน (ส .ม. 19/1679/481) การแบ่งกายและจิตเป็น

ส่วนประกอบ 5 ส่วนนี้ มีปรากฏในคัมภีร์พระ สุตตันตปิฎกไว้ ดังนี้

1) รูป (Corporeality) หมายถึง ร่างกาย และพฤติกรรมของร่างกาย แบ่ง ออกเป็น มหาภูตรูป และอุปาทายรูป (ม.อุ. 14/83/75) มหาภูตรูป 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อธาตุทั้ง 4 รวมตัวเข้าทำให้เกิดคุณสมบัติต่าง ๆ ขึ้น เรียกว่า อุปาทายรูป คือ รูปอาศัย เป็นรูปอาศัยมหาภูตรูป

2) เวทนา (Feeling) ได้แก่ ความรู้สึกที่เกิดจากสัมผัสทางประสาททั้ง 5 และทางใจ เป็นส่วนที่เป็นความรู้สึกในสิ่งที่มากระทบเกิดเวทนา 3 คือ สุขเวทนา (รู้สึกสุข) ทุกขเวทนา (รู้สึกเป็นทุกข์) และอุเบกขาเวทนา (รู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์)

3) สัญญา (Perception) หมายถึง กำหนดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ว่าอะไรเป็นอะไร ใน สังคีติสูตรแบ่งสัญญาออกเป็น 6 ประการ คือ ความหมายรู้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ (ที.ปา. 11/309/255)

4) สังขาร (Mental Formations) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของ จิตใจโดยมีเจตนาเป็นตัวนำซึ่งปรุงแต่งจิตใจให้ดีหรือชั่วเป็นกลาง ๆ ความคิดตริตรองในจิต นั้นชักนำให้มีการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เป็นไปต่าง ๆ กัน

5) วิญญาณ (Consciousness) แปลว่า ความรู้แจ้ง คือ การรู้แจ้งทางอารมณ์ทาง ประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558:128)

บทสรุป

พุทธปรัชญา มองโลกในมุมที่แตกต่างจากศาสนาหรือปรัชญาอื่นๆ โดยเน้นที่ ความไม่เที่ยง (อนิจจัง), ความทุกข์ (ทุกข์), และ ความไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) ของทุกสรรพสิ่ง รวมถึงโลกใบนี้ด้วย

โลกในทรรศนะของพุทธ ไม่ได้หยุดอยู่แค่โลกที่เราสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส แต่ยังรวมถึง ภพภูมิ อื่นๆ ที่สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายตายเกิด เช่น เทวโลก พรหมโลก และนรก

ลักษณะสำคัญของโลกตามพุทธปรัชญา

ไม่เที่ยงคงที่ ทุกสิ่งในโลกเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่มีอะไรคงอยู่เป็นนิรันดร์ โลกเองก็เช่นกัน มีการเกิดขึ้นและดับไปตามกฎแห่งธรรมชาติ

เป็นที่แห่งการเวียนว่ายตายเกิด: สัตว์ทั้งหลาย รวมถึงมนุษย์ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ซึ่งเป็นวัฏจักรของความเกิด แก่ เจ็บ ตาย และเกิดใหม่

เป็นผลของกรรม สิ่งที่เกิดขึ้นในโลกเป็นผลมาจากการกระทำของสัตว์ทั้งหลายในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ กรรมดีนำไปสู่ผลดี กรรมชั่วนำไปสู่ผลชั่ว

เป็นที่แห่งการดับทุกข์ เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาคือการดับทุกข์ ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการเข้าใจธรรมชาติของโลกและการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ไม่ได้ทรงศึกษาจากตำราใดๆ แต่ทรงบรรลุธรรมด้วยการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ความรู้เกี่ยวกับจักรวาลที่พระองค์ทรงมีนั้น จึงไม่ได้มาจากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์แบบที่เราเข้าใจ แต่เป็นความรู้ที่ได้มาจาก ประสบการณ์ตรง ผ่านการเจริญภาวนาและการใช้ ญาณ หรือ วิชชา ต่างๆ ที่พระองค์ทรงบรรลุ

แหล่งที่มาของความรู้ทางจักรวาลวิทยาของพระพุทธเจ้า

ประสบการณ์ตรง

การเจริญภาวนา พระองค์ทรงเจริญภาวนาจนบรรลุธรรม มีญาณเกิดขึ้น ทำให้สามารถเห็นธรรมชาติของสรรพสิ่งได้อย่างแจ่มแจ้ง รวมถึงธรรมชาติของจักรวาล

การใช้ญาณ พระองค์ทรงใช้ญาณต่างๆ เช่น ญาณทิพย์ ซึ่งเป็นญาณที่ทำให้สามารถเห็นสิ่งที่ตาเปล่ามองไม่เห็น ได้แก่ ภพภูมิต่างๆ เทวดา พรหม และสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต อนาคต และปัจจุบัน

การตรัสรู้

เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงเข้าใจธรรมชาติของทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ รวมถึงหนทางดับทุกข์ ซึ่งความรู้เหล่านี้ก็เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของจักรวาลด้วย

การแสดงธรรม

พระองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเหล่าภิกษุสงฆ์และชาวบ้าน โดยทรงนำเอาความรู้ที่ได้จากการตรัสรู้มาอธิบายให้เข้าใจง่าย ทำให้เกิดเป็นพระสูตรต่างๆ ที่กล่าวถึงเรื่องจักรวาล

ความรู้ทางจักรวาลวิทยาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

ภพภูมิ: พระพุทธศาสนากล่าวถึงภพภูมิต่างๆ ที่สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายตายเกิด เช่น กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ ซึ่งเป็นการแบ่งระดับของสัตว์ตามความละเอียดอ่อนของจิต

จักรวาลมีการเกิดดับ พระพุทธศาสนาสอนว่า จักรวาลมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่เที่ยงคงที่

กฎแห่งกรรม สิ่งที่เกิดขึ้นในจักรวาลเป็นผลมาจากกรรมที่สัตว์ทั้งหลายได้กระทำ

ความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง ทุกสิ่งในจักรวาลล้วนไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ความว่างเปล่า สรรพสิ่งไม่มีแก่นสารที่คงที่ เป็นเพียงปรมัตถุ หรือธรรมชาติที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

ความแตกต่างระหว่างความรู้ทางจักรวาลวิทยาของพระพุทธเจ้ากับวิทยาศาสตร์

วิธีการศึกษา พระพุทธศาสนาเน้นการศึกษาด้วยการปฏิบัติ และใช้ญาณในการเข้าใจธรรมชาติ ส่วนวิทยาศาสตร์เน้นการศึกษาด้วยการทดลองและหลักฐานเชิงประจักษ์

วัตถุประสงค์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นที่การดับทุกข์และการบรรลุธรรม ส่วนวิทยาศาสตร์มุ่งเน้นที่การค้นหาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ

ขอบเขตความรู้ ความรู้ทางจักรวาลวิทยาของพระพุทธศาสนามีขอบเขตที่กว้างกว่าวิทยาศาสตร์ โดยครอบคลุมถึงเรื่องของจิตวิญญาณและภพภูมิต่างๆ

พุทธปรัชญาเถรวาทแสดงไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงได้รับความรู้ทางจักรวาลวิทยา จากประสบการณ์ตรง และจากการหยั่งรู้ด้วยทิพยจักษุญาณของพระองค์เองนั่นคือ 1) พระพุทธเจ้าทรงได้รับความรู้ทางจักรวาลวิทยาจากประสบการณ์ตรง เช่น ความรู้เรื่องของธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ ลักษณะชีวิตและการดำเนินชีวิตของ มนุษย์สัตว์และพืช 2) พระพุทธเจ้าทรงได้รับความรู้ทางจักรวาลวิทยาจากการหยั่งรู้ซึ่งมีทิพยจักษุญาณเป็นเครื่องมือในการรับรู้ เช่น ทรงรู้เรื่องนรก สวรรค์ ภพภูมิ และสังสารวัฏ

ความรู้จากประสบการณ์ถือได้ว่ามีลักษณะเป็นธรรมชาติ คือ มีการอธิบายเรื่อง กำเนิดของโลกและสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก โดยเป็นแบบวิวัฒนาการ แต่ไม่ได้มีการอธิบายว่า โลกสำเร็จรูปโดยอำนาจของผู้สร้างใด ๆ ความเป็นไปทั้งหลายต้องอาศัยเหตุปัจจัย และสิ่ง ทั้งหลายล้วนต้องอาศัยกันและกัน ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาการและความเป็นไป ทั้งหลายล้วนเป็นไปเองโดยธรรมชาติทั้งสิ้น ในเรื่องกำเนิดของโลกและสิ่งทั้งหลายนั้น แม้จะมีลักษณะค่อนข้างเป็นตำนานหาข้อพิสูจน์ไม่ได้แน่ชัด แต่ส่วนหนึ่งของการแสดงทัศนะก็ ชี้ให้เห็นได้ว่า มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องวิวัฒนาการของธรรมชาติอยู่ โดยยกให้เป็นเรื่องของ อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นมาของโลกตามธรรมชาติในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น มีข้อความย่อ ๆ ว่า โลกมีการเกิดขึ้น มีการถูกทำลาย มีการรวมตัวกัน มี การสลายตัวนเวียนกันไป เรื่องการทำลายโลกไม่ได้กล่าวไว้ว่าโลกถูกทำลายทั้งหมด แต่มีส่วนหนึ่งที่ยังเหลืออยู่จากการทำลาย คือ นับตั้งแต่ชั้นอาภัสสรพรหมภูมิขึ้นไป และส่วนที่เหลือจากการทำลายนี้จะเป็นพื้นฐานทำให้โลกมีการรวมตัวขึ้นใหม่เป็นการเกิดใหม่อีกครั้ง แล้วกลับมาสู่ความเจริญและจากระยะเวลาอันยาวนานสืบมาก็ค่อย ๆ มีพัฒนาการปรากฏ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว กลางวัน กลางคืน ฤดู วัน เดือน ปี พืช เป็นต้น

สรรพสิ่งในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งอื่น ๆ ทั้งมวลล้วนตกอยู่ ภายใต้กฎธรรมชาติอันหนึ่งที่พระพุทธศาสนายอมรับ คือ กฎไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณะ คือ ลักษณะปกติ

ธรรมดาสามัญเสมอเหมือนกันหมด คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไม่คงที่อยู่ตลอดเวลา ทุกขัง คือ ความคงทนอยู่ไม่ได้ ต้องเสื่อมโทรม สลายไปในที่สุด อนัตตา คือ ความมิใช่ตัวตน ไม่สามารถ ควบคุมให้อยู่ในอำ นาจของเราได้ ทุกสิ่งทั้งปวงจะเกิดขึ้น ดำเนินไปและสิ้นสุดการเปลี่ยนแปลงมีเรื่อยไปไม่มีวันหยุด ลักษณะทั้ง 3 ประการ จะมีอำนาจครอบคลุมไปทั่วโลก และจักรวาล ทุกสิ่งในโลกและจักรวาลทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จะตกอยู่ภายใต้กฎแห่งไตร ลักษณ์ทั้งสิ้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสิ่งเดียวที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ คือ พระนิพพาน บุคคลผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง ก็สามารถเข้าถึงพระนิพพานโดยจะไม่มีการจุติและปฏิสนธิอีกต่อไป

ความรู้ทางจักรวาลวิทยาของพระพุทธเจ้าเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ตรงและการตรัสรู้ ไม่ได้เป็นเพียงทฤษฎีหรือความเชื่อ แต่เป็นความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น แม้ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนาจะมีวิธีการศึกษาและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองอย่างก็สามารถนำมาประสานกันเพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของจักรวาลได้อย่างรอบด้าน

บรรณานุกรม

บุญมี เมธางกูร และวรรณสิทธิ์ ไวทยะเสวี. (2524). **คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 5 ตอนที่ 1.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.** (พิมพ์ครั้งที่ 43). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2522). **ธรรมวิภาคปริจเฉทที่ 2.** (พิมพ์ ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

William Montgomery Mc. Govern. (1976). **A Manual of Buddhist Philosophy.** Lucknow: Oriental Reprinters.

กรรมตามทรรศนะพุทธปรัชญา

Kamma Perspective in the Buddhist Philosophy

บัณฑิต ปิ่นมงคลกุล
Bundit Pinmongkolkul
วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
Wutthipong Rodbamrung
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholars
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักกรรมตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท โดยวิเคราะห์หลักฐานจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา ตลอดจนงานเขียนของนักวิชาการทั้งในอดีตและปัจจุบัน เนื้อหาครอบคลุมประเด็นสำคัญ อาทิ ความหมายของกรรม ประเภทของกรรม กระบวนการส่งผลของกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับหลักธรรมอื่นๆ เช่น การเวียนว่ายตายเกิด นิพพาน และการปฏิบัติธรรม การศึกษาครั้งนี้พบว่า หลักกรรมเป็นเสมือนกฎธรรมชาติที่ควบคุมการกระทำและผลของการกระทำของมนุษย์ โดยเน้นที่เจตนาเป็นตัวกำหนดคุณภาพของกรรม และกรรมแต่ละอย่างจะส่งผลสอดคล้องกับเจตนาที่เป็นเหตุ กรรมจึงเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ละเว้นความชั่ว ประพฤติความดี เพื่อให้บรรลุถึงความสุขที่แท้จริงและหลุดพ้นจากวัฏสงสาร

คำสำคัญ : กรรม, ทรรศนะ, พุทธปรัชญา

ABSTRACT

This academic article aims to explore the concept of karma from the perspective of Theravāda Buddhist philosophy by analyzing evidence from the Tipiṭaka, commentaries, sub-commentaries, and scholarly works from both past and present. The

content covers key issues such as the definition of karma, types of karma, the process of karmic fruition, and the relationship between karma and other doctrinal principles, such as the cycle of rebirth, Nirvāṇa, and the practice of Dhamma. The study reveals that the law of karma operates as a natural law governing human actions and their outcomes, with intention (cetanā) serving as the determinant of the quality of karma. Each action produces results that align with its underlying intention. Karma thus promotes accountability for one’s actions and serves as a motivating force for individuals to refrain from evil, cultivate goodness, and achieve true happiness and liberation from saṃsāra.

Keywords: Karma, Perspective, Buddhist Philosophy

บทนำ

พุทธปรัชญาเป็นกรรมวาทีกิริยาวาที คือเป็นปรัชญาที่ยืนยันทรรศนะว่ากรรมหรือการกระทำเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผล ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับผลของกรรมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล โดยผลจะมีลักษณะอย่างไรย่อมขึ้นกับเหตุ คือกรรมหรือการกระทำนั้นๆ การมีชีวิตของมนุษย์ก็คือ การมีการกระทำที่แสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางใจ ไม่มีมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่คนใด ที่ดำรงชีพอยู่ได้ โดยปราศจากการกระทำ

พุทธปรัชญาถือว่าในการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความจงใจที่ปรากฏออกมาทางใดทางหนึ่ง ใน 3 ทางในกระการแห่งการดำรงชีพของมนุษย์นั้นย่อมมีคุณค่าทางจริยธรรม เกี่ยวเนื่องด้วยโดยธรรมชาติ คุณค่าทางจริยธรรมอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ ดี ไม่ดี หรือเป็นกลางๆ โดยถือเอาเจตนาในการกระทำเป็นเครื่องกำหนด

เนื่องจากการกระทำเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผล การกระทำจึงมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยตรง คุณภาพแห่งชีวิตของมนุษย์จะดีหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเอง ด้วยเหตุที่พุทธปรัชญาเป็นกรรมวาที กริยาวาที หลักคำสอนเรื่องกรรม จึงเป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่งซึ่งเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนเรื่องอื่นๆ อย่างใกล้ชิด การศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องนี้อย่างถูกต้อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประสงค์จะศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธปรัชญา ทั้งในระดับกว้างและลึก (สุนทร ณ รังสี, 2541: 163-164)

พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่ากรรมเป็นของเฉพาะตน ทุกสรรพสัตว์ล้วนมีกรรมเป็นตัวกำหนดภพภูมิและต้องรับผลของกรรมนั้น กรรมในอดีตส่งผลให้เกิดในภพภูมิปัจจุบัน และกรรมที่ทำในปัจจุบันก็จะส่งผลในอนาคต วนเวียนอยู่ในวัฏสงสารไม่สิ้นสุดจนกว่าจะหลุดพ้นจากกิเลส
กรรมในทางพุทธศาสนาหมายถึงการกระทำทางกาย วาจา และใจ ซึ่งอาจเป็นกุศลกรรม อกุศลกรรม หรืออัพยากฤตกรรม (กรรมที่ไม่ส่งผล) ก็ได้

ในสังคมปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องกรรมยังคงมีอยู่ แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่เชื่อ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความแตกแยก คนที่เชื่อเรื่องกรรมมักจะมุ่งทำความดี ประพฤติอยู่ในศีลธรรม และใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ในขณะที่คนที่ไม่เชื่อเรื่องกรรมมักจะประพฤติในทางเสื่อม ไม่เกรงกลัวบาป และใช้ชีวิตอย่างประมาท

ความเชื่อและความเข้าใจในเรื่องกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะช่วยให้เข้าใจชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ การศึกษาเรื่องกรรมจะช่วยให้เข้าใจว่ากรรมเป็นของเฉพาะตน เกิดจากการกระทำของเราเอง ไม่ใช่เทพเจ้าหรือสิ่งอื่นใด กรรมเกิดจากกิเลสที่ผลักดันให้เราทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ซึ่งส่งผลให้เราเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร

การศึกษาเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทจะช่วยให้เข้าใจความหมาย ลักษณะ ประเภทของกรรม ทัศนะเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท การให้ผลของกรรม และการสิ้นสุดของกรรม ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับหลักเหตุผล ความจริง และความเป็นไปตามธรรมชาติ (พระมหาอนันต์ อนุตฺตโร(อันวิเศษ), พระสุชาติ อาภสฺสโร (ผึ่งผาย),2564 :118)

กรรมตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่ากรรมเป็นกฎธรรมชาติสากลที่ควบคุมการกระทำและผลของการกระทำของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม หรือสัตว์เดรัจฉาน ล้วนอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมนี้ กรรมในที่นี้หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนา ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งเจตนานี้เองเป็นตัวกำหนดคุณภาพของกรรมว่าเป็นกุศล (กรรมดี) หรืออกุศล (กรรมชั่ว)

กรรมแต่ละอย่างที่เราทำจะส่งผลสอดคล้องกับเจตนาที่เป็นเหตุ กุศลกรรมจะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และส่งผลให้เกิดในภพภูมิที่ดี ในขณะที่อกุศลกรรมจะนำมาซึ่งความทุกข์ ความเดือดร้อน และส่งผลให้เกิดในภพภูมิที่ต่ำ ผลของกรรมอาจไม่ปรากฏทันที แต่อาจส่งผลในภายหลังได้ กรรมที่ทำไว้จะไม่สูญหายไปไหน

1. ความหมายของกรรม

กรรม ในพุทธปรัชญาเถรวาท มีนักคิด นักวิชาการ นักปรัชญาศาสนา ได้แสดงความหมายและประเภทของกรรมไว้มากมาย เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ จึงได้นำมาสรุปอธิบายดังต่อไปนี้

กรรม แปลว่าการกระทำมีความหมายเป็นคำกลาง ๆ ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี ถ้าเป็นกรรมดีเรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม คำว่ากรรมในความรู้สึกของคนไทยมักหมายถึง การกระทำไม่ดี และผลของการกระทำไม่ดีนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสให้ความหมายของกรรมไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ”(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: องฺ.ฉกฺก.,22/63/577.)แม้ในอรรถกถาของพระสูตรนี้ ได้อธิบายคำว่า เจตนา เอาไว้ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอาเจตนาที่มีการจัดแจง (สัมปยุตธรรม) ที่รวบรวมธรรมทุกอย่าง (กุศลธรรมและอกุศลธรรม) ไว้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, 2539: องฺ.ฉกฺก.อ.,36/775.)กล่าวคือ เจตนาที่เป็นกุศลธรรม หรืออกุศลธรรมเข้ามาประกอบจึงจัดเป็นกรรม

คำว่า กรรมนั้น เป็นคำกลาง ๆ ไม่ดี ไม่ชั่ว เป็นเพียงการกระทำที่ประกอบด้วย เจตนา ดังเช่นพระพุทธพจน์ที่ว่า “เจตนาห ภิกฺขเว กมฺม วทามิ” แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม (องฺ.ติก. (ไทย) 22/63/395) บุคคลจงใจแล้ว จึงกระทำ ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ แสดงออกมาทาง กาย ทางวาจาและทางใจ การกระทำทางใจสำคัญที่สุด เพราะไม่มีใจหรือเจตนาแล้วนั้น กาย และวาจาไม่อาจทำได้ เนื่องจากใจหรือเจตนาเป็นตัวสั่งการให้ทำ ซึ่งกรรมไม่ได้หมายเอาเฉพาะกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต แต่หมายเอากรรมดีและกรรมชั่วที่ทำไว้ในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย แต่ถ้าเป็นการกระทำ จะทำเมื่อไรหรือเวลาไหน ไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบันหรืออนาคตก็ตาม การกระทำนั้นก็จัดเป็นกรรมทั้งสิ้น (พระธรรมปิฎก, (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2549: 46)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) (2549:184) ได้กล่าวถึงเรื่องกรรมไว้ใน หนังสือเรื่องหลักพระพุทธศาสนา โดยสรุปไว้ว่า

1. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรม ใครทำดีก็เป็นกุศล กรรมติดตัวอยู่ ใครทำชั่วก็เป็นอกุศลกรรมติดตัวอยู่

2. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรมวิบาก คือผลของกรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี ผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ไม่สับสนกันเหมือนอย่างผลมะม่วงเกิดจากต้นมะม่วง ผลขนุนเกิดจากต้นขนุน หว่านพืนเช่นไรก็ได้ผลเช่นนั้น

3. พระพุทธศาสนาแสดงว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน คือตัวเราเองทุกๆคน เป็นเจ้าของกรรมที่เราทำ และเป็นเจ้าของผลของกรรมนั้นๆ ด้วย เมื่อตัวเราเองทำดี ก็มีกรรมดีติดตัวและต้องไม่รับผลดี เมื่อตัวเราเองทำไม่ดีก็มีกรรมชั่วติดตัวและต้องได้รับผลชั่วไม่ดี จะปัดกรรมที่ตัวเราเองทำ ให้พ้นตัวออกไป และจะปัดผลของกรรมให้พ้นตัวออกไปด้วย หาได้ไม่ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง

เมื่อหลักกรรมของพระพุทธศาสนามีอยู่ดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทุกๆคน หมั่นพิจารณาเรื่องกรรม ดังที่แสดงไว้ใน อภิณหปัจจเวกขณธรรมสูตร ดังนี้ “บรรพชิตพึงพิจารณาเนืองๆ ว่า เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราจักทำกรรมใดดีหรือชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ,2537: องฺ.เอกาทสก.(ไทย) 5/48/157.)

กฎแห่งกรรม มีหลักการกว้างๆ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ยาทิสํ วปเต พีชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ แปลว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำดีย่อมได้ดี ผู้ทำชั่วย่อมได้ชั่ว.” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537: อภิ.วิภงฺค. (ไทย) 78/848/705.)

2. ประเภทของกรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้แบ่งประเภทของกรรม ไว้ในหนังสือ พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย (2555: 242-243) ว่า กรรมนั้น เมื่อจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุ แบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี กรรมชั่ว หมายถึงการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูลคือ โลภะ (ความโลภ) โทสะ(ความโกรธ) โมหะ(ความหลง)

2. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี หรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ) อโมหะ (ความไม่หลง)

แต่ถ้าจำแนกตามทวาร คือ ทางที่ทำกรรม หรือทางแสดงออกของกรรม จัดเป็น 3 คือ

1. กายกรรม กรรมที่ทำด้วยกาย หรือการกระทำทางกาย

2. วจีกรรม กรรมที่ทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา

3. มโนกรรม กรรมที่ทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ

หากจำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก หรือการให้ผล จัดเป็น 4 อย่าง คือ

1. กรรมดำ มีวิบากดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม การโกหก ติดสุรา

2. กรรมขาว มีวิบากขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียน เช่น การประพฤติตามกุศลกรรมบถ 10

3. กรรมทั้งดำ ทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร มโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง เช่นการกระทำของมนุษย์ทั่วๆไป

4. กรรมไม่ดำ ไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ได้แก่ เจตนาเพื่อละกรรมทั้งสามอย่างข้างต้น หรือว่าโดยองค์ธรรม ได้แก่ โพชฌงค์ 7 หรือ มรรคมีองค์ 8

ในบรรดากรรม 3 อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น มโนกรรมสำคัญที่สุด และมีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูกรตปัสสี บรรดากรรม 3 อย่างเหล่านี้ ที่เราจำแนกไว้แล้วอย่างนี้ แสดงความแตกต่างกันแล้วอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำบาปกรรม ในความเป็นไปแห่งบาปกรรม หาบัญญัติกายกรรมอย่างนั้นไม่ หาบัญญัติวจีกรรมอย่างนั้นไม่” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537: ม.ม.(ไทย) 20/64/114.)

ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา คือ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งเป็นหนังสืออธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้าตามแนวพระไตรปิฎก โดยมี พระพุทธโฆษาจารย์ ชาวอินเดีย เป็นผู้เรียบเรียงขึ้นในภาษาบาลี เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 10 โดยได้อธิบาย กรรม 12 โดยแบ่งออกเป็น 3 หมวด หมวดละ 4 ประเภท ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต,2551: 249-250)

หมวดที่ 1 ว่าโดยปากกาล : จำแนกตามเวลาที่ให้ผล

1. ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม: กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้

2. อุปปัชชเวทนียกรรม: กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือในภพหน้า

3. อปราปรเวทนียกรรม: กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป

4. อโหสิกรรม: กรรมเลิกให้ผล ไม่มีผลอีก

หมวดที่ 2 ว่าโดยกิจ คือ จำแนกการให้ผลตามหน้าที่

5. ชนกกรรม: กรรมแต่งให้เกิด, กรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด

6. อุปัตถัมภกกรรม: กรรมสนับสนุน, กรรมที่เข้าช่วยสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม

7. อุปปีฬกกรรม: กรรมบีบคั้น,กรรมที่มาให้ผล บีบคั้นผลแห่งชนกกรรมและอุปัตถัมภ์กรรมนั้น ให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงไป บั่นทอนวิบากมิให้เป็นไปได้นาน

8. อุปฆาตกกรรม: กรรมตัดรอน,กรรมที่แรง ฝ่ายตรงข้ามกับชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรม เข้าตัดรอน การให้ผลของกรรมสองอย่างนั้น ให้ขาดไปเสียทีเดียวเช่น เกิดในตระกูลสูง มั่งคั่งแต่อายุสั้น เป็นต้น

หมวดที่ 3 ว่าโดยปากทานปริยาย คือ จำแนกตามความยักเยื้องหรือลำดับความแรงในการให้ผล

9. ครุกกรรม: กรรมหนัก ให้ผลก่อน ได้แก่ สมาบัติ 8 หรือ อนันตริยกรรม

10. พหุลกรรม หรือ อาจิณณกรรม: กรรมทำมากหรือกรรมชิน ให้ผลรองจากครุกกรรม

11. อาสันนกรรม: กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย คือกรรมทำเมื่อจวนจะตายจับใจอยู่ใหม่ๆ ถ้าไม่มี 2 ข้อก่อน ก็จะให้ผลก่อนอื่น

12. กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวาปนกรรม: กรรมสักว่าทำ, กรรมที่ทำไว้ด้วยเจตนาอันอ่อนหรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นโดยตรง ต่อเมื่อ ไม่มีกรรมอื่นให้ผลแล้วกรรมนี้จึงจะให้ผล

พุทธปรัชญาเถรวาทอธิบายว่ากรรมคือการกระทำที่เกิดจากเจตนา ทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งแบ่งออกเป็นกุศลกรรม (กรรมดี) และอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) โดยมีเจตนาเป็นตัวกำหนดคุณภาพของกรรมนั้นๆ กล่าวคือ 1. พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นว่ากรรมมีอยู่จริงใครทำกรรมดีก็ได้ดีใครทำกรรมชั่วก็ได้ชั่ว 2. พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นว่าการกระทำกรรมนั้นมีผล กล่าวคือ มีกรรมวิบากหมายถึงต้องรับผลของกรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี หรือผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว 3. พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง กล่าวคือ มนุษย์คนเราทุกๆคน เป็นเจ้าของกรรมที่เราทำไว้และเป็นเจ้าของแห่งผลกรรมนั้นๆ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมที่ตนเองได้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรือ อกุศลกรรมก็ตาม (พระมหาอนันต์ อนุตฺตโร(อันวิเศษ),พระสุชาติ อาภสฺสโร (ผึ่งผาย),2564 :123)

การให้ผลของกรรม

พระไตรปิฎกได้อธิบายเรื่องกฎแห่งกรรม ที่ปรากฏอยู่ในจูฬกัมมวิภังคสูตร (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: ม.อุ., 23/579-597/251-259) โดยกล่าวถึงการให้ผลของกรรมไว้ดังนี้ 1. การฆ่าสัตว์ทำให้เกิดเป็นคนมีอายุสั้น การไม่ฆ่าสัตว์ทำให้มีอายุยืน 2. การเบียดเบียนสัตว์ทำให้เป็นคนมีโรคมาก การไม่เบียดเบียนสัตว์ทำให้เป็นคนมีโรคน้อย 3. ความมักโกรธหรือโกรธง่าย ทำให้เป็นคนมีผิวพรรณทรามหน้าตาไม่สวย ความไม่มักโกรธ ทำให้เป็นคนมีผิวพรรณดี หน้าตาสวย 4. ความมักริษยาผู้อื่นทำให้เป็นคนมีอำนาจวาสนาน้อย ความไม่มักริษยาผู้อื่นทำให้เป็นคนมีอำนาจวาสนามาก 5. ความตระหนี่ไม่บริจาคทานทำให้เป็นคนยากจนขัดสน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หรือการให้ทานทำให้เป็นคนร่ำรวยมีทรัพย์มาก 6. ความไม่อ่อนน้อมถ่อมตนทำให้เกิดในตระกูลต่ำ ความอ่อนน้อมถ่อมตนทำให้เกิดในตระกูลสูง 7. การไม่ใส่ใจใฝ่หาความรู้ทำให้เกิดมาเป็นคนโง่เขลาหรือไม่เฉลียวลาด การใส่ใจใฝ่หาความรู้ทำให้เกิดมาเป็นคนมีสติปัญญาดีหรือเฉลียวฉลาด

ปัญหาที่ถกเถียงกันมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องกรรม ก็คือ การให้ผลของกรรม โดยสงสัยเกี่ยวกับหลักทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ว่าเป็นจริงอย่างนั้นหรือไม่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)(2555: 269-270) ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ ดังนี้ จุดสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา คือ ความสับสนเกี่ยวกับขอบเขตที่แยกต่างหากจากกัน และที่สัมพันธ์กันระหว่างกรรมนิยามกับสมมตินิยาม โดยขอให้พิจารณาการให้ผลของกรรมโดยแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับภายในจิตใจ ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ มีการสั่งสมคุณสมบัติ คือกุศลธรรมและอกุศลกรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบและความสุขความทุกข์ เป็นต้น อย่างไรบ้าง

2. ระดับบุคลิกภาพ ว่ากรรมทำให้เกิดผลในด้านการสร้างเสริมนิสัย ปรุงแต่งลักษณะความประพฤติ การแสดงออก ท่าที การวางตนปรับตัว อาการตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่นๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่วๆ ไปอย่างไรบ้าง การให้ผลระดับนี้ต่อเนื่องออกมาจากระดับที่ 1 นั่นเอง และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกัน แต่แยกพิจารณาเพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ระดับวิถีชีวิตของบุคคล ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา ประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเสื่อมความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ และความสูญเสียต่างๆ ที่ตรงข้าม ซึ่งรวมเรียกว่าโลกธรรมทั้งหลาย อย่างไรบ้าง ผลระดับนี้อาจแยกมองได้สองด้านคือ

- ผลสนองจากปัจจัยด้านอื่นๆ ของสภาพแวดล้อมที่นอกจากคน
- ผลสนองจากปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม

4. ระดับสังคม ว่ากรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำ มีผลต่อความเป็นไปของสังคมอย่างไรบ้าง เช่น ทำให้เกิดความเสื่อม ความเจริญ ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมนุษย์ทั้งหลาย รวมทั้งผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่นๆ แล้วย้อนกลับมาหาตัวมนุษย์เอง

1. องค์ประกอบที่ส่งเสริมและขัดขวางการให้ผลของกรรม

พุทธปรัชญาได้แสดงไว้ว่า มีอิทธิพลของสิ่งที่สนับสนุนและขัดขวางการให้ผลของกรรม ได้แก่ สมบัติ 4 และ วิบัติ 4 ซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในวิภังคปรณ์แห่งพระอภิธรรมปิฎก ว่า “ กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อาศัยคติสมบัติ จึงให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อาศัยอุปธิสมบัติ จึงให้ผลก็มีกัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อาศัยกาลสมบัติ จึงให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อาศัยปโยคสมบัติ จึงให้ผลก็มี.” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: อภิ.วิภงฺค., 78/841-842/607) และ “ ญาณที่รู้วิบากของกัมมสมาทานที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ตามความเป็นจริง โดยฐานะ โดยเหตุ ของพระ- ตถาคต เป็นไฉน ? พระตถาคตในโลกนี้ ย่อมทรงทราบว่า กัมมสมาทานอันเป็นบาป บางอย่างอันคติสมบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อันอุปธิสมบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อันกาลสมบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อันปโยคสมบัติห้ามไว้ จึงไม่ ให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อาศัยคติวิบัติจึงให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อาศัยอุปธิวิบัติจึงให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อาศัยกาลวิบัติจึงให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบาปบางอย่าง อาศัยปโยควิบัติจึงให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อันคติวิบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อันอุปธิวิบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อันกาลวิบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ผลก็มี. กัมมสมาทานอันเป็นบุญบางอย่าง อันปโยควิบัติห้ามไว้ จึงไม่ให้ผล ก็มี.” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: อภิ.วิภงฺค., 78/840/606)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)(2555: 272-273) ได้อธิบายเรื่อง สมบัติ 4 และ วิบัติ 4 ไว้ดังนี้ สมบัติแปลว่า ข้อดี หมายถึงความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล กล่าวคือ องค์ประกอบอำนวยช่วยเสริมกรรมดี สมบัติมี 4 อย่าง คือ

1. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญเหมาะ หรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ ทางดำเนินชีวิตเอื้อ หรือไปในถิ่นที่อำนวย

2. อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย ร่างกายดี หรือรูปร่างให้ เช่นมีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาท่าทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง

3. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล หรือ กาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีศีลธรรม ยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะสั้น คือทำอะไรถูกเวลาถูกจังหวะ

4. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่นทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความถนัดความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วนตามเกณฑ์

ส่วน วิบัติ แปลว่า ข้อเสีย หรือจุดอ่อน หมายถึงความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล กล่าวคือ องค์ประกอบบกพร่องเปิดช่องให้กรรมชั่ว วิบัติ มี 4 อย่าง คือ

1. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เจริญ ไม่เหมาะ ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิตไม่เอื้อ ถิ่นที่ไปไม่อำนวย

2. อุปธิวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือรูปกายเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชม ตลอดจนสุขภาพไม่ดี เจ็บป่วย มีโรคมาก

3. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาล หรือกาลเสีย คือ เกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติ ไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว บีบคั้นคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ

4. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ฝักใฝ่ในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรในเรื่องไม่ถูกต้อง ทำการครึ่งๆกลางๆ เป็นต้น

เมื่อนำเอาสมบัติและวิบัติเข้ามาประกอบการพิจารณา ก็จะเห็นได้ว่ากรรมและการให้ผลของกรรมมีลักษณะสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง ยากที่คนธรรมดาสามัญทั่วไปจะสามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้องครบถ้วน พระพุทธองค์ตรัสว่า กระบวนการให้ผลของกรรมนี้ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนซับซ้อนยิ่ง พ้นวิสัยแห่งความคิด ไม่อาจคิดให้แจ่มแจ้ง จัดเป็นอจินไตย คือ สิ่งไม่พึงคิดอย่างหนึ่ง ดังนี้

“พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย **กรรมวิบาก**เป็น**อจินไตย** ไม่ควรคิด ดังนี้ พระพุทธเจ้า ทั้งหลายย่อมทรงแสดง**กรรมวิบาก**อันนั้นให้ประจักษ์หนอ.” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: สั.นิทาน., 26/640/704)

ดังข้อความที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ใน อจินติตสูตร ว่าด้วย**อจินไตย** ๔ ดังนี้

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อจินไตย** ๔ อย่างนี้ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า **อจินไตย** ๔ คือ อะไรบ้าง คือ ๑. พุทธวิสัยแห่งพระพุทธทั้งหลาย เป็น**อจินไตย**ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า ๒. ฌานวิสัยแห่งผู้ได้ฌาน เป็น**อจินไตย**ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะ พึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำปากเปล่า ๓. วิบากแห่งกรรม เป็น**อจินไตย**ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วน แห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า ๔. โลกจินดา (ความคิดในเรื่องของโลก) เป็น**อจินไตย**ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล **อจินไตย** ๔ ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึง มีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: อง.จตุกก., 35/77/235)

การสิ้นไปแห่งกรรม

ทัศนะทางพระพุทธปรัชญาเชื่อเรื่องการสิ้นกรรม พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในนิพเพธิกสูตร เป็นพระสูตรว่าด้วยธรรมบรรยายชำแรกกิเลส (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: องฺ.ฉกฺก., 36/334/766-773)

อธิบายได้ว่า ผัสสะเป็นเหตุให้เกิดกรรมเมื่อผัสสะดับกรรมจึงดับ ข้อปฏิบัติให้ถึงการดับกรรม ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 และในนิทานสูตร ว่าด้วยอกุศลมูลและกุศลมูล ได้กล่าวถึงสาเหตุการเกิดกรรมชั่ว คือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ อกุศลกรรม เหตุที่เกิดกรรมดี คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือกุศลกรรม เมื่อละอกุศลกรรมได้ กรรมเป็นอันสิ้นสุดหรือดับลง ดังนี้

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม (อ**กุศลกรรม**) ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน ? คือ โลภะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อโลภะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโลภะ โดยที่แท้ โลภะย่อมเกิดขึ้นเพราะโลภะ อโทสะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโทสะ โดยที่แท้ โทสะย่อม เกิดขึ้นเพราะโทสะ อโมหะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโมหะ โดยที่แท้ โมหะย่อม เกิดขึ้นเพราะโมหะ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวดา มนุษย์ หรือแม้สุคติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่โลภะ แต่โทสะ แต่โมหะ โดยที่แท้ นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ปิตติวิสัย หรือ แม้ทุคติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่โลภะ แต่โทสะ แต่โมหะ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม ๓ ประการนี้แล. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม (**กุศลกรรม**) ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน ? คือ อโลภะ ๑ อโทสะ ๑ อโมหะ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โลภะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอโลภะ โดยที่แท้ อโลภะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโลภะ โทสะย่อมไม่เกิดเพราะอโทสะ โดยที่แท้ อโทสะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโมสะ โมหะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอโมหะ. โดยที่แท้ อโมหะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโมหะ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ปิตติวิสัย หรือแม้ทุคติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่อโลภะ แต่อโทสะ แต่อโมหะ โดยที่แท้ เทวดา มนุษย์ หรือแม้สุคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อม ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่อโลภะ แต่อโทสะ แต่อโมหะ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม ๓ ประการนี้แล. ได้กล่าวถึงสาเหตุการเกิดกรรมชั่ว คือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ อกุศลกรรม เหตุที่เกิดกรรมดี คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือกุศลกรรม โดยเมื่อละอกุศลกรรมได้ กรรมเป็นอันสิ้นสุดหรือดับลง” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2537: องฺ.ฉกฺก., 36/310/634)

ทำอย่างไรจะหมดกรรม การที่จะหมดกรรมก็คือ ไม่ทำกรรมชั่วทำกรรมดี และทำกรรมดีให้ยิ่งขึ้น คือ แม้แต่กรรมดีก็เปลี่ยนให้ดีขึ้นจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่ง... กรรมไม่หมดด้วยการชดใช้กรรม แต่หมดด้วยการพัฒนากรรม คือ ปรับปรุงตัวให้ทำกรรมที่ดียิ่งขึ้น ๆ จนพ้นขั้นของกรรมไปถึงขั้นทำแต่ไม่เป็นกรรม คือ ทำด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ไม่ถูกครอบงำหรือชักจูงด้วย โลภะ โทสะโมหะ จึงจะเรียกว่า พ้นกรรม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2545, 116.)

สรุปการสิ้นไปแห่งกรรม ด้วยเหตุ 3 ประการคือ

1. กรรมให้ผลแล้วก็สิ้นไป: เมื่อกรรมใดส่งผลแล้ว กรรมนั้นก็หมดกำลังลง ไม่สามารถให้ผลซ้ำอีก เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่งอกเป็นต้นและออกผลแล้ว ก็ไม่สามารถงอกซ้ำได้อีก

2. กรรมบางอย่างอาจไม่ให้ผล: กรรมบางอย่างอาจไม่ส่งผลเลย เนื่องจากขาดองค์ประกอบสำคัญ เช่น

- ขาดเจตนา: การกระทำที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจจริง หรือเป็นไปโดยอัตโนมัติ เช่น การสะดุ้งตกใจ หรือการทำไปเพราะความไม่รู้
- กรรมที่เบาบาง: กรรมที่กระทำด้วยความไม่ตั้งใจมากนัก หรือมีผลกระทบเพียงเล็กน้อย อาจไม่ส่งผลในภายหลัง

3. กุศลกรรมตัดรอนอกุศลกรรม: การทำกุศลกรรมอย่างต่อเนื่องและมีกำลังมาก สามารถตัดรอนผลของอกุศลกรรมที่ทำไว้ในอดีตได้ เปรียบเหมือนน้ำที่ไหลหลากสามารถพัดพาสิ่งสกปรกไปได้

4. บุคคลผู้ทำกรรมได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ตัดวัฏฏะคือการเวียนว่ายตายเกิดเสียได้ มีชีวิตอยู่เป็นชาติสุดท้าย ไม่เกิดในภพใหม่อีก กรรมย่อมหมดโอกาสให้ผลอีกต่อไป วิญญาณของท่านผู้นั้นบริสุทธิ์หมดเชื้อ เหมือนเมล็ดพืชที่สิ้นยางเหนียวแล้ว ปลูกไม่ขึ้นอีกต่อไป กรรมจะมีโอกาสให้ผลอยู่บ้างก็เฉพาะเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น เช่นกรรมของพระมหาโมคคัลลานะ กรรมของพระองคุลิมาล เป็นต้น เมื่อท่านนิพพานแล้ว กรรมต่างๆ ทั้งดีและชั่ว ไม่ว่ารุนแรงเพียงใด ก็หมดโอกาสให้ผล (วศิน อินทสระ.,2551: 32)

บทสรุป

พุทธปรัชญาเถรวาทสอนว่าสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน กรรมเกิดจากเจตนาที่ปรุงแต่งด้วยกิเลส และแสดงออกทางกาย วาจา ใจ กรรมมีทั้งดี (กุศล) และไม่ดี (อกุศล) การกระทำกรรมใด ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นตามกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นกฎแห่งเหตุและผล เมื่อมนุษย์เข้าใจเรื่องกรรม จะสามารถวิเคราะห์ปัญหาในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การละเว้นความชั่ว หมั่นทำความดี และปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม เพื่อชีวิตที่มีความสุขและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่น

บรรณานุกรม

พระมหาอนันต์ อนุตฺตโร (อันวิเศษ),พระสุชาติ อาภสฺสโร (ผึ่งผาย),กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท. **วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค** ,ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2564 พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2549). **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกจำกัด

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2545). **เชื่อกรรม รู้กรรม แก้กรรม.** (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกจำกัด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต).(2555).**พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.** พิมพ์ ครั้งที่ 36. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. , กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2537). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปลชุด 91 เล่ม**,กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย

วศิน อินทสระ. **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด.** พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2551.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร). **หลักพระพุทธศาสนา** .พิมพ์ครั้งที่ 10. นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,2549.

สุนทร ณ รังษี. **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การศึกษาไทยในปัจจุบัน : ถึงเวลาของการคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที

Book Review: "Thai Education Today: Time to Rethink, Think Big, and Act Immediately"

อาทิตยา ปันมุ่ง
Arthitaya Panmung
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
ประยูร ป้อมสุวรรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Corresponding author, e-mail : arthitaya.pan@student.mbu.ac.th

ผู้แต่ง : ไพฑูรย์ สินลารัตน์
สำนักพิมพ์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ครั้งที่พิมพ์ : 1
ปีที่พิมพ์ : 2564
จำนวนหน้า : ความหนา 192 หน้า
ISBN : 978-616-568-562-7

บทนำ

หนังสือ การศึกษาไทยในปัจจุบัน: ถึงเวลาของการคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที เล่มนี้เรียบเรียงโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ นำเสนอความคิดเห็นที่สำคัญเกี่ยวกับความจำเป็นในการคิดใหม่และการพัฒนาระบบการศึกษาไทย ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มีคุณค่าและสามารถกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมาก การเรียกร้องให้มีการคิดใหญ่และทำทันทีเพื่อการพัฒนาทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนและนำไปปฏิบัติ ข้อเสนอในการคิดใหม่และนำเสนอแนวทางที่ไม่ซ้ำซากเป็นสิ่งที่จำเป็นในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมในระบบการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะช่วยให้การศึกษาของไทยสามารถแข่งขันได้ในระดับภูมิภาคและระดับโลก การตั้งเป้าหมายในการเป็นผู้นำในภูมิภาคเป็นการวางวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและท้าทาย ซึ่งบทความนี้ได้เน้นความสำคัญของการมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาให้สามารถเป็นผู้นำในภูมิภาคได้ การมีวิสัยทัศน์และการคิดล่วงหน้าเป็นสิ่งที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เรียกร้องให้มีการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่องและหลีกเลี่ยงการวนเวียนอยู่กับรูปแบบเดิม ๆ การเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การนำความรู้และแนวทางการศึกษาที่ได้จากการคิดใหม่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการสร้างสรรค์ที่สำคัญ บทความได้เน้นถึงความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถทำให้การศึกษาไทยก้าวหน้าขึ้น การเน้นความสำคัญของการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เป็นข้อเสนอที่มีคุณค่า บทความได้เสนอให้มีการคิดและปรับใช้แนวคิดใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ หนังสือเริ่มต้นด้วยการยกย่องความโชคดีที่เด็กไทยได้รับการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเน้นถึงข้อดีของระบบการศึกษาไทย แต่ยังมีการตั้งคำถามที่สำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจในการพัฒนาระบบการศึกษาให้ดีขึ้น การระบุว่าครูหรือระบบการศึกษาไม่ได้รับการส่งเสริมให้เด็กเรียนตามที่เขาถนัดและสนใจมากนัก เป็นการเน้นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงระบบการศึกษา โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียน การยอมรับว่าเรากำลังเห็นรูปแบบการศึกษาที่ใหม่และอาจจะไม่เคยเห็นมาก่อนเป็นการเปิดโอกาสให้มีการปรับตัวและนวัตกรรมในระบบการศึกษา การเสนอให้พิจารณาและปรับใช้แนวทางใหม่ ๆ เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนในยุคใหม่เป็นการกระตุ้นให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดที่คิดว่าเป็น "ความคิดใหม่" อาจจะเป็นความคิดเก่าที่ยังไม่ได้รับการนำไปใช้หรือทำแล้วเลิกไป การเปิดเผยความจริงเช่นนี้เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจและความโปร่งใสในการนำเสนอแนวคิด ผู้เขียนแสดงความตั้งใจที่จะเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพครู ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าชื่นชม การพยายามคิดใหม่และปรับปรุงวิชาชีพครูเป็นการแสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาและการส่งเสริมคุณภาพการสอน ผู้เขียนได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานของหลักสูตรและเสนอเกณฑ์มาตรฐานใหม่ ๆ ซึ่งแสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การเสนอเกณฑ์มาตรฐาน

ใหม่ ๆ เป็นการแสดงถึงความตั้งใจในการสร้างความมั่นใจว่าหลักสูตรจะมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ การเสนอให้เกณฑ์มาตรฐานที่ได้ทำการวิจัยมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับราชบัณฑิตและภาคีสมาชิกเป็นแนวทางที่สร้างสรรค์ การเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญสามารถช่วยในการปรับปรุงและทำให้เกณฑ์มาตรฐานดีข้อความกล่าวถึงบทบาทของปรัชญาการศึกษาในการกำหนดรูปแบบและเป้าหมายของการศึกษา การชี้ให้เห็นว่าเราจะจัดการศึกษาและกิจกรรมอย่างไรโดยมีพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาเป็นตัวกำหนด เป็นการชี้แจงถึงความสำคัญของการมีปรัชญาที่ชัดเจนในการจัดข้อความเน้นความสำคัญของการศึกษาปรัชญาการศึกษาไทย ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีการศึกษาและค้นคว้าในด้านนี้มากขึ้น การเสนอความสำคัญนี้ช่วยเพิ่มการรับรู้และสนับสนุนให้มีการพัฒนาวิธีการศึกษาในด้านปรัชญา

สารัตถะของหนังสือ

สาระสำคัญของเนื้อหาที่พบในหนังสือเล่มนี้ เป็นการนำเสนอแต่ละครั้ง ผู้นำเสนอแต่ละท่านก็จะมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป บางท่านเขียนออกมาครบถ้วนเป็นบทความสำเร็จรูปเลย บางท่านก็มีไม้ตามเมื่อพูดเสร็จแล้วก็ไปเขียนตามโน้ตใหม่อีกที บานเมื่อเสนอเสร็จแล้วก็ไปปรับปรุงให้ละเอียดขึ้นบทความที่แต่ละท่านนำเสนอนั้นส่วนใหญ่จะเป็นบทความวิชาการที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาที่แต่ละท่านมีความเชี่ยวชาญได้เป็นอย่างดี บทความแต่ละเรื่องจึงมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านในยิ่งขึ้น บทความในเล่มนี้ก็เช่นเดียวกัน เมื่อผู้เขียนได้บรรยายเสร็จแล้วก็ได้นำไปแก้ไขเพิ่มเติมบางส่วนแล้วจึงจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่นอย่างที่ท่านผู้อ่านเห็นอยู่นี้ เป็นเวลานานมาแล้วที่ผู้เขียนสังเกตเห็นการศึกษาของไทยเราถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศมาตลอด แต่ก็ไม่เกิดผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจดังที่เราคาดหวังกัน จึงน่าจะถึงเวลาแล้วที่เราจะเปลี่ยนแนวคิดกรศึกษาเสียใหม่โดยใช้การศึกษาเป็นตัวนำในการเปลี่ยนแปลงและผลักดับการพัฒนาประเทศบ้างซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าจะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมไทยได้อย่างน่าพอใจทีเดียว

ถึงเวลาที่เด็กไทยควรโตไปตามที่เขาถนัด ชอบ และใจ

ในการนำเสนอนี้ เน้นบทบาทสำคัญของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นแนวทางที่ดี เพราะผู้ปกครองมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเติบโตและพัฒนาการของเด็ก การทำความรู้จักกับบุตรหลานในเชิงลึกและการสนับสนุนให้พวกเขาลงมือทำสิ่งที่ชอบถือเป็นการสนับสนุนที่มีคุณค่า การเสนอให้รางวัลและกำลังใจเป็นวิธีที่ดีในการส่งเสริมการพัฒนาของเด็ก การสนับสนุนทางจิตใจและการชมเชยเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การอ้างถึงผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการให้กำลังใจและเอาใจใส่มีผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาของเด็ก เป็นการสนับสนุนข้อความที่มีความน่าเชื่อถือและอิงจากข้อมูลที่เป็นประจักษ์ สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้ปกครองที่มีความสำคัญในการพัฒนาเด็ก การทำงานร่วมกันเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโตของเด็ก การเสนอให้ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กได้สัมผัสกับกิจกรรมหรือ

การดำเนินงานอื่น ๆ นอกเหนือจากความสนใจหลัก ถือเป็นวิธีที่ดีในการช่วยเด็กค้นพบความสนใจใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะที่หลากหลาย สามารถขยายความเกี่ยวกับวิธีการที่ผู้ปกครองสามารถทำได้จริง เช่น การจัดกิจกรรมพิเศษ หรือการสนับสนุนด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กอย่างเป็นรูปธรรม การเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวกับวิธีการที่ครูและผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประชุมร่วมกัน หรือการจัดทำแผนพัฒนาสำหรับเด็ก จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของแต่ละฝ่าย อาจเพิ่มการพูดถึงการประเมินผลการพัฒนาเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แน่ใจว่าการสนับสนุนจากผู้ปกครองและครูมีผลกระทบที่ดีและสามารถปรับปรุงได้ตามความต้องการของเด็ก การกล่าวถึงผลกระทบจากการที่ผู้ปกครองไม่สนใจหรือมองข้ามการเรียนรู้ของเด็กควรมีรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น วิธีที่ผู้ปกครองสามารถหลีกเลี่ยงการละเลยและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

การรุศึกษาไทย: ถึงยุคที่ใครต้องการครูแบบไหนก็ต้องผลิตเอาเอง

เป็นการนำเสนอแนวคิดที่ชัดเจนและน่าสนใจเกี่ยวกับการผลิตครู โดยเน้นว่าการผลิตครูที่มีลักษณะเฉพาะตามความต้องการของแต่ละสถาบันหรือโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการพึ่งพาสถาบันการศึกษาภายนอกอย่างเดิม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีครูที่ตรงตามความต้องการเฉพาะของแต่ละสถาบันการศึกษา การที่สถาบันสามารถผลิตครูเองจะทำให้ได้ครูที่เข้าใจและตอบสนองต่อวิสัยทัศน์และความต้องการของตนได้ดีขึ้น การผลิตครูที่มีลักษณะเฉพาะช่วยให้ครูสามารถปรับตัวเข้ากับธรรมชาติและลักษณะนิสัยของผู้เรียนได้ดีขึ้น ซึ่งอาจส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการ สอนและการเรียนรู้ของนักเรียน การผลิตครูเองช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาสถาบันการศึกษาภายนอก เช่น คณะครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละสถาบัน

การศึกษาไทยในอนาคต: สังคมที่ไม่มีการสอนมีแต่การเรียน

การให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างสรรค์และผลิตผลงานด้วยตนเองจะช่วยพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในโลกการทำงานและชีวิตประจำวัน การผลิตผลงานหรือโปรเจกต์ด้วยตนเองจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในความสามารถของผู้เรียน โดยการเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการทำงานของตนเอง การทำงานที่ต้องผลิตผลงานจะกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งมากขึ้น เนื่องจากการทำโปรเจกต์ต้องการความรู้และความเข้าใจที่ดี การทำงานในโปรเจกต์กลุ่มสามารถช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในสภาพแวดล้อมการทำงานที่แท้จริง เมื่อผู้เรียนต้องนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการผลิตผลงานจริง ๆ จะช่วยให้เขาสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง การสอนที่เน้นการผลิตผลงานอาจต้องใช้เวลาและทรัพยากรมากขึ้นทั้งสำหรับครูและผู้เรียน ซึ่งอาจทำให้เกิดความท้าทายในการบริหารจัดการเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่

การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา

การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและมุ่งมั่น เช่น การเน้นนวัตกรรม เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษา 4.0 และการสร้างความรู้สึกมุ่งมั่นในหมู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การเรียกร้องให้ครู ผู้ปกครอง

และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงการศึกษา 4.0 เป็นแนวทางที่ดี เนื่องจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน การย้ำถึงความสำคัญของความอดทนและการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระยะยาว จะช่วยให้การดำเนินการเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพการสร้างความรู้สึกว่าค่าของคนอยู่ที่ผลงานนั้นจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนและครูมีความรับผิดชอบและตั้งใจในการพัฒนาตนเองและผลงาน

ปฏิรูปครุศึกษาไทย: ลอง “พยายามใหม่” ดูอีกที

คุณภาพของครูเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียน การพัฒนาครูให้มีคุณภาพสูงและมีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่ถูกต้องและมีเหตุผล การตั้งคำถามว่า “ทำไมครูที่ผลิตออกมายังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้” ช่วยกระตุ้นให้พิจารณาว่ารูปแบบการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูอาจต้องมีการปรับปรุง การพิจารณานี้ช่วยให้เห็นถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงวิธีการและเนื้อหาของการฝึกอบรมครู การเน้นให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์และความเป็นอิสระในการสอนเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากครูที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถนำเสนอการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น

เกณฑ์มาตรฐานระดับบัณฑิตศึกษา

การที่ผู้เขียนได้ทำวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานหลักสูตรและเสนอเกณฑ์มาตรฐานไปยังสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแสดงถึงความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา การที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอเกณฑ์มาตรฐานให้กับราชบัณฑิตและภาคีสมาชิกเพื่อลงรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นการแสดงความใส่ใจในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดีในการเพิ่มคุณภาพของหลักสูตร ความสำคัญของการกำหนดมาตรฐานหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรับประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นข้อดีที่เน้นถึงความจำเป็นในการมีเกณฑ์ที่ชัดเจนเพื่อการตรวจสอบและประเมินผล

การศึกษาไทยกับทักษะศตวรรษที่ 21: ต้องก้าวให้พ้นกับดักของโรงเรียนรูปแบบใหม่

เสนอมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายด้าน เช่น การเรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์, การเข้าใจวัฒนธรรมไทยและสมัยใหม่, การพัฒนาการผลิต, และการมองเห็นคุณค่าของนวัตกรรม ซึ่งทั้งหมดนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะและความรู้ที่ครอบคลุม ข้อเสนอแนะที่กล่าวถึงการเรียนรู้ทฤษฎีและแนวคิด เช่น การเข้าใจวัฒนธรรมและแนวคิดไทย รวมถึงการเน้นการปฏิบัติ เช่น การพัฒนาการผลิตและการออกแบบทิศทางของสังคม ทำให้มีความครบถ้วนในการพัฒนาทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ หลักการที่กล่าวถึงการตามทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีการเน้นเรื่องการเข้าใจคนอื่นและการนำการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักการที่เสนอมีความครอบคลุมและสำคัญต่อการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนอย่างหลากหลายและมีความทันสมัย อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างความชัดเจนในแต่ละหลักการและการเชื่อมโยงกับแนวทางปฏิบัติจะช่วยให้การนำไปใช้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการระบุเป้าหมายเฉพาะเจาะจงและ

การประเมินผลจะช่วยให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถติดตามความก้าวหน้าได้อย่างดี

ปรัชญาอุดมศึกษาไทย: แนวทางการพัฒนาปรัชญาอุดมศึกษาไทย

นำเสนอแนวคิดของบุคคลที่มีอิทธิพลในด้านปรัชญาการศึกษาสามารถให้ความชัดเจนในการวางแนวทางและการดำเนินการที่เป็นเอกภาพ การกลั่นกรองและจัดระเบียบความคิดของบุคคลสำคัญสามารถทำให้เราเข้าใจแนวทางที่มีผลกระทบต่อการศึกษาได้ดีขึ้น การมุ่งเน้นไปที่แนวคิดของบุคคลเดียวอาจทำให้มองข้ามมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งอาจทำให้การพัฒนาแนวทางการศึกษามีข้อจำกัด การศึกษาความหมายที่แท้จริงของคำหรือความหมายสามารถช่วยให้เราเข้าใจพื้นฐานและหลักการของการศึกษาได้ดีขึ้น ช่วยในการสร้างตัวชี้วัดที่มีความชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการประเมินและพัฒนาหลักสูตรได้ การมุ่งเน้นที่ความหมายอาจทำให้ขาดความเข้าใจในบริบทของการศึกษาและการนำไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ความหมายที่แท้จริงอาจมีลักษณะนามธรรม ทำให้การนำไปใช้ในทางปฏิบัติอาจมีความท้าทาย การศึกษาแนวคิดพื้นฐานเช่น วัตถุนิยม อุดมคตินิยม ช่วยให้เข้าใจหลักการพื้นฐานของปรัชญาการศึกษา การใช้ปรัชญาการศึกษาพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการศึกษาในประเทศไทยสามารถช่วยในการสร้างหลักการที่ตอบสนองบริบทของประเทศ การนำปรัชญาจากต่างประเทศมาใช้โดยไม่ได้ปรับให้เข้ากับบริบทของไทยอาจทำให้ไม่เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ การศึกษาภาพรวมช่วยให้เข้าใจการศึกษาในบริบทที่กว้างขึ้นและเห็นการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ การใช้วิธีการผสมผสานช่วยให้สามารถปรับตัวและใช้วิธีที่หลากหลายในการพัฒนาปรัชญาการศึกษา การรวมคุณค่าจากแนวทางต่าง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของการศึกษาได้ แต่ละแนวทางมีข้อดีและข้อพิจารณาของตัวเอง การเลือกใช้แนวทางที่เหมาะสมต้องพิจารณาบริบทและเป้าหมายของการศึกษาในแต่ละประเทศหรือสถานการณ์ แนวทางที่หลากหลายสามารถช่วยในการพัฒนาปรัชญาการศึกษาให้มีความครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในการศึกษาไทย ซึ่งมีคุณค่าในการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผู้เรียน การผลิตครู การปรับปรุงการศึกษา 4.0 และอื่น ๆ หลายบทความในหนังสืออ้างอิงถึงผลการวิจัยหรือข้อมูลที่เป็นประจักษ์ ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นที่นำเสนอ หนังสือเสนอแนวทางที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการพัฒนา เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการศึกษา การผลิตครูที่มีลักษณะเฉพาะ และการส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ การเขียนมีความเป็นทางการและกระชับ แต่บางจุดอาจจะต้องการความชัดเจนมากขึ้น เช่น การใช้ภาษาที่เป็นทางการอาจทำให้ผู้อ่านบางกลุ่มรู้สึกว่าเข้าใจยาก ควรใช้ภาษาที่เรียบง่ายและชัดเจนกว่านี้ในบางจุด การเขียนมีรูปแบบที่เป็นระเบียบและเรียงลำดับแนวคิดได้ดี แต่บางครั้งอาจมีการซ้ำซ้อนหรือยืดยาวในบางประเด็น ควร

พยายามทำให้กระชับและตรงประเด็นมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นบทความวิชาการที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าและแนวคิดใหม่ ๆ แต่ละบทความมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพของเนื้อหา หนังสือมีการเสนอข้อเสนอในการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีการอ้างอิงผลวิจัย ซึ่งช่วยให้ข้อเสนอมีความน่าเชื่อถือ การเน้นถึงบทบาทของผู้ปกครองและครูในการพัฒนาเด็กเป็นจุดเด่นที่สำคัญ หนังสือได้เสนอวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครู การเสนอให้สถาบันการศึกษาผลิตครูเองและการพัฒนาแนวทางการศึกษา 4.0 เป็นแนวคิดที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของสถาบันได้ดี การเปลี่ยนแนวคิดในการใช้การศึกษาเป็นตัวนำในการพัฒนาประเทศและการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 การให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กและการผลิตครูที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้ตรงกับความต้องการของสถาบัน การให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างสรรค์และผลิตผลงานด้วยตนเอง และการเน้นการใช้ทักษะที่เรียนรู้ไปใช้จริง การนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาและการกำหนดมาตรฐานการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพและความสอดคล้อง การเสนอแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนและรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น การประชุมร่วมกันระหว่างครูและผู้ปกครอง หรือการจัดกิจกรรมพิเศษ การเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการประเมินผลการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงได้ตามความต้องการ การศึกษาแนวทางที่หลากหลายเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของการศึกษาและบริบทที่หลากหลาย

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ใช้ภาษาที่กระชับและเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับผู้อ่านทั่วไปและนักวิชาการ การใช้ภาษาแบบนี้ช่วยให้เนื้อหาเข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ง่ายมีการเสนอข้อคิดที่เป็นระเบียบและชัดเจน โดยมีการแยกหัวข้อที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาเด็ก, การผลิตครู, การศึกษาไทยในอนาคต ฯลฯ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถติดตามและเข้าใจแนวคิดหลักได้ง่ายการใช้ภาษาที่เป็นทางการมากขึ้นอาจช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะในบางบทที่กล่าวถึงวิจัยและข้อมูลสถิติการใช้ตัวอย่างและกรณีศึกษาในแต่ละหัวข้ออาจทำให้เนื้อหาเป็นรูปธรรมและน่าสนใจมากขึ้น หนังสือให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย โดยเสนอแนวทางใหม่ ๆ และการปรับปรุงในหลากหลายด้าน เช่น การผลิตครู, การพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษา 4.0 มีการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและปฏิรูปการศึกษาอย่างละเอียด ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต้องการเนื้อหาที่ลงลึกในแต่ละหัวข้อมากขึ้น เช่น การเสนอกรณีศึกษาที่สำเร็จหรือไม่สำเร็จในการพัฒนาการศึกษา การปรับปรุงโครงสร้างของเนื้อหาให้มีการเชื่อมโยงที่ชัดเจนและมีลำดับที่เป็นระบบมากขึ้น จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและติดตามได้ง่าย เน้นการเปลี่ยนแปลงวิธีการศึกษาโดยใช้การศึกษาเป็นตัวนำในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม การเน้นบทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กเป็นข้อเสนอที่มีความสำคัญ เนื่องจาก

ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก อาจเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการที่ครูและผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมร่วมกัน การประชุมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ การเสนอวิธีการประเมินผลการพัฒนาเด็กและการปรับปรุงตามผลลัพธ์ที่ได้รับ จะช่วยให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของแนวทางที่เสนอได้ดียิ่งขึ้น หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นในเรื่องการเสนอแนวทางและการปรับปรุงการศึกษาในประเทศไทย โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและเนื้อหาที่ครอบคลุมหลายด้าน นอกจากนี้ยังเสนอแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาการศึกษาและการผลิตครูใหม่

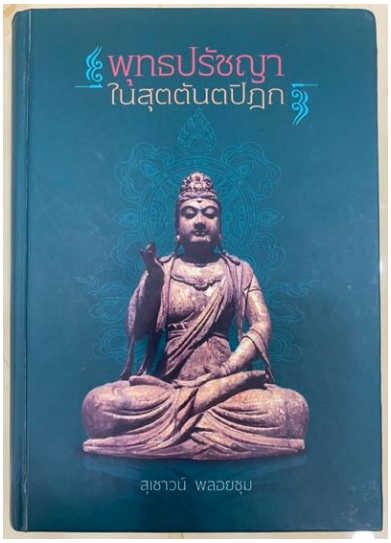
บรรณานุกรม

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. การศึกษาไทยในปัจจุบัน: ถึงเวลาของการคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที. พิมพ์ครั้งที่ 1. ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : เรื่อง “พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก” โดย สุเชาว์ พลอยชุม

Book Review: "Buddhist Philosophy in the Suttanta Pitaka" by Sucheao Ploychum

วิริยา ศุภประสิทธิ์
Wiriya Supphaprasit
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
Wutthipong Rodbamrung
นักวิชาการอิสระ
Corresponding author, e-mail wiriya.sup@student.mbu.ac.th

บทนำ

หนังสือ “พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก” เขียนโดย รศ.สุเชาวน์ พลอยชุม มีผลงานการเขียนและการวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมากที่สุดท่านหนึ่งของประเทศในปัจจุบัน และเขียนผลงานการศึกษาค้นคว้าด้านพุทธปรัชญาผลิตงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องราว

พระพุทธศาสนาดังเช่น พระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์, จริยศาสตร์และปรัชญาทางพระพุทธศาสนา , สุนทรียศาสตร์ในพุทธศาสตร์, พระพุทธศาสนาในอินเดีย เป็นต้น และอาจารย์ยังเป็นศิษย์ของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ที่มีความแตกฉานในพระไตรปิฎกเป็นอย่างมากและเป็นเจ้าของโครงการพระไตรปิฎกศึกษาสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งถ่ายทอดความรู้ในพระไตรปิฎกไปสู่สาธารณชนทั่วไปเพื่อการเรียนรู้สิ่งที่ชาวพุทธควรรู้ โดยหนังสือเล่มนี้“พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก” อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ รวมถึงเอกสารวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2565 โดยมีเนื้อหาครอบคลุม 320 หน้า แบ่งออกเป็น 6 ส่วน พร้อมทั้งเพิ่มเติมรายละเอียดบางประเด็นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สารัตถะของหนังสือ

เนื้อความที่นำเสนอเป็นการอธิบายหลักการสำคัญของพุทธปรัชญาในหลายๆ ด้าน โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็นหลายหัวข้อหลัก ได้แก่ พุทธปรัชญาเกี่ยวกับความจริง ชีวิต ความรู้ ความดี และความงามในพุทธศาสนาโดยเนื้อหาหลักใน “พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก”ครอบคลุมประเด็นสำคัญของพุทธปรัชญา 6 ด้าน ได้แก่

1. พื้นฐานพุทธปรัชญา – แนวคิดพื้นฐานที่เป็นรากฐานของพุทธปรัชญา

พระพุทธเจ้าตรัสรู้หรือเข้าใจความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งเรียกว่า "ธาตุ" หมายถึงสิ่งที่มีอยู่ตามสภาวะของตนเอง ธาตุแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ "รูปธาตุ" (ธาตุที่เป็นสสาร) และ "อรูปธาตุ" (ธาตุที่เป็นอสสาร) พระพุทธองค์ทรงค้นพบว่าสิ่งที่มีอยู่นี้ทั้งสองประเภทมีลักษณะของธรรมฐิติและธรรมนิยาม ซึ่งหมายถึงลักษณะที่เป็นสามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์ คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา โดยการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นการเห็นความจริงด้วยตาใจหรือญาณ ที่เรียกว่า "ญาณทัสสนะ" คือการเห็นตามความเป็นจริง และเพื่อให้เห็นอย่างชัดเจนตามธรรมชาติ พุทธศาสนาจึงเรียกว่า "ยถาภูตญาณทัสสนะ" หรือการเห็นด้วยญาณตามที่เป็นจริง พระพุทธเจ้าทรงเห็นอริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาท ไตรลักษณ์ และความจริงอื่น ๆ อย่างถ่องแท้ว่า สิ่งที่มีอยู่ก็รู้ว่ามี สิ่งที่ไม่มีอยู่ก็รู้ว่าไม่มี สิ่งที่ดีก็รู้ว่าดี สิ่งที่เลวก็รู้ว่าเลว ในกระบวนการตรัสรู้นั้น พระองค์ทรงสงบใจจนจิตบริสุทธิ์ เกิดญาณที่รู้เห็นทุกสิ่งตามจริง ทำให้พ้นจากกิเลสและรู้ว่าตนพ้นแล้วและสิ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด กระบวนการตรัสรู้ต้องอาศัยปัจจัย 5 ประการ คือ ศรัทธาที่ถูกต้อง สุขภาพสมบูรณ์ ไม่โอ้อวด เพียรพยายาม และมีปัญญาในธรรม พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือแนวทางสายกลาง ซึ่งประกอบด้วยองค์มรรค 8 ประการที่เน้นศีล สมาธิ และปัญญา แนวปฏิบัตินี้นำไปสู่จักษุญาณ อภิญญา สัมโพธิ และนิพพาน ซึ่งทำให้พระองค์ตรัสรู้อริยสัจ 4 หรือความจริงของทุกข์ สาเหตุของทุกข์ ความดับทุกข์ และวิธีดับทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสอนด้วยหลักที่มีประโยชน์ เหมาะสมแก่กาลเทศะ โดยมีวิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสมของผู้ฟัง เช่น การเทศนา สนทนา การเล่าเรื่อง การใช้อุปมาอุปไมย และการแสดงฤทธิ์ หลักการสอนที่สำคัญปรากฏในโคตมสูตรว่า

1) สอนให้ผู้ฟังเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ 2) สอนอย่างมีเหตุผล 3) สอนในสิ่งที่ผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง การสอนเน้นให้ผู้ฟังเกิดความรู้ ความเข้าใจ ใช้เหตุผล และสามารถปฏิบัติได้

2. ชีวิตในพุทธปรัชญา – การมองชีวิตตามแนวทางปรัชญาพุทธศาสนา

ในปรัชญาพุทธศาสนา ชีวิตแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ชีวิตที่มีจิตวิญญาณและชีวิตที่ไม่มีจิตวิญญาณ ซึ่งทั้งสองแบบมีลักษณะร่วมคือ การเกิดและการเติบโต โดยชีวิตที่มีจิตวิญญาณประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตสามประเภท ได้แก่ โอปปาติกะ มนุษย์ และสัตว์เดรัจฉาน ส่วนชีวิตที่ไม่มีจิต วิญญาณ ได้แก่ ต้นไม้และพืชอื่นๆ ซึ่งเรียกว่า "ภูตคาม" หรือ "พืชคาม" โดยกระบวนการก่อเกิดชีวิตมนุษย์ในพุทธศาสนาเกิดจากธรรมชาติไม่ได้มีอำนาจเหนือธรรมชาติใดสร้างขึ้น ชีวิตเกิดจากเหตุทางวัตถุ คือการอยู่ร่วมกันของบิดามารดาและเหตุทางจิต คือ ปฏิสนธิจิตหรือวิญญาณ ที่ยังแฝงด้วยกามและกิเลส ซึ่งเป็นสมุฏฐานหลักของชีวิตมนุษย์ โดยปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย กรรม จิต อุตุ และอาหาร นำไปสู่การก่อกำเนิดตั้งแต่ปฏิสนธิถึงวาระสุดท้ายของชีวิตที่เรียกว่าความตาย ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร 4 ประเภท ได้แก่ 1) กวฬิงการาหาร คืออาหารที่เป็นวัตถุ 2) ผัสสาหาร คือความรู้สึกจากการสัมผัส 3) มโนสัญเจตนาหาร คือเจตนาที่นำไปสู่ความต้องการ และ 4) วิญญาณาหาร คือการรับรู้ ซึ่งมนุษย์มีสัญชาตญาณ 4 ประการ ได้แก่ อยากมีชีวิตอยู่, ไม่อยากตาย, อยากมีความสุข และไม่ต้องการความทุกข์ ซึ่งสุขทุกข์ในชีวิตไม่ได้เกิดจากกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากสมุฏฐานต่างๆ เช่น สภาพร่างกาย ภูมิอากาศ การกระทำของผู้อื่น รวมถึงการดูแลสุขภาพซึ่งพุทธศาสนามองว่าความสุขหรือทุกข์ของชีวิตเป็นผลจากเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นและดับไป เมื่อมนุษย์สามารถตระหนักถึงอริยสัจ 4 และเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิตที่ประกอบด้วยธาตุ 6 ประการ อายตนะ 6 และแนวคิด 18 การเข้าใจและบริหารจัดการชีวิตได้อย่างเหมาะสมย่อมลดทุกข์ในชีวิตหรืออาจทำให้หมดทุกข์ได้ในที่สุด โดยชีวิตเปรียบได้กับผู้ป่วยที่ต้องรีบรักษา หากละเลยย่อมนำมาซึ่งทุกข์เพิ่มขึ้น เมื่อชีวิตสิ้นสุดหรือจบสิ้นกระบวนการทุกข์ทั้งหมด ก็จะเข้าสู่ภาวะนิพพาน ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดของการเกิดและตาย

3. ความรู้ในพุทธปรัชญา – แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และการเข้าถึงสัจธรรม

พุทธปรัชญาสอนว่ามนุษย์ประกอบด้วยธาตุ 6 ประการ ได้แก่ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ และวิญญาณ โดย 4 ธาตุแรกเป็นธาตุทางกายหรือรูป ส่วน 2 ธาตุหลังคืออรูปธาตุหรือธาตุทางนาม โดยเฉพาะวิญญาณธาตุเท่านั้นที่มีคุณสมบัติพิเศษคือสามารถรู้ได้ เรื่องอายตนะ 6 แสดงถึงกระบวนการคิดของมนุษย์ว่ามีลำดับขั้นเริ่มจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่เชื่อมโยงกับการคิด หากประสาทสัมผัสไม่ทำงาน จิตจะไม่คิดต่อ พระพุทธศาสนาจึงกล่าวว่าจิตมีธรรมชาติคิดและรู้เสมอ การคิดแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือคิดจากสิ่งภายนอกและคิดในตัวเอง หน้าที่ของจิตมี 4 อย่าง ได้แก่ 1) เวทนา หรือความรู้สึก 2) สัญญา หรือความจำ 3) สังขาร หรือความคิดผสมผสาน 4) วิญญาณ หรือการรับรู้ พระพุทธศาสนาระบุว่าความรู้ที่แท้จริงเกิดจาก 3 วิธี คือ 1) สุตะ หรือการฟังและศึกษา 2) จินตา หรือการคิดอย่างมีเหตุผล 3) ภาวนา หรือการพัฒนาจิต ความรู้ทั้งสามนี้ถือเป็นแหล่งของปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาแสดงว่าสาเหตุของความคลาดเคลื่อนในความรู้เกิดจาก 1) การจำผิดหรือสัญญาวิปลาส

2) การคิดผิดหรือจิตวิปลาส 3) ความเข้าใจผิดหรือทิฏฐิวิปลาส ในพระพุทธศาสนา ความเชื่อกับความรู้ต่างกัน ความเชื่อคือการรับรู้โดยไม่ผ่านการคิดไตร่ตรอง ส่วนความรู้ที่แท้จริงคือการรู้จากประสบการณ์ตรง และแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ คือ 1) ความรู้เชิงโลกิยะ เป็นความรู้ทั่วไป 2) ความรู้เชิงโลกุตระ เป็นความรู้ที่นำไปสู่การหลุดพ้น ตามหลักพุทธศาสนา ความรู้ที่แท้จริงต้องเป็นความรู้ที่ทำให้เข้าใจธรรมชาติอันแท้จริง โดยอาศัยญาณที่พิเศษ เช่น ญาณทัสสนะ หรือยถาภูตญาณทัสสนะ ซึ่งจะนำไปสู่การรู้แจ้งในทุกข์หรือวิมุตติ ความรู้ในพุทธศาสนานั้นมุ่งเน้นเพื่อการดับทุกข์และละกิเลส ถือเป็นความรู้ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง

4. ความจริงในพุทธปรัชญา – การตีความความจริงในมุมมองของพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาปฏิเสธการอธิบายแนวคิดทางอภิปรัชญาของตะวันตก โดยถือว่าแนวคิดเหล่านี้เป็นเรื่องที่ไร้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และไม่ช่วยในการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาของชีวิต พระพุทธศาสนาไม่สนใจในคำถามทางอภิปรัชญาหลายประการ เช่น การสงสัยว่าจักรวาลเป็นนิรันดร์หรือไม่ จักรวาลมีขอบเขตหรือไม่มี ชีวิตกับร่างกายเป็นสิ่งเดียวกันหรือต่างกัน และการคงอยู่ของสรรพชีวิตหลังความตาย คำถามเหล่านี้เรียกว่า "อัพยากตปัญหา" หรือปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ตอบ เนื่องจากถือว่าเป็นคำถามที่ตั้งผิดและเกิดจากความเข้าใจผิดพระพุทธศาสนาแบ่งสิ่งที่มีอยู่ในโลกเป็น 4 ประเภท คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ซึ่งสามารถสรุปเป็น "รูป" และ "นาม" หรือ "รูปธาตุ" และ "นามธาตุ" ในแง่ของธาตุพื้นฐาน พระพุทธศาสนากล่าวว่ามีองค์ประกอบหลัก 4 อย่าง คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ ซึ่งเรียกรวมกันว่า "มหาภูตรูป" และเมื่อจำแนกสิ่งที่มีอยู่ในเชิงละเอียดจะแบ่งได้เป็น 18 ธาตุ ซึ่งครอบคลุมทั้งรูปธาตุและอรูปธาตุ โดยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็น "สภาวธรรม" คือ สิ่งที่มีอยู่และดำเนินไปตามธรรมชาติของมันเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีลักษณะร่วมกันคือ อนิจจัง (ไม่เที่ยง) ทุกขัง (เป็นทุกข์) อนัตตา (ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง) และเปลี่ยนแปลงไปตามกฎแห่งอิทัปปัจจยตาหรือปฏิจจสมุปบาท

5. ความดีในพุทธปรัชญา – แนวคิดด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ในพระพุทธศาสนา มีคำหลายคำที่ใช้หมายถึงความดี เช่น บุญ กุศล ธัมมจริยา สมจริยา สุจริต และกรณียะ ซึ่งทั้งหมดให้ผลเหมือนกัน คือเป็นเหตุให้เกิดในสุคติ เช่น สวรรค์และโลกสวรรค์ ตามหลักของพระพุทธศาสนา ความดีตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง ไม่ใช่สิ่งที่พระพุทธเจ้าหรือใครคนใดคนหนึ่งได้กำหนดขึ้น แต่พระพุทธเจ้าเพียงแค่ค้นพบหลักความดีและเปิดเผยให้ชาวโลกได้รู้ เพราะความดี ทั้งในส่วนเหตุและผล มีอยู่เสมอ ไม่ขึ้นอยู่กับว่าใครจะรู้หรือไม่รู้ และมันยังคงเป็นเช่นนั้นตามสภาพของมันเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในธัมมนิยามสูตร ความดีในพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับศีลธรรม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ความดีของชีวิตหรือความสุขในการดำรงชีวิต ศีลธรรมเป็นการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์และบางครั้งก็ครอบคลุมไปถึงมนุษย์และสัตว์ด้วย พระพุทธศาสนาไม่ถือว่าทุกสิ่งดีหรือชั่วเท่ากัน แต่ถือว่า ความดีและความชั่วมีหลายระดับ ขึ้นอยู่กับคุณภาพและผลกระทบที่มีต่อชีวิตมนุษย์ การจัดระดับความดีนั้นครอบคลุมถึงประโยชน์ 3 ประการ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่าความดีไม่ใช่แค่ความสุขเท่านั้น แต่ยังมีลักษณะหลาย

อย่าง เช่น การทำดี หรือการกระทำที่ถูกต้อง จะให้ผลดี 5 ประการ คือ 1) ตนเองสามารถติเตียนตนเองได้ 2) ผู้รู้ย่อมสรรเสริญ 3) ชื่อเสียงที่ดีจะเผยแพร่ 4) ไม่หลงตาย และ 5) เมื่อเสียชีวิตแล้วจะเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ในกาลามสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่วไว้ว่า ความชั่ว คือ 1) อกุศล 2) มีโทษ 3) วิญญูชนติเตียน 4) ก่อให้เกิดสิ่งไร้ประโยชน์ และ 5) ก่อให้เกิดทุกข์ ส่วนความดีคือ 1) กุศล 2) ไม่มีโทษ 3) วิญญูชนสรรเสริญ 4) ก่อให้เกิดประโยชน์ และ 5) ก่อให้เกิดสุข นอกจากนี้หลักการของศีลธรรมในพระพุทธศาสนายังเกี่ยวข้องกับความจริงของการสอนเรื่องจิต เพราะในกระบวนการปฏิบัติศีลธรรมนั้น พระพุทธศาสนาเชื่อว่าจิตมีบทบาทสำคัญในทุกด้าน การพิจารณาหรือกำหนดความดีและความชั่วนั้นจะพิจารณาจาก 3 ประเด็นหลัก คือ จิต เจตนาและประโยค ซึ่งหมายถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดผลทางศีลธรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจ

6. ความงามในพุทธปรัชญา – มุมมองเรื่องความงามที่สัมพันธ์กับสภาวะทางจิต

ในคำสอนของพระพุทธศาสนาเริ่มต้นด้วยการยกย่องความงาม โดยพระพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า "พระสุคตทรงแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด" ซึ่งสะท้อนถึงการประกาศพรหมจรรย์ที่มีอรรถและพยัญชนะที่บริบูรณ์และบริสุทธิ์ในทุกด้าน จากคำสอนเหล่านี้ สามารถสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเห็นว่าธรรม หรือความจริงนั้นมีลักษณะของความงาม ซึ่งความงามของธรรมสามารถมองได้ในหลายมิติและหลายระดับ เช่น มิติแห่งเนื้อหา มิติแห่งการปฏิบัติ มิติแห่งผลของการปฏิบัติ มิติแห่งคุณค่าต่อชีวิต และมิติแห่งระดับธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็นความงามในสามระดับ ได้แก่ งามระดับต้น งามระดับกลาง และงามระดับสูง นอกจากนี้ คำสอนของพระพุทธศาสนายังไม่เพียงกล่าวถึงความงามของธรรมเท่านั้น แต่ยังพูดถึงความงามของคน วัตถุสิ่งของ รวมถึงความงามของธรรมชาติด้วย พระพุทธศาสนาสอนว่า ความงามของธรรมไม่เพียงทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นผู้มีความงาม แต่ยังทำให้ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกลายเป็นสิ่งที่งามด้วย โดยพระพุทธศาสนายังแบ่งความงามออกเป็นสองมิติ คือ ความงามในมิติทางธรรมและความงามในมิติทางโลก

บทวิจารณ์และวิเคราะห์

ในทัศนะของผู้วิจารณ์หลังจากได้อ่านหนังสือเรื่อง “พุทธปรัชญา ในสุตตันตปิฎก” จบแล้ว ในเบื้องต้นหนังสือเล่มนี้นำเสนอเนื้อหาอย่างละเอียดและชัดเจนทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงและเข้าใจปรัชญาพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง โดยขอเริ่มวิเคราะห์เพื่อการอ่านที่เข้าใจของตนเองก่อนว่าพระพุทธศาสนาเป็นพุทธปรัชญาเป็นอย่างไร ปรัชญาคืออะไร เพื่อจะได้สงเคราะห์พุทธศาสนาลงเป็นพุทธปรัชญาให้ชัดเจนได้ยิ่งขึ้นดังนี้ กล่าวโดยสรุป “ปรัชญาคือการแสวงหาความจริงอันอันติมะเกี่ยวกับมนุษย์และโลกหรือสากลจักรวาล ภายนอกตัวมนุษย์ด้วยการใช้เหตุผล” เมื่อเข้าใจว่า ปรัชญาคืออะไรแล้ว คราวนี้ก็มาถึงคำถามว่า “พุทธปรัชญาคืออะไร” คำตอบสำหรับคำถามนี้ก็คือ “พุทธปรัชญาได้แก่ หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา “นิยามความหมายนี้ทำให้มองเห็นขอบเขตของพุทธปรัชญาว่าจำกัดอยู่ใน

ส่วนที่เป็นศาสนธรรมของพุทธศาสนาเท่านั้น จะไม่รวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เว้นเสียแต่ว่าองค์ประกอบเหล่านี้ จะเกี่ยวโยงกับศาสนธรรม จึงจะศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาด้วยเท่านั้น โดยลักษณะของพุทธปรัชญา หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้ทรงแสดงหลักธรรมให้เห็นถึงความเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ด้วยเหตุผล หลักจริยธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงวางหลักง่าย ๆ ของการดำเนินชีวิตเอาไว้และในส่วนความเชื่อมโยงกับแขนงของปรัชญาที่ทางผู้เขียนต้องการสื่อสารความให้เข้าใจเพื่อนำสู่พุทธที่เป็นปรัชญาโดยจำแนกตามบทดังเช่น ความรู้ในพุทธปรัชญาในเชิงญาณวิทยา ความจริงในพุทธปรัชญาในเชิงอภิปรัชญา ความดีในพุทธปรัชญาในเชิงจริยศาสตร์และความงามในพุทธปรัชญาในเชิงสุนทรียศาสตร์ เป็นต้น

ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องอื่นๆเช่นรูปแบบของหนังสือ จุดเด่น: การออกแบบปกรูปเล่มมีการใช้ภาพพระพุทธเจ้ามหายานเพื่อแสดงถึงสิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบ ซึ่งเป็นการสื่อสารจากผู้ออกแบบหนังสืออย่างมี หนังสือมีขนาดกะทัดรัด พกพาง่าย จำนวนหน้าไม่หนาหรือบางจนเกินไป ทำให้เหมาะสมกับผู้อ่านในยุคปัจจุบัน ส่วนเรื่องเนื้อหาของหนังสือมี จุดเด่น นำเสนอประเด็นทางพุทธปรัชญาในรูปแบบที่กระชับและมีความแตกต่างจากงานเขียนอื่น ๆ โดยมุ่งเน้นเฉพาะในสุตตันตปิฎก ทำให้สามารถเห็นถึงความเฉพาะเจาะจงในแนวคิดเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน การใช้ภาษาที่เขียนในเชิงวิชาการนั้นทั้งรัดกุมและเข้าใจง่าย ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจขอบข่ายของพุทธปรัชญาในประเด็นใหญ่ได้อย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ยังมีการเสนอประเด็นย่อยต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถศึกษาในรายละเอียดต่อไปได้ ซึ่งทำให้หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจและเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาพุทธปรัชญาในเชิงลึก ส่วนเสนอแนะเพิ่มเติม การใช้คำว่า “พุทธปรัชญา” และ “พระพุทธศาสนา” ในหนังสือเล่มนี้อาจทำให้ผู้อ่านสับสน เนื่องจากทั้งสองคำมีความหมายที่แตกต่างกันคำเหล่านี้ควรได้รับการกำหนดขอบเขตการใช้งานให้ชัดเจนเพื่อให้เนื้อหามีความสอดคล้องและเข้าใจง่ายยิ่งขึ้นดังเช่น พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นคำถามส่วนพุทธศาสนามีลักษณะเป็นคำตอบ มีบ่อเกิดมาจากแหล่งเดียวกันคือจิตใจของมนุษย์ ดังนั้น จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า พุทธปรัชญามีฐานะเป็นทฤษฎี พุทธศาสนาเป็นภาคปฏิบัติ พุทธปรัชญาเป็นความคิด พุทธศาสนาเป็นการกระทำ พุทธปรัชญาเกิดจากความสงสัย พุทธศาสนาเป็นการตอบสนองความสงสัยและเป็นคำตอบที่ตอบแล้ว สุดท้ายนี้ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะนี้เป็นเพียงความคิดเห็นในช่วงเวลาหนึ่งในบางส่วนในมุมมองเล็กๆของผู้วิจารณ์เท่านั้นและอาจมีการปรับปรุงเพิ่มเติมในอนาคต ซึ่งจะทำให้หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บทสรุป

พุทธปรัชญาที่ในสุตตันตปิฎกที่หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงนี้เป็นปรัชญาชีวิตเนื่องจาก พระพุทธเจ้าตรัสรู้ความจริงตามธรรมชาติว่าโลกล้วนมีลักษณะเป็นรูปและนาม สามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์และเปลี่ยนแปลงตามกฎแห่งอิทัปปัจจยตา พระองค์เห็นความจริงด้วยญาณและทรงค้นพบแนวทางการดับทุกข์ประกอบด้วยมรรค 8 เพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นและนิพพาน การสอนของพระพุทธเจ้ามุ่งเน้นการให้

ผู้ฟังเห็นจริงและปฏิบัติได้จริงตามหลักธรรมที่เหมาะสมแก่แต่ละคน ในเรื่องของชีวิตการเกิดของมนุษย์เกิดจากปัจจัยทางวัตถุและจิตรวมทั้งกรรม ความรู้ในพุทธศาสนาเกิดจากการฟัง การคิดและการภาวนา โดยมุ่งให้เกิดปัญญาและการรู้แจ้งในทุกข์ ความรู้ที่แท้จริงไม่ใช่แค่ความเชื่อ แต่เป็นการเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงเพื่อละกิเลสและดับทุกข์ ความดีในพุทธปรัชญาคือการกระทำที่ถูกต้องช่วยให้เกิดในสุคติ ความดีไม่ใช่แค่ความสุขแต่ยังมีคุณค่าหลายด้านเชื่อมโยงกับความงามในพุทธปรัชญาไม่เพียงเป็นลักษณะของธรรมชาติ แต่ยังสะท้อนถึงความจริงและคุณค่าของการปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายของการเกิดปัญญานำพาไปสู่การดับทุกข์ทั้งปวงนั่นเอง

บรรณานุกรม

สุเชาวน์ พลอยชุม. (2565). **พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก (พิมพ์ครั้งที่ 4).** นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สถิระ ราชรินทร์. (2561). **บทวิจารณ์หนังสือเรื่องแก่นเดิมของพุทธปรัชญา (เล่มที่หนึ่ง : มนุษย์) เขียนโดย ศ.ดร.สมภาร พรมทา.** วารสารวิจัยพุทธมัคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม . 3(1). 58-68. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/bdm/article/view/179923.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2567). **สุเชาวน์ พลอยชุม.** สืบค้นวันที่ 20 ตุลาคม 2567. <https://th.wikipedia.org/wiki/มหายาน.2567. > [20 October 2024].

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง

Principles and Theories of Conflict Management

พระเจษฎา มะริรส
มนต์นัทธ์ธร ธาราปราภา
ศานันทีนี ใจวุฒิ
ดีนา
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
พระมหาพิเชษฐ์ คำงาม
พระมหาเกรียงไกร สิริวฑฺฒโน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ปิยะนุช ศรีสรานุกรม
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ คณะสังคมศาสตร์
วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
นักวิชาการอิสระ

บทคัดย่อ

การจัดการความขัดแย้งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยแก้ไขปัญหาระหว่างบุคคลหรือกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดี หลักการสำคัญประกอบด้วยการสื่อสารเชิงบวก การเจรจาอย่างสร้างสรรค์ และการสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารเชิงบวกช่วยลดความตึงเครียดผ่านการฟังและแสดงความเข้าใจต่อมุมมองของผู้อื่น ในขณะที่การเจรจาและการต่อรองเน้นการหาข้อตกลงที่ตอบสนองความต้องการร่วมกัน ส่วนการสร้างความไว้วางใจมุ่งเน้นการสื่อสารอย่างโปร่งใสและการแสดงพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์เพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือ การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาในระยะสั้น แต่ยังส่งเสริมความสัมพันธ์ที่มั่นคงและความร่วมมือในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, การสื่อสารเชิงบวก, การเจรจา, ความไว้วางใจ

ABSTRACT

Conflict management is a critical process that effectively resolves issues between individuals or groups, focusing on fostering understanding and positive

relationships. Key principles include positive communication, constructive negotiation, and trust-building. Positive communication reduces tension by encouraging active listening and understanding others' perspectives, while negotiation and bargaining emphasize reaching agreements that meet mutual needs. Trust-building focuses on transparent communication and honest behavior to mitigate conflicts and promote cooperation. Effective conflict management not only addresses short-term problems but also enhances long-term relationships and sustainable collaboration.

Keywords: Conflict Management, Positive Communication, Negotiation, Trust-Building

บทนำ

การควบคุมความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการแก้ไขสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาอย่างสันติสุขและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้อย่างเป็นกันเอง การควบคุมความขัดแย้งนั้นไม่ใช่แค่การหยุดเดินทางของความขัดแย้งโดยการซ้อนกัน แต่เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นอย่างดี โดยการใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมตามบริบทที่เกิดขึ้น หลักการและทฤษฎีที่สำคัญในการจัดการความขัดแย้งมีหลายแง่มุม แต่สามทฤษฎีหลักที่มความสำคัญ ได้แก่

1. ทฤษฎีการสื่อสาร ได้แก่ การสื่อสารที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมความขัดแย้ง เนื่องจากมันช่วยให้คนสามารถเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น และสามารถแลกเปลี่ยนมุมมองหรือข้อมูลเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาได้และทฤษฎีการสื่อสารได้กล่าวถึงความสำคัญของการฟังและเข้าใจเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2. ทฤษฎีการแก้ไขขัดแย้ง ได้แก่ การแก้ไขขัดแย้งเกิดขึ้นโดยการใช้วิธีการที่สร้างความเข้าใจและความพอใจกันร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะคำนึงถึงการตอบสนองต่อความต้องการของทั้งสองฝ่าย และทฤษฎีการแก้ไขขัดแย้งมักให้ความสำคัญกับการค้นหาทางออกที่เป็นการชุมชน ซึ่งมักเน้นการพูดคุยและการเข้าใจต่อกันอย่างสอดคล้อง

3. ทฤษฎีการบริหารความขัดแย้ง ได้แก่ การบริหารความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับการนำเทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้เพื่แก้ไขปัญหาให้สำเร็จและการบริหารความขัดแย้งมักเน้นการวางแผนและการดำเนินการที่มีวิจารณญาณและการใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ในทางปฏิบัติ การจัดการความขัดแย้งอาจใช้เครื่องมือและวิธีการต่างๆ เช่น การนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจนและเปิดเผย การฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม การใช้การต่อรองอย่างสร้างสรรค์และการหาทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมตามสถานการณ์และบริบทที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณี การพัฒนา

ทักษะในการจัดการความขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

หลักการเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงบวก

การสื่อสารเชิงบวก (Positive Communication) เป็นหลักการที่เน้นการสื่อสารที่เป็นสิ่งสร้างสรรค์และสร้างความเข้าใจระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้ง โดยการใช้ภาษาที่สุภาพและอารมณ์ที่เป็นบวกเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการรับฟังอย่างเหมาะสม หลักการนี้เกี่ยวข้องกับการแสดงออกอย่างเป็นสิ่งสร้างสรรค์และพูดในลักษณะที่สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความเป็นมิตรระหว่างบุคคลหรือกลุ่มที่มีความขัดแย้ง หลักการสื่อสารเชิงบวกมีลักษณะเด่นดังนี้

1. การใช้ภาษาที่สุภาพและเป็นบวก การใช้ภาษาที่สุภาพและเป็นบวกช่วยให้สร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบและสมบูรณ์ โดยการเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมและเชิดชูคุณค่าของผู้อื่นจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าใจและการรับฟัง

2. การเน้นประโยชน์และความเห็นเชิงบวก การเน้นประโยชน์และความเห็นเชิงบวกช่วยให้ผู้อื่นเห็นภาพรวมของสถานการณ์ที่ดี และสามารถให้กำลังใจและการสนับสนุนกันได้

3. การให้คำแนะนำและข้อเสนอ การให้คำแนะนำและข้อเสนอเป็นทางเลือกที่ดีในการแก้ไขสถานการณ์ขัดแย้ง โดยการเสนอแนวทางการแก้ไขที่สร้างสรรค์และดีใจที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทั้งสองฝ่าย

4. การฟังและการเข้าใจ การฟังและการเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารเชิงบวก เนื่องจากมันช่วยให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสื่อสารเชิงบวกช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความเข้าใจที่มีความสุขระหว่างบุคคลหรือกลุ่มที่มีความขัดแย้ง

การใช้หลักการสื่อสารเชิงบวกอาจช่วยให้การจัดการความขัดแย้งมีผลสำเร็จมากขึ้น โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

หลักการเกี่ยวกับการอภิปราย

การอภิปราย (Negotiation) เป็นหลักการที่เน้นการใช้เทคนิคการเจรจาและการต่อรองเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ทั้งสองฝ่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ หลักการของการอภิปรายได้แก่

1. การศึกษาตลาด (BATNA) การกำหนดสิ่งที่เราสามารถทำได้หากการอภิปรายล้มเหลว (Best Alternative to a Negotiated Agreement) เป็นการช่วยให้เรารู้ว่ามีทางเลือกอะไรที่เป็นไปได้และมีความเหมาะสมอยู่บ้าง ซึ่งช่วยให้เรามีพื้นที่ในการต่อรองอย่างมั่นใจ

2. การระบุความต้องการและความสนใจของทั้งสองฝ่าย การเข้าใจความต้องการและความสนใจของทั้งสองฝ่ายเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการรับฟังในการอภิปราย เพื่อให้สามารถหาวิธีการแก้ไขที่เป็นผลกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสร้างและส่งเสริมความเชื่อมั่น การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างฝ่ายในการอภิปรายเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายรู้สึกมั่นใจในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกที่เหมาะสม

4. การใช้เทคนิคการต่อรอง การใช้เทคนิคการต่อรองที่เหมาะสม เช่น การเสนอข้อเสนอและการตอบสนองต่อข้อเสนอของอีกฝ่าย การต่อรองเกี่ยวข้องกับการต่อรองอย่างยืดหยุ่นและการพยายามหาข้อตกลงที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

5. การให้และการรับคำขอเป็นที่พอใจ: การให้และการรับคำขอเป็นที่พอใจเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสมดุลในการอภิปราย โดยการเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีและการยอมรับความต้องการของอีกฝ่าย

การอภิปรายเป็นกระบวนการที่จำเป็นและสำคัญในการจัดการความขัดแย้ง โดยการใช้เทคนิคและหลักการของการอภิปรายอย่างเหมาะสม สามารถช่วยให้สามารถหาทางแก้ไขปัญหาและสร้างความพึงพอใจระหว่างฝ่ายได้อย่างเป็นกันเอง

การรับฟังและการเห็นภาพรวม

การรับฟังและเห็นภาพรวม (Active Listening and Perspective Taking) เป็นหลักการที่เน้นการฟังและเข้าใจมุมมองและความคิดเห็นของอีกฝ่ายอย่างเต็มที่ เพื่อให้สามารถเห็นภาพรวมและเหตุผลของพฤติกรรมของอีกฝ่ายได้อย่างชัดเจน

1. การรับฟังแบบเต็มใจ (Active Listening) การรับฟังแบบเต็มใจหมายถึงการให้ความสำคัญและความสนใจในสิ่งที่อีกฝ่ายกล่าวโดยจริงใจ โดยการใช้ภาษาที่มีการยืนยันและการยอมรับของคำพูดของอีกฝ่าย เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจ การสร้างความร่วมมือและการเข้าใจต่อความต้องการของอีกฝ่าย

2. การเห็นภาพรวม (Perspective Taking) การเห็นภาพรวมหมายถึงการพยายามเข้าใจมุมมองและความคิดของอีกฝ่าย โดยการวิเคราะห์และสังเกตจากมุมมองของอีกฝ่าย เพื่อเข้าใจว่าทำไมอีกฝ่ายมีความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างนี้ การเห็นภาพรวมช่วยให้เราสามารถเข้าใจและปรับตัวต่อสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

3. การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ การฟังและการเข้าใจมุมมองของอีกฝ่ายช่วยให้สามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น โดยการใช้การเห็นภาพรวมเพื่อทำให้ทั้งสองฝ่ายรับรู้ว่ามีสิ่งที่มีความสำคัญและต้องการในเรื่องใด

4. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การฟังและการเข้าใจเป็นส่วนสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี โดยการใช้การเห็นภาพรวมเพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นในระหว่างฝ่าย

การรับฟังและเห็นภาพรวมเป็นทักษะที่สำคัญในการจัดการความขัดแย้งและการต่อรอง เนื่องจากมันช่วยให้สามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการศึกษาภูมิคุ้มกัน

การศึกษาภูมิคุ้มกัน (Conflict Resolution Strategies) เป็นหลักการที่เน้นการศึกษาและใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้ง หลักการนี้อาจใช้กับบทบาทที่แตกต่างกัน เช่น การใช้ในบทบาทของผู้นำหรือในการจัดการกับความขัดแย้งในทีมหรือองค์กร กลยุทธ์ในการศึกษาภูมิคุ้มกันอาจ

1. การเสนอและรับข้อเสนอ การเสนอและรับข้อเสนอเป็นการใช้การต่อรองและการตกลงในการแก้ไขปัญหา โดยการเสนอและรับข้อเสนอที่สอดคล้องกับความต้องการและสิ่งที่เหมาะสมสำหรับทั้งสองฝ่าย

2. การให้ข้อมูลและการให้การตอบรับ การให้ข้อมูลและการให้การตอบรับเป็นวิธีการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ โดยการแบ่งปันข้อมูลและการให้การตอบรับต่อความต้องการและความคาดหวังของอีกฝ่าย

3. การสร้างและส่งเสริมความเชื่อมั่น การสร้างและส่งเสริมความเชื่อมั่นระหว่างฝ่ายในการศึกษาภูมิคุ้มกัน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีความมั่นใจในการแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

4. การใช้เทคนิคการต่อรอง การใช้เทคนิคการต่อรองเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมและยอมรับสำหรับทั้งสองฝ่าย โดยการเสนอและตอบสนองต่อข้อเสนอของอีกฝ่ายอย่างยืดหยุ่น

5. การใช้การแก้ไขข้อขัดแย้ง การใช้วิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งเพื่อช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้เทคนิคและกลยุทธ์ที่เหมาะสมตามสถานการณ์

การศึกษาภูมิคุ้มกันเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเรียกใช้ทักษะและความเข้าใจในการจัดการกับความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้กลยุทธ์และเครื่องมือที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

การสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ

การสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ (Building Understanding and Trust) เป็นหลักการที่เน้นการสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจกันระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้ง โดยการแสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและความร่วมมือ นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความไว้วางใจที่จะทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

1. การสื่อสารอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา การสื่อสารอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาช่วยให้ความเข้าใจเกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยการสื่อสารโดยเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาช่วยให้ฝ่ายที่ขัดแย้งเข้าใจเรื่องราวและมุมมองของฝ่ายอื่นได้อย่างถูกต้อง

2. การเลือกใช้ภาษาที่สุภาพและก้าวหน้า การใช้ภาษาที่สุภาพและก้าวหน้าช่วยให้สร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและความเคารพต่อกัน โดยการเลือกใช้คำพูดที่ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ๆ หรือการเป็นฝ่ายที่ไม่เอื้อประโยชน์

3. การแสดงพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่าง การแสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบช่วยให้ฝ่ายอื่นได้เห็นและเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกัน การเป็นตัวอย่างที่ดีเป็นทางในการสร้างความไว้วางใจในหมู่คณะ

4. การสนับสนุนและการทำงานร่วมกัน การสนับสนุนและการทำงานร่วมกันช่วยสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ โดยการเตรียมตัวเพื่อช่วยเหลือฝ่ายอื่นและการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

5. การเปิดโอกาสให้กับฝ่ายอื่น การเปิดโอกาสให้กับฝ่ายอื่นให้มีโอกาสที่จะแสดงความเข้าใจและความไว้วางใจ โดยการให้โอกาสให้ฝ่ายอื่นเข้ามาเล่าเรื่องราวและมุมมองของพวกเขา

การสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งโดยทั่วไป การจัดการความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องการความสามารถในการต่อรองและการเสนอแนะอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้อย่างเป็นกันเอง

การวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้ง

จากเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความสำเร็จของการจัดการความขัดแย้งขึ้นอยู่กับการนำหลักการสำคัญ เช่น การสื่อสาร การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์และการสร้างความไว้วางใจมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์ ทฤษฎีการสื่อสารที่กล่าวถึงนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือที่ช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกัน การฟังอย่างตั้งใจและการแสดงความเคารพผ่านการใช้ภาษาที่สุภาพสามารถช่วยลดแรงกดดันทางอารมณ์และเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายสามารถพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกันได้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแก้ไขความขัดแย้งประสบความสำเร็จ

ในขณะเดียวกัน การเจรจาและการต่อรองถือเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยสนับสนุนการแก้ไขความขัดแย้งในระดับโครงสร้างที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การใช้กระบวนการเจรจาที่เน้นความร่วมมือและผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น การใช้หลัก Best Alternative to a Negotiated Agreement (BATNA) ช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถหาข้อตกลงที่เป็นที่ยอมรับได้ในกรณีที่การเจรจาประสบความยากลำบาก การให้ความสำคัญกับความต้องการและความสนใจของอีกฝ่าย แทนที่จะยึดติดกับท่าทีหรือจุดยืนของตัวเอง ช่วยลดโอกาสที่ความขัดแย้งจะบานปลายและช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างยั่งยืน

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างความไว้วางใจระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ความไว้วางใจเกิดขึ้นจากการสื่อสารที่โปร่งใส การแสดงพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในกระบวนการแก้ไขปัญหา การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการฟังและการเข้าใจมุมมองของอีกฝ่ายไม่เพียงแต่ช่วยลดความขัดแย้ง แต่ยังเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือในระยะยาว ดังนั้น การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพจึงไม่ได้เน้นเพียงการแก้ปัญหาในระยะสั้น แต่ยังมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและความร่วมมือที่ยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป

การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับการใช้หลักการสำคัญ ได้แก่ การสื่อสารเชิงบวก การเจรจา และการสร้างความไว้วางใจ โดยการสื่อสารที่เน้นการฟังและแสดงความเข้าใจช่วยลดแรงกดดันทางอารมณ์และเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายหาทางออกที่เหมาะสม การเจรจาที่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วมกันและการต่อรองอย่างสร้างสรรค์ช่วยลดโอกาสที่ความขัดแย้งจะบานปลาย ขณะที่การสร้างความไว้วางใจผ่านความโปร่งใสและความซื่อสัตย์เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและความร่วมมือในระยะยาว ดังนั้น การจัดการความขัดแย้งไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาในระยะสั้น แต่ยังส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมืออย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

พัชรี ศรีสุวรรณ. (2562). **การสร้างความไว้วางใจในการจัดการความขัดแย้ง.** กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยพฤติกรรมมนุษย์.

สมชาย เทียมบุญประเสริฐ. (2559). **การสื่อสารเพื่อจัดการความขัดแย้งในองค์กร.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุชาติ ประสิทธิ์วงศ์. (2560). **การจัดการความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

Fisher, R., Ury, W., & Patton, B. (2011). **Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In.** New York: Penguin Books.

Deutsch, M., Coleman, P. T., & Marcus, E. C. (2011). **The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice.** San Francisco: Jossey-Bass.

Rahim, M. A. (2011). **Managing Conflict in Organizations.** New Brunswick: Transaction Publishers.

Lederach, J. P. (2003). **The Little Book of Conflict Transformation.** Intercourse, PA: Good Books.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดย สมคิด พรมจุ้ย และสุพักตร์ พิบูลย์

Book Review: "Internal Quality Assurance in Educational Institutions" by Somkid Promjui and Suphak Piboon

สุกัญญา นามัง
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
พระมหาพิเชษฐ์ คำงาม
พระมหาเกรียงไกร สิริวฑฺฒโน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
พูนศักดิ์ กมล
มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา
มหาวิทยาลัยมหิดล
ศรุตานนท์ คงประดิษฐ์
วิทยาลัยทองสุข
วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
นักวิชาการอิสระ

บทนำ

สาระในเอกสารเล่มนี้ ในบทแรกๆ จะเป็นแนวคิดโดยทั่วไปเกี่ยวกับการประกันคุณภาพหรือการประเมินผลภายในสถานศึกษา ในบทกลางๆ และบทท้ายๆ จะเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และยังได้ยกตัวอย่างสอดแทรกในบางบทและให้ตัวอย่างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในภาคผนวกด้วย โดยเนื้อหาสาระหรือตัวอย่างเครื่องมือหลายรายการ ได้คัดเลือกและตัดตอนมาจากเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกันคุณภาพหรือการประเมินผลภายในที่จัดทำ โดยหน่วยงานต่างๆ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น

สาระสำคัญของหนังสือ

บทที่ 1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพและการประเมินผลภายใน

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพและการประกันคุณภาพทางการศึกษา

1) ความหมายและคุณค่าของการประกันคุณภาพ การประกันคุณภาพ เป็นระบบในการควบคุม ตรวจสอบและตัดสินคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ในระบบการประกันคุณภาพจะมีการกำหนดเกณฑ์หรือเงื่อนไขแห่งคุณภาพ มีการควบคุมให้เกิดการปฏิบัติตามเกณฑ์ มีการตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติ และมีการตัดสินว่างานหรือกิจกรรมบรรลุตามเกณฑ์หรือไม่ ในระบบการประกันคุณภาพใดๆ จะมีฝ่ายรับประกันหรือผู้ให้การประกันภัยกับฝ่ายผู้เอาประกันหรือผู้ให้บริการ เช่น ในทางธุรกิจ เครื่องใช้ไฟฟ้ามีการประกันคุณภาพตามเวลา

2) แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

(1) ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิต สามารถพัฒนาศักยภาพและความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

(2) ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติที่จำเป็นต้องดำเนินงานเพื่อประกันว่าคุณภาพของการศึกษาได้รับการรักษาไว้และส่งเสริมเพิ่มพูน การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพทั้งภายในและภายนอกแล้วตัดสินตามเกณฑ์

(3) ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา จำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก

(4) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการประกันคุณภาพ ในปี 2542 รัฐได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยกำหนดความมุ่งหมายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

สำหรับการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก 3 ประการ คือ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการกำหนดมาตรฐานและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

(5) การบริหารงานที่เป็นระบบกับการประกันคุณภาพการศึกษา การบริหารงานเป็นกระบวนการดำเนินงานให้สถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การลงมือปฏิบัติ (Do or Implementation) การตรวจสอบผลปฏิบัติงานหรือประเมิน (Check or Evaluation) และการปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action or Adjust) หรือเรียกย่อๆ ว่า วงจรการบริหารงานแบบ PDCA

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินตนเอง การประเมินผลภายในและการประเมินผลภายนอก

(1) มีผู้ให้แนวคิดหลายท่าน แต่จะยกตัวอย่าง 2 ท่าน สรุปสั้นๆ ได้ดังนี้

เย็นใจ เลาหวณิช (2531) ให้ความเห็นว่า การประเมินตนเองเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ถ้าไม่มีการประเมินตนเองเราจะพัฒนาตนเองลำบาก การที่จะประเมินตนเองคนที่ประเมินต้องทำใจเป็นกลาง มีการฝึกจิตใจตนเอง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2531) ได้เสนอความเห็นในการประเมินตนเองโดยอิงตามหลักของศาสนาพุทธ ซึ่งสอนให้คนใช้ปัญญา คิดไตร่ตรองการประเมินผลตนเองเกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะเรื่องของวิมังสาคือการไตร่ตรอง วิเคราะห์ทบทวนโดยการใช้ปัญญาและเหตุผล ควรระมัดระวังของการประเมินตนเองเป็นเรื่องอคติ

(2) ความหมายของการประเมินผลภายในและภายนอก

- การประเมินผลภายใน หมายถึง กระบวนการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานที่กระทำโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมาย

- การประเมินผลภายนอก คือ กระบวนการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งประเมินบางกลุ่ม หรือประเมินจากสำนักงาน หรือบุคลากรหรือหน่วยงานเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา

(3) ปะโยชน์ของการประเมินภายใน สรุปดังนี้ คือ ทำให้ทราบจุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง ช่วยให้ทราบข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับการตัดสินใจ การแสดงความรับผิดชอบต่อภารกิจที่ได้รับ ช่วยให้การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงานของสถานศึกษา

บทที่ 2 การพัฒนาระบบประเมินผลภายใน

1. การประเมินเพื่อรับรองวิทยฐานะ คือ การวิเคราะห์สถาบันโดยยึดมาตรฐานหรือเกณฑ์ของสถาบันนั้น ๆ

2. การประเมินตนเองของสถาบัน คือ การประเมินตนเองโดยบุคคลหรือคณะบุคคลในสถาบันนั้นๆ แต่จะหน่วยงานหรือองค์การในสถาบันจะทำการประเมินตนเองและมีคณะบุคคลของสถาบันอีกชุดหนึ่งทำหน้าที่ประเมินภาพรวมของสถาบันผู้ที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินตนเอง

3. ขั้นตอนการประเมิลผลภายใน เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานได้จะทำให้ทราบขีดความสามารถ จุดดี จุดด้อยของสถานศึกษา มีการดำเนินการดังนี้

(1) วางแผน/เตรียมการประเมิน (2) การดำเนินตามแผน (3) วางแผนและพัฒนาต่อเนื่อง ระบบการประเมินภายในเป็นระบบในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กร เพื่อตัดสินว่าตามเกณฑ์หรือเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงานหรือไม่

บทที่ 3 มาตรฐานการศึกษาและการบ่งชี้

สถาบันศึกษามีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้การประเมินของสถานศึกษาทุกแห่งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกัน ผู้เขียนเสนอมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่พัฒนาโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระดมความคิดจากบุคคลฝ่ายต่างๆ จัดทำมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ (1) มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ (2) มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ (3) มาตรฐานด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

บทที่ 4 แนวปฏิบัติในการประเมินผลภายใน

1. ความสำคัญของการวางแผนเพื่อการประเมินภายใน การประเมินผลภายใน จะเป็นสื่อกลางในการดำเนินการประเมิน จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานประเมินอย่างสอดคล้องตรงกัน และทำให้การดำเนินงานประเมินผลภายในเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

2. แนวปฏิบัติในการวางแผนและดำเนินการประเมินผลภายใน การประเมินผลภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงาน ที่จะทำให้ทราบขีดความสามารถจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา

3. การออกแบบการประเมินผลภายใน ในครั้งนี้ได้ใช้มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและนำเสนอตัวอย่างกรอบแนวทางการประเมินผลภายในสถานศึกษาใน 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการและด้านปัจจัย

บทที่ 5 การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูล

1) ความหมายของข้อมูล ข่าวสารหรือข้อเท็จจริงต่างๆ ที่อาจเป็นตัวเลข เรียกว่า ข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลข เรียกว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2) ลักษณะที่ดีของข้อมูล

(1) มีความถูกต้อง (2) มีความทันสมัย (3) มีความสมบูรณ์ครบถ้วน (4) มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม (5) มีความสอดคล้อง (6) สามารถเปรียบเทียบได้

3) ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ หมายถึง เป็นข้อมูลที่หามาเอง รวบรวมข้อมูลครั้งแรก รวบรวมข้อมูลเองจากผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ หมายถึง เป็นข้อมูลที่มีคนรวบรวมไว้แล้วมีการจัดไว้เป็นหมวดหมู่ไว้เรียบร้อยมีผู้หาไว้แล้ว

4) ลักษณะของข้อมูลตัวบ่งชี้ในมาตรฐานการศึกษา ได้มาจากการศึกษามาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ 27 มาตรฐาน สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (1) ตัวบ่งชี้ประเภทความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ข้อมูลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ฯลฯ

(2) ตัวบ่งชี้ประเภทความรู้สึก ความคิดเห็น เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ ข้อมูลเจตคติต่ออาชีพครู เจตคติต่ออาชีพสุจริต ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ฯลฯ

(3) ตัวบ่งชี้ประเภททักษะการปฏิบัติ ได้แก่ ข้อมูลสมรรถภาพทางกาย การทำงานเป็นทีม ฯลฯ

5) การกำหนดแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลภายในสถานศึกษา แหล่งข้อมูลที่ให้ข้อมูล หรือผู้ที่ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เอกสาร รายงาน และข้อมูลต่างๆ ที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้ว ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญประกอบด้วย (1) ผู้เรียน (2) ครูอาจารย์ (3) ผู้บริหารสถานศึกษา (4) ผู้ปกครอง

2. วิธีการรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นหนึ่งในการประเมินผลภายใน ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีหลายวิธี ได้แก่ (1) การรวมรวมข้อมูลจากเอกสาร (2) การสังเกต (3) การสอบถาม (4) การสัมภาษณ์ (5) การทดสอบ (6) การทดลอง (7) การนับและการวัด

3. การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีเก็บรวบรวมหลายวิธี เครื่องมือที่ใช้แต่ละวิธีก็จะแตกต่างกันไป การรวบรวมข้อมูลบางตัวบ่งชี้หรือมาตรฐานอาจใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้ว และการรวบรวมข้อมูลบางตัวบ่งชี้หรือมาตรฐานไม่มีเครื่องมือที่เหมาะสมกับมาตรฐานของการศึกษา จึงต้องมีการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในกรณีที่เครื่องประเมินมีผู้ทำไว้เป็นมาตรฐานแล้ว อาจพิจารณาจากคุณภาพเครื่องมือที่รายงานไว้ให้ทราบ เช่น เรื่องของความตรง ความเที่ยง ว่ามีความน่าเชื่อถือมากเพียงใด ถ้าในกรณีที่เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา เมื่อสร้างเสร็จแล้วควรตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล อาจพิจารณาจากคุณลักษณะที่ดีของข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลที่นิยมทำกันทั่วๆ ไป ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

บทที่ 6 การพัฒนาระบบสารสนเทศในสถานศึกษา

1. ความสำคัญของสารสนเทศ การตัดสินใจมีตลอดเวลาและเกิดขึ้นทุกระดับตั้งแต่ระดับล่างสุดจนถึงระดับบน สารสนเทศมีความสำคัญต่อการตัดสิน คุณภาพของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับคุณภาพของสารสนเทศ

2. ความหมายของข้อมูล และสารสนเทศ

ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ยอมรับถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใช้เป็นหลักอนุมานหาความจริงหรือคำนวณ

สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ หรือการประมวลผลแล้ว อยู่ในรูปที่มีความหมายสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจหรือไปใช้ในเรื่องต่างๆ ได้ตามวัตถุประสงค์

ระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมจัดเก็บและใช้สารสนเทศสนองความต้องการของหน่วยงาน มีการจัดอย่างเป็นระบบ

3. ประโยชน์ที่สถานศึกษาได้รับจากระบบสารสนเทศ

- ช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน/ปัญหาและสภาพการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน

- ทำให้ทราบสภาพการดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน

- ใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการพัฒนาโรงเรียน

- ใช้เป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ และเป็นข้อมูลในการเตรียมพร้อมของโรงเรียนสู่การประกันคุณภาพ

4. การพัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษา การพัฒนาสถานศึกษาให้พร้อมเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศในส่วนที่เป็นบริบทสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนด้านปัจจัย การจัดการเรียนการสอน และการผลิต การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วน มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ การเตรียมการ การออกแบบระบบ การปฏิบัติตามระบบ และการกำกับติดตามและประเมินผล

บทที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ มีจำนวนมากมาจัดหรือจำแนก จัดกลุ่ม จัดประเภท คำนวณค่า สรุปและนำเสนอให้อยู่ในรูปที่เหมาะสมและสื่อความหมายได้ เพื่อตอบสนองการประเมิน
หัวใจของการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การเลือกใช้สถิติให้เหมาะสมกับคำถามการประเมิน

2. ลักษณะของข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินผลภายในจัดประเภทตามมาตราวัดได้ 4 ระดับ คือ

1) มาตรานามบัญญัติ เป็นมาตราวัดที่หยาบที่สุดบอกได้เพียงความแตกต่าง

2) มาตราจัดอันดับ เป็นการกำหนดตัวเลขให้เข้ากับสิ่งของเพื่อแทนลำดับความมากน้อย

3) มาตราอันตรภาค เป็นการกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งของที่ผู้วัดสามารถบอกทิศทางและปริมาณที่แตกต่างกัน

4) มาตราวัดอัตราส่วน เป็นการกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งของที่ถูกวัดด้วยตัวเลขที่บอกทิศทางและปริมาณความแตกต่างได้ และมีศูนย์แท้

3. การตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4. การจัดกระทำข้อมูล หลังจากที่ตรวจสอบข้อมูลถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ก็ต้องจัดกระทำข้อมูลในอยู่ในสภาพที่พร้อมจะไปนำไปวิเคราะห์ มี 2 กรณี คือ กรณีที่ไม่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล กับกรณีที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ คือ การจัดทำคู่มือลงรหัส และการลงรหัสข้อมูล

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมในการประเมินผลภายในแยกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทำได้โดยใช้วิธีการทางสถิติอาจใช้สถิติภาคบรรยาย เช่น ความถี่ ร้อยละ เป็นต้น สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 8 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา เพื่อให้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อน อาจใช้วิธีการวิเคราะห์แผนภาพจากใยแมงมุม ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของสถานศึกษาว่าผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้แต่ละตัวอยู่ในระดับใด
แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา เมื่อประเมินจุดอ่อนแล้ว นำจุดอ่อนมาวิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อหาทางแก้ไขและวิเคราะห์หาสาเหตุแล้วนำมาปรับปรุง

บทที่ 9 การเขียนรายงานการประเมิน
ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินผลภายใน ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมาก จุดประสงค์สำคัญในการรายงานผลการประเมินตนเอง เพื่อเผยแพร่ผลการประเมินจากการประเมินตัวผลภายในให้แก่ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบผลการประเมิน รายงานผลการประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมให้ดีขึ้น

ข้อวิจารณ์

ผู้วิจารณ์ มีข้อวิจารณ์ 2 ข้อ คือ 1) รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา และ 2) การนำเสนอประเด็นปัญหาในหนังสือ “การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา” ดังนี้

1) รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหามีความเข้าใจง่าย มีข้อมูลครบถ้วน อ่านเพลินปล่อยใจและคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนาการประกันคุณภาพในสถานศึกษา ให้ข้อคิดในการพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการเป็นครูที่ดี มีความรู้ที่หลากหลายด้าน ข้อมูลไม่เยอะเกินไปทำให้คิดตามความคาดหวังของผู้เขียน ทำให้รู้สึกรักสถานศึกษาเพิ่มขึ้น เขียนเนื้อหาโดยไม่ใส่อารมณ์ เขียนด้วยภาษาที่ทันสมัยเหมาะสำหรับนักเรียน / นักศึกษาที่กำลังหาหนังสือที่อ่านเข้าใจง่าย ทำให้รู้และเข้าใจในสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีแต่ความรู้สึกผ่อนคลายไม่มีความกังวลใน การอ่านหนังสือเล่มนี้และยังสามารถนำเนื้อหาส่งต่อให้ผู้ที่สนใจในการเป็นครู ที่จะพัฒนาทักษะของตนเองในการที่จะเข้าไปทำงานในสถานศึกษา ทำให้เข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ในอนาคต

2) การนำเสนอประเด็นปัญหาในหนังสือ มีการนำเสนอปัญหาที่เจอกันบ่อยในสถานศึกษา การพัฒนาศักยภาพของครูในการเป็นครูที่สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน เป็นครูที่พร้อมจะนำความรู้ให้เรียนเรียน / นักศึกษาตลอดเวลา พร้อมดูแลนักเรียนและยังเป็นแบบอย่างให้นักเรียนทำตาม รวบรวมปัญหาของทุกๆ เรื่องมาให้มีข้อคิดในการคิด วิเคราะห์ ประเมิน แก้ไข ให้เป็นไปตามความต้องการของสถานศึกษาและเป็นแบบอย่างเพื่อให้สถานศึกษาอื่นๆ สามารถนำแนวคิด วิธีการพัฒนาสถานศึกษาให้เจริญไปข้างหน้าได้อย่างสมบูรณ์แบบ มีการเกริ่นนำก่อนที่จะเข้าเนื้อหาสำคัญต่างๆทำให้มีความน่าสนใจ/น่าดึงดูดให้เราเข้าไปอ่าน ทำให้การอ่านเนื้อหามีความตื่นเต้นตลอดเวลาและพร้อมที่จะรับความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา ไม่ใช่จะเอาตามความคิดของตนเอง เอาตนเองเป็นใหญ่ โดยไม่สนใจผู้ใดที่มาตักเตือนด้วยความหวังดีมีแต่คิดว่าคนกลุ่มนั้นหวังร้ายกับตน กลัวคนอื่นได้ดีกว่าตนเอง เนื้อหามีความกะทัดรัดไม่อ่านแล้วรู้สึกเบื่อ มีความ

เข้าใจและพร้อมปฏิบัติตามอยู่ตลอดเวลา สุดท้ายนี้ ทำให้รู้ว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในทุกโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลดีและทำให้โรงเรียนมีความน่าสนใจมากขึ้น

บทสรุป

ผู้วิจารณ์ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มี 2 ประการ คือ

1. การใช้ชีวิตของการเป็นครูในสถานศึกษา ในปัจจุบันก็จะสังเกตได้ว่าครูในสมัยก่อนจะเคร่งครัดในการทำงานส่งมาก เช่น เรียนในคาบก็ส่งในคาบเรียนภายในวันนั้น และถ้าใครส่งช้าจะไม่ได้คะแนนเลย แต่ในปัจจุบันครูยังมีความเมตตากรุณาต่อนักเรียนให้ส่งในวันที่มีคาบเรียนได้ และยังให้คะแนนตามที่ตนได้โดยไม่หัก

ก็ถือว่าครูมีเมตตาต่อนักเรียนสุดๆ และยังบอกในสิ่งที่นักเรียนไม่รู้ให้รู้และสามารถนำไปใช้ในอนาคตให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังเป็นพ่อแม่คนที่ 2 ที่ทำให้เรายิ้มและหัวเราะได้

2. การวิเคราะห์การประกันคุณภาพ ถือเป็นอีกเรื่องที่สำคัญเพราะ ในปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่ามีเว็บหลากหลายเว็บ และแต่ละเว็บมีข้อมูลที่แตกต่างกัน การประเมินคุณภาพของการประกันคุณภาพก็แตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง เพราะข้อมูลที่ละแห่งเอามาจากที่ที่แตกต่างกันออกไป การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้เครื่องมือวัดก็ถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากจะทำให้ทราบว่าถูกต้องมากแค่ไหนและยังสามารถนำไปใช้ในอนาคตได้อีก ในปัจจุบันนี้เราต้องมีการตรวจสอบที่ชัดเจน มีการให้ผลที่ชัดเจนไม่ใช่ว่าได้มาแล้วก็นำข้อมูลไปใช้เลย ไม่มีการตรวจสอบ การวิเคราะห์ การประเมินก่อนนำข้อมูลนั้นมาใช้ ถ้านำข้อมูลที่ตรวจสอบไม่ชัดเจนมาใช้อาจจะทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นไปในทางลบและทำให้สถาบันนั้นไม่มีความน่าเชื่อถือได้

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **คู่มือปฏิบัติงานตรวจสอบคุณภาพโรงเรียนเอกชน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).** กรุงเทพมหานคร: อรรถพลการพิมพ์.

บุญศรี พรหมมาพันธ์. (2542). **การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลในเอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรกลยุทธ์การประเมินโครงการฝึกอบรม.** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก จำกัด.

สมคิด พรมจุ้ย. (2542). **เทคนิคการประเมินโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 2).** นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). **คู่มือการประเมินผลภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ: การออกแบบระบบการประเมินผลภายใน.**

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). **คู่มือการประเมินผลภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ: การออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลมาตรฐานด้านกระบวนการ.**

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). **คู่มือการประเมินผลภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ: การออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลมาตรฐานด้านปัจจัย.**

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). **คู่มือการประเมินผลภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ: การออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลมาตรฐานด้านผู้เรียน.**

หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา. (2542). **เอกสารชุดการประกันคุณภาพการศึกษากรมสามัญศึกษา เล่ม 1: ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานและชี้วัดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา.** โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา. (2542). **เอกสารชุดการประกันคุณภาพการศึกษากรมสามัญศึกษา เล่ม 3: ระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา.** โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา. (2542). **เอกสารชุดการประกันคุณภาพการศึกษากรมสามัญศึกษา เล่ม 4: แนวทางการประเมินภายในเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา.** โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

วรรณ์ดี แสงประทีปทอง. (2542). **การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในเอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรกลยุทธ์การประเมินโครงการฝึกอบรม.** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2541). **แนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา.** บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

อิทธิพลเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

Influence of the Marking Merit in Theravada Buddhism towards People’s Lifestyle in Fresh Food Market, Nai Muang Sub-district, Muang Buriram District, Buriram Province

พระมหาจิตรกร จิตฺตสำโร (คำชัยภูมิ)
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
Phramaha Jittakong Jittasamvaro (Khamchaiyaphum)
Thanarat Sa-ard-iam
Phrakhrubaidika Wieng Kittivanno
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand
Corresponding author, e-mail : patchavat.suk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “อิทธิพลเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์” มี 3 วัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติเรื่องบุญตามหลักศาสนพิธีของคนในตลาดสดตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลการทำบุญที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสดตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์จังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน แล้วนำเสนอเชิงพรรณาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

คำว่า “บุญ” ในพระพุทธศาสนา คือ ความดีที่บุคคลทำแล้วทำให้ฟูใจขึ้น เป็นเครื่องชำระสันดานบุคคลจากบาป เป็นความดี เป็นความสุข ความประพฤติชอบทางกาย วาจา และจิตใจ บุญนี้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพจิตบุคคลให้สูงขึ้น บุญมีความสำคัญทั้งระดับปัจเจกบุคคล คือ การมีสุขภาพดี ระดับสังคม คือ สงบสุข เศรษฐกิจ คือ การใช้ชีวิตพอเพียง การปกครอง คือ สังคมแห่งสันติสุข

บุญมี 3 ประเภท คือ บุญทางกาย บุญทางวาจา บุญทางใจ ที่ตั้งแห่งการทำบุญเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ มี 3 อย่าง คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญจิตภาวนา อานิสงส์ของการทำบุญในพระพุทธศาสนา มี 3 ระดับ คือ (1) ประโยชน์สุขปัจจุบัน คือ เพื่อให้เกิดลาภบริวาร (2) ประโยชน์สุขที่สูงขึ้น คือ พัฒนาระดับจิตที่สูงขึ้นไป และ (3) ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต

แนวปฏิบัติเรื่องบุญตามหลักศาสนพิธีของคนในตลาดสดตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า หลักศาสนพิธีเกี่ยวกับบุญมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมขน 4 ด้าน คือ (1) ด้านวิถีชีวิต ได้แก่ คนในชุมชนมีการทำบุญในรูปแบบต่างๆ เช่น ตักบาตร ถวายสังฆทาน ทอดกฐินประจำปี การทำบุญผ้าป่าสามัคคี เป็นต้น (2) ด้านการถวายทานในเทศกาลต่าง ๆ (3) ด้านการรักษาศีล ได้แก่ สมาทานศีล 5 ศีล 8 (4) ด้านการเจริญปัญญา ได้แก่ การเจริญจิตภาวนาในวิถีชีวิต และการฟังเทศน์ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ

อิทธิพลการทำบุญที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสดตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การทำบุญมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ใน 5 ด้านคือ (1) การทำบุญมีอิทธิพลในด้านวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชน ได้แก่ แนวคิดเรื่องบุญนี้ เป็นเรื่องของความเชื่อในการทำความดี คือ เชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำบุญได้บุญ ทำบาปได้บาป (2) บุญมีอิทธิพลในด้านครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวใดชอบทำบุญ ครอบครัวนั้นมีแต่ความสงบสุข พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก (3) การทำบุญมีอิทธิพลในด้านสังคม ได้แก่ สังคมใดมีสมาชิกชอบทำบุญ สังคมนั้นจะมีความเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ เป็นสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัย (4) บุญมีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อิทธิพลของบุญทางอ้อม คือ การกระตุ้นทางเศรษฐกิจในชุมชน (5) บุญมีอิทธิพลในด้านการปกครอง ได้แก่ เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน และช่วยในการปกครองให้มีความสงบเรียบร้อย

คำสำคัญ: อิทธิพล, การทำบุญ, พระพุทธศาสนาเถรวาท, วิถีชีวิต

ABSTRACT

This thesis entitled “Influence of the Marking Merit in Theravada Buddhism towards People’s Lifestyle in Fresh Food Market, Nai Muang Sub-district, Muang Buriram District, Buriram Province” has three objectives: 1) to study the principle of teaching in the merit in Theravada Buddhism, 2) to study the practice of merit according to the principle of the ordinances of the people’s lifestyle in fresh food market, Nai Muang sub-district, Muang Buriram district, Buriram province and 3) to study the Influence of the merit in Theravada Buddhism towards the people’s lifestyle in fresh food market, Nai Muang sub-district, Muang Buriram district, Buriram province. This thesis deployed the qualitative research methodology by studying documents from the Tripitaka and the Buddhist academic works as well as field studies where the data were collected from in-depth

interviews and observation with 25 key informants. Finally, to present the analytic descriptive.

The research results were as follows:

The principle of teaching merit in Theravada Buddhism found that The Buddhist term “*Puñña*” means the good deeds that a person has done to rejuvenate his heart, a cleanse of a person’s mind from immorality, a good deed, and happiness, physical verbal and mental conduct. The merit is a means for developing a person’s mental quality to a higher level. The merit is important at the individual level, which is good health, at the social level, which is peace, and reasonable, which is self-sufficiency. The governance is a society of peace. There are three types of merit: physical merit, verbal merit, and mental merit. The basis of meritorious action is called *Puññakiriyâ-vatthu*; there are three kinds, viz, generosity, moral behavior, and mental development. There are three levels of merit in Buddhism: (1) the benefit of present happiness is to bring about the good fortune of the servants, (2) the benefit of higher happiness is the development of a higher level of mind, and (3) the great benefit is the real material benefits of life.

The practice of merit according to the principle of the ordinances of the people’s lifestyle in the fresh food market, Nai Muang sub-district, Muang Buriram district, Buriram province found that the ordinances related to the merit are important for the way of life in the community in aspects: (1) in terms of lifestyle, people in the community have various forms of merit such as giving alms, offering alms, the annual Kathina ceremony offering, merit of the community robe offering etc., (2) offering alms in various festivals, (3) keeping the five precepts, and eight precepts, (4) intellectual development, including developing the mind and praying in the way of life and listening to sermons on the occasion of important days.

The Influence of Merit in Theravada Buddhism on the People’s Lifestyle in Fresh Food Market, Nai Muang sub-district, Muang Buriram district, Buriram province found that there were five dimensions; namely, merit has an influence on the lifestyle of people in the community, including the concept of merit, which is a belief in doing good deeds, believing that doing a good deed, results is good, making merit can get the results of merit, and singing can sin. (2) The merit has an influence on the family aspect, i.e. any family likes to make merit, that family only has peace. Parents are good examples for their children. (3) The merit is influential in the social aspect, i.e., any society has members

who like to make merit, and that society will be mutually supportive in various aspects. (4) merit influences the economy, including the influence of indirect merit is the economic stimulus in the community. Finally, (5) merit is influential in the governance aspect, including being a social means to build good relations among people in the community and helping to govern in order.

Keywords: Influence, Marking Merit, Theravada Buddhism, People’s Lifestyle in Fresh Food Market

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล และเชื่อในเรื่องผลของการกระทำ พระพุทธศาสนานั้นมีชื่ออย่างหนึ่งว่า เป็น กัมมวาท หรือ กรรมวาที พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ท่านใช้คำว่า ทั้งหลาย คือ ไม่เฉพาะพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น แต่ทุกพระองค์ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตก็ตาม ในอนาคตก็ตาม แม้พระองค์ที่อยู่ในยุคปัจจุบันก็ตาม ล้วนเป็น กรรมวาทะ หรือ กิริยวาทะ และเป็น วิริยวาทะ หรือ เป็นกรรมวาที และกิริยาวาที หมายความว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนหลักกรรม สอนว่า การกระทำมีจริง เป็นกรรมวาทะ สอนว่าทำแล้วเป็นอันทำ เป็นกิริยวาทะ สอนว่าความเพียรพยายามมีผลจริง ให้ทำการด้วยความเพียรพยายามเป็นวิริยวาทะ ให้ความสำคัญแก่ความเพียร เป็นศาสนาแห่งการการะทำ เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม ไม่ใช่ศาสนาแห่งการหยุดนิ่งเฉยหรือเฉื่อยชาเกียจคร้าน ลักษณะของหลักกรรมนี้ เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา เพราะกรรมเป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา จะต้องมีการเน้นอยู่เสมอ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558: 23) วิธีการแห่งการสร้างกรรมดีเพื่อให้ได้รับกรรมดีนั้น ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางแห่งความดี หรือหลักการทำความดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2548: 89) ดังที่ปรากฏในปุญญกิริยาวัตถุสูตร (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/60/415) ที่ว่าด้วยบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ *“...1) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน 2) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล 3) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนา...”* นั้นหมายความว่า ในพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของการทำบุญออกเป็น 3 ประเภท ดังที่เราเรียนกันทั่วไปว่า ทาน ศีล และภาวนา

นอกจากนี้ ในปุญญกิริยาวัตถุสูตร (องฺ. อฏฺฐก. (ไทย) 23/36/294-296) ได้พรรณนาถึงรายละเอียดของการทำบุญเพิ่มเติม ถึงการทำบุญตามหลักการพระพุทธศาสนานั้น บุคคลจะต้องทำบุญให้ครบทั้ง 3 อย่าง จะบำเพ็ญบุญเพียงด้านใด ด้านหนึ่งคงไม่ได้ ดังมีรายละเอียดดังนี้

> *...ภิกษุทั้งหลาย... บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสสวัตตีเทพบุตรในชั้นปรนิมมิตวสวัตตีนั้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้*

ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีได้ โดยฐานะ 10 ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ วรรณะที่เป็นทิพย์ สุขที่เป็นทิพย์ ยศที่เป็นทิพย์ อธิปไตยที่เป็นทิพย์ รูปที่เป็นทิพย์ เสียงที่เป็นทิพย์ กลิ่นที่เป็นทิพย์ รสที่เป็นทิพย์ โผฏฐัพพะที่เป็นทิพย์...”

ดังนั้น คำว่า “บุญ” จึงหมายถึง การกระทำความดี ในภาษาบาลีใช้คำว่า “ปุญญะ” แปลว่า เครื่องชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ดังนั้น บุญจึงเป็นเสมือนเครื่องกำจัดสิ่งเศร้าหมองที่เราเรียกกันว่า “กิเลส” ให้ออกไปจากใจ บุญจะช่วยให้เราลด ละ เลิกความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความมีจิตใจคับแคบ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ และช่วยให้ใจเป็นอิสระ พร้อมจะก้าวไปสู่การทำคุณงามความดีในขั้นต่อ ๆ ไป เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ทำให้เกิดความอิ่มเอิบใจ มีความสุข และเป็นความสุขที่สงบและยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้ปฏิบัติ เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม น่าเคารพยกย่อง เพราะถือว่าเป็น “คนดี” นั่นเอง นั่นแสดงว่าที่เราทำบุญกันมากมายก็เพราะหวังประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ ดังนั้นยิ่งทำบุญด้วยท่าทีแบบนี้ ก็ยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น ผลคือจิตใจยิ่งคับแคบ ความเมตตากรุณามีแต่จะน้อยลง ไม่ต้องสงสัยเลยว่าการทำบุญแบบนี้กลับจะทำให้ได้บุญน้อยลง คำว่า “บุญ” เป็นคำสื่อธรรมที่สำคัญคำหนึ่งในพระพุทธศาสนา ยิ่งเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามารุ่งเรืองในสังคมไทย คำว่า “บุญ” ก็ ยิ่งมีความสำคัญโดดเด่นเป็นพิเศษ หลักการทำบุญในพระพุทธศาสนา มีหลักใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการคือ ทาน ศีล ภาวนา ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนา เพราะการทำบุญได้ครบทั้ง 3 ประการ เป็นการปลูกฝังศีลธรรม และการเรียนรู้ซึ่งก็หมายความว่าจะเข้าถึงคุณค่าที่แท้ ของพระพุทธศาสนา อย่างน้อยก็ไม่ปฏิบัติผิดพลาดจนกลายเป็น ว่าจะทำบุญแต่กลับสร้างบาป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ ปยุตฺโต), 2561: 1-2)

หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ด้วยอุปนิสัยที่คนไทยชอบทำบุญ จึงทำให้เมืองไทย เป็นสยามเมืองยิ้ม เพราะมีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รักเสรีภาพและความสงบ รู้จักเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตากรุณา และโอบอ้อมอารีต่อคนทุกชาติ ทุกภาษา ทั้งนี้เพราะคนไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและตั้งตนไว้ชอบในกรอบของพระพุทธศาสนามาโดยดีตลอด และทาน คือการทำความดีที่เรียกว่า บุญ และเป็นอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ เมื่อเราให้ทานจิตใจเราย่อมรู้สึกสงบ สว่าง และมีความสุขกับจิตใจที่ผ่องแผ้ว นั่นก็คือบุญที่เกิดจากการทำทานนั่นเอง ดังเช่นในนิธิกัณฑสูตร ได้เปรียบเทียบบุญเหมือนกับขุมทรัพย์ ซึ่งบุคคลฝังไว้ด้วยการกระทำความดีหรืออกุศลกรรม ขุมทรัพย์หรือบุญนี้จะให้ผลตอบแทนตามที่ตนปรารถนา ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดงความวิเศษแห่งขุมทรัพย์ คือ บุญไว้ ดังนี้ ขุมทรัพย์ทั่วไปเป็นอันตรายอาจจะถูกพระราชายึดไปบ้าง อาจจะถูกโจรปล้นบ้าง อาจจะถูกน้ำพัดพาไปบ้าง ฝังไว้แล้วลืมบ้าง ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักขโมยไปบ้าง แต่ขุมทรัพย์ คือ บุญปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ เหล่านั้น ขุมทรัพย์ คือ บุญอันได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และฝึกตน เป็นของติดตามตนไปทุกแห่งทุกหนเป็นของเฉพาะตัวโจรก็ลักไปไม่ได้ (พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (เมธวัจ สีลภูสิโต), 2560: 1)

ในประเทศไทยมีประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนา 95 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้น ผู้ที่นับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึง จะเรียกว่า “พุทธศาสนิกชน” และโดยส่วนมากคนไทยมีอุปนิสัยชอบทำบุญ ทำทาน ดังประโยคที่พูดติดปากกันว่า “ทำบุญทำกุศล ทำบุญทำทาน ทำบุญสุนทรทานหรือทำบุญสุนทร์ทาน” อุปนิสัยความเชื่อที่หวังในผลของการกระทำของตนเอง

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากอีกจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย และมีบุญพิธีในการบำเพ็ญบุญในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องในเทศกาลการทำบุญตามบุญประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวตลาดสด ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นคนเมืองอาศัยอยู่ในวิถีชีวิตของคนเมือง แต่ยังมีจิตที่ศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ดังสังเกตจากวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดกระทั่งถึงตายก็เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จึงจัดได้ว่า บุญนี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวชุมชนตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ในหลากหลายมิติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีสนใจในการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องบุญที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชุมชนตลาดสดจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาทั้งเชิงเอกสารคือพระไตรปิฎก และศึกษาข้อมูลภาคสนามในเขตตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่า จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของชาวตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการทำบุญตามหลักศาสนพิธีของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลการทำบุญที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ 2539

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือที่เป็นข้อมูลบทความงานวิจัยต่าง ๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็นคือ 1) เพื่อศึกษาหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการทำบุญตามหลักศาสนพิธีของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลการทำบุญที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์จังหวัดบุรีรัมย์

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้องมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยแบ่งออก ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักศึกษาระดับอุดมศึกษา 2) กลุ่มข้าราชการครู 3) กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า 4) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา 5) กลุ่มประชาชนทั่วไป

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ได้แก่ 1) นักศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 คน 2) ข้าราชการครู จำนวน 5 คน 3) พ่อค้าแม่ค้า จำนวน 5 คน 4) กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา 5 คน 5)ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการการวิจัย

สำหรับผลของการวิจัยมีประเด็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ นำมาสรุปผลได้เป็น 3 ประเด็น ตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. หลักคำสอนเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท

คำว่า บุญ ในพระพุทธศาสนาอาจแบ่งความหมายได้เป็น 3 ประการ คือ 1) โดยสภาพ ได้แก่ คุณที่ชำระสันดานให้ผ่องใส เพราะคำว่าบุญ แปลว่า ชำระ หรือล้าง อันได้แก่ ล้างมลทินหรือความชั่วในจิตใจ 2) กล่าวโดยเหตุ ได้แก่ การทำความสุข ดังนั้น บุญ จึงหมายถึง ความดีที่บุคคลทำแล้วทำให้ฟูใจขึ้น เป็นเครื่องชำระสันดานบุคคลจากบาป เป็นความดี เป็นความสุข ความประพฤติชอบทางกาย วาจา และจิตใจเพราะบุญนี้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพจิตบุคคลให้สูงขึ้น

บุญจัดประเภทออกเป็น 3 ประเภท คือ บุญทางกาย บุญทางวาจา และบุญทางใจ ปุญญกิริยาวัตถุสูตร (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/62/417) เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยบุญกิริยาวัตถุ คือ 1) ทาน บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน 2) ศีล บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล และ 3) ภาวนาบุญกิริยาวัตถุ ที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา “บุญในบุญกิริยาวัตถุ หมายถึง กุศลเจตนา” และคำว่า “บุญกิริยาวัตถุ แปลว่าที่ตั้งแห่งการทำบุญหรือการทำความดีเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ

อานิสงส์ของการบำเพ็ญในพระพุทธศาสนา มี 3 ระดับ คือ 1) เพื่อประโยชน์สุขปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือ เพื่อให้เกิดลาภบริวาร 2) เพื่อประโยชน์สุขที่สูงขึ้น (สัมปรายิกัตถะ) คือในระดับจิตที่สูงขึ้นไป และ3) เพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง (ปรมัตถะ) คือ ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต

2. การปฏิบัติเรื่องการทำบุญตามหลักศาสนพิธีของคนตลาด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ศาสนพิธี คือ แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆที่พึงปฏิบัติ เพื่อความเรียบร้อยพร้อมเพรียงและครบถ้วนตามที่นิยมกันในสังคมสำหรับกรณีหนึ่ง ๆ หรืองานหนึ่งที่ต้องทำร่วมกันจึงเรียกว่า พิธีกรรม พิธี หรือพิธีกรรมที่พึงปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเรียกว่าศาสนพิธี ศาสนพิธีเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังศาสนา กล่าวว่า เมื่อมีศาสนาเกิดขึ้นแล้วพิธีต่างๆจึงเกิดขึ้นตามมาภายหลัง ในทางพระพุทธศาสนาถือกันว่าศาสนพิธีสืบเนื่องมาจากหลักคำสอนที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ตั้งแต่ปีที่ตรัสรู้ เพื่อพุทธสาวกจะได้ถือเป็นหลักในการออกไปประกาศพระพุทธศาสนา ที่รู้จักกันดีว่าโอวาทปาติโมกข์อันเป็นหลักการสำคัญทั่วไป 3 ประการ คือ (1) การไม่ทำความชั่วทั้งปวง (2) การอบรมกุศลให้ถึงพร้อม (3) การทำจิตให้บริสุทธิ์

ศาสนพิธีมีประโยชน์ 2 อย่าง คือ *1) รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ* คือ พิธีกรรมทางศาสนานั้นมีแบบแผนเป็นของตัวเองโดยเฉพาะจึงเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งในแบบวัฒนธรรมของชาติอาจเชิดชูเอกลักษณ์ของชาติไว้ได้ด้วยแบบอย่างนั้นเพราะเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองโดยเฉพาะนับว่าเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตาของชาติได้ทางหนึ่งที่พอจะอวดผู้อื่นได้ว่าชาติเรานั้นได้สะสมระเบียบประเพณีอันดีงามมานานแสนนานแล้ว ซึ่งแสดงถึงว่าเรามีวัฒนธรรมมานานแสนนานแล้วนั่นเอง และ *2) ส่งเสริมคุณค่า*

ทางด้านจิตใจ คือ ทำให้ผู้ประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เบิกบานใจ เกิดความปีติสดชื่นขึ้นเพราะได้ประกอบพิธีกรรมนั้นแล้ว เป็นการเตรียมใจไว้รองรับบุญกุศลหรือความดีอื่น ๆ ต่อไป

หลักศาสนพิธีเกี่ยวกับบุญมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมขนใน 4 ด้าน คือ 1) *ด้านวิถีชีวิต ได้แก่* คนในชุมชนมีการทำบุญในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า การถวายสังฆทานเนื่องในเทศกาลงานบุญประเพณีต่าง ๆ การทอดกฐินประจำปีเมื่อถึงวันออกพรรษา การทำบุญผ้าป่าสามัคคี เพื่อสร้างศาสนวัตถุของวัดประจำชุมชน เป็นต้น 2) ด้านการถวายทาน 3) *ด้านการรักศีล* ได้แก่ การสมาทานศีล 5 เนื่องในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และการสมาทานศีล 8 เป็นกรณีพิเศษเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษาสำหรับผู้สูงอายุที่ไปถือศีลอุโบสถ และ 4) *ด้านการเจริญปัญญา* ได้แก่ การเจริญจิตภาวนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมทั้งการนิมนต์พระมาเทศน์ในบุญพิธีต่างๆ หรือไปฟังพระเทศน์เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อเจริญสติปัญญาเนื่องในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3. อิทธิพลการทำบุญที่มีต่อวิถีชีวิตคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

วิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จึงได้รับอิทธิพลใน 5 ด้าน ประกอบด้วย *1) บุญมีอิทธิพลในด้านวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชน* ได้แก่ แนวคิดเรื่องบุญนี้ เป็นเรื่องของความเชื่อในการทำความดี คือ คนในสังคมมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำบุญได้บุญ แต่หากทำบาป หรือกระทำไม่ดี ก็จะได้รับผลของการกระทำไม่ดีด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในด้านวิถีชีวิตชุมชน คือ เน้นให้คนได้สร้างแต่กรรมดี สร้างแต่บุญกุศล และเน้นการทำบุญในช่วงเทศกาลต่าง ๆ และวันสำคัญต่าง ๆในพระพุทธศาสนา *2) บุญมีอิทธิพลในด้านครอบครัว* ได้แก่ ผลจากการสังเกตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในตลาดสดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ครอบครัวใดชอบทำบุญ ครอบครัวนั้นมีแต่ความสงบสุข คนในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี ลูกหลานให้การเชื่อฟังพ่อแม่ พ่อแม่เป็นผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกๆ และจะชอบชวนกันไปทำบุญเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในวัดของชุมชน และวัดที่ตั้งอยู่ชุมชนใกล้เคียง เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันพระใหญ่ เป็นต้น 3) *บุญมีอิทธิพลในด้านสังคม* ได้แก่ สังคมใดมีสมาชิกในสังคมหรือในชุมชนชอบทำบุญ สังคมนั้นจะมีความเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ เป็นสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัย เป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข ถ่อยทีถ่อยอาศัยกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน จัดได้ว่า มีเกราะคุ้มกันทางสังคม โดยอาศัยประเพณีการทำบุญเป็นเครื่องกำหนดในแต่ละชุมชนหรือสังคม *4) บุญมีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจ* ได้แก่ อิทธิพลของบุญในด้านนี้ อาจจะได้รับทางอ้อม คือ การกระตุ้นทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลการทำบุญต่างๆ เข้าพรรษา มีการถวายเทียน ถวายสังฆทานออกพรรษามีการตักบาตรเทโวโรหณะ และทอดกฐิน ในช่วงเทศกาลดังกล่าวนี้ ผู้คนในสังคมก็มีการออกมาจับจ่าย ซื้อข้าวของเพื่อไปทำบุญ ก็ทำให้มีเงินสะพัด จัดเป็นอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และประการสุดท้าย 5) บุญมีอิทธิพลในด้านการปกครอง ได้แก่ อิทธิพลของบุญในด้านการปกครอง คือ ช่วยให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน ผู้นำชุมชนซึ่งมีฐานะผู้ปกครองในชุมชนโดยอ้อม ก็จะอาศัยเทศกาล

ทำบุญต่าง ๆ ในการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน โดยอาศัยการทำบุญเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน และการปกครองของคนในชุมชนนั้น ๆ ก็มีความสงบเรียบร้อย ปราศจากปัญหาในด้านการปกครอง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อิทธิพลเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อวิถีชีวิตคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์” ในครั้งนี้ มีประเด็นการค้นพบที่น่าสนใจ ควรแก่การนำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักคำสอนเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท

โดยหลักการแล้ว พระพุทธศาสนา คือ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อพุทธสาวก ถือเป็นหลักในการออกประกาศพระศาสนาอันเรียกว่า “โอวาทปาติโมกข์” เป็นที่มาแห่งบุญและการทำบุญของพุทธศาสนิกชน ในโอวาทปาติโมกข์นั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักทั่ว ๆ ไปที่เป็นการสำคัญไว้ 3 ประการ คือ (1) สอนไม่ให้ทำกรรมชั่วทั้งปวง (2) สอนให้อบรมกุศลให้ถึงพร้อม และ (3) สอนให้ทำจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว ดังนั้น หลักคำสอนของพระพุทธองค์ทั้ง 3 ประการนี้ สรุปเป็น ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นสำหรับศึกษา ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การที่บุคคลจะดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ต้องดำเนินชีวิตตามหลักการบำเพ็ญบุญ เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 อันประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนาดังที่ว่ามา ทั้งนี้ก็เพื่อหวังผล หรือผลานิสงส์อันจะพึงได้รับทั้งปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ**พระภัทรนันต์ ฐิตเสฏฺโฐ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์บุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท” ที่ศึกษาแล้วพบว่า ความดีสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งเป็นระดับความดีได้ 3 ระดับ คือ ความดีระดับศีล ได้แก่ การควบคุมกาย และวาจา ให้อยู่ในกรอบของคุณธรรมเบื้องต้น เพื่อความสงบเรียบร้อยในสังคม ความดีระดับมรรค ได้แก่ การดำเนินตามหลักปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งถือเป็นความดีขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา ส่วนการกระทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เรียกว่า การกระทำบุญ สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท ตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ การทำบุญด้วยการให้ทาน การทำบุญด้วยการรักษาศีล และการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทนั้น มีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ ให้เพื่ออนุเคราะห์ และให้เพื่อบูชาคุณ ประกอบด้วยลักษณะของการให้ทาน 5 ประการ คือ ให้ด้วยศรัทธา ให้ด้วยความเคารพ ให้ตามกาล ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ไม่กระทบตนและผู้อื่น และมีอานิสงส์ 2 ประการ คือ ทำให้ไปเกิดบนโลกสวรรค์ และทำให้เป็นผู้มีโภคะมาก ส่วนการรักษาศีลนั้นนั้น เพื่อควบคุมกาย วาจา ใจของตน และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และในด้านการเจริญภาวนา พบว่า มีการเจริญภาวนาเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ ทั้งในลักษณะสมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา อสุภกัมมัฏฐาน เมตตา และมรณานุสสติ (พระภัทรนันต์ ฐิตเสฏฺโฐ, 2560: 20)

ประชาชนในตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ ยังคงมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นในพระรัตนตรัย รวมทั้ง มุ่งหวังผลของบุญที่ตนเองได้กระทำลงไปแล้วนั้น จะมีส่งผลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ชาวตลาดสด เมืองบุรีรัมย์มีความเชื่อในเรื่องผลานิสงส์ของบุญ และยังมีความเชื่อว่าผลบุญนี้ย่อมสำเร็จประโยชน์ หรือส่งผลต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว จึงนิยมไปทำบุญเนื่องในวันเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งวิถีชีวิตนี้มีมาตั้งแต่อดีต ตราบถึงปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสุพจน์ คำน้อย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ที่ศึกษาแล้วพบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องการอุทิศส่วนบุญในแง่ที่เป็นหลักคำสอน เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่ที่เป็นประเด็นปัญหากระทบต่อความเชื่อของ สังคมและกระทบต่อหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น หลักกฎแห่งกรรม ตลอดจน ประโยชน์ที่จะพึงมีพึงเกิดแก่ปัจเจกบุคคล สังคม ผลการศึกษาพบว่าการอุทิศส่วนบุญเป็น พิธีกรรมที่มีความเก่าแก่ และมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตประจาวัน ของพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง พิธีกรรมนี้ได้รับการถือปฏิบัติสืบเนื่อง มาแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบันซึ่งไม่เพียงแต่เป็น รูปแบบพิธีกรรม หรือกิจกรรมที่กกระทำตามความเชื่อ ทางศาสนาเท่านั้นแต่มีคุณค่าที่นำไปสู่การ สร้างสรรค์ประโยชน์ในทางสุจริตแก่ตัวผู้กระทำเองและผู้อื่น บุคคลผู้เป็นเป้าหมายก็ไม่ได้มี เพียงแต่ผู้ล่วงลับ หรือสัตว์ผู้อดหิวในเปรตวิสัย แม้คนมีชีวิตอยู่ ก็สามารถอุทิศให้ได้ และการอุทิศส่วนบุญไม่ได้มีรูปแบบที่ตายตัวเพียงการให้ทานอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความดีด้านต่างๆ เช่น การรักษาศีล และการเจริญภาวนาด้วย (พระมหาสุพจน์ คำน้อย, 2547: 8)

2. การปฏิบัติเรื่องการทำบุญตามหลักศาสนพิธีของคนตลาด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ศาสนพิธีมีประโยชน์ 2 อย่าง คือ *1) รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ* คือ พิธีกรรมทางศาสนานั้นมีแบบแผนเป็นของตัวเองโดยเฉพาะจึงเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งในแบบวัฒนธรรมของชาติอาจเชิดชูเอกลักษณ์ของชาติไว้ *2) ส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจ* คือ ทำให้ผู้ประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เบิกบานใจ เกิดความปีติสดชื่นขึ้นเพราะได้ประกอบพิธีกรรมนั้นแล้ว เป็นการเตรียมใจไว้รองรับบุญกุศลหรือความดีอื่น ๆ ต่อไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ศาสนพิธีที่เป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ หรือเป็นแบบแผนของการประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของคนในสังคมซึ่งเรียกว่า พุทธจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ **พระราชธรรมโสภณ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักจริยธรรมประเพณีการทำบุญแจกข้าวของชาว พุทธบ้านคูเมืองอำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด” ที่ศึกษาแล้วพบว่า มี แนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญ 3 แนว คือ หนึ่งได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในแนวคิดทิศ 6 แนวคิดเรื่องการทำบุญให้แก่ญาติหรือเปตชนผู้ตายตามติโรกุฑฑสูตร แนวคิดเรื่องบุญที่อุทิศไป ถึงผู้ล่วงลับ หรือไม่ตามชาณุสโสณิสูตรบุญกิริยาวัตถุข้อสามทานมัย และบุญกิริยาวัตถุ 10 ข้อ ปัตติทานมัยและข้อปัตตานุโมทนามัย สองแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เรื่องสัทธาหรือ ก่อนข้าวบิณฑ์สามแนวคิดของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ว่าหากใครตายแล้วไม่ได้ทำบุญแจกข้าวให้ ก็จะได้ไปเกิด (พระราชธรรมโสภณ, 2551: 7-8)

แนวคิดเรื่องศาสนพิธีในการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องของการประกอบกิจกรรมทางศาสนาพุทธที่ตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อในการทำความดี คือ คนในสังคมมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำบุญได้บุญ แต่หากทำบาป หรือกระทำไม่ดี ก็จะได้รับผลของการกระทำไม่ดีด้วยเช่นกัน ซึ่งมีอยู่ 4 ประเภทด้วยกัน คือ 1) *กุศลพิธี* ได้แก่ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมสั่งสมความดีงามทางพระพุทธศาสนา 2) *บุญพิธี* ได้แก่ พิธีทำบุญเป็นประเพณีครอบครัว 3) *ทานพิธี* ได้แก่พิธีถวายทานต่าง ๆ และ 4) *ปกิณณกพิธี* ได้แก่ พิธีเบ็ดเตล็ดเป็นมารยาท และวิธีปฏิบัติศาสนพิธีต่าง ๆ ดังนั้น ในด้านวิถีชีวิตชุมชนของชาวตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ จึงมีวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นพิธีกรรมที่เน้นสร้างคนให้เป็นคนดี สร้างแต่กรรมดี โดยผ่านการขัดเกลาทางสังคม ด้วยการสร้างแต่บุญกุศล และเน้นการทำบุญในช่วงเทศกาลต่าง ๆ และวันสำคัญต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ บุญมีอิทธิพลในด้านครอบครัว ได้แก่ ผลจากการสังเกตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในตลาดสดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ครอบครัวใดชอบทำบุญ ครอบครัวนั้นมีแต่ความสงบสุข คนในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี ลูกหลานให้การเชื่อฟังพ่อแม่ พ่อแม่เป็นผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกๆ และจะชอบชวนกันไปทำบุญเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในวัดของชุมชน และวัดที่ตั้งอยู่ชุมชนใกล้เคียง เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันพระใหญ่ เป็นต้น ประเด็นสำคัญบุญมีอิทธิพลในด้านสังคม ได้แก่ สังคมใดมีสมาชิกในสังคมหรือในชุมชนชอบทำบุญ สังคมนั้นจะมีความเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ เป็นสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัย เป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข ถ่อยทีถ่อยอาศัยกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน จัดได้ว่า มีเกราะคุ้มกันทางสังคม โดยอาศัยประเพณีการทำบุญเป็นเครื่องกำหนดในแต่ละชุมชนหรือสังคม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในตลาสดเมืองบุรีรัมย์ยังคงเห็นว่าบุญนั้นสามารถเอื้อประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คือ ประชาชนสามารถทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษ อันเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีและเป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนด้วย

ดังนั้น แนวปฏิบัติเรื่องการทำบุญตามหลักศาสนพิธีของคนตลาด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีฐานคติความเชื่อในพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนา และมีแบบแผนที่กำหนดไว้เพื่อเป็นข้อปฏิบัติประจำของชุมชนตลาดสด ว่าในแต่ละเดือนมีประเพณีปฏิบัตินิยมอย่างไร และสอดคล้องกับศาสนพิธีที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาอย่างไร ถึงแม้ว่า พิธีกรรมของคนตลาดมีความแตกต่างจากพิธีกรรมของชุมชนอื่นอยู่บ้างตามลักษณะรูปแบบ แนวปฏิบัติความเชื่อที่มีอยู่ก่อนแล้วของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ**พระมหารุ่งตะวัน สิริวณฺโณ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักคำสอนที่ปรากฏในบุญข้าวประดับดินของชาวอีสาน” ที่ศึกษาแล้วพบว่า มีหลักธรรมปรากฏในพิธีอยู่หลายประการ ได้แก่ คำสอนเรื่องความกตัญญู เรื่องความสามัคคี หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น หลักธรรมเหล่านี้ เป็นหลักธรรมที่ปรากฏในการทำบุญข้าวประดับดินของชาวอีสานอันเป็นสาระสำคัญของงานบุญ และเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายปี ตามความเชื่อของการทำบุญอุทิศให้กับเปรตญาติ ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งการทำบุญในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณา ความเคารพรักที่ตนมีต่อผ่านผู้จากไป แต่อีกส่วนหนึ่งยังมีความเชื่อว่า เป็นการทำตามประเพณีที่ทำสืบ ๆ กันมา ยังเข้าใจว่า ทำไปเพื่ออุทิศให้

เปรต ทำไปเพื่ออุทิศให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปเท่านั้น หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินได้ส่งผลต่อสังคมหลายด้าน คือ ด้านความเชื่อ ด้านจิตใจ ในด้านจิตใจนั้น เมื่อชาวบ้านทำบุญแล้วย่อมมีความสุขใจเกิดขึ้น เพราะการทำบุญนั้นจะต้องถึงพร้อม คือ ตั้งแต่ขณะคิด ขณะทำและหลังจากทำ ซึ่งใจต้องผ่องใ อิ่มอกอิ่มใจสดชื่น และรักษาความแนบแน่นของชาวอีสานเอาไว้ ทำให้ประชาชนมีความร่วมมือ และสร้างความสุขทั้งในชุมชน และหมู่บ้าน มีการรวมญาติ เพื่อนพ้อง คนที่เกี่ยวข้อง ทุกคน รวมมือร่วมใจกันทำบุญข้าวประดับดิน (พระมหารุ่งตะวัน สิริวณฺโณ (แดงบุญเรือง) และคณะ, 2566: 61)

3. อิทธิพลเรื่องการทำบุญที่มีต่อวิถีชีวิตคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

วิถีชีวิตของคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จึงได้รับอิทธิพลใน 5 ด้าน ประกอบด้วย *1) บุญมีอิทธิพลในด้านวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชน* ได้แก่ แนวคิดเรื่องบุญนี้ เป็นเรื่องของความเชื่อในการทำความดี คือ คนในสังคมมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำบุญได้บุญ แต่หากทำบาป หรือกระทำไม่ดี ก็จะได้รับผลของการกระทำไม่ดีด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในด้านวิถีชีวิตชุมชน คือ เน้นให้คนได้สร้างแต่กรรมดี สร้างแต่บุญกุศล และเน้นการทำบุญในช่วงเทศกาลต่าง ๆ และวันสำคัญต่าง ๆในพระพุทธศาสนา *2) บุญมีอิทธิพลในด้านครอบครัว* ได้แก่ ในบรรดากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในตลาดสดเมืองบุรีรัมย์นั้น ครอบครัวใดชอบทำบุญ มั่นคงในบุญเขต คือ พระพุทธศาสนา ครอบครัวนั้นมีแต่ความสงบสุข คนในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี ครอบครัวอบอุ่นอยู่เย็นเป็นสุข ลูกหลานให้การเชื่อฟังพ่อแม่ พ่อแม่เป็นก็เป็นผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรมตามหลักพรหมวิหารธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกๆ และจะชอบชวนกันไปทำบุญเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในวัดของชุมชน และวัดที่ตั้งอยู่ชุมชนใกล้เคียง เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันพระใหญ่ วันสำคัญตามเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น *3) บุญมีอิทธิพลในด้านสังคม* ได้แก่ สังคมใดมีสมาชิกในสังคมหรือในชุมชนชอบทำบุญ สังคมนั้นจะมีความเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ เป็นสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัย เป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข ถ่อยทีถ่อยอาศัยกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน จัดได้ว่า มีเกราะคุ้มกันทางสังคม โดยอาศัยประเพณีการทำบุญเป็นเครื่องกำหนดในแต่ละชุมชนหรือสังคม *4) บุญมีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจ* ได้แก่ อิทธิพลของบุญในด้านนี้ อาจจะได้รับทางอ้อม คือ การกระตุ้นทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลการทำบุญต่างๆ เข้าพรรษา มีการถวายเทียนถวายสังฆทาน ออกพรรษามีการตักบาตรเทโวโรหณะ และทอดกฐิน ในช่วงเทศกาลดังกล่าวนี้ ผู้คนในตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ ออกมาจับจ่ายซื้อข้าวของเพื่อไปทำบุญตามวัดวาอารามต่าง ๆ ส่งผลให้มีเงินสะพัดในท้องตลาด จัดเป็นอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และประการสุดท้าย 5) *บุญมีอิทธิพลในด้านการปกครอง* ได้แก่ อิทธิพลของบุญในด้านการปกครอง คือ ช่วยให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน ผู้นำชุมชนซึ่งมีฐานะผู้ปกครองในชุมชนโดยอ้อม ก็จะอาศัยเทศกาลทำบุญต่าง ๆ ในการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน โดยอาศัยการบอกบุญเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนมีความสงบเรียบร้อย ปราศจากปัญหาในด้านการปกครอง และคนในชุมชนตลาดสดเมืองบุรีรัมย์ ก็เช่นเดียวกันดัง

ที่ว่ามา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า บุญมีอิทธิพลในวิถีชีวิตในทุก ๆ ด้านการปกครอง ดังที่กล่าวมา นัยนี้มีความสอดคล้องกับ**สมศักดิ์ ชินภา** ได้วิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา” ที่ศึกษาแล้วพบว่า 1) ความเชื่อ คือ ความมั่นใจต่อสิ่งนั้นว่าเป็นความจริงซึ่งความเชื่อบาง อย่างอาจสืบต่อกันมาเป็นเวลานานบุญ หมายถึง ความดี วิธีทำความดีความสุข ผลของความดีความสุข เครื่องชำระสันดานการพัฒนาขึ้นแห่งคุณภาพของจิต ทางทำความดีกรรมดี อันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติเครื่องชำระสันดาน ความดี กุศล ความสุข ความประพฤติ ชอบทางกาย วาจา และใจเป็นทางแห่งกุศลกรรมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กุศลกรรมบถ 10 และ บาป หมายถึง กระทำความชั่ว การกระทำอันเป็นทางนำไปสู่ทุคติ ความชั่ว ความร้าย ความสูญเสีย คุณภาพอันดีของจิตด้วยอำนาจกิเลส กรรมชั่ว กรรมลามกเป็นทางแห่งกรรมที่เป็นอกุศล หรือเรียก อีกอย่างหนึ่งว่าอกุศลกรรมบถ 10 2) ความเชื่อเรื่องบุญ บาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของ ผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3) การเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ บาป ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมาจำแนกตามเพศไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งโดยภาพรวม และรายด้านทุกด้านส่วนความเชื่อเรื่องบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของ ผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านกายกรรมโดยเฉลี่ยเพศชายและหญิงมีความ เชื่อเรื่องบุญ บาป ตามแนวทางพระพุทธศาสนาใกล้เคียงกัน 4) การเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญบาป ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมาจำแนกตามอายุไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน 5) การเปรียบเทียบ ความเชื่อเรื่องบุญ บาป ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ทุกด้าน 6) การเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ บาป ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขัง เรือนจำกลางนครราชสีมา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ด้านคือ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม และด้านมโนกรรม 77 การเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ บาป ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลาง นครราชสีมาจำแนกตามประเภท โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความเชื่อเรื่องบาป เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านกายกรรม และด้านมโนกรรม ส่วนด้านวจีกรรม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (สมศักดิ์ ชินภา, 2556: 1)

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อวิถีชีวิตคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ และเขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการวิจัยนี้เป็นการนำเอาหลักพุทธธรรมที่ว่าด้วยเรื่อง “บุญ” มาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของคนในสังคม เน้นกรอกการศึกษาตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนแนะในเชิงนโยบายดังนี้

1) องค์กรสงฆ์ ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ควรสร้างทัศนคติให้ถูกต้องเรื่องการทำบุญให้กับพุทธศาสนิกชนภายใต้บริบททางสังคมที่แตกต่าง

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดเป็นนโยบายในการกำหนดให้พระสงฆ์ หน่วยงานราชการ และพุทธศาสนิกชน ร่วมสร้างทัศนคติที่ถูกต้องในการทำบุญ

3) หน่วยงานสถานศึกษา ภายใต้การกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชน ด้วยการกำหนดเป็นบทเรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจในเรื่องการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) องค์กรสงฆ์ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม กำหนดให้พระสงฆ์ ได้มีการเทศนาหรือเผยแผ่ให้ธรรมะให้กับพุทธศาสนิกชน ทั้งนี้ เพื่อสร้างทัศนคติให้ถูกต้องเรื่องการทำบุญให้กับพุทธศาสนิกชนภายใต้บริบททางสังคมที่แตกต่าง

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรรณรงค์การทำบุญเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ที่เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น ให้ต่อเนื่อง รวมทั้ง รณรงค์ในการสร้างทัศนคติที่ดี คือ สัมมาทิฏฐิ ให้กับพุทธศาสนิกชนในการเข้าใจหลักวิธีการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

3) หน่วยงานสถานศึกษาทุกระดับชั้น ควรส่งเสริมการศึกษาให้กับนักเรียนเพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา เน้นให้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย โดยไม่เน้นแต่เพียงการทำบุญในส่วนของทานมัย คือ การสละทรัพย์เท่านั้น แต่เน้นการทำบุญให้ครบวงจร หรือการทำบุญแบบบูรณาการตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ดังที่กล่าวมา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

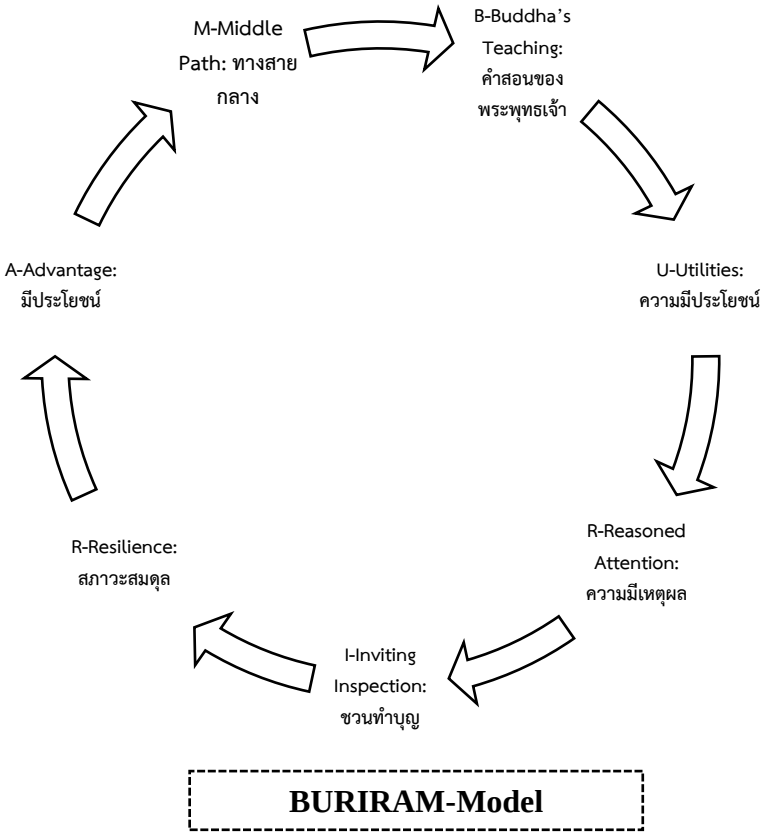
1) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาคสนาม) โดยเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามผลการวิจัยที่ปรากฏ ดังนั้น เพื่อให้เห็นอีกมิติหนึ่ง ในการวิจัยครั้งถัดไป ควรเป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mix Method Research) ก็อาจจะช่วยได้ข้อค้นพบในบางประเด็นในมิติเรื่องบุญในพระพุทธศาสนา

2) ควรศึกษาเรื่อง การทำบุญในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

3) ควรศึกษาเรื่อง เปรียบเทียบความเชื่อเรื่องการทำบุญของคน 3 วัยในสังคมไทยสมัยศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลเรื่องบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อวิถีชีวิตคนในตลาดสด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์” ด้วยวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร ทั้งจากพระไตรปิฎกและเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งการสังเกต แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ สามารถสร้างเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ด้วยหลักการ “BURIRAM-Model” ดังแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2558). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา.** นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

_____. (2548). **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ ปยุตฺโต). (2561). **บุญ-บารมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 8. นครปฐม: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (เมธวัจ สีลภูสิโต). (2560). **“การปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุของพุทธศาสนิกชน: ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธศาสนิกชนวัดบางนานอก”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระภัทรนันต์ ฐิตเสฏฺโฐ. (2560). **“ศึกษาวิเคราะห์บุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”**. วารสารสังคมและวัฒนธรรม. 1(2): 20.

นัยนา เกิดวิชัย. (2539). **“ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท”.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาสุพจน์ คำน้อย. (2547). **“การศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่อง การอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท”**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระแวงชัย ธมฺมกาโม. (2562). **“การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยบุญกิริยาวัตถุ”**. วารสารราชภัฏพระนครสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 14 (1): 192-193.

พระราชธรรมโสภณ. (2551). **“ศึกษาหลักจริยธรรมประเพณีการทำบุญแจกข้าวของชาว พุทธบ้านคูเมืองอำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด”**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหารุ่งตะวัน สิริวณฺโณ (แดงบุญเรือง) และคณะ. (2566). **“ศึกษาหลักคำสอนที่ปรากฏในบุญข้าวประดับดินของชาวอีสาน”.** วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์.1(3): 61.

พระมานะ อภิวฑฺโน (ยืนยง). (2544). **“ความเชื่อเรื่องบุญและบาปของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี”**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมศักดิ์ ชินภา. (2556). **ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลาง นครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์

Guidelines for Developing Leadership according to the Buddhadhamma of the Monks in Buachet District, Surin Province

พระครูสังฆรักษ์เสรี อภินนฺโท (พินิจ)
Phrakhrusangkharak Saree Aphinunto (Pinit)
พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
Phrakrubaidika Weang Kitiwanno
ภัฏชวัชร์ สุขเสน
Phatchavat Suksen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand
e-mail: patchavat.suk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรม 2) เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

ภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรม คือผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักหลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา คือ รู้จักเหตุ 2) อัตถัญญุตา คือ รู้จักผล 3) อัตตัญญุตา คือ รู้ตน 4) มัตตัญญุตา คือ รู้จักประมาณ 5) กาลัญญุตา คือ รู้จักเวลา 6) ปริสัญญุตา คือ รู้ชุมชน รู้ 7) ปุคคลปโรปรัญญุตา คือ รู้จักบุคคล

สภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการส่วนมากขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าแสดงออก เพราะขาดความรู้พื้นฐานกับหลักการบริหารงานกิจการของคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม

แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการควรพัฒนาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ 1) ด้านธัมมัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนาพระสังฆาธิการในเรื่องหลักเกณฑ์ระเบียบวิธีการปกครองของคณะสงฆ์ไทย 2) ด้านอัตถัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจในหลักธรรม อริยสัจ 4 และสอนให้รู้จัก ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว 3) ด้านอัตตัญญุตา ควรมีการอบรม

สัมมนา พระสังฆาธิการ ให้เข้าใจในตนเอง 4) ด้านมัตตัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจเรื่อง มัชฌิมปฏิปทา ทางสายกลาง คือวางตนให้พอดี ต้องรู้จักประมาณตนเอง 5) ด้านกาลัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจในระเบียบ กฎ กติกา มารยาททางสังคมและธรรมเนียมปฏิบัติ 6) ด้านปริสัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พัฒนาพระสังฆาธิการให้รู้จัก สังคมส่วนรวม 7) ด้านปุคคลปโรปรัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจตนเองให้มาก เมื่อเข้าใจตนเองดีแล้ว ย่อมจะเข้าใจผู้อื่นดีด้วย

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, ภาวะผู้นำ, พุทธธรรม, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

This thesis entitled ‘Guidelines for Developing Leadership according to the Buddhadhamma of the Monks in Buachet District, Surin Province has three objectives; 1) to study leadership according to the Buddhadhamma, 2) to study the conditions of the monks in Buachet district, Surin Province and 3) to study the guidelines for developing leadership according to the Buddhadhamma of the monks in Buachert district, Surin Province. This thesis deployed the qualitative research methodology by studying documents from the Tripitaka and the Buddhist academic works as well as field studies where the data were collected from in-depth interviews. Finally, to present the analytic descriptive.

The results of the study are as follows: -

The leadership according to the Buddhadhamma found that the leaders have to practice the seven Sappurisa-dhamma (qualities of a good man) viz; 1) Dhammaññutâ (knowing the law), 2) Attaññutâ (knowing the purpose), 3) Attaññutâ (knowing oneself), 4) Mattaññutâ (moderation), 5) Kâlaññutâ (knowing the proper time), 6) Parisaññutâ (knowing the society) and 7) Puggalaññutâ (Knowing the different individuals)

The conditions of monks found that the almost monks lack confidence in themselves, and do not dare to express themselves, because they lack basic knowledge of the principle of the management of the Sangha affairs of the monastic community, and the rules of the Supreme Sangha Council.

The guidelines for developing leadership according to the Buddhadhamma of the monks in Buachert district, Surin Province found that the monks should practice the seven Sappurisa-dhamma (qualities of a good man). The details are as follows; 1) Dhammaññutâ (knowing the law): there should be training and seminars for monks on the rules and

procedures of the Thai Sangha community. 2) Attaññutâ (knowing the purpose): there should be training and seminars for monks to understand the Four Noble Truths, and to know another teaching such as; Do good things and good things will happen to you. Do bad things and bad things will happen to you. 3) Attaññutâ (knowing oneself): there should be training and seminar for monks for the bishops to understand themselves, 4) Mattaññutâ (moderation): there should be training and seminar for monks to understand the Middle Path. Therefore, when monks well understand themselves, they will also know how to estimate themselves too, 5) Kâlaññutâ (knowing the proper time): there should be training and seminar for monks to understand the regulations, rules, disciplines, traditions, traditions and customs and society, 6) Parisaññutâ (knowing the society): there should be training and seminar for monks to knowing the society and association in society from the various dimensions and 7) Puggalaññutâ (Knowing the different individuals): there should be training and seminar for monks to understand clearly themselves. Therefore, when monks well understand themselves, they will also understand others well.

Keywords: Guidelines for Developing, Leadership, Buddhadhamma, the Monks

บทนำ

ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (leadership) นั้น เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำคือ การเป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนความต้องการของคน ซึ่งความต้องการเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการตัดสินใจ ถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ ก็เปลี่ยนตัวของคนนั้นได้ ผู้นำที่ดีจะช่วยให้คนพัฒนาความต้องการของตน ทั้งในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความต้องการที่ถูกต้องดีงามและให้หมู่ชนมีการประสานความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะการพัฒนาความต้องการเป็นการพัฒนาความสุขของคน เพราะความสุข เกิดจากการสนองความต้องการ ถ้าหากเปลี่ยนความต้องการได้ ก็เปลี่ยนวิธีการหาความสุขของเขาได้ด้วย เมื่อทำอะไรตรงกับความต้องการ ก็ทำให้เขาสมใจและมีความสุขคนก็จะร่วมมือทำอย่างเป็นไปเองโดยประสานกลมกลืนและเต็มใจจะหาทางทำให้สำเร็จ จึงพร้อมที่จะทำและทำได้ง่าย แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้นำกระทำการที่ฝืนความต้องการของคน ทั้งสองฝ่ายก็จะไม่มีความสุขและสิ่งที่ทำก็ยากจะสำเร็จ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2539: 533)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธมีลักษณะ คือ (1) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล ต้องสามารถวางแผน และฉลาดในการใช้คน คุณสมบัติข้อนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือ

ความชำนาญในการใช้ความคิด (2) วิธูโร หมายถึง จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คุณสมบัติข้อนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค (3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษย์สัมพันธ์ดี คุณสมบัติข้อนี้ตรงกับคำว่า HumanRelation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษย์สัมพันธ์ (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541: 6) ในสังคมขนาดเล็กเริ่มตั้งแต่ ครอบครัว หมู่บ้าน จนกระทั่งขนาดใหญ่ เช่น ประเทศชาติ ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จ ผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องทำการบริหาร วางแผน สั่งการ ควบคุมและดูแล ให้บุคลากรขององค์กรสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ เพราะฉะนั้น ผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในธรรมิกสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสภาวะผู้นำเป็นคาถาพุทธภาษิตว่า

เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อจ่าฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์

เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข (องฺ.จตุกฺก. (ไทย) 21/70/115-116)

คณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ที่ได้บัญญัติไว้ ประชาชนในประเทศไทยส่วนใหญ่ได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยในทุกยุคทุกสมัยพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ความธรรมะให้แก่ประชาชนได้รับทราบได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยคณะสงฆ์ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการทำหน้าที่เผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ ได้ทรงบัญญัติไว้ เพื่อให้พุทธบริษัทได้นำเอาพระธรรมคำสั่งสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อตนเองและสังคม

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ จึงมีความสำคัญในการที่จะเป็นผู้นำกิจกรรมต่าง ด้วยความเต็มใจเพื่อเป้าหมายความสำเร็จ ประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ของการใช้อิทธิพลหรือกระบวนการ เพื่อให้เขามีความเต็มใจ กระตือรือร้นเพื่อการปฏิบัติจนบรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายขององค์กร ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการฝึกอบรม ศึกษาหาความรู้รอบด้าน มีปฏิภาณไหว พริบ มีคติธรรมประจำใจ จึงจะสามารถบริหารกิจการวัดในความรับผิดชอบของตนโดยให้ครอบคลุม ภารกิจทั้ง

6 ด้านคือ ด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์พระสังฆาธิการควรมีภาวะของความเป็นผู้นำ เพื่อที่จรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์ประชาชนตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายและกฎมหาเถรสมาคมพระพุทธศาสนาจึงจะรุ่งเรืองและพัฒนาไปได้ ผู้วิจัยเห็นว่าพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ ควรได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำนี้ให้มากขึ้น เพื่อทำให้ทราบและตระหนักถึงภารกิจในการบริหารจัดการวัดในการปกครองแสดงบทบาทในภาวะ ผู้นำงานทั้ง 6 ด้านเข้าใจปัญหาและอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหา

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ที่จะศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการวัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ 2539

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือที่เป็นข้อมูลบทความงานวิจัยต่าง ๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็นคือ ภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรม สภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ และ แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้องมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยแบ่งออก ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย มีอยู่ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสังฆาธิ 2) กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น 3) กลุ่มราชการ 4) กลุ่มนักวิชาการ 5) กลุ่มประชาชนทั่วไป

2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีอยู่ 5 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป 2) กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน 3) กลุ่มราชการ จำนวน 2 คน 4) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 5 คน 5) กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน รวมจำนวน 25 รูป/คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยมี 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลอาโพน ตำบลตาวัง ตำบลสะเดา ตำบลสำเภาลูล ตำบลบัวเชด ตำบลจรัสในอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการการวิจัย

1. ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม

ผู้นำ หมายถึง ตัวบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม บุคคลที่ได้รับการยอมรับและยกย่องให้เป็นหัวหน้า "นายโก" และ "วินายโก" ไวพจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้า ก็คือ นายก ซึ่งแปลว่า ผู้นำ ความเป็นผู้นำคือนายสารถีที่ดี ไปถึงจุดหมายปลายทางได้รวดเร็วและปลอดภัย เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีศิลปะมีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารงาน มีศาสตร์ หรือ ศิลปะความสามารถที่จะชักนำ จูงใจ ต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงานในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการกำหนดแนวทางของกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักพุทธธรรมสำหรับผู้นำ คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา คือ รู้หลักการธัมมัญญุตา 2) อัตถัญญุตา คือ รู้จักผล รู้จุดหมาย รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล 3) อัตตัญญุตา คือ รู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 4) มัตตัญญุตา คือ รู้จัก

ประมาณ รู้จักความพอดี กล่าวคือ ต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะในการทำงานในเรื่องต่างๆ 5) กาลัญญุตา คือ รู้จักเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่างๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลา 6) ปริสัญญุตา คือ รู้ชุมชน รู้สังคม 7) ปุคคลปโรปรัญญุตา คือ รู้จักบุคคล การรู้บุคคล

2. สภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์

ปัญหาด้านภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการส่วนมากขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าแสดงออก เพราะขาดความรู้พื้นฐานกับหลักการบริหารงานกิจการของคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม สาเหตุของปัญหาคือ พระสังฆาธิการขาดความรู้ ต่ออำนาจหน้าที่ปฏิบัติ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะตัดสินใจที่ถูกต้อง เพราะขาดประสบการณ์ ด้านความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการงานคณะสงฆ์ปฏิบัติงานไม่ดีเท่าที่ควร ไม่กล้าเสียสละ เพราะไม่เข้าใจสภาพความเป็นจริงของการทำงาน ขาดการติดต่อประสานงานกับผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่าตนเอง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่ชอบแสวงหาความรู้เพราะมั่นใจในตนเองมากเกินไป มีอัตตาถือว่าตนบวชนานไม่รับฟังความคิดเห็นของรูปอื่น ไม่มีไหวพริบปฏิภาณในการปกครอง จึงเป็นสาเหตุของการบริหารงานของคณะสงฆ์ ที่ไม่ก้าวเดินไปข้างหน้าให้ทันกับยุคกับสมัย เพราะถือแต่ธรรมเนียมปฏิบัติแบบเก่า ๆ เช่นเดิม

3. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้แนวทาง ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านธัมมัญญุตาพบว่าควรมีการอบรม สัมมนาพระสังฆาธิการในเรื่องหลักเกณฑ์ ระเบียบวิธีการปกครองของคณะสงฆ์ไทย กฎของมหาเถรสมาคม และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ควรศึกษาให้เข้าใจถึงสัจจะธรรมตามความเป็นจริง ให้ผู้นำมีความรู้ในสิ่งที่เป็นผลสัมฤทธิ์ ที่จะทำให้ผู้นำกับผู้ตามไปด้วยกันอย่างมีความสุข ควรมองสังคมให้เกี่ยวเนื่องกันเสมอ มองเหตุในปัจจุบัน และคิดถึงผลที่จะได้รับในอนาคต ทำทั้งวันนี้และอนาคตให้ดีควบคู่กันไปด้วย รู้จักเหตุของปัญหาต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง ไม่ใช่แก้ปัญหาที่ปลายเหตุ โดยให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านอัตถัญญุตาพบว่า ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจในหลักธรรม อริยสัจ 4 และสอนให้รู้จัก ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว ผู้นำต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในผลที่จะตามมาในด้านดี และนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ควรรู้จักผลในสิ่งที่ตนกำลังจะทำ เพราะจะได้ทราบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น และสิ่งที่จะตามมาว่าผล ๆ นั้นสุจริตหรือป่าว ให้มองเห็นทั้งรูปธรรม และนามธรรม ความมุ่งหมายในการทำงานการปกครอง รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ การคิดและการตัดสินใจในการปกครองของตนเอง เพราะจะได้หาแนวทางการแก้ไขได้ทันท่วงที

3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านอัตตัญญุตาพบว่า ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการ ให้เข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ดัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม ผู้นำจะต้องรู้จักตนเองให้ถ่องแท้ ว่าเราอยู่ในสถานะใด และควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในหน้าที่นั้น ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่การทำงานตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับการปฏิบัติงานต่อไป

4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านมัตตัญญุตาพบว่า ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจเรื่อง มัชฌิมปฏิปทา ทางสายกลาง คือวางตนให้พอดี ต้องรู้จักประมาณตนเอง คือ รู้จักว่าผู้นำกับผู้ตาม มีความสำคัญเอื้ออาทรกันมากน้อยแค่ไหน จะทำสิ่งใดต้องพอประมาณ ไม่ทำให้สิ่งที่เกินตัวมากนัก ควรนำหลักของความสันโดษมาใช้ ทำงานแต่พอตัวไม่ทำงานนั้นให้เสียไปโดยป่าวประโยชน์ รู้จัก คิด วิเคราะห์ ถึงวัตถุดิบที่จะใช้ในการบริหารงาน เพื่อที่จะได้ประหยัดสุดและเกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประมาณตนเองในการบริหารงานคณะสงฆ์ ควรรู้ว่าอันไหนตนควรทำหรือไม่ควรทำ ชี้แนะการบริหารงานคณะสงฆ์ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ว่าสิ่งไหนควรพอ สิ่งไหนควรนำมาใส่เพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านกาลัญญุตาพบว่า ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจในระเบียบ กฎ กติกา มารยาททางสังคม และธรรมเนียมปฏิบัติ เคร่งครัดในการกระทำสิ่งใด ๆ ก็ตามเพื่อไม่ให้เสียความรู้สึกด้วยกันทั้งสองฝ่าย ควรทำงานตามเวลาที่กำหนดไว้ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ และเรียงลำดับงานก่อนหลังให้ถูกต้องตามเวลาที่กำหนด ในการทำงานควรมีแผนโดยกำหนดกรอบเวลาในการทำงาน ให้เหมาะสมกับชิ้นงานนั้น ๆ นึกถึงประโยชน์ของคณะสงฆ์ ไม่ใช่ว่าจะเอาแต่ประโยชน์ตนเป็นใหญ่ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการงานนั้น ๆ เช่น แบ่งเวลาทำให้ถูกจังหวะ ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา และควรรู้เท่าทันกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นกับองค์การของตนอีก

6) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านปริสัญญุตาพบว่า ควรมีการอบรม สัมมนา พัฒนาพระสังฆาธิการให้รู้จัก สังคมส่วนรวม แต่ละสังคมว่ามีแนวทางอย่างไร เช่นคำว่า เข้าเมืองตาหลิ่ง ให้หลิ่วตาตาม รู้เขารู้เรา หรือเอาใจเขามาใส่ใจเรา ผู้นำต้องเรียนรู้เข้าใจ ในจารีตประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ว่ามีความสำคัญ เป็นมาอย่างไร คล้อยตามก่อนแล้วค่อยชี้แจ้ง ในสิ่งที่ไม่ถูก ไม่ควรเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง เอาใจใส่ในพระพุทธศาสนา ไม่ยึดพุทธศาสนาเป็นพุทธพาณิชย์ ต้องรู้จักสถานะของอุบาสก อุบาสิกา ว่าเป็นอย่างไร และต้องมีสาราณียธรรมเป็นธรรมประจำใจ ควรมีการออกเผยแผ่ธรรมะ และออกพบปะประชาชนจัดการปฏิบัติธรรม หรือสร้างกิจกรรมให้มีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีวัดกับบ้าน และดำเนินงานไปด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอันสูงสุด

7) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม: ด้านปุคคลปโรปรัญญุตา พบว่า ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจตนเองให้มาก เมื่อเข้าใจตนเองดีแล้ว ย่อมจะเข้าใจผู้อื่นดีด้วย เพื่อการขับเคลื่อนไปในทางที่ดี ควรจัดตำแหน่งของพระสังฆาธิการให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งบุคคลนั้นจะต้องดำรงในความยุติธรรม และเว้นอคติ ควรหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีภูมิรู้ภูมิธรรม ทั้งทางโลกและทางธรรม มาให้ความรู้ในการจัดการบริหารงานของคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดีแนะนำสั่งสอน ให้รู้จักบุคคล โดยให้พิจารณาจากความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ประเด็นภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม หมายถึง คุณธรรม 7 ประการ ของบุคคลที่เป็นผู้นำที่นำมาพัฒนาและบริหารงานในด้านต่างๆ ขององค์กรนั้นๆ ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรมดังต่อไปนี้ 1) ด้านธัมมุญุตา (การรู้จักเหตุ)หมายถึง ผู้นำที่เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยยึดหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นผู้นำที่ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยและปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกันทุกด้านสามารถรู้จักเหตุแห่งปัญหาต่างๆ และแก้ปัญหาตามเหตุได้ดี โดยยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักที่ถูกต้องซึ่งได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาช่วยแก้ไขปัญหาให้กับคณะสงฆ์ 2) ด้านอัตถัญญุตา (การรู้จักผล) หมายถึง ผู้นำที่มีเป้าหมายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยยึดประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยที่มีการคิดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาพัฒนากิจการคณะสงฆ์มีความมุ่งมั่นที่จะนำคณะสงฆ์ไปสู่เป้าหมายตั้งไว้และทุ่มเทกำลังใจกำลังกายเพื่องานในการบริหารกิจกาคณะสงฆ์ 3) ด้านอัตตัญญุตา (การรู้จักตน)หมายถึง ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ในการบริหารงานคณะสงฆ์เปี่ยมด้วยความรู้ ความสามารถ วางตัวได้อย่างเหมาะสม เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีจิตใจโอบอ้อมอารีและมีความเสียสละ ในการบริหารคณะสงฆ์และรู้จักควบคุมอารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนาได้ทุกสถานการณ์ 4) ด้านมัตตัญญุตา (การรู้จักประมาณ)หมายถึง ผู้กำหนดแผนหรือนโยบายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีความเหมาะสมที่บริหารงบประมาณคุ้มค่าได้เป็นอย่างดี ในการดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งความสันโดษ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำโดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา และยินดีในปัจจัยสี่ตามกำลังของตน 5) ด้านกาลัญญุตา (การรู้จักกาลเวลา)หมายถึง ผู้นำที่จัดทำนโยบายหรือโครงการการบริหารกิจการคณะสงฆ์เหมาะสมกับเวลาสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนและหลังได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และบริหารจัดการเวลาเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา ให้เกิดประโยชน์กับองค์กร

ของสงฆ์สูงสุด บริหารงานที่ทำได้เสร็จสมบูรณ์ โดยที่ไม่ได้ทำงานคั่งค้าง 6) ด้านปริสัญญุตา (การรู้จักบริษัท)หมายถึง ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กร และให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน และประชาชน เข้าใจในสภาพแวดล้อมในการบริหารคณะสงฆ์ 7) ด้านปุคคลปโรปรัญญุตา (การรู้จักบุคคล) หมายถึง ผู้นำที่สามารถจัดวางบุคคลได้เหมาะสมกับงานการบริหารงานคณะสงฆ์ให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมทางคณะสงฆ์ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมได้มากขึ้น และสรรเสริญบุคคลที่ควรสรรเสริญข่มบุคคลที่ควรข่ม ซึ่งให้ความสำคัญกับพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนฺโท ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม”พบว่า ผู้นำโดยทั่วไปและผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมเป็นผู้นำที่มีลักษณะเป็นศูนย์รวมมีหลักการ มีจุดมุ่งหมายในการทำงาน มีการประเมินตน มีการรู้จักประมาณความพอดีในทุกกรณี รู้จักเวลาที่เหมาะในการดำเนินกิจการ รู้ระเบียบโครงสร้างของสังคม ตลอดจนรู้จักประเภทบุคคลที่ควรคบหา ทำให้สามารถเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับหน้าที่และนำความสงบมาสู่สังคมได้ (พระสามารถ อานนฺโท, 2548: ก)

2. ประเด็นสภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ ปัญหาด้านภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการส่วนมากขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าแสดงออก เพราะขาดความรู้พื้นฐานกับหลักการบริหารงานกิจการของคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม และไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งหนักไปในทางเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ถือว่าตนเองเป็นใหญ่ มักมีปัญหาการนำงานของคณะสงฆ์ไปปฏิบัติจริง เพราะว่าส่วนมากแล้วนั้นจะมีแต่อำนาจคำสั่งแล้วให้ลูกน้องเป็นผู้ลงมือทำเองเสียทุกอย่าง การทำงานเลยไม่ค่อยเต็มที่เท่าที่ควร ซึ่งเป็นปัญหาในการบริหารงานคณะสงฆ์อยากมาก พระสังฆาธิการเชื่อมั่นในศักยภาพการทำงานของตนเองสูงเกินไปชอบกำหนดเวลาในการทำงานนั้นๆ และเมื่อเกิดข้อผิดพลาดแล้วทำให้งานเกิดความเสียหายและเสียเวลาแก้ไข เพราะไม่มีหลักการในการแก้ไขปัญหา ยังขาดเหตุผลในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์ ถือสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อนเป็นหลัก ไม่ค่อยแก้ไขหรือพัฒนาตนเอง ทำให้งานของคณะสงฆ์ไม่เดินหน้า หรืออยู่แบบเดิม ๆ พระสังฆาธิการบางรูปใช้อารมณ์ แสดงสีหน้าที่ไม่พอใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา และวางตัวไม่เหมาะสม เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าไปปรึกษาหรือติดต่อประสานงานคณะสงฆ์ ไม่รู้จักประมาณ ตนเอง ในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์ ไม่รู้ว่าอันไหนตนควรทำหรือตนไม่ควรทำ ไม่ให้ความสำคัญในการบริหารงานคณะสงฆ์เท่าที่ควร มีความล่าช้าในการบริหารงาน ทำให้เสียเวลาไม่ทันต่อเหตุการณ์ อย่างเช่นการประชุมของคณะสงฆ์ ขาดประชุมบ่อย อ้างว่าติดกิจนิมนต์บ้าง อ้างร้อน อ้างหนาวบ้าง พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะในระดับต่าง ๆ ยังเข้าไม่ถึงพระสังฆาธิการที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเท่าที่ควรขาดการติดต่อประสานงานกับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือกลุ่มบุคคลที่มีคุณประโยชน์ต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ ไม่มีการคัดเลือกพระสังฆาธิการที่มีความสามารถพอ มาทำงานคณะสงฆ์ ผลงานจึงออกมาไม่ดี และไม่บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูไพศาลสุทธานุรักษ์ จรณสมปนฺโน

(เถาะรอด) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการ อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) พระภิกษุที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม มีความคิดเห็นต่อ การประยุกต์พรหมวิหาร 4 บริหารการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี ไม่แตกต่างกัน แต่พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 แตกต่างกัน 2) ปัญหาในการปกครองคณะสงฆ์ คือ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม ขาดความรู้ความสามารถ ในการบริหารและจัดการงานภายในองค์กร จึงควรจัดการอบรมพระภิกษุ สามเณรให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ อีกทั้งควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดย การใช้ความรู้ความสามารถของบุคคลากรให้เต็มศักยภาพ พัฒนาบุคคลากรให้มีความประพฤติที่ เรียบร้อยดีงามตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทนเสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง รวมทั้งการยกย่อง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบในกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไป (พระครูไพศาลสุทธานุรักษ์ จรณสมปนฺโน (เถาะรอด), 2556: ก)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อการพัฒนาไว้ว่า พระสังฆาธิการควรหาหลักนโยบายและทำความเข้าใจกับคณะสงฆ์ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ให้เข้าใจในการทำงานนั้นๆ โดยพร้อมเพรียงกัน ให้รู้จักเนื้องานในการทำงาน ๆนั้น โดยแบ่งภาระอำนาจงานให้รูปอื่นได้มีส่วนทำด้วย ควรมีการจัดประชุมคณะสงฆ์ การสัมมนาหรืออบรมเพื่อสร้างแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการบริหารงานคณะสงฆ์ให้ดีขึ้นเพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะงานคณะสงฆ์บางเรื่องพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ที่น้อยกว่าอาจไม่เข้าใจในงานๆ นั้น หรืออาจมีความคิดที่ดีกว่านั้นที่จะปรึกษาให้งานคณะสงฆ์ออกมาดีก็เป็นได้ควรมีการแบ่งงานตามระดับอาวุโสมากกว่านี้เพื่อให้เห็นความชัดเจนในงานมากขึ้น และมีการเคารพกันในการทำงานมากขึ้น ควรเลือกพระสังฆาธิการให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานเพื่อการบริหารงานคณะสงฆ์จึงจะได้งานที่ดีมีคุณภาพ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะในระดับผู้ปกครองควรมีการลงพื้นที่บ่อย ๆ เพื่อพูดคุยพบปะกับพระสังฆาธิการที่อยู่ใต้บังคับบัญชา แบบกันเองและสนิทสนมกัน ควรมีการประสานงานกับผู้ใต้บังคัญบัญชาอยู่เสมอ คือเข้าถึง เข้าใจและพัฒนา และมีความเมตตาความเอื้อเฟื้อต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอเวลามีเรื่องสำคัญของการทำงาน พระสังฆาธิการควรคำนึงถึงประโยชน์ของคณะสงฆ์ ไม่ใช่ว่าจะเอาแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ พระสังฆาธิการต้องมาก่อนเวลาในการประชุม เพื่อที่จะทำให้ทันต่อเวลาในการประชุม หรือการบริหารงานคณะสงฆ์ ต้องใช้ความสามารถที่มีอย่างเต็มที่บริหารงานคณะสงฆ์ ให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างเต็มรูปแบบควรรู้จักการปฏิบัติงานคณะสงฆ์ ควรรู้ว่าอันไหนตนควรทำหรือไม่ควรทำ ควรวางตนให้เป็นที่ยอมรับของพระภิกษุสามเณร ให้โอกาสแก่พระภิกษุสามเณรที่มีความสามารถช่วยงานคณะสงฆ์ ควรจัดการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทำงานตามความถนัดของตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทำงานอย่างมีความสุข และผลงานออกมาดี เป็นที่น่าพึ่งพอใจทั้งสองฝ่าย

3. ประเด็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรม กล่าวคือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้ดังนี้ (1) ด้านธัมมัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนาพระสังฆาธิการในเรื่อง หลักเกณฑ์ ระเบียบวิธีการปกครองของคณะสงฆ์ไทย กฎของมหาเถรสมาคม และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ควรศึกษาให้เข้าใจถึงสัจจะธรรมตามความเป็นจริง ให้ผู้นำมีความรู้ในสิ่งที่เป็นผลสัมฤทธิ์ ที่จะทำให้ผู้นำกับผู้ตามไปด้วยกันอย่างมีความสุข ควรมองสังคมให้เกี่ยวเนื่องกันเสมอ มองเหตุในปัจจุบัน (2) ด้านอัตถัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจในหลักธรรม อริยสัจ 4 และสอนให้รู้จักทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว ผู้นำต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในผลที่จะตามมาในด้านดี และนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ควรรู้จักผลในสิ่งที่ตนกำลังจะทำ (3) ด้านอัตตัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการ ให้เข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ดัดตัวเองให้ถูก และปลูกฝังคุณธรรม (4) ด้านมัตตัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจเรื่อง มัชฌิมปฏิปทา ทางสายกลาง คือวางตนให้พอดี ต้องรู้จักประมาณตนเอง คือ รู้จักว่าผู้นำกับผู้ตามมีความสำคัญเอื้ออาทรกันมากน้อยแค่ไหน จะทำสิ่งใดต้องพอประมาณ ไม่ทำให้สิ่งที่เกินตัวมากนัก ควรนำหลักของความสันโดษมาใช้ ทำงานแต่พอตัวไม่ทำงานนั้นให้เสียไปโดยป่าวประโยชน์ รู้จัก คิดวิเคราะห์ ถึงวัตถุดิบที่จะใช้ในการบริหารงาน เพื่อที่จะได้ประหยัดสุดและเกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประมาณตนเองในการบริหารงานคณะสงฆ์ ควรรู้ว่าอันไหนตนควรทำหรือไม่ควรทำ ชี้แนะการบริหารงานคณะสงฆ์ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ว่าสิ่งไหนควรพอ สิ่งไหนควรนำมาใส่เพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (5) ด้านกาลัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจในระเบียบ กฎกติกา มารยาททางสังคม และธรรมเนียมปฏิบัติ เคร่งครัดในการกระทำสิ่งใด ๆ ก็ตามเพื่อไม่ให้เสียความรู้สึกด้วยกันทั้งสองฝ่าย ควรทำงานตามเวลาที่กำหนดไว้ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ และเรียงลำดับงานก่อนหลังให้ถูกต้องตามเวลาที่กำหนด ในการทำงานควรมีแผนโดยกำหนดกรอบเวลาในการทำงาน ให้เหมาะสมกับชิ้นงานนั้น ๆ นึกถึงประโยชน์ของคณะสงฆ์เป็นหลัก (6) ด้านปริสัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พัฒนาพระสังฆาธิการให้รู้จัก สังคมส่วนรวม แต่ละสังคมว่ามีแนวทางอย่างไร เช่นคำว่า เข้าเมืองตาหลิ่ง ให้หลิ่วตาตาม รู้เขารู้เรา หรือเอาใจเขามาใส่ใจเรา ผู้นำต้องเรียนรู้เข้าใจ ในจารีตประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ว่ามีความสำคัญ เป็นมาอย่างไร คล้อยตามก่อนแล้วค่อยชี้แจ้ง ในสิ่งที่ไม่ถูก ไม่ควรเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง เอาใจใส่ในพระพุทธศาสนา ไม่ยึดพุทธศาสนาเป็นพุทธพาณิชย์ ต้องรู้จักสถานะของอุบาสก อุบาสิกา ว่าเป็นอย่างไร และต้องมีสาราณียธรรมเป็นธรรมประจำใจ ควรมีการออกเผยแผ่ธรรมะ และออกพบปะประชาชนจัดการปฏิบัติธรรม หรือสร้างกิจกรรมให้มีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีวัดกับบ้าน และดำเนินงานไปด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอันสูงสุด (7) ด้านปุคคลปโรปรัญญุตา ควรมีการอบรม สัมมนา พระสังฆาธิการให้เข้าใจตนเองให้มาก เมื่อเข้าใจตนเองดีแล้ว ย่อมจะเข้าใจผู้อื่นดีด้วย เพื่อการขับเคลื่อนไปในทางที่ดี ควรจัดตำแหน่งของพระสังฆาธิการให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งบุคคลนั้นจะต้องดำรงในความยุติธรรม และเว้นอคติ

ควรหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีภูมิรู้ภูมิธรรม ทั้งทางโลกและทางธรรม มาให้ความรู้ในการจัดการบริหารงานของคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดีแนะนำสั่งสอนให้รู้จักบุคคล โดยให้พิจารณาจากความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระถนัด วฑฺฒโน (บุตรสวัสดิ์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 " พบว่า แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำที่ดีนั้นย่อมประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ หลักการครองตน ครองคนและครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาตน พัฒนาคน และพัฒนาระบบการทำงาน ให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์แบบทั้งสองด้าน คือ สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้คุณภาพด้านจิตใจ และ คุณภาพด้านความสามารถ นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้นำที่ดีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในพระพุทธศาสนา จะต้องยึดหลักธรรมเป็นคุณธรรมสำคัญ (พระถนัด วฑฺฒโน (บุตรสวัสดิ์), 2551: ก)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในสังคมปัจจุบันได้มีความตระหนักถึงคุณธรรมสำหรับผู้นำเป็นอย่างมากเพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักเกณฑ์เป็นแกนกลางที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมให้มีความสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน นอกจากนี้หลักธรรมก็ยังเป็นที่มาสำคัญของกฎเกณฑ์ข้อบังคับในทางศีลธรรมเป็นระเบียบทางสังคมอันเป็นการควบคุมภายในด้านจิตใจที่กฎหมายมิอาจเข้ามาควบคุมได้ สิ่งนี้คือคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่จะนำมาแก้ไขปัญหาสังคมโดยเฉพาะเริ่มจากผู้นำในการปกครองและการบริหาร เพราะเมื่อแก้ไขปัญหาในระดับผู้นำได้แล้วก็จะเป็นตัวอย่างในระดับอื่นๆได้ โดยการนำเอาพุทธวิธีในการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้าซึ่งพระพุทธองค์เคยใช้ได้ผลมาแล้ว มาทำเป็นโครงสร้างในประเด็นดั่งต่อไปนี้

1) สามารถสร้างเป็นแบบจำลองสร้างหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับพัฒนาผู้นำ

2) นำผลงานการวิจัยในส่วนที่เป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำ ไปปรับใช้ในองค์กรทางด้านบริหาร

3) ใช้หลักการแก้ปัญหาต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าเคยใช้มาปรับใช้โดยเน้นไปที่การพัฒนาปัจเจกบุคคล มากกว่าการสร้างระบบ

4) นำหลักการที่ส่งเสริมภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาไปสร้างผู้นำตัวอย่างทางสังคมและผู้นำทางจิตวิญญาณด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากผลการวิจัย พระสังฆาธิการควรนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น

1) พระสังฆาธิการที่เป็นระดับเจ้าคณะผู้ปกครองควรจัดให้มีการสัมมนาภายในองค์การคณะสงฆ์ เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ๆ ให้กับพระภิกษุที่อยู่ในเขตปกครอง

2) พระสังฆาธิการที่เป็นระดับเจ้าคณะผู้ปกครองควรมีความสุขุม ข่มตนเอง หากมีแรงกดดัน หรือสิ่งเสียดสีที่จะทำให้ไม่พอใจ

3) พระสังฆาธิการที่เป็นระดับเจ้าคณะผู้ปกครอง ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการทำงานมากยิ่งขึ้น

4) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะผู้ปกครอง ควรมอบหมายความรับผิดชอบงานให้ตรงกับความสามารถของพระภิกษุ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างสูงสุด

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรศึกษาการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆครอบคลุมทั้งในการบริหารตนและกิจการอื่น ๆ

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในองค์กรอื่นๆ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์” พบว่า แนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวจะทำให้พระสังฆาธิการ เป็นผู้ครองตน ครองคน ครองงานได้ดี ทำให้เกิดความเจริญในตนเอง พระพุทธศาสนา และสังคมตลอดไป แนวทางของผู้นำที่นำหลักสัปปุริสธรรม 7 อย่างมาใช้จะทำให้เกิดการพัฒนาการเข้าใจในการปฏิบัติตนเอง สื่อสารต่อคนรอบข้าง คือผู้ตาม กับชุมชน ได้อย่างสามัคคี กลมเกลียว ความเจริญก็จะเกิดขึ้นต่อตัวผู้นำ ผู้ตาม และชุมชนนั้น ๆ แนวทางที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถ้านำไปประพฤติ ปฏิบัติให้เป็นปกติในการบริหารงานของคณะสงฆ์แล้ว ย่อมจะนำประโยชน์ ความสุข ความเจริญ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดคุณอเนกอนันต์แก่ผู้นำและผู้ตามได้เป็นอย่างดี จะมีผลเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างมีแนวทางในการพัฒนาของตัวเอง สามารถก้าวไปสู่การบริหารงานของคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างสูงสุด จากแนวทางที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ถ้ามีการนำทุกข้อไปใช้จริงหรือนำไปใช้บางข้อ ก็จะทำให้งานนั้น สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และยังสามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้พระสังฆาธิการที่ได้รับการอบรมมีความมั่นใจตนเองมากยิ่งขึ้น สามารถบริหารงานคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เกิดความรักและสามัคคีกลมเกลียวระหว่างผู้บังคับบัญชาและใต้บังคับบัญชาและมีความเสียสละต่อส่วนรวมมากขึ้น เป็นแนวทางที่จะพัฒนาพระสังฆาธิการ ของคณะสงฆ์ไทยให้เป็นพระนักปกครองที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสา

มารตลอดถึงการคิดและการตัดสินใจ และมีหลักการในการทำงานที่ดีขึ้น แนวทางการพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเป็นบริหารงานของคณะสงฆ์ และยังเป็นการขับเคลื่อนขององค์กรสงฆ์ไปสู่เป้าหมายที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป และมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งประสิทธิผลต่อไป แนวทางดังกล่าวนั้นจะทำให้องค์กรของคณะสงฆ์เจริญก้าวหน้า โดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม 7 ในการประพฤติปฏิบัติสืบต่อไป

ดังนั้น พระสังฆาธิการที่สามารถปฏิบัติได้ดังกล่าวจึงจะเป็นผู้ครองตน ครองคน ครองงานได้ดี ทำให้เกิดความเจริญในตนเอง พระพุทธศาสนา และสังคมตลอดไป ผู้นำที่นำหลักสัปปุริสธรรม 7 อย่างมาใช้ จะทำให้เกิดการพัฒนาการเข้าใจ ในการปฏิบัติตนเอง สื่อสารต่อคนรอบข้าง คือผู้ตามกับชุมชนได้อย่างสามัคคี กลมเกลียว ความเจริญก็จะเกิดขึ้นต่อตัวผู้นำ ผู้ตาม และชุมชนนั้น ๆ นำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นปกติในการบริหารงานของคณะสงฆ์แล้ว ย่อมจะนำประโยชน์ ความสุข ความเจริญ และดำเนินงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดคุณอเนกอนันต์แก่ผู้นำและผู้ตามได้เป็นอย่างดี จะมีผลเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2539). **ภาวะผู้นำ: หลักการและทฤษฎี.** กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). **รวมปาฐกถาธรรม ชุดเพื่อชีวิตที่ดีงาม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.

พระสามารถ อานนฺโท. (2548). **“ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม”.** วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูไพศาลสุทธานุรักษ์ จรณสมปนฺโน (เถาะรอด). (2556). **“การปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการ อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระถนัด วฑฺฒโน (บุตรสวัสดิ์). (2551). **“การวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชน ตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

AN ANALYSIS OF THE PRINCIPLES OF BUDDHADHARMA APPEARING IN THE BOON KHAO PRADAP DIN TRADITION OF KHON TAEK SUB-DISTRICT COMMUNITIES, SANGKHA DISRITCT, SURIN PROVINCE

พระปรีชา ปิยวณฺโณ (ท่อนแก้ว)
พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
ภัฏชวัชร์ สุขเสน
PhraPreecha Piyavanno (Thonkaew)
Phrakrubaidika Weang Kitiwanno
Phatchavat Suksen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand
Corresponding author, e-mail : patchavat.suk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษารูปแบบและพิธีกรรมในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

คติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย บุญข้าวประดับดินเป็นหนึ่งในประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน สะท้อนถึงคติความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นกุศโลบายให้ชาวพุทธได้ทำบุญกุศลและบริจาคทาน ประเพณีนี้มีปรากฏในชุมชนชาวตำบลขอนแตกตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 จนถึงปัจจุบัน

รูปแบบและพิธีกรรม การทำบุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสอง นิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและอาหารคาวหวาน พร้อมหมาก

พลู บุหรี่ที่ห่อด้วยใบตอง กล้วย นำไปวางไว้ตามใต้ต้นไม้ แขวนไว้ตามกิ่งไม้ ตามบริเวณกำแพงวัดบ้าง หรือวางไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า "ห่อข้าวน้อย" นำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุ สามเณร แล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตายโดยกรวดน้ำไปให้

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ คือ 1) บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา 2) หลักสามัคคีธรรม 3) หลักทิศ 6 และ 4) หลักปุพพเปตพลี และควรมีการอนุรักษ์สืบสานประเพณีบุญข้าวประดับดินเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, ประเพณี, บุญข้าวประดับดิน

ABSTRACT

This research article has three objectives: 1) to study the belief in Boon Khao Pradap Din Tradition in Thai society, 2) to study the patterns and ceremony in the Boon Khao Pradap Din tradition of Khon Taek sub-district communities, Sangkha district, Surin province and 3) to analysis the Buddha Dharma appearing in the Boon Khao Pradap Din tradition of Khon Taek sub-district communities, Sangkha district, Surin province. This is qualitative research done by studying documentaries, related research work, and in-depth interviews. A descriptive analysis was also made respectively.

The research results were as follows:

The belief in Boon Khao Pradap Din tradition in Thai society found that Boon Khao Pradap Din tradition is one of 12 Heet 14 Kong. This tradition is a tradition of Esan people that has been practiced for a long time, reflecting the local beliefs and culture and is a charity for Buddhists to make merits and donate alms. This tradition has appeared in Khon Taek sub-district Communities, Sangkha District since 2514 B.E. until now.

The patterns and ceremony in in the Boon Khao Pradap Din tradition of Khon Taek Sub-district Communities, Sangkha district, Surin province has been the one tradition in 12 Heet, which is commonly done the waning moon 14th night of the ninth month, also known as the ninth month of merit. The Boon Khao Pradap Din tradition is a merit made to dedicate charity to the hunger ghost (called Peta in some Isaan localities) or relatives and friends who have died. The Khao Pradap Din consists of steamed rice and sweet and savory dishes with betel nuts, cigarettes wrapped in banana leaves, and bananas, placed under trees, hanging on the tree branches, along the temple walls, or placed on the ground. This is called “Hor Khow Noi” (Little Rice Wrapper) along with inviting the spirits

of relatives and friends. The last step is to offer alms food to monks and novices and then dedicate charity to the deceased by pouring the water.

The Buddha Dharma appearing in the Boon Khao Pradap Din tradition of Khon Taek Sub-district communities, Sangkha district, Surin province, namely; 1) the three bases of meritorious actions (Puññakiriyâ-vatthu) include generosity (Dâna), morality (Sîla) and mental development (Bhâvanâ), 2) the states of conciliation, 3) the six directions (Disâ) and 4) the dedicating merit to the departed (Pubbapetapalî), and the Boon Khao Pradap Din tradition this a tradition that should be preserved and continued the Boon Khao Pradap Din tradition, so that future generations can study and learn.

Keywords: Buddhadharma, Tradition, Boon Khao Pradap Din

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยหรือดินแดนสุวรรณภูมิในปัจจุบันรับรู้กันโดยทั่วไปว่าเป็นภูมิประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนมาตั้งแต่สมัยยุคพระเจ้าอโศกมหาราช หลังจากได้ทำการสังคายนาครั้งที่ 3 สิ้นสุดลง ปี พ.ศ. 234 (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540: 153)จนถึงปัจจุบัน 2000 กว่าปีมาแล้ว ประวัติศาสตร์ชาติไทยมีความเกี่ยวเนื่องผูกพันกับพุทธศาสนามายาวนาน จึงทำให้พระพุทธศาสนากับชาติไทยมีความสัมพันธ์ผูกพันแนบแน่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ควบคู่กันมาตามประวัติศาสตร์ที่ได้จารึกบันทึกไว้และได้ศึกษากันโดยทั่วไป เริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี โดยเฉพาะยุคสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงมีนโยบายทั้งด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน (เสถียร โพธินันทะ, 2540: 134-146)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ลักษณะสังคมส่วนใหญ่เป็นชนบทมีสภาพความเป็นอยู่เรียบง่ายมีจิตใจโอบอ้อมอารี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ฉะนั้นความเป็นมาของชาวอีสานจึงมีรูปแบบที่น่าศึกษา ไม่ว่าจะเป็น อาชีพ ค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวอีสานมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ชาวอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณีการเคารพผีบรรพบุรุษ ผีแถน ผีฟ้า โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องผีนั้น ชาวอีสานถือว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเป็นอย่างมาก

อีสานเป็นแผ่นดินที่อุดมไปด้วยสมบัติทางภูมิปัญญา ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในรอบหนึ่งปีจึงมีพิธีกรรมทุกเดือน ซึ่งแสดงออกถึงความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมหรือระหว่างคนกับธรรมชาติและระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดังกรณีงานบุญประเพณีของชาวอีสานจนไม่อาจประเมิน

ค่าได้ ที่สามารถเห็นได้ในปัจจุบัน คือ ศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อความมั่นคงของชุมชนที่มีอยู่มากมาย ประเพณี ก็เป็นหนึ่งในมวลมรดกที่บ่งบอกได้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาวอีสานนี้ได้ ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น และมีส่วนช่วยให้ชาติดำรงความเป็นชาติของตนอยู่ตลอดไป (ขันเตียน นามเกตุ, 2556: 2)

ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น ฮีตสิบสอง คือประเพณี 12 เดือนของชาวอีสานที่ต่างจากประเพณี 12 เดือนของภาคอื่นหลายประเพณี คลองสิบสี่ คือแนววิถีที่ควรที่ต้องปฏิบัติ 14 ประการเปรียบได้ว่าเป็นกฎหมายที่ต้องทำตามอย่างเข้มงวดซึ่งมีทั้งพิธีของเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ พระภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไป ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่นี้ เป็นภูมิปัญญามรดกอันล้ำค่าของปราชญ์อีสานที่ทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจในพื้นฐานความเชื่อคติเดิมชาวอีสานมากขึ้น เป็นส่วนที่ทำให้ชาวอีสานมีความสงบสุขร่มเย็นมาโดยตลอดเพราะมีการยึดมั่นที่เปรียบเหมือนธรรมนูญชีวิตชาวอีสานตราบเท่าจนถึงปัจจุบัน โดยฮีตสิบสองคลองสิบสี่นี้ จะประกอบไปด้วย ฮีต 12 ฮีต และคลอง 4 ประเภท มี 14 คลอง ได้แก่ ฮีต บุญเข้ากรรม(บุญเดือนอ้าย) ฮีต บุญคูณลาน เดือนยี่ ฮีต บุญข้าวจี่(เดือนสาม) อีต บุญเผวสหรือบุญมหาชาติ (เดือนสี่) ฮีต บุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) ฮีตบุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) ฮีตบุญซำฮะ(บุญเดือนเจ็ด) ฮีตบุญเข้าพรรษา ฮีตบุญข้าวประดับดิน ฮีตบุญข้าวสาก ฮีตบุญออกพรรษา ฮีตบุญกฐิน ฮีตสิบสอง เป็นประเพณีการทำบุญที่มีประจำเดือนชาวอีสาน ประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ไทย โดยเฉพาะดินแดนอีสานนั้นประเพณีตามฮีตคลองเดือนต่าง ๆ มีมานาน

ฮีตสิบสองคลองสิบสี่ที่ชาวอีสานยังถือปฏิบัติกันอยู่คือฮีตบุญเข้ากรรม บุญผะเวส บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญซำฮะ บุญข้าวประดับดิน อาจเป็นเพราะสภาพสังคมที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามโลกสมัยใหม่ มีส่วนทำให้จิตใจความเชื่อและทัศนคติเปลี่ยนแปลง จึงละเลยในการปฏิบัติตามวิถีดั้งเดิมของบรรพบุรุษทำให้ฮีตบางอย่างได้หายไปจากวิถีชีวิตของชาวอีสานในบางพื้นที่

บุญข้าวประดับดินหรือเรียกอีกอย่างว่าบุญเดือนเก้าข้าวประดับดิน ในแถบอิสานใต้ยังคงมีให้เห็นและถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดอยู่ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และสัตว์นรกหรือเปรต ประเพณีบุญข้าวประดับดิน บุญเดือนเก้า เป็นอีกหนึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาในภาคอีสาน โดยบุญข้าวประดับดิน เป็นงานประเพณีที่ถูกจัดขึ้นในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า ของทุก ๆ ปี ทั้งนี้ในการทำบุญข้าวประดับดินนั้น ชาวบ้านจะนำข้าวปลา อาหาร คาวหวาน ผลไม้ หมาก พลู บุหรี่ มาห่อด้วยใบตอง และทำเป็นห่อเล็ก ๆ ก่อนจะนำไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่หรือตามพื้นดินบริเวณรอบ ๆ เจดีย์หรือโบสถ์ โดยการทำบุญข้าวประดับดินนี้ ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงอุทิศส่วนกุศลให้กับสัตว์นรก หรือเปรตนอกจากนี้ บุญข้าวประดับดิน ยังถือว่าเป็นการให้

ทานแก่ผู้ยากไร้รวมทั้งสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ ที่ต้องหิว อดมื้อกินมื้อมาตลอดทั้งปีอีกด้วย เพราะการที่ตั้งอาหารไว้ที่พื้นทำให้สัตว์เหล่านั้นสามารถเข้ามากินอาหารได้อย่างเต็มที่

ตำบลขอนแตกเป็นอีกตำบลหนึ่งในเขตพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก และยังยึดถือปฏิบัติตามครรลองฮีตสิบสองคลองสิบสี่อยู่ โดยเฉพาะประเพณีบุญข้าวประดับดินนั้น ชาวตำบลขอนแตกยังคงปฏิบัติสืบๆ กันมาอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติไทย โดยมีความเชื่อว่าเป็นการตอบแทนบุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวอีสานใต้และเป็นแบบอย่างให้บุตรหลานได้สืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ 2539

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือที่เป็นข้อมูลบทความงานวิจัยต่าง ๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็นคือ 1) คติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษารูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้องมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยแบ่งออก ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย มีอยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) ปราชญ์ชาวบ้าน และ 4) ประชาชนในพื้นที่

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2)ผู้บริหาร/ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน 3) ปราชญ์ชาวบ้าน/มัคทายก จำนวน 5 คน 4) ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 30 รูป/คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อมีรายละเอียดสรุปไว้ดังนี้

1. คติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย พบว่า 1) คติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม คือ ความเชื่อ เป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม 2) ประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย มีต้นกำเนิดคือมีความเชื่อว่าการทำบุญในวันนี้นั้น เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพระพุทธศาสนาจึงมีการปฏิบัติกันสืบมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณีของชาวอีสาน จึงเป็นมูลเหตุที่มาของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของประเพณีบุญข้าวประดับดินสืบมา

3) คุณค่าที่ปรากฏในบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย บุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งมีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมอีสานเป็นอย่างมาก ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอีสานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้นจึงมีความเชื่อมโยงส่งผลถึงข้อปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนชาวอีสานทั้งด้านพิธีกรรมและประเพณี ถือเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง ฉะนั้นประเพณีบุญข้าวประดับดินจึงมีคุณค่าหลากหลายด้านในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ได้แก่ 1. คุณค่าด้านสังคม 2. คุณค่าด้านจิตใจ 3. คุณค่าด้านความสามัคคีของชุมชน 4. คุณค่าด้านศาสนาและวัฒนธรรม

2. รูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญข้าวประดับดิน ในตอนเย็นของวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านเตรียมจัดอาหารคาวหวาน และหมากพลู บุหรี่ไว้กะให้ได้ 4 ส่วน ส่วนหนึ่งเลี้ยงดูกันภายในครอบครัว ส่วนที่สองแจกให้ญาติพี่น้อง ส่วนที่สามอุทิศให้ญาติที่ตายไปแล้ว และส่วนที่สี่นำไปถวายพระสงฆ์ ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากประเพณีนี้ เช่น 1.ช่วยสืบทอดประเพณีอันดีงามของชุมชน 2.สร้างความรักสามัคคีให้เกิดในชุมชน 3.สร้างการเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ 4.ปลูกฝังการเป็นคนกตัญญูรู้คุณ 5.เรียนรู้การเสียสละ 6.ขัดเกลาจิตใจให้ดีขึ้น เป็นต้น

3. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีหลักธรรมหลายประการที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน ประกอบด้วย 1) บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ หรือแห่งการทำความดีนั่นเอง มีสาระสำคัญ มี 3 อย่าง ได้แก่ (1) ทานมัย (2) สีลมัย (3) ภาวนามัย 2) ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงทางกาย ทางวาจา และทางใจของผู้คนในสังคมเพื่อก่อให้เกิดความดีงามและผลประโยชน์ที่ทุกคนพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน 3) ทิศ 6 หมายถึง ด้าน ข้างทาง แถบ คือ บุคคลต่าง ๆ ที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย ดังนี้ (1)ปรัตถุมทิส ทิศเบื้องหน้า ได้แก่มารดาบิดา (2) ทักขิณทิส ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ (3) ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่บุตรภรรยา (4) อุตตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่มิตรอามาตย์ (5) เหฏฐิมทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้าง ทาส กรรมกร (6) อุปริมทิสทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณะพราหมณ์ 4) ปุพเปตพลี เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” มีข้อค้นพบจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. คติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย พบว่า 1) คติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม คือ ความเชื่อ เป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง 2) ประเพณีบุญข้าวประดับ

ดินในสังคมไทย ความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวประดับดิน นั้นมีต้นกำเนิดคือมีความเชื่อว่าการทำบุญในวันนี้นั้น เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพระพุทธศาสนาจึงมีการปฏิบัติกันสืบมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณีของชาวอีสาน จึงเป็นมูลเหตุที่มาของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของประเพณีบุญข้าวประดับดินสืบมา 3) คุณค่าที่ปรากฏในบุญข้าวประดับดินในสังคมไทย บุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งมีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมอีสานเป็นอย่างมาก ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอีสานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้นจึงมีความเชื่อมโยงส่งผลถึงข้อปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนชาวอีสานทั้งด้านพิธีกรรมและประเพณี ถือเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง ฉะนั้นประเพณีบุญข้าวประดับดินจึงมีคุณค่าหลากหลายด้านในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ได้แก่ 1. คุณค่าด้านสังคม 2. คุณค่าด้านจิตใจ 3. คุณค่าด้านความสามัคคีของชุมชน 4. คุณค่าด้านศาสนาและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานที่มีวัฒนธรรมที่งดงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม (สุภะโกศล)** (2538: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน” ผลจากการศึกษพบว่า ประเพณีฮีตสิบสองบางประเพณีมาจากความเชื่อดั้งเดิมในนิทานชั้นอรรถกถาของธรรมบทดังจะเห็นจากประเพณี“บุญคูณลาน” ซึ่งชาวอีสานนิยมทำนาข้าวเป็นอาชีพหลักมีข้าวเป็นอาหารประจำวัน หากได้ข้าวมากก็จะแบ่งขายพอได้ค่าใช้จ่ายในครอบครัวคนเหล่านี้มีความกตัญญูรู้คุณสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตน ข้าวเป็นพืชที่มีคุณต่อคนเราจึงมีความเชื่อว่าข้าวมีวิญญาณหรือขวัญประจำอยู่ตามความเชื่อดั้งเดิมคือการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ ความเชื่อว่ามีชีวิตในทุกสิ่งดังนั้นเมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วก่อนจะขนข้าวขึ้นฉางข้าว ชาวอีสานจะทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลเพิ่มความมั่งมีศรีสุขแก่ครอบครัวและเพื่ออัญเชิญขวัญข้าวให้มาอยู่ประจำจะได้กินข้าวไม่เปลืองทำนาก็ได้ผลดีในฤดูกาลต่อไป แต่ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาแห่งกระแสยุคโลกาภิวัฒน์ บุญประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสานเริ่มเลือนหายจากประชาชนชาวอิสานจะมีเพียงประเพณีบางเดือนเท่านั้นที่ยังคงอยู่ให้ลูกหลานได้เห็น แต่ในบางพื้นที่ก็ยังคงอนุรักษ์สืบทอดครบทุกฮีตของชาวอิสาน ดังเช่นงานวิจัยของ **พระสุขี ชาครธมฺโม (ศรีมาตย์)** (2553: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของประเพณีฮีตสิบสอง: ศึกษากรณี ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลจากการศึกษพบว่า... ประเพณีฮีตสิบสอง พบว่า เขตเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นด้านประเพณี ฮีตสิบสอง ยังคงประพฤติปฏิบัติกันครบอยู่ทุกประเพณี แต่มีการปรับเปลี่ยนไปตามเนื้อหาสาระวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นไปตามกาลเวลา และได้รู้ถึงหลักการและข้อประพฤติปฏิบัติตามประเพณี ฮีตสิบสอง ในแต่ละเดือน ประเพณีที่เกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรง ประเพณีลักษณะนี้จะมี 6 ประเพณี หรือ 6 เดือน คือ บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษาและบุญกฐิน ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน ประเพณีลักษณะนี้จะเกี่ยวกับการขอพรหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดลบันดาลความ อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติให้ เช่น ฟ้าฝน ข้าวปลาอาหารเป็นต้น จะมีอยู่ 2 ประเพณี คือ บุญคูณลาน และ

บุญบั้งไฟ ประเพณีที่เกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการดำรงชีพ ประเพณีลักษณะนี้เกิดขึ้นภายใต้ความเชื่อที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะอำนวยความสุข สวัสดิ์ภาพให้มี 2 ประเพณีคือ บุญสงกรานต์และบุญซำฮะ ประเพณีที่เกี่ยวกับความกตัญญู ประเพณีลักษณะนี้จะเน้นที่การทำบุญอุทิศเป็นสำคัญมี 2 ประเพณีคือ บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก... และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นางสาวนันทิดา ปัจจัยโคถา** (2543: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีตอประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่” พบว่า ประเพณีฮีตสิบสองนั้นยังคงมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสานในบางพื้นที่อยู่แม้จะมีความเจริญในด้านเทคโนโลยีแล้วก็ตามโดยผลศึกษาวิจัยพบว่านักศึกษาเพศชายอายุระหว่าง 17 – 19 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในคณะวิทยาการจัดการส่วนใหญ่คิดว่าประเพณีฮีต 12 นั้นมีประโยชน์ในด้านวัฒนธรรมมากที่สุดส่วนด้านประเพณีนักศึกษารู้จักจากการสืบทอดของหมู่บ้านและอยากเข้าร่วมประเพณีของชุมชนและนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าจำเป็นต้องให้การอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีนี้ให้สืบทอดต่อไป

2.. รูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ความหมายของบุญข้าวประดับดิน คือ บุญข้าวประดับดิน คือ บุญที่ทำในวันแรมสิบสี่ค่ำ เดือนเก้า (ประมาณเดือนสิงหาคม) เป็นการนำข้าวปลา อาหาร คาวหวาน ผลไม้ หมากพลู บุหรี่ อย่างละเล็ก อย่างละน้อย แล้วห่อด้วยใบตองทำเป็นห่อเล็กๆ นำไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่หรือตามพื้นดินบริเวณรอบๆ เจดีย์หรือโบสถ์ เป็นการทำบุญที่ชาวบ้านจัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว 2) มูลเหตุของประเพณีบุญข้าวประดับดิน เกิดจากญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ยักยอกเงินของวัดของสงฆ์ต่างๆ ไปเป็นของตนเองที่สุดก็ตายไปเป็นเปรต เกิดในนรก ครั้นพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้วมิได้อุทิศให้ญาติที่ตาย กลางคืนพวกญาติที่ตายมาแสดงตัวเปล่งเสียงน่ากลัวให้ปรากฏใกล้พระราชนิเวศน์ รุ่งเช้าได้เสด็จไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทูลเหตุให้ทราบ พระเจ้าพิมพิสารจึงถวายทานอีกแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ตายไปจึงได้รับส่วนกุศลการทำบุญข้าวประดับดิน ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติผู้ตายแล้วถือเป็นประเพณี ที่ต้องทำเป็นประจำทุกปี 3) รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญข้าวประดับดิน ในตอนเย็นของวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ญาติโยมเตรียมจัดอาหารคาวหวานและหมากพลู บุหรี่ไว้กะให้ได้ 4 ส่วน ส่วนหนึ่งเลี้ยงดูกันภายในครอบครัว ส่วนที่สองแจกให้ญาติพี่น้องส่วนที่สามอุทิศให้ญาติที่ตายไปแล้ว และส่วนที่สี่นำไปถวายพระสงฆ์ ในส่วนที่สาม ญาติโยมจะห่อข้าวน้อย ซึ่งมีวิธีการห่อคือ ใช้ใบตองห่อ ขนาดเท่าฝ่ามือ ส่วนความยาวนั้นให้ยาวสุดซีกของใบตอง 4) ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากประเพณีบุญข้าวประดับดิน เป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีดั้งเดิมของบรรพบุรุษไทยได้มาอย่างยาวนาน แสดงให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับ จากประเพณีบุญข้าวประดับดิน เช่น 1.ช่วยสืบทอดประเพณีอันดีงามของชุมชน 2.สร้างความรักสามัคคีให้เกิดในชุมชน 3.สร้างการเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ 4.ปลูกฝังการเป็นคนกตัญญูรู้คุณ 5.เรียนรู้การเสียสละ 6.ขัดเกลาจิตใจให้ดีขึ้น เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ขันเตียน นามเกตุ** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า(ข้าวประดับดิน)” พบว่า ประเพณีบุญเดือนเก้าเป็นหนึ่งใน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวอีสานที่มีประวัติความเป็นมาจากตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่เล่าสืบต่อ

กันในนิทานธรรมบทโดยปรารภถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร จึงได้ทำบุญอุทิศให้ไปซึ่งเป็นการทำบุญให้แก่ญาติที่ตายไปทำให้ทุกข์ทุเลาเบาบางไป ที่แฝงไว้ซึ่งความกตัญญูกตเวทีจนเกิดเป็นประเพณีที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีความเป็นเอกลักษณ์สืบเนื่องต่อกันมาถึงปัจจุบัน ความเชื่อในการทำบุญเดือนเก้าสืบเนื่องมาจากความเชื่อของบุญ - บาป การเวียนว่ายตายเกิดที่มาจากนิทานธรรมบทที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจนเป็นแนวจารีตประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากผลแห่งกรรม ที่พบเห็นการยึดถือเป็นแนวปฏิบัติทั่วไปในภาคอีสานสาเหตุสำคัญที่เรียกบุญเดือนเก้านี้เพราะกำหนดขึ้นในเดือนเก้าและเมื่อเดือนเก้าต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปเพื่อที่ญาติจะได้รับส่วนบุญเพื่อให้มีความสุขบรรเทาความทุกข์ที่ได้รับเป็นการทำบุญด้วยการให้ทานข้าวปลาอาหาร เมื่อได้ทำแล้วก่อให้เกิดความสุขด้านจิตใจที่ญาติพี่น้องได้รับบุญกุศลและเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ความเชื่อนี้ส่งผลต่อประเพณีบุญเดือนเก้าและพิธีกรรมสืบต่อมาในภาคอีสานซึ่งความเชื่อที่ปรากฏในบุญเดือนเก้า

3. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีหลักธรรมหลายประการที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน ประกอบด้วย 1) บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ หรือแห่งการทำความดีนั่นเอง มีสาระสำคัญ มี 3 อย่าง ได้แก่ (1) ทานมัย หมายถึง บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน (2) สีลมัย หมายถึง บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล (3) ภาวนามัย บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา หลักธรรมทั้ง 3 ประการนี้กล่าวเฉพาะศีลนั้นเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสของคนทำให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรมสังคมไม่เดือดร้อนก็เพราะมีศีลนี่เอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อาภรณ์ พุกกะมานและคณะ** (2538: 230) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสอนศีล เพื่อสร้างเสริมพุทธธรรม จริยธรรมในสังคมไทย” ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา มีวิมุติ ด้วยการละชั่ว ประพฤติ ย่อมเป็นผลดี เป็นคุณค่าในสังคม ผู้มีศีลเท่านั้นที่จะเสริมสร้างพุทธธรรมจริยาได้ในสังคมการเสริมสร้างพุทธธรรมจริยาในสังคม จึงจำเป็นต้องมีการสอนศีล การศึกษาศีล การปฏิบัติศีล และการทรงผลของศีลในแต่ละคน หากพุทธบริษัททุกคนยอมรับศีล นำเอาศีลมาเป็นข้อวัตรปฏิบัติขัดเกลาพฤติกรรมของตนอย่างจริงจังเคร่งครัด จนเกิดผลของศีลทรงขึ้นในตนได้จริง ศีลเท่านั้นที่แก้ปัญหาส่วนบุคคลและส่วนสังคมไทยได้ 2) ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงทางกาย ทางวาจา และทางใจของผู้คนในสังคมเพื่อก่อให้เกิดความดีงามและผลประโยชน์ที่ทุกคนพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน 3) ทิศ หมายถึง ด้าน ข้าง ทาง เบื้อง หมายเอา เหนือ ใต้ ออก ตก เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง ทิศ 6 หมายถึง ด้าน ข้างทาง แถบ คือ บุคคลต่าง ๆ ที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย ดุจทิศที่อยู่รอบตัวจัดเป็น 6 ทิศ ดังนี้ 1. ปรัตถุมทิส ทิศเบื้องหน้า ได้แก่มารดาบิดา 2. ทักขิณทิส ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ 3. ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่บุตรภรรยา 4. อุตตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่มิตรอามาตย์ 5. เหฏฐิมทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้าง ทาสกรรมกร 6. อุปริมทิสทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณะพราหมณ์ 4) ปุพเปตพลี ในประเพณีบุญเดือนเก้าข้าวประดับดินนั้น ชาวตำบลขอนแตก มีความเชื่อคือการทำบุญในวันนี้นั้นว่า เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วน

กุศลให้แก่ เปรต หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ** (2536: 36-37) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เปรตในพระไตรปิฎก” ผลจากการศึกษาสรุปความได้ว่า ความเชื่อเรื่องเปรตมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ประเพณี คตินิยมต่างๆ ของชาวพุทธนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น คุณธรรมข้อ กตัญญู คือเรื่องการตอบแทนบุญคุณ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึง ความเกรงกลัวบาป เพราะมีความเชื่อเรื่องโลกหน้าแฝงอยู่ และกลัวว่าจะต้องตายไปเกิดเป็นเปรตชดใช้ผลกรรมชั่ว สะท้อนให้เห็นถึง ผลแห่งการบูชา จะเห็นว่ามีการนำไทยธรรมมาถวายแก่พระสงฆ์ เพื่ออุทิศผลบุญไปให้แก่เปรต ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ระหว่างวงศาคณาญาติและวัดกับบ้าน จะเห็นว่าพิธีกรรม ประเพณี คตินิยมต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมีผลทำให้ ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดิน มีอยู่หลายส่วนที่ควรส่งเสริม ผู้วิจัยได้ให้ประเด็นข้อเสนอแนะแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันนำไปปฏิบัติปรับใช้ตามบริบทของแต่ละฝ่าย เพื่อบูรณาการร่วมกัน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นด้านความสามัคคี ความรัก ปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีจิตใจอันแผ่ไมตรีและทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อน จากภัยต่างๆ

2. ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความสำคัญกับงานทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น การส่งเสริมสั่งสอนศีลธรรมให้ประชาชน หรือการจัดกิจกรรมบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีในเดือนต่างๆ เช่นวันวิสาขบูชา เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานภาครัฐเช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการทำวิจัยในแนวนี้ให้มากเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดองค์ความรู้ที่เกิดจากประเพณีของชาวอิสานและควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมบุญประเพณีของไทยให้ครบทุกเดือน ตามทำนองฮีตสิบสองคองสิบสี่

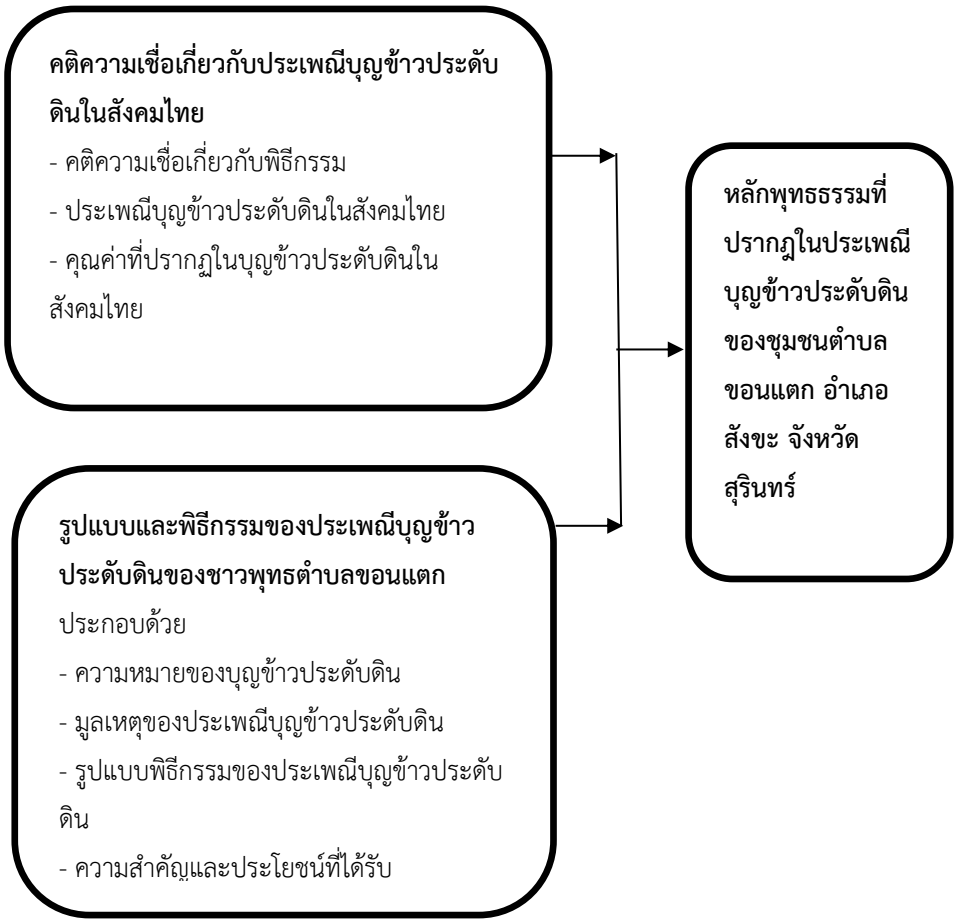
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฮีตสิบสอง คองสิบสี่ อันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่งดงาม เป็นการอนุรักษ์สืบทอดของกลุ่มชาติพันธ์ชาวอีสาน

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับคติธรรมความเชื่อในประเพณีของชาวอีสาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธ ตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บรรณานุกรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). **พระพุทธศาสนาในอาเซียน** .กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.เสถียร โพธินันทะ. (2540). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ.** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ขันเตียน นามเกตุ. (2556). **“การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน)”**. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม (สุภะโกศล). (2538). **“อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและ**

ประเพณีของชาวอีสาน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุขี ชาครธมฺโม (ศรีมาตย์). (2553). **“ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของประเพณีฮีตสิบสอง: ศึกษากรณี ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นันทิดา ปัจจัยโคถา. (2543). **“ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีต่อประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่”.** รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

ขันเตียน นามเกตุ. (2556). **“การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน)”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อาภรณ์ พุกกะมานและคณะ. (2538). **“การศึกษาการสอนศีลเพื่อสร้างเสริมพุทธธรรมจริยธรรมในสังคมไทย”**. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจริญผล.

พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ. (2536). **“เปรตในพระไตรปิฎก”**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Factors affecting the acceptance of using the online evaluation system for English courses for graduate students Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พิพัฒน์ แก้วใส
นักวิชาการศึกษา สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระดับการยอมรับและปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับมหาบัณฑิตและระดับดุษฎีบัณฑิต ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ลงทะเบียนเรียน กับสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 1/2567 จำนวน 700 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 255 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน โดยใช้เกณฑ์ในกาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมาก ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้น พบว่า ขั้นมีระดับการยอมรับระดับในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขั้นความรู้ ($\bar{X}$=4.52 S.D.=0.50) ขั้นการตัดสินใจ ($\bar{X}$=4.50 S.D.=0.52) ขั้นที่มีระดับการยอมรับระดับในระดับมาก ได้แก่ ขั้นการยอมรับ ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.55) ขั้นการนำไปใช้ ($\bar{X}$=4.46 S.D.=0.56) และขั้นการจูงใจ ($\bar{X}$=4.41 S.D.=0.54)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า มีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.43) ด้านที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.55) ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.7 S.D.=0.46) ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ (X_1) (Sig. = 0.00) และ ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ (X_2) (Sig. = 0.00) สามารถพยากรณ์การยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร้อยละ 62.96 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00
คำสำคัญ : การใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับ, หลักสูตรภาษาอังกฤษระดับบัณฑิตศึกษา

ABSTRACT

This study aimed to study the level of acceptance and factors affecting the acceptance of the online evaluation system for English courses for graduate students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The sample group used in this data collection was 700 master's and doctoral students from both central and regional areas who registered at the Language Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the academic year 1/2024. The sample group used in the research was 255 students. The data was analyzed by means of frequency, percentage, mean, and standard deviation. Factors affecting acceptance of the online evaluation system were analyzed using the Pearson correlation coefficient (r).

Research has found that

1. The overall level of acceptance of using the online evaluation system is at a high level of acceptance ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.49). When considering each stage, it was found that the stages with the highest level of acceptance were the knowledge stage ($\bar{X}$=4.52 S.D.=0.50) and the decision stage ($\bar{X}$=4.50 S.D.=0.52). The stages with a high level of acceptance include acceptance stage ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.55), implementation stage ($\bar{X}$=4.46 S.D.=0.56) and motivation stage ($\bar{X}$=4.41 S.D.=0.54).

2. Regarding the factors affecting the acceptance of using the online evaluation system for English courses for graduate students Mahachulalongkornrajavidyalaya University, it was found that there was a high level of agreement ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.43). The aspects with the highest level of agreement were the factor of benefits of using the online evaluation system ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.55) and the factor of expectations from the efficiency of using the online evaluation system ($\bar{X}$ =4.7 S.D.=0.46). The factors affecting the acceptance of the use of the online assessment system for English graduate students at

Mahachulalongkornrajavidyalaya University with statistical significance at the 0.05 level were the benefit of using the online assessment system (X1) (Sig. = 0.00) and the expectation of the efficiency of using the online assessment system (X2) (Sig. = 0.00). It can be predicted that the acceptance of the use of the online assessment system for English graduate students Mahachulalongkornrajavidyalaya University has reached 62.96 percent, which was statistically significant at the 0.00 level.

Keywords: Using the online evaluation system, Factors affecting the acceptance, English Courses for Graduate Students

บทนำ

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E - Learning) การพัฒนาระบบ คลังข้อสอบ และการสอบออนไลน์เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ประยุกต์เอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษาให้มีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้องเที่ยงตรง อีกทั้งยังเป็นวิธีการในการพัฒนาตัวข้อสอบให้ได้มาตรฐาน จัดเก็บในรูปแบบของฐานข้อมูล แบ่งหมวดหมู่ของแต่ละวิชา แต่ละจุดประสงค์ การวัดและประเมินผลออนไลน์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากสามารถวัดและประเมินผลทักษะและกระบวนการเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ เข้าถึงผู้เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา และสามารถให้ผลลัพธ์การประเมินผลได้อย่างรวดเร็ว การวัดและประเมินผลออนไลน์จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน การวัดและประเมินผลที่เหมาะกับผู้เรียนโดยใช้แฟลตฟอร์มแบบออนไลน์ที่ให้ผู้สอนและผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา ซึ่งการวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนต้องออกแบบให้สอดคล้องกับการการจัดการศึกษา โดยการวัดและประเมินผลถือเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทุกคนควรมีโอกาสในการประเมิน เช่น ผู้สอนประเมินผู้เรียน ผู้เรียนประเมินเพื่อน ผู้เรียนประเมินตนเองผู้เรียนได้สะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้และนำมาแลกเปลี่ยนกัน ควรได้รับผลป้อนกลับเพื่อเกิดการพัฒนามีวิธีการประเมินที่หลากหลายวิธีและเน้นการปฏิบัติจริง มีเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลที่ชัดเจนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ มีวิธีการประเมินถูกต้องเหมาะสมกับทักษะที่ต้องการประเมินและที่สำคัญผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดการวัดและประเมินผลมีแบบประเมินตามกิจกรรมที่กำหนดและผู้สอนต้องสังเกตนักเรียนระหว่างทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะจัดทำหลักสูตรวัดและประเมินผลสำหรับการจัดการเรียน การสอนภาคปฏิบัติในระดับอาชีวศึกษาผ่านระบบออนไลน์มัลติแพลตฟอร์มขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ และปรับให้เข้ากับทักษะความรู้ความสามารถของผู้เรียนและพัฒนาสมรรถนะของ

ผู้เรียนอย่างแท้จริง การวัดและการประเมินผล (Measurement and Evaluation) ระบบ e-Testing ที่เป็นการสอบด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้สอบทำแบบทดสอบผ่านคอมพิวเตอร์แทนการทำแบบทดสอบบนกระดาษคำตอบ หรือการทำแบบทดสอบด้วยวิธีการอื่น ๆ ระบบ e-Testing ทำงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ จึงรองรับการทดสอบหลากหลายรูปแบบเช่น แบบเลือกตอบ แบบจับคู่ แบบเติมคำ แบบอธิบาย เป็นต้น และสามารถใช้สื่อประสม(Multimedia) ทั้งภาพ เสียง วิดีโอ หรือเหตุการณ์จำลองต่าง ๆ มาใช้เพื่อการทดสอบได้ และสามารถรู้ผลการทดสอบหลังจากทำข้อสอบเสร็จทันที ระบบ e-Testing แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่ง Server มีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบ และนำข้อสอบขึ้นไปไว้บริการใน server โดยมีเจ้าหน้าที่แผนกไอทีคอยให้การสนับสนุนด้านเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งฝั่งของ Server จะมีคุณสมบัติโดยสรุป ได้แก่ การรองรับแบบทดสอบหลายรูปแบบการสุ่มคำถาม และคำตอบจากคลังข้อสอบ สนับสนุนการใช้มัลติมีเดียเพื่อเป็นคำถามหรือคำตอบการประมวลผลในเวลาจริง การสั่งเปิดหรือปิดข้อสอบตามเวลาที่กำหนด และการให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง อีกฝั่งคือ Client ได้แก่ฝั่งของ User หรือ Student ก็คือนักเรียน นักศึกษา ผู้ที่จะต้องเข้าทำการทดสอบในรายวิชาที่กำหนดไว้ โดยผู้ใช้จะต้องสมัครเข้าระบบ หรือให้อาจารย์นำเข้าก็ได้ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทดสอบ ก็ใช้ได้ทั้งเครื่องแบบ PC, Notebook, Tablet และSmart phone ที่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต ที่ค่อนข้างเสถียรภาพ ไม่ติดขัดจนสามารถทำข้อสอบได้ครบตามเวลาที่กำหนดให้ ซึ่งผู้ใช้นั้นจะได้รับคำถามหลากหลายรูปแบบตามที่ผู้ออกข้อสอบให้ทำ และข้อสอบจะมีการสุ่มทั้งคำถามและคำตอบโดยไม่ซ้ำกัน ซึ่งผู้ตอบก็สามารถเข้าทำข้อสอบที่ไหน เมื่อไรก็ได้ แต่เมื่อเข้าไปทำแล้วต้องทำให้เสร็จตามเวลาที่ตั้งไว สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ กลุ่มงานเทคโนโลยีการศึกษา ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พัฒนาระบบการทดสอบออนไลน์ขึ้นเพื่อใช้ในการทดสอบปลายภาคกับหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับมหาบัณฑิต MCU 003 , MCU 004 และ หลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต MCU 005 , MCU 006 เป็นส่วนงานที่ให้บริการและสนับสนุนการศึกษา อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศต่าง ๆ ได้ตามความต้องการ เพื่อช่วยให้นิสิตได้เข้าถึงระบบการทดสอบออนไลน์ การวัดและประเมินผลโดยมีการวัดและประเมินผลทั้งระหว่างเรียน (Formative Assessment เช่น การตั้งคำถาม การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน สะท้อนคิดเป็นต้น และภายหลังจัดการเรียน (Summative Assessment) เช่น การทดสอบด้วยแบบทดสอบต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน ประสิทธิผลของการเรียน เพื่อสะท้อนความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งควรมีความหลากหลาย เพื่อวัดประเมินผลผู้เรียนให้สอดคล้องตามสภาพจริง โดยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาครูเพื่อให้ครูสามารถพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ช่วยผลักดันให้ครูสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในขั้นที่สูงกว่าได้อย่างมืออาชีพ

ดังนั้น ในด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ได้สะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้และนำมาแลกเปลี่ยนกันควรได้รับผลป้อนกลับเพื่อเกิดการพัฒนามีวิธีการประเมินที่

หลากหลายวิธีและเน้นการปฏิบัติจริง งานวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยต้องการข้อมูลในด้านที่ผู้เรียนเผชิญกับการเปลี่ยนจากการวัดและประเมินผลออนไลน์ผ่านมัลติแพลตฟอร์มเพื่อนำมาข้อมูลมาใช้ในการวางแผนและพัฒนาที่เสริมสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียนในด้านการวัดและประเมินผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เป็นการวิจารณ์แบบผสานโดย (mixed methods) แบบผสานวิธีระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกันเพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์หลักสูตรภาษาอังกฤษระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ประชากรได้แก่ นิสิตระดับมหาบัณฑิตและระดับดุษฎีบัณฑิต ที่ลงทะเบียนเรียนกับสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2/ 2566 จำนวน 700 รูป/คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้สูตรในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรเครจซี่และมอร์แกน ใช้การสุ่มอย่างง่ายจากนิสิตระดับมหาบัณฑิตและระดับดุษฎีบัณฑิต ที่ลงทะเบียนเรียน กับสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2 / 2566 จำนวน 255 รูป/คน

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบปริมาณได้จัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถาม โดยจะมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสารทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประกอบค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) ให้คะแนนตามลำดับความคิดเห็น

(3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องเหมาะสม นำคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อรายการตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

(4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient method) ของ Cronbach ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.994

(5) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

(7) นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 255 คน เพื่อทำการวิจัย แบบออนไลน์

2.2 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย ที่เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบันและสาขาวิชาที่กำลังศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ประกอบด้วย 1) ขั้นความรู้ 2) ขั้นการจูงใจ 3) ขั้นการตัดสินใจ 4) ขั้นการนำไปใช้ 5) ขั้นการยอมรับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ประกอบด้วย 1) ประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 2) ความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 3) ทัศนคติต่อการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 4) การสนับสนุนของผู้บริหาร

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถามปลายเปิด ปัญหา/ อุปสรรค และข้อข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนออนไลน์

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดการรวบรวม จัดระเบียบแล้วนำมาวิเคราะห์ผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป จำนวน 255 ชุด โดยใช้สถิติดังนี้

1. คำนวณค่าความถี่ (Frequency)และค่าร้อยละ (Percentage) ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. คำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในส่วนของข้อมูลดังต่อไปนี้

(1) แบบสอบเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ประกอบด้วย 1) ขั้นความรู้ 2) ขั้นการจูงใจ 3) ขั้นการตัดสินใจ 4) ขั้นการนำไปใช้ 5) ขั้นการยืนยัน

(2) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ประกอบด้วย 1) ประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 2) ความง่ายในการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 3) ทัศนคติ 4) การสนับสนุนของผู้บริหาร

3. วิเคราะห์ปัจจัยที่สงผลและสรางสมการณพยากรณต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ในกาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) (Hinkle et al., 1998, p.120)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบนำตัวแปรทั้งหมดเข้าสมการ (Multiple Regression by Enter)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ที่เกี่ยวกับปัญหา/ อุปสรรค และข้อข้อเสนอแนะในปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 255 รูป/คน ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุ จำนวน 134 รูป คิดเป็นร้อยละ 52.50 เป็นคฤหัสถ์ชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 27.60 มีสถานภาพเป็นคฤหัสถ์หญิง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 19.60 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม สวนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 51 – 50 ปี ปี จำนวน 84 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.90 และ 31 – 40 ปี จำนวน 81 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 31.80หลักสูตรที่กำลังศึกษา ระดับปริญญาโท จำนวน 182 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 71.37 และ ระดับปริญญาเอก จำนวน 73 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 28.63 ประสบการณ์ในการทดสอลออนไลน์ ส่วนใหญ่นิสิตที่ประการณ์ในการทดสอลออนไลน์ของระบบ limcu exam จำนวน 245 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 97.07 ประการณ์ในการทดสอลออนไลน์ของระบบ google form จำนวน 196 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 76.86 ไม่มีประการณ์ในการทดสอลออนไลน์ จำนวน 23 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 9.01

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์แบ่งออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้

2.1 ขั้นความรู้ โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.54 S.D.= 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อที่มีระดับการยอมรับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีประโยชน์ต่อการเรียนและการทดสอบ ($\bar{X}$=4.57 S.D.=0.55) ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีความสำคัญต่อการทดสอบและระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีการทำงานที่หลากหลายสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนและการทดสอบ ($\bar{X}$=4.54 S.D.=0.57) นิสิตเข้าใจถึงวิธีการและขั้นตอนระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.53 S.D.=0.60)

2.2 ขั้นการจูงใจ โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมาก ($\bar{X}$=4.14 S.D.=0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อที่มีระดับการยอมรับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมาก ได้แก่ นิสิตให้ความสนใจและกระตือรือร้นที่มีการนำระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ไปใช้ ($\bar{X}$=4.49 S.D.=0.58) นิสิตสนใจและศึกษาวิธีการ ขั้นตอนระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ จากวีดีทัศน์ที่ สถาบันภาษาแนะนำและนิสิตประเมินค่าและประโยชน์จากระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ที่ได้จากการนำไปใช้ในการทดสอบ ($\bar{X}$=4.45 S.D.=0.62) นิสิตศึกษาแหล่งข้อมูลอื่นเพิ่มเติมเกี่ยวกับระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$= 4.35 S.D.=0.66)

2.3 ขั้นการตัดสินใจ โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมาก ($\bar{X}$=4.50 S.D.=0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับการยอมรับระดับมากที่สุด ได้แก่นิสิตยอมรับระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ว่ามีความเหมาะกับสภาพปัจจุบัน ($\bar{X}$=4.57 S.D.=0.56) นิสิตยอมรับระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ว่ามีความเหมาะกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$=4.54 S.D.=0.58) นิสิตยอมรับระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ มีความเหมาะกับการเรียนการสอนออนไลน์ ($\bar{X}$=4.51 S.D.=0.59) ข้อที่มีระดับการยอมรับในระดับมาก ได้แก่ นิสิตเข้าศึกษาวีดีทัศน์ วิธีการและขั้นตอนของระบบการวัดประเมินผลออนไลน์($\bar{X}$=4.45 S.D.=0.61)

2.4 ขั้นการนำไปใช้ โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมาก ($\bar{X}$=4.46 S.D.=0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับการยอมรับระดับในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์สามารถนำไปใช้ในการทดสอบได้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$=4.51 S.D.=0.60) ข้อที่มีระดับการยอมรับระดับในระดับมาก ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์สามารถนำไปใช้แทนการทดสอบแบบเดิมได้ ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.61) นิสิตนำระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ใช้ตามความต้องการในการทดสอบออนไลน์ ($\bar{X}$=4.45 S.D.=0.62)

2.5 ขั้นการยอมรับ โดยรวมมีระดับการยอมรับระดับในระดับมาก ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับการยอมรับระดับในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยอำนวยความสะดวกและมีประโยชน์ต่อการทดสอบ ($\bar{X}$=4.54 S.D.=0.59) ข้อที่มีระดับการยอมรับในระดับมาก ได้แก่ นิสิตมีความเข้าใจและสนใจในการทดสอบเมื่อมหาวิทยาลัยใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.60) นิสิตแสวงหาความรู้ และแรงเสริมเพื่อสร้าง

ความมั่นใจในการตัดสินใจใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์และนิสิตมีความเข้าใจ และสนใจในการทดสอบเมื่อผู้สอนใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.45 S.D.=0.59)

สรุปในภาพรวม ระดับการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมาก ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้น พบว่า ขั้นมีระดับการยอมรับระดับในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขั้นความรู้ ($\bar{X}$=4.52 S.D.=0.50) ขั้นการตัดสินใจ ($\bar{X}$=4.50 S.D.=0.52) ขั้นที่มีระดับการยอมรับระดับในระดับมาก ได้แก่ ขั้นการยอมรับ ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.55) ขั้นการนำไปใช้ ($\bar{X}$=4.46 S.D.=0.56) และขั้นการจูงใจ ($\bar{X}$=4.41 S.D.=0.54)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยแบ่ง 4 ปัจจัย ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยรวมมีระดับความเห็นด้วย ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยอำนวยความสะดวกและมีประโยชน์ต่อการทดสอบ ($\bar{X}$=4.52 S.D.=0.60) ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทดสอบและระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีการประมวลที่รวดเร็วขึ้น $\bar{X}$=4.50 S.D.=0.60) ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยให้การตัดสินใจการทำทดสอบรวดเร็วขึ้น ($\bar{X}$=4.46 S.D.=0.61)

3.2 ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพ**การ**ใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยลดขั้นตอนการทดสอบ ($\bar{X}$=4.52 S.D.=0.56) ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.62) ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์สามารถได้ตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายในการทดสอบและระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยประหยัดเวลาในการทดสอบ ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.56)

3.3 ปัจจัยด้านทัศนคติในการใช้ระบบการวัดประเมินผลโดยรวมมีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีความทันสมัยขึ้น ($\bar{X}$=4.53 S.D.=0.55) ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ เป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ($\bar{X}$=4.49 S.D.=0.58) การนำระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มาใช้ในการทดสอบได้อย่างราบรื่นไม่มีปัญหา ($\bar{X}$=4.45 S.D.=0.58) นิสิตมีความสนใจและเรียนรู้ในระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.42 S.D.=0.60)

3.4 ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร โดยรวมมีระดับความเห็นด้วย ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.54 S.D.=0.59) ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารผลักดันการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์เป็นการทดสอบหลักในการเรียนการสอน ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.62) ผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.46 S.D.=0.59) ผู้บริหารสนับสนุนการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ เป็นการทดสอบหลักในการเรินการสอน ($\bar{X}$=4.45 S.D.=0.62)

สรุปแสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 4 ด้าน โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$=4.47 S.D.=0.43) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ($\bar{X}$=4.48 S.D.=0.55) ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์และปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ($\bar{X}$=4.7 S.D.=0.46)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์กับการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ และปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ (X_1) ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ (X_2) ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ (X_3) และปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร (X_4) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .850, .784, .404 และ .372 ตามลำดับ

ค่าสหสัมพันธ์ของการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Y) กับปัจจัยพยากรณ์ (X_1, X_2, X_3, X_4) เท่ากับ 755 และมี่ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์ (SE_{est} = .278)

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในรูปแบบคะแนนดิบได้ ดังนี้

$$\hat{Y} = .789 + .533 (X_1)^* + . 400(X_2) + .039 (X_3) + .072 (X_4)$$

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในรูปแบบคะแนนมาตราฐานได้ ดังนี้

$\hat{Z}_Y = .589\ (Z_{x1})^* + .376\ (Z_{x2})^* + .040\ (Z_{x3}) + 0.76\ (Z_{x4})^*$

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในรูปแบบคะแนนดิบได้ ดังนี้

$\hat{Y} = .789 + .533\ (X_1)^* + .400(X_2) + .039\ (X_3) + .072\ (X_4)$

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในรูปแบบคะแนนมาตราฐานได้ ดังนี้

$\hat{Z}_Y = .589\ (Z_{x1})^* + .376\ (Z_{x2})^* + .040\ (Z_{x3}) + 0.76\ (Z_{x4})^*$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีข้อค้นพบและประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมมีระดับการยอมรับใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้สืบเนื่องจากขั้นความรู้โดยรวมมีระดับการยอมรับในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีประโยชน์ต่อการเรียนและการทดสอบ และมีการทำงานที่หลากหลายสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนและการทดสอบ เมื่อระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความน่าสนใจและไม่น่าเบื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน อีกทั้งประกอบด้วยความง่ายในระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยที่ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์นั้นมีความสะดวก ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความพยายามมาก และไม่มีอุปสรรคในการใช้งานทำให้นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ รวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารในการส่งเสริมให้นิสิตได้ใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ มีการกำหนดนโยบายในการผลักดันให้ครูได้เรียนรู้ ฝึกอบรม ทดลองใช้ เพื่อให้การวัดประเมินผลออนไลน์เกิดประสิทธิภาพสงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภีมศักดิ์ เอ้งฉ้วน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีแพลตฟอร์ม Google Classroom ที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การเรียนการสอนออนไลน์ด้วยแพลตฟอร์ม Google Classroom ของนักศึกษามหาวิทยาลัย

รามค าแหงปรากฏว่าการรับรู้ว่ามีประโยชน์ และการรับรู้ว่าสะดวกนั้นมีความสำคัญมากว่าการรับรู้ว่าง่ายและความตั้งใจที่จะใช้ต่อพฤติกรรมยอมรับ Google Classroom 2) การทดสอบสมมติฐานแสดงให้เห็นว่าทั้งสี่ตัวแปรได้แก่ (1) การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (2) การรับรู้ว่าสะดวก (3) การรับรู้ว่าง่าย และ (4) ความตั้งใจที่จะใช้ สามารถอธิบายความผันแปรร่วมทั้งหมดได้สูงถึง 70% ของพฤติกรรมยอมรับแพลตฟอร์ม Google Classroom สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 05 และ 3) ได้ตัวแบบน าร่องพฤติกรรมยอมรับแพลตฟอร์ม Google Classroom สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ เสาวนีย์ ปรัชญาเกรียงไกร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนการจัดทดสอบและการประเมินผลออนไลน์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ผลการศึกษาความต้องการจากอาจารย์และนักศึกษา 10 คน ต้องการระบบข้อสอบแบบตัวเลือกและแบบเติมคำ ป้องกันการทุจริตการสอบได้ มีการรายงานผลคะแนนสอบ มีการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบได้ผลการออกแบบและพัฒนาระบบประกอบด้วย ระบบสร้างข้อสอบ ระบบจัดการข้อมูลทั่วไปของระบบ ระบบจัดการข้อมูลผู้ใช้และระบบออกรายงาน ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.78, S.D.=0.34) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้โดยอาจารย์ 11 คน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.46, S.D.=0.62) การท างานของระบบสอดคล้องกับความต้องการของอาจารย์ ร้อยละ 83.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้โดยนักศึกษา 20 คน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.74, S.D.=0.76) การทำงานของระบบสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาร้อยละ 100.00 และผลการประเมินความเกี่ยวข้องกับระบบด้านความสามารถในการทำงานโดยตัวแทนสถานศึกษา 6 คน เห็นว่าระบบมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษาร้อยละ 100.00 และมีความพึงพอใจในการใช้งานระบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$==4.68,S.D.=0.57) จึงสรุปได้ว่าระบบที่พัฒนาสามารถนำไปใช้งานได้จริงในสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พัชรินทร์ ฮั่นพิพัฒน์ อนุชัย ธีระเรืองไชยศรี และ นุชจรี บุญเกต ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้อีเลิร์นนิงในการเรียนการสอนของอาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ระดับการยอมรับการใช้อีเลิร์นนิง ตามทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของ Roger อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง โดยขั้นรับรู้มีค่ามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ขั้นยอมรับ ขั้นตัดสินใจ ขั้นสนใจและขั้นการน าไปใช้มีค่าน้อยที่สุด 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้อีเลิร์นนิง คือ แรงจูงใจในการใช้อีเลิร์นนิงรองลงมาได้แก่ คุณลักษณะของผู้สอน การรับรู้ลักษณะของนวัตกรรมอีเลิร์นนิง และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการใช้อีเลิร์นนิง ตามลำดับ 3) แนวทางการด าเนินงานที่ท าให้อาจารย์ยอมรับการใช้อีเลิร์นนิงประกอบด้วยการสนับสนุนของคณะเภสัชศาสตร์ การพัฒนาความสามารถและทัศนคติของอาจารย์ และการพัฒนาและการบริหารจัดการเกี่ยวกับอีเลิร์นนิง

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยแบ่งออก 4

ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 2. ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ 3. ปัจจัยด้านทัศนคติในการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ และ 4. ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์อยู่ในระดับมาก มีข้อค้นพบและประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านประโยชน์ของการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยกับปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยอำนวยความสะดวกและมีประโยชน์ต่อการทดสอบ เพิ่มประสิทธิภาพในการทดสอบ มีการประมวลที่รวดเร็วขึ้น ช่วยให้การตัดสินใจการทำทดสอบรวดเร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล แก้วฟุ้งรังสี การศึกษาปัจจัยการยอมรับระบบอีเลิร์นนิงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับระบบอีเลิร์นนิงของนักศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ปัจจัยด้านความบันเทิงในการใช้งาน ปัจจัยด้านการเอาใจใส่ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางเทคนิค และปัจจัยด้านความคาดหวังในความพยายาม สำหรับปัจจัยด้านแรงจูงใจนั้นไม่มีอิทธิพลต่อการยอมรับระบบอีเลิร์นนิงของนักศึกษา เนื่องจากอาจารย์เป็นผู้ก าหนดให้นักศึกษาเข้าใช้งานระบบอีเลิร์นนิง นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการยอมรับระบบอีเลิร์นนิงของนักศึกษาที่มีค่านัยสาคัญทางสถิติ 0.01 คือ ระดับชั้นปี

2. ปัจจัยด้านความคาดหวังจากประสิทธิภาพการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยกับปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยลดขั้นตอนการทดสอบ สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สามารถได้ตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายในการทดสอบและระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ช่วยประหยัดเวลาในการทดสอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิวิมล แช่มพราย ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนออนไลน์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวกับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในการเรียนการสอนออนไลน์ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ เพศ คณะ/สาขาที่ศึกษา การทำงานระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ ตำแหน่งงานและจำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 แต่ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม คือ อายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ด้านประสบการณ์การใช้โปรแกรมสำหรับการเรียนออนไลน์ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสาร อย่างมีระดับนัยสำคัญทุกตัวแปร ด้านสภาพแวดล้อม อย่างมีระดับนัยสำคัญทุกตัวแปร ด้านประสิทธิภาพการเรียนออนไลน์ โดยที่ความพึงพอใจในภาพรวมสำหรับการเรียนการสอน

รูปแบบอออนไลน์ เพียงตัวแปรเดียวเท่านั้นที่ไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนออนไลน์ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ เพศ คณะ/สาขาที่ศึกษา การท างานระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ ตำแหน่งงานและจำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10 แต่ตัวแปรอายุ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม อย่างไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ด้านประสบการณ์การใช้โปรแกรมสำหรับการเรียนรูปแบบออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยสภาพการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านคุณภาพของระบบ Software ที่ใช้ในห้องเรียนออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร ด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร ด้านสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และด้านประสิทธิภาพการเรียนออนไลน์ ได้ทำการแก้ปัญหาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกันมาก ซึ่งได้ทำการแก้ปัญหาโดยการตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร ออกไปเพื่อลดความรุนแรงของตัวแปร

3. ปัจจัยด้านทัศนคติในการใช้ระบบการวัดประเมินผล โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีความทันสมัยขึ้น เป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มาใช้ในการทดสอบได้อย่างราบรื่นไม่มีปัญหา นิสิตมีความสนใจและเรียนรู้ในระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภีมศักดิ์ เอ้งฉ้วน ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีแพลตฟอร์ม Google Classroom ที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การเรียนการสอนออนไลน์ด้วยแพลตฟอร์ม Google Classroom ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามค าแหง ปรากฏว่าการรับรู้ว่ามีประโยชน์ และการรับรู้ว่าสะดวกนั้นมีความสำคัญมากว่าการรับรู้ว่าง่ายและความตั้งใจที่จะใช้ต่อพฤติกรรมยอมรับ Google Classroom 2) การทดสอบสมมติฐานแสดงให้เห็นว่าทั้งสี่ตัวแปรได้แก่ (1) การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (2) การรับรู้ว่าสะดวก (3) การรับรู้ว่าง่าย และ (4) ความตั้งใจที่จะใช้ สามารถอธิบายความผันแปรร่วมทั้งหมดได้สูงถึง 70% ของพฤติกรรมยอมรับแพลตฟอร์ม Google Classroom สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ 3) ได้ตัวแบบนา่รองพฤติกรรมยอมรับแพลตฟอร์ม Google Classroom สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์

4. ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร โดยรวมมีระดับความเห็นด้วยด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ และ ผลักดันการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ให้เป็นการทดสอบหลักในการเรียนการสอน ตอดลทั้งผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนีย์ ปรัชญาเกรียงไกร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนการจัดทดสอบและการประเมินผลออนไลน์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ผลการศึกษาความต้องการจาก

อาจารย์และนักศึกษา 10 คน ต้องการระบบข้อสอบแบบตัวเลือกและแบบเติมคำ ป้องกันการทุจริตการสอบได้ มีการรายงานผลคะแนนสอบ มีการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบได้ผลการออกแบบและพัฒนาระบบประกอบด้วย ระบบสร้างข้อสอบ ระบบจัดการข้อมูลทั่วไปของระบบ ระบบจัดการข้อมูลผู้ใช้และระบบออกรายงาน ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.78, S.D.=0.34) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้โดยอาจารย์ 11 คน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.46, S.D.=0.62) การท างานของระบบสอดคล้องกับความต้องการของอาจารย์ ร้อยละ 83.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้โดยนักศึกษา 20 คน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.74, S.D.=0.76) การทำงานของระบบสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาร้อยละ 100.00 และผลการประเมินความเกี่ยวข้องกับระบบด้านความสามารถในการทำงานโดยตัวแทนสถานศึกษา 6 คน เห็นว่าระบบมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษาร้อยละ 100.00 และมีความพึงพอใจในการใช้งานระบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.68,S.D.=0.57) จึงสรุปได้ว่าระบบที่พัฒนาสามารถนำไปใช้งานได้จริงในสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม ปัญหา/ อุปสรรค และข้อข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนออนไลน์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากเก็บข้อมูล

ประสบการณ์ในการทดสอลออนไลน์ ส่วนใหญ่นิสิตที่ประการณ์ในการทดสอลออนไลน์ของระบบ limcu exam จำนวน 245 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 97.07 ประการณ์ในการทดสอลออนไลน์ของระบบ google form จำนวน 196 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 76.86 ไม่มีประการณ์ในการทดสอลออนไลน์ จำนวน 23 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 9.01 ในการทดสอบผ่าน google form เป็นการสร้างแบบสอบถาม หรือรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ ทางออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ หลายกรณีเช่น การวางแผนการจัดงานต่าง ๆ การสำรวจความพึงพอใจหรือความเห็น การเก็บข้อมูลแทนการกรอกแบบฟอร์มกระดาษ การทำแบบทดสอบ การลงคะแนนเสียง ประโยชน์ของการใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกมน รุจิรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ระยะห่างทางสังคมในการสอบออนไลน์ของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในช่วงภาวะวิกฤติโควิด-19 ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ติ ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาวิธีการสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่จากตำแหน่งในการสอบออนไลน์ของนักศึกษาจากข้อมูล Google forms ซึ่งกรอกลงใน Google forms แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วย Google sheets เพื่อท าแผนที่บน Google maps มีตำแหน่งพิกัดที่คลาดเคลื่อนอยู่ร้อยละ 5.8 ถูกต้องร้อยละ 94.2 แสดงว่าสามารถระบุตำแหน่งได้ดี 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ดัชนีบ้านใกล้ด้วยโปรแกรม QGIS แสดงว่าเป็นรูปแบบการกระจายแบบกลุ่ม (Rn = 0.55) และการแสดงผลบนแผนที่พบว่าตำแหน่งที่นักศึกษาท าการสอบกระจุกตัวหนาแน่นมากในบริเวณใกล้มหาวิทยาลัย คือพื้นที่ อำเภอเมืองนครราชสีมา 3) ผลการวิเคราะห์

ด้วยโปรแกรมทางสถิติพบว่าระยะห่างทางสังคมในการสอบออนไลน์ของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10,322.9 เมตร (S.D. = 30,269.6) คู่ที่มีระยะห่างทางสังคมเป็นระยะทางที่สั้นที่สุดเท่ากับ 0.00 เมตร คู่ที่มีระยะห่างทางสังคมเป็นระยะทางที่ยาวที่สุดเท่ากับ 236,541.5 เมตร เมื่อแบ่งช่วงระยะทางที่สั้นที่สุดของระยะห่างทางสังคมออกเป็นช่วงละ 500 เมตร พบว่าร้อยละ 50.0 อยู่ในกลุ่มที่ระยะทางที่สั้นที่สุดของระยะห่างทางสังคมมากกว่า 2,500 เมตร รองลงมาคืออยู่ในระยะไม่เกิน 500 เมตร (ร้อยละ 16.5)

ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์จึงถูกนำมาใช้ในสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เพื่อตอบสนองความต้องการในการประเมินผลที่รวดเร็ว แม่นยำ และสะดวกยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็เป็นหนึ่งในสถาบันที่นำระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มาใช้ในรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินและส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรไพลิน พิบูลนิธิเกษมและวราภรณ์ ศิริธรรมานุกูล ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ประสิทธิผลของการเรียนออนไลนในนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ผลวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 21.24 ปี (S.D. =1.54) เกือบครึ่งที่มีประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์ / มือถือต่ำกว่า 5 ปี (ร้อยละ 40.00) เกือบทั้งหมดมีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ / มือถือ โดยการอบรม / ฝึกฝนด้วยตนเอง (ร้อยละ 98.82) มากกว่าครึ่งมีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ / มือถือในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.53) และมีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 (S.D. = 0.43) ส่วนรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่เกิดการเรียนรู้ได้ดี คือบรรยายสด (real time) กลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 28.47 การมอบหมายงานออนไลน์ที่เกิดการเรียนรู้ได้ดีมากที่สุด คือ การทำแบบฝึกหัด (ร้อยละ 51.06) ส่วนแอปพลิเคชันในการเรียนออนไลน์ที่เกิดการเรียนรู้ได้ดีมากที่สุด คือ Google Classroom (ร้อยละ 30.59) โดยผลลัพธ์การเรียนรู้จากการประเมินตนเองของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.26, S.D. = 0.79) โดยด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ส่วนผลลัพธ์การเรียนรู้โดยรวมของรายวิชาด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกรายวิชาโดยรวมอยู่ในระดับดี (70 - 74 คะแนน)(ร้อยละ 27. 76 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 73.12 (S.D. = 6.82) ความพึงพอใจของรายวิชาโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$=3.55, S.D. = 0.90 โดยความพึงพอใจมากที่สุด คือ อาจารย์ผู้สอนโดยรวมมีความรู้และความเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่สอน ความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ มีความรู้สึกเสมือนได้เรียนจริงภายในห้องเรียน ส่วนปัญหา / อุปสรรคในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่พบมากที่สุด คือ การเชื่อมต่อเครือข่ายอินเตอร์เน็ตหลุดบ่อย สัญญาณอ่อน หรือไม่เสถียร ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนออนไลน์ควรนำข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานและหรือแนวทางในการออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อให้นักศึกษามีผลลัพธ์การเรียนรู้ ผสสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีความพึงพอใจที่ดีมากยิ่งขึ้นในการเรียนออนไลน์ต่อไป

อย่างไรก็ตาม การยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์นั้นยังคงขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งประกอบด้วยทัศนคติของผู้ใช้ ความคาดหวังต่อประสิทธิภาพของระบบ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และประโยชน์ที่ผู้ใช้ได้รับ การศึกษาปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุที่ส่งผลต่อการยอมรับหรือปฏิเสธการใช้ระบบดังกล่าว อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริหารและผู้พัฒนาระบบสามารถปรับปรุงการให้บริการด้านการประเมินผลออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์ รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระดับการยอมรับและปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์รายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับมหาบัณฑิตและระดับดุษฎีบัณฑิต ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ลงทะเบียนเรียน กับสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวัดประเมินผลออนไลน์ในยุคดิจิทัล เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงวิธีการวัดประเมินผลที่เป็นอยู่เดิมที่ใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าสำหรับการวัดประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ซึ่งการ สอนแบบออนไลน์มีองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบการติดต่อสื่อสาร โดยรูปแบบการเรียนการสอนมีหลากหลายวิธี ที่จะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้ การพิจารณาองค์ประกอบและรูปแบบ ที่สอดคล้อง เหมาะสมกับลักษณะวิชาและบริบทของผู้เรียนจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ทางออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเรียนรู้เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ระบบสอบออนไลน์เป็นระบบที่จัดสอบผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ตที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปทำการทดสอบจำนวนมากๆ ทางออนไลน์ได้พร้อมกัน และเหมาะสำหรับให้คณาจารย์ทำการจัดสอบวัดผลจริงบนระบบ e-Testing เพื่อความสะดวกในการประมวลผลระดับความรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนสามารถทำการสอบทางออนไลน์ได้ตามสถานที่ต่าง ๆ โดยมีการกำหนดจำนวนเครื่องที่ใช้สอบ และกำหนดเวลาในการสอบโดยผู้สอนจะทราบได้ทันทีว่าผู้เรียนสอบที่ไหน เวลาไหน จากการดูข้อมูลผู้สอบผ่านระบบ e-Testing ปัจจุบันระบบสอบออนไลน์ได้มีการพัฒนาให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นโดยสถานศึกษาต่างๆ สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดให้เป็นระบบของตนเองได้ เพราะระบบทดสอบออนไลน์ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์คอนเทนต์ (Content) อำนวยความสะดวกการสอนได้แค่ปลายนิ้ว ทำให้เราสามารถเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันในการเรียนรู้วิถีใหม่ (New Normal) เป้าหมายของการศึกษาอาจยังคงเดิมแต่ผู้เรียนสามารถใช้วิธีที่แตกต่างในการไปให้ถึงจุดหมายได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำแนวการยอมรับการใช้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์จากผลการวิจัยไปใช้ควรคำนึงถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนสภาพบริบทของแต่ละสถาบันที่แตกต่างกันเพื่อให้ระบบการวัดประเมินผลออนไลน์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การออกแบบโปรแกรมระบบการทดสอบออนไลน์นักพัฒนาโปรแกรมหรือผู้สอนควรออกแบบโปรแกรมการวัดประเมินผลออนไลน์ให้สะดุด สีสัน ตัวอักษร สัญลักษณ์และรูปทรงที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายเมื่อมองเห็นตัวโปรแกรม

บรรณานุกรม

กนกมน รุจิรกุล. (2564). **การวิเคราะห์ระยะห่างทางสังคมในการสอบออนไลน์ของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในช่วงภาวะวิกฤติโควิด-19 ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์.** วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 16(1), มกราคม–เมษายน.

กิดานันท์ มลิทอง. (2543). **เทคโนโลยีการศึกษา และนวัตกรรม.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิมล แก้วฟุ้งรังษี. (2563). **การศึกษาปัจจัยการยอมรับระบบอีเลิร์นนิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.** วารสารการพัฒนางานประจาสู่งานวิจัย สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7, มกราคม–มิถุนายน.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2545). **หลักการวัดและประเมินผลศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มีสท์.

เพชรไพลิน พิบูลนิธิเกษม & วราภรณ์ ศิริธรรมานุกูล. (2563). **ประสิทธิผลของการเรียนออนไลน์ในนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.** รายงานวิจัย. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต , 85-90.

พูลศรี เวศย์อุฬาร. (2544). **การสร้างแบบทดสอบในเว็บไซต์.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอช.เอ็น.กรุ๊ป.

พัชรินทร์ ฮั่นพิพัฒน์ และคณะ. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้อีเลิร์นนิงในการเรียนการสอนของอาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.** วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(2), เมษายน–มิถุนายน.

ภีมศักดิ์ เอ้งฉ้วน. (2566). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีแพลตฟอร์ม Google Classroom ที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์.** วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 16(2), กรกฎาคม–ธันวาคม.

ศศิวิมล แช่มพราย. (2564). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.** รายงานวิจัย. เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

เสาวนีย์ ปรัชญาเกรียงไกร. (2567). **การพัฒนาระบบสนับสนุนการจัดทดสอบและการประเมินผลออนไลน์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 12(1), มกราคม–เมษายน.

ศึกษาวิเคราะห์มนุษย์สัมพันธ์ในทรรศนะขงจื๊อ

A STUDY OF HUMAN RELATIONS IN CONFUCIANISM

พระสนัด อธิปญฺโญ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์มนุษย์สัมพันธ์ในทรรศนะขงจื๊อ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ในทรรรศนะของขงจื๊อ 2) เพื่อศึกษาหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ 3)เพื่อวิเคราะห์หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ

ผลการวิจัยพบว่า

ธรรมชาติของมนุษย์ในทรรรศนะของขงจื๊อ มนุษย์มิได้เกิดมาเป็น "ผ้าขาวบริสุทธิ์" ตัวตนเปี่ยมล้นด้วย "เมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม" คุณธรรมต่างๆ เช่น ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ล้วนเป็นคุณสมบัติที่มีมาแต่กำเนิด"เมล็ดพันธุ์" เหล่านี้จะเติบโตงอกงาม หรือ เหี่ยวเฉา ขึ้นอยู่กับ "สภาพแวดล้อม" และ "การบ่มเพาะ" ขงจื๊อยังตระหนักดีว่า มนุษย์มิใช่สิ่งมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ ภายในตัวเรายังมีด้านมืด ความเห็นแก่ตัว ความอยากได้อยากมี ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง การแข่งขัน และการเบียดเบียนกัน

หลักมนุษย์สัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ มนุษย์สัมพันธ์แบบขงจื๊อเปรียบเสมือนเสาหลักค้ำจุนสังคม นำทางชีวิตให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และเกื้อกูลกัน ท่ามกลางกระแสสังคมที่แปรเปลี่ยนรวดเร็ว คำสอนของขงจื๊อยังคงเปี่ยมด้วยคุณค่า เชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันสู่สังคมที่สงบสุข และเปี่ยมด้วยความหมายความสัมพันธ์ขงจื๊อได้จัดความสัมพันธ์ที่ดีจัดคู่ได้ 5 ประการ 1. พ่อแม่ - ลูก 2. พี่ - น้อง 3. สามี - ภรรยา 4. มิตร - สหาย และ5. ผู้ปกครอง - ผู้ใต้ปกครอง

วิเคราะห์หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ มนุษยสัมพันธ์แบบขงจื๊อ มิใช่เพียงกรอบความสัมพันธ์ที่แข็งทื่อ แต่คือวิถีชีวิตที่เน้นคุณธรรมเป็นแกนหลัก การอยู่ร่วมกันอย่าง สมดุลโดยคำนึงถึง หน้าที่ ความรับผิดชอบและความรักต่อกัน

ABSTRACT

The research study on “A Study of Human Relations In Confucianism” Aims to 1) study the nature of human beings in Confucian perspective 2) study the principles of human relations that appear in Confucian philosophy 3) analyze the principles of human relations that appear in Confucian philosophy

The research results found that

The nature of human beings in Confucian perspective Human beings are not born as “pure white cloth”. Their identities are overflowing with “seeds of goodness”. Various virtues such as compassion, honesty, and gratitude are all innate qualities. These “seeds” will grow or wither depending on the “environment” and “cultivation”. Confucius also realized that humans are not perfect creatures. Inside us, there is still a dark side, selfishness, and greed, which can lead to conflict, competition, and oppression.

The principles of human relations that appear in Confucian philosophy Confucian human relations are like the pillars supporting society, guiding life to proceed smoothly and mutually supportively amidst the rapidly changing social currents. Confucius's teachings are still full of value, connecting people to a peaceful society and full of meaning. Confucius has organized good relationships into five types: 1. Parents - children 2. Brothers - sisters 3. Husbands - wives 4. Friends - companions and 5. Rulers - subjects.

Analyze the principles of human relations that appear in Confucian philosophy. Confucian human relations are not just a rigid framework of relationships, but a way of life that emphasizes morality as the core, living together in balance, taking into account duties, responsibilities and love for each other.

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการคบหาสมาคมกับบุคคลทั่วไป เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ต้องการเพื่อนคอยช่วยเหลือเกื้อหนุน คอยให้คำปรึกษาหรือปรับทุกข์ ปลูกมิตร ต้องการเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่สังคมยอมรับนับถือ การคบหาสมาคมที่มีสัมพันธภาพราบรื่นแจ่มใส ย่อมเปรียบประดุจธารน้ำอมฤตอันศักดิ์สิทธิ์ที่จะไหลมาชโลมร่างกายและจิตใจของมนุษย์ให้ชุ่มชื่น ชื่นฉ่ำ มีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างผาสุกสันติ อันจะยังผลไปถึงความร่วมมือสนับสนุน ความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งการงานในสังคมให้ราบรื่นยิ่งขึ้น

มนุษย์มีความลึกลับซับซ้อน และมีลักษณะพิเศษกว่าสิ่งใด ๆ เป็นสัตว์อันประเสริฐ มีสมองทรงคุณภาพเหนือกว่าสัตว์โลกทั้งปวง เป็นสัตว์สังคมต้องมีความสัมพันธ์กันในสังคม สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดคือ สัญชาตญาณ พันธุกรรมและความถนัด แต่ในขณะมีชีวิตอยู่ในโลก มนุษย์ต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงเกิดประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ เพราะโดยทั่วไปธรรมชาติของมนุษย์ ชอบเรียน อยากรู้ อยากดู อยากเห็น ชอบที่จะเรียนรู้เรื่องของคนอื่น มากกว่าเรื่องของตนเอง นอกจากนั้น มนุษย์ยังมีธรรมชาติที่ต้องการความปลอดภัย มนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (กฤษณา ศักดิ์ศรี. **มนุษยสัมพันธ์ เล่ม 1**: พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร. บำรุงสาส์น. 2543) หน้า 94)

โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มนุษย์อยากรู้และอยากเข้าใจซึ่งกันและกัน จึงทำให้มนุษย์มีความเกี่ยวพันกันอยู่เสมอ ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างมนุษย์ 2 คน เมื่อรวมตัวกันมากขึ้นก็จะกลายเป็นสังคม เมื่อมนุษย์รวมกันเป็นกลุ่มสังคม การติดต่อเกี่ยวข้องกัน หรือการมีมนุษยสัมพันธ์ย่อมมีความจำเป็น และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ (ม.ร.ว.สมพร สุทัศนีย์. **มนุษยสัมพันธ์ :** พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548,) หน้า 14) เริ่มจากสังคมที่ไม่ซับซ้อน มนุษย์เริ่มที่จะพบปะพูดคุยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันสิ่งของ ไปเยี่ยมเยียนกัน พฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในกลุ่มสังคมที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมนุษย์ทำไปด้วยความเต็มใจและจริงใจตลอดเวลา

เมื่อสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง สังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มนุษยสัมพันธ์ก็ยิ่งมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน ทั้งในการดำเนินชีวิตในสังคม และการปฏิบัติงานในองค์กรต่าง ๆ มากขึ้น มนุษย์เรียนรู้ที่จะให้ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและยอมรับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันเนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกัน ไม่สามารถที่จะอยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังตนเอง ด้วยเหตุนี้มนุษย์เราจึงต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว หรือในด้านอาชีพการงาน การติดต่อสัมพันธ์กับคนย่อมมีเป็นจำนวนมากและความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานเป็นอันมาก ดังนั้น มนุษยสัมพันธ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานขององค์การต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ (ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท และสุนี เลิศแสวงกิจ. **มนุษยสัมพันธ์**. (กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์วังอักษร, 2549) หน้า. 12)

ในปรัชญาขงจื๊อ ท่านก็ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักมนุษยสัมพันธ์เช่นกันโดยมนุษย์มีความสัมพันธ์กันตามหน้าที่ ในคัมภีร์ทางสายกลาง ก็ได้กล่าวถึงบทบาทของเหรินในการพัฒนาหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีงามทางสังคม ควบคู่ไปกับหลักจื้อ (ความห่วงใย) และหลักหยง (สติสัมปชัญญะ) โดยในคัมภีร์ดังกล่าว ได้แสดงจัดคู่แห่งสัมพันธภาพทางสังคมออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
2. ความสัมพันธ์ระหว่าง บิดาและบุตรชาย
3. ความสัมพันธ์ระหว่าง สามีและภรรยา
4. ความสัมพันธ์ระหว่าง พี่ชายคนโตและน้องชายคนเล็ก
5. ความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนกับเพื่อน

พร้อมกันนั้นก็ระบุว่า สัมพันธภาพทั้ง 5 ประการนี้จะดำเนินไปได้ด้วยดีนั้น เหริน นับเป็นสิ่งจำเป็นทุกรูปแบบ (ศ.อาร์ชี เจ บาห์ม, **หลักคำสอนของขงจื๊อ**, หน้า 115) การสมาคมของมนุษย์นั้นเป็นธรรมชาติ และเมื่อการสมาคมดังกล่าวนี้เกิดมีขึ้นอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ การสมาคมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ต่างจึงเป็นการสนับสนุนส่งเสริมธรรมชาติของกันและกัน ทุกอย่างก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี และด้วยเหตุนี้เองที่ เหริน ได้ปรากฏอยู่ในชีวิตของบุคคลทั้งสองด้วย (ศ.อาร์ชี เจ.บาห์ม, **หลักคำสอนของขงจื๊อ**, หน้า 36) สอดคล้องกับคำอธิบายที่ผู้รู้ได้แสดงเอาไว้ที่ว่า

คำว่า มนุษย์ นั้น เป็นรูปคนสองคนยืนอิงกัน ข้อนี้เป็นกุญแจสำคัญในความคิดแบบจีน อักษรที่แปลว่า มนุษยชาติ หรือ มนุษยธรรม (หมายถึง เหริน-ผู้วิจัย) ก็ออกเสียงเหมือนกัน และมีส่วนหน้าของอักษรที่เป็นมนุษย์ และบวกกับเครื่องหมายจำนวนสอง หมายถึง มนุษย์สองคนหันหน้าเข้าหากัน มนุษย์สองคนพึ่งพากัน พูดคุยกัน มนุษย์สองคนรักกัน ความหมาย คือ ไม่มีใครที่จะอยู่ตามลำพังโดยโดดเดี่ยวได้ (**Chung Yung,** ch.13,4) เราปรารถนาให้คนอื่นกระทำกับตนอย่างไร ก็ควรทำอย่างนั้นกับผู้อื่น ดุจในประโยคที่ว่า “ปฏิบัติต่อพ่อ เหมือนอย่างที่ท่านปรารถนาให้ลูกปฏิบัติต่อท่าน ปฏิบัติตนต่อเจ้านายเหมือนอย่างที่ท่านต้องการให้ลูกน้องปฏิบัติต่อท่าน ปฏิบัติตนต่อพี่ชายใหญ่ เหมือนอย่างที่ท่านต้องการให้น้อง ๆ ปฏิบัติต่อท่าน....” (The Analects, book 12 : 2)

ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา อย่างที่ขงจื๊อกล่าวไว้ว่า “ไม่ควรปฏิบัติกับคนอื่น เหมือนอย่างที่ท่านไม่ต้องการให้เขาปฏิบัติกับตัวท่าน” (The Analects, book 12 : 2) รู้จักมองเห็นความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันด้วยความรู้สึกที่ต้องการให้เขาพ้นจากภาวะดังกล่าว เห็นความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์แล้ว จิตใจเกิดความสงสาร ปรารถนาให้เขาพ้นจากความทุกข์ ในคัมภีร์เม่งจื๊อจึงกล่าวไว้ว่า “ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าเป็นคนมีเหรินอยู่ในจิตใจ”(The Works of Mencius, BK. VI, PT.I,CH.VI:7) ความรู้สึกดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของคุณธรรมเหริน นั้นคือหลักมนุษยสัมพันธ์แนวขงจื๊อ

จากปัญหาเหล่านี้ หากบุคคลขาดความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาทั้งตนเองและสังคมได้โดยเฉพาะปรัชญาของขงจื๊อมีแนวคิดคำสอนเกี่ยวกับมนุษย์เชิงปัจเจกและสังคม แนวคิดคำสอนของขงจื๊อเป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะประเทศจีนที่นำแนวคิดคำสอนดังกล่าวนำมาพัฒนามนุษย์และนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมการปกครอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจต้องการวิเคราะห์โดยเฉพาะประเด็นมนุษย์สัมพันธ์ในทรรศนะของขงจื๊อหากมีการศึกษาแนวคิดนี้จะทำให้มนุษย์มีหลักแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์ที่ดีต่อกันซึ่งจะเป็นเหตุให้สังคมประเทศชาติและมนุษย์เกิดความสามัคคีและความสุขอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ในทรรรศนะของขงจื๊อ

2.เพื่อศึกษาหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ

3. เพื่อวิเคราะห์หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิเคราะห์เฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในคัมภีร์ขงจื๊อ หมายเอาหลุนอี่ เป็นหลักที่เห็นว่ามีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และมีความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์กับการบริหารองค์การ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นกรอบในการวิเคราะห์เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

การวิจัยครั้งนี้เปนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งมีลำดับและขั้นตอนในการดำเนินวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์หลักของขงจื๊อ

2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีหนังสือของจื๊อ บทความทางวิชาการ และอื่นๆ ตลอดทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้

3. วิเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์

4. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมเสนอแนะ

5 . เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการการวิจัย

1. ธรรมชาติของมนุษย์ในทรรรศนะของขงจื๊อ ขงจื๊อมีความคิดกว้างขวาง ทั้งเชี่ยวชาญ และลึกซึ้ง ทฤษฎีปรัชญาของขงจื่อ คือ “ความเมตตากรุณา” “ความกตัญญู” “ขนบจารีตและประเพณี” “ความยุติธรรม”และ“ความซื่อสัตย์” การเมืองในอุดมคติของของจื๊อ คือ “การปกครองประเทศให้มีความสงบสุข ทุกคนเปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัว ” ความคิดทางด้านการศึกษาคือ “ไม่ว่าใครก็สามารถรับการศึกษาได้” “การศึกษาตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน” และยังให้ความสำคัญกับสติปัญญาและคุณธรรมเป็นต้น ปรัชญาของขงจื๊อจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและลึกซึ้งจนถึงปัจจุบันลัทธิขงจื๊อให้ความสำคัญกับมนุษยนิยมหรือเชิดชูคุณค่าของมนุษย์ เรียนรู้ขัดเกลาตนเองมุ่งสู่ความสมบูรณ์ เชื่อว่าความสงบสุขของสังคมเกิดจากปัจเจกบุคคลโดยมีครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้น ลัทธิขงจื๊อเน้นย้ำใน“ความสัมพันธ์ทั้งห้า” อันได้แก่ พ่อกับลูก สามีกับภรรยา พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ผู้ใหญ่กับผู้น้อย สรุปให้ง่ายว่าส่งเสริมให้ใช้ชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความกลมกลืนกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างฟ้าและดิน มนุษย์กลมกลืนกับธรรมชาติไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สอดคล้องหลักปรัญชาจีน เทียนเหรินเหออี (ฟ้าคนเป็นหนึ่งเดียวกัน) สะท้อนความตระหนักถึงจักรวาลและธรรมชาติรอบตัวขงจื๊อเชื่อว่าการศึกษาและการไตร่ตรองในตนเองนำไปสู่คุณธรรม และผู้ต้องการเป็นผู้นำจำต้องบ่มเพาะวินัยและคุณธรรมซึ่งฝึกฝนมาอย่างดี เขาต้องการเลื่อนขั้นในฐานะข้าราชการ แต่บุคลิกเฉียบขาดกลับทำให้เขาไม่เป็นที่ชื่นชอบของผู้คนเท่าใดนัก โดยเขามักใช้อำนาจในฐานะข้าราชการเทศนาผู้อื่นถึงการปกครองที่ดี ในท้ายที่สุดเขาได้รับตำแหน่งขั้นสูงในฐานะผู้ชำระคดีความในแคว้นหลู่ ก่อนสูญเสียการสนับสนุนเนื่องจากความพยายามปฏิรูปอย่างแข็งกร้าว

แม้ว่าขงจื๊อพยายามอยู่หลายปีในการกลับไปรับราชการใหม่เพื่อปรับปรุงระบบจากภายใน เขากลับประสบความสำเร็จมากที่สุดในฐานะอาจารย์ ความคิดของเขาแปลกแยกจากแนวคิดตามธรรมเนียม เนื่องจากเขาเชื่อว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับมนุษย์ทุกคน เขาสนับสนุนการเรียนรู้ ”เพื่อตนเอง” อันหมายความถึงการรู้จักและพัฒนาตนเอง นักปรัชญาผู้นี้มีลูกศิษย์มากมาย และเป็นที่รู้จักในนามขงฟูจื้อ (อาจารย์ขง) ซึ่งเหล่านักเรียนเป็นผู้บันทึกคำสอนด้านจริยศาสตร์ของเขาลงในคัมภีร์หลุนอวี่ (The Analects)คัมภีร์หลุนหวี่บันทึกไว้ว่า ขงจื๊อเชื่อว่าความกลมเกลียวในสังคมเกิดจากลำดับความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างปัจเจกบุคคล โดยมีครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสังคมที่ดี แนวคิดนี้ทำให้เขาเน้นย้ำว่าการบ่มเพาะในคุณลักษณะเช่นความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และความกตัญญูที่บุตรมีต่อครอบครัว เป็นรากฐานอันสำคัญสำหรับผู้มีการศึกษาที่ดีและมีมโนธรรมสำนึก ซึ่งสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมโดยการรับราชการต่อไปได้ในช่วงที่ขงจื๊อมีชีวิต คำสอนของเขาไม่ถูกทำตามมากนัก อย่างไรก็ตาม หลังจากเขาเสียชีวิตเมื่อ 479 ปีก่อนคริสตกาล ลูกศิษย์ราว 3,000 คนได้อุทิศตนในการสืบทอดและเผยแผ่คำสอนของอาจารย์ผู้นี้ ต่อมา ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 2 ราชวงศ์ฮั่นได้นำคำสอนของเขามาเป็นอุดมการณ์ประจำรัฐ (State Ideology) นอกจากนี้ คัมภีร์หลุนอวี่ยังถูกนำมาชี้แนะปัจเจกทั้งในระดับผู้ปกครองและประชาชนมานับพันปี และเป็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งช่วยสร้างและส่งอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์และอารยธรรมจีนมาอย่างยาวนาน

2. หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ จากหลักคำสอนเหล่านี้ ก่อให้เกิดหลักคำสอนในหน้าที่ต่าง ๆ ที่ขงจื๊อนำไปใช้ในหลักสัมพันธภาพทั้ง 5 โดยขงจื้อให้ความสำคัญแก่หน้าที่ของผู้ปกครอง โดยเสนอหลักจริยพันธะทางสังคมขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการจัดขอบเขตตีกรอบเรื่องหน้าที่ไว้เพื่อจัดระเบียบให้ปฏิบัติต่อกัน 5 ประการคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์ตามภาระหน้าที่เป็นหลัก กษัตริย์พึงปฏิบัติต่อขุนนาง และประชาชนด้วยความเมตตา ขุนนาง และประชาชนพึงปฏิบัติต่อกษัตริย์ด้วยความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลักบิดามารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาด้วยความเมตตา บุตรธิดาพึงมีความเมตตา ความกตัญญูเป็นเครื่องตอบแทน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา มีความสัมพันธ์ตามหน้าที่ต่อกัน สามี-ภรรยาพึงมีความรัก ความซื่อสัตย์ และจริงใจต่อกัน ความรับผิดชอบในหน้าที่

4. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง มีความสัมพันธ์ตามลำดับอาวุโสเป็นหลัก พี่น้อง พึงสมัครสมาน ปรองดองรักใคร่ต่อกัน ความเคารพต่อกัน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน มีสัจจะเป็นหลัก มีความจริงใจต่อกัน

หลักความสัมพันธ์ทั้ง 5 ประการนี้ สามารถสรุปลงได้ 3 ระดับคือ ข้อ 1 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ข้อ 2, 3, 4, เป็นความสัมพันธ์ของครอบครัว ข้อ 5 เป็นความสัมพันธ์ของสังคม ความสัมพันธ์เหล่านี้ คือตัวกำหนดหน้าที่ บทบาท และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลโดยปริยาย และยังถือเป็นหลักทางจริยธรรมที่สำคัญยิ่งเกี่ยวกับครอบครัว โดยขงจื๊อได้วางแนวทางในการ

ปฏิบัติดังนี้ ถ้าหากสังคมประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 5 ประการนี้ สังคมในครอบครัวย่อมสันติ เมื่อสังคมในครอบครัวสงบ ก็ยังผลให้รัฐมีความสันติสุขไปด้วย

3. วิเคราะห์หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ปรากฏในปรัชญาขงจื๊อ ในความโดดเดี่ยวของชีวิตที่แสนยาวไกล มนุษย์เรามิได้ถูกออกแบบมาให้อยู่เพียงลำพัง หากแต่ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับ “สายใยแห่งมนุษย์สัมพันธ์” ที่เชื่อมโยงเราเข้ากับโลกใบนี้ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นมิใช่เพียงทางเลือก หากแต่เป็น "ความจำเป็น" ที่หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ สร้างความหมาย และเติมเต็มชีวิตให้สมบูรณ์ท นับตั้งแต่แรกเกิด เรามาพร้อมกับเสียงร้องไห้ ที่เรียกร้อง "สัมผัส" และ "อ้อมกอด" จากอ้อมอกของพ่อแม่ ความรัก การดูแลเอาใจใส่ และความอบอุ่น คือ รากฐานแรก ที่หล่อหลอมความรู้สึกมั่นคงทางใจ ปลูกฝังคุณค่า และเสริมสร้างพัฒนาการให้เติบโตอย่างแข็งแรง ครอบครัวจึงเป็นดั่งรังที่โอบอุ้มเราจากความเหน็บหนาว และเตรียมพร้อมให้เราออกไปเผชิญโลกกว้างเมื่อก้าวพ้นวัยเยาว์ เข้าสู่สังคมที่ซับซ้อนเราตระหนักว่า "การอยู่ร่วมกัน" เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เราเรียนรู้ที่จะ "ให้" "รับ" และ "แบ่งปัน" ทั้งความสุข ความทุกข์ และประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกัน มิตรภาพที่งดงาม ความรักที่โรแมนติก หรือแม้แต่ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ล้วนเป็นพลังขับเคลื่อน ที่นำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จ มนุษย์สัมพันธ์เปรียบดั่ง "หน้าต่างบานใหญ่" ที่เปิดรับโลกทัศน์ใหม่ ๆ เราได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น เปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และเติบโตเป็นคนที่ "เข้าใจโลก" มากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์ จึงเป็นเหมือน "กระจกสะท้อน" ที่ช่วยให้เรามองเห็นทั้งข้อดี ข้อเสีย และนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง ยิ่งไปกว่านั้น มนุษย์โหยหา "ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง" ต้องการ "การยอมรับ" และ "ความรัก" ความสัมพันธ์ที่อบอุ่น จริงใจ จึงเป็นเหมือน "ยาขนาน" ที่เยียวยาความรู้สึกโดดเดี่ยว เติมเต็มความสุข และสร้างความหมายให้กับชีวิต เสียงหัวเราะ รอยยิ้ม และความทรงจำดีๆ ร่วมกัน คือ "ขุมทรัพย์" ที่จะติดตัวเราไปตลอดเส้นทางชีวิต มนุษย์สัมพันธ์ ย่อมมีทั้งด้านสว่างและด้านมืดบางครั้งความสัมพันธ์อาจนำมาซึ่งความขัดแย้ง ความผิดหวังหรือแม้แต่การสูญเสีย ทว่าประสบการณ์เหล่านี้ ล้วนเป็นบทเรียนล้ำค่า ที่สอนให้เรา "แข็งแกร่ง" "รู้จักให้อภัย" และ "เห็นคุณค่าของความสัมพันธ์" มากยิ่งขึ้น

มนุษย์มิได้เกิดมาเพื่ออยู่เพียงลำพัง คำกล่าวนี้สะท้อนแนวคิดของขงจื๊อ ปรัชญาเมธีผู้ยิ่งใหญ่ชาวจีน ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับ "มนุษย์สัมพันธ์" เขาเชื่อว่าความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างมนุษย์ คือรากฐานสำคัญของสังคมที่สงบสุข และนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองทั้งส่วนตนและส่วนรวมหัวใจหลักของมนุษย์สัมพันธ์ในอุดมคติของขงจื๊อ คือ ความสัมพันธ์ 5 ประการ อันเปรียบเสมือนเสาหลักที่ค้ำจุนสังคม ประกอบด้วย: 1. พ่อแม่ - ลูก สายใยแห่งความกตัญญู ความสัมพันธ์แรกเริ่มของชีวิต คือ สายใยรักระหว่างพ่อแม่และลูก ขงจื๊อยกย่อง "ความกตัญญู" เป็นคุณธรรมอันสูงส่ง เป็นรากแก้วของความดีงามทั้งปวง พ่อแม่เปรียบดังร่มโพธิ์ร่มไทร คอยดูแล อบรมสั่งสอน และมอบความรักให้โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ส่วนลูก ย่อมมีหน้าที่เคารพ เชื่อฟัง ดูแลท่านในยามแก่เฒ่า ตอบแทนพระคุณอย่างสุดกำลัง 2. พี่ - น้อง สายใยแห่งความรักใคร่สามัคคีสายเลือดเดียวกัน ย่อมผูกพันแน่นแฟ้น ขงจื๊อเน้นย้ำ "ความรักใคร่สามัคคี" ระหว่างพี่น้อง พี่ มีหน้าที่ดูแล อบรมสั่งสอน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่น้อง ส่วนน้อง ต้องเคารพ

เชื่อฟัง และช่วยเหลือพี่ ความรักสามัคคีในครอบครัว คือ จุดเริ่มต้นของความปรองดองในสังคม 3. สามี - ภรรยา สายใยแห่งความรักและเคารพความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา คือ การรวมเป็นหนึ่งเดียว อยู่บนพื้นฐานของ "ความรักและเคารพซึ่งกันและกัน" (และความซื่อสัตย์ สามี มีหน้าที่ดูแล ปกป้อง เป็นผู้นำครอบครัว ภรรยา มีหน้าที่ดูแลบ้านช่อง เอาใจใส่สามีและลูก ความรัก ความเข้าใจ และการร่วมทุกข์ร่วมสุข คือ เคล็ดลับของชีวิตคู่ที่ยั่งยืน 4. มิตร - สหาย สายใยแห่งความซื่อสัตย์ มิตรแท้ คือ เพื่อนร่วมทางบนเส้นทางชีวิต ขงจื๊อเน้นย้ำ "ความซื่อสัตย์และจริงใจ" ในการคบหา เพื่อนที่ดี ต้องช่วยเหลือเกื้อกูล ให้กำลังใจ ตักเตือนกันเมื่อทำผิด และซื่อตรงต่อกัน มิตรภาพที่จริงใจ จะช่วยประคับประคอง และนำพาชีวิตไปสู่ทางที่ดีงาม 5. ผู้ปกครอง - ผู้ใต้ปกครอง (สายใยแห่งความจงรักภักดีความสัมพันธ์ในระดับสังคม ขงจื๊อย้ำถึง "ความจงรักภักดี" และ "ความเมตตาธรรม" ผู้ปกครอง ต้องปกครองด้วยความยุติธรรม เมตตาธรรม เสียสละเพื่อประชาชน ส่วนผู้ใต้ปกครอง ต้องเคารพ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อผู้ปกครองเปี่ยมด้วยคุณธรรม ประชาชนเคารพในกฎหมาย สังคมก็จะสงบสุข มนุษย์สัมพันธ์ในอุดมคติของขงจื๊อ มิใช่เพียงกรอบความสัมพันธ์ แต่คือการปลูกฝังคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความรักต่อกัน โดยมี หรือ "ความเมตตากรุณา" เป็นหัวใจสำคัญ เป็นแนวทางในการสร้างสังคมที่สงบสุข ที่แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แม้เวลาจะผ่านเวลาอันยาวนาน หลักคิดของขงจื๊อยังคงทันสมัย เป็นมรดกทางปัญญาที่ควรค่าแก่การศึกษา และน้อมนำมาปฏิบัติ เพื่อชีวิตที่ดีงามของทั้งส่วนตนและสังคมโดยรวม "มนุษย์สัมพันธ์" เปรียบเสมือน "ลมหายใจ" ของชีวิต เป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เรารู้สึก "มีชีวิต" "เป็นส่วนหนึ่ง" และ "มีความหมาย" บนโลกใบนี้ จงทะนุถนอม และดูแลสายใยแห่งความสัมพันธ์รอบตัว เพราะมันคือของขวัญล้ำค่า ที่เชื่อมโยง "เอกภพส่วนตัว" ของเรา เข้ากับ "จักรวาลอันกว้างใหญ่" อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาศึกษาวิเคราะห์มนุษย์สัมพันธ์ในทรรศนะขงจื๊อเป็นการศึกษาเชิงเอกสารอาจจะเป็นประโยชน์ในฐานะข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ถ้าหากมีผู้วิจัยอื่นได้ทำการศึกษาวิจัยก็ควรจะมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อในบริบทสังคมปัจจุบัน :มุ่งเน้นประเด็นร่วมสมัย: ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเพื่อแก้ปัญหาสังคม เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว การหย่าร้าง การกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ หรือ ความไม่เท่าเทียมในสังคม

2) ควรศึกษาเปรียบเทียบ: วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อจำกัดของหลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อ เมื่อเทียบกับแนวคิดมนุษยสัมพันธ์ในวัฒนธรรมอื่นๆ หรือ แนวคิดสมัยใหม่

3) พัฒนาโมเดล: สร้างแบบจำลองการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยประยุกต์ใช้หลักคิดของขงจื๊อ ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย หรือ สังคมโลกในปัจจุบัน

4) ควรศึกษาบทบาทของสตรี: ศึกษาบทบาทของสตรีในมนุษยสัมพันธ์ตามแนวคิดขงจื๊อ โดยวิเคราะห์ทั้งมุมมองดั้งเดิม และตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป

5) ควรศึกษาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม : ขยายขอบเขตการศึกษา "ความสัมพันธ์" ไปสู่มิติของมนุษย์กับธรรมชาติ โดยวิเคราะห์มุมมองของขงจื๊อ ต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

6) ควรศึกษาอิทธิพลต่อการดำเนินธุรกิจ : ศึกษาอิทธิพลของหลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อ ต่อการบริหารจัดการ การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า หรือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร ในโลกธุรกิจ

7) ควรศึกษาตีความแนวคิด: วิเคราะห์ ตีความ และนำเสนอหลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อ ในมุมมองที่ลึกซึ้ง แปลกใหม่ และสร้างสรรค์ มากยิ่งขึ้น

8) ควรศึกษาบูรณาการศาสตร์ต่างๆ: เชื่อมโยงหลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อ กับศาสตร์แขนงอื่นๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เพื่อสร้างองค์ความรู้แบบบูรณาการนำเสนอในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย : เผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น บทความ หนังสือ สารคดี สื่อการสอน หรือ สื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวาง และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

9) ควรศึกษาสำรวจ: ศึกษาความคิดเห็น ทัศนคติ และพฤติกรรมของคนในสังคม ต่อหลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อ

10) ควรมีการทดลอง: ออกแบบการทดลอง เพื่อศึกษาผลกระทบของการนำหลักมนุษยสัมพันธ์ของขงจื๊อ ไปปรับใช้ในสถานการณ์จริง เช่น ในสถานศึกษา องค์กร หรือชุมชน

11) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม: เปรียบเทียบอิทธิพลของแนวคิดขงจื๊อ ต่อมนุษยสัมพันธ์ ในสังคมที่มีวัฒนธรรม บริบท และ ระบบความเชื่อที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

กฤษณา ศักดิ์ศรี. **มนุษยสัมพันธ์ เล่ม 1**: พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพมหานคร. บำรุงสาส์น. 2543.

ม.ร.ว.สมพร สุทัศนีย์. **มนุษยสัมพันธ์ :** พิมพ์ครั้งที่ 8 .กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548.

ดำรงศักดิ์ ชัยสนิทและสุนี เลิศแสวงกิจ. **มนุษยสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์วังอักษร, 2549.

ไดซากุ อิเคดะ. **มนุษยนิยมแนวใหม่**, ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ผู้แปล.กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2541.

แนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรม ในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

Guidelines for Promoting Community Peace with Buddhist Principles in Khon Taek Sundistrict, Sangkha District, Surin Province

พระสมหมาย กตปุญฺโญ (วิเศษชาติ)
Phrakhrusangkharak Saree Aphinunto (Pinit)
พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
Phrakrubaidika Weang Kitiwanno
พระครูศรีปรีชากร
PhraKhrusriprichakorn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand
Corresponding author, e-mail : patchavat.suk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ในอดีต ตำบลขอนแตกอยู่ในการปกครองของตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จนถึงปี พ.ศ. 2514 ได้แยกการปกครองเป็นตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ผู้ก่อตั้ง คือ นายเทียม มณีรัตน์ ผู้เป็นกำนันคนแรก สื่อสารด้วยภาษาส่วยอันเป็นภาษาถิ่นมาจนถึงปัจจุบันนี้

แนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท สันติสุข หมายถึง ความสุขที่มีลักษณะแห่งความเงียบ ความสะดวก ความเย็นใจ สุขมี 2 อย่าง คือ 1) สุขทางกาย 2) สุขทางใจ หลักพุทธธรรมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่ 1) สาราณียธรรม 6 2) ศีล 5 3) สังคหวัตถุ 4 ส่วนหลักพุทธธรรมอื่นที่มีส่วนในการสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่ 1) พรหมวิหาร 2) สามัคคีธรรม 3) มัชฌิมาปฏิปทา

แนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนตำบลขอนแตก ชุมชนมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมมีสาราณียธรรม 6 ศีล 5 เป็นต้นในการดำเนินชีวิตเพื่อส่งเสริมชุมชนให้เกิดสันติสุขตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: แนวทางส่งเสริม, ชุมชนสันติสุข, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

This thesis entitled ‘Guidelines for Promoting Community Peace with Buddhist Principles in Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin Province has three objectives: 1) to study the background of the community in Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin Province, 2) to study the concept of the community peace according to the Theravada Buddhism, and 3) to present the guideline for promoting the community peace in Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. This is qualitative research done by studying documentaries, related research work, and in-depth interviews. A descriptive analysis was also made respectively.

The research results were as follows:

The background of the community in Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province found that in the past, Khon Taek sub-district under the government of Sangha district, Surin province until 2514 B.E. (2011 C.E., the administration was separated into Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. They were the founder of the village. Future, there was Mr. Thiam Manirat as the first Village headman. The SUAI language has been used in communication in these communities until the present.

The concept of community peace according to Theravada Buddhism, peace means happiness with the characteristics of stillness, convenience, and calmness. There are two kinds, namely: bodily happiness (Kâyika-sukha), and mental happiness (Cetasika-sukha), the 6 states of conciliations (Sâraniyadhamma), the five precepts, 3) the four principles of services. Besides, another Buddhist principle that contributes to building a peaceful society viz, 1) the holy abiding (Brahamavihara), 2) the state of conciliation, and 3) the Middle Path (Majjhimâpatipadâ)

To present the guideline for promoting community peace in Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province found that the communities have integrated the Buddhist principle viz; the 6 state of conciliations (Sârâniyadhamma) and the five precepts,

etc., in the way of life for promoting the community peace according to the Buddhist principle.

Keywords: Guidelines for Promoting, Community Peace, Buddhist Principles

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการพัฒนาชาติ ความเป็นพุทธและความเป็นไทยจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกกันไม่ออก ผู้คนในสังคมตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ขุนนาง และประชาชนต่างก็ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาและนำหลักธรรมคำสอนตามหลักพุทธธรรมมา ใช้แนบเนื่องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างกลมกลืน เช่น การ สมาทานรักษาศีล 5 ศีล 8 เพื่อเป็นหลักประกันความสงบสุขของสังคมโดยรวม ป้องกันการ เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน อีกทั้งช่วยในการพัฒนาประเทศให้อยู่อย่างสงบร่มเย็น เป็นปัจจัย เอื้อต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศได้อีกทางหนึ่ง วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ล้วนมีรากฐานมาจากพุทธธรรม เป็นวิถีชีวิตแบบพุทธ นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากมาย จนพระพุทธศาสนานั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย

พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นศาสนาแห่งสันติสุขที่ก่อให้เกิดสันติภาพ และการเน้นการรู้จักให้อภัยอย่างแท้จริง เพราะพระพุทธศาสนา สอนให้เรามีความรัก รวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังปรากฏในวัฒนธรรมของสังคมไทยชาวพุทธ เมื่อเราพลั้งเผลอ ทำผิดต่อกัน เกิดความเข้าใจผิดต่อกัน เกิดความขัดแย้งกันเราก็จะแสดงความรักความเมตตาและมักให้อภัยซึ่งกันและกัน ข้อนี้เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมคำสอนมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความคิด และการประพฤติปฏิบัติดีของคนไทย การทำความดีต่อกันในระหว่างวงศ์ญาติมิตรสหาย เป็นคุณสำคัญที่ต้องเอาใจใส่อย่างยิ่ง เพราะสามารถสมัครสมาน ยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักใคร่กัน ให้นึกถึงกันด้วยความขอบคุณ โลกคือชุมชนที่ตั้งอยู่ด้วยสันติสุข ก็เพราะอาศัย ศีล อาศัย สังคหธรรม คือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจให้รักกัน เป็นความดีที่นิยมยกย่องเชิดชูของโลกทุกสมัย ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน

สุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเป็นมายาวนาน ลักษณะชุมชนเป็นเนินดินมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รูปวงรี หรือวงกลม ขนาดกว้างประมาณ 1,000 เมตร ยาวประมาณ 1,300 เมตร เป็นลักษณะเฉพาะของแผนผังเมืองโบราณตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ซึ่งพบทั่วไปในเขตภาคอีสานตอนล่าง กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองสุรินทร์ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 98 ลงวันที่ 19 กันยายน 2521 (วีกิพีเดีย , 2565)

ตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ ลาดจากทิศใต้ มาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พื้นที่เป็นที่ลุ่มและดอนขนาดเล็กสลับกันไป มีลำห้วยและคลองหลายแห่ง พื้นที่ส่วน

ใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย ประชาชนมีการประกอบอาชีพทางการเกษตร อย่างหลากหลาย เช่นทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ มีผลผลิต ทางการเกษตร เช่น ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย มะม่วง กล้วย พืชผักผลไม้นานาชนิด อาณาเขตองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแตกอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ อำเภอสังขะ มีระยะทางห่างจากอำเภอสังขะประมาณ 12 กิโลเมตรมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ทิศเหนือติดต่อกับตำบลแจนแวนและตำบลหนองแวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ติดต่อกับตำบลสังขะอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลณรงค์ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ขนาดพื้นที่ ตำบลขอนแตก มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 50.74 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 30,444 ไร่คิดเป็นร้อยละ 7.02 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็นพื้นที่อยู่อาศัย 4,567 ไร่คิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมดพื้นที่ทำการเกษตร 24,355 ไร่คิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมดพื้นที่ป่า 1,523 ไร่คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด ด้านการปกครอง ตำบลขอนแตก โดยมีแนวเขตการปกครองรวม 17 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านขอนแตก หมู่ที่ 2 บ้านตอกตรา หมู่ที่ 3 บ้านโตงน้อย หมู่ที่ 4 บ้านหัวกระบือ หมู่ที่ 5 บ้านสวาท หมู่ที่ 6 บ้านโคกปรือ หมู่ที่ 7 บ้านอาวอก หมู่ที่ 8 บ้านขามน้อย หมูที่ 9 บ้านหนองปลาขาว หมู่ที่ 10 บ้านสุขสำราญ หมู่ที่ 11 บ้านแจงแมง หมู่ที่ 12 บ้านผักไหม หมู่ที่ 13 บ้านหนองคูพัฒนา หมู่ที่ 14 บ้านไทยสามัคคี หมู่ที่ 15 บ้านหนองตะเคียนหมู่ที่ 16 บ้านหนองปรือ หมู่ที่ 17 บ้านขอนทองพัฒนา ประชากรในตำบลขอนแตกสื่อสารด้วยภาษาถิ่นเขมรบ้าง ภาษาลาวบ้าง ภาษาส่วยบ้างตามโอกาส ตำบลขอนแตกมีประชากรในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 10,213 คนแยกเป็นชาย 5,117 คน หญิง 5,059 คนมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,554 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 201 คนต่อตารางกิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบลขอนแตก, 2565) ประชาชนในตำบลขอนแตกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านขอนแตกได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีนายแหม แหมทองและญาติพี่น้องอพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ขอนแตก” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านเดิมที่ขึ้นกับนครจำปาศักดิ์ โดยให้ นายแหม แหมทอง เป็นหัวหน้าหมู่บ้านเป็นต้นมา และเมื่อ พ.ศ. 2514 ก็ได้แยกออกมาจากตำบลสังขะ ซึ่งมีนายเทียม มณีรัตน์ เป็นกำนัน จึงตั้งชื่อตำบลตามบ้านที่กำนันอยู่ คือ ตำบลขอนแตก

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่า ชุมชนตำบลขอนแตกมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ชุมชนเขมร ชุมชนลาว ชุมชนส่วยหรือกูย เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายด้านทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ประชาชนในบริบทเขตพื้นที่ตำบลขอนแตก ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ยึดเอาหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตหรือแบบแผนของการดำเนินชีวิต จารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมค่อนข้างมาก แต่ละกลุ่มล้วนมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองที่เด่นชัด โดยยึดหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวแบบในการดำเนินชีวิตของคน

ในชุมชนดังกล่าว ดำรงชีวิตด้วยการหลีกเว้นจากการเบียดเบียนกันและกันด้วยกาย วาจา มีท่าทีปรารถนาดีต่อกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยการส่งเสริมคนในชุมชนให้รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีชุมชนดั้งเดิม กิจกรรมชุมชนต่าง ๆ นำมาใช้ในการขับเคลื่อนสังคมตามหลักการสร้างชุมชนสันติสุข และมีสภาพความเป็นอยู่ ร่วมกันในรูปแบบของชุมชนสันติสุข ยึดมั่นในความรัก ความสามัคคี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ 2539

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือที่เป็นข้อมูลบทความงานวิจัยต่าง ๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็นคือ 1) ศึกษาสภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสันติสุขจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) แนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้องมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยแบ่งออก ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย มีอยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ 2) กลุ่มผู้บริหารภาครัฐ/ผู้นำท้องถิ่น 3) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ และ 4) ประชาชนในพื้นที่

2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีอยู่ 4 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) กลุ่มผู้บริหารภาครัฐ/ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ จำนวน 5 คน 4) ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน รวมเป็น 25 รูป/คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

1) จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ผลจากการศึกษาพบว่า จากการศึกษาสภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักในเขตพื้นที่ตำบลขอนแตก สรุปได้ดังนี้ ในอดีต ตำบลขอนแตกขึ้นอยู่ในการปกครองของตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จนถึงปี พ.ศ. 2514 ได้แยกการปกครองเป็นตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จากคำบอกเล่าผู้ก่อตั้งตำบล คือ นายเทียม มณีรัตน์ กำนันคนแรกเล่าว่า ชาวส่วยได้อพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนหมู่บ้านเล็กๆ ชื่อ บ้านขอนแตก ประชาชนในเขตตำบลจึงใช้ภาษาส่วยเป็นส่วนใหญ่ มาจนถึงปัจจุบันนี้

ผลจากการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลัก

2. ผลศึกษาแนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธศาสนาเถรวาทประกอบด้วย 1) แนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทสันติสุข หมายถึง ความสุขที่มีลักษณะแห่งความเงียบ ความสะดวก ความเย็นใจโดยที่สุขมีหลายระดับ สุขของชาวบ้านอันเกิดจากกาม สุขจากการบวชอันปลอดโปร่งจากกาม สุขทางกาย สุขทางใจ ความระงับดับไป ห่างกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดความเร่าร้อนว้าวุ่นขุ่นมัว ความสงบระงับ สงบกาย สงบใจ เป็นความสุขที่เกิดจากภาวะแห่งความ

สงบ 2) หลักพุทธธรรมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่ สาราณียธรรม ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และ 3) หลักพุทธธรรมอื่น เช่น พรหมวิหาร สามัคคีธรรม มัชฌิมาปฏิปทา

3. ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนตำบลขอนแตกมีการบูรณาการวิธีการเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนา วิธีการเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สามารถเป็นไปเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนา ตามแนวหลักพุทธธรรมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่ สาราณียธรรม 6 ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และ หลักพุทธธรรมอื่น เช่น พรหมวิหาร สามัคคีธรรม มัชฌิมาปฏิปทา

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนตำบลขอนแตก ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ผลจากการศึกษาพบว่า สภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนในตำบลขอนแตกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านขอนแตกได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีนายแหม แหมทองและญาติพี่น้องอพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ขอนแตก” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านเดิมที่ขึ้นกับนครจำปาศักดิ์ โดยให้ นายแหม แหมทอง เป็นหัวหน้าหมู่บ้านเป็นต้นมา และเมื่อ พ.ศ. 2514 ได้แยกออกมาจากตำบลสังขะ ซึ่งมีนายเทียม มณีรัตน์ เป็นกำนันคนแรกท่านเล่าว่า ชาวส่วยได้อพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาชนลาวมาก่อตั้งเป็นหมู่บ้านขอนแตก ชาวชุมชนใช้ภาษาส่วยในการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่จนถึงปัจจุบัน จึงตั้งชื่อตำบลตามบ้านที่กำนันอาศัยอยู่ คือ ตำบลขอนแตก ที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นการขยายเผ่าพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธ์ในยุคสมัยนั้น ซึ่งอพยพเดินทางไปเรื่อยจนถึงถิ่นฐานที่ตนจะสร้างหลักปักฐานเพื่อความเจริญงอกงามของเผ่าพันธ์ตน สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนอีสานใต้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาส โพธิสาร (2548: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมในเขตอีสานใต้” รายงานการวิจัยพบว่า พื้นที่เขตอีสานใต้มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธ์กูย เขมรถิ่นไทย(ไทยเขมร) ไทยโคราช ไทยจีน และแขก ปาทาน(ชาวปากีสถาน) ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์กูยเป็นกลุ่มที่น่าสนใจเพราะได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่น้อยกว่า 300 ปี และอาศัยอยู่หนาแน่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์, ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ คุณลักษณะทั่วไป ได้แก่การทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า พยายามเรียนรู้บริบทรอบตัว เช่น ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง อัตลักษณ์เด่นของชาวกูยในช่วงหลักสงครามโลกครั้งที่สอง พบว่า พอใจกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจระบบนิเวศน์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ สร้างพิธีกรรมให้เป็นรูปธรรมความเชื่อสูงเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกับวัฒนธรรมพุทธและพราหมณ์

ให้เป็นรูปแบบของชาวกูย เช่นผีปู่ตา ในยุคโลกาภิวัตน์ได้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ชาวกูยต้องเผชิญกับกระแสจากภายนอกเข้ามาครอบงำจากอำนาจรัฐและทุนนิยมส่งผลกระทบต่อการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิต และการดำรงรักษาความเป็นชุมชนและรัฐชาติ ลักษณะบริบทของการปรับตัวได้แก่ ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความเชื่อ ศาสนาและการแต่งกายให้ใกล้เคียงกับสังคมสมัยใหม่

2. ผลศึกษาแนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลจากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย 1) แนวคิดเรื่องชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทสันติสุข หมายถึง ความสุขที่มีลักษณะแห่งความเงียบ ความสะดวก ความเย็นใจโดยที่สุขมีหลายระดับ สุขของชาวบ้านอันเกิดจากกาม สุขจากการบวชอันปลอดโปร่งจากกาม สุขทางกาย สุขทางใจ ความระงับดับไป ห่างกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดความเร่าร้อนว้าวุ่นขุ่นมัว ความสงบระงับ สงบกาย สงบใจ เป็นความสุขที่เกิดจากภาวะแห่งความสงบ 2) หลักพุทธธรรมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่ สาราณียธรรม ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และ 3) หลักพุทธธรรมอื่น เช่น พรหมวิหาร สามัคคีธรรม มัชฌิมาปฏิปทา ที่เป็นเช่นนี้ เพราะหากชุมชนนำไปปฏิบัติจริงก็จักเป็นหลักธรรมที่สามารถสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุขได้ สังคมย่อมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความเอื้อเฟื้อเอื้ออารีย์ต่อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทนา อังสุวรังสี ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” สรุปความได้ว่า ประชากรส่วนใหญ่ใน 3 พื้นที่ ยังคงมีค่านิยมและปฏิบัติต่อเบญจศีล สอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือ มีความเห็นว่า เบญจศีล มีความสำคัญมากและบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และถือว่าการถือศีลนำไปสู่สุคติพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์และถึงความดับทุกข์ได้ ทั้งยังเห็นว่า เบญจศีลไม่ขัดกับสภาพสังคมปัจจุบัน การประกอบอาชีพและการพัฒนาความเจริญของชาติ แต่ยังมีประชากรบางส่วนในพื้นที่ที่ทำการวิจัยมีค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศีลเบี่ยงเบน และเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัย 3 ประการ คือ อาชีพ ความเจริญทางวัตถุและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมือง ดังนั้น หมู่บ้านชนบทจะยังคงรักษาค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศีล ได้ถูกต้องมากกว่าหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเขตเมืองมากกว่า (2533: 212)

3. ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนตำบลขอนแตก จากการศึกษาพบว่า ชุมชนตำบลขอนแตกมีการบูรณาการวิธีการเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนา วิธีการเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สามารถเป็นไปเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนา ตามแนวหลักพุทธธรรมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่ สาราณียธรรม 6 ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และ หลักพุทธธรรมอื่น เช่น พรหมวิหาร สามัคคีธรรม มัชฌิมาปฏิปทา เป็นเหตุนำไปสู่รูปแบบการสร้างชุมชนสันติสุขได้ตามหลักทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดจักรพันธ์ กิตฺติภาโร (บุญกาญจน์) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างสันติสุขของชุมชนตาม

หลักพระพุทธศาสนาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลจากการศึกษา พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการสร้างสันติสุขในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีพบว่า โดยภาพรวม มีความเห็นต่อรูปแบบการสร้างสันติสุขของชุมชนตามหลักพุทธศาสนาในอำเภอบางกรวยจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านกรุณา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ด้านมุทิตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสันติสุขของชุมชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ หลักพุทธธรรม ได้แก่ (1) หลักพรหมวิหาร 4 เช่น หลักเมตตา หมายถึงคนในชุมชนต้องอยู่ด้วยความมีเมตตา หลักกรุณา หมายถึงคนในชุมชนต้องประกอบด้วยเมตตาธรรม หลักมุทิตา หมายถึงคนในชุมชนต้องแสดงมุทิตาจิตต่อเพื่อนร่วมสังคม หลักอุเบกขา หมายถึง คนในชุมชนต้องใช้หลักอุเบกขาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม (2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง การใช้ภูมิปัญญาได้การเคารพผู้ใหญ่ การเข้าวัดในวันพระเพื่อฝึกตนให้อยู่คุณงามความดี และ (3) หลักกฎหมาย สังคมใดก็ตามหากอยู่ด้วยการเคารพกฎหมาย สังคมนั้นย่อมเกิดสันติสุข 3) รูปแบบการสร้างสันติของชุมชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สามารถอธิบายได้ดังนี้ ชุมชนบางกรวยเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลองบางกอกน้อยมาแต่เดิม ตลอดระยะทางที่ใช้ในสัญจรในอดีตนั้นเป็นทางน้ำ และผู้คนมักสร้างวัดเพื่อใช้ในการประกอบศาสนกิจของพระภิกษุและเป็นที่แสวงบุญของคนในชุมชน ดังนั้น ชุมชนบางกรวยจึงเป็นชุมชนที่ฝักใฝ่ในพุทธธรรม ดังจะเห็นได้จากมีการเข้าวัดฟังธรรมในวันพระ มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวัดอยู่เป็นประจำทำให้ผู้คนอาศัยอยู่ในชุมชนบางกรวยใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข ข้อเสนอแนะ คือ ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่ก่อให้เกิดสันติสุขอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดเป็นนโยบายอย่างชัดเจน จึงจะทำให้ชุมชนเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป (2560: ก)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปไข้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกำหนดเป็นนโยบายและแผนพัฒนาด้านการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน

2) รัฐบาลควรมีนโยบายให้ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จัดกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ ตามโอกาส ในการรักษาศีล การอบรมจิตภาวนา การอบรมปัญญา และให้หน่วยงานของรัฐมีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยยึดหลักการปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

3) ควรจัดทำแผนการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยการนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทั้งด้านความรู้ และความประพฤติพร้อมบูรณาการแบบยั่งยืน

4) ควรจัดทำแผนการวัดและประเมินผลโครงการที่นำไปปฏิบัติสม่ำเสมอ เพื่อให้บุคลากร ในองค์กรเกิดความกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงานตามแผนแนวทางการบริหารจัดการองค์การว่ามีประสิทธิผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาที่วางไว้มากน้อยเพียงไร

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1) ผู้นำชุมชนควรมีการจัดฝึกอบรมแก่ชาวบ้านด้านคุณธรรมจริยธรรและศีลธรรมภายใต้แนวคิดของการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชน

2) ผู้นำชุมชนควรจัดให้มีโครงการสร้างเสริมรายได้แก่ชุมชน เพื่อเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้แก่ชาวบ้าน เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเลี้ยงจิ้งหรีด โครงการเลี้ยงกบ เป็นต้น ชาวบ้านจะได้มีงานทำมีกินมีใช้และมีความสุข

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

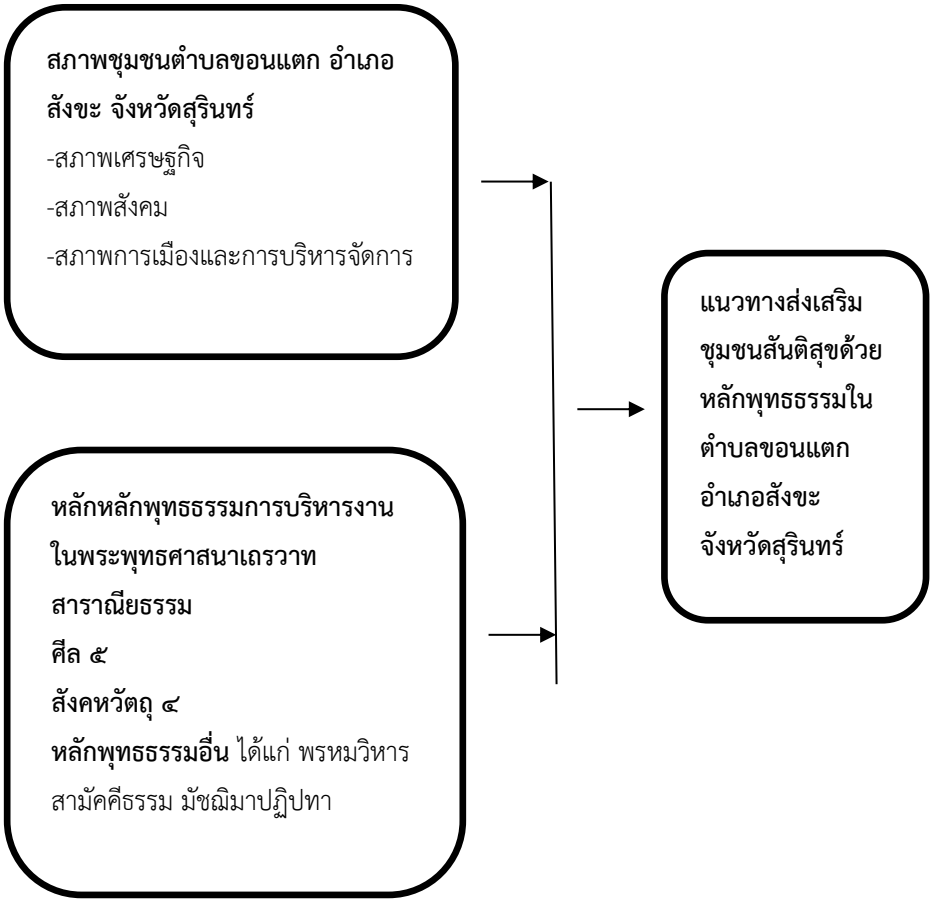
1) ศึกษาเปรียบเทียบแนวการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมระหว่างองค์กร

2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ

3) การประยุตก์ใช้หลักพุทธธรรมกับสัมมาชีพชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมชุมชนสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บรรณนานุกรม

องค์การบริหารส่วนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. (2565). **ประวัติและข้อมูลสภาพทั่วไป.**(ออนไลน์). แหล่งที่มา: https://shorturl.asia/cpPXd, (22 พฤศจิกายน 2565).

วิลาส โพธิสาร. (2548). การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตอีสานใต้. **รายงานการวิจัย**. ทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม.

นนทนา อังสุวรังสี. (2533). “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระครูปลัดจักรพันธ์ กิตฺติภาโร (บุญกาญจน์). (2560). “รูปแบบการสร้างสันติสุขของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีกิพีเดีย. (2565). **จังหวัดสุรินทร์**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://gg.gg/o0ica (22 พฤศจิกายน 2565).

ศึกษาจริยศาสตร์ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์

STUDY THE ETHICS OF GOOD LIFE OF KARL MARX

พระปลัดวิชิต อธิปญโญ
Corresponding author, e-mail :

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาจริยศาสตร์ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์เพื่อใช้ดำเนินชีวิตที่ดี 2) เพื่อศึกษาความเป็นมาชีวิตของคาร์ล มาร์กซ์ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีของ คาร์ล มาร์กซ์

ผลการวิจัยพบว่า

จริยศาสตร์เป็นการศึกษาคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ หลักจริยศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตในทางจริยศาสตร์ได้จัดอยู่ 2 กลุ่มหลักคือ สุขนิยมและอสุขนิยม 1. สุขนิยม มีทรรศนะว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหา เป็นสิ่งเดียวที่มีค่าในตัวเอง มนุษย์เองเป็นผู้ตัดสินการกระทำของตนเอาความพอใจ 2. อสุขนิยม เห็นว่าว่าสิ่งที่มีค่าสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหานั้นไม่ใช่ความสุข แต่เป็นความสงบของจิตใจมองเห็นสัจธรรมด้วยตาแห่งปัญญา ด้วยเหตุนี้ชีวิตที่ประเสริฐจึงควรเป็นชีวิตการใช้ปัญญาอันสอดคล้องกับ คุณธรรม คุณค่าทางจริยธรรม

ชีวิตที่ดีในทัศนะคาร์ล มากซ์ มีเหตุผลว่า ชีวิตที่ดีทางสังคมเกิดจากความสุขที่เท่าเทียมกัน มนุษย์ควรสร้างระบบในสังคมเพื่อการไม่เอาเปรียบกัน ระบบนายทุนที่เกิดจากการเอาเปรียบไม่ควรมีอยู่ในสังคม สำหรับชีวิตที่ดีในเชิงปัจเจก เขามองว่า มนุษย์จะต้องกล้าสร้างจิตสำนึกให้กับตนเอง ความสุขในเชิงปัจเจกจะต้องเกิดจากการที่ตนเองกล้าคิด กล้าเลือกในสิ่งที่ตนเองปรารถนาโดยการเลือกจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นซึ่งการเลือกในสิ่งที่ตนเองเลือกจะทำให้เกิดความสุข

ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ ตามหลักจริยศาสตร์สุขนิยม ปรัชญาชีวิตของเขาเป็นความสุขในการใช้ชีวิตในแง่ระดับสังคมเท่านั้น และเมื่อพิจารณาความสุขของคาร์ล มาร์กซ์แล้ว เขาไม่ได้มีแนวคิดสุดโต่งแบบสุขนิยม ตามหลักจริยศาสตร์อสุขนิยม มาร์กซ์มีแนวคิดชีวิตที่ดีโน้มเอียงไปทางอสุขนิยมแบบมนุษย์นิยม มีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรีและมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองโดยอาศัยเหตุผล และวิทยาศาสตร์ เป้าหมายชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ มุ่งเป้าไปที่การใช้ชีวิตระดับสังคมเท่านั้น

ABSTRACT

The research on “Studying the Ethics of Karl Marx’s Good Life” aims to 1) study ethical principles for living a good life 2) study the life history of Karl Marx 3) study and analyze the ethical principles for living a good life of Karl Marx

The research results found that

Ethics is the study of the value of human life. Ethical principles for living in ethics are divided into 2 main groups: hedonism and apotheosis. 1. Hedonism holds the view that happiness is the best thing that humans should seek. It is the only thing that has value in itself. Humans themselves judge their own actions based on their satisfaction. 2. Apathy holds the view that the most valuable thing that humans should seek is not happiness, but peace of mind, seeing the truth with the eyes of wisdom. Therefore, a noble life should be a life of using wisdom that is consistent with morality and ethical values

A good life according to Karl Marx’s view is that a good social life comes from equal happiness. Humans should create a system in society that does not take advantage of each other. A capitalist system that comes from taking advantage should not exist in society. For a good life in individual terms, he believed that humans must dare to create awareness for themselves. Individual happiness must come from daring to think and choose what they want, and their choices must not violate the rights of others. Choosing what they choose will lead to happiness

Karl Marx's good life, according to hedonistic ethics, is happiness in living only in terms of the social level. When considering Karl Marx's happiness, he did not have an extreme hedonistic idea. According to hedonistic ethics, Marx's idea of a good life leans towards humanistic hedonism. He believes that humans are part of nature, have dignity, and have the ability to develop themselves through reason and science. Karl Marx's goal of a good life is aimed at living only at the social level.

บทนำ

ในสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน มนุษย์กำลังเผชิญกับปัญหากับสิ่งแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนแต่นำมาซึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชนทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมดังกล่าว มีทั้งส่วนที่ส่งผลดีและไม่ดีต่อมวลมนุษยชาติ ส่วนที่ส่งผลดีต่อ

มวลมนุษยชาตินั้นมักจะไม่กล่าวถึง ส่วนมากจะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่มีปัญหา ดังเช่น สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ทรงตื่นบรรทมในยามเช้า เสด็จจงกรมอยู่ ทอดพระเนตรเห็นยสกุลบุตรเดินมาแต่ไกล ครั้งแล้วเสด็จลงจากที่จงกรม และประทับนั่งอยู่บนอาสนะที่ปูลาดไว้ ครั้งนั้นได้ทอดพระเนตรเห็นยสกุลบุตรเดิมมาแต่ไกล แล้วเปล่งอุทานว่า ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงได้สดับจึงตรัสกับยสกุลบุตรว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ที่นี่ไม่วุ่นวายหนอ ที่นี่ไม่ขัดข้องหนอ เมื่อยสกุลบุตรได้ยินดังนั้นจึงเกิดความบันเทิงใจ ถอดรองเท้านแล้วเข้าไปนั่งที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงแสดงอนุบุพิกถา (วิมติ.ฎีกา 2/26/120)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ในสมัยพุทธกาลปัญหาของมนุษย์ยังปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เพราะโลกกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยที่เกิดขึ้น จะกล่าวได้เป็นด้าน ๆ ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม สังคมมนุษย์มีลักษณะเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ คือ มีการเปลี่ยนแปลง บางสังคมเปลี่ยนแปลงช้าขณะที่บางสังคมเปลี่ยนเร็ว ในอดีตสังคมส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จนเกือบไม่มีอะไรเปลี่ยนอย่างสำคัญในรอบร้อยปี แต่ในระยะประมาณร้อยปีที่แล้วสังคมจำนวนหนึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากสภาพสังคมแบบโบราณกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ ที่เห็นชัดเจนคือการเปลี่ยนจากสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมแบบชนบทมาเป็นสังคมเมือง เป็นต้น เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมเก่ามาสู่วัฒนธรรมใหม่ ผู้คนเกิดการไม่เข้าใจถ่องแท้เกิดความวุ่นวายสับสนอลหม่าน สภาพสังคมที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม เช่น การแย่งชิงด้านวัตถุ เงินทอง ชื่อเสียง อำนาจ ตำแหน่ง สภาพคนที่ละเมิดไม่ยึดถือบรรทัดฐาน ของสังคม มนุษย์มีพฤติกรรมที่แปลกแยกออกไปเป็นพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ การพัฒนาด้านของเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ หมายถึง รูปแบบทรัพย์ของบุคคลหนึ่งที่หามาได้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น ครั้นสมัยอดีตโบราณมนุษย์นั้นยังได้นำสินทรัพย์ที่มีจำนวนมากเกินความต้องการบางส่วนไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนเองไม่มีหรือขาดแคลนอยู่ที่ต่างคนต่างมีจึงเกิดการแลกเปลี่ยนกัน หลังจากได้มียุคแรกเริ่มในการแลกเปลี่ยนกัน จากสิ่งของ ก็ได้วัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเงินตราที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย จากเดิมสิ่งเป็นสิ่งของที่หาได้จากธรรมชาติ มาแลกเปลี่ยนกัน ภายหลังเพื่อความสะดวกมากยิ่งขึ้นก็ได้แปลงเปลี่ยนมาเป็น โละ กระดาษ และได้พัฒนาจนมาสู่ยุคดิจิทัลจนถึงทุกวันนี้จากเดิมของการดำรงชีพมนุษย์นั้นที่หาสิ่งของต่างๆมาเพื่อบริโภคและใช้สอยวันต่อวันเพื่อสะสมเอาไว้ แต่ยุคเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ได้ริเริ่มกลายเป็นผู้ผลิตส่งออกแทน จึงเกิดระบบการซื้อ ขาย ผู้ใช้แรงงาน และการเก็งกำไร จนนำมาสู่ระบบทุนนิยม การพัฒนารูปแบบการเมืองการเมือง หมายถึง การปกครอง สังคมคมที่มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันตั้งแต่ชุมชนที่มีขนาดเล็ก จนไปถึงขนาดใหญ่ จนเรียกว่าสังคม แต่อาจมีบางจำเพราะสำหรับบางคนที่ไม่ต้องการเข้ากลุ่มไม่เกี่ยวข้องกับสังคมครั้นในสมัยยุคแรกเริ่มของมนุษย์จากกลุ่มเล็ก ๆ ที่กระจัดกระจายกันอยู่ ก็เริ่มมาร่วมตัวกัน แต่จะต้องมีผู้นำเสมอเพื่อคอยปกครอง ดูแล รักษากลุ่มของตน หากแต่กลุ่มมีการขยายประชากรเพิ่มมากยิ่งขึ้นเท่าไหร่ ความซับซ้อนทางด้านของผู้นำก็อาจมีระบบซับซ้อนตามตัว

เท่านั้น ประดุจดังกษัตริย์ ที่คอยปกป้องดินแดน และเป็นผู้ทรงธรรมในระบบ "ราชาธิปไตย" นั้นอาจยังไม่ใช่คำตอบอย่างเดียวในด้านการปกครอง แต่ครั้นก็ได้มีบางประเทศได้ปกครองประชาชนในกลุ่มชนชั้นสูงมาแล้วโดยการล้มอำนาจระบบกษัตริย์ลงนั้นอาจจะนับได้ว่าเป็นการปกครองที่เรียกว่า "อภิชนาธิปไตย"และการปกครอง สังคมส่งนใหญ่จะเป็นผู้เรียกร้อง "ประชาธิปไตย" โดยสามารถยืนยันจากหลักฐานในปัจจุบันที่ได้รวบรวมเอาไว้ได้ว่า ครั้งสมัยกรีกโบราณก็เคยเกิดขึ้นมาแล้วในครั้งนั้นในปัจจุบันนั้นได้เรียนรู้และพัฒนาการรูปแบบ "ราชาธิปไตย" ในอดีตจนกลายมาเป็นรูปแบบ "ประชาธิปไตย"ในปัจจุบัน ซึ่งหมายถึง จากเดิมที่เคยให้ความสำคัญด้านการปกครองแบบรัฐ จึงหันมาให้ความสำคัญกับตัวบุคคลแทน จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและการเรียนรู้ ข้อมูลต่าง ๆ ด้านการปกครอง และทั่วถึง

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นมนุษย์จึงแสวงหา หนทางที่ดีที่สุดในการดำเนินชีวิต จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้นว่าการดำรงอยู่เพื่อการมีชีวิตที่ดีนั่นควรเป็นเช่นไร ปัญหาเรื่องชีวิตที่ดีที่มนุษย์ควรจะได้รับนั้นควรเป็นอย่างไร ในด้านจริยศาสตร์มีการโต้แย้ง และแสวงหาคำตอบมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและในยุคที่นักจริยศาสตร์สืบค้นได้ ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ มีนักปรัชญา ให้ความสนใจเกี่ยวกับจริยศาสตร์และริเริ่มแก้ปัญหานี้ คือ กลุ่มโสฟิส (The Sophists) แนวคิดด้านปรัชญาของกลุ่มนี้ มีความเชื่อที่ว่า มนุษย์นั้นไม่มีอยู่จริง แต่เป็นเพียงแค่สสารรวมตัวเป็นองค์ประกอบเท่านั้น เมื่อมนุษย์ตายไป จึงถือว่าสิ้นสุด มนุษย์เป็นได้แค่เพียงวัตถุ ดังนั้นช่วงเวลาที่มีชีวิตอยู่ คือ การแสวงหาความสุขสบาย กับอาหารทรัพย์และสิ่งบันเทิงใจ อีกทั้งผลประโยชน์ในทุกรูปแบบที่จะตักตวงเอาไว้ได้ (วิทยวิศทเวทย, **จริยศาสตรเบื้องตน:มนุษยกับปญหาจริยธรรม,** พิมพครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพอักษรเจริญทัศน์, 2530) หน้า 58) เป็นลักษณะทวินิยม (Dualism) การกระทำดี การกระทำที่ชั่ว หรือ แม้กระทั่งจะถูกจะผิดยังไง ทั้งหมดนั้นคือความคิดเท่านั้น ซึ่งเป็นปัจเจกบุคคล เช่นคำกล่าวของโปรแทกอรัส (Protagoras พ.ศ.63-133) *“มนุษย์คือเครื่องมือชี้วัดทุกสรรพสิ่ง”* (Stumpf , Samuel Enoch. (1975). **Socrates to Sartre : a History of Philosophy**. (2n ed.) New York : McGraw-Hill Book Company) มนุษย์เป็นเครื่องมือที่คอยชี้วัดทั้งตัวเองและสิ่งอื่น ซึ่งไม่มีอะไรถูกหรือผิด จะชอบหรือไม่ชอบ ก็ถูกสำหรับคนนั้น (วิทยวิศทเวทย, **จริยศาสตรเบื้องตน:มนุษยกับปญหาจริยธรรม**, พิมพครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพอักษรเจริญทัศน์, 2530) หน้า 48) ในรูปแบบการตายของมนุษย์นั้นไม่มีความจำเป็นต้องแสวงหา ความถูก ผิด เพราะมันไม่มี สิ่งที่มนุษย์ควรไขว่ไขว้เข้ามาในชีวิตคือ ความสุข เงินทอง อำนาจ ชื่อเสียง เกียรติยศ ความสุขสบายนั้นคือเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตที่สมแสวงหา เป็นแนวคิดของกลุ่มโสฟิสท์ แบบสุขนิยม

จากทรรศนะของกลุ่มโสฟิสท์ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับนักปรัชญาในหลายสำนัก เกิดการโต้เถียงอย่างกว้าขวาง เช่น โสกราตีส ที่ออกมาโต้แย้งกับแนวคิดของกลุ่มโสฟิสท์ โดยให้เหตุผลว่า มนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะมาชี้วัดทุกสรรพสิ่งใด ๆ ได้ ความสุขนั้นไม่ได้เกิดจากความถูกต้องเพียงอย่างเดียวเสมอไป และที่ผิดไม่ได้ทำให้ทุกข์เช่นกัน ร่างกายของมนุษย์นั้น ไม่สามารถนำมาเป็นเครื่องวัดความจริง ดี ชั่วได้ สิ่งที่เป็นจริงคือ จิต ที่เป็นนิรันดร เหตุและผลเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องชี้วัดความจริงได้ถูกต้อง มนุษย์

ควรหันมาสนใจพัฒนาด้านจิตใจ คือ การใช้ปัญญา พิจารณาปัญหา ที่เกิดขึ้น ในการดำเนินชีวิต พัฒนาสติปัญญาเท่านั้น ที่จะนำเราไปสู่ความจริงแท้แน่นอน โสกราติส ยังได้กล่าวเอาไว้อีกว่า “ความรู้คือคุณธรรม” (Knowledge is virtue) ความรู้ในที่นี้ไม่ได้จำกัดความ เพียงแต่ ให้ใช้ความรู้ เป็นเครื่องมือในการ พิจารณา รู้ว่าดีชั่ว ผิดถูก คืออะไร ดังนั้น โสกราตีสจึงมีความเชื่อว่า ผู้ในมีสติปัญญาพิจารณารอบครอบดีแล้วความพฤติชั่วย่อมไม่เกิด แต่ก็มีบ้างหากมนุษย์นั้นขาดความรู้ในการใช้ปัญญาก็ยังกระทำผิดอยู่ โสกราติส เน้นย้ำเสมอให้มนุษย์ควรสำรวจตนเอง เสมอ ด้วยเหตุนี้โสกราติส จึงมีทรรศนะต่อชีวิตที่ดีว่า ปัญญาเท่านั้นคือความรู้จริงและเป็นสัจธรรม หากมนุษย์เข้าถึงด้วยปัญญาแล้วก็จะมีความสงบสุขอย่างแท้จริง

ทรรรศนะแบบอสุขนิยม (Non-hedonism) เป็นทรรศนะเกี่ยวกับชีวิตที่ดีในทางจริยศาสตร์ที่ถือว่าเป็น ความสุข สำหรับทางกายแต่ก็ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง สิ่งที่จะเติมเต็มความสุข คือ ความรู้ (ปัญญา) ความสุขของจิตใจ (วิมุตติ) มีความสุขมากกว่าทางกาย คุณค่าของชีวิตมนุษย์อยู่ที่รู้ความจริงในการดำเนินชีวิต นอกจากกลุ่มโสฟิสท์ที่เน้นความสุขทางกายแล้วยังมีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มโสฟิสท์ คือ กลุ่มอิพิคิวเรียน (EPICURUS 341 – 270 ก่อน ค.ศ.) อิพิคิวรุส เป็นผู้ก่อตั้ง มีความเห็นว่าความพอใจนั้นเกิดจากการตอบสนองของทั้งสองสิ่งรวมกันถึงจะได้รับความพึงพอใจ กับการแสวงหาความสุขเท่าที่จะหาได้ (Solomon ,RobertC.(1994). The Big Questions : A Short Introduction to Philosophy.New York : Harcourt brace College Publishers) มนุษย์จงใช้ชีวิตที่มีควรที่จะมีความสุขสำราญให้เต็มที่ “กิน ดื่ม สุขสันต์ สำหรับวันพรุ่งนี้ที่เราตาย” “eat, drink and be merry for tomorrow we die” เป็นวลีที่ระบุอยู่ในคัมภีร์ไบเบิลฉบับพระเจ้าเจมส์ (King James Bible) ที่ชวนให้ออกไปกิน ดื่มเที่ยว (Today, “กินและดื่มเพื่อตายอย่างสำราญในวันพรุ่งนี้” วิถีสุขนิยมที่มองว่าเป็นคนต้องสุขสุด ๆ, [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 24 กันยายน 2565. https://today.line.me/th/v2/article/v8Qg1o) และแสวงหาความสุขเสียตั้งแต่ตอนนี้ เพราะชีวิตแสนสั้นเกินกว่าจะเสียเวลาไปกับความทุกข์ ดังนั้น การจะหาความสุขได้ต้องพิจารณาให้รัดกุม หากเกิดความผิดพลาดจากการแสวงหาความสุขแบบผิดวิธีก็อาจนำมาซึ่งความทุกข์ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องเป็นผู้รู้จักฉลาดกำหนดทิศทางที่นำมาซึ่งความสุขระยะยาว

กลุ่มอิพิคิวเรียน มีแนวคิดที่คล้ายกันกับนักปรัชญากลุ่มโสฟิสที่การมีชีวิตที่ดี คือ แสวงหาความสุขให้มากที่สุดในขณะที่ยังมีชีวิตตอบสนองกับความต้องการร่างกายเพื่อความสุขอย่างต่อเนื่อง หากสิ้นชีวิตแล้ว ความสุขนั้นก็จะถึงจุดสิ้นสุด เช่นกัน ทรรศนะของอริสโตเติล โสกริส เพลโต ที่มีการโต้แย้งกลุ่มโสฟิสท์แล้ว อีกสองลัทธิ คือ ซีนิค กับ โตอิค ซึ่งความเห็นทั้ง สองนั้นจะมุ่งเน้นไปที่ การอยู่อย่างสงบ การเข้าใจธรรมชาติ ใช้เหตุและผลเป็นหลัก ไม่ผูกพันยึดมั่นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินความพอดี ทั้งนี้ความเชื่อของกลุ่มสโตอิคก็ยังคล้ายกับโสกราติส ว่าปัญญาเท่านั้นที่สามารถจะเชื่อมโยงเข้ากับธรรมชาติได้ เพราะนั้นมนุษย์ คือ ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความไม่แน่นอนของธรรมชาติที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา หากมนุษย์รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลดี ๆ แล้ว ก็จะสามารถเข้าใจเข้าถึงธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของมนุษย์ให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติได้

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าจากแนวคิดการมีชีวิตที่ดีจากอดีต จนกระทั้งมาถึงในยุคอุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดว่าต้องการให้มนุษย์มีชีวิตที่ดี เป็นรูปธรรมสามารถเห็นผลคือมนุษย์ได้รับความสุขอย่างเสมอภาค ดังจะเห็นได้จากแนวคิด ของคาร์ล มาร์กซ์ คาร์ล มาร์กซ์ ลูกชายคนโตของไฮน์ริช (Heinrich) และเย็นริ-เอ็ตต้า (Hlenrieuia) เกิดเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1818 ที่เทรียร์ ราชอาณาจักรปรัสเซีย (ปัจจุบันอยู่ในเยอรมัน) ซึ่งเกิดในตระกูลชนชั้นกลางมีเชื้อสายยิว เป็นนักปรัชา นักคอมิวนิสต์ นักสังคมนิยม นักประวัติศาสตร์ นักประฏิวัติชาวเยอรมัน หลังจากจบการศึกษาเขาได้เข้าทำงานเป็นนักเขียน และบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ต่อมาเขามุ่งเน้นให้ความสนใจเกี่ยวเข้าร่วมกับกิจกรรมปฏิวัติ ต่าง ๆ จึงเหตุทำให้เขาต้องระเหเร่รอน หลบลี้ภัยไปยังประเทศต่าง ๆ เยอรมนี ฝรั่งเศส เบลเยี่ยม และอังกฤษ จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิตใน ค.ศ.1883 ชีวิตของมา มาคส์เริ่มหันไปสนใจปรัชญา และได้เข้าร่วเป็นสมาชิกนิยมเฮเกิลรุ่นใหม่ (Young Hegelians) ซึ่งนำโดยบรูโน บาวเออร์ (Bruno Bauer) มาคส์และเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่มได้นำแนวคิดของ อริโตเติล นักปรัชญาแนวหลังนำมาปรับประยกต์ใช้กับกลุ่มของตน กลุ่มนิยมเฮเกิลรุ่นใหม่ที่มาคส์สังกัดอยู่ด้วยนั้นเชื่อว่ายังจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแบบวิภาษอีก และสังคมปรัสเซียในขณะนั้น ยังมีความไม่สมบูรณ์อีกมาก ทั้งนี้เนื่องจากสังคมยังมีความยากจนและการริทรอนสิทธิต่าง ๆ เสรีภาพ ซึ่งการไร้เสรีภาพ คุณภาพของชีวิตที่ดี ของชนชั้นกรรมชีพซึ่งสอดคล้องกับนักปรัชญาที่ คาร์ล มาร์กซ์ นั้นได้แนวคิดของอริสโตเติลนักปรัชญารุ่นหลังมาประยุกต์

แนวคิดของอริสโตเติลด้านจริยศาสตร์ (ค.ศ. 384-322 ปีก่อนคริสตกาล) การเมืองของอริสโตเติล เขาได้เสนอแนวคิดว่า "มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองโดยธรรมชาติ" และ "ผู้ที่ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้ จะต้องเป็นสัตว์ร้ายหรือพระเจ้า" ดังตัวอย่างข้อความที่สะท้อนเห็นฐานทางการเมืองความเป็นอยู่ของอริโตเติลว่ามนาย์นั้นมีความสัมพันธ์กับการเมืองอย่างแนบแน่น มนุษย์มีความเป็นอยู่กับรัฐซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ผูกพันกัน จากมุมมองของอริสโตเติล มนุษย์จะมีความสุขหรือบรรลุความดีก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐแต่ประการใด ฉะนั้นอริสโตเติลจึงพิจารณาว่าหลักการประสานความดีของรัฐกับมนุษย์ ทำอย่างไรให้มีชีวิตคุณภาพที่ดี ชุมชนที่สมบูรณ์ที่ดีที่สุด ของมนุษย์ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมโดยความคิดเรื่องชีวิตที่ดีนั้น ได้มีปรากฏมาตั้งแต่งานของอริสโตเติล เฮเกล (Hegel) รุสโซ (Rousseau) จอน ล็อค (John Locke) สมิธ (Smith) และ ฟรอยเออบาร์ค (Feuerbach) และถูกนำมาพัฒนาต่อยอดโดย คาร์ล มาร์กซ์ ทางความคิดที่เป็นจุดเปลี่ยนของการช่วยเหลือชนชั้นกรรมาชีพ ให้มุ่งไปสู่จุดหมายของคำว่า คุณภาพชีวิตที่ดี จากคำถามข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อทราบว่าแนวคิดหลักจริยศาสตร์กับชีวิตที่ดีของ คาร์ล มาร์กซ์ เป็นอย่างไร จะสามารถนำมาใช้กับสภาพสังคม ระบบวิถีชีวิตที่ดี ของมนุษย์ในปัจจุบัน จะสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ได้หรือไม่ หากมีการวิจัยจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตอีกรูปแบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์เพื่อใช้ดำเนินชีวิตที่ดี
2. เพื่อศึกษาความเป็นมาชีวิตของคาร์ล มาร์กซ์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี ของ คาร์ล มาร์กซ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยเอกสารและข้อมูลในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคาร์ล มาร์กซ์ หนังสือแปล หนังสือภาษาอังกฤษและแหล่งตีพิมพ์จากสื่อต่าง ๆ ของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นหลัก โดยจำกัดขอบเขตการวิเคราะห์เพียงแนวคิดทางจริยศาสตร์และทัศนะคติเกี่ยวกับชีวิตที่ดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาหลักจริยศาสตร์เรื่องชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ จากการศึกษาจากหนังสือแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาพระไตรปิกฎของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีวิธีการลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาทบทวนเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดจริยศาสตร์ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ รวมถึงสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง
2. การวิเคราะห์รูปแบบจริยศาสตร์ชีวิตที่ดี โดยมีประเด็นการศึกษาเกี่ยว คาร์ล มาร์กซ์
3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์มาเขียนตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้และสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยต่อไป

ผลการการวิจัย

1. หลักจริยศาสตร์เพื่อใช้ดำเนินชีวิตที่ดี จริยศาสตร์เป็นการศึกษาคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ โดยมีความมุ่งหวังให้มนุษย์ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง โดยใช้สติปัญญา และเหตุผลในการแสวงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิต เพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งตน แต่เพราะชีวิตมนุษย์มิได้ราบเรียบเสมอไป บางครั้งเกิด "ความขัดแย้งทางคุณค่า (Conflict of Value) การกระทำของมนุษย์" กล่าวคือ เป็นความรู้สึกสองทางที่ขัดแย้งกัน จนมนุษย์ไม่สามารถตัดสินใจได้ ในท้ายที่สุดการกระทำต่าง ๆ ในสังคมจึงต้องอาศัยจริยศาสตร์มาเป็นมาตรการตัดสินคุณค่าการกระทำเมื่อพิจารณาตามขอบเขตของการศึกษาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ที่ศึกษาเกี่ยวกับ “คุณค่า” การกระทำของมนุษย์ โดยมีเหตุผลเป็นพื้นฐานในการโต้แย้ง อีกนัยหนึ่ง “จริยศาสตร์ คือวิชาที่ใช้วิธีการทางปรัชญา (การใช้เหตุผล) ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรม” การศึกษาเรื่องคุณค่าทางจริยศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม

หรือการกระทำของมนุษย์นั้น สามารถพิจารณาตามขอบเขตของจริยศาสตร์ที่พยายามศึกษาหาคำตอบใน 3 ประเด็นนี้ คือ

1. คุณค่าการกระทำของมนุษย์เป็นการศึกษาความหมายของค่าทางจริยธรรม อันได้แก่ ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร และศึกษาบ่อเกิดของค่าทางจริยธรรมที่เรียกว่าอภิจริยศาสตร์ (Metaethics) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นี้พูดถึงธรรมชาติของค่าทางจริยธรรม คือ การศึกษาว่าคุณค่ามาจากไหน และมีความสำคัญอย่างไร คุณค่าการกระทำ, ความประพฤติ, พฤติกรรมของมนุษย์ที่ดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควรเป็นแบบใด ดีชั่ว ถูกผิดคืออะไร สามารถนิยามได้หรือไม่ ถ้านิยามได้จะนิยามว่าอย่างไร ความดี ความชั่วมีอยู่จริงหรือเป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม และถ้าหากความดีชั่ว ถูกผิดมีอยู่จริงแล้วมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. เกณฑ์ตัดสินคุณค่าการกระทำของมนุษย์(The inquiry into the nature of morality or moral acts.) เป็นการศึกษาหลักหรือมาตรการที่ใช้ตัดสินพฤติกรรม หรือการกระทำอย่างหนึ่งว่าดีชั่ว ถูกผิด อีกนัยหนึ่งคือ เป็นการศึกษาว่า เมื่อคน ๆ หนึ่งกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว จะใช้หลักหรือมาตรการอะไรมาตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด และมีเหตุผลอย่างไรที่ใช้หลัก หรือมาตรการนั้นมาตัดสิน อีกทั้ง มนุษย์นำสิ่งใดมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความถูก ความผิด หากมิได้เอาความรู้สึกส่วนตัว กฎหมาย จารีต ประเพณี หรือความเชื่อมาตัดสิน แล้วมีเหตุผลอะไรมาเป็นมาตรฐานรองรับในการตัดสินในเรื่องนั้น ๆ ว่าดีชั่ว ถูกผิด และมีเกณฑ์ตัดสินคุณค่าที่แน่นอนตายตัวหรือไม่

3. อุดมคติหรือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต(The search for the morally good life.) คือ การศึกษาว่า ชีวิตมนุษย์เกิดมาเพื่ออะไร, ชีวิตที่ดีหรือชีวิตที่ประเสริฐที่มนุษย์ควรแสวงหาควรเป็นชีวิตแบบใด, มนุษย์ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงคุ้มค่าของการเกิดมาเป็นมนุษย์, อะไรคือความดีสูงสุดซึ่งมนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติ หรืออุดมคติอันสูงสุดของมนุษย์ควรเป็นเช่นไร และมนุษย์ควรจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะบรรลุถึงอุดมการณ์นั้นได้

หลักจริยยศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตในทางจริยศาสตร์ได้จัดอยู่ 2 กลุ่มหลักคือ สุขนิยมและอสุขนิยม

1. สุขนิยม (Hedonism) นักจริยศาสตร์ในสำนักนี้มีทรรศนะว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหา เป็นสิ่งเดียวที่มีค่าในตัวเอง ถ้ามีสิ่งอื่นที่ดีหรือมีค่า ความดีหรือค่าอันนั้นไม่ได้มีอยู่ที่ตัวมันเอง แต่ความดีหรือค่าอันนั้นอยู่ที่มันพาเราไปสู่ความสุข ความสุขที่แท้จริงของชีวิตคือผลประโยชน์ต่อตัวเราที่พึงตักตวงในทุกด้าน ชื่อเสียง เกียรติยศ ทรัพย์สมบัติ อำนาจ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาในขณะที่เรามีชีวิตอยู่ คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดให้ ไม่ตายตัว มีลักษณะสัมพันธ์ (Relative) คือ เปลี่ยนไปตามกาลเวลา สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม มนุษย์เองเป็นผู้ตัดสินการกระทำของตนเอาความพอใจ

2. อสุขนิยม (Non-hedonism) นักจริยศาสตร์สำนักนี้มีทรรศนะตรงกันข้ามกับสุขนิยม คือมีทรรศนะว่าสิ่งที่มีค่าสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหานั้นไม่ใช่ความสุข แต่เป็นความสงบของจิตใจอันเกิดจากปรีชาญาณ (wisdom) อันประกอบด้วยเหตุผลที่สามารถใตร่ตรองและมองเห็นสัจธรรมด้วยตาแห่งปัญญา ด้วยเหตุนี้ชีวิตที่ประเสริฐจึงควรเป็นชีวิตการใช้ปัญญาอันสอดคล้องกับ คุณธรรม คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้กำหนด แต่สามารถเข้าถึงด้วยตาแห่งปัญญา ลัทธินี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) วิมุตินิยม คือ พวกที่เชื่อว่า ความสงบของจิตและการหลุดพ้นตัณหาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต นักจริยศาสตร์กลุ่มนี้ได้แก่ พวกซินนิค (Synicism) พวกสโตอิค (Stoic) และศาสนาต่าง ๆ เช่น พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา รวมทั้งปรัชญาอินเดียโดยทั่วไป

(2) ปัญญานิยม คือพวกที่ถือว่า ปัญญา หรือ ความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ ปัญญาเป็นสิ่งที่มีค่าในตัวของมันเอง สาระของปัญญาคือสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง ปัญญาเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์ นักปรัชญาในลัทธิได้แก่ โสเครติส เพลโต้ และอริสโตเติล ทั้งสามคนนี้มีความคิดพื้นฐานเหมือนกัน แต่รายละเอียดอาจแตกต่างกันบ้าง

3. มนุษย์นิยม (Humanism) ทรรศนะ ของนักจริยศาสตร์สำนักนี้มีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรีและมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองโดยอาศัยเหตุผลและวิทยาศาสตร์ นักจริยศาสตร์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญแก่มนุษย์โดยองค์รวม (Holistic) คือมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงไม่ควรเป็นไปเพื่อหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ควรคำนึงถึงองค์ประกอบรอบด้าน ในเรื่องเกี่ยวกับอุดมคติของชีวิต มนุษย์นิยมมีความเห็นว่า ความสุขทางร่างกายแบบสุขนิยมก็เป็นสิ่งดี ความสงบจิตใจอันเกิดจากการเอาชนะใจตนองและการแสวงหาสัจธรรมก็เป็นสิ่งดี ทรรศนะของมนุษย์นิยมจึงเป็นทรรศนะที่ประนีประนอมระหว่างสุขนิยม อสุขนิยมรวมทั้งอัตถิภาวนิยมด้วย ทั้งนี้เพราะว่า สุขนิยมให้ความสำคัญแก่ความสุขทางกายมากเกินไป และปัญญานิยมและวิมุตินิยมก็ให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณมากเกินไป อัตถิภาวนิยมก็มุ่งแต่สนองความอยากความต้องการที่เกิดขึ้น ดังนั้นมนุษย์นิยมจึงอยู่ตรงกลางระหว่างความสุดโต่ง 2 ข้าง เพราะฉะนั้นชีวิตที่มีความสุขอย่างแท้จริง ควรเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยความสำเร็จในด้านของการสร้างตน ควรจะได้มีโอกาสเก็บเกี่ยวความดี ความงาม ความสุขที่มนุษย์ถึงได้อย่างครบถ้วน ขณะเดียวกันก็เป็นชีวิตที่มีคุณภาพและอุดมการณ์ แนวคิดของนักปรัชญาสมัย (Modern Philosophy) ใหม่ก็จัดในแนวคิดดังกล่าวนี้

2. ความเป็นมาชีวิตของคาร์ล มาร์กซ์ คาร์ล มากซ์เกิดในครอบครัวชนชั้นกลางชาวเยอรมันเชื้อสายยิวที่มีฐานะที่เมืองเทรียร์ (Trier) แคว้นไรน์ (Rhine) ในปรัสเซียเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1818 เขามีพี่น้องรวม 9 คน แต่เสียชีวิตในวัยเยาว์ 5 คน และมีเขาเป็นลูกผู้ชายเพียงคนเดียว ไฮน์ริช มากซ์ (Heinrich Marx) บิดาเป็นทนายความและสืบสายตระกูลมาจากรับไบ (rabbi) ในศาสนายูดาห์ เขาเป็นคนแรกของตระกูลที่แยกตัวออกจากชุมชนยิว และศึกษาวิชาทางโลก ทั้งชื่นชมเหล่านักปรัชญาเมธี (philosophes) ของยุคภูมิธรรม (Enlightenment) โดยเฉพาะวอลแตร์ (Voltaire) และอิมมานูเอล

คานท์ (Immanuel Kant) ส่วนเฮนรีเอตา (Henrietta) มารดาก็มาจากครอบครัวรับไบในฮอลแลนด์ แต่ไม่มีการศึกษามากนักทั้งไม่สามารถเขียนภาษาเยอรมันได้ถูกต้องหรือพูดภาษาเยอรมันได้ชัดเจน มารดาจึงมีอิทธิพลต่อมาก์ซ์น้อยมากในขณะที่มาก์ซ์ใกล้ชิดกับบิดาและซึมซับความรู้เรื่องหนังสือและแนวความคิดของเหล่านักคิดภูมิธรรมคนสำคัญ ๆ ก่อนมาก์ซ์เกิด 1 ปี บิดาเปลี่ยนศาสนามา นับถือนิกายลูเทอร์ (Lutheran) เนื่องจากใน ค.ศ. 1817 ปรัสเซียออกกฎหมายจำกัดสิทธิทางสังคมของพลเมืองยิวในแคว้นไรน์ เพราะพวกยิวเคยสนับสนุนจักรพรรดินโปเลียนที่ 1 โดยได้ศึกษากฎหมายและปรัชญาที่มหาวิทยาลัยในเมืองบอนน์และเบอร์ลิน มาร์กซ์เป็นที่รู้จักจากการเป็นเจ้าของแนวคิดมาร์กซิสต์ (Marxist) หรือลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ซึ่งเป็นทฤษฎีเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองแบบซ้ายจัด โดยเป็นรากฐานของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่สืบต่อมาถึงปัจจุบัน ผลงานชื่อดังของมาร์กซ์ที่ยังได้รับการยกย่องจากทั่วโลกคือหนังสือ ‘ว่าด้วยทุน’ (Das Kapital) ซึ่งมีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์และวิเคราะห์ระบบทุนนิยมอย่างละเอียด แนวคิดของมาร์กซ์นั้นเชื่อว่าสังคมมนุษย์พัฒนาผ่านความขัดแย้งทางชนชั้น โดยเขามองระบบทุนนิยมว่าเป็นการทำลายตัวเองจากความตึงเครียดภายใน และความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกกดขี่กับชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนายทุนที่เห็นแก่ตัวและมองชนชั้นแรงงานเป็นเพียงเครื่องจักรในการผลิต ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ และแทนที่ด้วยระบบใหม่คือสังคมนิยมเขาต้องการให้ประชาชนเป็นผู้นำแห่งความเปลี่ยนแปลงหากว่าเกิดความผิดปกติขึ้นในสังคมของคุณ หากว่าคุณรู้สึกถึงความอยุติธรรม ไม่เท่าเทียมและไร้ซึ่งความชอบธรรมใด ๆ คุณควรจะต้องส่งเสียงออกมาดัง ๆ รวมตัวกัน ประท้วง และเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 19 อังกฤษกำลังพัฒนาสังคมทุนนิยม ไม่มีใครใส่ใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงาน พวกเขาทำงานหนัก ได้ค่าแรงต่ำ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก และไม่มีสิทธิมีเสียงใด ๆ ในสังคม แต่คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อในพลังของชนชั้นแรงงานที่จะต่อสู้เปลี่ยนแปลงสถานะของตนและเขาก็กระตุ้นให้คนอื่นมองเห็นแบบเดียวกันเขา ชีวิตที่ดีในทัศนะคาร์ล มากซ์ มีเหตุผลว่า ชีวิตที่ดีทางสังคมเกิดจากความสุขที่เท่าเทียมกัน มนุษย์ควรสร้างระบบในสังคมเพื่อการไม่เอาเปรียบกัน ระบบนายทุนที่เกิดจากการเอาเปรียบไม่ควรมีอยู่ในสังคม มนุษย์จะต้องกล้าเปลี่ยนแปลงสังคมโดยสร้างจิตสำนึกใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการได้มาซึ่งความยุติธรรมเพื่อให้เกิดความสุขของชีวิตให้มากที่สุด สำหรับชีวิตที่ดีในเชิงปัจเจก เขามองว่า มนุษย์จะต้องกล้าสร้างจิตสำนึกให้กับตนเอง ความสุขในเชิงปัจเจกจะต้องเกิดจากการที่ตนเองกล้าคิด กล้าเลือกในสิ่งที่ตนเองปรารถนาโดยการเลือกจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นซึ่งการเลือกในสิ่งที่ตนเองเลือกจะทำให้เกิดความสุขซึ่งไม่ต้องไปสนใจในอำนาจทางศาสนาที่สอนกันมาซึ่งคาร์ล มากซ์เขาปฏิเสธศาสนาซึ่งเขามองว่า ศาสนาคือฝิ่นของประชาชนที่ทำให้มนุษย์เกิดความกลัว มาร์กซ์วิจารณ์เรื่องอำนาจดลบันดาล และเน้นการพึ่งพาตนเองเป้าหมายของความสุขมาร์กซ์สนใจแสวงหาความสุขของความรอดในทางสังคมเท่านั้น

3. วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีของ คาร์ล มาร์กซ์ คาร์ล มาร์กซ์ มีหลักการในการใช้ชีวิตที่ดีโดยการชี้ให้ความจริงของสังคมที่เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้าง ไม่ใช่มาจากอำนาจ

ของสิ่งลี้ลับใด ๆ คาร์ล มาร์กซ์ มีวิธีการเกี่ยวกับแนวคิดการใช้ชีวิตในสังคม คือเพื่อความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคม มาร์กซ์ เน้นการปราบปรามผู้ขัดขวางแนวทางปฏิวัติ มุ่งความเท่าเทียมเสมอกันของสังคมอย่างรุนแรง คาร์ล มาร์กซ์ มีเป้าหมายเกี่ยวกับแนวคิดการใช้ชีวิตในสังคมสังคมตรงที่ความทัดเทียมของบุคคลในสังคมและเสรีภาพ มาร์กซ์ มุ่งความเท่าเทียมทั้งระบบ ไม่มีความเป็นใหญ่ในทรัพย์สิน แต่อยู่กับกำลังความสามารถของบุคคลแต่ละคน แต่ต้องได้รับการจัดสรรจากมติของกลุ่มมาร์กซ์ได้คาดหวังให้สังคมเป็นเสมือนกับชีวิตในอุดมคติ ที่สมาชิกสังคมช่วยเหลือเผื่อแผ่มีไมตรีจิตต่อกัน ทรัพย์สินถูกนำมาเป็นของส่วนรวม เป็นลักษณะสังคมนิยมเป็นแบบทุกคนทำตามความสามารถ และต่างก็แบ่งปันผลผลิตไปตามจำนวนการใช้แรงงาน เป็นสังคมที่มีการนำเสรีภาพมาสู่ทุก ๆ คน ไม่มีชนชั้นหรือรัฐปกครองมนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกัน

ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ ตามหลักจริยศาสตร์สุขนิยม หากพิจารณาแล้วสุขนิยมได้เน้นความสุขแบบสุดโต่งเน้นที่ปริมาณของความสุข และเน้นความสุขระดับสังคม ตามทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์ก็ได้เน้นความสุขระดับสังคมเช่นกัน ปรัชญาชีวิตของเขาจึงเป็นความสุขในการใช้ชีวิตในแง่ระดับสังคมเท่านั้น และเมื่อพิจารณาความสุขของคาร์ล มาร์กซ์แล้ว เขาไม่ได้มีแนวคิดสุดโต่งแบบสุขนิยมเขาได้รับอิทธิพลทางปรัชญาจากนักปรัชญาหลายคนซึ่งความสุขในการใช้ชีวิตของเขาจึงเป็นความสุขแบบที่ตนเองเลือกเองโดยการบูรณาการแนวคิดจากปรัชญาหลายๆ สำนักมาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับมนุษย์เองซึ่งไม่ได้ปฏิเสธหลักการใดหลักการหนึ่งแบบสุดโต่งแบบสุขนิยม

วิเคราะห์ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ ตามหลักจริยศาสตร์อสุขนิยม เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าคาร์ล มาร์กซ์มีแนวคิดชีวิตที่ดีโน้มเอียงไปทางอสุขนิยมแบบมนุษย์นิยม (Humanism) มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรีและมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองโดยอาศัยเหตุผลและวิทยาศาสตร์ นักจริยศาสตร์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญแก่มนุษย์โดยองค์รวม (Holistic) ชีวิตที่ดีทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ คือการที่สังคมมีความเท่าเทียมกันเขาปฏิเสธระบบทุนนิยมเนื่องจากระบบเหล่านี้เป็นการเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สังคมที่ดีต้องไม่ถูกกดขี่ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ชีวิตที่ดีในเชิงสังคมจึงเป็นแนวคิดที่เน้นให้มนุษย์ช่วยกันร่วมแก้ไขปัญหา ชีวิตที่ดีเชิงปัจเจกของคาร์ล มาร์กซ์ ทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์เห็นว่า ชีวิตที่ดีทางปัจเจกคือชีวิตที่มีเสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิตตามที่มนุษย์แต่ละคนปรารถนาชีวิตของแต่ละคนไม่จำเป็นที่จะต้องเหมือนกันแต่การเลือกใช้ชีวิตในเชิงปัจเจกจะต้องไม่กระทบในเชิงสังคมด้วย เป้าหมายชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์ มุ่งเป้าไปที่การใช้ชีวิตระดับสังคมเท่านั้น ในแง่เชิงปัจเจกบุคคลเป้าหมายคือมนุษย์จะต้องมีเสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิตเพื่อให้เกิดความสุขและในแง่ของสังคมชีวิตที่ดีคือสังคมต้องมีความสมดุลมีความลงตัวไม่เอาเปรียบประชาชนหรือผู้คนในสังคม

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาหลักจริยศาสตร์ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์เป็นการศึกษาเชิงเอกสารอาจจะเป็นประโยชน์ในฐานะข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ถ้าหากมีผู้วิจัยอื่นได้ทำการศึกษาวิจัยก็ควรจะมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบหลักจริยศาสตร์ชีวิตที่ดีของคาร์ล มาร์กซ์กับนักปรัชญาอื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ กับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปรัชญาการเมืองสังคมสำนักอื่น ๆ

3. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางสังคมตามทรรศนะของคาร์ล มาร์กซ์ เพื่อให้เห็นจุดเด่นของผู้นำในอุดมคติและเป็นการกำหนดภาวะผู้นำในสถานการณ์ปัจจุบัน

บรรณานุกรม

วิทยวิศทเวทย, **จริยศาสตรเบื้องตน:มนุษยกับปญหาจริยธรรม,** พิมพครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพอักษรเจริญทัศน์, 2530

Stumpf , Samuel Enoch. (1975). **Socrates to Sartre : a History of Philosophy**. (2n ed.) New York : McGraw-Hill Book Company.

Solomon ,RobertC.(1994). **The Big Questions :** A Short Introduction to Philosophy.New York : Harcourt brace College Publishers.

Today, **“กินและดื่มเพื่อตายอย่างสำราญในวันพรุ่งนี้”** วิถีสุขนิยมที่มองว่าเป็นคนต้องสุขสุด ๆ, [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 24 กันยายน 2565. https://today.line.me/th/v2/article/v8Qg1o

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธ ตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

Guidelines for Promoting Community Peace with Buddhist Principles in Khon Taek Sundistrict, Sangkha District, Surin Province

พระสุพรรณ์ กิตฺติคุตฺโต (ชฎาแก้ว)
PhraSupan Kittikhutto (Chadakaew),
ภัฏชวัชร์ สุขเสน
Phatchavat Suksen
พระปลัดกิตติ ยุตฺติธโร
Phrapalad Kitti Yuttidharo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand
Corresponding author, e-mail : patchavat.suk@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษารูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

บริบทชุมชนชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ตำบลขอนแตก ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2514 โดยมีนายแหม แหมทอง และญาติพี่น้องอพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน ต่อมาภายหลังมีนายเทียม มณีรัตน์ เป็นกำนันคนแรก ใช้ภาษาส่วยในการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่จนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี่ ประเพณีบุญผะเหวด และประเพณีการทำบุญร่วมมิตร

รูปแบบและพิธีกรรม การทำบุญร่วมมิตรเป็นประเพณีการทำบุญของชุมชนชาวกูยตำบลขอนแตก เพื่อสืบสานวัฒนธรรมการทำบุญของชุมชนชาวกูยที่มีมานานมากกว่า 30 ปี จัดเป็นทานพิธีอย่างหนึ่ง ลำดับขั้นตอนของศาสนพิธี คือ การเตรียมสถานที่ การเตรียมอุปกรณ์ การเตรียมบุคลากร และการ

เตรียมกำหนดการ ส่วนองค์ประกอบของประเพณีการทำบุญร่วมมิตร มี 4 อย่างคือ พิธีกรรม พิธีการ พิธีกร และกิจกรรมขับร้องทำนองสรภัญญะ

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตร คือ 1) บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา 3) หลักสามัคคีธรรม ส่วนหลักพุทธธรรมอื่นๆ ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) สามัคคีทางกาย คือ ให้ความช่วยเหลือแรงกายต่อกัน (เมตตากายกรรม) 2) สามัคคีทางการพูด คือ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน(เมตตาวจิกรรม) 3) สามัคคีทางมโนธรรม คือ ตั้งความปรารถนาดีไว้ในใจตนต่อชุมชน(เมตตามโนกรรม) 4) จัดสรรผลประโยชน์ที่ได้ให้เป็นธรรมต่อสมาชิกในชุมชน(สาธารณโภคี) 5) ร่วมกันทำงานอย่างมีระเบียบวินัยไม่ขัดแย้งกันทางกาย วาจา(สีลสามัญญตา) 6) มีความเห็นร่วมกันทำงานโดยไม่ขัดแย้งด้านความคิดเห็น (ทิฏฐิสามัญญตา) และมีการอนุรักษ์สืบสานประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, ประเพณี, การทำบุญร่วมมิตร

ABSTRACT

This thesis entitled ‘An analysis of the principles of Buddhadharma appearing in the tradition of making merit together among the Buddhists Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin Province’ has three objectives: 1) to study the conditions of the Buddhist communities in Khon Taek Sub-district, Sangkha district, Surin province, 2) to study the pattern and tradition of making merit together among the Buddhists in Khon Taek sub-district, Sangkha district, Surin province, and 3) to analysis the Buddha Dharma appearing in the tradition of making merit together among the Buddhists Khon Taek sub-district, Sangkha district, Surin province. This is qualitative research done by studying documentaries, related research work, and in-depth interviews. A descriptive analysis was also made respectively.

The results of the study are as follows:

- The background of the Buddhist communities in Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin Province found that the majority of this sub-district are Buddhists. Khon Taek sub-district was founded, in 2514 B.E. (1971 C.E.), by Mr. Heam Heamtong and his relatives and councils were emigrated from Champasak City, Lao People’s Democratic Republic. They were the founder of the village. Future, there was Mr. Thiam Manirat as the first Village headman. The SUAI language has been used in communication in these

communities. The cultures, traditions, and beliefs include; Boon Khow Je tradition, Boon Phra Ved tradition, and Boon Roum Mitra Tradition (the harmonious meritorious deed)

The pattern and tradition of making merit together is the tradition of meritorious deeds of the Kui Community Khon Taek Sub-district to promote the cultural merit of the Kui Community. It has been around for more than 30 years and is organized as a kind of ceremony. The sequence of the ordinance is the preparation of the place, the preparation of equipment, the preparation of the personal preparation, and schedule preparation. As for the elements of the tradition of making merit with friends, there are four things; rituals, ceremonies, master of ceremony (MC), and the singing melody Sarabhanya’s chanting activity.

The Buddha Dharma appears in the tradition of making merit together namely; 1) the three bases of meritorious actions (*Puññakiriyâ-vatthu*) include generosity (*Dâna*), morality (*Sîla*) and mental development (*Bhâvanâ*), 2) the Bases of social solidarity viz; 1) generosity (*Dâna*), 2) kindly speech (*Piyavâca*), 3) life of service (*Atthacâriyâ*), and 4) even and equal treatment (*Samânattatâ*). 3) The principle of conciliation Dhrama, but another the principles of Buddhadharma namely; the state of conciliation (*Sâraniyadhamma*) viz; 1) to be amiable in deed (*Mettâkâyakamma*), 2) to be amiable in word (*Mettâvacikamma*), 3) to be amiable in thought (*Mettâmanokamma*), 4) to share any lawful gains with virtuous fellows (*Sâdhâranabhogitâ*), 5) to keep without blemish the rules of conduct along with one’s fellows (*Sîlasâmaññatâ*), 6) to be endowed with right view (*Ditthisamaññatâ*). Lastly, there is a preservation and continuation of the tradition of making merit and friendship of the Buddhists in Khon Taek Sub-district from the past to the present.

Keywords: Buddhadharma, Tradition, Making Merit Together

บทนำ

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ดำเนินตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและความเจริญทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน แต่ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยนั้น ความเชื่อความศรัทธาในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่เคยสืบต่อกันมาในยุคก่อนที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองนั้น ถือว่า

ยังเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของคนในสังคมไทยพอสมควร วัฒนธรรมประเพณีทางด้านพิธีกรรมซึ่งชาวพุทธทุกคนปฏิเสธไม่ได้ว่า สิ่งที่มีอิทธิพลทางหลักความเชื่อของสังคมไทย คือศาสนาพราหมณ์ ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคแถบสุวรรณภูมิมาก่อน และยังมีอิทธิพลสืบต่อกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน (พระภัทธชาพงษ์ สิริภทฺโท (กำชัยภูมิ), 2556: ก)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นหลักคำสอนในเรื่องของการทำบุญให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทย หากจะกล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นย้ำในเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมของการให้ให้เกิดกับสังคมก็ว่าได้ พระพุทธศาสนานั้นให้ความสำคัญกับการทำบุญมาก เพราะการทำบุญช่วยให้เรามีความสุขแม้กระทั่งวันสิ้นลม มีพุทธภาษิตว่า บุญย่อมทำให้เกิดสุขในเวลาสิ้นชีวิต คือ ถ้าหากเราทำบุญเป็นเราก็จะมีความสุขได้แม้กระทั่งวันสิ้นลม ไม่เหมือนกับเงินทอง ชื่อเสียง และเกียรติยศที่สามารถให้เราหายทุรนทุรายหรือตายอย่างสงบได้ ตรงข้ามกับบุญ สามารถให้ความสุขแก่เราทั้งในขณะที่ทำหลังทำ ต่อเนื่องไปจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต นึกถึงบุญที่ได้ทำมาเมื่อไหร่ก็มีความสุข และเมื่อถึงยามล่วงลับดับขันธ์ไป บุญก็จะช่วยนำพาเราให้ไปสู่สุคติ

คำว่า บุญ เมื่อกล่าวโดยผลเป็นชื่อของความสุขอันจะเกิดแก่ผู้บำเพ็ญ เป็นต้นว่า ให้เกิดความปลื้มใจในขณะที่นึกถึง เรียกว่า “ธรรมปีติ” เมื่อว่าโดยเหตุเป็นชื่อของกุศลธรรมเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ปราศจากกิเลสธรรม มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น คนไทยมีความเข้าใจคำว่า “บุญ” เรามักใช้ควบคู่กับคำว่า ทาน เช่น ทำบุญให้ทำทาน โดยคำว่า “ทำบุญ” ในที่นี้คนทั่วไปมักหมายถึง การทำทานนั้นเอง คือ การให้สิ่งของแกผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยความเต็มใจ แต่คำว่าบุญในทางพระพุทธศาสนามีความหมายมากกว่าการให้ “บุญ” หมายถึง ความดี ฉะนั้น การทำความดีก็คือ การทำบุญการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ก็เป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา

การทำบุญร่วมมิตรตำบลขอนแตก เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2516 (รวม 48 ปี) เป็นการระดมแนวความคิดจากผู้คนในตำบลขอนแตก หลายสาขา อาชีพ เพื่อใช้แนวคิดหลอมเป็นหนึ่งเดียว เพื่อช่วยทำนุ บำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง จุดเริ่มต้นฝ่ายสงฆ์โดยมีเจ้าอธิการนิรัน กนฺตธมฺโม เจ้าคณะตำบลขอนแตก เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ซึ่งมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่ง ระดมแนวแนวคิดหาจุดยืนการทำบุญร่วมมิตรสัญจรตำบลขอนแตก ในยุคนี้มีความเจริญรุ่งเรืองมาก เป็นการรวมพลังของชาวพุทธทั้งตำบล มาเป็นกิจกรรมเดียวกัน หมุนเวียนไปตามวัดต่าง ๆ ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่เกิดศรัทธาอันแรงกล้า ชักชวนกันไปร่วมทำบุญร่วมมิตรเป็นจำนวนมาก ผู้ใหญ่จะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านนำภัตตาหารไปถวายเพลทำให้ทุกคนมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างพลังของชุมชนมาดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกัน กลุ่มเยาวชนได้กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง ไม่มีการทะเลาะวิวาทกัน ช่วงนี้ทำการทำบุญร่วมมิตรสัญจรของชาวพุทธตำบลขอนแตกมีความ

เจริญรุ่งเรืองมาก เป็นตำบลนำร่องโครงการทำบุญร่วมมิตรสัญจรตำบลขอนแตก จนทำให้บางตำบลเข้ามาศึกษารูปแบบวิธีการปฏิบัติ เพื่อนำไปขยายผล เช่น ตำบลสังขะ ตำบลพระแก้ว ตำบลตาคง ตำบลหนองแวง เป็นต้น การทำบุญร่วมมิตรสัญจรตำบลขอนแตก เจริญรุ่งเรืองมาได้ โดยมีเจ้าอธิการนิรันกนฺตธมฺโม อดีตเจ้าคณะตำบลขอนแตกในขณะนั้น เป็นแรงสนับสนุน และมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการทำบุญร่วมมิตรสัญจรมาโดยลำดับโดยมีเจ้าคณะตำบลขอนแตกในแต่ละรุ่นเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมมาโดยลำดับจวบจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันดีงามของชาวพุทธในตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษารูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ 2539

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือที่เป็นข้อมูลบทความงานวิจัยต่าง ๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็นคือ 1) บริบทชุมชนชาวพุทธตำบลขอนแตก 2) ประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก 3) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้องมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยแบ่งออก ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย มีอยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และ 4) กลุ่มประชาชนในพื้นที่

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 4 กลุ่มได้แก่ 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2)ผู้บริหาร/ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 15 คน 3) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน 4) ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 35 รูป/คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อมีรายละเอียดสรุปไว้ดังนี้

1. บริบทชุมชนชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์สภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนในตำบลขอนแตกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านขอนแตกได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีนายแหม แหมทองและญาติพี่น้องอพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ขอนแตก” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านเดิมที่ขึ้นกับนครจำปาศักดิ์ โดยให้ นายแหม แหมทอง เป็นหัวหน้าหมู่บ้านเป็นต้นมา และเมื่อ พ.ศ. 2514 ก็ได้แยกออกมาจากตำบลสังขะ ซึ่งมีนายเทียม มณีรัตน์ เป็นกำนันคนแรกท่านเล่าว่า ชาวส่วยได้อพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาชนลาวมาก่อตั้งเป็นหมู่บ้านขอนแตก ชาวชุมชนใช้ภาษาส่วยในการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่จนถึง

ปัจจุบัน จึงตั้งชื่อตำบลตามบ้านที่กำนันอยู่ คือ ตำบลขอนแตก วัฒนธรรม/ประเพณี/ความเชื่อของชุมชนที่โดดเด่น ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี่ ประเพณีบุญผะเหวด และประเพณีการทำบุญร่วมมิตรตำบลขอนแตก

2. รูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า รูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประเพณีการทำบุญร่วมมิตร คือ งานประเพณีบุญร่วมมิตรที่สืบสานวัฒนธรรมการทำบุญชุมชนชาวกูย เพื่อสืบสานวัฒนธรรมการทำบุญของชุมชนชาวกูย และหารายได้สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ภายในวัด งานบุญร่วมมิตรเป็นวัฒนธรรมของชุมชนชาวกวย ของตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีมานานมากกว่า 30 ปี จัดเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญและพิเศษแตกต่างกว่าชุมชนพื้นเมืองชาวสุรินทร์ชุมชนอื่นอันแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาในทุกๆ ปี ประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวตำบลขอนแตกนี้ จัดเป็นทานพิธี กล่าวคือ พิธีถวายทานต่าง ๆ เป็นการถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทาน ซึ่งจัดขึ้นเฉพาะช่วงเข้าพรรษาตลอดสามเดือนของทุกๆปี ลำดับขั้นตอนของศาสนพิธี ประกอบด้วย การเตรียมสถานที่ การเตรียมอุปกรณ์ การเตรียมบุคลากร และการเตรียมกำหนดการ ส่วนองค์ประกอบของประเพณีการทำบุญร่วมมิตร ประกอบด้วย พิธีกรรม พิธีการ พิธีกร และกิจกรรมขับร้องทำนองสรภัญญะ

3. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ คือ 1) บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา 3) หลักสามัคคีธรรม ส่วนหลักพุทธธรรมอื่นๆ ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) สามัคคีทางกาย คือ ให้ความช่วยเหลือแรงกายต่อกัน 2) สามัคคีทางการพูด คือ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน 3) สามัคคีทางมโนธรรม คือ ตั้งความปรารถนาดีไว้ในใจตนต่อชุมชน 4) จัดสรรผลประโยชน์ที่ได้ให้เป็นธรรมต่อสมาชิกในชุมชน 5) ร่วมกันทำงานอย่างมีระเบียบวินัยไม่ขัดแย้งกันทางกาย วาจา 6) มีความเห็นร่วมกันทำงานโดยไม่ขัดแย้งด้านความคิดเห็น และมีการอนุรักษ์สืบสานประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตกให้คนรุ่นหลังได้สืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญและน่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. บริบทชุมชนชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สภาพชุมชนตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนในตำบลขอนแตกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านขอนแตกได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีนายแหม แหมทองและญาติพี่น้องอพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งถิ่น

ฐานเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ขอนแตก” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านเดิมที่ขึ้นกับนครจำปาศักดิ์ โดยให้นายแหม แหมทอง เป็นหัวหน้าหมู่บ้านเป็นต้นมา และเมื่อ พ.ศ. 2514 ก็ได้แยกออกมาจากตำบลสังขะ ซึ่งมีนายเทียม มณีรัตน์ เป็นกำนันคนแรกท่านเล่าว่า ชาวส่วยได้อพยพมาจากนครจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาชนลาวมาก่อตั้งเป็นหมู่บ้านขอนแตก ชาวชุมชนใช้ภาษาส่วยในการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่จนถึงปัจจุบัน จึงตั้งชื่อตำบลตามบ้านที่กำนันอยู่ คือ ตำบลขอนแตก วัฒนธรรม/ประเพณี/ความเชื่อของชุมชนที่โดดเด่น ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี่ ประเพณีบุญผะเหวด และประเพณีการทำบุญร่วมมิตรตำบลขอนแตก สะท้อนการปรับตัวของชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธ์ชาวกูย ที่เป็นเช่นนี้เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือชุมชนนั้นๆได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิลาส โพธิสาร** (2548: ก) ได้ศึกษาเรื่อง “การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมในเขตอีสานใต้” รายงานการวิจัยพบว่า พื้นที่เขตอีสานใต้มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธ์กูย เขมรถิ่นไทย (ไทยเขมร) ไทยโคราช ไทยจีน และแขก ปาทาน (ชาวปากีสถาน) ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์กูยเป็นกลุ่มที่น่าสนใจเพราะได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่น้อยกว่า 300 ปี และอาศัยอยู่หนาแน่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์, ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ คุณลักษณะทั่วไป ได้แก่การทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า พยายามเรียนรู้บริบทรอบตัว เช่น ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง อัตลักษณ์เด่นของชาวกูยในช่วงหลักสงครามโลกครั้งที่สอง พบว่า พอใจกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจระบบนิเวศน์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ สร้างพิธีกรรมให้เป็นรูปธรรมความเชื่อสูงเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกับวัฒนธรรมพุทธและพราหมณ์ให้เป็นรูปแบบของชาวกูย เช่นผีปู่ตา ในยุคโลกาภิวัตน์ได้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ชาวกูยต้องเผชิญกับกระแสจากภายนอกเข้ามาครอบงำจากอำนาจรัฐและทุนนิยมส่งผลกระทบต่อการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิต และการดำรงรักษาความเป็นชุมชนและรัฐชาติ ลักษณะบริบทของการปรับตัวได้แก่ ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความเชื่อ ศาสนาและการแต่งกายให้ใกล้เคียงกับสังคมสมัยใหม่

2. รูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า รูปแบบและพิธีกรรมของประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประเพณีการทำบุญร่วมมิตร คือ งานประเพณีบุญร่วมมิตรที่สืบสานวัฒนธรรมการทำบุญชุมชนชาวกูย เพื่อสืบสานวัฒนธรรมการทำบุญของชุมชนชาวกูย และหารายได้สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ภายในวัด งานบุญร่วมมิตรเป็นวัฒนธรรมของชุมชนชาวกวย ของตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีมานานมากกว่า 30 ปี จัดเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญและพิเศษแตกต่างกว่าชุมชนพื้นเมืองชาวสุรินทร์ชุมชนอื่นอันแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาในทุกๆ ปี ประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวตำบลขอนแตกนี้ จัดเป็นทานพิธี กล่าวคือ พิธีถวายทานต่าง ๆ เป็นการถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทาน ซึ่งจัดขึ้นเฉพาะช่วงเข้าพรรษาตลอดสามเดือนของทุกๆปี ลำดับขั้นตอนของศาสนพิธี ประกอบด้วย การเตรียมสถานที่ การเตรียมอุปกรณ์ การเตรียมบุคลากร และการเตรียมกำหนดการ ส่วนองค์ประกอบของ

ประเพณีการทำบุญร่วมมิตร ประกอบด้วย พิธีกรรม พิธีการ พิธีกร และกิจกรรมขับร้องทำนองสรภัญญะ ประเพณีดังกล่าวนี้สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนกล่าวคือความเป็นชาวพุทธที่ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นก็คือเรื่องทานหรือการให้นั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

3. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ คือ *1) บุญกิริยาวัตถุ* 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เพราะเป็นที่ตั้งแห่งบุญ โดยเฉพาะเรื่องศีลนั้น หากสังคมมีศีลธรรมอันดีงามย่อมจะมีแต่สันติสุข ซึ่งสอดล้องกับงานวิจัยของ **อาภรณ์ พุกกะมานและคนอื่น ๆ** (2568: 230) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการสอนศีล เพื่อสร้างเสริมพุทธธรรม จริยธรรมในสังคมไทย” พบว่า ผู้มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา มีวิมุติ ด้วยการละชั่ว ประพฤติ ย่อมเป็นผลดี เป็นคุณค่าในสังคม ผู้มีศีลเท่านั้นที่จะเสริมสร้างพุทธธรรมจริยาได้ในสังคม การเสริมสร้างพุทธธรรมจริยาในสังคม จึงจำเป็นต้องมีการสอนศีล การศึกษาศีล การปฏิบัติศีล และการทรงผลของศีลในแต่ละคน หากพุทธบริษัททุกคนยอมรับศีล นำเอาศีลมาเป็นข้อวัตรปฏิบัติขัดเกลาพฤติกรรมของตนอย่างจริงจังเคร่งครัด จนเกิดผลของศีลทรงขึ้นในตนได้จริง ศีลเท่านั้นที่แก้ปัญหาส่วนบุคคลและส่วนสังคมไทยได้ *2) หลักสังคหวัตถุ 4* ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา ที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักธรรมนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการให้ การใช้วาจาในการสื่อสารที่เป็นที่รัก มีการประพฤติตนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีการวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายนั่นเอง จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พศวีร์ พงษ์พิจิตรและคณะ** (2565: 48) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชนตำบลวัดประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลจากการวิจัยพบว่า 1. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชนตำบลวัดประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสมานัตตตา (ความเสมอต้นเสมอปลาย) รองลงมาคือ ด้านปิยวาจา (วาจาสุภาพหรือวาจาเป็นที่รัก) และด้านอัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทาน (การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) ตามลำดับ 2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนตำบลวัดประดู่ อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1) ด้านทาน (การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านในชุมชน มีพื้นที่ให้ชาวบ้านได้พบปะพูดคุยกัน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรเป็นแบบอย่างในการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน และสร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน 2) ด้านปิยวาจา (วาจาสุภาพ หรือวาจาเป็นที่รัก) ได้แก่ การคิดก่อนพูด มีสติในการพูด ใครครวญระมัดระวังคำพูดของตนเอง และมีทักษะในการสื่อสารที่ดี มีความสุภาพ พูด

ด้วยถ้อยคำที่เหมาะสม 3) ด้านอัตถจริยา (การประพฤติประโยชน) ได้แก่ การปฏิบัติและเป็นแบบอย่างในการประพฤติที่เป็นประโยชน เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนให้เป็นคนที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักเสียสละ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีใจที่เอื้อเป็นเผื่อแผ่ คิดถึงส่วนรวม และ 4) ด้านสมานัตตตา (ความเสมอตนเสมอปลาย) ได้แก่ การปฏิบัติตนตามฐานะ บทบาทของตนเองในสังคม และบทบาทหน้าที่ของตัวเองด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย *3) หลักสามัคคีธรรม ส่วนหลักพุทธธรรมอื่นๆ ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6* ได้แก่ 1) สามัคคีทางกาย คือ ให้ความช่วยเหลือแรงกายต่อกัน 2) สามัคคีทางการพูด คือ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน 3) สามัคคีทางมโนธรรม คือ ตั้งความปรารถนาดีไว้ในใจตนต่อชุมชน 4) จัดสรรผลประโยชน์ที่ได้ให้เป็นธรรมต่อสมาชิกในชุมชน 5) ร่วมกันทำงานอย่างมีระเบียบวินัยไม่ขัดแย้งกันทางกาย วาจา 6) มีความเห็นร่วมกันทำงานโดยไม่ขัดแย้งด้านความคิดเห็น และมีการอนุรักษ์สืบสานประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธตำบลขอนแตกให้คนรุ่นหลังได้สืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธ ตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีอยู่หลายส่วนที่ควรส่งเสริม ผู้วิจัยได้ให้ประเด็นข้อเสนอแนะแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันนำไปปฏิบัติปรับใช้ตามบริบทของแต่ละฝ่าย เพื่อบูรณาการร่วมกัน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นด้านความสามัคคี ความรัก ปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีจิตใจอันแผ่ไมตรีและทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อน จากภัยต่างๆ

2) ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความสำคัญกับงานทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น การส่งเสริมสั่งสอนศีลธรรมให้ประชาชน หรือการจัดกิจกรรมบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา เป็นต้น

3) ควรมีการดำเนินการบริหารงานวัดด้านอาวาสสัปปายะภายในวัดมากขึ้นโดยจัดวัดให้เป็นระเบียบมีแบบแผนงดงามดูแลสถานที่ในวัดให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

วัดต้องสำรวจวิเคราะห์บริบทขององค์กรให้ รอบด้านในเรื่องของสัปปายะทั้ง 7 นำมาแยกกลุ่มของบริบทที่ได้ แยกตามทฤษฎี SWOT Analysis ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการพัฒนาองค์กรของตนเอง ผู้นำในองค์กรควรมีการกำหนดนโยบายการ

บริหารจัดการวัดมีการวางแผนควบคุมสั่งการและการกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า ในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

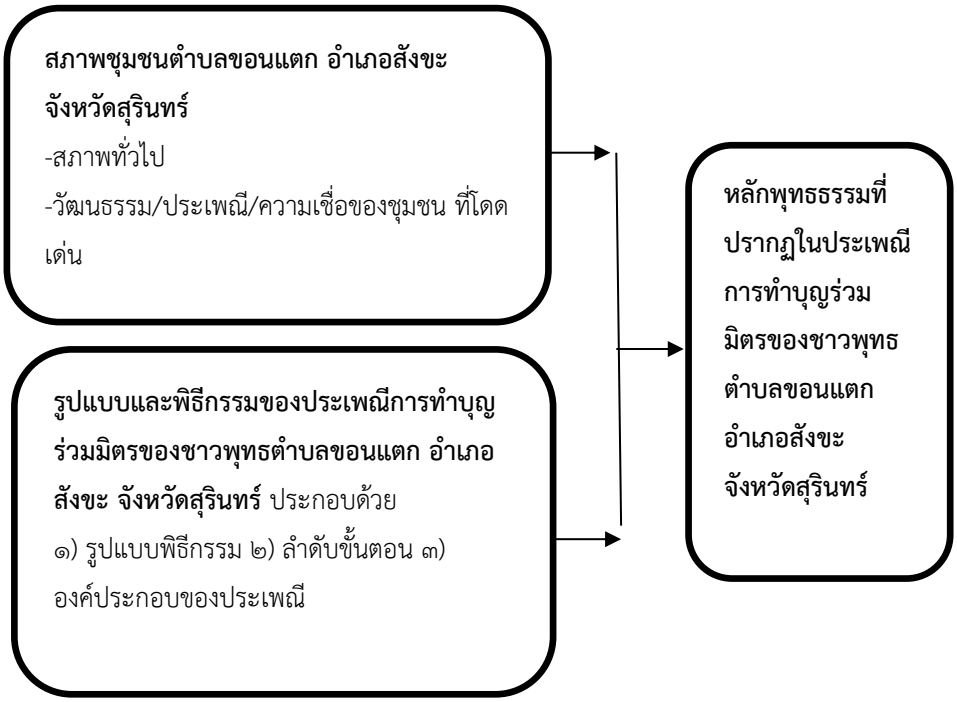
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรศึกษาวิจัยถึงภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสัปปายะ 4 เพื่อจะได้ทราบถึงรูปแบบพฤติกรรมของผู้นำแบบใดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ประสบผลสำเร็จ

2) ควรศึกษาโดยการนำหลักธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานมาทำการศึกษาเพิ่มเติม เช่น ฆราวาส 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญร่วมมิตรของชาวพุทธ ตำบลขอนแตก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บรรณานุกรม

พระภัทธชาพงษ์ สิริภทฺโท (ก่ำชัยภูมิ). (2556). “การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในบทสูตรขวัญอีสาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิลาส โพธิสาร. (2548). การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตอีสานใต้. **รายงานการวิจัย.** ทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม.

อาภรณ์ พุกกะมานและคณะ. (2538). “การศึกษาการสอนศีลเพื่อสร้างเสริมพุทธธรรมจริยธรรมในสังคมไทย”. **รายงานผลการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจริญผล.

พศวีร์ พงษ์พิจิตรและคณะ. (2565). “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชน ตำบลวัดประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,** 5(1) 2565: 48.

ศึกษาวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร

AN ANALYSIS METAPHYSICS IN ANATTALAKKHAṆA SUTTA

พระครูโสภณธรรมขันธ์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)เพื่อศึกษาอภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร 2) เพื่อศึกษาอภิปรัชญาตะวันตก 3) เพื่อวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร

ผลการวิจัยพบว่า

อนัตตลักขณสูตร เป็นพระสูตรที่แสดงลักษณะ คือ เครื่องกำหนดหมายว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน พระพุทธเจ้าทรงแสดง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน อนัตตาในอนัตตลักขณสูตรมีลักษณะไม่สามารถบังคับ หลักอภิปรัชญาที่ปรากฏคือ หลักขันธ์ 5 และไตรลักษณ์ เป็นหลักที่แสดงถึงความจริงที่มนุษย์และสรรพสิ่งจะตกอยู่ภายใต้กฎนี้

อภิปรัชญาตะวันตก เป็นสาขาของปรัชญาที่ศึกษาถึงความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นจริง มี 3 ทฤษฎีหลักคือ ทฤษฎีสสารนิยม เชื่อว่า สสารเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ทฤษฎีจิตนิยม ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าโดยเน้นไปที่เรื่องของจิต เพราะยอมรับว่า จิตเท่านั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ธรรมชาตินิยม ได้แก่ แนวคิดที่อยู่ระหว่างจิตนิยมกับสสารนิยม ถือว่าสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงก็คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดที่มีอยู่อย่างแท้จริงจะเป็นสิ่งอยู่นอกเหนือไปจากธรรมชาติ

วิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร พบว่าขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรเห็นว่า สสารหรือรูปนั้นไม่มีสาระในขณะเดียวกันอภิปรัชญาตะวันตกให้ความสำคัญว่า สสารนั้นมีสาระและมีความสำคัญมาก ในทรรศนะจิตนิยม เชื่อว่าจิตนั้นเป็นสิ่งที่แท้จริงท้ายที่สุด ในอนัตตลักขณสูตรยอมรับว่าจิตหรือวิญญาณนั้นมีอยู่จริง แต่จิตตกอยู่ภายใต้ของกฎไตรลักษณ์ คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน แต่จิตนิยมในทรรศนะตะวันตกเชื่อว่าจิตเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลง แนวคิดธรรมชาตินิยมเป็นแนวคิดที่ประณีประนอมเชื่อว่าทั้งสสารและจิตมีอยู่และเป็นจริงไม่ได้สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งมีความคล้ายกันกับแนวคิดขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตร ในขันธ์ 5เชื่อว่า สสารคือรูปและจิตหรือนามนั้นมีอยู่แต่สิ่งที่อยู่เหนือ สสารและจิตเป็นความจริงสูงสุดก็คือ นิพพาน การที่จะเข้าถึงนิพพานจะต้องเข้าใจเห็นความเป็นอนัตตาจึงจะไปสู่สิ่งสูงสุดนั้นได้ สำหรับไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรนั้นเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงสรรพสิ่งในโลกและจักรวาลไม่มีอะไรที่สมบูรณ์ ทุกสิ่งย่อมผันแปรไปตามเหตุและปัจจัยซึ่งไม่เหมือนกับแนวคิดสสารนิยมและจิตนิยมที่เชื่อเชื่อ จิตและสสารเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้

ABSTRACT

The research study on “An Analysis Metaphysics In Anattalakkhaṇa Sutta” aims to 1) study the philosophy of Anattalakkhana Sutta 2) study Western Metaphysics 3) analyze the Metaphysics of Anattalakkhana Sutta.

The research results found that Anattalakkhana Sutta is a sutta that shows the characteristics, that is, the device that determines that it is not self, not a self. The Buddha showed that form, feeling, perception, mental formations, and consciousness are not self, not a self. Anatta in Anattalakkhana Sutta has the characteristic that it cannot be forced. The main philosophical principles that appear are the five aggregates and the three characteristics, which are the principles that show the truth that humans and all things will fall under this law

Western philosophy is a branch of philosophy that studies beliefs about reality. There are 3 main theories: Materialism Theory, which believes that matter is something that really exists. Idealism Theory, which tries to study and research by focusing on the mind because it accepts that only mind is something that really exists. Naturalism, which is a concept that is between idealism and materialism, believes that what truly exists is what appears in nature. Nothing that truly exists is something that is beyond nature

Analyzing the philosophy in Anattalakkhana Sutta, it was found that the 5 Khandhas in Anattalakkhana Sutta believe that matter or form has no essence. At the same time, Western philosophy emphasizes that matter has essence and is very important. In the idealist view, it is believed that mind is the ultimate real thing. In Anattalakkhana Sutta, it is accepted that mind or spirit really exists, but mind is subject to the law of three characteristics: impermanence, suffering, and non-self. However, idealism in the Western view believes that mind is something that is permanent and unchanging. The naturalist concept is a compromise concept that believes that both matter and mind exist and are real, not extreme to one side or the other, which is similar to the concept of the 5 Khandhas in Anattalakkhana Sutta. In the 5 Khandhas, it is believed that matter is form and mind or name exists, but what is above matter and mind is the ultimate truth, which is Nirvana. To reach Nirvana, one must understand the nature of non-self in order to reach that highest thing. As for the three characteristics in Anattalakkhana Sutta, it is a concept that shows that all things in the world and the

universe are not perfect. Everything is subject to cause and effect, which is unlike materialism and idealism, which believe that mind and matter are permanent.

บทนำ

อนัตตลักขณสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ ได้บรรลุพระอรหัตตผลในวันเพ็ญเดือนอาสาฬห์และวันแรม 1ค่ำ2ค่ำ 3 ค่ำ 4 ค่ำ ตามลำดับ พระพุทธเจ้าได้เปลี่ยนวิธีคิดของผู้คนในสมัยนั้น โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ที่หลายคนเชื่อว่ามีส่วนหนึ่งของตัวเองที่เรียกว่า "อาตมัน" ซึ่งถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในตัวตนของพวกเขา อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าการยึดมั่นในความคิดนี้อาจทำให้ผู้คนไม่มีความสุขและติดอยู่ในวัฏจักรและดำเนินชีวิตหลายชีวิตซึ่งเรียกว่าสังสารวัฏ พระองค์กลับแสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งร่างกายและจิตใจของเรา เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และไม่ควรยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป

อนัตตลักขณสูตรเป็นพระสูตรที่ทรงตรัสสอนต่อจากพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร อนัตตา หมายถึง ความมิใช่ตน บังคับไม่ได้ ไม่ใช่ตัวตน เป็นของมิใช่ตัวตน และทรงปรารภขันธ์ 5 ว่าด้วยแห่งลักษณะโดยอรรถต่างๆ ว่า ปรำ ริตฺตำ ตุจฉำ สุญญำ อนตฺตา ปรำ แปลว่า เป็นอื่น เพราะไม่อยู่ในอำนาจของผู้ใด ไม่เชื่อฟังผู้ใด ย่อมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามธรรมดาแห่งขันธ์ 5 แม้ผู้ที่มีอำนาจวาสนามากสักเท่าใด ก็มิอาจห้ามปรามได้ ไม่อาจว่ากล่าวให้ขันธ์ 5 เชื่อฟังได้ และไม่เป็นไปด้วยอำนาจของความปรารถนาเพื่อจะให้ขันธ์ 5 นั้นอยู่ในสภาพคงทนยั่งยืน ไม่มีความเสื่อมและความอันตรธานไปขันธ์ 5 นั้นเป็นของเปล่าจากความสวย ความสุข หรือไม่มีความสวยความสุขอยู่ในขันธ์ 5 นั้นเลย คำว่า สุญญำ แปลว่า ว่าง เพราะขันธ์ 5 ว่างจากความเป็นตัวตน คน สัตว์ เมื่อว่าตามความจริงแล้ว ไม่มีอะไรเรียกว่าตัวตน เมื่อชี้ลงไปว่านี่หรือคือ ตัวตน คน สัตว์ ก็จะตอบว่าไม่ใช่ ส่วนคำว่า อนตฺตา หมายถึง ความมิใช่ตัวตน เพราะไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของผู้ใด เพราะไม่มีผู้ใดเป็นนาย ไม่มีผู้ใดเป็นใหญ่ (ดูรายละเอียดใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 139 – 140)

อัตตา หมายถึง ความยึดมั่นในตัวตน ว่าเรา นั่นของเรา เราเป็นนั่น ด้วยทิฏฐิ 2 อย่าง ได้แก่ สัสสตทิฏฐิ ความเห็นว่าเที่ยง อุจเฉททิฏฐิ ความเห็นว่าขาดสูญ ซึ่งเป็นความเห็นอย่างสุดโต่ง พระสูตรชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตนสูตร เป็นพระสูตรแรกที่ตรัสสอนแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ก่อนจะแสดง อนัตตลักขณสูตร ทรงแสดงข้อที่บรรพชิตไม่ควรปฏิบัติ 2 ประการ คือการไม่ประพฤติในที่สุด 2อย่าง ได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยค การประกอบตนพัวพันอยู่ในกาม อัตตกิลมถานุโยค การทรมานตนให้ลำบาก ซึ่งแสดงให้เห็นทิฏฐิและอัตตาในขันธ์ 5 ซึ่งเป็นผลให้ผู้ปฏิบัตินั้นไม่สามารถรื้อตนออกจากสังสารวัฏฏ์ได้ เพราะประกอบด้วยความเห็นผิดจิตติดอยู่ในห้วงของความเป็นอัตตา ไม่ใช่ความเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นด้วยปัญญา

เหตุซึ่งเป็นปัจจัยให้ปิดบังสามัญญลักษณะ ได้แก่ สันตติ ความสืบต่อแห่งรูปนาม อิริยาบถ ความผลัดเปลี่ยนกิริยาทางกาย ฆนสัญญา ความสำคัญว่าเป็นกลุ่มก้อน เป็นต้น สันตติปิดบังอนิจจตา อิริยาบถปิดบังทุกขตา ปฏิฆสัญญาปิดบังอนัตตตา (พระพุทธโฆษาจารย์, **พระวิสุทธิมรรค เล่มเดียวจบ**, มหาวงศ์ ชาญบาลีชำระและตรวจสอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาคาร(อำนวยสาส์น), 2550), หน้า 71 – 711) อัตตาย่อมเป็นเหตุให้เกิดทิฏฐิ ทิฏฐิเกิดได้เพราะมีอวิชชาเป็นมูล ผู้มากด้วยทิฏฐิ เรียกว่า ทิฏฐิจริต ผู้มากด้วยตัณหา เรียกว่า ตัณหาจริต เวทนาเป็นเหตุ นิทาน สมุทัย ปัจจัยแก่ตัณหา เมื่อไม่มีเวทนาโดยประการต่างๆ แล้วตัณหาย่อมเกิดมิได้ (ที.ม. (ไทย) 10/121 – 126 /69 – 71) ผัสสะเป็นเหตุให้บุคคลบัญญัติอัตตาด้วยสำคัญในเวทนาจึงบัญญัติอัตตานั้นเองว่า ความถือมั่นของเราเนื่องด้วยเวทนา ย่อมเพ่งเล็งในข้อซักถามว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ท่านเล็งเห็นอันไหนเป็นอัตตา หรือบัญญัติอัตตาว่า ถ้าเวทนาไม่เป็นอัตตาแล้ว เราก็ไม่ต้องเสวยเวทนาเท่ากับเห็นว่ารูปมีเวทนา ย่อมเพ่งเล็งในข้อซักถามว่า ในรูปขันธ์ล้วนๆ ก็ยังมิได้มีความเสวยอารมณ์อยู่ทั้งหมดในรูปขันธ์นั้น ยังจะสำคัญว่าเราได้หรือ (ที.ม. (ไทย) 10/122/70) เวทนาเป็นเหตุให้บุคคลบัญญัติอัตตาด้วยสำคัญว่า เวทนาไม่เป็นอัตตาของเราเลย อัตตาของเราไม่ต้องเสวยเวทนาก็มิใช่ อัตตาของเรายังต้องเสวยเวทนาอยู่เพราะว่า อัตตาของเรามีเวทนาเป็นธรรมดา ย่อมเพ่งเล็งในข้อซักถามว่า เพราะเวทนาของเราจะต้องดับไปทั้งหมดทั้งสิ้น เมื่อเวทนาไม่มีโดยประการทั้งปวง เพราะเวทนาดับไป ยังจะเกิดอหังการว่าเป็นเราได้หรือ ในเมื่อเวทนานั้นดับไปแล้ว ฉะนั้น บุคคลย่อมไม่ควรที่จะเห็นเวทนาด้วยทิฏฐิว่า เวทนาเป็นอัตตาของเรา หรือถ้าเวทนาไม่เป็นอัตตาของเราแล้ว อัตตาของเราก็ไม่ต้องเสวยเวทนา หรือเวทนาไม่เป็นอัตตาของเราเลย อัตตาของเราไม่ต้องเสวยเวทนาก็ไม่ใช่ อัตตาของเรายังต้องเสวยเวทนาอยู่

อัตตาย่อมเป็นไปด้วยความได้เกิดเป็นไปในวัฏฏสงสาร ธรรมชาติที่มีอยู่เป็นธรรมดาของสรรพสัตว์ ธรรมชาติอันเป็นเหตุปัจจัย คือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นเหตุให้มีทุกข์ ดังแสดงในปฏิจจสมุปบาทว่า อวิชชาเป็นปัจจัยให้มีสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้มีวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้มีนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้มีสฬายตนะ สฬายตนะเป็นปัจจัยให้มีผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัยให้มีเวทนา เวทนาเป็นปัจจัยให้มีตัณหา ตัณหาเป็นปัจจัยให้มีอุปาทาน อุปาทานเป็นปัจจัยให้มีภพ ภพเป็นปัจจัยให้มีชาติ ชาติเป็นปัจจัยให้มีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ เป็นต้น (สุจิตรา รณรื่น, **ปรัชญาเบื้องต้น,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษราพิพัฒน์ จำกัด, 2532), หน้า 8)

อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นสาขาที่ว่าด้วยความเป็นจริง reality โดยศึกษาว่าโลกและจักรวาลตลอดจนธรรมชาติของมนุษย์มีความเป็นจริงอย่างไร ความเป็นจริงที่อภิปรัชญาแสวงหานั้นเป็นความจริงสุดท้ายอันเป็นพื้นฐานที่มาของความจริงอื่น ๆ เป็นความจริงสูงสุดที่เรียกว่า อันติมสัจจะ (Ultimate Reality) (สุจิตรา รณรื่น, **ปรัชญาเบื้องต้น,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษราพิพัฒน์ จำกัด, 2532), หน้า 8) สำหรับอภิปรัชญา มีบ่อเกิดมาจากความสงสัย หรือความประหลาดใจ เริ่มต้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ซึ่งมีความสงสัยเกี่ยวกับปฐมธาตุของโลก ต่างคนต่างพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับคำถามที่ว่า อะไรเป็นปฐมธาตุของโลก หรืออะไรเป็นบ่อเกิดของโลก บางคนบอกว่า น้ำ เป็นปฐมธาตุของโลก บางคนบอก

ว่า ดิน เป็นปฐมธาตุของโลก เหล่านี้เป็นต้น การยึดถือแนวความคิดอย่างนี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นมาจากความสงสัยเพื่อต้องการค้นหา หรือสืบค้นความแท้จริงของโลก สำนักปรัชญาตะวันออก เช่น นักปรัชญาอินเดียโบราณ ก็มีความสงสัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ฝนตก เป็นต้น ท่านเหล่านั้นคิดว่าเหตุที่เป็นเช่นนั้น อาจจะเป็นเพราะมีเทพเจ้าสิงอยู่ อาจจะเป็นเพราะมีพระผู้เป็นเจ้าผู้สร้าง มีลักษณะการสร้าง การควบคุมดูแล และการทำลาย ใช่หรือไม่ จึงพยายามค้นหาความเป็นจริงของโลก ต่อมานักปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ ก็มีความสงสัยเกี่ยวกับสิ่งใกล้ตัวนั่นคือสงสัยเกี่ยวกับตัวตน เกี่ยวกับวิญญาณ เกี่ยวกับพระเจ้า แล้วพยายามสืบค้น หาหลักฐานอ้างอิงเพื่อหาความจริงของสิ่งเหล่านี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสงสัยจึงเป็นบ่อเกิดแห่งปรัชญา เพราะเป็นบ่อเกิดแห่งความคิด และการคิดก็ก่อให้เกิดการคิดหาเหตุผล การวิเคราะห์วิจารณ์ต่อมาเราจะสังเกตเห็นว่า แนวคิดเรื่องแรกที่นักปรัชญาค้นคิดก็คือเรื่องเกี่ยวกับโลก หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น อะไรเป็นปฐมธาตุของโลก ฝนตก ฟ้าร้อง เหล่านี้เกิดมาจากอะไร เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงหรือไม่ ลักษณะการคิดเช่นนี้ เป็นการคิดเกี่ยวกับสาขาของปรัชญาสาขาหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “อภิปรัชญา” (Metaphysics) อภิปรัชญา จัดเป็นปรัชญาบริสุทธิ์ คือเป็นเนื้อหาของวิชาปรัชญาแท้ ๆ เพราะเป็นแนวความคิด หรือเป็นทฤษฎีล้วน ๆ อภิปรัชญาเป็นปรัชญาแบบเก่า หรือที่เรียกว่า “ปรัชญาสมัยโบราณ” อภิปรัชญา เป็นสาขาของปรัชญาสาขาหนึ่ง เป็นสาขาที่รวมศาสตร์ที่ว่าด้วยความมีอยู่ของจักรวาล เป็นสาขาที่ค้นหาเรื่องสภาวะแห่งความเป็นจริง อะไรเป็นสิ่งที่เป็นจริง และอะไรเป็นสิ่งที่ได้จากสิ่งที่เป็นจริง โลกคืออะไร จักรวาลมีได้อย่างไร วัตถุหรือจิตเป็นความจริง มนุษย์คืออะไร เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาที่จะหาคำตอบได้จากอภิปรัชญา

เมื่อเป็นเช่นนี้ อภิปรัชญา จึงเป็นสาขาของปรัชญาที่ศึกษาถึงความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นจริง ซึ่งพยายามจะหาคำตอบจากสิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่น อะไรคือจิต จิตมีจริงหรือไม่ อะไรคือพระเจ้า พระเจ้ามีจริงหรือไม่ จิตกับพระเจ้ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไรหรือไม่ อะไรแน่ที่เป็นความแท้จริงในการศึกษาเกี่ยวกับอภิปรัชญาดังกล่าว จึงเกิดมีทฤษฎีอภิปรัชญาขึ้นมากมาย แต่ก็อยู่ในลักษณะของ 3 ทฤษฎีหลักคือ ทฤษฎีสสารนิยม (Materialism) ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เพราะยอมรับเรื่องของวัตถุ หรือสสารเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง จึงพยายามหาความจริงเกี่ยวกับสสาร ทฤษฎีจิตนิยม (Idealism) ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอะไรคือธาตุแท้ของมนุษย์ โดยเน้นไปที่เรื่องของจิต เพราะยอมรับว่า จิต เท่านั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงทฤษฎีธรรมชาตินิยม (Naturalism) ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเอกภพ หรือธรรมชาติว่า อะไรเป็นผู้สร้าง เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีลักษณะเป็นอย่างไร รวมไปถึงเรื่องของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสร้างโลกควบคุมโลก และทำลายโลก เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้น จากข้อความข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความประสงค์ต้องการหาคำตอบว่า อภิปรัชญาในอนัตตาลักขณสูตรนั้นเป็นอย่างไร โดยเฉพาะเรื่องขันธ์ 5 ซึ่งเมื่อย่นย่อลงแล้วคือ รูป กับนามซึ่งในทางปรัชญาตะวันตกเรียกว่า สสาร วิญญาณ หรือจิต การนำกรอบอภิปรัชญาตะวันตกมาวิเคราะห์อนัตตลักขณสูตรจะทำให้เห็นแนวคิดเหตุผลที่คัดค้านและเหตุผลที่สนับสนุนบางประการซึ่งจะทำให้การศึกษา

อภิปรัชญาได้มีมุมมองทางวิชาการแบบใหม่ ๆ ซึ่งจะทำให้เป็นข้อมูลในการหาความจริงทางอภิปรัชญาอีกมุมมองหนึ่ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร
2. เพื่อศึกษาอภิปรัชญาตะวันตก
3. เพื่อวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขอบเขตในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่
    1) เพื่อศึกษาอภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร
    2) เพื่อศึกษาอภิปรัชญาตะวันตก
    3) เพื่อวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร
2. ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ต่อไปนี้
    1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
    2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คืออรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งตำราเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เปน็การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งมีลำดับและขั้นตอนในการดำเนินวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีอรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสอื่นๆ ตลอดทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้
3. วิเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์
4. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมเสนอแนะ

5. เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการการวิจัย

อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร อนัตตลักขณสูตร แปลว่า พระสูตรที่แสดงลักษณะ คือ เครื่องกำหนดหมายว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน พระสูตรนี้มีใจความโดยย่อ ตอนที่ 1 พระบรมศาสดาได้ทรงแสดง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน ถ้าทั้งห้านี้ พึงเป็นอัตตาตัวตน ทั้งห้านี้ก็ถึงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลก็จะพึงได้ในส่วนทั้งห้านี้ว่า ขอให้เป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่เพราะเหตุว่าทั้งห้านี้มิใช่อัตตาตัวตน ฉะนั้น ทั้งห้านี้จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลก็ย่อมไม่ได้ส่วนทั้งห้านี้ว่า ขอให้เป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ตอนที่ 2 พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสอบความรู้ความเห็นของท่านทั้งห้านั้น ตรัสถามว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งห้านี้เที่ยงหรือไม่เที่ยง ท่านทั้งห้า ทูลตอบว่า ไม่เที่ยง ตรัสถามอีกว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ท่านทั้งห้ากราบทูลว่าเป็นทุกข์ ก็ตรัสถามต่อไปว่า สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา ควรหรือจะเห็นสิ่งนั้น ตอนที่ 3 พระพุทธเจ้าได้ตรัสรุปลงว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งห้านี้ที่เป็นส่วนอดีตก็ดี เป็นส่วนอนาคตก็ดี เป็นส่วนปัจจุบันก็ดี เป็นส่วนภายในก็ดี เป็นส่วนภายนอกก็ดี เป็นส่วนหยาบก็ดี เป็นส่วนละเอียดก็ดี เป็นส่วนเลวก็ดี เป็นส่วนประณีตก็ดี อยู่ในที่ไกลก็ดี อยู่ในที่ใกล้ก็ดี ทั้งหมดก็สักแต่ว่าเป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ ควรเป็นด้วยปัญญาชอบ ตามที่เป็นแล้วว่า นี่ไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่นี่ นี่ไม่ใช่ตัวตนของเรา ตอนที่ 4 พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงผลที่เกิดแก่ผู้ฟังและเกิดความรู้เห็นชอบดั่งกล่าวมานั้นต่อไปว่า อริยสาวก คือ ผู้ฟังผู้ประเสริฐซึ่งได้สดับแล้วอย่างนี้ย่อมเกิดนิพพิทา คือ ความหน่ายในรูป หน่ายในเวทนา หน่ายใน สัญญา หน่ายในสังขาร หน่ายในวิญญาณ เมื่อหน่ายก็ย่อมสิ้นราคะ คือ สิ้นความติด ความยินดี ความกำหนัด เมื่อสิ้นราคะ ก็ย่อมวิมุตติ คือ หลุดพ้น เมื่อวิมุตติ ก็ย่อมมีญาณ คือความรู้ว่าวิมุตติ หลุดพ้นแล้ว และย่อมรู้ว่า ชาติ คือ ความเกิดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นที่จะพึงทำเพื่อความเป็นเช่นนี้อีกต่อไป หลักอภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร ได้แก่ขันธ์ 5 และอริยสัจ 4 ได้แก่ 1. รูป (Corporeality) คือส่วนผสมกันของธาตุต่าง ๆ ทั้งดิน น้ำ ลม ไฟ เช่น ผม กระดูก เลือด 2. เวทนา (Feeling/Sensation) คือ ระบบประมวลความรู้สึกว่า ชอบ ไม่ชอบ หรือเฉยๆ สามารถแบ่งออกได้ 3 อย่าง คือ 1. สุขเวทนา เป็นความรู้สึกสุข สบายกาย สบายใจม, 2. ทุกขเวทนา เป็นความรู้สึกทุกข์ ไม่สบากกาย ไม่สบายใจ และอทุกขมสุขเวทนา เป็นความรู้สึกเฉย ๆ ไม่ทุกข์และไม่สุข 3. สัญญา (Perception) คือ การจำได้หมายรู้ คือ จำรูป เสียง รส กลิ่น สัมผัส คน สัตว์ เหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นเพราะการทำงานของใจที่บันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้ รวมทั้ง 4. สังขาร (Mental Formations/Volitional Activities) คือ ความคิดที่ปรุงแต่งแยกแยะสิ่งที่ได้รู้สึกและจำได้ สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ กุศลสังขาร (ความคิดดี) อกุศลสังขาร (ความคิดชั่ว) และ อัพยากตสังขาร (ความคิดไม่ดีไม่ชั่ว) เมื่อเสียงได้กระทบกับหู หูก็รับไว้ ก่อให้เกิดเวทนา แล้วส่งต่อไปยังส่วนของความจำเรื่องอารมร์ที่เกิดขึ้น จากนั้นจะถูกส่งต่อมาในส่วนที่ทำหน้าที่คิดปรุงแต่ง (สังขาร) 5 วิญญาณ (Consciousness) คือ ระบบรับรู้สิ่งนั้นจากผัสสะ จากทวารทั้งหมด แบ่งได้

6 ประเภท ได้แก่จักขุวิญญาณ รู้รูปโดยอาศัยตา โสตวิญญาณ รู้เสียงโดยอาศัยหู ฆานวิญญาณ รู้กลิ่นโดยอาศัยจมูกชิวหาวิญญาณ รู้รสโดยอาศัยลิ้น กายวิญญาณ รู้สัมผัสโดยอาศัยกายมโนวิญญาณ รู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางใจ ส่วนหลักไตรลักษณ์ เป็นสามัญลักษณะ หรือลักษณะที่เสมอกัน หรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ 3 อย่าง ได้แก่ 1. อนิจจตา (อนิจจัง) - ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป 2. ทุกขตา (ทุกขัง) - ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดดัน ฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว 3. อนัตตตา (อนัตตา) - ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร หลักอภิปรัชญาที่สัมพันธ์กับอนัตตลักขณสูตร คืออริยสัจ 4. เป็นพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบประกอบด้วย “ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค” กล่าวอย่างง่ายว่า ทรงค้นพบเรื่องของ “ทุกข์” ซึ่งมี “สาเหตุ” และ “ความดับทุกข์” ซึ่งมี “หนทาง” ไป โดยหนทางนี้เป็นหลักปฏิบัติสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “มรรคมีองค์ 8 โดยอาจเทียบเคียงได้กับ “ไตรสิกขา” นั่นเอง ความสำคัญของหลักธรรมในอนัตตลักขณสูตร คำสอนและแนวคิดนี้เป็นการอธิบายให้สลายความเป็นตัวตนเป็นเหตุให้พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 บรรลุเป็นพระอรหันต์ แนวคิดในอนัตตลักขณสูตรมีความเห็นแย้งทางอภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตรได้แก่ ความเห็นของสัจจกนิครนถ์ในจูฬสัจจกสูตร เจ้าลัทธิต่าง ๆ และความเห็นของปุถุชน

อภิปรัชญาตะวันตก อภิปรัชญาที่มุ่งศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับความจริงและพยายามสืบค้นวิธีการเข้าถึงและรูปความจริงนั้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว อภิปรัชญา จึงเป็นสาขาของปรัชญาที่ศึกษาถึงความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นจริง ซึ่งพยายามจะหาคำตอบจากสิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่น อะไรคือจิต จิตมีจริงหรือไม่ อะไรคือพระเจ้า พระเจ้ามีจริงหรือไม่ จิตกับพระเจ้ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไรหรือไม่ อะไรแน่ที่เป็นความแท้จริงในการศึกษาเกี่ยวกับอภิปรัชญาดังกล่าว จึงเกิดมีทฤษฎีอภิปรัชญาขึ้นมากมาย แต่ก็อยู่ในลักษณะของ 3 ทฤษฎีหลักคือ ทฤษฎีสสารนิยม (Materialism) ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เพราะยอมรับเรื่องของวัตถุ หรือสสารเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง จึงพยายามหาความจริงเกี่ยวกับสสาร ทฤษฎีจิตนิยม (Idealism) ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอะไรคือธาตุแท้ของมนุษย์ โดยเน้นไปที่เรื่องของจิต เพราะยอมรับว่า จิต เท่านั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงทฤษฎีธรรมชาตินิยม (Naturalism) ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเอกภพ หรือธรรมชาติว่า อะไรเป็นผู้สร้าง เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีลักษณะเป็นอย่างไร รวมไปถึงเรื่องของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสร้างโลก ควบคุมโลก และทำลายโลก เหล่านี้เป็นต้น

วิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตร วิเคราะห์ขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรตามทฤษฎีสสารนิยมขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตร หากวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า พระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงยอมรับความมีอยู่ของสสาร ไม่ทรงปฏิเสธแบบสุดโต่ง รูปในทางอภิปรัชญาหมายถึง ธาตุ 4 คือดิน น้ำ ไฟ ลม ที่มาประชุมกันขึ้นโดยมีเหตุปัจจัยไม่ได้เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจของพระเจ้าแต่อย่างใด ลักษณะของรูปใน

ความหมายอนัตตลักขณสูตร รูป คือ ย่อมตกอยู่ภายใต้อำนาจของความเปลี่ยนแปลงพระพุทธเจ้าไม่สอนให้ยึดติดอยู่ในรูปเนื่องจาก รูปนั้นมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป จึงไม่มีแก่นสารหรือสาระอะไรที่จะให้ไปยึดติด รูปหรือสสารที่พระพุทธเจ้าได้ยกตัวอย่างในอนัตตลักขณสูตรนั้นเป็นเพียง 1 ตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าได้ยกขึ้นเพื่อให้มนุษย์ได้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงยังมีอีกหลายอย่างที่มีสภาวะที่เป็นรูป เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ก้อนหินเป็นต้นทั้งที่มีวิญญาณและไม่มีวิญญาณในโลกใบนี้ได้มีปรากฏมากมาย เหตุผลในการแสดงอนัตตลักขณสูตรของพระพุทธเจ้าอีก 1 ประการคือในขณะนั้นศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ได้เชื่อในเรื่องของอาตมันว่าเป็นของเที่ยง พระพุทธองค์ก็ทรงเอาขันธ์ 5 ซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุดมาแสดง มนุษย์หรือปุถุชนโดยทั่วไปในสมัยนั้นมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนพระพุทธองค์จึงเห็นปัญหาดังกล่าวจึงได้ทดลองแสดงแก่ปัญจวัคคีย์เป็นเหตุให้ปัญจวัคคีย์นั้นประสบผลสำเร็จไม่ยึดติดในขันธ์ 5 ทำให้บรรลุพระอรหันต์ในที่สุด จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แนวคิดคำสอนในอนัตตลักขณะสูตรไม่ได้ปฏิเสธสสารนิยมแบบตะวันตก แต่การไม่ปฏิเสธไม่ได้หมายถึงยอมรับความเห็นเหมือนกันทั้งหมด ในแง่อภิปรัชญาเชื่อว่า สสารนั้นมีอยู่เป็นการยอมรับในแง่สังคมหรือปรากฏการณ์เท่านั้น แต่ในแง่ปรมัตถ์เช่นเมื่อถึงนิพพานสภาวะที่เรียกว่ารูปนั้นจะไม่มีทันที ไม่เหมือนสสารนิยมในทรรศนะตะวันตกกล่าวถึงความมีอยู่แบบพิสูจน์และสัมผัสได้เท่านั้น สสารนิยมเน้นอธิบายโลกและชีวิตแบบวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้นสสารนิยมตะวันตกยังเชื่อว่า สรรพสิ่งทุกอย่างล้วนวิวัฒนาการมาจากสสารเท่านั้น แต่ในอนัตตลักขณสูตร มองแค่สสารเป็นเพียงเหตุปัจจัยหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้มีทรรศนะมองแค่สสารเป็นต้นเหตุของสรรพสิ่งยังมีเหตุปัจจัยอย่างอื่นอีกที่ทำให้โลกและจักรวาลนี้เป็นไป ยกตัวอย่างเช่น ขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรมีสิ่งที่เรียกว่า กายกับจิตหรือ สสาร กับ จิตหรือวิญญาณนั่นเอง อนัตตลักขณสูตรจึงมีแนวคิดไม่เหมือนกับสสารนิยมตะวันตกที่มองสรรพสิ่งแค่ด้านเดียว แนวคิดสสารนิยมจึงไม่สนใจเรื่องชีวิตหลังความตายสักเท่าไร เนื่องจากชีวิตหลังความตายนั้นพิสูจน์ได้ยาก แต่คำสอนในอนัตตลักขณสูตรมีการกล่าวถึงสังสารวัฏหรือชีวิตหลังความตาย ตาบใดที่ยังยึดติดในกามคุณ ตราบนั้นก็ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏต่อไป ดังนั้นการเข้าถึงความจริงในอภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตรจึงเป็นความจริงที่เกิดจากการไม่ยึดติดในรูปหรือ สสารนั่นเอง

วิเคราะห์ขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรตามทฤษฎีจิตนิยมขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรมีความจริงที่ยอมรับคือ จิต เป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้เหมือนอย่างสสารหรือรูป เป็นต้น ในทางอภิปรัชญามีการตั้งคำถามและพยายามหาคำตอบว่า มนุษย์เราที่สามารถคิดได้นั้น สมองเป็นผู้คิดหรือว่า จิตเป็นผู้คิด สสารนิยมยอมรับว่าสมองเป็นผู้คิด แต่จิตนิยมเชื่อว่าจิตเป็นผู้คิดไม่ใช่สมอง ในอนัตตลักขณสูตรยอมรับว่าจิตนั้นเป็นผู้คิด แต่แนวคิดในอนัตตลักขณสูตรไม่ให้ยึดติดใน เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ ที่เรียกว่าจิต ในปรัชญาอินเดียยกเว้นจารวากที่ไม่ยอมรับเรื่องจิตและวิญญาณ แต่อย่างไรก็ตามคำว่า จิตหรือวิญญาณในอนัตตลักขณสูตรไม่เหมือนกันกับจิตหรือวิญญาณในปรัชญาอินเดียโดยเฉพาะปรัชญาพราหมณ์ ฮินดู ที่นับถือคัมภีร์พระเวทและเชื่อว่าจิตนั้นเป็นนิรันดร์ หรือ อาตมันเป็นของเที่ยง ในอนัตตลักขณสูตรมีแนวคิดว่า จิตหรือวิญญาณไม่เป็นของเที่ยงหรือเป็นนิรันดร์ย่อมมีความแปรปรวน ในส่วนของจิตนิยมอภิปรัชญาตะวันตก ยอมรับว่าสิ่งที่เป็นความจริงของสรรพสิ่งคือจิตและจิต

ก็เป็นนิรันดร์ เช่น เพลโต มีแนวคิดว่าจิตมีอยู่จริงและจิตเป็นอมตะเป็นนิรันดร์และจิต วิญญาณเป็นผู้คิด และจิตหรือวิญญาณนี้จะสามารถพัฒนาเพื่อให้เกิดปัญญาและคุณธรรมได้ ในอนัตตลักขณสูตรได้ให้ความสำคัญกับเรื่องจิตมากกว่าสสารหรือรูปเนื่องจากจิตเป็นผู้ควบคุมกายให้เป็นไปในด้านรูปหรือสสาร พระพุทธองค์ให้มองเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาของสรรพสิ่งเท่านั้น ในเรื่องจิตจำเป็นต้องพัฒนามิฉะนั้นจะตกอยู่ภายใต้ อวิชชา ความไม่รู้และตกอยู่ในกามคุณหลงเพลิดเพลินจนทำให้เกิดตัณหาคือความอยาก วิญญาณหรือจิตในอนัตตลักขณสูตร หมายถึง ความคิด ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ มีการรับรู้อารมณ์ทั้งภายนอกและภายในอยู่เสมอ วิถีจิตเป็นสังขารธรรมที่ถูกปรุงแต่ง มีลักษณะเกิดดับต่อเนื่องไม่ขาดสาย จิตหรือวิญญาณมีธรรมชาติรู้ แต่ธรรมชาติของจิตเองหาได้เป็นเพียงแค่รู้เพียงอย่างเดียวไม่ แต่มีเจตสิกอันได้แก่เวทนา สัญญา สังขารที่ประกอบปรุงแต่งเกิดขึ้นและดับไปพร้อมกับจิตด้วย ส่วนภวังคจิตมีการทำหน้าที่สืบต่อภพชาติต่อเนื่องกันไป ในปรัชญาสำนักจิตนิยมตะวันตก จิตเป็นความแท้จริงเพียงสิ่งเดียว สสารเป็นเพียงปรากฏการณของจิตเทานั้น คุณค่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เชน ความดี ความงาม ความถูก ความผิด จิตมีลักษณะเป็นนิรันดร์มีอยู่จริง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่สมมติขึ้น ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ตัดสิน ความแท้จริงมีเพียงจิตอย่างเดียว เรียกว่า สิ่งสัมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ระยะจิตดั้งเดิมเป็นจิตบริสุทธิ์ จิตขัดแย้งเป็นการแสดงตัวออกมาเป็นสสาร และจิตสังเคราะห์เป็นสสารสำนึกตัวเองว่าเป็นจิต แม้ว่ามนุษย์เราจะประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ แต่ส่วนที่เป็นตัวบงการร่างกายหรือบังคับให้ร่างกายแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมานั่นคือ จิต

ในอนัตตลักขณสูตรจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจิตเป็นเรื่องหลักเพราะการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์นั้นล้วนมีจิตเป็นพื้นฐานในการรับรู้อารมณ์และความเข้าใจสรรพสิ่งที่รายล้อมตัวมนุษย์ นอกจากทำความเข้าใจแล้ว เรายังสามารถปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นแห่งจิตจากกามาสวะทั้งปวงได้อีกด้วย การทำความเข้าใจและศึกษาเรื่องจิตอย่างลึกซึ้งจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในทางปรัชญาตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นเพลโต้ (Plato) หรือ อริสโตเติล(Aristotle) ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจิตหรือวิญญาณในด้านอภิปรัชญา ว่าความจริงแท้ของจิตคืออะไร มีลักษณะอย่างไร มีความสัมพันธ์กับร่างกายอย่างไร จุดหมายปลายทางของจิตคืออะไร มีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้บรรลุจุดหมายนั้น จิตเป็นอมตะหรือว่าสูญสลายไปพร้อมกับร่างกาย จิตสัมพัทธ์กับจิตสัมบูรณ์มีความสัมพันธ์อย่างไร หรือจิตมนุษย์กับพระเจ้ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และเมื่อพิจารณาดังกล่าวแล้ว เราจะเห็นว่าแนวความคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดของนักปรัชญาตะวันตกสำนักจิตนิยม (Idealism) โดยเฉพาะสำนักจิตนิยมนี้ถือว่า จิตเป็นตัวการสำคัญ สสารหรือวัตถุเป็นรอง เป็นการให้คำตอบว่าความเป็นจริงของสรรพสิ่งหรือแก่นแท้ของสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาลคือ “จิต” หรือสรรพสิ่งขึ้นอยู่กับจิตเท่านั้นอภิปรัชญาจิตนิยมจึงให้ความสำคัญเรื่องจิตเหมือนกันกับแนวคิดในอนัตตลักขณสูตร เมื่อกล่าวโดยสรุป จิตในอนัตตลักขณสูตรและปรัชญาจิตนิยม มีลักษณะธรรมชาติของจิตที่แตกต่างกัน ในเรื่อง 1) จิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นสภาวะที่เป็นภาพรวม ไม่ได้มองว่าจิตเป็นของเฉพาะบุคคล ลักษณะของจิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเกิดขึ้นได้กับใครก็ได้ ส่วนปรัชญาจิตนิยม มองลักษณะของจิตเป็นลักษณะของบุคคล

มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ ความคิด และการแสดงออกเป็นของเฉพาะบุคคล 2) จิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทมีธรรมชาติรู้อารมณ์ ส่วนปรัชญาจิตนิยม มองจิตในลักษณะรู้อารมณ์เฉพาะบุคคล 3) จิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทมีการดำเนินไปทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในลักษณะของการรู้อารมณ์ ส่วนปรัชญาจิตนิยม การดำเนินไปของจิต คือการแสดงออก เปลี่ยนแปลง ประสบการณ์ และมีความอิสระ 4)จิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีการดำเนินไปด้วยอาการที่มีทั้งดีชั่ว หรือ เฉย ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีองค์ประกอบให้เกิด ดี ชั่ว หรือ เฉย ๆ ส่วนปรัชญาจิตนิยมมองว่าจิตมีการดำเนินหรือการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการมีเหตุผลมีอยู่ทั่วไปสำหรับทุก ๆ ชีวิต 5) จิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวามเกี่ยวเนื่องด้วยสิ่งที่มีมากระทบทางอายตนะทำให้เกิดสภาวะการรับรู้อารมณ์ ส่วนปรัชญาจิตนิยมกล่าวว่า จิต มีอิสระ สิ่งที่ผ่านเข้ามามาจากประสบการณ์ส่วนตัวของเรา 6) จิตตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอนิจจัง ส่วนปรัชญาจิตนิยมจิตเป็นชุดของการเคลื่อนที่ทั้งหมดของชีวิตและพื้นฐานของการเคลื่อนที่ต้องมาจากสิ่งนิรันดร

วิเคราะห์ขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรตามทฤษฎีธรรมชาตินิยม แนวคิดขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรได้ยกตัวอย่างว่าชีวิตมนุษย์นั้นประกอบกันเข้าด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ การมองมนุษย์แบบขันธ์ 5 พระพุทธเจ้าได้แสดงออกมาโดยเอาความเป็นจริงของธรรมชาติมาเปิดเผยและสั่งสอน มนุษย์ก็เป็นธรรมชาติหนึ่งที่ประกอบด้วยกายและจิตซึ่งไม่แตกต่างไปจากสัตว์อื่นที่มีจิตและวิญญาณเช่นกัน มนุษย์ไม่ได้เกิดมาจากอำนาจของพระเจ้าแต่อย่างใด ดังนั้น อภิปรัชญาทฤษฎีธรรมชาตินิยมก็เช่นเดียวกันต่างพยายามอธิบายความเป็นไปของสรรพสิ่งหรือธรรมชาติตามความเป็นจริง แต่สังเกตได้อย่างหนึ่งว่า แนวคิดขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรการที่มนุษย์จะเข้าใจธรรมชาติความเป็นจริงเหล่านี้ได้มนุษย์จะต้องปฏิบัติและฝึกฝนจนสามารถขัดเกลาจิตใจให้หมดจากความโลภ ความโกรธ และความหลง หากไม่ปฏิบัติก็จะเข้าใจตามประสบการณ์ที่ตนเองสัมผัสมาซึ่งอาจจะผิดหรือมีความถูกต้องก็ได้ แต่หากบรรลุและเข้าใจอย่างที่จริงมนุษย์ก็จะอธิบายธรรมชาติของขันธ์ 5 ได้อย่างถูกต้องตรงไปตรงมาไม่คลาดเคลื่อน สำหรับแนวคิดอภิปรัชญาธรรมชาตินิยมตะวันตกมีกระบวนการอธิบายธรรมชาติหรือสรรพสิ่ง โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์บ้าง อธิบายจิตโดยการใช้จิตวิทยาในการอธิบายการอธิบายธรรมชาติของสรรพสิ่งของอภิปรัชญาตะวันตกฝ่ายธรรมชาตินิยมจึงโน้มเอียงไปทางสสารนิยม แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดขันธ์ 5 ในอนัตตลักขณสูตรมีวิธีมองโลกและสรรพสิ่งแบบแยกแยะหรือมองแบบองค์รวมเหมือนกันไม่ได้สุดโต่งไปทางด้านใดด้านหนึ่ง แต่วิธีการบางอย่างถึงแม้ว่ายอมรับเรื่องสสารและจิตหรือวิญญาณ แต่อภิปรัชญาธรรมชาตินิยมตะวันตกบางกลุ่มก็ยอมรับในแง่มีอยู่เป็นความจริงในปัจจุบันเท่านั้น เช่นเมื่อชีวิตมนุษย์แตกดับทั้งกายและจิตก็ดับไปด้วย แนวคิดบางประการจึงไม่เหมือนกันทั้งหมด

วิเคราะห์ไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรตามทฤษฎีสสารนิยม ไตรลักษณ์ เป็นหลักคำสอนในอนัตตลักขณสูตรที่แสดงให้เห็นถึงสรรพสิ่งด้วยความเป็นจริงว่า สสารหรือวัตถุ ตลอดทั้งร่างกายตกอยู่ในความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนคือบังคับไม่ได้ ร่างกายที่เรียกว่ารูปขันธ์จึงเป็นความจริงที่ตกอยู่

ในกฎนี้ สำหรับตามทรรศนะอภิปรัชญาสสารนิยมตะวันตกเห็นว่า สสาร เป็นแก่นแท้หรือปฐมธาตุของโลก มีความสำคัญมากกว่าจิต แต่สำหรับกฎไตรลักษณ์นี้ให้ความสำคัญกับจิตมากกว่าวัตถุ

วิเคราะห์ไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรตามทฤษฎีจิตนิยมกฎไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรตามทรรศนะอภิปรัชญาจิตนิยมตะวันตก เห็นว่าจิตนั้นเที่ยงแท้ เป็นสิ่งสูงสุด ไม่มีอะไรเป็นจริงมากกว่าจิตและโน้มเอียงเชื่อชีวิตหลังความตาย แต่จิตหรือ วิญญาณ ในอนัตตลักขณสูตร มีลักษณะที่เป็นความจริงคือไม่เที่ยงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุและปัจจัย

วิเคราะห์ไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรตามทฤษฎีธรรมชาตินิยม กฎไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร เป็นกฎธรรมชาติหรือที่เรียกว่า ธรรมนิยาม เป็นการมองสรรพสิ่งทั้งร่างกายและจิตใจตลอดทั้งสรรพสิ่งในโลกใบนี้ย่อมตกอยู่ในกฎนี้ ขันธ์ 5 ก็เช่นกันก็ตกอยู่ในกฎธรรมชาติ ธรรมชาตินิยมยอมรับจิตและวัตถุมีอยู่จริง และที่เห็นได้อย่างชัดเจนแนวคิด"อนิจจัง" และ "อนัตตา" ในอนัตตลักขณสูตรมีความสอดคล้องคือเห็นด้วย กับธรรมชาติของความเปลี่ยนแปลงไม่เที่ยง และความไม่มีตัวตนบังคับไม่ได้ไม่ได้เป็นไปตามอำนาจของพระเจ้าแต่เป็นไปตามกฎธรรมชาติที่เป็นเหตุและปัจจัยซึ่งกันและกัน สำหรับ ทุกขัง คือสิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์ ในอนัตตลักขณสูตร ปรัชญาธรรมชาตินิยมตะวันตกไม่ได้อธิบายเหมือนกันกับอนัตตลักขณสูตรกล่าวคือ ธรรมชาตินิยมมองความทุกข์ในเชิงวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยา แต่ทุกขังในอนัตตลักขณสูตรมองความทุกกข์ผ่านประสบการณ์ การปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองลงมือปฏิบัติและเป็นการมองความทุกข์ผ่านมนุษย์มิใช่สิ่งภายนอกคือวัตถุเหมือนธรรมชาตินิยมตะวันตก

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาศึกษาวิเคราะห์อภิปรัชญาในอนัตตลักขณสูตรเป็นการศึกษาเชิงเอกสารอาจจะเป็นประโยชน์ในฐานะข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ถ้าหากมีผู้วิจัยอื่นได้ทำการศึกษาวิจัยก็ควรจะมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ศึกษาหลักวิทยาการต่างๆ ที่สนับสนุนความรู้เรื่องรูปนาม เช่น ศึกษาพระอภิธรรม ศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน

2) ศึกษาวิสุทธิ 7 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

3) ศึกษาสภาวธรรมเกี่ยวกับจิต เจตสิก ในคัมภีร์ต่างๆ

บรรณานุกรม

พระพุทธโฆษาจารย์, **พระวิสุทธิมรรค เล่มเดียวจบ**, มหาวงศ์ ชาญบาลีชำระและตรวจสอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาคาร(อำนวยสาส์น), 255๐.

ส.ธรรมภักดี, **พระไตรปิฎกมหาวิตถารนัย 5,๐๐๐ กัณฑ์**. พระนคร : โรงพิมพ์ ลูก ส. ธรรมภักดี, 2528.

สุจิตรา รณรื่น, **ปรัชญาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษราพิพัฒน์ จำกัด, 2532.

ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์กับเพลโต
COMPARATIVE STUDY OF THE POLITICAL PHILOSOPHIES OF THOMAS HOBBES AND PLATO

บุญช่วย ทองกลาง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์กับเพลโตมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต 2) เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์ 3) เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์

ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาการเมืองของเพลโตเป็นแนวคิดอุตมรัฐซึ่งเป็นสังคมอุตมคติที่พึงปรารถนาและดีที่สุด มีลักษณะเป็นรัฐหรือชุมชน มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ตามความถนัด เน้นผลประโยชน์ของรัฐและสังคมส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวรัฐที่ดีสมบูรณ์แบบต้องมี ผู้ปกครองที่ดี เพลโตจึงให้ความสำคัญผู้ปกครองที่ฉลาดและยุติธรรม เรียกว่าราชาปราชญ์

แนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์ มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวต้องการเกียรติยศชื่อเสียง แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงมีการแข่งขันกันไม่ไว้วางใจกัน มนุษย์จะต้องทำสัญญาประชาคมเป็นสัญญาที่มนุษย์ร่วมกันกระทำขึ้นเพื่อมอบอำนาจและสิทธิของตนให้แก่บุคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดสันติภาพและความปลอดภัยร่วมกัน

ปรัชญาการเมืองของเพลโต กับเป็นแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์ มีแนวคิดทางการเมืองที่เหมือนกัน คือ ทั้งสองแนวคิดพยายามหาคำตอบให้กับสังคมเหมือนกันคือ การเมืองที่ดีควรเป็นอย่างไร ทั้ง 2 แนวคิดได้ใช้วิธีการทางปรัชญาที่เหมือนกันคือ มีการคัดค้านแนวคิดเดิม และสร้างแนวคิดใหม่เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบว่าการเมืองที่ดีนั้นเป็นอย่างไร และมีความเห็นตรงกันว่าผู้นำจะต้องมีความเด็ดขาด ความกล้าหาญ และมีความรู้ หากปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้จะทำให้ปกครองคนในสังคมไม่ได้ อำนาจการปกครองต้องอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียว

ความแตกต่าง ปรัชญาการเมืองของเพลโตมุ่งเน้นไปยังคุณธรรมและปัญญาเป็นสำคัญแต่สำหรับ โธมัสฮอบส์กลับมองธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัวปรัชญาการเมืองของเพลโตโน้มเอียงไปทางแนวคิดจิตนิยม (Idealism) ได้แก่พวกที่ถือว่า จิตเท่านั้นเป็นความแท้จริง ฮอบส์โน้มเอียงไปทางสสารนิยมหรือวัตถุนิยมหรือวัตถุนิยม เชื่อว่า สิ่งที่เป็นจริงต้องมีตัวตนซึ่งได้แก่สสาร รูปแบบการปกครองที่ดีเพลโตเน้นอุตมรัฐ โธมัสฮอบส์ เน้นสัญญาประชาคมเป็นสัญญาที่มนุษย์ร่วมกันกระทำขึ้นเพื่อมอบอำนาจและสิทธิของตนให้แก่บุคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดีผู้ปกครองในทรรศนะเพลโตใช้อำนาจภายใต้การพัฒนาฝึกฝนความเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้จะต้องมีคุณธรรมที่สูงโดยไม่

เห็นแก่ตนเองแม้กระทั่งไม่สะสมสมบัติเพื่อให้เกิดอำนาจ แต่ตามแนวคิดของฮอบส์ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ออกกฎหมาย ใช้กฎหมายเพื่อควบคุมสังคมอย่างยุติธรรม โดยไม่คำถึงถึงคุณธรรมแบบเพลโต

ABSTRACT

The research study of comparative political philosophy of Thomas Hobbes and Plato aims to 1) study the political philosophy of Plato 2) study the political ideas of Thomas Hobbes 3) compare the political philosophy of Plato with the political ideas of Thomas Hobbes.

The research results found that Plato's political philosophy is the ideal state idea, which is the most desirable and best ideal society. It is a state or community with a division of labor according to the duties according to the ability. It emphasizes the benefits of the state and society as a whole more than personal benefits. A good and perfect state must have a good ruler. Plato therefore emphasizes a wise and just ruler, called a philosopher king.

The political ideas of Thomas Hobbes Humans are selfish, want honor and fame, seek personal benefits, so there is competition and distrust. Humans must enter into a social contract, a contract that humans jointly make to give their power and rights to a person or group of people to use the power for the benefit of peace and security together.

Plato's political philosophy and Thomas Hobbes' political ideas have similar political ideas, which are both ideas trying to find answers for society, which are: What should good politics be like? Both concepts use the same philosophical methods, which are to oppose the old concept and create new concepts to find the answer of what good politics is like. They agree that the leader must be decisive, courageous and knowledgeable. Without these qualities, it is impossible to govern people in society. The power to govern must be in the hands of a single person. Differences Plato's political philosophy focuses on morality and wisdom, but for Thomas Hobbes, he sees the nature of human beings as selfish animals. Plato's political philosophy leans towards idealism, which is those who believe that only mind is real. Hobbes leans towards materialism or materialism, believing that what is real must have a self, which is matter. Plato's form of good governance emphasizes the ideal state. Thomas Hobbes emphasizes the social contract as a contract that humans make together to give their power and rights to an

individual or a group of individuals. Characteristics of a good ruler According to Plato, rulers use power under the development of knowledgeable philosophers. They must have high morality without selfishness, even not accumulating wealth to gain power. However, according to Hobbes's concept, rulers must be lawmakers, using laws to control society fairly. Regardless of Plato's morality

บทนำ

ปรัชญาการเมือง เป็นความพยายามศึกษาถึงธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ความถูกต้องเหมาะสม ความดีงามของระเบียบทางการเมือง ตลอดจนเป็นความพยายามคิดค้นหาแนวความคิดมาชี้นำกำหนดความดีขึ้น หรือเลวลงของการกระทำ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การเปลี่ยนแปลงกับความต่อเนื่องหรือความมีเสถียรภาพของสังคมการเมืองทั้งยังเห็นว่า การวิพากษ์วิจารณ์การครุ่นคิด คำนึง การเสวนา การแสวงหาในแนวทางเช่นว่านั้น จะเป็นวิธีที่พัฒนายกระดับทางศีลธรรมให้สูงขึ้น โน้มนำไปสู่การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น ปรัชญาการเมือง เป็นวิชาประยุกต์สาขาหนึ่ง มุ่งศึกษาวิเคราะห์ประเมิน แสวงหาและสร้างแนวคิดอันเป็นสัจจะทางการเมือง อีกนัยหนึ่ง ปรัชญาการเมือง เป็นวิชาว่าด้วยความคิดเกี่ยวกับการตีความ การสร้างและกำหนดสิทธิ หน้าที่ ตลอดถึงความสัมพันธ์แบบฉบับ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ยิ่งกว่านี้ยังเป็นวิชาว่าด้วยโครงร่างทางความคิด และความเชื่อถือที่ถือเป็นสูตรทางการเมืองพร้อมกับการให้เหตุผลวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางสร้างสถาบัน อุดมคติ นโยบาย และวัตถุประสงค์ทางการเมือง ปรัชญาการเมืองจึงเป็นวิชาที่ว่าด้วย “ความคิดเกี่ยวกับการตีความ การสร้าง การกำหนดสิทธิและหน้าที่ตลอดถึงความสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์”

นักปรัชญาที่มีแนวคิดที่สำคัญในปรัชญากรีกเป็นที่รู้จักกันอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาปรัชญาการเมืองเขาคนนั้นก็คือ เพลโต เพลโตเกิดเมื่อ 427 ก่อนคริสต์ศักราช ที่กรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซ ในครอบครัวที่มั่งคั่งและเก่าแก่ครอบครัวหนึ่ง บิดาของ เพลโตมีชื่อว่า อริสตัน (Ariston) ส่วนมารดาของเขาชื่อว่า เพริเทียน (Peritione) บิดาของเขาเป็นเพื่อนสนิทกับโสเครตีส ซึ่งเป็นนักปรัชญ์ชาวกรีกที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง และเป็นลูกศิษย์ของปีทาโกรัส (Pythagoras) ในเวลาต่อมาเพลโตได้ศึกษาวิชาการด้านต่าง ๆ กับโสเครตีส ทำให้เขามีแนวความคิดคล้ายกับนักปราชญ์ทั้งสองมาก เพลโตเกิด ขึ้นมาภายใต้ความวุ่นวายทางการเมืองของกรีซ เนื่องจากเกิดสงครามกลางเมืองระหว่างชาวสปาร์ตา(Sparta) และชาวนครเอเธนส์ สงครามครั้งนี้ยุติลงด้วยชัยชนะของชาวสปาร์ตา ทำให้ชาวนครเอเธนส์ถูกกดขี่ข่มเหงอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ทำให้เพลโตมีแนวความคิดต่อต้านการเมืองอย่างรุนแรง เขาจึงมุ่งมั่นอยู่กับการศึกษาและได้รับการศึกษาขั้นต้นเช่นเดียวกับลูกผู้ดีมีเงินทั้งหลาย คือ เรียน ปรัชญา ดนตรี บทกวี และวาทศิลป์ จากอาจารย์ท่านหนึ่งที่เป็นลูกศิษย์ของเฮราไคลตุส (Heraclitus) นักปรัชญาชาวกรีกที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง ต่อมาเพลโตได้ไปศึกษาต่อในวิชาขั้นที่สูงขึ้นไปอีกกับโสเครตีส ผลงานที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเมือง

เพลโตได้กล่าวถึง ผู้นำทางการเมือง รัฐ และผู้อยู่ภายใต้ปกครอง “เพลโตมีความเห็นว่าความเลวร้ายทั้งหลายของบ้านเมืองมาจากระบอบการปกครองที่ไม่ถูกต้องเพลโตจึงพยายามเสนอรัฐที่ดีขึ้นใหม่” โดยเฉพาะแนวคิด อุตมรัฐของเพลโตเป็นผลงานที่โดดเด่นในแวดวงนักปรัชญาแต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าปรัชญาการเมืองของเพลโตจะมีอิทธิพลแค่ไหนก็มีนักปรัชญารุ่นต่อมีก็มีแนวคิดบางประการที่ไม่เหมือนกับเพลโตยกตัวอย่างเช่นอริสโตเติ้ลผู้เป็นลูกศิษย์ของเขาเป็นต้น

สำหรับนักปรัชญาสมัยใหม่ที่มีแนวคิดที่น่าสนใจคือ โธมัส ฮอบส์ เกิดเมื่อวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1588 ที่เวสต์ปอร์ต ใกล้เมืองมาลส์เบอรี ประเทศอังกฤษ เขารับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอ็อกฟอร์ด ฮอบส์สำเร็จการศึกษาในปี ค.ศ. 1608 และเป็นครูประจำตระกลู เคเวนดิช ศิษย์ของเขาคือ วิลเลียม เคเวนดิชเขาสนใจและได้เรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ จนกระทั่งเป็นวิชาที่มีอิทธิพลต่อความพยายามของเขาในการสร้างทฤษฎีการเมือง เขาถึงแก่กรรมในวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1679 เมื่ออายุได้ 91 ปี ฮอบส์มีความคิดว่า ปรัชญามีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ คือ มุ่งประโยชน์ในทางปฏิบัติแก่มนุษย์นั่นเอง ความรู้ทางปรัชญาและวิชาการต่างๆ คือ อำนาจ คือสามารถทำให้มนุษย์มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ควบคุมปรากฏการณ์ต่างๆ ในธรรมชาติได้ คุณค่าของความรู้จึงอยู่ที่ทำให้มนุษย์มีอำนาจ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการเมือง เริ่มตั้งแต่ธรรมชาติของมนุษย์ ฮอบส์เห็นว่ามนุษย์มีความเห็นแก่ตัวต้องการเกียรติยศชื่อเสียง แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงมีการแข่งขันกันไม่ไว้วางใจกัน มนุษย์มีความสามารถเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ มนุษย์มีความรักตัวกลัวตายอันนี้เป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์ร่วมมือกันนกระทั่งสามารถรวมกันจนเกิดเป็นรัฐขึ้น มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ หมายถึง สภาวะก่อนที่จะเกิดรัฐหรือสังคมขึ้น สภาวะนี้เป็นสภาวะที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ ฮอบส์อธิบายว่า แรงกระตุ้นที่ทำให้มนุษย์กระทำกิจกรรมต่างๆ มีอยู่สองอย่างคืออารมณ์ และเหตุผล ถ้ามนุษย์กระทำตามอารมณ์จะทำให้มนุษย์ตกอยู่ใต้สภาวะสงคราม แต่อารมณ์ก็สามารถทำให้มนุษย์เกิดความกลัวตาย เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ต้องการหลีกเลี่ยงมนุษย์จึงต้องการความสงบ เพราะทำให้เกิดความปลอดภัย เหตุผลทำให้มนุษย์รู้จักกฎเกณฑ์ที่นำไปสู่สันติภาพ ฮอบส์ เรียกว่า กฎธรรมชาติ เป็นกฎทางศีลธรรมที่มนุษย์สำนึกรู้ได้ด้วยเหตุผล เพื่อหนีสภาวะสงคราม เพื่อสันติภาพ เพื่อความปลอดภัยของตัวเอง มนุษย์จึงร่วมมือกันทำสัญญาต่อกันขึ้นเรียกว่า สัญญาประชาคม เป็นสัญญาที่มนุษย์ร่วมกันกระทำขึ้นเพื่อมอบอำนาจและสิทธิของตนให้แก่บุคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง เป็นผู้ใช้อำนาจเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดสันติภาพและความปลอดภัยร่วมกัน เป็นสัญญาที่จัดทำขึ้นด้วยกติกาสัญญาของทุกคนกับทุกคนในลักษณะดุจว่าทุกคนควรจะกล่าวกับทุกคนว่า ข้าพเจ้ามอบและสละสิทธิของข้าพเจ้าในการปกครองตัวเองให้แก่คนๆ นี้ หรือกลุ่มนี้ โดยมีเงื่อนไขว่า ท่านต้องสละสิทธิของท่านให้แก่เขาและมอบอำนาจกระทำการทั้งปวงให้แก่เขาเช่นเดียวกัน เรียกว่า จักรภพรัฐเกิดขึ้นด้วยความจำเป็นจากธรรมชาติของมนุษย์ คนหรือกลุ่มคนที่ได้รับมอบอำนาจ เรียกว่า องค์อธิปัตย์ เป็นผู้ทรงอำนาจสิทธิขาด ใช้อำนาจแทนคนทั้งหมด รัฐเป็นเสมือนคนๆ เดียวเป็นเอกภพ หน้าที่ขององค์อธิปัตย์คือ ออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมาย รักษาความสงบภายใน องค์อธิปัตย์มีสิทธิที่จะห้ามการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำต่าง ๆ ของประชาชน

ประชาชนไม่มีสิทธิที่จะร้องเรียนว่า ถูกองค์อธิปัตย์กดขี่ทั้งนี้เพราะถือว่าการกระทำขององค์อธิปัตย์เป็นไปเพื่อลดความเห็นแก่ตัวของประชาชน พยายามทำให้สังคมสงบสุข ประชาชนต้องยินดียึดมั่นในสัญญาที่ให้ไว้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการเปรียบเทียบการเมืองของเพลโตและโธมัส ฮอบส์ เริ่มตั้งแต่ประวัติของนักปรัชญาทั้งสอง บริบททางการเมือง แนวคิดหลักทางการเมือง และเป้าหมายทางการเมือง หากมีการเปรียบเทียบจะทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างแนวคิดปรัชญายุคคลาสสิคกับปรัชญาการเมืองยุคสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการศึกษาและพัฒนาระบบการเมืองที่สมบูรณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์
3. เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตและโธมัส ฮอบส์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาด้วยการเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโตและโธมัสฮอบส์ โดยศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือปรัชญาการเมือง บทความ และงานวิจัยของนักวิชาการ ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1) เพื่อศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต
2) เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์
3) เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากงานวิทยานิพนธ์และงานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการสาขาปรัชญาการเมือง และนักวิชาการสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของเพลโตและโธมัส ฮอบส์

2. ตั้งประเด็นต่าง ๆ แล้วหาข้อมูลมาอธิบายและตีความแนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโตและโธมัส ฮอบส์

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานสัมมนาทางวิชาการ วารสาร นิตยสาร หนังสือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทางด้านปรัชญาการเมือง แล้วนำมาเปรียบเทียบตามประเด็นที่ตั้งไว้

4. เรียบเรียงในเชิงพรรณนา ส่งคณะกรรมการเพื่อปรึกษาตรวจทานและนำเสนอเป็นรูปเล่ม

ผลการการวิจัย

1. ปรัชญาการเมืองของเพลโตเป็นการอำนวยความยุติธรรมแก่คนทั้งปวงคือคนในนครรัฐเอเธนส์ในสมัยนั้นแนวคิดทางการเมืองของเพลโตนั้น มาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ เหตุการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อรูปความคิดทางการเมืองของเพลโต โดยทฤษฎีการเมืองของเพลโตเป็นส่วนหนึ่งของระบบปรัชญาที่กว้างและอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทางปรัชญาของโสเกรตีส แต่เป็นไปในอีกรูปแบบหนึ่ง คือต้องการเปลี่ยนแปลงสภาวะที่เป็นอยู่ทั้งหมด ไม่ใช่การ ยึดติดในเรื่องนามธรรมและเป็นการนำเอาแนวคิดทางปรัชญา หรือทฤษฎีของสำนักต่าง ๆ มาเป็นฐานความคิด และใช้วิธีการอธิบายและนำเสนอตามแนวคิดของเพลโต ทฤษฎีการเมืองของเพลโตจึงเป็นระบบใหญ่คล้ายกับอาคารซึ่งมีส่วนประกอบต่าง ๆ อยู่ในตำแหน่งของมัน และส่วนประกอบของอาคารทั้งหมดไม่สามารถจะเข้าใจได้โดยการแยกส่วนแนวคิดการเมืองของเพลโต เป็นแนวคิดอุตมรัฐซึ่งเป็นสังคมอุตมคติที่พึงปรารถนาและดีที่สุด มีลักษณะเป็นรัฐหรือชุมชน ที่มีขนาดกำลังพอดีไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป คือความยุติธรรมของคนในสังคม มีการดำเนินชีวิตที่พึ่งพิงและสอดคล้องกันของคนในสังคม มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ตามความถนัด เน้นผลประโยชน์ของรัฐและสังคมส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความสงบสุขและสันติ โดยเพลโตแบ่งพลเมืองในรัฐออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ชนชั้นพลเมือง ชนชั้นผู้พิทักษ์และชนชั้นปกครอง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์คัดเลือกตามลักษณะจิตของมนุษย์ ในการแบ่งกลุ่มพลเมืองของรัฐเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาคเหตุผล ภาคน้ำใจและภาคตัณหา ผู้ที่มีจิตลักษณะรักความรู้ รักเหตุผลก็คือชนชั้นนักปกครอง ผู้ที่มีจิตลักษณะรักเกียรติก็คือชนชั้นผู้พิทักษ์ และผู้ที่มีจิตลักษณะรักในกามสุขก็คือชนชั้นพลเมือง โดยใช้หลักการความสามารถด้านสมองของมนุษย์ซึ่งหมายถึงการศึกษา ตามความถนัดและสมรรถภาพในธรรมชาติในตัวมนุษย์ที่แสดงออกมา การศึกษาเป็นเครื่องที่สำคัญในการพัฒนารัฐและรัฐจะเป็นผู้ให้การศึกษาภายในรัฐ ประชาชนพลเมืองจะต้องได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง และคัดเลือกผู้ปกครองที่ดีที่สุดมาปกครองประชาชน รัฐที่ดีสมบูรณ์แบบต้องมี ผู้ปกครองที่ดี เพลโตจึงให้ความสำคัญผู้ปกครองที่ฉลาดและยุติธรรม เรียกว่าราชาปราชญ์ การปกครองบ้านเมืองต้องขึ้นอยู่กับนักปราชญ์ที่มองเห็นประโยชน์และให้ความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นที่ตั้งการบริหารบ้านเมืองให้พ้นจากความทุกข์ยาก เมื่อผู้ปกครองมีความสุขก็ต่อเมื่อประชาชนมีความสุขด้วย ผู้ปกครองจะต้องเตรียมตัวและเสียสละ

ทุกสิ่งทุกอย่างก็เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและผู้ถูกปกครองต้องเชื่อมั่นในสติปัญญาของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน

การปกครองที่ดีตามแนวคิดของเพลโตตามหลักอุตมรัฐ ก็คือระบบอภิชนาธิปไตยที่มอบอำนาจการเมืองการปกครองอยู่ในชนชั้นสูงเพียงชนชั้นเดียว โดยการถูกคัดเลือกขึ้นมาจากการศึกษาไม่ใช่กลุ่มบุคคลผู้มาจากตระกูลมั่งมีหรือร่ำรวย ซึ่งชนชั้นนี้จะผลัดเวียนเปลี่ยนวาระกันขึ้นทำหน้าที่เป็นราชาปราชญ์ หรือกษัตริย์เมธีที่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการผู้ปกครองรัฐที่ดีจะต้องมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่สมบูรณ์ และจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับคัดเลือกมาแล้วเป็นอย่างดีประกอบด้วยคุณธรรมสำคัญ 4 ประการคือ ความฉลาด ความยุติธรรม ความรู้จักประมาณ และความกล้าหาญและยกย่องความยุติธรรมเป็นคุณธรรมสูงสุดในอุตมรัฐเพราะว่าความยุติธรรมได้รวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันแนวคิดการเมืองของเพลโตนั้น จุดเด่นในแนวคิดปรัชญาการเมือง ก็คือ มีการแบ่งกลุ่มของพลเมืองโดยใช้พื้นฐานของจิตวิญาณของพลเมือง แบ่งหน้าที่และสมรรถภาพตามความ ถนัดในการทำงานของพลเมือง เพื่อการสร้างระบบการเมืองและสังคมที่ดี การให้ศึกษาที่ดีเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมเพราะทำให้สังคมมีการพัฒนาอัน ทำให้เกิดความสงบสุขและความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม ส่วนจุดด้อยก็คือ อุตมรัฐเป็นระบบการปกครองที่ถูกสร้างขึ้นจากความคิดที่ไม่มีพื้นฐานของความจริง มีลักษณะเป็นนามธรรม อำนาจการปกครองจะถูกผูกขาดอยู่กับคนชนชั้นปกครองชนชั้นเดียว แนวทางแก้ปัญหาของเพลโตก็คือ เพิ่มเสถียรภาพ และอำนาจของชนชั้นปกครองให้ดีขึ้น ซึ่งรวมถึงการสร้างจุดหมาย และจิตใจมุ่งมั่นที่จะปกครองด้วยการให้การศึกษาที่เหมาะสมกับพวกเขา บำรุงชาติพันธุ์ชนชั้นปกครองขึ้นมาใหม่ ซึ่งปรัชญาการเมืองของเพลโตถูกมองว่าให้ความสำคัญต่อชนชั้นปกครองเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การแสวงหานักปราชญ์ที่มีคุณธรรม หรือสติปัญญาของผู้ปกครอง นั้นไม่สามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยกับประชาชนได้เพราะกษัตริย์นักปราชญ์เป็นมนุษย์ธรรมดา อาจสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้

2. โทมัส ฮอบส์(Thomas Hobbes) นักปรัชญาคนสำคัญของอังกฤษ ผู้ค้นคิดทฤษฎีสัญญาประชาคมในช่วงคริสตศตวรรษที่ 17 ซึ่งโลกตะวันตกยามนั้นเชื่อว่าอำนาจของผู้ปกครองเป็นโองการจากสวรรค์ชั้นฟ้า แต่ฮอบส์ยืนยันในทางตรงข้ามว่า "อำนาจนั้นมาจากการตกลงมอบให้โดยประชาชนผู้ถูกปกครอง"

แม้ว่าสิทธิธรรมของประชาชน ในการขัดขืนอำนาจรัฐ จะมิได้อยู่ในความคิดของฮอบส์ (เชื่อกันว่าเจตนาของเขาคือ มุ่งใช้แนวคิดวัตถุนิยม สนับสนุนอาญาสิทธิ์ของกษัตริย์) แต่ฮอบส์ก็เป็นคนแรกที่สาธิตอย่างเป็นระบบว่า รัฐเป็นเพียงองค์กรเทียม (artificial organization) ที่มนุษย์รวมตัวกันสถาปนาขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่ตน เป้าหมายของการปกครอง จึงเป็นอื่นไปมิได้ นอกจากเพื่อจรรโลงสวัสดิภาพของปวงชน นี่คือจุดเริ่มต้นของกระแสความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ ที่สืบทอดไปสู่นักคิดหัวก้าวหน้ารุ่นหลัง นับจากจอห์น ล็อก และฌ็อง-ฌากส์ รุสโซ ผู้ "เหยียบบ่า" ของฮอบส์ขึ้นไปสู่

ความคิดที่ว่า ถึงที่สุดแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิจะรวมตัวกัน ถอดถอนผู้ปกครองได้ ไปจนถึงคาร์ล มาร์กซ์ ผู้จัดวางขั้นตอนที่มุ่งสู่การสลายตัวของรัฐ เพื่อปลดปล่อยมนุษย์อย่างแท้จริง

ฮอบส์มีชีวิตอยู่ร่วมสมัยกับกาลิเลโอ นิวตัน และเดการ์ตส์ ขณะที่ปราชญ์สามคนหลังนี้ เพียรพยายามเข้าถึงความลับของจักรวาล ฮอบส์หันมาทุ่มเทสติปัญญาทั้งหมดของเขา แก่การไขปริศนาว่าด้วยมนุษย์ และสังคมด้วยสปิริตแบบวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกันปรัชญาการเมืองเป็นการหาความยุติธรรมให้กับสังคมเพื่อให้การปกครองเกิดความสงบสุขภายใต้สัญญาประชาคม โธมัส ฮอบส์เชื่อว่าการเสริมสร้างอำนาจทางการเมือง (cilvil authority) ให้เป็นอำนาจสูงสุดในการตัดสินว่าอะไรคือสิ่งที่ดีและสิ่งที่ชั่ว และเป็นอำนาจที่ทุกคนยอมรับ กฎหมายของบ้านเมืองเหนือกว่าธรรมชาติ อำนาจการปกครองต้องรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวเพื่อมิให้มนุษย์กลับไปสู่สภาพธรรมชาติของตนที่เลวร้าย กษัตริย์มีอำนาจการปกครองสูงสุด มนุษย์ต้องเชื่อฟังกฎหมายที่กษัตริย์บัญญัติขึ้น เน้นว่า อำนาจของกษัตริย์มาจากความยินยอมของประขาชนมิได้มาจาสกลัทธิเทวสิทธิ์มนุษย์ควรเชื่อด้วยเหตุผลและวิธีทางวิทยาศาสตร์ เขายอมรับพระเจ้าแต่ปฏิเสธพิธีกรรมและผู้นำทางศาสนาอำนาจสูงสุดยังคงเป็นของปวงชน ถ้าผู้ปกครองนั้นไม่ได้ใช้อำนาจในการรักษาความปลอดภัยกับปวงชน กล่าวคือเมื่อใดผู้ปกครองเปลี่ยนสภาพจากราชาปราชญ์ เป็นทรราชย์ ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเอง ให้ประชาชนลุกขึ้นมาโค่นล้มองค์อธิปัตย์ได้ แต่ในความเป็นจริง หากองค์อธิปัตย์เปลี่ยนจากราชาปราชญ์ เป็นทรราชย์ ย่อมต้องมีกองกำลังไว้ปกป้องตัวเองจำนวนมาก และเป็นการยากที่ประชาชนจะลุกขึ้นมาต่อต้านด้วยมือเปล่าได้ ดังนั้นแนวคิดของฮอบส์ จึงยังไม่ชัดเจนหลายประการ

3. ปรัชญาการเมืองของเพลโต กับเป็นแนวคิดทางการเมืองของโธมัส ฮอบส์ มีแนวคิดทางการเมืองที่เหมือนกัน คือสังคมที่ดีงาม แนวคิดทางการเมืองของทั้งสองท่าน มีลักษณะเป็นระบบบูรณาการที่ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับสิ่งรอบตัว คือ มนุษย์ ธรรมชาติและสังคมที่จะต้องอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกันจุดกำเนิดแนวคิดทางการเมืองเพลโตและโธมัส ฮอบส์ ได้มีแนวคิดทางปรัชญาเนื่องจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ เหตุการณ์ทางการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อรูปความคิดทางการเมืองของเพลโตและโธมัส ออบส์ ปรัชญาการเมืองคือของโธมัส ฮอบส์และเพลโต ทั้งสองแนวคิดพยายามหาคำตอบให้กับสังคมเหมือนกันคือ การเมืองที่ดีควรเป็นอย่างไร ทั้ง 2 แนวคิดได้ใช้ วิธีการทางปรัชญาที่เหมือนกันคือ มีการคัดค้านแนวคิดเดิม และสร้างแนวคิดใหม่เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบว่าการเมืองที่ดีนั้นเป็นอย่างไร ทั้ง 2 แนวคิดได้มีเหตุผลสนับสนุนว่าแนวคิดปรัชญาของเขานั้นดีอย่างไร และทำไมจึงต้องเป็นอย่างนั้น ดังเห็นได้จากเพลโตพยายามสร้างแนวคิด อุตมรัฐ และโธมัสฮอบพยายามใช้แนวคิดสัญยาประชาคมมาอธิบายเพื่อให้สังคมนำแนวคิดนี้ไปใช้กับสังคม แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตุอย่างหนึ่งก็คือแนวคือของนักปรัชญาทั้ง 2 มีบริบทสังคมที่เตกต่างกัน แนวคิดทางปรัชญาบางประการจึงมีหลักการที่แตกต่างกันออกไปรูปแบบการปกครองที่ดีมีความเห็นเหมือนกันจะต้องมีรัฐในการปกครองเพื่อให้สังคมเกิดความสุข เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย รัฐคือ กลุ่มคนที่รวมกันอยู่ในดินแดนอันมีอาณาเขตแน่นอนและมีรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการดำเนินกิจการของรัฐทั้งในประเทศและนอก

ประเทศโดยอิสระ ดังนั้นรัฐจึงเป็นสังคมที่มีการจัดองค์กรทางการเมืองแตกต่างกับการรวมตัวกันเป็นสังคมแบบธรรมดา ๆ ความหมายของรัฐเน้นในเรื่องการเมือง คือ มีการจัดองค์กรในรูปแบบที่ว่า มีคนจำนวนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง มีอำนาจเหมือนกลุ่มคนทั้งหมด อำนาจของผู้ปกครองนี้อาจได้มาด้วยการใช้กำลัง หรือความยินยอมมอบให้ หรือการยอมรับของคนที่อยู่ในสังคมนั้นทางใดทางหนึ่งก็ได้คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดีโธมัส ฮอบส์และเพลโตเห็นเหมือนกันว่าจะต้องมีผู้นำในการปกครอง เพลโตเรียกว่า ราชาปราชญ์ส่วนโธมัสฮอบส์ เรียกว่า องค์อธิปัตย์ แนวคิดทั้ง 2 ทรรศนะมีความเห็นตรงกันว่าผู้นำจะต้องมีความเด็ดขาด ความกล้าหาญ และมีความรู้ หากปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้จะทำให้ปกครองคนในสังคมไม่ได้ อำนาจการปกครองต้องอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียว

ความหมายปรัชญาการเมืองของเพลโตมุ่งเน้นไปยังคุณธรรมและปัญญาเป็นสำคัญแต่สำหรับโธมัสฮอบส์กลับมองธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัวจุดกำเนิดแนวคิดทางการเมืองเพลโตมีจุดกำเนิดทางการเมืองไม่พอใจในการปกครองคือระบบรัฐบาลสามสิบทรราชย์ ความศรัทธาที่เพลโตเคยมีต่อระบอบการปกครองของเอเธนส์ได้หมดสิ้นลง เมื่อรัฐบาล ประชาธิปไตยได้ปกครองแทนรัฐบาลสามสิบทรราชย์โดยผลักดันให้มีการประหาร โสเกรติสผู้เป็นอาจารย์ของเพลโต และอีกประการสำหรับการศึกษาเพลโตอยู่ในตระกูลที่มีการศึกษาดี ฐานะดี แต่โธมัส ฮอบส์เกิดในสภาวะครอบครัวที่มีปัญหาเขาเห็นความโหดร้ายการใช้ความรุนแรงของครอบครัวมาตั้งแต่เด็กทำให้เขามีชีวิตที่แตกต่างจากเพลโตออบส์จุดกำเนิดของการเมืองเกิดจากความไม่เห็นด้วยกับระบบลัทธิเทวสิทธิ์ปรัชญาการเมืองของเพลโตโน้มเอียงไปทางแนวคิดจิตนิยม (Idealism) ได้แก่พวกที่ถือว่า จิตเท่านั้นเป็นความแท้จริง สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิตเท่านั้น ปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์โน้มเอียงไปทางสสารนิยมหรือวัตถุนิยมหรือวัตถุนิยม เชื่อว่า สิ่งที่เป็นจริงต้องมีตัวตนซึ่งได้แก่สสาร ยังถือว่าสสารต้องมีการเคลื่อนที่หรือการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวของสสารทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆรูปแบบการปกครองที่ดีเพลโต เน้นอุตมรัฐ (The Republic) โธมัสฮอบส์ เน้นสัญญาประชาคมเป็นสัญญาที่มนุษย์ร่วมกันกระทำขึ้นเพื่อมอบอำนาจและสิทธิของตนให้แก่บุคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง เป็นผู้ใช้อำนาจเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดสันติภาพและความปลอดภัยร่วมกันคุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดีผู้ปกครองในทรรศนะเพลโตใช้อำนาจภายใต้การพัฒนาฝึกฝนความเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้จะต้องมีคุณธรรมที่สูงโดยไม่เห็นแก่ตนเองแม้กระทั่งไม่สะสมสมบัติเพื่อให้เกิดอำนาจ แต่ตามแนวคิดของฮอบส์ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ออกกฎหมาย ใช้กฎหมายเพื่อควบคุมสังคมอย่างยุติธรรม โดยไม่คำถึงถึงคุณธรรมแบบเพลโต ผู้นำตามทรรศนะของเพลโตจะเคร่งครัดในเรื่องคุณธรรมแต่ผู้ปกครองตามทรรศนะของโธมัส ฮอบส์เคร่งครัดในกฎหมายกฎหมายจะยุติธรรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับมนุษย์และคนในสังคมกำหนด โดยยกให้องค์อธิปัตย์เป็นผู้มีอำนาจในการบังคับใช้เพื่อบริหารปกครองคนในสังคม ผู้ปกครองสามารถมีทรัพย์สมบัติได้ซึ่งแตกต่างจากเพลโตที่ให้ผู้ปกครองห้ามสะสมทรัพย์สิน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์ และเพลโต เป็นการศึกษาเชิงเอกสารอาจจะเป็นประโยชน์ในฐานะข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ว่าวิธีการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองจะศึกษาได้ในมิติไหนบ้างในวิทยานิพนธ์นี้ได้ศึกษาบ้างแล้วในบางส่วนเช่นในเบื้องต้น ฉะนั้นถ้าหากมีผู้วิจัยอื่นได้ทำการศึกษาวิจัยก็ควรจะมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์ กับปรัชญาทางการเมืองของนักปรัชญาในอาเซียน

2. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโธมัส ฮอบส์ และปรัชญาการเมืองตะวันออก ที่มีอิทธิพลต่อการปกครองของแต่ละศาสนาแบบบูรณาการเข้าด้วยกัน

3. การศึกษาวิเคราะห์ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโต กับนักปรัชญาการเมืองชาวไทยในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กิติมา ปรีติลก. (2521). **ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต.

กีรติ บุญเจือ. (2538). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ควอริส เวลส์. (2547). **การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ.** (กาญจนี ละอองศรี & ยุพา ชุมจันทร์, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

คำนวล คำมณี. (2547). **ปรัชญาการเมือง.** ปัตตานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

จรูญ สุภาพ. (2528). **ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

จักร พันธ์ชูเพชร. (2552). **รัฐศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

จักรสิน พิเศษสาทร. (2521). **ทฤษฎีและนักปรัชญาการศึกษาของตะวันตก.** กรุงเทพมหานคร: ดวงกมล.

จันทิมา เกษแก้ว. (2540). **การเมืองการปกครอง.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2515). **ปรัชญาประยุกต์ชุดตะวันตก.** กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา.

ฟื้น ดอกบัว. (2555). **ปวงปรัชญากรีก** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.

สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2554). **ปรัชญาการเมืองเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม.

แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

A Study of The Development Dhammadhuta In The Area of Mueang Nakhon Ratchasima District, Nakhonratchasima Province

สมศักดิ์ สนพะเนาว์
Somsak Sonphanuo
พระครูศรีปริยัติยารักษ์
Phrakhru Sripariyattayarak
เกรียงไกร พินยารัก
Kriangkrai Pinyarak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail :

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1.เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพระธรรมทูต 2.เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและมีการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1.งานพระธรรมทูตเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ พระธรรมทูตอำเภอเมืองนครราชสีมาเป็นพระธรรมทูต สายที่ 6 ปัจจุบันมี พระโสภณปริยัติวิธาน เจ้าอาวาสวัดสะแก (พระอารามหลวง) เป็นหัวหน้าสาย มีจำนวน 27 รูป รวม 27 ตำบล หลังจากหน่วยปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนดแล้ว ก็จัดทำรายงานบัญชีสรุปกิจกรรมพระธรรมทูตเสนอต่อกองงานพระธรรมทูตจังหวัดเสนอข้อมูลอันเป็นสภาพหรือปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานกำกับงานพระธรรมทูตจังหวัดต่อที่ประชุมปัจฉิมนิเทศของจังหวัด

2. ปัญหาและอุปสรรคของพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมามี 7 ด้านดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการอบรม 2) ด้านการบริหาร 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 4) ด้านการบรรยายธรรม 5) ด้านกิจกรรมประเพณี 6) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน 7) ด้านบรรพชาอุปสมบท

3. แนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูต ต้องมีการจัดตั้งโรงเรียนพระธรรมทูต ต้องมีความรู้ความสามารถด้านการบรรยายธรรม ควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนเข้าวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟัง

พระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มมากขึ้น พระธรรมทูตต้องมีความรู้ความสามารถจำเป็นต้องหาเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ เพื่อดึงดูดให้เข้ามาบวชงบประมาณต้องเพียงพอต่อการบริหาร

คำสำคัญ : การพัฒนา, พระธรรมทูต

ABSTRACT

This research aimed to: 1 . Study the theoretical concepts related to the development of Dhamma Missionaries 2 . Study the problems in the development of Dhamma Missionaries of the Sangha in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province 3. Analyze the development guidelines of Dhamma Missionaries of the Sangha in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. This was a qualitative study and interviews were conducted.

The research results found that:

1 . The work of Dhamma Missionaries began after the Buddha attained enlightenment. Dhamma Missionaries of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province are the 6 th Dhamma Missionaries. Currently, Phra Sobhon Pariyattiwithan, the abbot of Wat Sakae (Royal Monastery), is the leader of the line, with 27 monks in 27 sub-districts. After the Dhamma Missionary Unit has carried out its work according to the specified schedule, Prepare a summary report of the activities of the Dhamma Missionaries to present to the Provincial Dhamma Missionaries Division, present information on the conditions or problems and obstacles in the work to the Provincial Dhamma Missionaries Supervisory Unit at the Provincial Orientation Meeting.

2 . Problems and obstacles of Dhamma Missionaries in Nakhon Ratchasima Province are as follows: 1) Training 2) Administration 3) Public welfare 4) Dhamma sermons 5) Traditional activities 6) Vipassana meditation 7) Ordination

3 . Guidelines for the development of Dhamma Missionaries' work There must be the establishment of a Dhamma Missionaries' school. There must be knowledge and skills in Dhamma sermons. People and youth should be encouraged to go to the temple, make merit, give alms, and listen to sermons every Buddhist holy day. There should be more promotion of the study of Vipassana meditation. Dhamma Missionaries must have knowledge and skills. It is necessary to find new techniques and methods to attract them to ordain. The budget must be sufficient for administration.

Keywords : Development, Dhamma Missionaries

บทนำ

งานพระธรรมทูตเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงแสดงธรรมแก่พราหมณ์ปัญจวัคคีย์เป็นกลุ่มเป้าหมายแรกจนได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทั้งหมดต่อมาก็แสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรและสหายรวม 55 ท่านจนได้บรรลุธรรมเช่นเดียวกัน เป็นอันว่าได้มีพระอรหันต์ เกิดขึ้นแล้ว 61 องค์ รวมทั้งพระองค์ด้วย เมื่อทรงเห็นว่าเหล่าพระสาวกมากเพียงพอที่จะประกาศ ศาสนาได้แล้ว พระพุทธเจ้าตรัสสั่งพระอรหันต์สาวกทั้งหลายว่า“จรถ ภิกฺขเว จาริกำ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานำ” ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อ อนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์เหล่าพระสาวกทั้ง 60 รูป ที่ส่งไปประกาศพระศาสนานั้น ถือว่าเป็นพระธรรมทูตชุดแรก ที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยที่พระองค์ก็ได้ทรงเสร็จไปเผยแผ่พระศาสนาเหมือนกัน คือ เสด็จไป ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อโปรดชฎิล 3 พี่น้องซึ่งเป็นเจ้าลัทธิที่ผู้คนนับถือมาก เมื่อเจ้าลัทธินับถือ เลื่อมใสแล้ว เหล่าบริวารทั้งหลายก็จะได้นับถือเลื่อมใสไปด้วย ทำให้พระศาสนาเผยแผ่ไปได้รวดเร็ว พระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การปฏิบัติหน้าที่ในการประกาศและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานด้านพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลนั้น ภารกิจหลักคือการ ประกาศและเผยแผ่พระศาสนาด้วยการแสดงธรรมและการถือพรหมจรรย์ ตลอดจนวัตรปฏิบัติของผู้ บวช ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีผู้เคารพนับถือพระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลายได้

สำหรับในประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในยุคแรกคือสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ ส่งพระธรรมทูตสายที่ 8 มีพระโสณะและพระอุตตระเป็นหัวหน้าเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาประมาณปี พ.ศ. 303 และเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ กำเนิดงานพระธรรมทูตในประเทศไทย นับตั้งแต่ประเทศไทยได้รับนับถือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระภิกษุสงฆ์ไทยในอดีตก็ได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนามั่นคงอยู่กับประเทศไทยตราบนานเท่านานตลอด
มา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการจัดตั้งพระธรรมทูตไปประกาศหลักพุทธธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายต่าง ๆ คณะสงฆ์ก็ได้ดำเนินการตามสถานการณ์ที่จำเป็นตามความเสียสละของแต่ละท่าน โดยอยู่ในการกำกับดูแลขององค์กรการเผยแผ่ (ตาม พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2484) จนมาถึง ปีพ.ศ.2505 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ ซึ่งในระยะ 2 ปีแรก งานพระธรรมทูตก็ได้สะดุดหยุดลงเป็นบางส่วน แต่ก็ยังมีพระสงฆ์ดำเนินการอยู่บ้าง โดยใช้ชื่อพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง จึงยังไม่เป็นเอกภาพ ทั้งยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ

ดังนั้น ในปี พ.ศ.2507 เพื่อให้สอดคล้องกับการประกาศใช้พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 รัฐบาลโดยหน่วยงานที่ดูแลรับสนองงานของคณะสงฆ์ในสมัยนั้นคือกรมการศาสนา จึงกำหนดนโยบายฟื้นฟูงาน

พระธรรมทูตโดยได้ประสานและส่งเสริมการทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตของท่านเหล่านั้นให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการจัดตั้งโครงการพระธรรมทูตขึ้นมา เพื่อดำเนินการรับสนองงานคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกให้เป็นรูปธรรมชัดเจน นับตั้งแต่นั้น งานพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นทางการ และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องมา โดยคณะสงฆ์ได้จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระธรรมทูตโดยตรง เรียกว่า กองงานพระธรรมทูต มีฐานะเทียบเท่ากองธรรมสนามหลวง และกองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานของคณะสงฆ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อรังสรรค์ขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะมีองค์ประกอบในการบริหารจัดการองค์การคือ กำหนดให้พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งเป็นแม่กองและรองแม่กองอีก 2 รูป ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมที่สำนักงานเลขานุการดูแลรับผิดชอบงาน และกำหนดให้มีสำนักงานพระธรรมทูตที่แบ่งเป็น 9 สาย ตามแบบอย่างการจัดส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนประเทศต่างๆในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมทั้งกำหนดให้มีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตอีกด้วย ในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญแก่งานพระธรรมทูตเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นงานที่เป็นหลักแห่งความมั่นคงของพระพุทธศาสนา หากพระภิกษุทำแต่หน้าที่ศึกษาและปฏิบัติเฉพาะตนโดยไม่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนแล้ว พระพุทธศาสนาก็คงไม่ดำรงมั่นคงเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยอยู่ได้ตราบเท่าทุกวันนี้

พระธรรมทูตอำเภอเมืองนครราชสีมาเป็นพระธรรมทูต สายที่ 6 ปัจจุบันมี พระโสภณปริยัติวิธาน เจ้าอาวาสวัดสะแก (พระอารามหลวง) เป็นหัวหน้าสาย มีจำนวน 27 รูป รวม 27 ตำบล หลังจากหน่วยปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนดแล้ว ก็จัดทำรายงานบัญชีสรุปกิจกรรมพระธรรมทูตเสนอต่อกองงานพระธรรมทูตจังหวัดเสนอข้อมูลอันเป็นสภาพหรือปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานกำกับงานพระธรรมทูตจังหวัดต่อที่ประชุมปัจฉิมนิเทศของจังหวัด และจังหวัดก็ได้นำปัญหาและอุปสรรคไปเสนอต่อที่ประชุมในการประชุมปัจฉิมนิเทศงานพระธรรมทูต 9 สายทุก ๆ ปี ซึ่งที่ผ่านมาการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในพื้นที่ จากการที่ได้ออก ปฏิบัติงานเป็นประจำทุกปีจะพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานมีเวลาจำกัดเพียงหนึ่งเดือน ช่วงเวลาออกปฏิบัติงานตรงกับฤดูกาลเกษตรกรรม ขาดสื่อและอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย จำนวนพระธรรมทูตไม่เพียงพอขาดการตรวจเยี่ยมละประเมินผล ยานพาหนะไม่สะดวกไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ ในการร่วมมือกันพัฒนาระหว่างพระธรรมทูตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวที่พระธรรมทูตได้ออกปฏิบัติงานข้างต้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของพระธรรมทูตในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครราชสีมา แนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ผลของการวิจัยในครั้ง

นี้ จะทำให้พระธรรมทูตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมาได้รู้สภาพและปัญหาอันจะเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมาเพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานพระธรรมทูตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพระธรรมทูต
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเอกสารตำราแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือพระธรรมทูตผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์ตรง เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เอง นำเสนอผลการวิจัยโดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์งานวิจัย จากบทสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 27 รูป

1. พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ 1 รูป
2. พระธรรมทูตฝ่ายรองอำนวยการ 2 รูป
3. พระธรรมทูตฝ่ายอนุจร 10 รูป
4. พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ 14 รูป

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพระธรรมทูต ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และแนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในด้านเอกสาร ได้มุ่งศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก รวมทั้งข้อมูลจากตำราเชิงวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมทูต ในแหล่งวิชาการต่าง ๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (IndepthInterviewซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษา ค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้ง จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่มีโครงสร้าง ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยแบ่งออกเป็น 2 =ชุดชุดละ 2 ตอน ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล/อายุ หน้าที่ความรับผิดชอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 1) ด้านการอบรม 2) ด้านการบริหาร3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 4) ด้านการบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุ 5) ด้านกิจกรรมประเพณี 6) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน 7) ด้านบรรพชาอุปสมบทและบวชศีลจาริณี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ(Qualitative Analysis) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่เป็นแนวคิดจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้อง

2. เตรียมการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้ โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง ข้อดีข้อเสียของแนวคิด และวิธีการ รวบรวมผลการศึกษา และจัดการศึกษา ตลอดจนเรียบเรียงภายใต้กรอบ แนวคิด และวิธีการที่เหมือนและต่าง ข้อดีและข้อเสียเพื่อเป็นฐานในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

3. บูรณาการข้อมูล โดยผู้วิจัยนำผลมาจากการศึกษา ในแต่ละด้าน และในแต่ละมุมจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและจาการศึกษาจากเอกสาร นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อจัดทำร่างผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Anlysis)ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค 6’C ได้แก่ Conceptualize (การจัดกรอบแนวคิด) Commentate (การแสดงความคิดเห็น) Category (จัดหมวดหมู่) Classify (การจำแนกกลุ่ม) Content (สาระสำคัญ) และConcept (ประเด็น) จะกระทำไปพร้อมๆ กัน ตลอดระยะเวลา

ที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรว่าครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ปัญหาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3) การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1.งานพระธรรมทูตเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ พระธรรมทูตอำเภอเมืองนครราชสีมาเป็นพระธรรมทูต สายที่ 6 ปัจจุบันมี พระโสภณปริยัติวิธาน เจ้าอาวาสวัดสะแก (พระอารามหลวง) เป็นหัวหน้าสาย มีจำนวน 27 รูป รวม 27 ตำบล หลังจากหน่วยปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนดแล้ว ก็จัดทำรายงานบัญชีสรุปกิจกรรมพระธรรมทูตเสนอต่อกองงานพระธรรมทูตจังหวัดเสนอข้อมูลอันเป็นสภาพหรือปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานกำกับงานพระธรรมทูตจังหวัดต่อที่ประชุมปัจฉิมนิเทศของจังหวัด

2. ปัญหาและอุปสรรคของพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมามี 7 ด้านดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการอบรม พระธรรมทูตขาดความรู้ ทักษะและเทคนิคในการอบรมศีลธรรม ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้นำชุมชน 2) ด้านการบริหาร พระธรรมทูตฝ่ายบริหารไม่มีความเชี่ยวชาญที่จะบริหารงานในองค์กรพระธรรมทูต ไม่มีการประสานงานดึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมวางแผน 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เงินกองทุนคณะสงฆ์มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนหรือภัยพิบัติต่างๆ 4) ด้านการบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุ ความสามารถของพระธรรมทูตที่จะแสดงธรรมออกอากาศมีน้อย 5) ด้านกิจกรรมประเพณี ขาดบุคลากรที่จะมาสืบสานประเพณี ไม่ได้รับการส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 6) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน พระธรรมทูตไม่เข้าใจในหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การบริหารจัดการแต่ละสำนักต่างรูปต่างทำไม่เป็นเอกภาพ 7) ด้านบรรพชาอุปสมบทและบวชศีลจาริณีบวชตามประเพณี บวชเพื่อแก้บน ผู้บวชมีอายุน้อยเกินไป และผู้ที่เคยบวชแล้วไม่มาบวชอีก

3. แนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูต 1) ด้านการอบรม ต้องมีการจัดตั้งโรงเรียนพระธรรมทูต เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมประชุมปรึกษาหารือและดำเนินการไปตามเป้าหมายที่วางไว้นำสื่อที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการอบรม 2) ด้านการบริหาร ควรยึดหลักบริหาร 4 ประการคือ บริหารคน

บริหารงาน บริหารเวลา บริหารวัตถุสิ่งของ 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรยึดหลักการสงเคราะห์ 4 อย่าง ได้แก่เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และการสงเคราะห์ด้วยธรรมะ 4) ด้านการบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุ ต้องมีความรู้ความสามารถด้านการบรรยายธรรม กล้าแสดงออก สอดแทรกนิทานประกอบ 5) ด้านกิจกรรมประเพณี ควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนเข้าวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ 6) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มมากขึ้น 7) ด้านบรรพชาอุปสมบทและบวชศีลจาริณี พระวิทยากรและพระพี่เลี้ยงต้องมีความรู้ความสามารถดูแลสามเณรที่เข้าร่วมโครงการได้ เมื่อผู้บวชลดลงจำเป็นต้องหาเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ เพื่อดึงดูดให้เข้ามาบวชงบประมาณต้องเพียงพอ และต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

อภิปรายผล

งานวิจัย "แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา" นำเสนอภาพสะท้อนอันน่าสนใจเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความท้าทายของงานพระธรรมทูตในยุคสมัยที่สังคมผันผวน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้พระธรรมทูตจะมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ก็ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคมากมายที่เป็นเสมือนขวากหนามขัดขวางการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

จุดเด่นของงานวิจัยนี้คือการวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกใน 7 ภารกิจหลักของพระธรรมทูต ตั้งแต่การอบรม การบริหาร จนถึงการจัดกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ เผยให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดแคลนงบประมาณ การสนับสนุน และการประสานงานจากหน่วยงานต่างๆ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือปัญหาเชิงทัศนคติที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระธรรมทูตกับคนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะเป็น การขาดความรู้ความเข้าใจในสื่อสมัยใหม่ รูปแบบการอบรมที่ไม่น่าสนใจ หรือการสอนวิปัสสนาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยมิได้หยุดอยู่เพียงการชี้ปัญหา หากแต่ยังนำเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมในแต่ละภารกิจ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนพระธรรมทูต การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสอน การสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและทัศนคติของพระธรรมทูตให้สอดคล้องกับยุคสมัย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานพระธรรมทูตให้มีประสิทธิภาพและทันต่อความเปลี่ยนแปลงถึงแม้ข้อเสนอแนะของงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานพระธรรมทูตในจังหวัดนครราชสีมา แต่ก็เป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่งในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ความสำเร็จของการพัฒนาขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ความมุ่งมั่นของคณะสงฆ์ การสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชน ท้ายที่สุด งานวิจัยชิ้นนี้เป็นเสมือนแสงสว่างที่นำทางให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพระธรรมทูต และเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างความตื่นตัวและกระตุ้นให้ทุกฝ่ายร่วมกันผลักดันงานพระธรรมทูตให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน

งานวิจัย "แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา" ฉายภาพให้เห็นถึงความท้าทายที่พระธรรมทูตต้องเผชิญในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยชี้ชัดว่า แม้ภารกิจในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะมีความสำคัญยิ่งยวด แต่การดำเนินงานกลับต้องฝ่าฟันอุปสรรคมากมาย ทั้งในแง่โครงสร้างการทำงานและทัศนคติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย เรื่อง "บทบาทพระธรรมทูตภายในประเทศ" ที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดงบประมาณ การสนับสนุน และการประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัญหาเชิงทัศนคติที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระธรรมทูตกับคนรุ่นใหม่ งานวิจัยได้นำเสนอทางออกที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งโรงเรียนพระธรรมทูต การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ การสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของพระธรรมทูตให้ทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนั่น อุตฺตมเสฏฺโฐ (ประเสริฐ) เรื่อง "กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต" ที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและปรับรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ถึงแม้แนวทางแก้ไขจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานพระธรรมทูต แต่หนทางสู่ความสำเร็จยังคงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และพุทธศาสนิกชน การปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจในบทบาทของพระธรรมทูตให้กับคนรุ่นใหม่ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดในการขับเคลื่อนงานพระธรรมทูตให้ก้าวไปข้างหน้า เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

งานวิจัย "แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา" ได้เผยให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนางานพระธรรมทูต โดยชี้ให้เห็นถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการทำงานในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

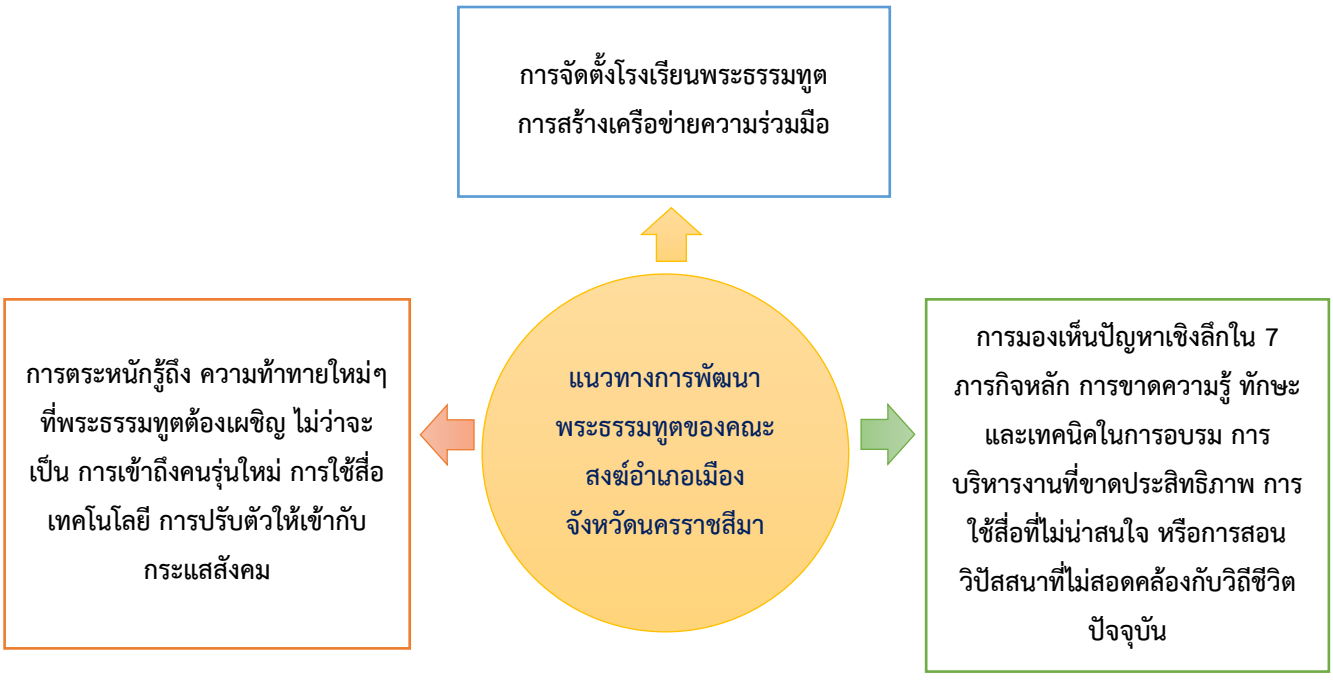
1. การตระหนักรู้ถึง ความท้าทายใหม่ๆ ที่พระธรรมทูตต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็น การเข้าถึงคนรุ่นใหม่ การใช้สื่อเทคโนโลยี การปรับตัวให้เข้ากับกระแสสังคม และการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากการทำงานในอดีตที่เน้นการเผยแผ่ในชุมชนความท้าทายแรก คือ การเข้าถึงคนรุ่นใหม่ ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี มีวิถีชีวิต ค่านิยม และความสนใจที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน การสื่อสารด้วยรูปแบบเดิม ๆ ที่เน้นการเทศนาแบบปากเปล่า อาจไม่สามารถดึงดูดความสนใจ หรือเข้าถึงจิตใจของคนรุ่นใหม่ได้ พระธรรมทูตจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสาร ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้สื่อที่ทันสมัย และสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ เพื่อให้ธรรมะสามารถแทรกซึมเข้าไปในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ได้อย่างแนบเนียน การใช้สื่อเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ โลกยุคดิจิทัล ทำให้สื่อออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชั่น กลายเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงผู้คน พระธรรมทูตจำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านี้ เพื่อขยายเครือข่ายการเผยแผ่ สร้างชุมชนออนไลน์ และนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบที่น่าสนใจนอกจากนี้ พระธรรมทูตยังต้อง ปรับตัวให้เข้ากับกระแสสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่าง

รวดเร็ว ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ความท้าทายเหล่านี้ เป็นเสมือนบททดสอบสำคัญของงานพระธรรมทูตในยุคปัจจุบัน การตระหนักรู้ ปรับตัว และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง คือกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้คงอยู่เป็นรากฐานของสังคมไทยสืบไป

2. การมองเห็นปัญหาเชิงลึกใน 7 ภารกิจหลัก งานวิจัยเผยให้เห็นจุดอ่อนในการทำงานของพระธรรมทูตในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็น การขาดความรู้ ทักษะ และเทคนิคในการอบรม การบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ การใช้สื่อที่ไม่น่าสนใจ หรือการสอนวิปัสสนาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน

3. การค้นพบ แนวทางพัฒนา ที่เป็นรูปธรรม งานวิจัยนำเสนอทางออกที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การจัดตั้งโรงเรียนพระธรรมทูต การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของพระธรรมทูต ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูสู่การพัฒนางาน พระธรรมทูตยุคใหม่

องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้ เป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพระธรรมทูต สามารถปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ภารกิจในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และบรรลุเป้าหมายในการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีคุณธรรมอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สุดท้าย การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรพุทธศาสนา เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การสร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประสานความร่วมมือ จะช่วยให้การทำงานของพระธรรมทูตเป็นไปอย่างราบรื่น และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้นความท้าทายเหล่านี้ เป็นเสมือนบททดสอบสำคัญของงานพระธรรมทูตในยุคปัจจุบัน การตระหนักรู้ ปรับตัว และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง คือกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้คงอยู่เป็นรากฐานของสังคมไทยสืบไป

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. (2535). **ระเบียบกองงานพระธรรมทูต.** กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขานุการ วัดปากน้ำภาษีเจริญ.

กรมการศาสนา. (2540). **การฝึกอบรมพระธรรมทูต.** ใน เอกสารการบรรยายในการอบรมพระธรรมทูตรุ่นที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2506). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกं** (พิมพ์ครั้งที่ 2500). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิริวัฒน์ คำวันสา. (2534). **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
Guidelines for the Development of Meditation Practice in Mueang NakhonRatchasima District, NakhonRatchasima Province

พระครูสุตธรรมวิสิฐ
Phrakhru Sutathamwisit
พระครูศรีปริยัติยารักษ์
Phrakhru Sripariyattayarak
เกรียงไกร พินยารัก
Kriangkrai Pinyarak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus, Thailand

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป ของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2.เพื่อศึกษาการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมสำหรับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมือง จังหวันครราชสีมา 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและมีการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก ส่วนจุดอ่อน คือบางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์

2. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ เกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน

3. แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมอำเภอเมืองนครราชสีมาที่เป็นมาตรฐาน คือ 1) เจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ รู้จักวางแผนโครงการเพื่อปฏิบัติงาน จัดที่พัก อาคารปฏิบัติธรรม ให้มีความสะอาดพร้อมใช้งานได้ 2) ด้านบุคลากร รู้จักแบ่งงานและการมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน รู้จักประสานความ

สามัคคีและประสานประโยชน์ร่วมกัน รู้จักปกครองบังคับบัญชา หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 3) ด้านการบริหารจัดการภายในสำนัก จัดทำบัญชีรายรับ - จ่ายให้เป็นระบบ โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้
คำสำคัญ : การพัฒนา, สำนักปฏิบัติธรรม

ABSTRACT

This research aimed to study and analyze the general environment of the management of meditation centers in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. 2. To study the integration of concepts, theories, and principles for the development of meditation centers in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. 3. To present guidelines for the development of meditation centers in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. This was a qualitative study with interviews.

The research results found that:

1. The general environment of the current management of meditation centers has strengths, namely, promotion of the study of Buddhist scriptures and training in meditation practice for monks and novices within the center. The weaknesses are that some centers have buildings that cannot accommodate a large number of meditation practitioners, insufficient facilities, lack of management strategies, and inexperienced monk lecturers.

2. The main factors that make meditation center management effective are taking into account both the internal and external environments, which requires the preparation of a management strategy plan and supporting factors.

3. The guidelines for the development of meditation centers in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province that meet standards are: 1) The head of the center has a vision, knows how to plan projects for work, arranges accommodations, and meditation buildings that are clean and ready for use. 2) In terms of personnel, they know how to divide work and assign authority and duties. Know how to coordinate unity and mutual benefits. Know how to govern and command. Meet regularly.

3) Internal management of the office. Keep a systematic, transparent, clear, and auditable income and expenditure account.

Keywords : Development, Meditation center

บทนำ

สำนักปฏิบัติธรรมอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นจำนวนมากถึง 36 สำนัก มีสำนักปฏิบัติธรรมที่มีกิตติคุณชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับหลายสำนัก แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ ทำให้เห็นอัตราส่วนของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐาน และที่ยังไม่ถึงมาตรฐานนั้นแตกต่างกันมาก มีการดำเนินกิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดของเจ้าสำนัก ซึ่งหากมองในภาพรวมแล้ว จะเห็นว่ายังคงมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างสำนัก ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านความรู้ภาคปริยัติ และประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้ความสามารถในเทคนิคการเผยแผ่อบรมสั่งสอนประชาชน หรืออาจเป็นเพราะปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความสับสนใน การดำเนินงานตามบทบาทที่พึงประสงค์ของสำนักปฏิบัติธรรม เจ้าสำนักผู้ที่มีบทบาทสำคัญใน การขับเคลื่อนการพัฒนาสำนัก บางท่านไม่มีความรู้ด้านการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการทางโลกมาใช้ในการบริหารสำนัก บางท่านด้อยภาวะความเป็นผู้นำ ขาดวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการที่ชัดเจน ขาดการควบคุมติดตามผลและประเมินผลของโครงการ เพื่อทราบปัญหาต่างๆ ในการนำปรับปรุงแก้ไขพัฒนา ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการสำนักเชิงรุก ขาดการบริหารศรัทธาของสาธุชน การบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องยาก จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นไปได้ ในการหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมที่สมบูรณ์แบบนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารทางโลก มาใช้กับวิธีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในสมัยปัจจุบัน เพื่อความสมบูรณ์แบบในการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่ ตรงจุด และก่อให้เกิดประสิทธิภาพรวมถึงให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป ของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมสำหรับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา คือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมอำเภอเมือง 12 รูป

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สถานที่ปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค เป็นต้น และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัดที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ประจำอำเภอ เพื่อเป็นที่รองรับประชาชนพุทธบริษัทผู้ใคร่ต่อการศึกษาปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยได้แบ่งข้อมูลเอกสารดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

อรรถกถา ฎีกา ฉบับโรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย

2. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

ศึกษาจากเอกสารแนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

ศึกษาจากเอกสารตำรานักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ และระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดและอำเภอ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีอยู่ ๒ แบบ คือ เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทาง เพื่อให้ได้ความจริง แนวคิด ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม โดยผู้วิจัยได้ ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากกลุ่ม และแบบสอบถาม จากตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือวิจัย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนา ประสิทธิภาพการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ประมวลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และผู้เกี่ยวข้องกับ สำนักปฏิบัติธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามระเบียบวิจัย ให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมเกี่ยวกับการพัฒนา สำนักปฏิบัติธรรม โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นคำถาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ความคิดเห็นในการพัฒนาด้านสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งประสบการณ์และแผนการพัฒนาการบริหารสำนักปฏิบัติ

4. นำเสนอโครงร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์การวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

5. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยให้เป็นฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้จริง เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัย วิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยผู้เชี่ยวชาญแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และนำเสนอเป็น ความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล

2. อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกต และตั้งประเด็น

3. พรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และให้รหัส (Coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือนความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท

4.สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือบางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์

2. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ เกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือการวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมกำกับกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงินและตรวจสอบ ส่วนการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมนั้น

3. แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมอำเภอเมืองนครราชสีมาที่เป็นมาตรฐาน คือ 1)เจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการขวนขวายศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักตนเอง เจ้าสำนักรู้จักกำหนดวัตถุประสงค์ รู้จักริเริ่มโครงงานที่เป็นแก่นสารประโยชน์ รู้จักวางแผนโครงการเพื่อปฏิบัติงาน จัดที่พัก อาคารปฏิบัติธรรม ให้มีความสะอาดพร้อมใช้งานได้ 2) ด้านบุคลากร รู้จักแบ่งงานและการมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน รู้จักประสานความสามัคคีและประสานประโยชน์ร่วมกัน รู้จักปกครองบังคับบัญชา รู้จักติดตามและประเมินผลงานพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและบุคลากรให้มีภาวะความเป็นผู้นำ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติควบคู่กับการปฏิบัติ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 3) ด้านการบริหารจัดการภายในสำนัก จัดทำบัญชีรายรับ - จ่ายให้เป็นระบบ โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด จัดทำสถิติผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม มีการตั้งทุนเพื่อการเผยแผ่ของสำนักปฏิบัติธรรมประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านทางสื่อ เช่น แผ่นป้าย แผ่นพับ วิทยุชุมชน ทางอินเทอร์เน็ต เช่น Lineและ Facebook เป็นต้น จัดทำสื่อการปฏิบัติธรรม เช่น แผ่นซีดี ดีวีดี หนังสือสวดมนต์ และหนังสือคู่มือการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คือ

จุดแข็ง คือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความขวนขวายแสวงหาความรู้ในการปรับปรุงบริเวณสถานที่ให้เป็นสัปปายะเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ให้ดูสวยงาม ไม่รกรุงรัง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของพระมหาวีระชัย ชยวีโร วิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ” ผลวิจัยพบว่า การทำงานบริหารจัดการวัดในอดีตของเจ้าอาวาส เป็นไปตามธรรมชาติของการเติบโตของวัดร่วม

กับชุมชน เจ้าอาวาสก็จะได้สมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีความศรัทธาและจิตอาสามาช่วยงาน โดยที่งานของวัดในอดีตเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์มากมายนับล้านนับสิบล้านนับร้อยล้านหรือกระทั่งถึงพันล้านบาทอย่างทุกวันนี้ สมาชิกของชุมชนรอบวัดก็จะมีความผูกพันกับสำนัก เมื่อมีลูกหลานก็จะส่งมาบวชเรียน มาทำบุญ มาจัดงานศพ พวกเขารู้ขนบธรรมเนียมปฏิบัติของพระสงฆ์ดี และไม่มีกฎหมายสงฆ์ ไม่มีข้อบังคับของมหาเถรสมาคมเรื่องการทำบัญชี สินทรัพย์ของวัดมีอะไรบ้างก็เป็นที่รู้กันในชุมชน เพราะสิ่งเหล่านั้นเกิดจากการบริจาคของสมาชิกในชุมชนนั่นเอง

จุดอ่อน คือ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแต่ละสำนักมีการแนะนำการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานหลากหลาย ถ้าผู้ปฏิบัติไม่มองจุดประสงค์ของการปฏิบัติมองแต่วิธีการ บางครั้งก็จะทำให้สับสนในวิธีการปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสนธยา พุทฺธวิริโย ได้วิจัยเรื่อง“ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง” ผลวิจัยพบว่า วัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง ใช้หลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐานในการฝึกจิต และทำใจของตนให้บริสุทธิ์ แต่ใช้เทคนิควิธีการต่างกัน วัดธรรมกายใช้การหายใจเข้า หายใจออก โดยเพ่งใจไปที่ศูนย์กลางกาย ฐานที่ 7 แล้วภาวนาว่า สัมมา อรหัง โดยที่ไม่ยอมปล่อยให้จิตออกไปจากจุดศูนย์กลางในขณะที่วัดหนองป่าพง ใช้วิธีง่ายๆ โดยใช้จิตตามดูการเคลื่อนไหวของร่างกาย เอาสติจับตรงที่การหายใจเข้าออก แล้วภาวนาว่า พุทโธ แต่มีจุดประสงค์ตรงกันคือเพื่อการเผยแผ่หลักการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ทางพระพุทธศาสนาปัญหาอุปสรรค คือ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขาดทุนสนับสนุนในการพัฒนาด้านสถานที่ เพื่อเป็นสถานที่สัปปายะแก่ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีรัตน-ธรรมนิเทศ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ” ผลวิจัยพบว่า อุปสรรคทั่วไปของการสอนกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในอังกฤษด้านสถานที่มีไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ยังขาดสภาพคล่องตัว เนื่องจากไม่มีทุนสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน อีกทั้งมีกฎหมายควบคุมการเข้าประเทศอังกฤษ ที่มีผลกระทบต่อการเข้าไปพำนัก ในประเทศอังกฤษส่วนรูปแบบที่ควรพัฒนา คือ ด้านสถานที่ ควรมีการจัดให้มีความเป็นสัปปายะ สำหรับจัดกิจกรรมการสอนกัมมัฏฐานให้เพียงพอ และให้มีความอบอุ่นเพียงพอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรสิทธิ์ ไกรสิน ได้วิจัยเรื่อง “วัดร้างในภาคอีสาน: การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัดร้างในภาคอีสาน แต่ละวัดล้วนตั้งขึ้นพร้อมกับการตั้งบ้านเรือนและการสร้างชุมชบางแห่งเมื่อชุมชนขยายเพิ่มมากขึ้น ทำให้เนื้อที่ภายในวัดคับแคบลง ซึ่งชุมชนถือว่าวัดเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในชุมชนมาทุกยุคทุกสมัย ถ้าสถานที่ไม่เหมาะสมก็ต้องย้ายหรือไปสร้างวัดใหม่จึงทาให้วัดเก่าร้างไป ส่วนวัดที่มีสถานที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่ดี รวมไปถึงข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไม่เหมาะสม ทำให้วัดไม่มีพระจำพรรษาเป็นเหตุให้วัดร้างไปในที่สุด ด้านวิกฤติที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างในภาคอีสาน คือ การแตกแยกความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจของชุมชนตกต่ำ ไม่มีผู้บวชสืบทอดศาสนทายาททางพุทธศาสนาความขัดแย้งระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ชาวบ้านขาดความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เนื้อที่ตั้งวัดมี

ไม่มากพอที่จะพัฒนาในด้านเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องอำนาจ สาเหตุที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างภาคอีสาน ได้แก่ การแตกแยกความสามัคคีของคนในชุมชน ขาดศาสนทายาททางพุทธศาสนา ชาวบ้านขาดความเลื่อมใสในตัวพระสงฆ์ ส่วนแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างนั้นสามารถทำได้โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ด้วยการมีส่วนรวมขอประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อทำให้วัดเป็นศูนยข์ องกิจกรรมที่เป็นประโยชนแ์ก่ชุมชน

โอกาส คือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีการแสวงหาความรู้ และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง มีไปศึกษาดูงานด้านสถานที่ของสำนักอื่นที่มีมาตรฐาน เพื่อนำมาปรับปรุงสำนักปฏิบัติธรรมตนให้สัญลักษณ์ของความสงบ เอื้อประโยชน์แก่ผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นศูนย์แห่งการแสวงหาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัย สติมั่น ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย” ผลวิจัยพบว่า วัด หรือ สำนักปฏิบัติธรรม เป็นสัญลักษณ์ของความสงบ รื่นรมย์ เพราะเป็นที่พักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวัฏฏะ ห่างไกลจากความชั่วทุกรูปแบบ เป็นที่อาศัยของผู้ที่มีความบริสุทธิ์สะอาดทางกาย วาจา ใจรูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรม คือ การดำเนินการในลักษณะแบบธรรมเนียมดั้งเดิมยังไม่ได้นำรูปแบบการจัดการความรู้ที่เป็นกระบวนการอย่างชัดเจน ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการความรู้จึงยังไม่ปรากฏชัด ทั้งนี้เพราะไม่ได้มีการวิเคราะห์ถึงเป้าหมาย รวมถึงเหตุผลและความจำเป็นในการที่จะใช้ความรู้ มาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ แต่มีกระบวนการดำเนินงานในปัจจุบันจึงเป็นลักษณะแบบสังคมธรรมชาติ

สำนักปฏิบัติธรรมมีการประสานงานกับชุมชนใกล้เคียง ให้ส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสาช่วยงานของสำนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของเอื้อมอร ชลวร ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลวิจัยพบว่า การนำโมเดลเกลียวความรู้ของอิคุจิโร่ โนนากะ (Ikujiro Nonaka) ที่เรียกว่า เซกิ (SECI) มาเป็นแนวคิดหลักในการสร้างกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ ดังนี้

1. การขัดเกลาทางสังคม (socialization) ควรนำหลักธรรมในเรื่องไตรสิกขา มาบูรณาการเข้ากับส่วนนี้ในลักษณะที่ว่าการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรกระหว่างบุคคลสู่บุคคล ในลักษณะที่เรียกว่า face to face องค์ประกอบที่สำคัญคือการเตรียมความพร้อมในเรื่องศีล (วินัย) ให้กับพนักงานเป็นพื้นฐานในเรื่องของความประพฤติของกาย เมื่อมีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว จิตใจจะสงบ สมาธิย่อมเกิดขึ้น ปัญญาในการพูดคุยจะเป็นประโยชน์ต่อกัน รับฟังซึ่งกันและกัน

2. การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (externalization) ควรนำหลักสาราณียธรรม มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการสนทนา คือ ในการสนทนา หากต่างฝ่ายต่างพูดคุยกัน

3. การผสมผสานความรู้ (combination) ควรนำเอาวิธีการของการรวบรวมและร้อยกรองคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่าการสังคายนามาเป็นเครื่องมือ

4. การสกัดความรู้ในตน (internalization) ควรนำหลักวุฒิธรรม 4 มาบูรณาการ เป็นเครื่องมือการจัดการความรู้

การบรูณาการแนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมสำหรับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า

เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีการขวนขวายแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาบุคลิกภาคของตนเองและส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย สิงอุดม ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ผลวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 คือ

1) ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพการณ์ออก (จักขุมา)

2) ภาวะผู้นำด้านความชำนาญในงาน (วิธุโร)

3) ภาวะผู้นำด้านการมีมนุษย์สัมพันธ์ดี (นิสสยสัมปันโน)

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสังฆโสภณสูตร อยู่ในระดับมากทั้งหมด และภาวะผู้นำด้านความแกล้งกล้า/กล้าหาญ (วิสารโท) ภาวะผู้นำด้านการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (ธัมมานุธัมมปฏิปันโน) อยู่ในระดับมาก

หลักธรรมและทฤษฎีภาวะผู้นำที่เหมาะสม สำหรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการประกอบไปด้วย 4 ทฤษฎี คือ

1) ภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะผู้นำ

2)ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมผู้นำ

3) ผู้นำตามสถานการณ์

4)ภาวะผู้นำด้านความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป และผู้นำแบบพอเพียงจะมีความเหมาะ กับสภาพพื้นที่มากที่สุด

การบูรณาการหลักพุทธธรรมและทฤษฎีภาวะผู้นำในการพัฒนา คือ ควรให้ความสนใจในสมาชิกส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากร กำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ

เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีนโยบายเชิงรุก เรื่องการพัฒนาบุคลากรภายในสำนักปฏิบัติธรรมให้มีคุณภาพ เพื่อที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแนะนำหลักธรรมปฏิบัติธรรมแก่ผู้อื่นได้นั้น ต้องมีการยกระดับการแผนการพัฒนาบุคลากรทั้งระยะสั้น ระยะยาว และต่อเนื่องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดให้มีการเรียนสำหรับพระภิกษุสามเณร สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ วิจัยเรื่อง “รูปแบบในการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ ในพระพุทธศาสนา” ผลวิจัยพบว่า แนวนโยบายการจัดการศึกษา ของเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ยังขาดการวางแผนในการพัฒนาศาสนทายาทร่วมกัน การจัดกระบวนการเรียนการสอน ยังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษา และทฤษฎีจิตวิทยา มาใช้ในการสร้างแรงจูงใจ สร้างความมุ่งมั่นในการที่จะศึกษาให้สำเร็จ การจัดหลักสูตรการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นการศึกษาเฉพาะทาง ยังไม่เกิดบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้ และประพฤติตนตาม

หลักศีลาจาราวัตร และการพัฒนาบุคลิกภาพ ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ และได้เสนอรูปแบบการพัฒนาใหม่ ตามกระบวนการ PTCC Model มองฝ่ายทฤษฎีระบบ และการประกันคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2553 ซึ่ง PTCC Model หมายถึง

P : การกำหนดนโยบายการศึกษา เพื่อการพัฒนาศาสนทายาทในฐานเป็นทรัพยากรมนุษย์ยกระดับให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เพื่อเชิดชูสถาบันหลักของชาติ กำหนดกรอบวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ โครงการ กิจกรรม ในการพัฒนาศาสนทายาทร่วมกัน แบบบูรณาการ จากทุกภาคส่วน

T : ด้านกระบวนการเรียนการสอน ต้องกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และสังคม ให้ศาสนทายาทและผู้ปกครอง เกิดความมั่นใจในการความมั่นคงของการเข้ามาบรรพชา

C : ด้านหลักสูตร ต้องกำหนดการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ให้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

C : ด้านคุณลักษณะ ต้องกำหนดคุณลักษณะ ด้านการศึกษาและคุณลักษณะเชิงพุทธ โดยบูรณาการกับทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีบุคลิกภาพ

โดยกระบวนการ PTCC Model จะสำเร็จได้ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับทฤษฎีระบบ มีการนำเข้าศาสนทายาท กระบวนการพัฒนาศาสนทายาท ได้ศาสนทายาที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนาที่สังคมต้องการ และนำกลับเข้าพัฒนาใหม่ ผ่านระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานที่กำหนด ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักปฏิบัติธรรมมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าหลักทฤษฎีการบริหารทางตะวันตกมาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการเผยแผ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุทัยกิจจารักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 ผลวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งภารกิจดังกล่าว บางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิด และทฤษฎีหลักการบริหารทิศตะวันตก เข้ากับหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่ เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการให้มีความสามารถ มีทักษะและมีศักยภาพในบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า สำนักปฏิบัติมีการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย และแผนงาน ทั้งระยะเวลาสั้นๆ และระยะเวลายาว คือเป็นประจำและต่อเนื่อง ตามลำดับความสำคัญ หรือความจำเป็นเร่งด่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของแม่ชีเณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่าสภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมที่บริหารโดยคณะสงฆ์และโดยคฤหัสถ์มีดังนี้

ฝ่ายคณะสงฆ์มีการวางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว เจ้าสำนักเป็นผู้บริหาร แต่ผู้เดียวในการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นผู้อำนวยการเพื่อกำหนดการทำงานตามสายงาน พุทธวิธีการกำกับดูและใช้หลักธรรมคือหลักไตรสิขาและหลักเมตตา

ส่วยฝ่ายคฤหัสถ์พบว่าการวางแผนมีคณะกรรมการมูลนิธิบริหารในองค์กรขนาดใหญ่และขนาดกลาง การจัดองค์กรมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเป็นฝ่ายอำนวยการ และปฏิบัติการต่างๆ การบริหารงานบุคคลใช้การแบ่งงานตามหน้าที่ ผู้นำของฝ่ายคฤหัสถ์มีการอำนวยการตามกระบวนการของการสั่งการ ตามลำดับขั้น การบริหารงานบุคคล การกำกับดูแลใช้หลักทางตะวันตก ผสมผสานกับภูมิธรรมทางตะวันออก

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่ามีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่ พัฒนาสื่อและพัฒนาหลักสูตร ส่วนรูปแบบฝ่ายคฤหัสถ์พบว่าเป็นการพัฒนา 6 ด้าน ได้แก่ พัฒนา โครงสร้างในการบริหารในการบริหาร พัฒนาบุคลากร พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนา หลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ส่วนการปฏิบัติ โดยคฤหัสถ์เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้สอดคล้องกับผู้ ปฏิบัติ รูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหาร สอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า

สำนักปฏิบัติธรรมมีการประสานงานกับชุมชนให้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของ ในรูปแบบ ของคณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรมของสำนักในด้านต่างๆ ตามโอกาสที่เหมาะสม ร่วมกันจัด กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญทางชาติ เพื่อให้ ชุมชนมีความผูกพันกับสำนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรภาณ อนัมพจน์ (พิสิษฐ์ เถี่ยนบ๊าว/ศรี วิชา) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศ ไทย” ผลวิจัยพบว่าจุดเด่นของนิกายมหายาน อยู่ที่แนวคิดเรื่องการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ และ การสร้างบารมีเพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิตในโลกให้เข้าสู่พระนิพพาน ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี ต่างๆ ที่คณะสงฆ์อนัมนิกาย ในประเทศไทยประพฤติปฏิบัติ ล้วนเป็นพิธีที่สืบเนื่องมาจากศาสนาฝ่าย มหายาน ที่มีอิทธิพลเหนือสยามประเทศมาก่อนก่อนที่ประเทศไทย จะรับเอาพระพุทธศาสนาแบบเถร วาทเข้ามา ปัจจุบันพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้เช่นพิธีกงเต๊ก ซึ่งนับเป็นพิธีที่มีความสำคัญและนิยมปฏิบัติ กันมาตั้งแต่อดีต โดยได้รับการยกย่องให้เป็นงานพิธีหลวงครั้งแรก ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ซึ่งเป็นพระราชชนนี ในรัชกาลที่ ๕ และได้สืบต่อเป็นประเพณี ปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อกระบวนการบริหารกิจการของคณะสงฆ์อนัมนิกาย ในประเทศ คือ การปกครองคณะสงฆ์อนัมนิกายหรือพระญวนมีสถานะเป็นองค์กรทางศาสนา เทียบเท่ากับ มหาเถรสมาคม ภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช รูปแบบการบริหารคณะ สงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพ

เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมการก่อสร้างอาคารสถานที่โดยเน้นตามอัตลักษณ์ของพื้นที่นั้น ๆ และต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยต่างๆ มั่นคงถาวรและประยังพลังงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศรณชัย มหาปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการด้านด้านสาธารณูปการมีการพัฒนาตามกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยไม่ได้มีการวางแผนเอาไว้ล่วงหน้าซึ่งในปัจจุบันมีอยู่มาก และการพัฒนาโดยการศึกษาและวางแผนการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ภายในวัด เพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่ จึงควรมีการจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาวัด ศึกษารายละเอียดของงานสาธารณูปการ การบริหารจัดการวัดด้วยความโปร่งใส การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรอนุรักษ์ ศิลปะ ของท้องถิ่น รูปแบบการก่อสร้างตามภูมิภาคตามความเหมาะสม ตามอัตลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ และต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ กำลังความสามารถของเจ้าอาวาส ในอนาคตน่าจะมีการระดมทุน หรือตั้งธนาคารพระพุทธศาสนา เพื่อเปิดโอกาสให้วัดเล็ก ๆ ที่มีการก่อสร้าง แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง ให้ได้มีโอกาสได้กู้ยืมเพื่อในการก่อสร้างสาธารณูปการของวัดให้มีประสิทธิภาพ และได้เกิดความรวดเร็วในการก่อสร้าง เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน และศูนย์กลางทางการศึกษาและการพัฒนาของชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

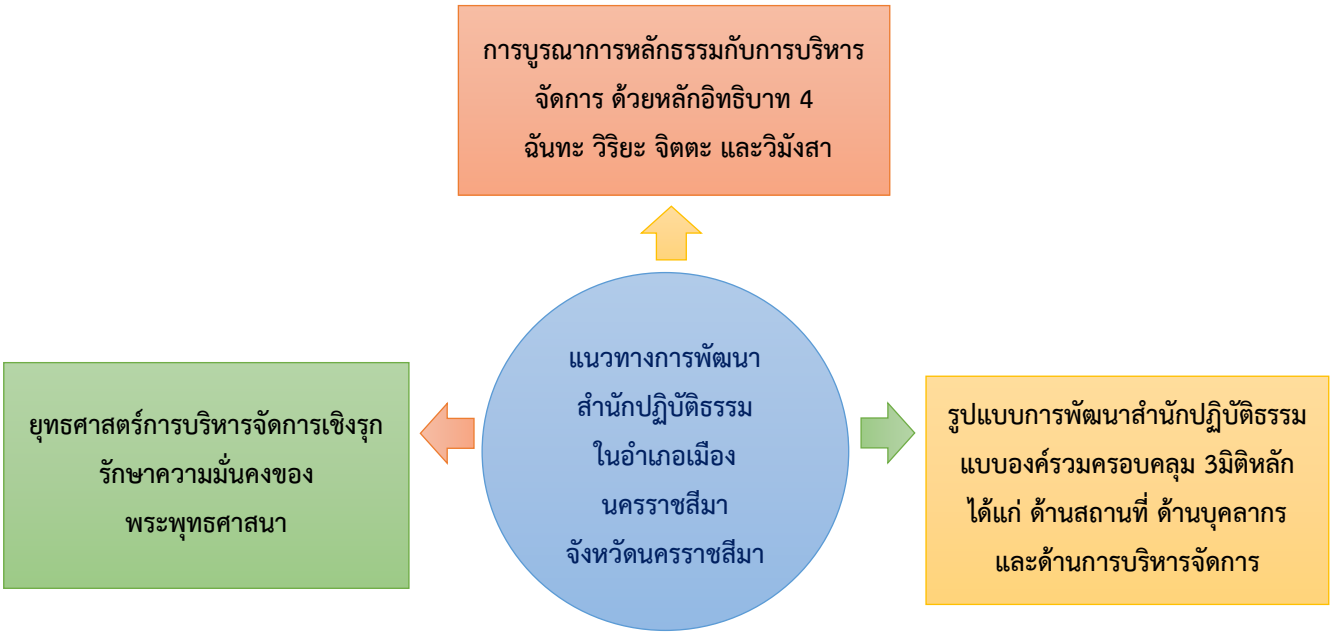
งานวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา" นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาบริบทของสำนักปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน ผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและทฤษฎีการบริหารจัดการสมัยใหม่ องค์ความรู้ใหม่นี้ ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงทฤษฎี แต่ยังมุ่งเน้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค อันจะนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสำนักได้อย่างแท้จริง
องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญจากงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถสรุปได้เป็น ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การบูรณาการหลักธรรมกับการบริหารจัดการ: องค์ความรู้ใหม่ในประเด็นนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการองค์กร และการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรม องค์ความรู้นี้ ช่วยให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงรูปธรรม แต่ยังคำนึงถึงการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของบุคลากร ภายในองค์กร ควบคู่ไปกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพ

2. รูปแบบการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมแบบองค์รวม : งานวิจัยนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมที่ครอบคลุม 3 มิติหลัก ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารจัดการ รูปแบบ

ที่นำเสนอนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง โดยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม การพัฒนาศักยภาพของพระวิปัสสนาจารย์และวิทยากร และการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเชิงรุก : องค์ความรู้ใหม่นี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมแบบเชิงรุก โดยไม่ใช่เพียงแค่การรอรับและแก้ไขปัญหา แต่เป็นการมองการณ์ไกล คาดการณ์ถึงความเปลี่ยนแปลง และริเริ่มโครงการ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์เชิงรุกนี้ ช่วยให้สำนักปฏิบัติธรรมสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ มีศักยภาพที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาสานักปฏิบัติธรรมให้เป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติภาวนาที่สำคัญของสังคมไทยตลอดจนเป็นรากฐานในการสร้างสังคมที่สงบสุข และสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

ธงชัย สิงอุดม. (2556). **การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธุ์). (2556). **รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจิณฺโณ). (2556). **รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวีระชัย ชยวีโร. (2555). **การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศรณชัย มหาปุญฺโญ. (2556). **การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสนธยา พุทฺธวิริโย. (2553). **ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง.** (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

แม่ชีเณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. (2556). **พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรสิทธิ์ ไกรสิน. (2552). **วัดร้างในภาคอีสาน: การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน.** (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

องสรภาณอนัมพจน์ (พิสิษฐ์ เถี่ยนบ๊าว/ศรีวิชา). (2556). **การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุทัย สติมั่น. (2555). **การพัฒนารูปแบบการจัดองค์ความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย.** (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา

An Analytical Study of The Concept of Existentialism in Dhammapadaṭṭhakathā

เกรียงไกร พินยารัก
พระมหาสุพัตร์ วชิราวุโธ
พระอธิการประเสริฐ ปุญญกาโม
พระอนันต์ อภินนฺโท
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปรัชญาอัตถิภาวนิยมตะวันตก 2) เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 3) เพื่อวิเคราะห์อัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 เป็นการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปรัชญาอัตถิภาวนิยมตะวันตก อัตถิภาวนิยม เป็นการแสวงหาเสรีภาพของชีวิตด้วยตัวเอง รวมไปถึงการกระทำที่เลือกจะต้องมีความรับผิดชอบในสิ่งที่เลือก ไม่หวังพึ่งสิ่งอื่นใด หรืออ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อดลบันดาลให้ตนเองได้รับในสิ่งที่ตนมุ่งหวัง มนุษย์เท่านั้นเป็นผู้กำหนดชะตาและความหมายของชีวิต

2. โครงสร้างโดยทั่วไปของคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นลักษณะฉันท์ มีกำหนด ครุ ลหุ ส่วนโครงสร้างมีทั้งอารัมภคาถา วัตถุคาถา คาถา เวยยากรณะ และสโมธาน ซึ่งในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา จะมีทั้งหมด 423 คาถา 26 วรรคละจำนวนนิทาน 302 เรื่อง 1 คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1 มีทั้งหมด 1 วรรค คือ (1.) ยมกวรรค โดยมีจำนวนคาถาธรรมบททั้งหมด 20 คาถา และมีเนื้อเรื่องประกอบทั้งหมด 14 เรื่อง

3. วิเคราะห์อัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 จากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า แนวคิดอัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 มีทั้งแนวคิดอัตถิภาวนิยมทั้งที่เป็นกุศลและเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามคือความคิดที่เป็นอกุศล ในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 มีการยกตัวอย่างของบุคคล บุคคลทั้งหมดที่ยกมาเป็นตัวอย่างได้มีแนวคิดอัตถิภาวนิยมซ่อนอยู่กล่าวคือ มีเหตุการณ์บางช่วงที่จะต้องตัดสินใจเลือกการกระทำ บางเหตุการณ์เป็นการเลือกตัดสินใจยากซึ่งจะต้องเลือกตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งและเมื่อเลือกแล้วจะต้องรับผิดชอบต่อการเลือกของตนเองด้วย ความรับผิดชอบส่วน

ใหญ่เป็นการรับผิดชอบทางด้านศีลธรรม เนื่องจากคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นคัมภีร์ที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : อัตถิภาวนิยม, ธัมมปทัฏฐกถา

ABSTRACT

This research aims to 1) study the philosophy of Western existentialism 2) study the structure and content of the Dhammapada Commentary, Part 1 3) analyze existentialism in the Dhammapada Commentary, Part 1. This research is a qualitative research.

The research results found that

1. Western existentialism philosophy, existentialism is the search for freedom in life by oneself, including the actions that one chooses to be responsible for what one chooses, without expecting anything else or praying to the sacred to inspire oneself to receive what one desires. Only humans determine the fate and meaning of life.

2. The general structure of the Dhammapada Commentary is in the form of a verse, with the suffixes, verses, verses, and samodhana. In the Dhammapada Commentary, there are 423 verses, 26 verses, and 302 stories per verse. The first part of the Dhammapada Commentary has 1 verse, namely (1.) Yamaka verses, with a total of 20 verses and 14 stories.

3. Analysis of existentialism in the Dhammapada Commentary, Part 1 From the analysis, it is known that the concept of Atthibhava Niyom in the Dhammapada Commentary, Part 1, includes both the concept of Atthibhava Niyom, which is both wholesome and the opposite concept, which is unwholesome. In the Dhammapada Commentary, Part 1, examples of people are given. All of the people given as examples have the concept of Atthibhava Niyom hidden in them, namely: There are times when one must make a decision. There are times when one must make a difficult choice, and when one makes a choice, one must take responsibility for one's own choice. Most of the responsibility is moral responsibility, as the Dhammapada Commentary is a scripture that is related to religion, especially Buddhism.

Keyword : existentialism, Dhammapada

บทนำ

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้นำเสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ด้วยการกระตุ้นให้มนุษย์หันกลับมามองดูตนเอง โดยการตระหนักรู้ว่าตัวเองเป็นอย่างไร นำไปสู่ความสามารถตอบปัญหาของตัวเองได้ว่าความจริงคืออะไร เมื่อรู้ความจริงนั้นแล้วจะวางตัวหรือวางท่าทีต่อความจริงนั้นอย่างไร เมื่อมนุษย์รู้จักอัตถิภาวะของตัวเอง อัตถิภาวะจะเป็นพื้นฐานของความรู้ว่าเราจะดำเนินชีวิตไปอย่างไร ท่ามกลางสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การกำหนดคุณค่า และเป้าหมายก็จะเหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ผู้ที่รู้จักตัวเอง แทนที่จะเสาะแสวงหาแต่คุณค่าหรือสารัตถะภายนอก จะห่างไกลออกไปจากความเป็นจริงที่เป็นไปไม่ได้ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงเป็นปรัชญาที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์เป็นไปได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะการที่มนุษย์เข้าใจตัวเองว่ามีอยู่อย่างไรนั้นจะมีผลต่อการเลือก และตัดสินใจด้วยตนเอง ถือเป็นจริยธรรมเบื้องต้นสำหรับมนุษย์ ปรัชญาอัตถิภาวะนิยมจึงให้ความสำคัญแก่การดำรงอยู่ของมนุษย์มาก่อนคุณค่าอื่นใด เป็นปรัชญาที่พรากอำนาจจากเทวะมาไว้ในกำมือของมนุษย์ทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากการกำหนดหรือถูกควบคุมจากอำนาจภายนอก มนุษย์จึงสามารถเลือกและตัดสินใจได้ด้วยตัวเขาเอง และ ถือว่าอัตถิภาวนิยมเกิดขึ้นมาจากความไม่พอใจต่อสภาพสังคมในปัจจุบันที่มนุษย์ต้องสูญเสียความเป็นตนเอง จนกระทั่งเป็นที่พึ่งของตนเองไม่ได้ สถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น ระบบการเมือง ศาสนา จารีตประเพณี ตลอดถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ต่างไม่ได้ให้ความหวังใด ๆ แก่มนุษย์ มนุษย์จำต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้อย่างเป็นทาส ดำรงชีวิตอย่างไร้ศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ เหมือนขยะที่ลอยไปตามกระแสของแม่น้ำ อัตถิภาวนิยมได้เรียกร้องให้มนุษย์กอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นคนของตนเองคืนด้วยการนำเสรีภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติของตนออกมาใช้

คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา หรือ คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ถ้าจะกล่าวถึงความหมายแล้ว ธรรมบท หมายถึง หลักธรรม ธรรมชาติ ความดี ความถูกต้องหรือทางแห่งความดี ดังนั้น ถ้าจะหมายรวมความแล้วก็หมายถึง หนทางแห่งความประพฤติ นั่นเอง ลักษณะโครงสร้างโดยทั่วไปของคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นลักษณะฉันท์ มีกำหนด ครุ ลหุ ส่วนโครงสร้างมีทั้งอารัมภคาถา วัตถุคาถา คาถา เวยยากรณะ และสโมธาน ซึ่งในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทจะมีทั้งหมด 423 คาถา 26 วรรค ละจำนวนนิทาน 302 ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท มีสาระสำคัญไว้ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การตั้งชื่อวรรค ซึ่งกำหนดได้ 3 ลักษณะ คือ (1) ตั้งชื่อตามสาระทางธรรมที่กล่าวในวรรค เช่น หมวดที่กล่าวเรื่องจิต ก็เรียกว่า จิตตวรรค เป็นต้น (2) ตั้งตามลักษณะวิธีการเปรียบเทียบ เช่น หมวดคาถาที่กล่าวเปรียบเทียบแนวทางการประพฤติปฏิบัติธรรมกับดอกไม้ก็เรียกว่า ปุปผวรรค เป็นต้น (3) ตั้งชื่อตามลักษณะวิธีการจัดรวมบทคาถา หมวดที่มีการรวมบทคาถาที่กล่าวถึงสิ่งตรงกันข้ามกันเป็นคู่ ๆ ก็เรียกว่า ยมกวรรค เป็นต้น 2) อรรถรสแห่งคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท อรรถรสในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทมีปรากฏอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้ (1) สาระทางธรรมที่สั้นเรียบง่าย ชัดเจน ลึกซึ้ง สะท้อนหลักพุทธธรรมที่แท้ จดจำง่าย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (2) ได้นำข้อธรรมมาจัดรวมเป็นหมวดหมู่อย่างเหมาะสม ทำให้เลือกอ่านได้ตามความสนใจ (3) มีการใช้อุปมาอุปมัยอย่างคมคาย ชัดเจน ซึ่งเป็นวิธีการนำเสนอธรรมะที่เด่นที่สุด

คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา หรือ คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท นั้นได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิด อัตถิภาวะนิยมซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวคิดนี้เน้นการพัฒนามนุษย์ให้ถึงเป้าหมายโดยตนเองเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพที่จะบรรลุเป้าหมายหรือการเลือกตัดสินใจในการกระทำนั้น ๆ ธัมมปทัฏฐกถา ได้มีเนื้อหาได้ยกตัวอย่างบุคคลที่มีแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวะนิยมไว้มากมายซึ่งมีความโดดเด่นและน่าสนใจ ผู้วิจัยจะได้ใช้คัมภีร์ ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1 ได้เป็นเนื้อหาแล้วมีความประสงค์ใช้แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวะนิยมมาเป็นกรอบในการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปรัชญาอัตถิภาวะนิยมตะวันตก
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1
3. เพื่อวิเคราะห์อัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการวิจัยไว้ 2 ส่วน ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้วางขอบเขตการศึกษา ศึกษาปรัชญาอัตถิภาวะนิยมตะวันตก ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา วิเคราะห์อัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary) ได้แก่ คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1 หนังสืออัตถิภาวะนิยมตะวันตก และทุติยภูมิ (Secondary) ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ ข้อเขียน เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงนำเสนอแนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา

2) ขอบเขตด้านระยะเวลา 31 มีนาคม 2566 – 30 สิงหาคม 2567

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ค้นคว้า รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดวิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1

2) ศึกษาวิเคราะห์วิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1

3) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมตะวันตก อัตถิภาวนิยม เป็นการแสวงหาเสรีภาพของชีวิตด้วยตัวเอง รวมไปถึงการกระทำที่เลือกจะต้องมีความรับผิดชอบในสิ่งที่เลือก ไม่หวังพึ่งสิ่งอื่นใด หรืออ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อดลบันดาลให้ตนเองได้รับในสิ่งที่ตนมุ่งหวัง มนุษย์เท่านั้นเป็นผู้กำหนดชะตาและความหมายของชีวิต

โครงสร้างโดยทั่วไปของคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นลักษณะฉันท์ มีกำหนด ครุ ลหุ ส่วนโครงสร้างมีทั้งอารัมภคาถา วัตถุคาถา คาถา เวยยากรณะ และสโมธาน ซึ่งในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา จะมีทั้งหมด 423 คาถา 26 วรรคละจำนวนนิทาน 302 เรื่อง 1 คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1 มีทั้งหมด 1 วรรค คือ (1.) ยมกวรรค โดยมีจำนวนคาถาธรรมบททั้งหมด 20 คาถา และมีเนื้อเรื่องประกอบทั้งหมด 14 เรื่อง

วิเคราะห์อัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 จากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า แนวคิดอัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 มีทั้งแนวคิดอัตถิภาวนิยมทั้งที่เป็นกุศลและเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามคือความคิดที่เป็นอกุศล ในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 มีการยกตัวอย่างของบุคคล บุคคลทั้งหมดที่ยกมาเป็นตัวอย่างได้มีแนวคิดอัตถิภาวนิยมซ่อนอยู่กล่าวคือ มีเหตุการณ์บางช่วงที่จะต้องตัดสินใจเลือกการกระทำ บางเหตุการณ์เป็นการเลือกตัดสินใจยากซึ่งจะต้องเลือกตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งและเมื่อเลือกแล้วจะต้องรับผิดชอบต่อการเลือกของตนเองด้วย ความรับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นการรับผิดชอบทางด้านศีลธรรม เนื่องจากคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นคัมภีร์ที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

การวิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา เป็นงานวิจัยที่น่าสนใจ เปิดประตูสู่การสำรวจมิติใหม่ของการศึกษาพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างแนวคิดเสรีภาพและความรับผิดชอบในทั้งสองระบบปรัชญา ซึ่งแสดงถึงความลึกซึ้งและความทันสมัยของคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ ธัมมปทัฏฐกถา

งานวิจัยนี้นำเสนอการวิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 ผ่านตัวอย่างของบุคคล 14 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ โดยบางตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการใช้เสรีภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายอันสูงส่ง เช่น พระจักขุบาลเถระผู้มุ่งมั่นบำเพ็ญสมณธรรม แม้จะประสบกับความทุกข์ยาก พระมหากาลเถระผู้ไม่ยอมแพ้ต่อความเพียร และมัฏฐกุณฑลีผู้มีจิตเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ในขณะที่ตัวอย่างบางส่วนแสดงให้เห็นถึงการใช้เสรี ภาพในทางที่ผิด เช่น พระเทวทัตผู้ริษยาพระพุทธเจ้า และนางกาลียักษิณีผู้จองเวรอันยาวนาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสับสนและความขัดแย้งในการใช้เสรีภาพของมนุษย์

จากการวิเคราะห์ ตัวอย่างเหล่านี้ ทำให้เห็นว่า คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา มีการนำเสนอแนวคิดอัตถิภาวะนิยมในเชิงที่เน้นการรับผิดชอบต่อการเลือกของตนเอง การปลูกฝังความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นการดับทุกข์ด้วยการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา มนุษย์ต้องใช้เสรีภาพอย่างชาญฉลาดและมีสติ เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าและความหมายในชีวิตตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับผู้อื่น

งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่ศึกษาการเปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับซาร์ตร์ โดยชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกันระหว่างอัตถิภาวะนิยมตะวันตกกับแนวคิดพุทธปรัชญาในแง่ของการปฏิเสธอัตตา และการเน้นความสำคัญของการสำนึกรู้ตัวตน งานวิจัยทั้งสองชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเสรีภาพในการเลือกและความรับผิดชอบนั้นเป็นแก่นสำคัญในทั้งสองระบบปรัชญา

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันระหว่างอัตถิภาวะนิยมตะวันตกและคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา แม้ว่าทั้งสองระบบปรัชญาต่างมีจุดเน้นที่เสรีภาพและความรับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน อัตถิภาวะนิยมตะวันตกมักเน้นเสรีภาพในการเลือกความหมายของชีวิตในแบบที่เป็นนามธรรมและส่วนตัว ในขณะที่คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา มุ่งเน้นการใช้เสรีภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายทางธรรมโดยยึดโยงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การศึกษาอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา จึงเป็นงานวิจัยที่น่าสนใจและน่าศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมในอนาคต เพราะช่วยให้เราได้เรียนรู้ถึงความลึกซึ้งของพุทธปรัชญา และช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างเสรีภาพและความรับผิดชอบในชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความหลากหลายทางวัฒนธรรม การศึกษาแนวคิดอัตถิภาวะนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา จึงเป็นการศึกษาที่น่าสนใจและน่าศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมในอนาคต

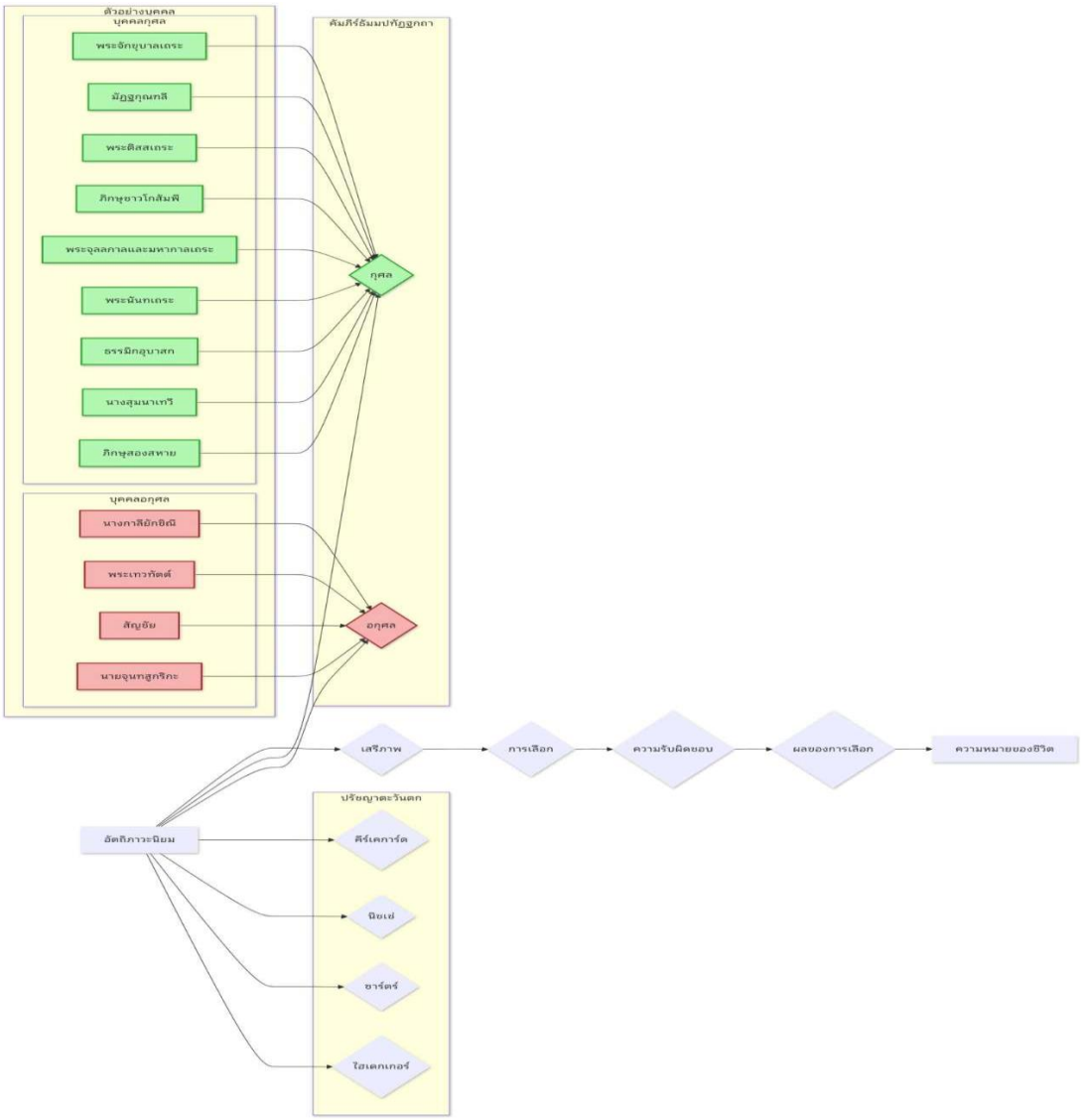
องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้วิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ผลการวิจัยพบว่า แม้ปรัชญาทั้งสองกระแสจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่อัตถิภาวนิยมในธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 สะท้อนให้เห็นถึงแก่นความเชื่อเรื่องเสรีภาพในการเลือก และความรับผิดชอบต่อการกระทำของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาอัตถิภาวนิยมตะวันตกเช่นเดียวกัน

1. งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 อุดมไปด้วยตัวอย่างของบุคคลที่เผชิญหน้ากับทางเลือกในชีวิต บุคคลเหล่านั้นล้วนต้องตัดสินใจเลือกการกระทำ และเมื่อเลือกแล้วก็ต้องยอมรับผลที่ตามมา ตัวอย่างเช่น พระจักขุบาลเถระ ผู้ยึดมั่นในสัจจะและเลือกที่จะบำเพ็ญเพียรอย่างหนัก แม้จะต้องสูญเสียดวงตาก็ตาม หรือ มัฏฐกุณฑลี บุตรพราหมณ์ผู้เลือกที่จะมีจิตเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าท่ามกลางความทุกข์ทรมานจากโรคร้าย ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีเสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง

2. การตัดสินใจเลือกในแต่ละครั้งส่งผลต่อวิถีชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอัตถิภาวนิยมตะวันตกที่เชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเอง และต้องรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น ๆ

3. อัตถิภาวนิยมในธัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 1 มีความแตกต่างจากอัตถิภาวนิยมตะวันตกอยู่บ้าง เนื่องจากมีรากฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทำให้ความรับผิดชอบที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรม และมีเป้าหมายในการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ซึ่งเป็นแนวคิดเฉพาะของพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 1.1 : วิเคราะห์แนวคิดอัตถิภาวนิยมในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1

อัตถิภาวนิยมในธัมมปทัฏฐกถาภาคที่ 1 เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมตะวันตกในเรื่องเสรีภาพในการเลือก และความรับผิดชอบต่อการกระทำ แม้จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบ้าง ก็ถือเป็นการตอกย้ำถึงคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทัน และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาตนเองไปสู่ความดีงาม

บรรณนานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2556). **อรรถกถาภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กีรติ บุญเจือ. (2522). **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยพัฒนาพานิช.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). **เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับซาร์ตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 6.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

พระครูสุนทรชัยวัฒน์ (ทวี สุชีโว-ตัวประโคน). (2555). “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา

GUIDELINES FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF INMATES UNDER THE RUENJAM- RUEN THAM PROJECT IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

สิริยุช สมยิ่ง
พรชัย ศรีวิไลกุล
Sririyut Somying,
Pornchai Sriwilaikul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus, Thailand

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม เรือนจำกลาง จังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง เรือนจำในจังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม” โครงการเรือนจำเรือนธรรมเป็นโครงการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม โดยใช้หลักมหาสติปัฏฐาน 4

2. สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม มีปัญหาทางด้านกายปัญหาด้านจิตใจตามมาด้วยจากภาวะความเครียด วิตกกังวล ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ด้านสังคมผู้ต้องขังกังวลเรื่องการที่สังคมอาจจะไม่ยอมรับ เมื่อพ้นคดีแล้วจะประกอบอาชีพอะไร การปรับตัวทางด้านสังคมของผู้ต้องขังอยู่ในระดับปานกลาง การถูกจำกัดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ

3.วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา การพัฒนาควรดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาคุณภาพ PDCA ซึ่งเป็นรูปแบบทำให้เกิดแนวทางพัฒนาผู้ต้องขังหลักสูตรสัคคสาสมาธิอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การพัฒนา, ผู้ต้องขัง, โครงการเรือนจำ-เรือนธรรม

ABSTRACT

This research study The objectives are 1) to study theoretical concepts related to improving the quality of life of prisoners, 2) to study the problems in developing the quality of life of prisoners according to the Prison-Dharma Housing Project, Central Prison, Nakhon Ratchasima Province, 3) to analyze the guidelines for developing the quality of life of prisoners according to Prison-Dhamma House Project In Nakhon Ratchasima Province This research is qualitative research. By in-depth interview

The research results found that

1. Theoretical concepts related to improving the quality of life of prisoners Prisons in Nakhon Ratchasima Province include Nakhon Ratchasima Central Prison. Khlong Phai Central Prison Bua Yai District Prison is a prison for controlling, correcting, and developing the behavior of prisoners. To return good and valuable people to society.” The Dhamma Prison Project is a project to develop prisoners to return good people to society. Using the principles of Mahasatipatthana 4

2. Conditions and problems of improving the quality of life of prisoners according to the prison-dhamma house project. Physical problems are related to health that cause psychological problems along with stress and anxiety, affecting quality of life. Socially, inmates are worried that society may not accept them. When the case is released, what will be your occupation? The social adjustment of prisoners is at a moderate level. Restriction of the right to receive information from various media

3. Analyze the guidelines for improving the quality of life of prisoners according to the Prison-Dhamma Housing Project. In Nakhon Ratchasima Province Developing prisoners with prison-house Dhamma courses of prisoners in Nakhon Ratchasima Province should proceed according to the steps of the PDCA quality development process: 1) the planning step (Plan), 2) the action step (Do), 3) the supervision, monitoring, and evaluation step (Check), and 4) the practice improvement step (Act).) which is a model that truly creates guidelines for the development of prisoners in the Sakkhasa Samadhi course.

Keywords : development, prisoners, prison-prison project

บทนำ

กรมราชทัณฑ์ ในฐานะหน่วยงานสุดท้ายแห่งกระบวนการยุติธรรม มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุมและแก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยมุ่งเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช 2539 ดังนี้ (1) ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย ของกระทรวง หลักอาชญาวิทยาและหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ (3) ดาเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง (4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีผู้มีอานาจมอบหมาย (กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณรายปี ประจำปีงบประมาณ พุทธศักราช 2559, โรงพิมพ์การราชทัณฑ์, 2559, หน้า 4)

จากสถิติของผู้กระทำความผิด มีแนวโน้มของผู้กระทาผิดเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี ในระยะเวลาที่ผ่านมานี้ จากปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศไทย ปี พ.ศ.2556 จานวน 283,655 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 กันยายน 2556) ปัจจุบัน พ.ศ. 2566 เพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวน 300,910 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2566) (กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ทั่วประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.correct.go.th [1 กรกฎาคม 2566]) นับเป็นตัวเลขที่น่าตกใจสำหรับสังคมไทยที่ต้องเร่งปฏิรูปสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ อย่างจริงจัง การกระทำความผิดของมนุษย์นั้น เป็นปัญหาที่สำคัญของสังคม และนับวันก็จะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ พร้อม ๆ กับการเจริญเติบโตของประเทศเศรษฐกิจและสังคม การกระทำความผิดเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเท่าใด จำนวนผู้กระทำความผิดก็จะยิ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ และความรุนแรงของการกระทำความผิดนั้นจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม ทางเศรษฐกิจและการเมือง ในสังคมแต่ละสังคมจะมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างกัน สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับจะต้องถูกลงโทษ ในอดีตการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในสังคม มักจะปฏิบัติด้วยวิธีการที่รุนแรงและทารุณ โหดร้าย ให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำไป ทั้งนี้ เพื่อสร้างความยุติธรรมให้แก่สมาชิกในสังคมเป็นการมุ่งลงโทษเพื่อจะให้เกิดความเจ็บปวด หลาบจำจะได้ไม่หวนกลับไปกระทาผิดซ้ำอีก

ปัจจุบัน การปฏิบัติหรือการจัดการต่อผู้กระทำความผิดกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับปรัชญา ความเชื่อ และทัศนคติของแต่ละสังคม ซึ่งได้เน้นในการแก้ไข พัฒนาฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังให้เป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ศาสนาจึงเข้ามามีส่วนสำคัญใน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพ สติปัญญา การพัฒนาสังคม การพัฒนาดังกล่าวนี้จะได้ผลมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาคนให้มี คุณธรรม จริยธรรม เป็นประการสำคัญ แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง ในปัจจุบัน นั้น ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องพัฒนาด้วยวิธีการใด เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลง จนสามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษแล้ว

แนวทางในการพัฒนาด้วยวิธีการใดเพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในการหาคำตอบเรื่องดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริม การนำเอาโครงการเรือนจำเรือนธรรมมาใช้ในการแก้ไขผู้ต้องขังให้ปฏิบัติตนตามกฎหมายมีความเคารพในกฎกติกา มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งในขณะอยู่ในเรือนจำ และภายหลังพ้นโทษออกไปแล้ว

ดังนั้น การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา จะทำให้เกิดความเข้าใจในตัวผู้ต้องขัง เข้าใจปัญหาอุปสรรคที่มี และแนวทางการนำโครงการเรือนจำ-เรือนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมและไม่หวนกลับไปกระทาผิดซ้ำอีกซึ่งจะเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้อย่างยั่งยืน และที่สำคัญคือเป็นการให้โอกาสแก่ผู้หลงผิดได้กลับตัวกลับใจ กลับมาเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญต่อไป ดังพุทธภาษิต ในพระสุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย มหาวรรคว่า “โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ โสม โลก ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโต ว จนฺทิมา (ม.ม. 13/486. องฺคุลิมาลเถร) ผู้ใดประพฤติผิดพลาดมาก่อน ภายหลัง กลับตัวได้ ผู้นั้น ย่อมยังโลกนี้ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์ ที่พ้นจากกลุ่มเมฆ ส่องโลกให้สว่าง ฉะนั้น”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรมเรือนจำกลาง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเอกสารตำราแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 15 คน 1. ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการเรือนจำเรือนธรรมเรือนจำกลางนครราชสีมา 2 คน 2. อนุศาสนาจารย์และบุคลากรที่รับผิดชอบดำเนินโครงการเรือนจำเรือนธรรม 3 คน 3. ผู้ต้องขังชาย-หญิงคดียาเสพติด ที่เข้าอบรมปฏิบัติธรรมโครงการเรือนจำเรือนธรรม จำนวน 10 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหามุ่งศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงกาเรือนจำ-เรือนธรรม เรือนจำกลาง จังหวัดนครราชสีมาและ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิผู้ต้องขังตามโครงก าร เรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา เอกสารที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยพระไตรปิฎก ที่เป็นหลักพุทธธรรม ตลอดถึงคัมภีร์อรรถกถา และคัมภีร์อื่น ๆ หนังสือคู่มือการอบรมโครงการเรือนจำ เรือนธรรมของกรมราชทัณฑ์สำหรับผู้ต้องขัง

ด้านเอกสาร

1. ด้านเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และหนังสือการอบรมโครงการเรือนจำ เรือนธรรมของกระทรวงยุติธรรม

2. ด้านเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ เอกสารวิชาการ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องในประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (IndepthInterviewซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษา ค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้ง จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่มีโครงสร้าง ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งออกเป็น 2 = ชุดชุดละ 2 ตอน ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง จำนวน 12 คน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล/อายุ หน้าที่ความรับผิดชอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น เกี่ยวกับสถาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามแนวพุทธ ประกอบด้วย 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจและ 3) ด้านสังคม

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ต้องขังชาย-หญิงที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 คน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ชื่อ สกุล อายุ ผู้ให้สัมภาษณ์ เฉพาะผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ต้องขังขอสงวนชื่อ สกุลในการลงเล่มวิจัย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่เกี่ยวกับ สภาพปัญหา คุณภาพชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง ประกอบด้วย ในด้าน 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจและ 3) ด้านสังคม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) นำแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังดังกล่าวข้างต้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แนะนำเพิ่มเติม ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษาและตัดข้อความที่สื่อความหมายไม่ชัดเจน หรือไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้ได้ข้อความที่สื่อความหมายชัดเจนเข้าใจง่าย ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) นำแบบสอบถามที่ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ตรวจสอบมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา

3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาเอก หรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาและทางด้านเครื่องมือวิจัยเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการตรวจสอบเนื้อหาความชัดเจนของแบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่เป็นแนวคิดจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมผลการศึกษา และจัดการศึกษา ตลอดจนเรียบเรียงภายใต้กรอบ แนวคิดและวิธีการที่เหมือนและต่าง ข้อดีและข้อเสียเพื่อเป็นฐานในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

3. บูรณาการข้อมูล โดยผู้วิจัยนำผลมาจากการศึกษา ในแต่ละด้าน และในแต่ละมุมจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและจาการศึกษาจากเอกสาร นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เรียบ

เรียง เพื่อจัดทำร่างผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา”

2. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Anlysis)ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค 6’C ได้แก่ Conceptualize (การจัดกรอบแนวคิด) Commentate (การแสดงความคิดเห็น) Category (จัดหมวดหมู่) Classify (การจำแนก

กลุ่ม) Content (สาระสำคัญ) และConcept (ประเด็น) จะกระทำไปพร้อมๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรว่าครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ที่ได้จากปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง

2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

3) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามแนวพุทธ

4) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ของผู้ต้องขังที่เข้าโครงการอบรมปฏิบัติธรรมเรือนจำเรือนธรรม

5) การวิเคราะห์ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง เรือนจำในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย เรือนจำกลางนครราชสีมา เรือนจำกลางคลองไผ่ เรือนจำอำเภอบัวใหญ่ เป็นเรือนจำ ในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม”โครงการเรือนจำเรือนธรรมเป็นโครงการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม โครงการเรือนจำ-เรือนธรรมจะต้องมีการปฐมนิเทศเรียมความพร้อมให้เจ้าหน้าที่ผู้จัดอบรม ผู้ต้องขังจัดเตรียมสถานที่ มีพิธีเปิดการอบรมและบวชเนกขัมมะมีการจัดการเรียนการสอน การใช้หลักศาสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในมหาสติปัฏฐาน 4การเจริญจิตภาวนา 4 อิริยาบถ (ท่าสมาธิเงิน, ยืน, นั่ง, นอน) มีพิธีเปิดการอบรม/ไตรสิกขา ปฏิญาณตนเป็นพลเมืองที่ดีกล่าวน้อมถวายพระราชกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและมีการประเมินผลและรายงานผลการฝึกอบรมต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ปัญหาทางด้านกายจะเกี่ยวกับสุขภาพที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากภาวะความเครียด วิตกกังวล ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต เช่น ทำให้นอนไม่หลับ ทานอาหารได้น้อยร่างกายอ่อนแอ ระบบขับถ่ายไม่ปกติ ร่างกายมีภาวะผิดปกติ ท้องผูก ปวดหัวเรื้อรัง ร่างกายอ่อนแอเป็นต้นผู้ต้องขังมีความเครียดและความวิตกกังวลมากที่สุด จากสภาพปัญหาทางด้านร่างกายของผู้ต้องขังที่ต้องอยู่ในพื้นที่จำกัดและยังต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยของเรือนจำ ซึ่งมีผู้ต้องขังกระทำความผิดอยู่ร่วมกันอย่างแออัด จึงทำให้เกิดการกระทบกระทั่งทางจิตใจ บางคนเกิดภาวะความเครียดเกี่ยวกับคดีความ มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับครอบครัวและยอมรับไม่ได้กับสภาพการเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง จึงทำให้จิตใจหดหู่ และนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ

เช่น ภาวะความซึมเศร้า หวาดกลัว มีพฤติกรรมที่เอาแต่ใจตัวเอง มีโทสะมาก เครียดแค้นชิงชังอาฆาตพยาบาท ขาดคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังด้านสังคมผู้ต้องขังกังวลเรื่องการที่สังคมอาจจะไม่ยอมรับ เมื่อพ้นคดีแล้วจะประกอบอาชีพอะไร การปรับตัวทางด้านสังคมของผู้ต้องขังอยู่ในระดับปานกลาง การถูกจำกัดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ

3. วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา การพัฒนาผู้ต้องขังด้วยหลักสูตรารเรือนจำ-เรือนธรรม ของผู้ต้องขังในจังหวัดนครราชสีมาควรดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาคุณภาพ PDCA 1) ขั้นวางแผน (Plan) 2) ขั้นปฏิบัติ (Do) 3)ขั้นกำกับ ติดตาม และประเมินผล (Check) และ4) ขั้นปรับปรุงการปฏิบัติ (Act) ซึ่งเป็นรูปแบบทำให้เกิดแนวทางพัฒนาผู้ต้องขังหลักสูตรสัคคสาสมาธิอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่าโครงการ “เรือนจำ-เรือนธรรม” ซึ่งนำหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดนครราชสีมาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ และสังคม

ในมิติร่างกาย โครงการช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในเรือนจำได้ดีขึ้น เห็นได้จากการลดพฤติกรรมการบริโภคฟุ่มเฟือย มีสุขภาพกายแข็งแรง มีวินัยในตนเอง และลดความขัดแย้งกับผู้ต้องขังอื่น ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมนทิพย์ จิตสว่าง ที่ระบุว่าการจัดสภาพแวดล้อมและกิจวัตรประจำวันที่เอื้อต่อการมีสุขภาพกายที่ดี ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

ในมิติจิตใจ โครงการช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถจัดการกับภาวะความเครียด ความวิตกกังวลและอารมณ์ด้านลบต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดภาวะสงบทางใจ ยอมรับสภาพการถูกจองจำ และสามารถให้อภัยตนเองและผู้อื่น ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ แจ่มจันทร์ ที่พบว่าการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ ช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงคดีฆาตกรรมเกิดการยอมรับในชะตากรรมของตนเองและลดความทุกข์ใจลงได้

ในมิติสังคม โครงการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่เรือนจำและเพื่อนผู้ต้องขัง ลดความหวาดระแวง มีส่วนร่วมในกิจกรรม และมองเห็นคุณค่าในตนเอง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีวัฒน์ อ่างนิลพันธ์ ที่พบว่าการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการอบรมทหาร ส่งผลต่อการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและลดความขัดแย้ง

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัด เนื่องจากเป็นการศึกษาในบริบทเฉพาะของเรือนจำจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอาจมีสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมองค์กร และลักษณะของผู้ต้องขังที่แตกต่างจากเรือนจำอื่นๆ ดังนั้นผลการวิจัยจึงไม่สามารถนำไปในวงกว้างได้ นอกจากนี้ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาระยะสั้น จึงไม่อาจสรุปผลกระทบระยะยาวของโครงการ “เรือนจำ-เรือนธรรม” ต่อการปรับตัวของผู้ต้องขัง

หลังพ้นโทษได้ ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่า โครงการ "เรือนจำ-เรือนธรรม" เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การบูรณาการกับภาคส่วนอื่นๆ เช่น ภาคศาสนา ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม รวมถึงการวิจัยและพัฒนาเพิ่มเติม จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การคืนคนดีสู่สังคมได้อย่างแท้จริง

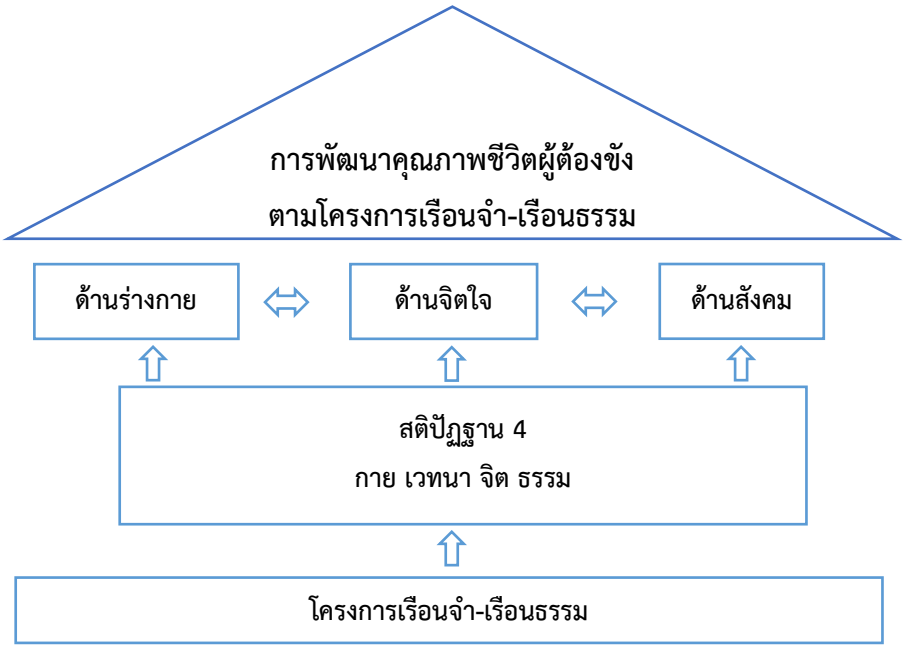
สรุปองค์ความรู้

งานวิจัย "แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา" ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ซึ่งนับเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปต่อยอด ขยายผล และพัฒนางานราชทัณฑ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญจากงานวิจัยนี้ ได้แก่

1. การยืนยันประสิทธิภาพของโครงการ “เรือนจำ-เรือนธรรม” ในบริบทของเรือนจำไทย : แม้ว่าก่อนหน้านี้จะมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตใจ แต่การศึกษาวิจัยในบริบทของเรือนจำไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด งานวิจัยนี้ จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ยืนยันว่า โครงการ “เรือนจำ-เรือนธรรม” สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังทั้ง 3 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ กาย ศีล จิต และปัญญา

2. การค้นพบกลไกการทำงานของหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง : งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักมหาสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นหลักการเจริญสติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยช่วยให้ผู้ต้องขังมีสติรู้เท่าทันกายและใจ : ลดความฟุ้งซ่าน ความวิตกกังวล ความเครียดควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น: ลดพฤติกรรมก้าวร้าว การทะเลาะวิวาทมีทัศนคติเชิงบวก: ยอมรับในตนเอง มองเห็นคุณค่าของตนเองมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น: ลดความหวาดระแวง สร้างความไว้วางใจมีศีลธรรมและจริยธรรม: ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม

3. การเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ : งานวิจัยนี้ได้เสนอแนะให้กรมราชทัณฑ์ ยกระดับโครงการ "เรือนจำ-เรือนธรรม" จากกิจกรรมเสริมสู่ภารกิจหลัก รวมถึงพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรม : ให้มีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละกลุ่มพัฒนาบุคลากร: ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการอบรมสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก : เพื่อบูรณาการการทำงานติดตามประเมินผล : เพื่อพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามโครงการเรือนจำ-เรือนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง และเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างระบบงานราชทัณฑ์ที่มุ่งเน้นการแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาผู้ต้องขัง ให้สามารถกลับคืนสู่สังคม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า นำไปสู่สังคมที่สงบสุขอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2539). **รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณรายปี** ประจำปีงบประมาณ พุทธศักราช 2559, โรงพิมพ์การราชทัณฑ์.

กรมราชทัณฑ์. (2566). **สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ทั่วประเทศ.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.correct.go.th.

แนวความคิดเรื่องบ่อเกิดความรู้ของนักปรัชญาในพระไตรปิฎก

พระอธิการยุทธนา อธิจิตฺโต (พูลเพิ่ม)
Phraahikran yuthana Adhicitto (pulperm)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratchasima campus

บทคัดย่อ

โดยทั่วไปนักปรัชญาเป็นมนุษย์ตามคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ชีวิตมนุษย์เกิดจากปัจจัยทางกายและจิตใจ ทั้งสองปัจจัยต่างอาศัยซึ่งกันและกันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ หากขาดร่างกายหรือจิตใจไป มนุษย์ก็ต้องตายไป เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จิตใจของมนุษย์อาศัยอายตนะภายในร่างกายรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตและเก็บอารมณ์เรื่องราวเหล่านั้นสั่งสมไว้ในจิตใจของตนเองจากนั้นก็จะคิดโดยอนุมานความรู้ หาเหตุผลเพื่อใช้อธิบายความจริงของคำตอบในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต แต่สิ่งต่าง ๆที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นมีสภาวะเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป ทำให้อายตนะภายในแม้จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้แต่ไม่เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะจำกัดในการรับรู้ และมีความลำเอียงต่อผู้อื่น ชีวิตตกอยู่ในความมืดมิดทำให้นักปรัชญาให้เหตุผลของคำตอบถูกบ้างหรือผิดบ้าง ดังนั้นบ่อเกิดความรู้ของความรู้ของนักปรัชญาคืออายตนะภายในร่างกายของนักปรัชญานั่นเอง

คำสำคัญ : บ่อเกิดความรู้, นักปรัชญา, ในพระไตรปิฎก

ABSTRACT

Generally, philosophers are human beings. According to the teachings of Buddhism, human life is caused by physical and mental factors. Both factors depend on each other. Neither one can be missing. If the body or mind is missing, humans must die. While still alive, the human mind relies on the senses within the body to perceive things that happen in life and store emotions and stories in its own mind. Then it will think by inferring knowledge, finding reasons to explain the truth of the answers to things that happen in life. However, things that happen in the mind have a state of arising, existing, and ceasing. Therefore, even though the senses within can perceive things, they cannot keep up with the changes that occur because they are limited in their perception and are

biased towards others. Life is in the dark, causing philosophers to give reasons for answers that are sometimes right or sometimes wrong. Therefore, the sourceofknowledge of a philosopher's knowledge is the senses within the philosopherbody.

บทนำ

โดยทั่วไปแล้ว นักปรัชญาคือ มนุษย์คนหนึ่งที่เกิดจากครรภ์มารดาแล้วคลอดออกมาดำรงชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ โดยอาศัยปัจจัย 4 เป็นเครื่องยังชีพที่พอเพียง และมีชีวิตอยู่รอดได้ในความเป็นมาของมนุษย์ทั่วโลกนั้น ตามแนวคิดของนักปรัชญาพราหมณ์นั้นได้แสดงไว้ว่ามนุษย์ถูกสร้างขึ้นโดยพระพรหมจากพระวรกายของพระองค์เอง แม้ว่าพระพรหมและพระอิศวรจะเป็นความรู้ที่อยู่เหนือการรับรู้ของมนุษย์ แต่มนุษย์สามารถรู้ถึงการมีอยู่ของเทพเจ้าเหล่านั้นได้ผ่านพิธีกรรมของการบูชายัญของพราหมณ์อารยันเท่านั้นและพราหมณ์เหล่านั้น ก็ใช้เหตุผลอธิบายของการมีอยู่เทพเจ้าเหล่านั้น ให้ผู้คนในอนุทวีปอินเดียฟัง จนกระทั่งพวกเขาเชื่อในคำสอนของพวกเขาและตกลงที่จะปฏิบัติตามคำสอนเหล่านั้นโดยความเขลาของพวกเขาอย่างไรก็ตาม ความรู้ด้านศาสนาของมนุษย์สามารถสร้างปัญหาทางการเมืองได้เมื่อพิธีกรรมการบูชายัญด้วยของมีค่าสร้างประโยชน์ทางศาสนาและสร้างความมั่งคั่งให้กับนิกายพราหมณ์ต่าง ๆ ทั้งพราหมณ์อารยันและมิลักขะทั่วทั่งอนุทวีปอินเดีย และกลายเป็นปัญหาทางการเมืองที่ต้องปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มเดียวเท่านั้น เมื่อพราหมณ์อารยันประกอบพิธีกรรมบูชายัญให้มหาราชาของแคว้นใดแคว้นหนึ่งแล้ว พระองค์ทรงประสบความสำเร็จในการปกครองประเทศ พระองค์จะทรงแต่งตั้งพราหมณ์ของนิกายนั้นดำรงตำแหน่งปุโรหิตที่มีหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมายประเพณีและขนบธรรมเนียมต่อมหาราชาในยามเกิดภัพิบัติ เช่น โรคระบาด ภัยธรรมชาติ และอัคคีภัย เป็นต้น

นักปรัชญา

แต่ในสมัยนั้น แม้ผู้คนจะเชื่อว่าเทพเจ้าหลายองค์ และเต็มใจปฏิบัติตามคำสอนของพราหมณ์ทั้งอารยันและมิลักขะ แต่เมื่อไม่มีความรู้เรื่องการมีอยู่ของเทพเจ้า จากประสบการณ์ชีวิตผ่านประสาทสัมผัสของตนเองแล้ว พวกเขาย่อมเกิดความสงสัยอยู่เสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพราหมณ์สำนักต่าง ๆ ที่จะต้องคิดหาเหตุผล เพื่อธิบายการมีอยู่ของเทพเจ้าตลอดเวลาในเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในพรหมชาตสูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค แต่คนส่วนใหญ่จะเรียกว่า “ทิฏฐิ 62 สัสสตวาทะ ทำให้พราหมณ์เหล่านี้เป็นนักตรรกะ,นักปรัชญา (พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณ เล่มที่ 13 สุตันตปิฎกเล่มที่ 5 มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ 3.ปริพาชกวรรค 6.สันทกสูตร หน้าที่ 272) ที่ใช้เหตุผลอย่างมีตรรกะมี 4

จำพวก (พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณ เล่มที่ 9 สุตันตปิฎกเล่มที่ 1 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พรหมชาตสูตร ทิฏฐิ 62 เอกัจจสัสสตวา หน้า15) คือ

1. อนุสสติ อนุมานความรู้จากข้อมูลเชิงประสบการณ์

(2.2) ชาติสสระ อนุมานโดยการระลึกชาติ

(2.3) ลาภิตักกิกะ อนุมานความรู้จากประสบการณ์ภายในของตนเอง

(2.4สุทธิตักกิกะ อนุมานความรู้ เป็นการอนุมานความรู้จากการใช้เหตุผล ที.สี.อ. 34/98)

หรือพราหมณ์บางพวกเป็นนักอภิปรัชญา คือผู้ให้เหตุผลโดยการคาดคะเนความจริงด้วยการเทียบเคียงจนพอใจ แล้วถือว่าเป็นทฤษฎี เช่น คาดคะเนเกี่ยวกับปฐมเหตุของโลกและจักรวาล เป็นต้น (ที.สี.อ. 34/99)

1. อนุสสติ นักปรัชญาคือพราหมณ์จะวิเคราะห์โดยอนุมานความรู้จากข้อมูลเชิงประสบการณ์ของตนเองโดยการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสของตนเอง โดยพิจารณาเหตุและผล เมื่อพราหมณ์สอนว่าพระพรหมและพระอิศวรสร้างโลกและจักรวาล แต่เมื่อมีคนไม่เห็นด้วยและไม่เชื่อคำสอนนี้ เพราะไม่มีความรู้จากประสบการณ์ชีวิตของตนเอง พวกพราหมณ์ก็จะถามนำต่อไปอีกว่า ใครเป็นผู้สร้างโลกและจักรวาลเมื่อไม่มีใครตอบคำถามนี้ได้ พวกเขาก็จะยอมรับโดยปริยายว่าเทพเจ้าเป็นผู้สร้าง

2. ชาติสสระ อนุมานโดยการระลึกชาติที่แล้ว แม้ว่านักปรัชญาจะปฏิบัติธรรมตามอริยมรรคมีองค์ 8 และบรรลุธรรมในระดับหนึ่ง จนสามารถระลึกชาติ ซึ่งเป็นสัญญาเก่าที่มีอยู่ในจิตใจได้ก็ตาม แต่ก็เป็นการคาดคะเนความรู้ที่สั่งสมอยู่ในจิตใจเท่านั้น

3. ลาภิตักกิกะ อนุมานความรู้จากประสบการณ์ภายในของตนเอง โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนใช้อายตนะภายในของตนเองรับความรู้จากจากประสบการณ์ชีวิตผ่านประสาทสัมผัสและสั่งสมความรู้นั้นไว้ในจิตใจของตนเอง จากนั้นก็วิเคราะห์และหาเหตุผลเพื่ออธิบายความจริงในเรื่องนั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมนุษย์มีข้อจำกัดในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต และมักลำเอียงต่อผู้อื่น มักทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ ชีวิตจึงเต็มไปด้วยความมืดมิด จึงไม่สามารถคิดและรับรู้ความจริงเหล่านั้นได้ เช่น แม้ว่า เราจะรู้ว่าหญิงวรรณะถูกตัดขาดจากสังคมก็ตามต้องใช้ชีวิตคนไร้บ้านตามถนนในเมืองใหญ่ แต่เราก็ไม่มูลเหตุจูงในการกระทำผิดฐานละเมิดคำสอน

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากพวกพราหมณ์อารยันที่ต้องการรักษาผลประโยชน์จากการบูชาเพียงอย่างเดียวและไม่ต้องการให้พราหมณ์มิลักขะได้รับผลประโยชน์จากการบูชาเทวดา (Deva) ด้วยของมีค่าต่าง ๆ ในแต่ละปีมีมูลค่ามหาศาล เทียบเท่าการบูชาเทพเจ้าของพวกอารยันดังนั้นจึงเสนอแนะให้สมาชิกรัฐสภาแห่งราวงศ์ศากยะใช้อำนาจอธิปไตยของตนในการปกครองประเทศบัญญัติกฎหมายว่าด้วยประเพณี ขนบธรรมเนียมว่าด้วยวรรณะ เพื่อจำกัดสิทธิและหน้าที่ของพราหมณ์มิลักขะในการบูชา

มีส่วนในการปกครองประเทศและการหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น

การบัญญัติกฎหมายวรรณะ ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษย์อย่างร้ายแรงเพราะห่ามการแต่งงานกับคนวรรณะอื่น และห้ามมิให้ปฏิบัติหน้าที่ของคนวรรณะอื่น

เมื่อการบัญญัติกฎหมายขึ้น ผู้คนในแคว้นสักกะก็เกิดมาพร้อมความไม่รู้ถึงผลการกระทำของตนที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและขัดต่อกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชั้นวรรณะจึงได้มีเพศสัมพันธ์กับคนต่างวรรณะ เมื่อพฤติกรรมของพวกเขาน่าสงสัยว่าผิดก็จะสืบหาข้อเท็จจริงและรวบรวมหลักฐานมาวิเคราะห์โดยอนุมานความรู้ดังกล่าว เพื่อหาเหตุผลมาอธิบายความจริงตามข้อกล่าวหาของผู้คนในสังคมนั้น เมื่อกระทำความผิดจริงประชาชนในสังคมนั้นจะตัดสินลงโทษโดยการลง “พรหมทัณฑ์” โดยตัดขาดชีวิตจากสังคมเดิมตลอดชีวิตนักโทษทางสังคมเหล่านี้ ถูกเรียนว่า “จัณฑาล”

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็นปัญหาจัณฑาล ที่ต้องอยู่บนท้องถนนทั้ง ๆ ที่แก่ชรา เจ็บป่วยและตายบนท้องถนน พระองค์สงสัยที่มาของจัณฑาลและการมีอยู่ของเทพเจ้า เป็นต้นเมื่อพระองค์ทรงตรวสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมหลักฐานคำให้การของปุโรหิตในเรื่องนี้แล้วฟังข้อเท็จจริงได้ว่าเกิดจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ของการมีอยู่ของเทพเจ้า แม้ว่าแคว้นสักกะเป็นรัฐอิสระมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ระบอบปกครองเป็นรัฐศาสนาโดยบัญญัติกฎหมายวรรณะโดยอ้างแบ่งประชาชนออกเป็น 4 วรรณะ (พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณ เล่มที่ 7 พระวินัยปิฎกเล่มที่ 7 จุฬวรรคภาค 9. ปาติโมกข์ขัฏฐปนขันธกะ 3. อิมัสมิงธัมมวินเยอัฏ หน้าที่ 283) คือ วรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์และวรรณะศูทร เป็นต้น โดยอ้างว่าเมื่อพระพรหมและพระอิศวร สร้างมนุษย์ขึ้นมาจากพระวรกายของพระองค์แล้วพระพราหมณ์จึงสร้างวรรณะทั้งขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมานั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรณะที่ตนเองเกิดมาเท่านั้น แต่ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ชีวิตของเจ้าชายสิทธัตถะที่ผ่านมานั้นเจ้าชายสิทธัตถะทรงไม่เคยรับรู้การมีอยู่ของเทพเจ้าเลย เพราะเป็นความรู้เหนือประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสของพระองค์และจึงไม่มีความรู้ในเรื่องนี้สั่งสมในจิตใจของพระองค์เลยแม้พวกพราหมณ์จะยืนยันว่าเทพเจ้ามีอยู่จริงและสามารถสื่อสารกับพระองค์ได้โดยการประกอบพิธีกรรมการบูชาก็ตามแต่พระองค์ก็ทรงไม่สามารถประกอบพิธีบูชายัญได้ เพราะพระองค์ประสูติในวรรณะกษัตริย์มีหน้าที่ปกครองประเทศเท่านั้น หากพระองค์ทรงประกอบพิธีบูชายัญด้วยของมีค่าต่าง ๆ เพื่อขอให้พระพรหมยกเลิกวรรณะแล้วก็จะเป็นกระทำที่ผิดต่อคำสอนของศาสนาพราหมณ์และกฎหมายวรรณะที่ห้ามมิให้คนวรรณะอื่นปฏิบัติหน้าที่ของวรรณะพราหมณ์ แต่เมื่อพระองค์ทรงได้ตรวจสอบพยานบุคคลซึ่งเป็นพวกปุโรหิตแล้วถึงแม้พวกเขาจะให้การยืนยันกับพระองค์ว่าพระพรหมและพระอิศวรเป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์ก็ตามแต่เมื่อพระองค์ตรัสถามถึงความเป็นมาของพระพรหมและพระอิศวรแล้วก็ไม่มีพราหมณ์คนใดตอบพระองค์ได้เมื่อข้อเท็จจริงที่ว่าเทพเจ้าทั้งหลายมีอยู่จริงนั้นหรือไม่ยังคงเป็นที่น่าสงสัย เช่นนี้ พระองค์จึง

ทรงไม่เชื่อความมีอยู่ของเทพเจ้า และตัดสินพระทัยปฏิรูปสังคมในแคว้นสักกะโดยยกเลิกกฎหมายขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีเกี่ยวกับวรรณะต่อรัฐสภาแห่งอาณาจักรสักกะอย่างไรก็ตามข้อเสนอของเจ้าชายสิทธัตถะที่จะบัญญัติกฎหมายยกเลิกวรรณะนั้นไม่สามารถกระทำได้เพราะขัดต่อหลักราชอปริหานิยธรรม ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีสูงสุดในการปกครองประเทศและพระองค์ก็ทรงไม่สามารถประกอบพิธีบูชายัญด้วยของมีค่าต่าง ๆ เพื่อขอให้พระพรหมยกเลิกวรรณะในอาณาจักรสักกะได้เพราะเป็นหน้าที่ของวรรณอื่น เมื่อข้อเท็จจริงของความมีอยู่ของเทพเจ้า ยังเป็นที่น่าสงสัย เจ้าชายสิทธัตถะทรงตัดสินพระทัยเสด็จออกผนวชเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่อค้นหาสัจธรรมของชีวิตว่าพระพรหมสร้างมนุษย์ตามคำสอนของพราหมณ์อารยันหรือไม่พระองค์ทรงใช้เวลาหลายปีเพื่อค้นคว้าหาความจริงในเรื่องนี้ เมื่อพระองค์ค้นพบวิธีปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ 8

เมื่อพระองค์ทรงลงมือปฏิบัติแล้ว จนมีความรู้ซึ่งเป็นความจริงของชีวิตระดับอภิญญา 6 ทรงเกิดญาณทิพย์เหนือมนุษย์ทั้งปวง ทรงเห็นดวงวิญญาณของสัตว์ไปเกิดในภพอื่น เมื่อมีมนุษย์ชีวิตอยู่ด้วยกายสุจริต วจีสุตจริตและมโนสุจริต ดวงวิญญาณก็ไปเกิดบนโลกสวรรค์หรือกลับมาเกิดในโลกมนุษย์แต่หากพวกเขามีกรรมที่เกิดจากายทุจริต วจีกรรมทุจริตแล้วพวกเขาจะไปเกิดในทุคติภูมิเป็นต้น

การตรัสรู้กฎธรรมชาติจึงเป็นการโต้แย้งและหักล้างคำสอนของศาสนาพราหมณ์อย่างรุนแรงเป็นศาสนาเดียวที่ปฏิเสขการมีอยู่ของเทพเจ้า สอนให้ลงมือปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ก่อนที่จะเชื่อในคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ในเรื่องการตรัสรู้กฎธรรมชาตินั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในเวรัญชกัณฑ์ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬา เล่มที่1 พระวินัยปิฎกเล่มที่ 1 มหาวิภังค์ภาค 1ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ณ เมืองเวรัญชา มีใจความโดยสรุปว่า

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติธรรมตามอริยมรรคมีองค์ 8 เมื่อจิตของพระโพธิสัตว์ตั้งมั่นบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่มีกิเลสห่อหุ้มอีกต่อไป ปราศจากความเศร้าหมองอ่อนเหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้เรานั้นได้น้อม จิตไปเพื่อจุตูปปาตญาณ เห็นหมู่สัตว์ ผู้กำลังจุติกำลังอุบัติทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและงาม เกิดดีและไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์เรารู้ชัดถึงหมู่สัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรมว่าสัตว์ที่ประกอบด้วยกายทุจริต

วจีทุจริต มโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิดและชักชวนให้ผู้อื่นทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก แต่หมู่สัตว์ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนให้ผู้อื่นทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ พราหมณ์เราได้บรรลุวิชชาที่ 2 ในยามที่ 2 แห่งราตรี ความมืดมิดคืออวิชชา เราจำกัดได้แล้วแสงสว่างคือวิชชาได้เกิดขึ้นแก่เรา

เปรียบเสมือนแสงสว่างเกิดแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนมนุษย์เพียงเรื่องเดียว คือ ชีวิตมนุษย์ที่เรียกว่าเบญจขันธ์หรือขันธ์ห้าชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ เป็นต้น คำว่า รูป หมายความว่า ร่างกายเป็นที่อาศัยของจิตใจหรือวิญญาณ โดยวิญญาณเกิดในครรภ์มารดาและเจริญเติบโตเป็นเวลา 9 เดือน จึงได้เกิดเป็นมนุษย์ คำว่า”เวทนา” คือ อาการของจิตที่แสดงออกมาทางร่างกายเช่น ความรู้สึก, ความรู้สึกสุขทุกข์ เป็นต้น คำว่า “สัญญา” เป็นภาวะของจิตที่เรียกว่า “ความจำ” ซึ่งแสดงออกผ่านร่างกายโดยการอธิบายเหตุผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เข้าใจง่าย เป็นต้น คำว่า “สังขาร” เป็นภาวะของจิตที่แสดงความคิดที่เรียกว่า “มโนกรรม” โดยใช้เหตุอธิบายความคิดหรือแสดงเจตนาของตน เป็นต้น เพื่อบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยเพื่อให้ความรู้ทั้งสองศาสตร์ให้สอดคล้องต้องกัน เราจึงแยกองค์ประกอบชีวิตให้เหลือเพียง 2 ประการ โดยส่งเคราะห์คำว่า รูป หมายถึง ร่างกาย ส่วนคำว่า เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณนั้น สงเคราะห์เข้าด้วยกันหมายถึง “จิตหรือจิตใจ” ของมนุษย์นั่น ดังนั้น เมื่อชีวิตประกอบด้วยร่างกายและจิตใจแล้ว จะขาดสิ่งใดสิงหนึ่งไปไม่ได้ ร่างกายและจิตใจต่างอาศัยซึ่งกันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปชีวิตของมนุษย์ก็ตายลงไป เพราะจิตใจไม่สามารถอาศัยอายตนะภายในร่างกาย รับรู้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองได้ จำเป็นต้องออกจากร่างกายไปเกิดใหม่ในภพภูมิอื่นต่อไป

เมื่อดำรงชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์อาศัยอายตนะภายในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตและแสดงทัศนะ ทางปรัชญาของตนเองเพื่อหาเหตุผลอธิบายความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้กับสังคม เป็นต้น

ในเรื่องนักปรัชญานี้

พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในหลักสันทกะสูตรดังที่ปรากฏในพระสุตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ที่ ณ โฆสิตาราม มีใจความโดยสรุปว่า ศาสดาบางคนในโลกนี้เป็นนักตรรกะ เป็นนักอภิปรัชญา ศาสดานั้นจึงแสดงธรรมตามปฏิภาณของตน ตามหลักเหตุผล และการคาดคะเนความจริง ศาสดาผู้เป็นตรรกะ เป็นนักอภิปรัชญา ก็ย่อมมีการใช้เหตุผลถูกบ้าง การใช้เหตุผลผิดบ้าง เป็นอย่างนั้นบ้าง เป็นอย่างอื่นบ้าง ในการประพฤติพรหมจรรย์ของศาสดานั้น วิญญูชนย่อมเห็นเป็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า ศาสดานี้ เป็นนักตรรกะ เป็นนักอภิปรัชญา ศาสดานั้นจึงแสดงธรรมตามปฏิภาณของตน ตามหลักเหตุผลและการคาดคะเนความจริง ศาสดาผู้เป็นตรรกะ เป็นนักอภิปรัชญา ก็ย่อมมีการใช้เหตุผลถูกบ้าง การใช้เหตุผลผิดบ้าง เป็นอย่างนั้นบ้าง เป็นอย่างอื่นบ้าง วิญญูชนนั้น รู้ดังนี้ว่า ลัทธินี้เป็นการประพฤติพรหมจรรย์ที่ไม่น่าวางใจย่อมเบื่อหน่ายหลีกไปจากพรหมจรรย์นั้นตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้พราหมณ์ซึ่งเป็นนักตรรกะ เป็นนักอภิปรัชญา เมื่อพวกเขาได้ฟังตามกันมาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็คิดหาเหตุผลเพื่ออธิบายความจริงของคำตอบในเรื่องนั้นตามปฏิภาณของตนเอง ที่เกิดขึ้นในขณะ ตามหลักเหตุผลและการคาดคะเนความจริงในเรื่องนั้น ๆ

ตัวอย่างเช่น สิ่งที่เรียกว่า หูตา จมูก ลิ้น กาย และใจ ที่เรียกว่า “อัตตา” เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน ผันแปร จักดำรงอยู่เที่ยงแท้ไป ส่วนสิ่งที่เรียกว่า “จิต” วิญญาณ นี้ เรียกว่า “อัตตา” เป็นของเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทนไม่ผันแปร จักดำรงอยู่เที่ยงแท้ไปเช่นนั้นที่เดียว นี้เป็นมูลเหตุ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่งอาศัยแล้ว ปรารภแล้ว จึงมีวาทะว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง บัญญัติอัตตาและโลกว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ทั้งนี้เป็นเพราะพราหมณ์เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีข้อจำกัดในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต และมักลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงทำสิ่งไม่ควรทำชีวิตจึงมีความมืดมน ไม่สามารถนึกถึงความรู้จากประสบการณ์ชีวิตผ่านประสาทสัมผัสและสั่งสมอยู่ในจิตใจของตนเอง เพื่อนำความรู้นั้นมาพิจารณา หาเหตุผลอธิบายความจริงในเรื่องนั้น ก่อนที่จะนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ด้วยตนเอง

ส่วนทัศนะที่ว่า หูตา จมูก ลิ้น กายและใจที่เรียกว่า “อัตตา” เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน ผันแปร จักดำรงอยู่เที่ยงแท้ไป เป็นความรู้ที่พราหมณ์สามารถรับรู้ได้ผ่านประสาทสัมผัสของตนเองและสั่งสมอยู่ในจิต ย่อมเห็นสภาวะของความไม่เที่ยง เป็นการให้เหตุผลที่ถูกต้อง ส่วนทัศนะที่จิต, วิญญาณนี้เรียกว่า “อัตตา” เป็นของเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทนไม่ผันแปร จักดำรงอยู่ เที่ยงแท้ไปเช่นนั้นที่เดียว จิตเป็นความรู้ที่พราหมณ์ไม่สามารถรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสของตนเองได้ เพราะเป็นความรู้ที่อยู่เหนือขอบเขตการรับรู้ของมนุษย์ เว้นแต่มนุษย์ ผู้นั้นจะได้พัฒนาศักยภาพชีวิตของตนเองตามหลักปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ 8 ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้นจึงจะมองเห็นดวงวิญญาณออกจากร่างของผู้เสียชีวิต และมองเห็นสภาวะเกิดขึ้นตั้งอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และดับลงเกิดขึ้นใหม่ ของดวงวิญญาณ หมุนเวียนอย่างนี้ในสังสารวัฏ ไม่รู้จบสิ้น เป็นต้น

ดังนั้น ทัศนะของนักปรัชญาที่เป็นพราหมณ์เหล่านี้ แม้จะคิดวิเคราะห์โดยอนุมานความรู้ตามหลักเหตุผลหรือคาดคะเนความจริง อาจเป็นการให้เหตุผลถูกหรือผิดก็ได้ เพราะตัวมนุษย์มีข้อจำกัดในการรับรู้ความจริงที่สมมติ หรือความจริงขั้นปรมัตถ์ นอกจากมนุษย์มักมีอคติลำเอียงต่อผู้อื่น ชีวิตอยู่ในความมืดมิดหากนักปรัชญาสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับความจริงในเรื่องนั้นต่อไปก็ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวมรวมพยานหลักฐาน

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณ เล่มที่ 13. **สุตันตปิฎกเล่มที่ 5มัชฌิมนิกาย.** มัชฌิมปัณณาสก์ 3 ปริพาชกวรรค 6 สันทกสูตร หน้าที่ 272.

พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณ เล่มที่ 9. ปิฎกสุตันตเล่มที่ 1. ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พรหมชาตสูตร ทิฏฐิ 62 เอกัจจสัสสตวา หน้า15.

พระไตรปิฎกมหาจุฬาลงกรณ เล่มที่ 7. พระวินัยปิฎกเล่มที่ 7. จุฬวรรคภาค 9 ปาติโมกข์ขัฏฐปน ขันธกะ 3. อิมัสมิงธัมมวินเยอัฏ. หน้าที่ 283.

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

The Development of Teaching and Learning Thai Language at Tanod Pittayakom School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province

พระครูกิตติสุตคุณ
สมศักดิ์ สนพะเนาว์
เกรียงไกร พินยารัก
Phrakhrukittisutakun
Somsak Sonphanao
Kriangkrai Pinyarak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus, Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ความเห็นของนักเรียนโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 185 คน ของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้ค่าเฉลี่ยด้วย T-test และ F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Anova)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลาดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกิจกรรมส่งเสริม การเรียน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการเรียนการสอน

2. การเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานนักเรียน ที่มี เพศ อายุ และชั้นเรียน แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสาคัญทางสถิติอยู่ในระดับ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย คือ 1) ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ครูควรมีความยืดหยุ่นเรื่องหลักสูตร 2) ด้านการเรียนการสอน ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน 3) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียน ครูควรจัดกิจกรรมแสดงการสาธิตอย่างหลากหลาย 4) ด้านการใช้สื่อการสอนครูควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่เข้าใจง่าย 5) ด้านการวัดและประเมินผล ครูควรแจ้งผลการประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the conditions and problems in teaching Thai language and the opinions of students at Tono Pittayakhom School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province; 2) to compare the opinions and teaching of Thai language among students at Tono Pittayakhom School. Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province 3) To propose guidelines for developing the teaching and learning of Thai language at Tonot Wittaya School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province, with a total of 185 students from the school. The tools used in the research were questionnaires, percentages, means, standard deviations. Using the mean with T-test and F-test, one-way analysis of variance (One-way Anova)

The research results found that

1. Students have opinions on the conditions and problems of teaching Thai language at Tondopitthayakhom School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province. It is at a high level. When considering each aspect, it was found that every aspect was at a high level. Arranged from highest to lowest, including activities to promote learning, use of teaching media. Teaching and learning

2. Comparison of basic information of students with different genders, ages, and classes. Opinions regarding the teaching and learning of Buddhism Not significantly different in terms of Statistics are at the level of 0.05.

3. Guidelines for developing the teaching and learning of Thai language are: 1) the learning content curriculum Teachers should be flexible about the curriculum. 2) Teaching and learning. Teachers should allow students to participate in learning both inside and outside the classroom. 3) Activities to promote learning. Teachers should organize a variety of demonstration activities. 4) In terms of using teaching media, teachers should use teaching media that are easy to understand. 5) In terms of measurement and evaluation. Teachers should inform students of the evaluation results every time.

บทนำ

ในท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ตั้งทำให้ประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลกต้องมีการเรียนรู้ และก้าวให้ทันกระแสของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพราะเหตุที่โลกนั้นได้มีการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีการสื่อสารการโทรคมนาคมและคอมพิวเตอร์ ทำให้ทุกประเทศสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วข้ามมิติเวลาและสถานที่ ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นจะต้องเร่งเสริมสร้างขีดความสามารถ และศักยภาพของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศโดยรวมเพื่อที่จะทำให้สามารถรู้เท่าทันและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุขในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลานั้นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคลและสังคมในส่วนรวม คือการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะรู้จักแก้ปัญหา รู้จักหาคำตอบ รู้จักเชื่อมโยงความรู้กับการทำงาน รู้จักแยกแยะถูกผิด ชั่ว - ดี และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น (สิปปนนท์ เกตุทัต, การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์, (ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549), หน้า 12)

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจธุระ การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ 1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม 2.ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองได้อย่างเหมาะสม 3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบน

พื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม 4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น 5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, พิมพ์ครั้งที่ 1. พิมพ์เผยแพร่โดยกลุ่มนโยบายพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด, 2551), หน้า 5)

สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยในปัจจุบันนั้น พบว่ามีหลายปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนภาษาไทย ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ปัญหาการเรียน การสอน และการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน เริ่มมีแต่ปัญหาในระดับนโยบาย ปัญหาที่ตัวผู้สอน และผู้เรียน ปัญหาที่สื่อหรือนวัตกรรม และปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ การที่ผู้เรียนมิได้ให้ความสนใจกับวิชาภาษาไทยอย่างตระหนักรู้ว่า “นี่คือความจำเป็นที่จักต้องเรียนรู้ภาษาของชาติโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์โดยแท้จริง สำหรับโรงเรียนโตนดพิทยาคมตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลโตนด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนโนนสูงศรีธานี ซึ่งจัดตั้งร่วมกับสภาตำบลโตนดได้จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากการจัดการศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในรายวิชาโดยเฉพาะวิชาภาษาไทยเหมือนกับปัญหาทั่วไปดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังพบปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยที่ยังขาดการส่งเสริมพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นวิจัยปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4

อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหา คือ การสอนวิชาภาษาไทยยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา: กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544, (กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, 2544), หน้า 2) เป็นต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยเชิงพุทธบูรณาการของโรงเรียนโตนดวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้, ด้านการเรียนการสอน, ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียน, ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน, ด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย และจะได้ช่วยให้ผู้สอนนำไปปรับปรุงแก้ไขในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยความเห็นของนักเรียนโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีการดำเนินวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนดีมากน้อยเพียงใด มีปัญหา อุปสรรคใด และมีความคิดเห็นข้อแนะนาอย่างไรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนโตนดวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และคัดเลือกแบบสุ่มด้วยตารางของของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้จำนวน 185 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมุ่งเน้นเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยเชิงพุทธบูรณาการใน 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้

2) ด้านการเรียนการสอน

3) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียน

4) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล

ขอบเขตด้านตัวแปร

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ตัวแปร คือ

1) ตัวแปรต้น (Independence Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้, ด้านการเรียนการสอน, ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียน, ด้านการใช้สื่อการเรียนกาสอน, ด้านการวัดผลและประเมินผล

2) ตัวแปรตาม (Dependence Variables) คือ สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยโรงเรียนโตนดวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่แบบ สอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์และเนื้อหาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษาพร้อมทั้งนำไปหาคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง มี 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 5 ด้าน มีระดับการให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง ระดับการให้คะแนน มากที่สุด

4 หมายถึง ระดับการให้คะแนน มาก

3 หมายถึง ระดับการให้คะแนน ปานกลาง

2 หมายถึง ระดับการให้คะแนน น้อย

1 หมายถึง ระดับการให้คะแนน น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผลของแบบสอบถามดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละแล้วนาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตาราง ประกอบคำบรรยายใต้ตาราง

2. การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยทั้ง 5 ด้านของนักเรียน เป็นแบบสอบ ถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับวิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) แล้วนาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตาราง ประกอบคาบรรยายใต้ตาราง

3. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทาการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่าทดสอบที (t -test) โดยกาหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ P = .05 ซึ่งเป็นการทดสอบความแตกต่าง ระหว่าง 2 กลุ่ม คือ เพศหญิงกับเพศชาย ส่วนอายุและชั้นปี วิเคราะห์โดยใช้ F-test (One way ANOWA) ถ้าแตกต่างอย่างมีนัยสาคัญทางสถิติ 0.05 จะเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ Scheffe

ผลการวิจัย

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นหญิง จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 56.70 เป็นชาย จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30 นักเรียนมีอายุระหว่าง 15-16 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.00 มีอายุระหว่าง 17-18 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.65 และมีอายุระหว่าง 19-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.35 นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 37.85, ชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 35.10 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 27.05

5.2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาวิชาภาษาไทย ความเห็นของนักเรียนโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ หลักสูตรแต่ละระดับชั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาชีวิตและหลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อมของนักเรียนรองลงมาคือหลักสูตรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประ สงค์ให้นักเรียนรู้จักการดาเนินชีวิตอย่างเพียงพอ ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุดคือหลักสูตรมีเนื้อหาสาระมากเป็นเหตุให้นักเรียนเรียนไม่ทัน

2. ด้านการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือครูได้มอบหมายให้นักเรียนเตรียมตัวก่อนมาเรียนด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้าสม่ำเสมอ ครูได้มอบหมายให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองในการเรียนได้เป็นอย่างดี และครูเน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน รองลงมาคือ ครูได้วางแผนการเรียนการสอนตามตารางที่กำหนดให้เป็นอย่างดี ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุด คือ มีวัตถุประสงค์การเรียนขาดความชัดเจน

3. ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ ครูจัดกิจกรรมแสดงการสาธิตโดยการจาลองเหตุการณ์ให้นักเรียนแก้ปัญหาตามสถาน การณ์ รองลงมาคือ ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายให้นักเรียนให้เข้าใจเนื้อ หาสาระที่เรียน ครูจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสานึกค่านิยมที่ดีงาม ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุดคือครูเปิดโอกาสให้นัก เรียนซักถามปัญหาและแสดงความคิดในห้องเรียนได้

4. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ ผู้เรียนนาความรู้จากสื่อการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงรองลงมาคือ ครูใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริงสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้และ ครูนำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือห้องเรียนมาใช้สอนได้

อย่างเหมาะสมกับรายวิชา ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุดคือครูใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน หนังสือนอกตำราเรียน ฯลฯ

5. ด้านการวัดและประเมินผล พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยด้านการวัดและประเมินผลโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ ครูเน้นการประเมินตามสภาพจริง รองลงมา คือ ครูมีการประเมินผลผู้เรียนด้วยการให้สอบวิชาภาษาไทย ครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานเพื่อประเมินการทางานเป็นทีม ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุด คือ ครูได้ให้นักเรียนกลับไปแก้ไขปรับปรุงการผลเรียนของตนเอง ตามผลการประเมิน สรุปนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้กับด้านวัดผลประเมินผลได้เท่ากัน และด้านการเรียนการสอนตามลำดับ

5.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ดังนี้

การเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานนักเรียน ระหว่างเพศนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนจำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระหว่างอายุ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และระหว่างชั้นเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับการวิเคราะห์รายข้อ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และระหว่างชั้นเรียนพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 คือ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.1.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ทั้ง 5 ด้าน ของนักเรียน ดังนี้

เมื่อพิจารณารวมเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมา ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้และด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้เท่ากับ และด้านการเรียนการสอนตามลำดับ ซึ่งได้ข้อเสนอแนะว่า

1. ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ควรเน้นหลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อมของนักเรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2. ด้านการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอก

ห้องเรียน และสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 3. ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียน ควรจัดกิจกรรมแสดงการสาธิตโดยการจำลองเหตุการณ์ให้นักเรียนแก้ปัญหาตามสถานการณ์ จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย 4. ด้านการใช้สื่อการ ควรใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริงและใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนทำให้เข้าใจง่าย 5. ด้านการวัดและประเมินผล ควรแจ้งผลการประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา" เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาสภาพปัญหาและเสนอแนวทางพัฒนาการเรียนรู้วิชาภาษาไทยในโรงเรียน โดยครอบคลุมถึง 5 ด้านหลักของการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับ "มาก" ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจของนักเรียนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเชิงลึกในแต่ละด้าน พบข้อสังเกตที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกับงานวิจัยอื่นๆ รวมถึงทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

ประเด็นแรก ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อ "ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียน" อยู่ในระดับ "มากที่สุด" สอดคล้องกับงานวิจัยของ กล้า ทองขาว ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนโดยเฉพาะกิจกรรมที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการ ความสนใจ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่สอง ด้านที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ "มาก" รองลงมา ได้แก่ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศินี ครุณาสวัสดิ์ ที่พบว่าโรงเรียนมักประสบปัญหาขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และครูผู้สอนขาดทักษะในการใช้สื่อ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ดังนั้น การนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ และการพัฒนาความสามารถของครูในการใช้สื่อจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ประเด็นที่สาม ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของนักเรียนมีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ และระดับชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพหุปัญญาของ Howard Gardner ที่เน้นย้ำว่ามนุษย์มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้อย่างเต็มที่

สุดท้าย งานวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยที่น่าสนใจ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้สื่อเทคโนโลยี การประเมินผลตามสภาพจริง อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงผลกระทบของแนวทางเหล่านี้ต่อประสิทธิผลของการเรียนการสอน และ

ควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าแนวทางการพัฒนาเหล่านี้สามารถแก้ปัญหาได้จริง

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม" เป็นงานวิจัยที่มีคุณูปการต่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนได้ แต่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเชิงลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจถึงบริบทของโรงเรียน มุมมองของนักเรียน ครู และผู้บริหาร รวมถึงสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

งานวิจัย "การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา" ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทยในเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 3 ด้าน ดังนี้

1. สภาพปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียน : ความแตกต่างของมุมมอง: งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของมุมมองระหว่างนักเรียน ครู และผู้บริหาร ต่อสภาพปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจ และวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบด้านมากขึ้นบริบทของโรงเรียน: งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงบริบทเฉพาะของโรงเรียนโตนดพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา ซึ่งองค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ปัจจัยเชิงสาเหตุ : ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อสภาพปัญหา เช่น การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ สื่อการเรียนการสอนที่ล้าสมัย การขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ซึ่งองค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด

2. แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย : การบูรณาการเชิงพุทธ: งานวิจัยนี้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น การฝึกสติ การปลูกฝังคุณธรรม การพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: งานวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้: งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดค่ายภาษาไทย การแข่งขันทักษะ

ทางภาษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ซึ่งองค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ : การประเมินผลตามสภาพจริง : งานวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินแบบยืดหยุ่น และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

การประเมินผลเพื่อพัฒนา: งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การประเมินผลไม่ใช่เพียงเพื่อการตัดสินผลการเรียน แต่ควรใช้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบการประเมิน และการใช้ผลการประเมินให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ภาพที่ 1 การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนโตนดพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียน และสามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยในอนาคต เพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบท ความต้องการ และศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กมล ภู่ประเสริฐ. (2544). **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทิปส์ พับลิเคชั่น .

กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น,** กรุงเทพมหานคร: อักษราการพิมพ์.

ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2518). **การวัดผลและประเมินผลความหมายและประเภทวารสารรายสะดวก,** 2544. ชวาล แพรัตนกุล. **เทคนิคการสอน,** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ชยยงค์ พรหมวงค์. (2537). **การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญชม ศรีสะอาด**.** (2541). **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์ชมรมเด็ก.

Comparative Analysis of Morality in Theravāda Buddhism and Hinduism

Kavi Dhaja Sitagu
International Buddhist Academy Sagaing, Myanmar
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
e-mail: maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

This article explores the moral philosophies of Theravāda Buddhism and Hinduism, identifying similarities and differences in their ethical frameworks. Both traditions emphasize moral conduct as foundational for achieving ultimate goals—Nibbāna in Buddhism and Mokṣa in Hinduism. While Theravāda Buddhism advocates the Noble Eightfold Path and ethical precepts, Hinduism focuses on Varnashrama Dharma and diverse paths like Jñāna, Bhakti, and Karma. This comparative study offers insights into the profound intersections and distinct principles shaping these traditions.

Keywords: Theravāda Buddhism, Hinduism, Morality, Nibbāna, Mokṣa, Noble Eightfold Path, Varnashrama Dharma

Introduction

The ethical teachings of Theravāda Buddhism and Hinduism provide profound insights into the human pursuit of virtue and liberation. Both traditions, deeply rooted in the cultural and philosophical landscape of the Indian subcontinent, offer distinct yet interconnected frameworks for achieving moral excellence and ultimate freedom from suffering. These systems emphasize that morality is not merely a social construct but a foundational element of spiritual progress.

Theravāda Buddhism, often referred to as the "Teaching of the Elders," highlights the eradication of ignorance (avijjā) through a disciplined path of ethical conduct (sīla), mental cultivation (samādhi), and wisdom (paññā). Its teachings are grounded in the

Noble Eightfold Path, which integrates ethical living with mindfulness and insight to guide practitioners toward Nibbāna, the cessation of suffering (Rahula, 1974; Harvey, 2013).

Hinduism, on the other hand, presents a pluralistic approach to morality and liberation, accommodating diverse paths such as Jñāna (knowledge), Bhakti (devotion), and Karma (action). Its ethical teachings are encapsulated in Varnashrama Dharma, which prescribes duties based on one’s caste and life stage, alongside universal principles (Sādhāraṇa Dharma) that transcend social divisions. The ultimate goal, Mokṣa, represents liberation from the cycle of birth and death (saṃsāra) and union with the divine essence, Brahman (Gethin, 1998; Gombrich, 2009).

This article examines these ethical frameworks, comparing their principles and practices to understand their shared emphasis on moral discipline and their unique contributions to individual and societal well-being. By exploring the intersections and divergences of these traditions, the study illuminates their enduring relevance in contemporary contexts.

Moral Foundations in Theravāda Buddhism

Theravāda Buddhism offers a clear and systematic framework for moral development, focusing on the cultivation of *sīla* (morality) as the foundation for spiritual progress. This framework delineates morality into three grades: elementary, middle, and higher. The practice of *sīla* encompasses ethical conduct that aligns an individual’s actions with the teachings of the Buddha, ensuring progress towards the ultimate goal of liberation, Nibbāna. The moral discipline in Theravāda Buddhism is not only essential for personal well-being but is also seen as crucial for societal harmony and collective well-being.

The Five Precepts (*Pañca-sīla*) form the basic moral code for lay practitioners, or householders, in Theravāda Buddhism. These precepts are:

1. To refrain from killing living beings.
2. To refrain from taking what is not given.
3. To refrain from sexual misconduct.
4. To refrain from false speech.
5. To refrain from intoxicants that cloud the mind.

These precepts serve as the foundation for ethical living, ensuring a peaceful and harmonious community. Lay practitioners who uphold these guidelines are considered to be fulfilling their duties as responsible members of society, while also laying the groundwork for spiritual practice. The precepts are intended to be a practical guide to living ethically, promoting non-harm, truthfulness, and mental clarity (Rahula, 1974).

For those who choose the monastic life, monks adhere to an even more comprehensive code of conduct known as *Bhikkhu-sīla*, which includes over 200 rules governing behavior, attire, and daily activities. These rules are designed to purify the mind and maintain an environment conducive to meditation and study. Monks, through their discipline, serve as exemplary models of ethical conduct for lay practitioners, demonstrating how moral conduct is directly connected to spiritual progress (Harvey, 2013).

At the highest level of morality, Theravāda Buddhism emphasizes the *Noble Eightfold Path* as a holistic system of practice. The Noble Eightfold Path consists of:

1. Right View
2. Right Intention
3. Right Speech
4. Right Action
5. Right Livelihood
6. Right Effort
7. Right Mindfulness
8. Right Concentration

This path integrates ethical conduct (*sīla*), mental discipline (*samādhi*), and wisdom (*paññā*), and is considered the way to develop higher morality. Right action, right livelihood, and right speech represent the ethical foundation, which must be practiced in conjunction with meditation and wisdom to overcome ignorance and defilements (Gethin, 1998). The practice of these eight principles ultimately leads to the cessation of suffering, as individuals gradually purify the mind, eliminate attachments, and attain liberation.

In Theravāda Buddhism, actions driven by the intention to eliminate defilements (*kilesa*)—such as greed, hatred, and delusion—are considered ethically superior. The primary motivation behind all actions in Buddhism is the reduction of suffering for oneself

and others. When actions are rooted in wisdom and the desire for self-purification, they lead to progress on the path to Nibbāna (Harvey, 2013).

Thus, the moral teachings in Theravāda Buddhism not only aim to regulate behavior but also guide practitioners to cultivate a state of mind that is aligned with the teachings of the Buddha, creating a path towards spiritual freedom.

Moral Foundations in Hinduism

Hindu morality is deeply rooted in the concept of *Varnashrama Dharma*, a comprehensive ethical framework that organizes duties and responsibilities according to both caste (*varna*) and life stages (*ashrama*). This system provides guidance for individuals to live harmoniously within society while progressing spiritually toward the ultimate goal of *Mokṣa* (liberation). Hindu morality integrates universal ethical principles with individualized practices tailored to a person's social role and spiritual inclinations, ensuring a holistic approach to virtuous living.

The *Varnashrama Dharma* framework divides society into four castes (*varnas*): Brahmins (priests and teachers), Kshatriyas (warriors and rulers), Vaishyas (merchants and artisans), and Shudras (laborers and service providers). Each caste is associated with specific duties and responsibilities, which contribute to the maintenance of societal harmony and the individual’s spiritual progress. Similarly, the *ashramas*, or life stages—Brahmacharya (student), Grihastha (householder), Vanaprastha (forest-dweller), and Sannyasa (renunciate)—provide a phased approach to ethical and spiritual development (Flood, 1996).

In addition to *Varnashrama Dharma*, Hindu morality incorporates *Sādhāraṇa Dharma*, which encompasses universal ethical principles such as non-violence (*ahimsa*), truthfulness (*satya*), self-restraint (*brahmacharya*), non-stealing (*asteya*), and contentment (*santosha*). These principles serve as the moral foundation for all individuals, irrespective of caste or life stage, and are integral to maintaining social cohesion and personal integrity (Klostermaier, 2007).

Unlike Buddhism, which emphasizes self-discipline and mindfulness, Hindu morality places significant emphasis on devotion to God (*Bhakti*) as a central aspect of moral action. The path of *Bhakti* involves cultivating a personal relationship with a deity

through love, prayer, and surrender. Devotional practices are seen as transformative, purifying the heart and fostering virtues such as humility, compassion, and forgiveness (Radhakrishnan, 1923).

In Hinduism, moral actions are also guided by the three primary paths to spiritual realization:

1. Jñāna (Path of Knowledge): Focused on self-inquiry and the realization of the unity between the individual soul (*Atman*) and the ultimate reality (*Brahman*). This path emphasizes discernment and intellectual understanding as a means to transcend ignorance.

2. Bhakti (Path of Devotion): Centered on loving surrender to a personal deity, fostering emotional connection and ethical conduct through divine inspiration.

3. Karma (Path of Action): Advocates performing one's duties selflessly, without attachment to the fruits of actions, aligning with the teaching of *Nishkama Karma* as outlined in the Bhagavad Gita (Bhagavad Gita 3.19).

The ultimate goal of Hindu morality is *Mokṣa*, the liberation of the soul from the cycle of birth, death, and rebirth (*saṃsāra*). Unlike Theravāda Buddhism, which seeks liberation through the cessation of suffering and defilements, Hinduism envisions liberation as the soul's reunion with the divine. This liberation is achieved by harmonizing ethical actions, devotional practices, and self-realization, thus ensuring that morality in Hinduism encompasses both individual spiritual progress and collective societal welfare (Gavin, 1996).

Comparative Analysis: Similarities Between Theravāda Buddhism and Hinduism

The ethical teachings of Theravāda Buddhism and Hinduism reveal profound similarities that underscore shared philosophical and spiritual principles. These commonalities not only highlight their roots in the Indian cultural and intellectual milieu but also emphasize the universality of their ethical and metaphysical insights.

1. Causality and Ethics Both Theravāda Buddhism and Hinduism recognize the fundamental principle of causality, embodied in the concept of *karma*. In both traditions, *karma* denotes intentional actions that carry moral weight, determining the quality of

future experiences. These actions influence the cycle of *saṃsāra*—the endless cycle of birth, death, and rebirth.

In Theravāda Buddhism, *karma* is intricately linked to the moral framework of *sīla* (ethical conduct), emphasizing the cultivation of wholesome deeds to progress toward liberation (*Nibbāna*) (Harvey, 2013). Similarly, in Hinduism, the doctrine of *karma* is embedded in the ethical structure of *Dharma*, which prescribes righteous actions aligned with one’s duties (*Varnashrama Dharma*) and universal virtues (*Sādhāraṇa Dharma*) (Flood, 1996). Both traditions underscore ethical living as a transformative practice to purify the mind, reduce suffering, and foster spiritual growth.

2. Ultimate Goals: Nibbāna and Mokṣa The ultimate objectives of Theravāda Buddhism (*Nibbāna*) and Hinduism (*Mokṣa*) converge in their shared aim to transcend the cyclical nature of *saṃsāra*. Despite variations in metaphysical frameworks, both concepts represent liberation characterized by profound peace and freedom from suffering.

In Theravāda Buddhism, *Nibbāna* is the cessation of craving (*taṇhā*) and ignorance (*avijjā*), leading to the extinguishment of the defilements (*kilesas*) that perpetuate suffering. It is an unconditioned state free from the dualities of existence and non-existence (Rahula, 1974). In Hinduism, *Mokṣa* is understood as the liberation of the individual soul (*Atman*) from the illusions (*Maya*) of the material world and its reunion with the ultimate reality (*Brahman*). Both traditions view liberation as the highest state of being, achieved through ethical practice, self-discipline, and spiritual insight (Klostermaier, 2007).

Comparative Analysis: Differences Between Theravāda Buddhism and Hinduism

Despite their shared origins and overlapping ethical principles, Theravāda Buddhism and Hinduism diverge significantly in their metaphysical foundations and approaches to liberation. These differences highlight the distinct philosophical frameworks and spiritual methodologies of the two traditions.

1. Self and Divinity A fundamental divergence lies in their treatment of self and divinity. Buddhism, particularly Theravāda, is rooted in the doctrine of *anattā* (non-self), which denies the existence of an eternal, unchanging self. According to this teaching, what

is commonly perceived as the "self" is a transient aggregation of five components (*khandhas*): form, feeling, perception, mental formations, and consciousness (Rahula, 1974). The Buddha explicitly rejected the notion of a creator deity, emphasizing that all phenomena arise through dependent origination (*paṭiccasamuppāda*), without recourse to a divine being (Harvey, 2013).

In contrast, Hinduism affirms the existence of an eternal soul (*ātman*), which is seen as the essence of individual identity. This soul is ultimately identical with *Brahman*, the ultimate reality or universal consciousness that pervades the cosmos. The Upanishadic teaching of *tat tvam asi* ("thou art that") encapsulates this unity between the individual soul and the divine (Flood, 1996). Hinduism also incorporates a rich pantheon of deities, with devotion (*bhakti*) to these divine manifestations serving as a central spiritual practice for many adherents.

2. Paths to Liberation

The two traditions differ significantly in their prescribed methods for achieving liberation. Buddhism advocates a self-reliant path that focuses on mindfulness (*sati*), ethical conduct (*sīla*), and meditative insight (*vipassanā*). The Noble Eightfold Path provides a comprehensive framework for cultivating wisdom (*paññā*), morality, and mental discipline as means to attain *Nibbāna*—a state free from craving and suffering (Rahula, 1974). Liberation is viewed as a result of personal effort and insight, without reliance on divine intervention.

Hinduism, on the other hand, offers a multiplicity of paths tailored to individual inclinations and capacities, collectively known as *yogas*. These include:

Jñāna Yoga: The path of knowledge, emphasizing scriptural study and philosophical inquiry to realize the unity of *ātman* and *Brahman*.

Bhakti Yoga: The path of devotion, centering on love and surrender to a personal deity, such as Vishnu or Shiva, as a means to attain *Mokṣa*.

Karma Yoga: The path of selfless action, advocating the performance of duties without attachment to outcomes (Flood, 1996). This diversity allows Hinduism to accommodate a range of spiritual temperaments, incorporating divine grace as a central feature of its liberation theology.

The ethical frameworks of Theravāda Buddhism and Hinduism hold enduring relevance in addressing the complexities of modern life. These ancient systems offer profound insights into personal growth, societal harmony, and spiritual resilience, making them valuable resources for navigating contemporary challenges.

Mindfulness and Personal Responsibility in Buddhism Theravāda Buddhism emphasizes individual responsibility as a cornerstone of ethical practice. Through mindfulness (*sati*) and meditative insight (*vipassanā*), individuals are encouraged to cultivate self-awareness and moral clarity. This focus on intentional living resonates deeply in today’s fast-paced and technology-driven world, where distractions often impede self-reflection and ethical decision-making. The Buddhist emphasis on cultivating the Noble Eightfold Path—particularly Right Effort, Right Mindfulness, and Right Concentration—provides a structured approach for managing stress, fostering mental well-being, and achieving balance in modern lifestyles (Harvey, 2013).

The secular adoption of mindfulness practices, inspired by Buddhist teachings, has gained significant traction in fields such as psychology, healthcare, and education. Programs like Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) have demonstrated the efficacy of these practices in reducing anxiety and enhancing emotional regulation (Gethin, 2011).

2. Inclusivity and Plurality in Hinduism Hinduism’s pluralistic approach to spirituality is a powerful model for inclusivity in an increasingly globalized world. By accommodating diverse paths to liberation—*jñāna* (knowledge), *bhakti* (devotion), and *karma* (selfless action)—Hinduism offers a framework for reconciling individual differences while fostering mutual respect and cooperation. This adaptability makes Hindu ethics particularly relevant in multicultural societies, where the coexistence of varied belief systems and values necessitates a spirit of tolerance and understanding (Flood, 1996).

The emphasis on *Varnashrama Dharma*, which outlines duties based on life stages and societal roles, can inspire contemporary discourse on balancing personal ambitions with social responsibilities. Furthermore, the Hindu focus on devotion and service underscores the importance of community and collective well-being, offering an antidote to the hyper-individualism prevalent in modern culture.

1. Societal Harmony and Ethical Living Both traditions advocate for ethical living as a means to achieve not only personal liberation but also societal harmony. Buddhism’s

Five Precepts (*Pañca-sīla*) and Hinduism’s *Sādhāraṇa Dharma* emphasize universal principles such as non-violence (*ahimsa*), truthfulness (*satya*), and compassion (*karuṇa*). These values are foundational for creating peaceful and just societies, addressing issues such as environmental sustainability, social equity, and global cooperation (Rahula, 1974; Flood, 1996).

2. Addressing Modern Challenges In an era of rapid technological advancement and environmental crises, these ethical systems provide a moral compass for sustainable living. Buddhism’s teachings on interdependence and Hinduism’s reverence for nature as a manifestation of the divine encourage a harmonious relationship with the environment. Such perspectives are crucial for fostering ecological awareness and inspiring collective action toward preserving the planet.

Conclusion

Theravāda Buddhism and Hinduism represent profound ethical frameworks that guide individuals toward transcending human limitations and achieving spiritual fulfillment. These traditions, rooted in the Indian subcontinent, provide complementary pathways for understanding morality, spiritual growth, and the ultimate goals of liberation.

1. Shared Moral Philosophies and Universal Aspirations Both Theravāda Buddhism and Hinduism emphasize the transformative power of ethical living as a foundation for spiritual progress. In Buddhism, the cultivation of *sīla* (moral discipline) through adherence to the Five Precepts (*Pañca-sīla*) and the Noble Eightfold Path reflects the central role of virtue in achieving Nibbāna, the cessation of suffering (Rahula, 1974). Similarly, Hinduism’s *Sādhāraṇa Dharma* (universal moral principles) and *Varnashrama Dharma* (duties aligned with social roles and life stages) encourage individuals to live righteously, aligning their actions with cosmic order (*dharma*), which ultimately leads to Mokṣa (Flood, 1996).

2. Divergent yet Complementary Approaches While these traditions differ in their metaphysical assumptions—Buddhism’s rejection of an eternal self (*anattā*) contrasts with Hinduism’s affirmation of the eternal soul (*ātman*)—they converge in their ethical emphasis and spiritual aspirations. Buddhism advocates a path of self-reliance through mindfulness (*sati*), meditative insight (*vipassanā*), and ethical discipline (*sīla*),

enabling individuals to break free from the cycles of samsāra (Harvey, 2013). Hinduism, with its pluralistic pathways of devotion (*bhakti*), knowledge (*jñāna*), and selfless action (*karma*), offers an inclusive framework for spiritual progression (Gombrich, 2009). Together, these systems provide diverse yet harmonious approaches to achieving inner peace and ultimate liberation.

3. Relevance for Modern Societies The ethical teachings of Theravāda Buddhism and Hinduism extend beyond personal spirituality to address broader societal challenges. Their shared commitment to compassion (*karuṇā*), truthfulness (*satya*), and non-violence (*ahimsa*) serves as a moral compass for fostering social harmony and ecological sustainability in contemporary contexts (Gethin, 1998). These principles inspire both personal transformation and collective well-being, demonstrating the enduring relevance of these ancient traditions.

Bibliography

Flood, G. (1996). **An Introduction to Hinduism.** Cambridge University Press.

Gavin, F. (1996). **Varna and Ashrama in Hindu Social Ethics.** Oxford University Press.

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Gethin, R. (2011). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Gombrich, R. F. (2009). **What the Buddha Thought.** Equinox Publishing.

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.

Klostermaier, K. K. (2007). **A Survey of Hinduism (3rd ed.).** State University of New York Press.

Nārada, V. (1987). **The Buddha and His Teachings.** Buddhist Missionary Society.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught.** Grove Press.

Radhakrishnan, S. (1923)**. Indian Philosophy. Oxford University Press.**

Sharma, L. C. (1991). Ethical Philosophies of India. International Publishing.

The Role of Buddhist Wisdom in Navigating Ethical Dilemmas in Modern Society

Prajatupol dhammesako
Independent Scholars

ABSTRACT

This paper explores the applicability of Buddhist wisdom (paññā) to ethical dilemmas in contemporary society, analyzing how foundational principles of Buddhist ethics can guide moral decision-making in complex and dynamic contexts. In an era marked by rapid technological advances, globalization, and heightened social inequalities, ethical dilemmas frequently arise in both personal and professional domains, often lacking clear or universally accepted resolutions. The teachings of Buddhist philosophy, particularly its emphasis on wisdom and compassionate action, provide a unique ethical framework that emphasizes mindfulness, intention, and moral clarity, offering a pathway to navigate such challenges.

Through a detailed examination of Buddhist texts and principles, this paper elucidates how paññā functions not only as intellectual insight but as an experiential form of wisdom rooted in ethical practice. This wisdom promotes an understanding of interconnectedness and the impermanence of self, which counteracts the ego-driven motivations often underlying ethical conflicts in modern society. The cultivation of paññā is argued to enhance moral decision-making by fostering detachment from self-centered desires and focusing on the collective well-being, thus presenting a means to transcend purely utilitarian or relativistic approaches prevalent in contemporary ethics.

Finally, this study discusses practical applications of Buddhist ethical wisdom in areas such as environmental ethics, digital privacy, and corporate responsibility, underscoring its relevance in resolving modern ethical issues. By integrating ancient principles of compassion, mindfulness, and wisdom, the paper posits that Buddhist ethics

offers a timeless yet adaptable foundation for addressing the ethical complexities faced today. This approach not only enriches individual ethical awareness but also fosters a broader social consciousness, promoting harmony and ethical responsibility within an increasingly interconnected world. This paper explores the applicability of Buddhist wisdom (paññā) to ethical dilemmas in contemporary society, analyzing how foundational principles of Buddhist ethics can guide moral decision-making in complex and dynamic contexts. In an era marked by rapid technological advances, globalization, and heightened social inequalities, ethical dilemmas frequently arise in both personal and professional domains, often lacking clear or universally accepted resolutions. The teachings of Buddhist philosophy, particularly its emphasis on wisdom and compassionate action, provide a unique ethical framework that emphasizes mindfulness, intention, and moral clarity, offering a pathway to navigate such challenges.

Through a detailed examination of Buddhist texts and principles, this paper elucidates how paññā functions not only as intellectual insight but as an experiential form of wisdom rooted in ethical practice. This wisdom promotes an understanding of interconnectedness and the impermanence of self, which counteracts the ego-driven motivations often underlying ethical conflicts in modern society. The cultivation of paññā is argued to enhance moral decision-making by fostering detachment from self-centered desires and focusing on the collective well-being, thus presenting a means to transcend purely utilitarian or relativistic approaches prevalent in contemporary ethics.

Finally, this study discusses practical applications of Buddhist ethical wisdom in areas such as environmental ethics, digital privacy, and corporate responsibility, underscoring its relevance in resolving modern ethical issues. By integrating ancient principles of compassion, mindfulness, and wisdom, the paper posits that Buddhist ethics offers a timeless yet adaptable foundation for addressing the ethical complexities faced today. This approach not only enriches individual ethical awareness but also fosters a broader social consciousness, promoting harmony and ethical responsibility within an increasingly interconnected world.

Keywords: Buddhist Ethics, Ethical Dilemmas, Modern Society, Moral Decision-Making, Wisdom (Paññā)

Awakening the Path: Contextualizing Buddhist Wisdom in Today’s Ethical Landscape

In an era characterized by rapid technological advancements, global interconnectivity, and social complexities, ethical dilemmas are both abundant and increasingly nuanced. Buddhist wisdom, or paññā, offers a profound framework for addressing these modern ethical challenges, drawing on principles rooted in mindfulness, compassion, and moral insight. Unlike traditional Western ethical theories that often emphasize individual autonomy or utilitarian calculation, Buddhist ethics advocates for a holistic understanding of interconnectedness and mutual dependency [Zatta, C. (2019). Interconnectedness. Academia-Verlag.] Through the lens of Buddhist wisdom, ethical decisions are approached not as isolated acts but as expressions of one’s relationship with others and with the environment, emphasizing the importance of actions that support collective well-being.

A core tenet of Buddhist wisdom is the concept of impermanence, which encourages practitioners to recognize the transient nature of life and phenomena. This understanding cultivates a detachment from rigid, self-centered perspectives, enabling individuals to approach ethical decisions with greater flexibility and compassion [Gordon, K. (2003). The impermanence of being: Toward a psychology of uncertainty. Journal of Humanistic Psychology, 43(2), 96-117.] In contemporary contexts, where ethical dilemmas are often compounded by clashing interests and values, the Buddhist perspective on impermanence serves as a reminder of the ever-changing and interdependent nature of our choices. This adaptability offers a valuable counterpoint to more absolutist approaches, fostering ethical clarity by prioritizing actions that reduce harm and cultivate inner and outer peace

Additionally, the Buddhist emphasis on moral clarity provides a pathway for ethical navigation that transcends mere rule-following or relativism. Rather than adhering to rigid codes, Buddhist wisdom encourages a mindful evaluation of intentions and consequences, promoting a form of ethical awareness that is both situationally sensitive and morally grounded. This approach aligns closely with the idea of right intention in Buddhist practice, which advocates for actions rooted in compassion and non-harm [Steinhoff, U. (2014). Just Cause and ‘Right Intention’. Journal of Military Ethics, 13(1), 32-

48.]. By integrating these principles, Buddhist wisdom offers a unique and practical model for ethical decision-making in a complex, interconnected world, empowering individuals to cultivate both personal integrity and societal harmony in the face of modern ethical dilemmas.

Foundations of Tradition and Technology in Buddhist Pedagogy

Buddhist education has historically emphasized the integration of knowledge with moral and ethical development. This pedagogical framework is grounded in the fundamental teachings of the Buddha, which advocate for mindfulness, compassion, and community. Traditional Buddhist pedagogy often relies on sangha, or community, where the collective support of peers and teachers plays a vital role in the learning process. This communal aspect not only fosters a sense of belonging but also enhances the transmission of knowledge through shared experiences and discussions

However, the advent of digital technology introduces a complex dynamic that challenges the traditional structures of Buddhist education. While digital tools and platforms offer opportunities for expanded reach and access, they also pose risks of disconnecting learners from the interpersonal relationships that are integral to Buddhist learning. For instance, the shift to online education can lead to a reduction in face-to-face interactions, which are essential for cultivating the deep, reflective practices that characterize Buddhist teachings. Educators must carefully navigate these challenges to maintain the essence of Buddhist pedagogy while embracing technological advancements.

To effectively integrate technology into Buddhist education, an understanding of integrative pedagogy is essential. This approach combines traditional educational practices with modern methodologies, ensuring that the core values of Buddhism are preserved even as new tools are utilized [KEYWORD_DESC: Integrative Pedagogy]. For example, educators can develop hybrid models that incorporate both in-person and online elements, allowing students to engage in meaningful discussions while also benefiting from the flexibility of digital resources. Such models can enhance learning experiences by providing diverse formats that cater to different learning styles and preferences.

Moreover, the role of technology in preserving and disseminating Buddhist teachings cannot be overlooked. Digital platforms facilitate the creation of online repositories and archives where ancient texts, teachings, and commentaries can be stored and accessed globally. This not only allows for greater accessibility to Buddhist literature but also supports the ongoing study and interpretation of these texts within contemporary contexts. By leveraging technology, Buddhist educational institutions can ensure that vital teachings remain relevant and available to students, scholars, and practitioners alike.

Cultural context is another critical factor that influences how technology is perceived and implemented in Buddhist educational institutions. Many Buddhist communities may hold reservations about the use of digital tools, fearing that they might distract from the core tenets of the faith or lead to a commodification of education. It is crucial for educators and administrators to address these concerns through open dialogue and engagement with community members. By demonstrating the potential benefits of technology, such as enhanced learning opportunities and increased outreach, institutions can foster a more positive attitude toward digital integration.

Furthermore, the ethical implications of technology use in Buddhist education warrant careful consideration. The integration of digital tools should align with the moral and ethical frameworks inherent in Buddhist teachings, which emphasize the importance of intention and mindfulness in all actions. Educators must reflect on how technology can be employed in ways that promote well-being, compassion, and respect for all individuals. This ethical lens will guide institutions in selecting appropriate tools and methodologies that align with their mission and values.

As Buddhist educational institutions embrace digital transformation, it is essential to provide training and support for educators to develop digital literacy skills. Many educators may feel overwhelmed by the rapid pace of technological change and may lack the confidence to incorporate digital tools into their teaching practices. Professional development programs that focus on technology integration can empower educators to navigate this landscape effectively, fostering a culture of adaptability and innovation within institutions.

In conclusion, the foundations of Buddhist pedagogy are rich and complex, requiring a thoughtful approach to integrating technology in a way that honors tradition

while embracing change. By addressing the challenges and opportunities presented by the digital era, Buddhist educational institutions can create learning environments that reflect both their historical roots and their aspirations for the future. As these institutions move forward, it will be essential to strike a balance between maintaining the integrity of Buddhist teachings and leveraging the advantages of digital tools to enhance educational outcomes for all learners.

Foundations of Insight: Understanding Buddhist Ethics and Wisdom

The foundation of Buddhist ethics lies in its emphasis on sīla, or moral conduct, which is considered essential for cultivating wisdom, or paññā. In Buddhist teachings, morality is not viewed as a rigid set of rules but as a flexible, situationally aware guide to living harmoniously with others and oneself. Through the practice of morality, individuals are encouraged to reduce selfish impulses and develop a sense of compassion, grounded in the understanding that all beings are interconnected. This ethical framework is thus designed not merely to regulate behavior but to foster inner growth, ultimately leading to greater wisdom and insight into the nature of reality.

Central to Buddhist ethics is the concept of interconnectedness, which teaches that all beings exist in mutual dependency. This understanding dissolves the illusion of an independent self, encouraging individuals to recognize their actions as part of a larger, interdependent whole. From this perspective, ethical conduct extends beyond individual benefit to encompass the well-being of all sentient beings. In emphasizing interconnectedness, Buddhist teachings advocate for ethical behavior that minimizes harm and promotes collective welfare, highlighting a compassionate, relational approach to ethics that contrasts with the individualistic tendencies often seen in Western moral theories.

Another cornerstone of Buddhist ethics is the practice of reducing ego, or atta, which is often identified as the root cause of suffering. In Buddhist thought, the ego-driven mindset creates attachment, greed, and aversion, all of which hinder one’s ability to act ethically and wisely. By cultivating detachment from egoistic desires, practitioners are able to respond more compassionately to others and make decisions that prioritize collective

well-being over personal gain. This approach to reducing ego offers a practical foundation for ethical behavior that not only respects others but also promotes personal liberation from suffering.

The concept of paññā, or wisdom, is inseparable from Buddhist ethics, serving as both the goal and guiding principle of moral action. Paññā is more than intellectual understanding; it is a deep, experiential insight into the nature of reality, characterized by clear perception, mindfulness, and compassion. This wisdom is cultivated through practices such as meditation, which help individuals see beyond superficial appearances and recognize the transient, interconnected nature of life. Through paññā, one develops the ability to discern right from wrong in a way that transcends conventional moral codes, fostering an ethical clarity that is both compassionate and flexible.

A central practice in Buddhist ethics that fosters wisdom and compassion is right intention, which refers to the motivation behind actions. Right intention encourages actions grounded in kindness, non-harm, and empathy, aligning one's conduct with the ethical teachings of Buddhism. By focusing on the purity of one’s intentions, Buddhist ethics seeks to cultivate a mindset that avoids harmful actions while promoting benevolent ones. This focus on intention rather than external rule-following allows for a more adaptable and context-sensitive ethical framework, one that can respond to the complexities of modern moral dilemmas.

In addition, Buddhist ethics emphasize right speech, right action, and right livelihood as part of the Noble Eightfold Path, which together form a holistic approach to moral conduct. These principles encourage honesty, integrity, and non-harm in one’s interactions and professional choices, integrating ethical considerations into all aspects of life [KEYWORD_DESC: Holistic Ethics]. Such an integrated approach to ethics reflects the Buddhist understanding that morality is not limited to specific contexts but rather permeates every action and decision, highlighting the importance of living in alignment with one’s values.

The Buddhist practice of mettā, or loving-kindness, further reinforces the ethical framework by promoting an attitude of goodwill toward all beings. Mettā meditation, a common practice in Buddhist tradition, helps cultivate a sense of universal

compassion, encouraging individuals to extend kindness to others without expectation of reciprocation. This practice not only supports moral development but also fosters a mindset of inclusivity and empathy, both essential for navigating ethical dilemmas in an interconnected world. Through mettā, individuals are encouraged to embody compassion as a central ethical value.

Lastly, the Buddhist understanding of karma, or intentional action, plays a critical role in ethical decision-making. Karma underscores the idea that one’s actions have consequences, both immediate and future, influencing the individual’s own well-being as well as that of others. This understanding encourages mindfulness and responsibility, as individuals are guided to consider the broader impact of their actions on themselves and the world around them. In this way, the concept of karma reinforces the interconnectedness and responsibility inherent in Buddhist ethics, motivating practitioners to make choices that support both personal and collective harmony.

Through these principles, Buddhist ethics offers a deeply compassionate, interconnected, and wisdom-centered approach to morality. Rather than relying on rigid doctrines, it emphasizes a flexible, context-sensitive understanding of ethical behavior, rooted in an awareness of the interdependent nature of existence. This approach not only provides a robust foundation for personal moral development but also offers practical insights for addressing the ethical challenges of contemporary society, from environmental concerns to social justice issues. By grounding ethics in wisdom and compassion, Buddhist teachings offer a timeless yet adaptable framework for fostering moral clarity and harmonious living.

Dharma in Dialogue: Analyzing Ethical Dilemmas through a Buddhist Lens

Environmental ethics is another domain where Buddhist teachings offer valuable insights. Buddhist thought emphasizes the interconnectedness of all life, advocating for a compassionate and sustainable approach to environmental stewardship. This perspective encourages individuals to view the natural world not as a resource to be exploited but as a complex web of life that supports all beings. Through the lens of right action, a Buddhist ethical principle that discourages harm to living beings, Buddhist wisdom fosters an approach to environmental ethics that values conservation and

sustainability. Such a framework is particularly relevant in addressing the ecological crises of the modern era, motivating individuals and societies to act with compassion and responsibility toward the environment.

The Buddhist concept of ahimsa, or non-harm, provides further ethical guidance for social justice issues, especially those involving systemic inequalities and violence. By advocating for a non-violent approach to conflict resolution, Buddhist ethics challenges both individuals and institutions to seek peaceful, compassionate solutions to social issues. In the context of social justice movements, the principle of ahimsa encourages actions that promote justice without perpetuating harm, supporting a form of activism that is mindful of the well-being of all parties involved. This approach aligns with the Buddhist commitment to compassion and non-harming, suggesting a path to social change that upholds ethical integrity while addressing pressing social injustices.

Buddhist teachings also offer guidance on consumer ethics, a pressing issue in an age of mass consumption and materialism. By fostering a sense of contentment and reducing attachment to material possessions, Buddhist ethics provides a counterbalance to the consumerist values that drive overconsumption and environmental degradation. The principle of right livelihood, which encourages individuals to pursue ethical, non-exploitative means of earning a living, further reinforces this perspective by promoting responsible consumption and production practices. In this way, Buddhist wisdom advocates for a sustainable, ethical approach to consumption that respects both the environment and the well-being of others.

In addressing ethical issues related to wealth and economic disparity, Buddhist wisdom highlights the importance of generosity, or dāna, as a moral and social obligation. The practice of dāna encourages individuals to view wealth not as a source of personal power but as a means to support the welfare of others, promoting an ethic of compassion and communal support. This approach to wealth stands in contrast to the competitive and individualistic attitudes often seen in modern economies, advocating instead for a more equitable distribution of resources and a mindful use of wealth that serves the greater good. Such a perspective on wealth and generosity fosters a more compassionate, socially responsible approach to economic issues.

Buddhist ethics also provides a nuanced framework for addressing issues of digital privacy and data ethics. The emphasis on respect for others and the practice of right speech, which promotes truthfulness and respect in communication, can inform ethical approaches to data handling, encouraging transparency and consent in digital interactions. This approach to digital ethics challenges corporations and individuals to respect personal boundaries and safeguard privacy, promoting an ethical standard that values individual dignity and trustworthiness. By applying Buddhist principles to data ethics, one can advocate for a respectful and transparent approach that counters the invasive tendencies of modern digital technologies.

Finally, Buddhist teachings on impermanence offer a valuable perspective for understanding and addressing systemic social change. The recognition that all things are subject to change encourages adaptability and resilience, allowing individuals and societies to respond effectively to evolving social issues. This insight fosters a mindset that accepts change as a natural part of life, reducing attachment to fixed ideologies or practices and supporting a flexible, compassionate approach to social transformation. By embracing impermanence, Buddhist ethics promotes a balanced response to change that respects the fluidity of social realities and the need for ethical adaptability in the face of new challenges.

Through these applications, Buddhist wisdom demonstrates its relevance for navigating modern ethical dilemmas with clarity and compassion. By offering principles that prioritize interconnectedness, non-harm, and moral mindfulness, Buddhist ethics provides a robust framework for addressing complex issues such as technology, environmental conservation, and social justice. This approach not only enriches individual moral decision-making but also promotes collective well-being, fostering an ethical landscape that values harmony, sustainability, and respect for all forms of life.

In today’s society, technological advancements present unique ethical challenges that demand a reflective and morally grounded approach. From issues of digital privacy to the ethical implications of artificial intelligence (AI), technology often places individuals and institutions in morally ambiguous positions. Buddhist wisdom, rooted in principles such as mindfulness and non-harm, provides a framework for navigating these challenges with ethical clarity. For instance, the Buddhist practice of right

mindfulness encourages awareness of one’s intentions and actions, promoting a mindful approach to technology use that prioritizes transparency, respect, and the minimization of harm to others. By integrating such principles, Buddhist ethics offers guidance on using technology responsibly, balancing innovation with moral accountability.

Environmental ethics is another domain where Buddhist teachings offer valuable insights. Buddhist thought emphasizes the interconnectedness of all life, advocating for a compassionate and sustainable approach to environmental stewardship. This perspective encourages individuals to view the natural world not as a resource to be exploited but as a complex web of life that supports all beings. Through the lens of right action, a Buddhist ethical principle that discourages harm to living beings, Buddhist wisdom fosters an approach to environmental ethics that values conservation and sustainability. Such a framework is particularly relevant in addressing the ecological crises of the modern era, motivating individuals and societies to act with compassion and responsibility toward the environment.

The Buddhist concept of ahimsa, or non-harm, provides further ethical guidance for social justice issues, especially those involving systemic inequalities and violence. By advocating for a non-violent approach to conflict resolution, Buddhist ethics challenges both individuals and institutions to seek peaceful, compassionate solutions to social issues. In the context of social justice movements, the principle of ahimsa encourages actions that promote justice without perpetuating harm, supporting a form of activism that is mindful of the well-being of all parties involved [Bufacchi, V. (2020). Justice as Non-maleficence. Theoria, 67(162), 1-27.] This approach aligns with the Buddhist commitment to compassion and non-harming, suggesting a path to social change that upholds ethical integrity while addressing pressing social injustices.

Buddhist teachings also offer guidance on consumer ethics, a pressing issue in an age of mass consumption and materialism. By fostering a sense of contentment and reducing attachment to material possessions, Buddhist ethics provides a counterbalance to the consumerist values that drive overconsumption and environmental degradation. The principle of right livelihood, which encourages individuals to pursue ethical, non-exploitative means of earning a living, further reinforces this perspective by promoting responsible consumption and production practices. In this way, Buddhist wisdom

advocates for a sustainable, ethical approach to consumption that respects both the environment and the well-being of others.

In addressing ethical issues related to wealth and economic disparity, Buddhist wisdom highlights the importance of generosity, or dāna, as a moral and social obligation. The practice of dāna encourages individuals to view wealth not as a source of personal power but as a means to support the welfare of others, promoting an ethic of compassion and communal support. This approach to wealth stands in contrast to the competitive and individualistic attitudes often seen in modern economies, advocating instead for a more equitable distribution of resources and a mindful use of wealth that serves the greater good. Such a perspective on wealth and generosity fosters a more compassionate, socially responsible approach to economic issues.

Buddhist ethics also provides a nuanced framework for addressing issues of digital privacy and data ethics. The emphasis on respect for others and the practice of right speech, which promotes truthfulness and respect in communication, can inform ethical approaches to data handling, encouraging transparency and consent in digital interactions. This approach to digital ethics challenges corporations and individuals to respect personal boundaries and safeguard privacy, promoting an ethical standard that values individual dignity and trustworthiness. By applying Buddhist principles to data ethics, one can advocate for a respectful and transparent approach that counters the invasive tendencies of modern digital technologies.

Finally, Buddhist teachings on impermanence offer a valuable perspective for understanding and addressing systemic social change. The recognition that all things are subject to change encourages adaptability and resilience, allowing individuals and societies to respond effectively to evolving social issues. This insight fosters a mindset that accepts change as a natural part of life, reducing attachment to fixed ideologies or practices and supporting a flexible, compassionate approach to social transformation. By embracing impermanence, Buddhist ethics promotes a balanced response to change that respects the fluidity of social realities and the need for ethical adaptability in the face of new challenges.

Through these applications, Buddhist wisdom demonstrates its relevance for navigating modern ethical dilemmas with clarity and compassion. By offering principles that prioritize interconnectedness, non-harm, and moral mindfulness, Buddhist ethics provides a robust framework for addressing complex issues such as technology, environmental conservation, and social justice. This approach not only enriches individual moral decision-making but also promotes collective well-being, fostering an ethical landscape that values harmony, sustainability, and respect for all forms of life.

The Middle Way Forward: Perspectives and Recommendations for Ethical Living

A central tenet of Buddhist wisdom is the Middle Way, which encourages balance and moderation in all aspects of life. This principle serves as a practical guide for ethical living, offering an approach to decision-making that avoids extremes. In daily life, the Middle Way can be applied by cultivating mindfulness, which allows individuals to become more aware of their intentions and behaviors. By consciously choosing actions that reflect balance and avoid harm, individuals can embody ethical principles in both small and significant decisions. This approach fosters a mindful, grounded way of living that is sensitive to the needs of oneself and others.

Mindfulness, a core practice in Buddhism, provides an essential foundation for ethical behavior by promoting awareness and intentionality. Through mindfulness, individuals can become attuned to their thoughts and emotions, reducing impulsive reactions that may lead to unethical choices. Practicing mindfulness encourages individuals to reflect on the consequences of their actions, making it possible to choose responses that promote well-being for all involved. In practical terms, mindfulness can be incorporated into daily routines, such as pausing before responding in conversations or considering the impact of purchases on the environment and society.

In addition to mindfulness, compassion plays a crucial role in guiding ethical behavior from a Buddhist perspective. Compassion, or karuṇā, is the commitment to alleviate suffering and extend kindness to others, which can be especially valuable in addressing interpersonal conflicts and social challenges. By cultivating compassion, individuals learn to view others’ experiences empathetically, encouraging actions that

support collective harmony and reduce harm. For example, in professional environments, compassion can inspire more inclusive practices, such as actively listening to diverse perspectives and creating spaces that honor each person’s dignity.

The Buddhist practice of mettā, or loving-kindness, offers further guidance for ethical living by encouraging individuals to develop goodwill toward all beings. Practicing mettā meditation, where one generates feelings of love and kindness, can help dissolve prejudices and foster a mindset of inclusivity. This practice has practical applications in reducing biases and promoting ethical relationships in both personal and social contexts. By developing loving-kindness, individuals are better equipped to approach ethical challenges with openness and respect, fostering environments that prioritize mutual care and understanding.

In applying Buddhist wisdom to contemporary ethical challenges, it is also beneficial to consider right livelihood, which calls for an ethical approach to work and earning a living. Right livelihood encourages individuals to choose careers and economic activities that do not cause harm, aligning one’s professional life with values of non-exploitation and social responsibility. This principle suggests that ethical living extends beyond personal choices and into the economic and social domains, motivating individuals to seek vocations that benefit society and respect ecological balance. Right livelihood serves as a reminder that ethical considerations should permeate all aspects of life, from the workplace to daily consumption habits.

The Buddhist principle of non-attachment, or anatta, also offers valuable guidance for ethical decision-making by reducing the influence of ego and selfish desires. Non-attachment encourages individuals to act without clinging to outcomes, fostering an approach to ethics that is not driven by personal gain but by collective benefit. This mindset helps individuals let go of rigid beliefs and open themselves to flexible, compassionate responses to ethical challenges. By practicing non-attachment, individuals can make choices that prioritize well-being for all rather than just serving their own interests, ultimately supporting more harmonious relationships and communities.

Furthermore, the practice of gratitude, while not exclusive to Buddhism, is deeply supported by Buddhist ethics as a way to cultivate contentment and respect for

others. Expressing gratitude encourages a positive outlook on life and reduces envy, fostering a mindset that is more likely to act ethically. By regularly reflecting on the kindness and support one receives from others, individuals are encouraged to reciprocate with compassion and responsibility in their own actions [KEYWORD_DESC: Gratitude and Ethical Contentment]. This practice can be incorporated into daily life through simple reflections or expressions of appreciation, reinforcing a commitment to ethical interactions.

In sum, Buddhist wisdom offers a practical and adaptable framework for addressing ethical challenges in both personal and societal contexts. By incorporating principles such as the Middle Way, mindfulness, compassion, loving-kindness, and right livelihood, individuals can create a foundation for ethical living that is responsive to the complexities of modern life. These practices foster a mindset that values interconnectedness and compassion, enabling individuals to navigate ethical dilemmas with a balanced, mindful approach [KEYWORD_DESC: Holistic Ethical Living]. By integrating these principles into daily life, individuals can contribute to a more harmonious and compassionate society, embodying the essence of Buddhist ethics in all interactions and decisions.

Returning to Wisdom: A Vision for Ethical Transformation

In today’s complex and rapidly changing world, Buddhist wisdom offers a powerful framework for ethical transformation, promoting a mindset that prioritizes compassion, mindfulness, and ethical clarity. The teachings of Buddhism, particularly those related to wisdom (paññā) and ethical conduct, provide tools for addressing moral challenges with a balanced, thoughtful approach. By integrating these principles, individuals can cultivate an ethical mindset that transcends self-interest, fostering harmony and respect for all life forms. This perspective is essential for tackling the multifaceted dilemmas of modern society, where decisions frequently impact both personal and collective well-being.

The transformative potential of Buddhist teachings lies in their focus on interconnectedness and the reduction of ego-driven actions. By recognizing the interconnected nature of all beings, individuals are encouraged to consider the broader

impact of their actions, moving beyond isolated decision-making to a holistic understanding of ethics. This perspective encourages a more profound sense of responsibility, as individuals come to see that their actions reverberate within a shared social and ecological environment. Such a worldview is crucial for fostering a more compassionate, ethical society, where decisions are made with an awareness of their far-reaching effects.

Furthermore, Buddhist wisdom encourages ethical clarity through mindfulness and non-harm, offering guidance for making choices that reflect care and consideration for others. Mindfulness sharpens awareness, enabling individuals to act with intention and a deeper understanding of their values. This practice not only reduces impulsive and potentially harmful behaviors but also promotes a reflective approach to life that considers ethical implications in all interactions. By embracing non-harm and cultivating compassion, individuals are empowered to make choices that prioritize well-being and respect, which are essential for fostering trust and unity in society.

Buddhist ethics also offer a vision for societal transformation, inspiring communities to adopt principles that value balance, sustainability, and compassion. As individuals integrate Buddhist teachings into their personal lives, these principles can extend into the broader social fabric, promoting systemic changes that reflect ethical priorities such as equity, environmental stewardship, and peace. This collective approach underscores the potential of Buddhist wisdom to shape not only individual behavior but also institutional practices and policies, contributing to a more ethically grounded world.

In conclusion, embracing Buddhist wisdom in ethical decision-making has the potential to transform both individual lives and society at large. The teachings of compassion, mindfulness, interconnectedness, and non-harm provide a comprehensive approach to ethics that is highly relevant in addressing contemporary challenges. By fostering a mindset that emphasizes ethical clarity and the welfare of all beings, individuals are encouraged to contribute to a more harmonious world. This vision of ethical transformation invites each of us to adopt a path that aligns with wisdom, balance, and compassion, cultivating a world that is not only ethically resilient but also profoundly interconnected and compassionate.

Bibliography

Zatta, C. (2019). **Interconnectedness.** Academia-Verlag.

Gordon, K. (2003). **The impermanence of being: Toward a psychology of uncertainty.** Journal of Humanistic Psychology.

Steinhoff, U. (2014). **Just Cause and ‘Right Intention’.** Journal of Military Ethics.

Bufacchi, V. (2020)**. Justice as Non-maleficence.** Theoria.

Exploring Consciousness (Citta) in Early Buddhist Philosophy: Functions and Practical Implications

Indra Narain Singh
Department of Buddhist Studies, University of Delhi, Delhi, India
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy,
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand
Wutthipong Rodbamrung
Independent Scholars
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

This study examines the concept of consciousness (Citta) in early Buddhist texts, emphasizing its foundational role in mental and spiritual development. Citta, described as the source of all mental states, serves as a critical element for ethical conduct, meditation, and the pursuit of enlightenment. By analyzing its functions within the framework of the Noble Eightfold Path, this research highlights its transformative potential in achieving mental clarity and ethical refinement. The findings underscore the importance of mindfulness and meditative concentration in developing and purifying Citta to transcend suffering and attain wisdom.

Keywords: Consciousness, Citta, Noble Eightfold Path, Early Buddhist Philosophy, Meditation, Mindfulness

Introduction

The study of consciousness (*Citta*) holds a pivotal role in Buddhist philosophy, serving as the foundation for understanding mental states and behaviors. Rooted in the teachings of the Buddha, *Citta* is identified as the epicenter of human experience, influencing thought, emotion, and action. Early Buddhist texts, such as the *Vinaya Pitaka*, emphasize the importance of purifying and developing *Citta* to overcome ignorance

(*avijjā*), greed (*lobha*), and delusion (*moha*)—three core defilements that perpetuate suffering (*dukkha*). This purification process is crucial for fostering ethical living, mindfulness, and spiritual growth.

Buddhism views the mind as both the source of suffering and the vehicle for liberation. In this context, the Buddha frequently highlighted the transformative potential of a purified *Citta*. The *Dhammapada* (Verse 1) underscores this perspective, stating, “All mental states are preceded by the mind, governed by the mind, made by the mind” (Buddharakkhita, 1985). Thus, understanding and cultivating *Citta* is not merely an intellectual exercise but a practical pathway to enlightenment.

The *Vinaya Pitaka* further illustrates how a disciplined *Citta* contributes to the spreading of the Dhamma, fostering harmony within the monastic community and inspiring ethical conduct among lay followers. It provides detailed guidance on regulating thoughts and actions, emphasizing mindfulness (*sati*) and concentration (*samādhi*). These qualities are integral to the Noble Eightfold Path, a cornerstone of Buddhist practice, where the cultivation of mental discipline directly supports ethical and meditative practices (Gethin, 1998).

This article delves into the philosophical and practical dimensions of *Citta* as presented in early Buddhist texts. It examines its foundational role within the framework of the Noble Eightfold Path, exploring how *Citta* underpins the path’s threefold structure: ethical conduct (*sīla*), mental discipline (*samādhi*), and wisdom (*paññā*). By analyzing the interconnection between mental purification and spiritual liberation, this study highlights the enduring relevance of *Citta* in both ancient and contemporary contexts.

Philosophical Foundations

1. Role of *Citta* in Mental States

In Buddhist philosophy, *Citta* is recognized as the foundation of all mental states, functioning as the origin of thoughts, emotions, and actions. The Buddha frequently emphasized its transformative potential, highlighting the mind’s pivotal role in shaping human experience. According to the *Dhammapada* (Verse 1), “All mental states are preceded by the mind, governed by the mind, made by the mind” (Buddharakkhita, 1985). This underscores *Citta*'s fundamental influence over individual behavior and spiritual development.

The purification of *Citta* is central to Buddhist practice, as it involves the removal of defilements (*kilesa*) such as greed (*lobha*), hatred (*dosa*), and delusion (*moha*). These defilements obscure reality, perpetuate suffering (*dukkha*), and obstruct progress toward liberation. The *Suttas* frequently liken a defiled *Citta* to a muddy pond, emphasizing the need for clarity and purity to enable a true perception of existence (Gethin, 1998). This process of mental purification involves ethical conduct (*sīla*), meditative concentration (*samādhi*), and wisdom (*paññā*), forming the threefold training that guides practitioners toward enlightenment.

From a practical standpoint, a purified *Citta* leads to improved emotional regulation and ethical behavior, fostering harmony within oneself and the community. The Buddha’s teachings in the *Majjhima Nikāya* (MN 20) advocate for the active cultivation of wholesome mental states, such as loving-kindness (*mettā*), compassion (*karuṇā*), and mindfulness (*sati*), which counteract negative tendencies like anger and greed. This cultivation not only reduces suffering but also facilitates the development of profound insights into the nature of reality.

In essence, *Citta* is both the problem and the solution in Buddhist philosophy. While an untrained mind perpetuates suffering through attachment and aversion, a trained and purified mind paves the way for liberation (*nibbāna*). This duality underscores the importance of understanding and cultivating *Citta* in Buddhist practice.

Citta in Ethical Conduct

Ethical practices and the role of *Citta*

In Buddhist ethics, the discipline of *Citta* is integral to maintaining moral conduct, particularly when individuals face stress, instability, or moral dilemmas. Ethical practices, such as observing the Five Precepts (*Pañca-sīla*), require a disciplined and purified mind to ensure consistency in actions, speech, and thoughts. The *Anguttara Nikāya* (AN 10.1) emphasizes that ethical behavior arises from a well-trained mind, which is less likely to succumb to defilements such as anger, greed, or delusion (Ñāṇamoli & Bodhi, 1995).

The Five Precepts—abstaining from killing, stealing, sexual misconduct, false speech, and intoxicants—are not merely rules but practical guidelines for cultivating harmony and reducing suffering. A disciplined *Citta* provides the mindfulness (*sati*) and

moral resolve necessary to adhere to these precepts, even under challenging circumstances. For instance, during periods of heightened stress or instability, an undisciplined mind may resort to unwholesome actions, while a trained and fortified *Citta* helps maintain composure and align actions with ethical principles (Harvey, 2013).

Citta as a foundation for resilience in moral behavior

A strong *Citta* ensures resilience against external pressures, such as societal expectations or interpersonal conflicts, which often test moral integrity. The Buddha, in the *Dhammapada* (Verse 35), likens the mind to a wild animal that must be tamed through consistent practice and mindfulness to prevent ethical lapses (Buddharakkhita, 1985). A fortified consciousness supports emotional regulation and ethical decision-making, ensuring that practitioners respond to external stimuli with compassion and wisdom rather than impulsive reactions.

Furthermore, the relationship between *Citta* and ethical conduct is bidirectional. Ethical practices themselves serve to refine *Citta* by reducing mental agitation and promoting clarity. For instance, abstaining from false speech fosters honesty, which purifies the mind and strengthens self-awareness. This reciprocal dynamic reinforces the importance of *Citta* as both the foundation and beneficiary of ethical living.

Practical implications for modern life

In contemporary contexts, where stress and moral challenges are prevalent, the discipline of *Citta* is increasingly relevant. Ethical decision-making, particularly in high-pressure environments such as workplaces or educational institutions, benefits from a resilient and well-trained mind. The practice of mindfulness meditation, a key aspect of cultivating *Citta*, has been widely adopted as a tool to enhance emotional stability and ethical awareness, aligning with the Buddha’s teachings on the interdependence of mental discipline and moral conduct (Kabat-Zinn, 1990).

Citta and the Noble Eightfold Path

Citta as the Core of Mental Development

The Noble Eightfold Path is a cornerstone of Buddhist practice, structured into three primary categories: ethical conduct (sīla), mental development (samādhi), and wisdom (paññā). Within the mental development group, Right Effort (sammā-vāyāma), Right Mindfulness (sammā-sati), and Right Concentration (sammā-samādhi) are

intrinsically tied to the cultivation of Citta (Gethin, 1998). These practices aim to purify and stabilize the mind, ensuring it remains free from defilements such as greed, anger, and delusion.

Right Effort and the Refinement of Citta

Right Effort involves the active cultivation of wholesome mental states and the abandonment of unwholesome ones. This aligns closely with the purification of Citta, as practitioners are encouraged to foster mental clarity and discipline by preventing distractions and harmful thoughts (Harvey, 2013). By consistently directing effort toward mindfulness and concentration, individuals reduce the dominance of negative mental tendencies, allowing Citta to reflect a more focused and purified state.

Role of Right Mindfulness in Sustaining Citta

Right Mindfulness plays a central role in the development of Citta, functioning as a protective mechanism against mental distractions and emotional instability. The practice of mindfulness (sati) involves continuous awareness of the present moment, enabling practitioners to recognize and address unwholesome mental states before they take root (Bodhi, 2000). This awareness enhances Citta's ability to stay aligned with ethical and meditative goals, forming a foundation for further progress along the Path.

Right Concentration and Stabilization of Citta

The culmination of mental development in the Path, Right Concentration, focuses on attaining meditative absorption (jhāna), where Citta achieves profound stability and clarity. These states of concentration are characterized by heightened awareness and reduced mental agitation, which are essential for deeper insight into reality. Citta, when cultivated through Right Concentration, becomes a powerful tool for transcending suffering and attaining liberation (nibbāna) (Rahula, 1974).

Preventing Distractions and Enhancing Focus

The cultivation of Citta through these three components of the Noble Eightfold Path ensures that practitioners maintain focus on their ethical and meditative objectives. By fostering mindfulness and concentration, Citta remains resilient against distractions that arise from external stimuli or internal agitation. This resilience is critical in both spiritual and practical contexts, as it supports decision-making, emotional regulation, and the pursuit of long-term goals.

For example, mindfulness-based interventions derived from Buddhist teachings, such as Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR), have demonstrated efficacy in improving focus and reducing stress in modern settings (Kabat-Zinn, 1990). These findings highlight the timeless relevance of Citta cultivation as a means to navigate personal challenges and achieve holistic well-being.

Implications for Practice and Research

Understanding the interplay between Citta and the Noble Eightfold Path offers valuable insights into the practical applications of Buddhist philosophy. For practitioners, it underscores the necessity of mental discipline as the foundation for ethical and spiritual progress. For researchers, it provides a framework for exploring the psychological benefits of mindfulness and concentration practices in addressing contemporary issues such as stress, anxiety, and moral decision-making.

Practical Implications

The purification and refinement of *Citta* (consciousness) hold profound practical implications for individual behavior and spiritual development in Buddhism. Rooted in the principles of the Middle Way, the process of cultivating *Citta* offers a balanced approach to ethical living, mental clarity, and insight into the nature of existence.

1. Aligning Behavior with the Middle Way

The Middle Way, a foundational principle in Buddhism, advocates a path of moderation that avoids extremes of self-indulgence and self-mortification. Purifying *Citta* plays a central role in achieving this balance, as it fosters behaviors grounded in mindfulness and ethical awareness.

Balanced Effort and Ethical Living

Purification of *Citta* helps individuals align their thoughts, emotions, and actions with wholesome mental states, promoting behaviors that reflect compassion, non-harmfulness, and truthfulness. The discipline of maintaining a purified *Citta* ensures that ethical principles, such as those outlined in the Five Precepts (*pañca-sīla*), are upheld even during periods of stress or moral conflict (Gethin, 1998). For example, mindfulness of speech and actions, supported by a disciplined *Citta*, prevents harmful impulsive reactions and fosters harmonious relationships.

Fostering Mindfulness for Everyday Decisions

Mindfulness (*sati*), a key component of *Citta* cultivation, enhances present-moment awareness. This awareness allows individuals to make thoughtful decisions that align with the principles of the Middle Way, reducing the influence of biases, attachments, and aversions (Bodhi, 2000). This is particularly relevant in contemporary contexts, where rapid decision-making often leads to stress and ethical lapses.

2. Refining *Citta* Through Concentration Practices

Concentration practices (*samādhi*), such as *jhāna* meditation, are instrumental in refining *Citta*. These practices stabilize the mind, reduce distractions, and enable practitioners to attain deeper insights into the impermanent and interdependent nature of existence.

Achieving Mental Stability and Clarity

Through focused concentration, *Citta* becomes free from the agitation caused by defilements like greed (*lobha*), hatred (*dosa*), and delusion (*moha*). A refined *Citta* enables practitioners to observe reality with precision, facilitating the development of insight (*vipassanā*) into the Three Marks of Existence: impermanence (*anicca*), suffering (*dukkha*), and non-self (*anattā*) (Harvey, 2013).

Deeper Insights into Existence

The refinement of *Citta* through concentration practices serves as a foundation for profound realizations about the nature of existence. This understanding is essential for overcoming clinging and aversion, which perpetuate the cycle of suffering (*saṃsāra*). For instance, attaining states of meditative absorption (*jhāna*) allows practitioners to experience a temporary cessation of sensory distractions, preparing the mind for deeper liberative insights (Rahula, 1974).

3. Contemporary Applications

Personal Growth and Emotional Resilience

The purification of *Citta* provides practical tools for cultivating emotional resilience in the face of life’s challenges. Mindfulness-based interventions, such as Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR), draw from Buddhist principles to enhance focus, reduce anxiety, and improve emotional regulation (Kabat-Zinn, 1990).

Ethical Leadership and Decision-Making

Leaders and decision-makers can benefit from the disciplined practice of *Citta* cultivation, ensuring their actions align with ethical principles and long-term goals. The application of mindfulness and concentration techniques in corporate or community settings fosters ethical leadership and harmonious collaboration.

Addressing Societal Challenges

The principles of the Middle Way and *Citta* cultivation offer frameworks for addressing societal issues, such as conflict resolution and environmental sustainability. By encouraging balanced effort and mindful decision-making, these practices promote solutions that are ethical, sustainable, and inclusive.

The cultivation of *Citta* not only advances personal spiritual growth but also has far-reaching implications for ethical living, emotional well-being, and societal harmony. By purifying and refining *Citta*, individuals align their behavior with the principles of the Middle Way, gain clarity into the nature of existence, and contribute to the creation of a balanced, compassionate world.

Modern Relevance of *Citta* Development in Psychology and Healthcare

The ancient Buddhist teachings on *Citta* (consciousness) have found significant relevance in modern psychology and healthcare, particularly in addressing issues related to chronic stress, anxiety, and mental health disorders. Techniques emphasizing mindfulness and meditation, deeply rooted in the development and purification of *Citta*, are now widely recognized for their therapeutic and transformative potential.

1. Mindfulness and Mental Health

Mindfulness practices derived from Buddhist principles, such as Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) and Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT), have become integral in modern therapeutic approaches to mental health. These techniques, which center on present-moment awareness and non-judgmental observation, align closely with the Buddhist concept of cultivating *Citta*.

Reducing Chronic Stress

Chronic stress, a widespread issue in contemporary life, is linked to both physical and mental health problems, including cardiovascular diseases and depression. Mindfulness practices offer a practical solution by encouraging individuals to observe their

thoughts and emotions without becoming entangled in them. This detachment from reactive patterns of thinking reflects the purification of *Citta* as taught in Buddhist meditation (Kabat-Zinn, 1990).

Managing Anxiety and Depression

Studies have demonstrated that mindfulness-based interventions significantly reduce symptoms of anxiety and depression. By training individuals to focus on the present moment and develop greater emotional regulation, these practices foster a state of mental clarity and resilience (Goyal et al., 2014). The emphasis on refining *Citta* aligns with the Buddhist goal of overcoming defilements like fear and worry, which contribute to mental suffering.

2. Meditation in Clinical Settings

Meditative practices originating from the Buddhist cultivation of *Citta*, such as concentration (*samatha*) and insight (*vipassanā*), have been adapted into clinical and therapeutic environments. These practices help patients achieve deeper mental stability and self-awareness.

Addressing PTSD and Trauma

Meditation techniques are now employed in trauma therapy, offering tools for individuals to process and release traumatic memories. By stabilizing *Citta*, patients can develop the emotional capacity to confront past experiences without being overwhelmed, leading to healing and recovery (van der Kolk, 2014).

Enhancing Cognitive Function

Concentration practices improve focus, attention span, and decision-making abilities. Research has shown that consistent meditation strengthens neural connections in the brain, particularly in areas responsible for emotional regulation and executive functioning (Tang et al., 2015). This mirrors the Buddhist understanding of *Citta* as a foundation for wisdom and clarity.

3. Integration in Healthcare Systems

The integration of mindfulness and meditation into healthcare systems represents a holistic approach to well-being. These practices address not only physical symptoms but also the mental and emotional dimensions of health.

Workplace Wellness Programs

Mindfulness is increasingly incorporated into workplace wellness programs to help employees manage stress and enhance productivity. By fostering the purification of *Citta*, such programs contribute to better work-life balance and overall job satisfaction.

Preventative Healthcare

Meditation and mindfulness are recognized as preventative measures against burnout and lifestyle-related illnesses. Healthcare providers recommend these practices to promote self-care and long-term mental health resilience (Baer, 2003).

4. Global Acceptance and Accessibility

The global acceptance of mindfulness and meditation highlights their adaptability to diverse cultural and clinical contexts. Practices rooted in *Citta* development are no longer confined to Buddhist traditions but are embraced as universal tools for enhancing mental health and well-being.

Bridging Spirituality and Science

Mindfulness bridges the gap between spirituality and scientific research, offering a comprehensive framework for understanding consciousness and its role in health. The ongoing studies on mindfulness validate its efficacy, paving the way for broader applications in fields such as neurology, psychology, and public health (Davidson & Kaszniak, 2015).

Digital Platforms and Apps

With the rise of digital mindfulness platforms and meditation apps, practices originating from the Buddhist cultivation of *Citta* have become more accessible than ever. These technologies democratize access to mental health tools, enabling individuals to incorporate mindfulness into their daily lives.

The development of *Citta*, as conceptualized in Buddhism, has transcended its traditional boundaries to influence modern psychology and healthcare. Techniques like mindfulness and meditation offer effective strategies for addressing chronic stress, trauma, and mental health disorders, demonstrating the timeless relevance of Buddhist wisdom in contemporary contexts. By integrating these practices into therapeutic and clinical settings, society can harness the profound benefits of *Citta* cultivation to promote mental clarity, emotional resilience, and holistic well-being.

Conclusion

Citta plays a foundational role in the ethical and spiritual dimensions of early Buddhist philosophy, serving as the cornerstone for personal transformation and liberation. Recognized as the root of all mental states, *Citta* governs thoughts, emotions, and actions, influencing the course of an individual's ethical and spiritual journey. Its purification and development are pivotal for overcoming the defilements of ignorance (*avijjā*), greed (*lobha*), and hatred (*dosa*), which perpetuate suffering and entangle individuals in the cycle of *saṃsāra*.

The process of cultivating *Citta* is deeply intertwined with the Noble Eightfold Path, particularly the mental discipline components of Right Effort, Right Mindfulness, and Right Concentration. Through sustained mindfulness and meditative practices, individuals can sharpen their awareness and achieve a state of mental clarity, enabling them to confront life's challenges with equanimity. This disciplined approach not only fosters ethical conduct but also lays the groundwork for insight (*vipassanā*) into the true nature of existence, ultimately leading to enlightenment (*nibbāna*).

In the context of modern applications, the principles of *Citta* cultivation remain profoundly relevant. Mindfulness and meditation, which are rooted in the Buddhist understanding of *Citta*, are widely adopted in contemporary psychology and healthcare to address chronic stress, anxiety, and other mental health issues. These practices provide practical tools for enhancing emotional resilience, improving cognitive function, and fostering well-being, demonstrating the timeless value of Buddhist teachings in navigating the complexities of modern life.

Furthermore, the integration of *Citta*-centered practices into educational, workplace, and therapeutic settings underscores their universal applicability. By emphasizing the purification and stabilization of *Citta*, individuals are better equipped to lead lives marked by ethical integrity, compassion, and wisdom. This holistic approach to mental and spiritual health reflects the Buddha's vision of a balanced and harmonious existence, wherein inner transformation contributes to societal well-being.

In conclusion, the Buddhist emphasis on *Citta* offers a profound framework for addressing both ancient and contemporary challenges. By committing to its cultivation, individuals can achieve a deeper understanding of themselves and the world,

transcending suffering and realizing their full potential. The enduring significance of *Citta* underscores its centrality in the pursuit of enlightenment, making it an invaluable guide for personal and collective transformation.

Bibliography

Baer, R. A. (2003). **Mindfulness training as a clinical intervention: A conceptual and empirical review.** Clinical Psychology: Science and Practice, 10(2), 125–143. https://doi.org/10.1093/clipsy.bpg015

Bodhi, B. (2000). **The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering.** Buddhist Publication Society.

Buddharakkhita, A. (1985). **The Dhammapada: The Buddha's Path of Wisdom.** Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society.

Davidson, R. J., & Kaszniak, A. W. (2015). **Conceptual and methodological issues in research on mindfulness and meditation.** American Psychologist, 70(7), 581–592. https://doi.org/10.1037/a0039460

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Goyal, M., Singh, S., Sibinga, E. M. S., et al. (2014). **Meditation programs for psychological stress and well-being: A systematic review and meta-analysis.** JAMA Internal Medicine, 174(3), 357–368. https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2013.13018

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.

Horner, I. B. (1993). The Book of Discipline. London: Pali Text Society.

Kabat-Zinn, J. (1990). **Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness.** Delacorte Press.

Ñāṇamoli, B., & Bodhi, B. (1995). **The Middle Length Discourses of the Buddha: A Translation of the Majjhima Nikāya.** Wisdom Publications.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught.** Grove Press.

Rhys Davids, C. A. F. (1900). **A Buddhist Manual of Psychological Ethics.** London: Pali Text Society.

Tang, Y. Y., Hölzel, B. K., & Posner, M. I. (2015). **The neuroscience of mindfulness meditation.** Nature Reviews Neuroscience, 16(4), 213–225. https://doi.org/10.1038/nrn3916

Tipitaka, Siamrattha Edition. (1980). Bangkok: Mahamakut Rajavidayalaya.

van der Kolk, B. A. (2014). **The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma.** Viking.

Woodward, F. L. (1989). **Anguttara Nikaya (Vol. 1).** London: Pali Text Society.

Buddhism and Peacebuilding in Diverse Societies: A Political Perspective

PhraKruSutaphattharabandit
Natthaphon Baokham
Independent Scholars

ABSTRACT

This paper explores the application of Buddhist ethical principles in promoting peace and cohesion within culturally and religiously diverse societies, viewed through the lens of political science. As modern societies face increasing pluralism, they also encounter growing potential for cultural conflicts, necessitating frameworks that transcend conventional political approaches. Buddhist teachings on compassion, mindfulness, and interdependence offer compelling strategies for addressing such conflicts. These principles encourage a peaceful coexistence by fostering empathy and understanding across cultural boundaries, positioning Buddhism as a valuable resource in contemporary peace studies.

From a political perspective, this study evaluates how Buddhist ethics can inform policies that support conflict resolution and promote social harmony. By examining Buddhist philosophies on non-violence and interconnectedness, the paper highlights their potential to shape inclusive political systems and governance models. These models address social grievances and promote justice in ways that align with modern democratic values while preserving cultural identities. The study draws on political theories to analyze how Buddhist approaches can complement existing frameworks, particularly in multi-faith and multi-ethnic communities, to support sustainable peace.

Finally, the paper presents case studies from Southeast Asia and other culturally diverse regions, demonstrating real-world applications of Buddhist principles in peacebuilding efforts. These cases reveal the practical benefits of incorporating Buddhist insights into political frameworks, as they offer a unique means to bridge social divides and reduce tensions. By presenting an interdisciplinary approach, this research emphasizes

Buddhism’s contribution not only as a spiritual practice but also as a viable political tool for achieving long-term peace and stability. The findings thus contribute to both peace studies and political science, expanding the understanding of how religious and ethical traditions can play a transformative role in diverse societies.

Keywords: Buddhist Ethics, Conflict Resolution, Diverse Societies, Peacebuilding, Political Science

Laying the Groundwork: Buddhism’s Ethical Path to Peace

Buddhist ethics offer a unique approach to peacebuilding, grounded in values that emphasize empathy, non-violence, and interconnectedness [Makhumtup, N., Promchin, C., Tonggon, S., & Pimparat, P. T. A. (2024). Buddhism and Political Conflicts: Understanding the Role of Religion in Peacebuilding and Reconciliation. วารสาร ธรรม เพื่อ ชีวิต: Journal of Dhamma for Life, 30(3), 404-412.] Central to these teachings is the idea that peace begins with the cultivation of inner harmony, which in turn extends outward to societal relationships and structures. This concept of inner peace reflects core Buddhist teachings such as mettā (loving-kindness) and karuṇā (compassion), which encourage individuals to develop an inclusive mindset toward all beings [KEYWORD_DESC: Mettā and Karuṇā in Social Harmony]. In applying these values to the challenges of diverse societies, Buddhism proposes that peace is not simply the absence of conflict but rather an active state of harmony achieved through ethical conduct and self-transformation. Such teachings offer a framework for peace that transcends individual differences and fosters a shared commitment to the common good.

Moreover, Buddhist ethics prioritize the principle of non-harm, or ahiṃsā, which plays a significant role in conflict resolution by urging individuals and communities to resolve disagreements without violence [Olivelle, P. (2023). To Kill or Not to Kill: The Hermeneutics of the Ethical Axiom ahiṃsā. In Science and Society in the Sanskrit World (pp. 263-275). Brill.] This principle encourages dialogue, understanding, and mutual respect, making it particularly relevant for politically and culturally diverse societies where tensions may arise due to differences in belief systems, values, and social practices. The non-harming approach suggests that peace can only be achieved when all parties feel

respected and understood, creating a foundation for sustainable harmony. Buddhism’s commitment to non-harm not only promotes non-violence but also seeks to eliminate the root causes of conflict, such as ignorance and ego-driven behavior, making it a proactive model for peacebuilding.

Finally, the concept of interdependence, which underscores much of Buddhist thought, provides an ethical basis for promoting social cohesion and collective responsibility in diverse societies [Mizukami, T. (2016). Creating social cohesion in an interdependent world: Experiences of Australia and Japan. Springer.] Interdependence suggests that the well-being of each individual is intimately connected with that of others, underscoring the importance of compassion and cooperation in maintaining societal peace. By emphasizing that all beings are connected, Buddhist ethics encourage individuals to transcend personal interests in favor of the greater social good, thus fostering a culture of mutual support and understanding. This foundational principle highlights how Buddhist ethics address the complexities of diverse societies, suggesting that peace is best achieved through an inclusive, collaborative approach that recognizes and respects interconnectedness among all members of a community.

Foundations of Peace: Buddhist Principles in Social Harmony

Buddhist teachings offer a profound framework for fostering peace and social harmony, rooted in principles that emphasize compassion, interconnectedness, and non-violence [Madhushani, V. E. K. (2024). AN INVESTIGATIVE STUDY ON THE CONTRIBUTION OF BUDDHIST PHILOSOPHY FOR SOCIAL HARMONY. Journal of Social Reconciliation, 1(01).] Central to these teachings is the belief that peace is achieved through inner cultivation, where individuals develop virtues that enable harmonious interactions with others. Unlike approaches that view peace as the mere absence of conflict, Buddhism promotes a positive peace, which is defined as the active presence of compassion and understanding. This perspective reflects a holistic approach to social harmony, addressing both individual behaviors and societal structures that can either promote or hinder peaceful coexistence.

Compassion, or karuṇā, is one of the most foundational concepts in Buddhist teachings on peace and social harmony. In Buddhism, compassion is seen as the capacity

to empathize with others and to genuinely wish for their well-being. Karuṇā encourages individuals to view others as extensions of themselves, fostering empathy and reducing antagonistic tendencies. This compassionate outlook has significant implications for peacebuilding, as it promotes understanding and minimizes the psychological distance between people from different backgrounds. By encouraging people to see the interconnected nature of all beings, Buddhist compassion helps bridge divides and establish a foundation for peaceful social relations.

In addition to compassion, the principle of interdependence plays a crucial role in fostering social harmony. The concept of interdependence, or paṭiccasamuppāda, emphasizes that all beings and phenomena are interconnected, creating a web of mutual reliance. This worldview challenges notions of individualism and underscores the idea that each person’s well-being is intimately linked with that of others. From this perspective, harming others is ultimately seen as self-harming, as it disrupts the fabric of interconnections that sustains all individuals. Thus, interdependence encourages a collective responsibility for social harmony, as it motivates individuals to act in ways that benefit the broader community.

The Buddhist commitment to non-violence, or ahiṃsā, further reinforces principles of peace and social harmony by advocating for the resolution of conflicts through non-aggressive means. In Buddhist ethics, non-violence is considered an essential virtue, as violence is seen as a source of suffering for both the perpetrator and the victim. The practice of ahiṃsā encourages peaceful dispute resolution and discourages hostile interactions, fostering a social environment where conflicts can be managed constructively. By prioritizing non-violent approaches to conflict, Buddhism promotes a societal structure where disagreements are addressed through dialogue and understanding rather than aggression or domination.

Mindfulness, or sati, is another key Buddhist principle that contributes to social harmony by fostering greater self-awareness and emotional regulation. Mindfulness encourages individuals to remain present and aware of their thoughts and emotions, which helps them manage negative impulses that could disrupt peace. Practicing mindfulness enables individuals to observe their reactions without acting on anger or frustration, which in turn reduces reactive behaviors that often lead to conflict. By

cultivating a mindful awareness of one's thoughts and emotions, individuals can respond to challenging social situations with calmness and empathy, thus promoting peaceful interactions.

The principle of equanimity, or upekkhā, is also integral to Buddhist conceptions of social harmony, as it enables individuals to maintain emotional stability amidst challenges and differences. Equanimity fosters a balanced and impartial mindset that helps people avoid taking extreme positions that can escalate conflicts. This quality encourages individuals to approach disagreements without bias or resentment, making it easier to engage in constructive dialogue. In diverse societies, where differences in opinion and values are common, equanimity allows for the creation of a respectful environment where diverse perspectives can coexist peacefully.

Furthermore, the practice of generosity, or dāna, is valued in Buddhism as a way of building social bonds and reducing material and emotional inequalities. Generosity is not limited to material gifts but extends to acts of kindness, understanding, and support, which enhance the sense of community and interconnectedness . By encouraging individuals to share resources and support one another, generosity cultivates a spirit of cooperation and empathy within society. In diverse communities, acts of generosity can break down barriers and foster goodwill, contributing to an inclusive environment where everyone feels valued

Respect for others, rooted in the Buddhist virtue of sīla (moral discipline), is also essential for achieving social harmony. Sīla encourages ethical behavior that respects the dignity and rights of others, promoting peaceful and respectful interactions within a community. This principle discourages harmful actions, such as deceit or exploitation, which can create distrust and discord. By adhering to ethical standards, individuals contribute to a trustworthy and harmonious society where social interactions are governed by mutual respect and understanding.

In summary, Buddhist teachings on compassion, interdependence, non-violence, mindfulness, equanimity, generosity, and respect provide a robust framework for promoting social harmony in diverse societies. Each of these principles contributes uniquely to peacebuilding, encouraging individuals to act with empathy, self-awareness,

and ethical discipline. These teachings collectively emphasize that achieving social harmony requires both individual inner transformation and a commitment to community well-being. Through the application of these foundational principles, Buddhism offers valuable insights into how societies can nurture peace and cooperation across diverse cultural and social divides.

Navigating Diversity: A Critical Analysis of Buddhist Peacebuilding

Buddhist peacebuilding is grounded in ethical principles that prioritize non-violence, compassion, and mutual respect, offering a holistic approach to managing diversity within societies. While these principles provide an ethical foundation for addressing social conflicts, their effectiveness can be challenged when applied within the complexities of political systems and power dynamics. For instance, in politically diverse societies where interests and beliefs vary widely, promoting non-violence and compassion may face resistance from groups prioritizing self-interest or political dominance. This tension highlights the challenge of integrating Buddhist values in politically driven environments, where cooperation may not always align with individual or factional goals.

One of the strengths of Buddhist peacebuilding is its emphasis on dialogue and understanding, which supports peaceful engagement across diverse communities. Through the practice of sati (mindfulness), individuals are encouraged to develop self-awareness, which fosters greater empathy and patience during conflicts. However, in highly polarized political contexts, the emphasis on patience and understanding may be perceived as passive or insufficient in addressing urgent social injustices. For example, marginalized groups might seek immediate action to redress systemic inequalities, while the gradual approach advocated in Buddhist teachings could be seen as inadequate. This creates a potential conflict between Buddhist ideals of gradual, inner change and the need for swift, structural reforms in politically charged environments.

Buddhism's principle of ahiṃsā (non-violence) aligns well with peacebuilding efforts, yet it may be challenging to apply in situations where political realities demand assertive action. Non-violence is central to Buddhist ethics, promoting peaceful methods of conflict resolution. However, in politically diverse societies, absolute adherence to non-violence can limit responses to aggression or oppression, which sometimes require

assertive resistance to protect human rights. The non-violent approach may risk overlooking the complexities of power struggles, where peaceful actions could be perceived as weak or ineffective, potentially compromising the well-being of vulnerable communities.

Additionally, the Buddhist concept of anattā (non-self) challenges conventional political frameworks by de-emphasizing ego-driven pursuits and encouraging a focus on collective welfare. In theory, this principle could foster a more harmonious political climate by discouraging the pursuit of power for personal gain. However, in practice, the emphasis on non-self can be difficult to implement in political systems that inherently reward individual ambition and competition. Political actors are often incentivized to pursue policies that enhance their own influence, which contrasts with the Buddhist ideal of minimizing self-centered motivations. Thus, the non-self concept may face challenges in environments where personal success is tied to political authority.

Buddhist peacebuilding also values sīla (moral discipline), which encourages ethical governance and the fair treatment of all individuals. In politically diverse societies, sīla could promote accountability and transparency among leaders, potentially reducing corruption and abuse of power. However, enforcing moral discipline in politics is challenging, as political actors may prioritize pragmatic decisions over ethical considerations. While sīla provides an aspirational standard for ethical leadership, its practical application often clashes with the realities of political expediency, where maintaining power can outweigh moral commitments. This raises questions about the feasibility of integrating Buddhist ethics within the complex demands of governance.

Interdependence, or paṭiccasamuppāda, another core Buddhist teaching, highlights the interconnectedness of individuals and communities, fostering a sense of shared responsibility. This principle has great potential in peacebuilding, as it promotes the idea that societal well-being depends on the welfare of all members. Yet, political systems often emphasize competition over cooperation, which can hinder the application of interdependence in governance. In competitive political climates, the emphasis on interconnectedness may conflict with power dynamics, where alliances are often based on strategic interests rather than collective welfare. This misalignment poses a challenge for Buddhist-inspired peacebuilding in competitive political landscapes.

Furthermore, Buddhist teachings on compassion, particularly mettā (loving-kindness), advocate for treating all individuals with respect and empathy. Compassion as a political practice can contribute to social cohesion by encouraging policies that protect marginalized communities. However, implementing compassionate policies requires balancing competing needs within society, which can lead to ethical dilemmas. For example, in times of economic or social crisis, policies may need to prioritize certain groups over others, potentially creating divisions. While compassion is an admirable ideal, its practical implementation in politics often involves complex trade-offs that challenge the inclusiveness Buddhism promotes.

Finally, the Buddhist commitment to equanimity, or upekkhā, encourages impartiality in judgment and decision-making, which could strengthen political fairness and neutrality. In theory, equanimity helps leaders make balanced decisions without favoritism, benefiting the entire society. However, maintaining equanimity in politics can be difficult, as leaders are often influenced by partisan loyalties or external pressures. Political leaders may struggle to uphold equanimity when facing opposition from powerful interest groups or public opinion. This potential for bias underscores the difficulty of sustaining Buddhist ideals within political systems where impartiality is challenging to maintain consistently.

In conclusion, while Buddhist teachings provide valuable ethical principles for peacebuilding, their application in politically diverse societies encounters several practical limitations. The core values of non-violence, compassion, and interdependence offer a framework for promoting social harmony, but they may be difficult to fully integrate into political structures driven by power dynamics, competition, and personal ambition. Buddhist peacebuilding emphasizes a gradual and internal transformation, which may not always align with the immediate demands of political action. Consequently, while Buddhism offers a unique perspective on peace, its principles must be adapted thoughtfully to address the specific challenges and complexities inherent in diverse political environments.

Towards Inclusive Governance: Insights and Proposals from Buddhist Ethics

Buddhist ethics offer a meaningful framework for promoting inclusive governance that prioritizes the well-being of all community members. By emphasizing principles like compassion, non-violence, and moral discipline, Buddhism advocates a model of governance that seeks to reduce conflict and foster social cohesion. These principles encourage leaders to adopt a holistic approach that addresses both the immediate needs of society and long-term stability. Compassion (*karuṇā*), in particular, provides a foundation for inclusive governance, as it emphasizes empathy and responsiveness to the needs of the marginalized, urging leaders to create policies that uplift and support all citizens rather than prioritizing specific groups or interests.

A practical way to integrate Buddhist ethics into governance is through policies that promote mutual respect and understanding among diverse groups. Mettā (loving-kindness) encourages individuals to view others as deserving of dignity and respect, regardless of differences in ethnicity, religion, or socioeconomic status. This principle could inspire programs aimed at reducing prejudice and promoting cross-cultural understanding in diverse societies. For example, educational initiatives that teach empathy and interdependence from a young age could help create a society more resilient to divisive forces, fostering peaceful coexistence and a commitment to shared values.

The Buddhist principle of ahiṃsā (non-violence) also has significant implications for governance by encouraging leaders to avoid policies that harm or exclude specific groups. In practical terms, this could mean implementing non-violent conflict resolution mechanisms at the policy level, enabling communities to address disagreements without resorting to force. Incorporating ahiṃsā into governance frameworks would encourage a shift from punitive approaches to restorative justice models, emphasizing reconciliation and mutual understanding over retribution. Such approaches not only reduce social tension but also help maintain long-term societal harmony by addressing the root causes of conflict rather than merely punishing the symptoms.

The concept of sīla (moral discipline) promotes ethical leadership, advocating for honesty, accountability, and fairness. Governance informed by sīla emphasizes transparency in decision-making, thus reducing corruption and fostering trust between leaders and the public. This moral foundation suggests that leaders should prioritize the common good over personal gain, setting an example of integrity that can inspire citizens to act responsibly. By embedding sīla into governance structures, governments can create a culture of accountability that mitigates distrust and strengthens the relationship between the state and its people, which is essential for inclusive governance.

Interdependence, or paṭiccasamuppāda, is another foundational Buddhist principle that could reshape governance practices. Interdependence teaches that societal well-being is a shared responsibility, encouraging inclusive policies that consider the needs of all societal sectors. This approach can be applied in areas such as public health and environmental protection, where interconnected issues require collaborative solutions [Ramadass, S. D., Sambasivan, M., & Xavier, J. A. (2018). Collaboration outcomes in a public sector: impact of governance, leadership, interdependence and relational capital. Journal of Management and Governance, 22, 749-771.] Policies based on interdependence foster a cooperative political culture in which the welfare of one group is understood to affect the welfare of the whole, prompting leaders to consider the broader social and environmental impacts of their decisions.

Mindfulness, or sati, provides a tool for reflective governance, encouraging leaders to make thoughtful, measured decisions that consider the broader consequences of their actions. This practice could help political leaders avoid reactive decision-making and cultivate a responsive rather than impulsive approach to governance. By fostering self-awareness, mindfulness enables leaders to evaluate the potential impacts of their policies with greater clarity, reducing the likelihood of decisions made under emotional or political pressure. A mindful approach to governance also promotes patience and attentiveness, qualities that support sustained and thoughtful engagement with societal challenges.

Equanimity, or upekkhā, plays a crucial role in promoting impartiality within governance. In a political landscape often characterized by partisanship and bias,

equanimity encourages leaders to approach issues without favoritism, focusing instead on equitable solutions that serve the entire community. This balanced mindset enables leaders to address the needs of diverse groups fairly, fostering a sense of justice and inclusion within society. Equanimity as a guiding principle could also reduce polarization by promoting policies that do not disproportionately benefit one group over another, thus supporting social harmony in diverse societies.

Finally, the Buddhist principle of generosity, or dāna, could inspire policies that encourage wealth redistribution and social welfare programs. Generosity in governance emphasizes the importance of addressing economic inequality as a means to enhance social cohesion. Leaders guided by dāna would prioritize resources toward the most vulnerable populations, ensuring that basic needs are met and reducing social tensions arising from economic disparities. Such an approach not only addresses immediate inequalities but also promotes long-term stability by building a foundation of mutual care and support across society.

In summary, the integration of Buddhist ethics into governance practices offers a path toward creating inclusive and peaceful societies. By emphasizing compassion, non-violence, moral discipline, interdependence, mindfulness, equanimity, and generosity, Buddhist principles provide a framework for leaders to govern in a way that respects diversity while fostering unity. These values challenge traditional models of governance by prioritizing ethical integrity and collective well-being, suggesting that Buddhist ethics could serve as a valuable guide for fostering social harmony and inclusivity in modern, pluralistic societies.

Concluding Reflections: The Path Forward for Peace in Pluralism

In examining the intersection of Buddhism and peacebuilding within diverse societies, it becomes evident that the ethical principles inherent in Buddhist teachings provide a robust framework for fostering social harmony. Concepts such as compassion, non-violence, and interdependence offer vital insights for addressing the complexities of pluralistic communities. By promoting understanding and empathy, Buddhism encourages an inclusive approach to governance that values the dignity of every individual, ultimately

contributing to a more cohesive social fabric. As societies continue to navigate the challenges posed by diversity, the integration of these principles can facilitate constructive dialogue and collaborative problem-solving.

The critical analysis of Buddhist teachings reveals that while these principles face challenges when applied to political realities, they remain essential for sustainable peacebuilding efforts. The balance between ethical ideals and pragmatic governance is delicate; however, incorporating Buddhist ethics can lead to policies that prioritize the common good over partisan interests. By embracing a governance model rooted in the values of karuṇā (compassion) and sīla (moral discipline), leaders can create environments conducive to peace, where diverse voices are heard, and the rights of all community members are respected. This alignment of ethical governance with inclusive practices not only mitigates conflict but also fosters resilience within societies.

Furthermore, the potential of Buddhism as a sustainable political tool for future peacebuilding efforts cannot be underestimated. By drawing on the principles of ahiṃsā (non-violence) and upekkhā (equanimity), political leaders can cultivate an atmosphere of tolerance and understanding that is critical in today's increasingly polarized world. These teachings encourage leaders to approach conflicts with a mindset focused on reconciliation and empathy, paving the way for collaborative solutions to societal issues. As nations confront the realities of multiculturalism, embracing Buddhist ethics may provide the guidance necessary to foster enduring peace and coexistence.

In conclusion, the path forward for peace in pluralism lies in the thoughtful integration of Buddhist principles into governance and societal practices. By prioritizing compassion, non-violence, and interdependence, societies can cultivate a culture of inclusivity and respect that transcends divisive barriers. As we reflect on the potential of Buddhism to shape peaceful, diverse societies, it is clear that its teachings not only resonate with ethical imperatives but also offer practical strategies for navigating the complexities of pluralism. In doing so, we open the door to a future where peace is not merely a goal but a lived reality for all members of society.

Bibliography

Madhushani, V. E. K. (2024). **AN INVESTIGATIVE STUDY ON THE CONTRIBUTION OF BUDDHIST PHILOSOPHY FOR SOCIAL HARMONY**. Journal of Social Reconciliation.

Makhumtup, N., Promchin, C., Tonggon, S., & Pimparat, P. T. A. (2024). **Buddhism and Political Conflicts: Understanding the Role of Religion in Peacebuilding and Reconciliation**. วารสาร ธรรม เพื่อ ชีวิต: Journal of Dhamma for Life, 30(3), 404-412.

Mizukami, T. (2016). **Creating social cohesion in an interdependent world:** Experiences of Australia and Japan. Springer.

Olivelle, P. (2023). **To Kill or Not to Kill:** The Hermeneutics of the Ethical Axiom ahiṃsā. In Science and Society in the Sanskrit World .

Ramadass, S. D., Sambasivan, M., & Xavier, J. A. (2018). **Collaboration outcomes in a public sector:** impact of governance, leadership, interdependence and relational capital. Journal of Management and Governance.

Reality in Buddhist Philosophy : A Comparative Study of Theravāda and Mahāyāna

Phra Khamvilay Pattathammavong
Champasak Buddhist Teacher Training College
Pakse City Champasak Province, Laos
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
e-mail: maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

This study explores the intricate philosophical understandings of reality as presented in Theravāda and Mahāyāna Buddhism, two primary schools of Buddhist thought. Theravāda emphasizes Nirvāṇa, the cessation of suffering and samsāra, as the ultimate reality, achieved through the practical application of the Four Noble Truths. In contrast, Mahāyāna introduces the doctrine of śūnyatā (emptiness) as the fundamental essence of existence, advocating a broader, more inclusive path to enlightenment via the Bodhisattva ideal. By comparing these perspectives, the research illuminates the shared foundations of dependent origination and ethical discipline while highlighting key divergences, such as the focus on individual liberation in Theravāda versus collective salvation in Mahāyāna. The study further investigates the relevance of these philosophies in contemporary contexts, emphasizing their potential to address modern existential, ethical, and ecological challenges. Through this comparative analysis, the enduring relevance of Buddhist philosophical insights into reality and liberation is underscored.

Keyword: Theravāda Buddhism, Mahāyāna Buddhism**,** Nirvāṇa**,** Bodhisattva Path

Introduction

Buddhism offers a unique exploration of reality that intertwines metaphysical inquiry with a practical path toward liberation. Unlike many philosophical traditions that

focus solely on theoretical frameworks, Buddhism emphasizes the experiential realization of truth as a means to transcend suffering and achieve enlightenment. The concept of reality in Buddhism is profoundly linked to the doctrines of impermanence (anicca), suffering (dukkha), and non-self (anattā), which form the foundation of its teachings.

Theravāda Buddhism approaches reality through the lens of Nirvāṇa, the ultimate cessation of suffering and the end of samsāra, the cycle of birth, death, and rebirth. This realization is achieved by internalizing the Four Noble Truths and following the Noble Eightfold Path. The emphasis lies on individual responsibility and a gradual cultivation of ethical conduct (sīla), meditative focus (samādhi), and wisdom (paññā), leading to the direct experience of Nirvāṇa (Rahula, 1974).

Conversely, Mahāyāna Buddhism broadens the perspective on reality by introducing the concept of śūnyatā, or emptiness. Śūnyatā asserts the absence of inherent existence in all phenomena, emphasizing interdependence and the relational nature of reality. Nāgārjuna, a central figure in Mahāyāna thought, articulated this idea through his philosophy of the Middle Way, which avoids the extremes of eternalism and nihilism (Garfield, 1995). This understanding shapes the Mahāyāna emphasis on the Bodhisattva path, wherein practitioners seek enlightenment not only for themselves but for the liberation of all beings (Williams, 2009).

These contrasting yet complementary approaches to reality highlight the richness of Buddhist philosophy. Theravāda’s focus on individual liberation and Mahāyāna’s broader vision of universal enlightenment illustrate the multifaceted ways Buddhism addresses the existential challenges of suffering and the human condition. This article examines these traditions’ philosophical frameworks and their relevance in contemporary spiritual practice and ethical living.

Philosophical Foundations

1. Theravāda Viewpoint

Theravāda Buddhism emphasizes Nirvāṇa as the cessation of craving (taṇhā) and the escape from the cycle of samsāra, the endless process of birth, death, and rebirth. It is described as the ultimate reality, free from suffering (dukkha), impermanence (anicca), and self-identity (anattā). Central to this viewpoint is the practical realization of Nirvāṇa,

which is not merely a theoretical construct but an experiential state achieved through disciplined practice.

The Pali Canon, particularly the *Samyutta Nikaya*, describes Nirvāṇa as "unconditioned" (asankhata) and "beyond the sphere of sensory perception." It represents the extinguishing of the fires of greed (lobha), hatred (dosa), and delusion (moha), which are considered the root causes of human suffering (Gethin, 1998). This cessation leads to a state of ultimate peace, untainted by the defilements of ordinary existence.

The Four Noble Truths and the Noble Eightfold Path serve as the cornerstone of Theravāda's practical approach to achieving Nirvāṇa. The path encompasses ethical conduct (*sīla*), mental discipline (*samādhi*), and wisdom (*paññā*), forming a comprehensive framework for self-transformation (Rahula, 1974). This gradual cultivation underscores the Theravāda emphasis on individual effort and personal responsibility.

Unlike some metaphysical interpretations, Theravāda stresses that Nirvāṇa is not a "place" or a "thing" but a transcendent reality experienced by eradicating craving and ignorance. This perspective aligns with its pragmatic orientation, focusing on liberation through direct insight into the nature of existence rather than abstract speculation (Harvey, 2013).

2. Mahāyāna Perspective

In Mahāyāna Buddhism, the concepts of śūnyatā (emptiness) and Tathatā (suchness) are central to redefining the understanding of reality. These principles offer a profound reinterpretation of existence, moving beyond the Theravāda focus on individual liberation to encompass a universal, relational perspective.

Śūnyatā, often associated with the teachings of Nāgārjuna in his Mūlamadhyamakakārikā, signifies the absence of inherent existence in all phenomena. It builds upon the Theravāda doctrine of anattā (non-self) and expands it to assert that all things lack intrinsic nature because they arise dependently. This understanding is rooted in the principle of pratītyasamutpāda (dependent origination), which teaches that phenomena exist only in dependence on causes and conditions. Nāgārjuna encapsulates this in his famous verse: "Whatever arises dependently, we declare that to be emptiness" (Garfield, 1995).

Tathatā, or "suchness," complements śūnyatā by emphasizing the ultimate nature of reality as it is, free from conceptual elaboration. While śūnyatā deconstructs false notions of inherent existence, Tathatā affirms the ineffable reality that remains. This perspective encourages a non-dualistic view of existence, bridging conventional and ultimate truths (Williams, 2009).

The Mahāyāna understanding of reality also incorporates ethical and spiritual dimensions. The realization of śūnyatā fosters the development of Bodhicitta—the altruistic intention to attain enlightenment for the benefit of all beings. This path is embodied in the Bodhisattva ideal, which integrates wisdom (prajñā) with compassion (karuṇā). By seeing all phenomena as empty yet interrelated, practitioners cultivate a profound sense of interconnectedness, leading to ethical responsibility and universal compassion (Siderits, 2011).

This philosophical framework profoundly influences Mahāyāna meditation practices, where śūnyatā and Tathatā are not merely intellectual concepts but lived experiences. Insight meditation (vipassanā) is employed to directly perceive the emptiness of phenomena, dissolving attachment and aversion. Such practices underscore Mahāyāna's commitment to integrating philosophical inquiry with spiritual realization.

Comparative Analysis

Commonalities

Both Theravāda and Mahāyāna Buddhist traditions share foundational principles, particularly their emphasis on dependent origination (*paṭiccasamuppāda*) and the necessity of overcoming ignorance (*avijjā*). These elements are central to the Buddhist understanding of reality and liberation, serving as common ground between the two schools.

Dependent origination posits that all phenomena arise in dependence on causes and conditions, rejecting the notion of a permanent self (*attā*) or independent existence. This principle underscores the impermanence (*anicca*) and interdependence of all things, a perspective embraced universally across Buddhist schools (Gethin, 1998). Both Theravāda and Mahāyāna view dependent origination as a means to dismantle delusion, paving the way for the cessation of suffering.

While Nirvāṇa in Theravāda Buddhism is described as the cessation of craving (*taṇhā*) and liberation from the cycle of birth and death (*saṁsāra*), śūnyatā in Mahāyāna Buddhism represents the ultimate realization of emptiness—the lack of inherent existence in all phenomena. Despite their differing descriptions, both concepts aim to transcend suffering and dissolve the illusion of a fixed, independent self. In Theravāda, Nirvāṇa is often depicted as a state of peace and freedom from defilements (*kilesa*), while Mahāyāna's śūnyatā integrates a broader, relational understanding of reality (Harvey, 2013).

Both traditions emphasize the transformative potential of these realizations. In Theravāda, the attainment of Nirvāṇa leads to personal liberation, whereas in Mahāyāna, the realization of śūnyatā fosters universal compassion through the Bodhisattva path. Despite their divergent emphases, both approaches converge in their ultimate goal: the cessation of suffering and the attainment of profound wisdom (*paññā* or *prajñā*).

These shared philosophical foundations highlight the compatibility and complementarity of Theravāda and Mahāyāna teachings, offering diverse yet unified pathways to understanding and liberation.

Divergences in Theravāda and Mahāyāna Perspectives

Individual Liberation vs. Universal Salvation

One of the primary divergences between Theravāda and Mahāyāna lies in their goals and scope of liberation. Theravāda emphasizes individual liberation, with the ultimate aim being the attainment of Arhantship. An Arhant is one who has fully realized Nirvāṇa, freeing themselves from the cycles of saṁsāra through personal discipline, ethical conduct, and meditative insight. This approach underscores a self-reliant path, aligning closely with the early teachings of the Buddha preserved in the Pāli Canon (Gethin, 1998).

In contrast, Mahāyāna Buddhism adopts a more expansive vision, prioritizing universal salvation through the Bodhisattva path. A Bodhisattva is an aspirant who vows to attain enlightenment not solely for their benefit but for the liberation of all sentient beings. This path is characterized by the cultivation of compassion (karuṇā) and wisdom

(prajñā), with the ultimate aim of achieving Buddhahood, a state of omniscience (*sarvajñatā*) that enables one to guide others effectively (Williams, 2009).

Critique and Expansion of Liberation Models

Mahāyāna critiques the Theravāda focus on Arhantship as being overly self-centered and insufficiently comprehensive. The Mahāyāna view considers Arhantship as a preliminary stage rather than the ultimate goal, proposing that Buddhahood, characterized by omniscience and infinite compassion, represents the highest realization. Texts such as the Lotus Sūtra advocate for the Bodhisattva ideal, portraying it as superior to the Arhant's path due to its altruistic orientation and commitment to the liberation of all beings (Harvey, 2013).

Additionally, Mahāyāna doctrines such as śūnyatā (emptiness) expand upon the Theravāda understanding of anattā (non-self), offering a more radical critique of inherent existence. This philosophical refinement allows Mahāyāna to frame liberation not just as a personal cessation of suffering but as a profound transformation of perception that encompasses all existence (Garfield, 1995).

Practical Implications

These doctrinal divergences shape the practices of each tradition. Theravāda practitioners focus on the Noble Eightfold Path and insight meditation (vipassanā) to achieve personal liberation. Mahāyāna practitioners, however, integrate practices such as Bodhicitta cultivation (the aspiration for universal enlightenment) and Pāramitās (perfections, such as generosity and patience) into their spiritual discipline, reflecting their commitment to the collective liberation of sentient beings (Gethin, 1998; Williams, 2009).

Relevance in Contemporary Contexts

The contrasting yet complementary approaches of Theravāda and Mahāyāna Buddhism hold profound relevance in addressing contemporary challenges, offering practical and philosophical tools to navigate complex societal and existential issues.

Ethical Living and Mindfulness

Both traditions emphasize the cultivation of ethical living (sīla) and mindfulness (sati) as foundational practices, which can significantly contribute to societal harmony. In the modern context, where stress and ethical dilemmas pervade personal and

professional lives, these principles offer a structured approach to fostering individual well-being and communal cohesion. Theravāda Buddhism’s focus on Noble Eightfold Path provides a framework for integrating morality, mental discipline, and wisdom into everyday life. Practices such as mindfulness meditation, popularized through secular adaptations like Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR), have shown measurable benefits in reducing stress and improving focus (Kabat-Zinn, 2003).

In Mahāyāna, the altruistic ideals of the Bodhisattva path encourage individuals to act with compassion and wisdom for the greater good. This collective-oriented perspective aligns with contemporary efforts to address global social injustices and foster inclusive communities (Harvey, 2013).

Interconnectedness and Addressing Crises

The concept of interconnectedness, central to both dependent origination (pratītyasamutpāda) in Theravāda and śūnyatā (emptiness) in Mahāyāna, provides philosophical insights for addressing existential and ecological crises. The recognition that all phenomena arise interdependently highlights the responsibility individuals and societies have toward one another and the environment. This perspective aligns with modern ecological frameworks, such as deep ecology, which advocates for the inherent value and interrelation of all life forms (Næss, 1973).

Furthermore, the Mahāyāna understanding of emptiness can help mitigate the existential anxiety prevalent in contemporary societies. By deconstructing the rigid notions of self and possession, this philosophy fosters a mindset of adaptability and acceptance, essential for navigating the uncertainties of a rapidly changing world (Garfield, 1995).

Practical Applications

The application of these Buddhist insights is evident in initiatives promoting sustainability, ethical leadership, and mental health interventions. For example, mindfulness-based environmental education programs integrate the principles of mindfulness and interconnectedness to cultivate ecological awareness and sustainable practices (Kaza, 2008). Similarly, businesses are increasingly adopting Buddhist-inspired ethical frameworks to create inclusive and sustainable organizational cultures (Purser & Loy, 2013).

Conclusion

The study underscores the enduring significance of Buddhist philosophical frameworks in understanding reality and guiding spiritual practice. By exploring the nuanced perspectives of Theravāda and Mahāyāna, it becomes evident that these traditions, while distinct in their approaches, share a common goal: the liberation of sentient beings from the cycle of suffering (saṃsāra).

Theravāda's focus on individual liberation through the practical realization of Nirvāṇa and adherence to the Noble Eightfold Path emphasizes personal responsibility and discipline as the foundations for spiritual progress. In contrast, Mahāyāna broadens the scope with its inclusive vision of śūnyatā (emptiness) and the altruistic ideal of the Bodhisattva path, offering a more collective approach to enlightenment that prioritizes the welfare of all beings.

The synergy between these perspectives enriches the broader Buddhist discourse, showcasing how diverse paths converge toward the ultimate goal of liberation. While Theravāda provides a structured and individual-focused roadmap, Mahāyāna emphasizes the importance of compassion, interconnectedness, and the realization of the ultimate truth in the form of Tathatā (suchness). Together, these traditions create a comprehensive framework that balances personal and universal dimensions of liberation.

In the modern context, the insights derived from these traditions resonate with contemporary issues such as ethical dilemmas, environmental sustainability, and mental health. The Theravādan emphasis on mindfulness and ethical living and the Mahāyāna focus on compassion and interdependence provide practical tools for navigating the complexities of existence in an increasingly interconnected world.

This study reaffirms the relevance of these philosophies not only as spiritual guides but also as frameworks for fostering individual growth and societal harmony. By bridging philosophical inquiry with practical application, the Theravāda and Mahāyāna perspectives offer timeless wisdom that continues to inspire and guide humanity in its quest for meaning and liberation.

Bibliography

Bhikkhu Bodhi. (2000). **The connected discourses of the Buddha: A translation of the Samyutta Nikaya.** Wisdom Publications.

Garfield, J. L. (1995). **The fundamental wisdom of the middle way: Nāgārjuna's Mūlamadhyamakakārikā.** Oxford University Press.

Gethin, R. (1998). **The foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Harvey, P. (2013). **An introduction to Buddhism: Teachings, history, and practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha taught.** Grove Press.

Williams, P. (2009). **Mahayana Buddhism: The doctrinal foundations (2nd ed.).** Routledge.

Cosmology in the Trai Phum Phra Ruang : Insights into Buddhist Worldviews

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Manatsawee Monpannawatthana
Institute for Innovative learning Mahidol University
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

The Trai Phum Phra Ruang, also known as "The Three Worlds According to King Ruang," provides a detailed depiction of Buddhist cosmology. This ancient text elucidates the cycles of birth within three realms: the World of Sensual Desire (Kāmāvacara Bhūmi), the World of Material Factors (Rūpāvacara Bhūmi), and the World Without Material Factors (Arūpāvacara Bhūmi). It highlights the influence of Kamma on rebirth and underscores the ultimate goal of liberation from Samsāra. This study explores the philosophical, ethical, and cosmological dimensions presented in the text and their relevance to understanding the interconnection between morality and the cosmic order.
Keywords: Buddhist cosmology, Trai Phum Phra Ruang, Kamma, rebirth, liberation

Introduction

The *Trai Phum Phra Ruang*, also known as "The Three Worlds According to King Ruang," stands as one of the most significant works in the historical and cultural fabric of Thai Buddhism. Attributed to Phya Lithai during the Sukhothai period, the text weaves together intricate Buddhist doctrinal themes with cultural, political, and social narratives. Serving as both a spiritual and ethical guide, it encapsulates the principles of Buddhist cosmology and ethics in a manner that deeply resonates with Thai society.

The significance of the *Trai Phum Phra Ruang* lies in its comprehensive treatment of the Buddhist cosmos, divided into three distinct realms: the World of Sensual Desire

(*Kāmāvacara Bhūmi*), the World of Material Factors (*Rūpāvacara Bhūmi*), and the World Without Material Factors (*Arūpāvacara Bhūmi*). This framework not only offers a metaphysical vision of existence but also establishes ethical connections between actions (kamma) and their consequences in these realms. It reflects the Buddhist emphasis on interdependence and moral causality, aligning with the principles of *pratītyasamutpāda* (dependent origination) as taught by the Buddha.

The *Trai Phum Phra Ruang* served as more than just a doctrinal text; it was a unifying cultural artifact that shaped Thai spiritual and social identity for over five centuries (Sivalaksa, 2004). Its influence extended to art, governance, and literature, providing a shared cosmological and ethical framework for Thai society. Comparable in significance to the Pāli *Tipiṭaka*, the text remains an essential resource for understanding the integration of Buddhist philosophy with cultural and political life in Thailand.

As a testament to its enduring legacy, the *Trai Phum Phra Ruang* highlights the relevance of Buddhist metaphysics in addressing existential questions, providing moral guidance, and fostering a collective understanding of the universe. This introduction sets the stage for exploring the text's cosmological framework and ethical implications, demonstrating its pivotal role in shaping Thai Buddhist thought and practice.

Cosmological Structure in Trai Phum Phra Ruang

The Three Realms

The *Trai Phum Phra Ruang*, often regarded as a cornerstone of Thai Buddhist literature, occupies a significant position in the spiritual and cultural fabric of Thailand. Authored during the Sukhothai period and attributed to King Phaya Lithai, the text serves as a profound exploration of Buddhist cosmology and ethics, reflecting the influence of Theravāda Buddhist principles integrated with local cultural narratives (Reynolds, 1976). As a religious and philosophical treatise, the *Trai Phum Phra Ruang* functions as both a doctrinal guide and a sociopolitical tool, promoting a shared cosmological understanding that unifies spiritual aspirations with moral conduct.

At its core, the *Trai Phum Phra Ruang* offers an intricate depiction of the cosmological framework of the universe. This framework categorizes existence into three distinct realms: the World of Sensual Desire (*Kāmāvacara Bhūmi*), the World of Material

Factors (*Rūpāvacara Bhūmi*), and the World Without Material Factors (*Arūpāvacara Bhūmi*). These realms serve not merely as metaphysical divisions but as reflections of the Buddhist understanding of *saṃsāra*, the cycle of birth, death, and rebirth. Each realm encapsulates a particular dimension of existence, governed by karmic law and influenced by ethical actions and meditative practices (Harvey, 2013).

The three realms delineated in the *Trai Phum Phra Ruang* also provide a roadmap for liberation (*nibbāna*), underscoring the ethical and meditative pathways essential for transcending suffering. The World of Sensual Desire represents the domain of sensory attachments and karmic entanglements. The World of Material Factors signifies a progression through meditative absorption, characterized by reduced material attachments. Finally, the World Without Material Factors epitomizes the culmination of meditative attainment, where existence is transcended entirely, paving the way for ultimate liberation (Gethin, 1998).

Through its synthesis of cosmological insights and ethical imperatives, the *Trai Phum Phra Ruang* offers a comprehensive guide for navigating existence and attaining spiritual liberation. Its enduring relevance lies in its ability to bridge doctrinal teachings with practical applications, fostering both individual transformation and societal harmony. The text not only reflects the metaphysical depth of Buddhist thought but also serves as a testament to the intellectual and spiritual heritage of Thai Buddhism.

1. World of Sensual Desire (Kāmāvacara Bhūmi)

The *World of Sensual Desire* (*Kāmāvacara Bhūmi*) represents the most accessible and tangible realm of existence within the cosmological framework outlined in the *Trai Phum Phra Ruang*. It encompasses all beings whose lives are dominated by sensory attachments, desires, and the resultant karmic consequences. This realm is dichotomized into two sub-realms: the *Kāmaduggati Bhūmi*, or realms of suffering, and the *Kāmasugati Bhūmi*, or realms of joy. Together, these divisions encapsulate the wide spectrum of existence governed by sensory experiences, ranging from profound suffering to relative happiness (Reynolds, 1976).

The *Kāmaduggati Bhūmi* includes beings such as animals, hungry ghosts (*peta*), and demons (*asura*), who endure intense suffering due to their past unwholesome actions. This sub-realm serves as a vivid reminder of the karmic repercussions tied to

unethical conduct and the inability to transcend sensory cravings. Conversely, the *Kāmasugati Bhūmi* encompasses humans and celestial beings, who experience varying degrees of joy and comfort as a result of their virtuous deeds. Although these beings enjoy relative happiness, their existence remains impermanent and subject to the law of *saṃsāra*, underscoring the ephemeral nature of sensory pleasures (Harvey, 2013).

In this realm, karmic actions (*kamma*) play a pivotal role in determining the trajectory of existence. Actions driven by greed, hatred, and delusion lead to suffering, while those rooted in generosity, compassion, and wisdom yield more favorable outcomes. However, regardless of the apparent differences in experience, all beings within the *World of Sensual Desire* share a common limitation: their attachment to sensory pleasures perpetuates the recurring cycle of birth, death, and rebirth. This cycle, as outlined in Buddhist teachings, is intrinsically linked to suffering (*dukkha*) and can only be transcended through ethical discipline and meditative practices that diminish sensory attachments (Gethin, 1998).

The significance of the *World of Sensual Desire* lies in its illustrative portrayal of human existence. As the realm in which moral choices and karmic consequences are most evident, it offers valuable insights into the nature of suffering and the importance of cultivating detachment from sensory cravings. Within the *Trai Phum Phra Ruang*, this realm serves not only as a metaphysical concept but also as an ethical guide for practitioners, encouraging them to transcend the allure of sensory pleasures and strive toward higher realms of meditative and spiritual attainment (Reynolds, 1976).

2. World of Material Factors (Rūpāvacara Bhūmi)

The *World of Material Factors* (*Rūpāvacara Bhūmi*) signifies an ascension beyond the sensory-driven existence of the *Kāmāvacara Bhūmi*, embodying a realm of greater refinement and spiritual progress. This domain is populated by *Brahmas*, beings who have attained heightened states of meditative absorption (*jhānas*) through concentrated mental discipline. These meditative attainments facilitate a detachment from the coarse materiality characteristic of the sensory world, offering an intermediary stage in the progression toward ultimate liberation (*nibbāna*) (Harvey, 2013).

The structure of the *Rūpāvacara Bhūmi* is intricately linked to the attainment of four primary *jhānic* states, each corresponding to progressively deeper levels of

meditative concentration and clarity. These states represent a diminishing dependence on gross material forms and a heightened focus on subtle matter. The first *jhāna* is characterized by a state of meditative absorption marked by initial mental application and sustained focus, coupled with joy and tranquility. The subsequent *jhānas* gradually transcend these initial attributes, culminating in profound equanimity and one-pointed concentration. This progression underscores the diminishing influence of physical and emotional attachments, signifying a significant step toward transcendence (Gethin, 1998).

Despite the refined nature of this realm, the *Rūpāvacara Bhūmi* remains within the sphere of conditioned existence (*saṃsāra*). While beings in this realm experience prolonged states of peace and clarity, they are not free from the cycle of birth and rebirth. The presence of subtle materiality, although greatly reduced, highlights the impermanence of even the most refined states of existence. This realm serves as a reminder that complete liberation lies beyond both material and immaterial attachments (Rahula, 1974).

The focus on subtle matter in the *Rūpāvacara Bhūmi* aligns with the Buddhist emphasis on gradual spiritual progression. By reducing the influence of sensory desires and cultivating mental discipline, beings in this realm move closer to the transcendence of materiality altogether. This refined existence stands in stark contrast to the sensory-driven experiences of the *Kāmāvacara Bhūmi*, offering a glimpse into the possibilities of spiritual elevation through meditative practice (Harvey, 2013).

The *Trai Phum Phra Ruang* presents the *Rūpāvacara Bhūmi* as a pivotal stage in the cosmological hierarchy, illustrating the potential for human consciousness to evolve through disciplined practice. It underscores the transformative power of meditation in transcending gross materiality, providing practitioners with a model for achieving higher spiritual states. As such, this realm embodies a significant intermediary phase in the Buddhist cosmological framework, bridging the sensory and immaterial dimensions of existence (Reynolds, 1976).

3. World Without Material Factors (Arūpāvacara Bhūmi)

The *World Without Material Factors* (*Arūpāvacara Bhūmi*) represents the highest realm in Buddhist cosmology, where beings transcend material existence through advanced meditative absorption (*jhānas*). This realm, outlined in the *Trai Phum Phra*

Ruang, is divided into four levels: 1. Infinite Space (*Ākāsānañcāyatana*): Awareness of boundless space. 2. Infinite Consciousness (*Viññāṇañcāyatana*): Insight into the infinite nature of consciousness. 3. Nothingness (*Ākiñcaññāyatana*): Focus on the absence of phenomena. 4. Neither Perception nor Non-Perception (*N'eva saññā-nāsaññāyatana*): A state of near cessation of awareness.

This realm emphasizes the primacy of the mind, where practitioners overcome sensory attachments, aligning their understanding with *Śūnyatā* (emptiness) and dependent origination (*pratītyasamutpāda*). It serves as a crucial step toward achieving liberation (*nibbāna*) by fostering detachment, clarity, and insight into the nature of existence.

Integration of Cosmology and Ethics

The *Trai Phum Phra Ruang* uniquely integrates cosmological principles with Buddhist ethical and meditative practices, presenting a holistic framework for spiritual development. The text emphasizes the interdependence of ethical behavior and the structure of the three realms, illustrating how actions influence an individual's place within the cosmological hierarchy. This dynamic interplay between karma and cosmology serves as both a didactic tool and a moral guide.

The realms—*Kāmāvacara Bhūmi* (World of Sensual Desire), *Rūpāvacara Bhūmi* (World of Material Factors), and *Arūpāvacara Bhūmi* (World Without Material Factors)—reflect varying degrees of attachment and spiritual progression. Ethical conduct (*sīla*), mental cultivation (*samādhi*), and wisdom (*paññā*) form the foundational practices that enable beings to transcend these realms. The emphasis on karma underscores the cause-and-effect relationship between moral actions and their consequences, aligning individual choices with cosmological outcomes (Reynolds, 1976).

By presenting a cosmology deeply rooted in Buddhist ethics, the *Trai Phum Phra Ruang* underscores the significance of mindfulness, detachment, and compassion as pathways to liberation (*nibbāna*). As Harvey (2013) explains, the interconnected nature of karma and cosmology in Buddhist thought highlights the transformative potential of ethical living. This synthesis provides practitioners with a clear moral framework, encouraging intentional actions that align with the ultimate goal of spiritual freedom.

This integration of cosmology and ethics not only reflects the text's doctrinal depth but also reinforces its relevance for both philosophical inquiry and practical application. By grounding metaphysical concepts in ethical practice, the *Trai Phum Phra Ruang* demonstrates the enduring applicability of Buddhist teachings in guiding human behavior toward personal and collective well-being.

Ethical and Philosophical Implications

The *Trai Phum Phra Ruang* intertwines cosmological structure with ethical principles, offering profound insights into the moral and philosophical dimensions of Buddhist thought. Through its articulation of *kamma* (karma) and the ultimate goal of liberation (*nibbāna*), the text underscores the interplay between moral actions, rebirth, and the pursuit of spiritual transcendence.

1. Kamma and Rebirth

The concept of *kamma* is central to understanding the transitions between the three realms outlined in the *Trai Phum Phra Ruang*. Moral causality governs the movement of beings within the cosmological hierarchy, where virtuous deeds (*kusala kamma*) elevate individuals toward higher realms such as the *Rūpāvacara Bhūmi* or *Arūpāvacara Bhūmi*, while harmful actions (*akusala kamma*) result in rebirth in lower realms, including the *Kāmāvacara Bhūmi*'s realms of suffering (Reynolds, 1976). This dynamic illustrates the inseparability of ethical conduct from cosmological progression, serving as a practical guide for moral behavior.

As Gethin (1998) notes, the doctrine of *kamma* emphasizes personal responsibility, aligning one’s actions with broader cosmic principles. By fostering mindfulness, compassion, and generosity, individuals can cultivate the conditions necessary for rebirth in favorable realms, advancing their spiritual journey toward liberation. The text’s focus on *kamma* reflects its pedagogical intent, encouraging ethical awareness as a cornerstone of Buddhist practice.

2. Ultimate Liberation

Despite the hierarchical structure of the realms, the *Trai Phum Phra Ruang* asserts their impermanence, highlighting the transient nature of all conditioned existence. The ultimate goal in Buddhist cosmology is liberation (*nibbāna*), which transcends the cycles

of rebirth and samsāric existence (Harvey, 2013). Liberation represents the cessation of craving, ignorance, and suffering, offering freedom from the conditioned states that define the three realms.

Nāgārjuna’s exposition on emptiness (*śūnyatā*) complements this perspective, affirming that liberation arises from understanding the relational and non-intrinsic nature of phenomena (Garfield, 1995). In the context of the *Trai Phum Phra Ruang*, the path to liberation involves ethical cultivation, meditative practice, and the realization of wisdom (*paññā*). This triadic framework reflects the Buddha’s teachings on the Noble Eightfold Path, aligning cosmological insights with practical steps toward spiritual emancipation.

By articulating the interconnection between *kamma*, rebirth, and liberation, the *Trai Phum Phra Ruang* provides a comprehensive framework for navigating the moral and existential dimensions of human experience. It emphasizes the transformative potential of ethical and meditative practices, encouraging practitioners to transcend samsāric limitations and achieve ultimate liberation.

Cultural and Historical Significance

The *Trai Phum Phra Ruang* transcends its doctrinal dimensions, emerging as a cornerstone of Thai cultural, political, and spiritual identity. Beyond its role in codifying cosmological doctrines, this seminal text functioned as an instrument of cohesion, uniting the diverse elements of Thai society under a shared framework of Buddhist teachings and governance.

1. Influence on Art, Literature, and Governance

During the Sukhothai and Ayutthaya periods, the *Trai Phum Phra Ruang* exerted a profound influence on Thai art, literature, and statecraft. Its detailed cosmological descriptions inspired the creation of temple murals, sculptures, and other artistic forms, reflecting the text’s vivid depiction of the three realms of existence. These visual representations served not only as devotional aids but also as pedagogical tools, helping to disseminate Buddhist teachings to a largely illiterate population (Reynolds, 1976).

In literature, the *Trai Phum Phra Ruang* provided a template for subsequent Buddhist texts, reinforcing themes of moral causality (*kamma*), the cycles of rebirth, and the pursuit of liberation (*nibbāna*). Its narrative style, blending doctrinal exposition with

allegorical storytelling, made complex metaphysical concepts accessible to a broader audience (Wyatt, 2003).

Governance during these periods also reflected the text’s ethical and cosmological principles. Rulers were often depicted as Bodhisattvas, embodying Buddhist virtues of compassion, wisdom, and moral integrity. The *Trai Phum Phra Ruang* served as a guide for just governance, linking the king’s duty to uphold *dhamma* (righteousness) with the well-being of the kingdom. As Tambiah (1976) notes, this alignment of political authority with Buddhist cosmology reinforced the legitimacy of Thai monarchs and fostered a sense of spiritual and political unity.

2. Shaping Thai Worldview

The *Trai Phum Phra Ruang* played a pivotal role in shaping the collective worldview of Thai society. Its cosmological framework provided a lens through which individuals understood their place in the universe, emphasizing the interconnection between ethical actions, spiritual aspirations, and societal harmony. By integrating Buddhist principles into the fabric of daily life, the text cultivated a shared moral and metaphysical understanding that transcended social and economic divisions.

Moreover, the text’s emphasis on impermanence (*anicca*) and moral accountability resonated with the broader cultural ethos of Thai Buddhism, encouraging mindfulness, detachment, and compassion. This alignment between doctrinal teachings and cultural values ensured the enduring relevance of the *Trai Phum Phra Ruang* in Thai spiritual and cultural practices (Harvey, 2013).

In sum, the *Trai Phum Phra Ruang* exemplifies the integration of religious, cultural, and political dimensions in Thai society. Its influence on art, literature, and governance underscores its significance as a unifying force, while its teachings continue to inspire moral and spiritual reflection across generations.

Conclusion

The *Trai Phum Phra Ruang* stands as a monumental text within the corpus of Thai Buddhist literature, offering profound insights into the Buddhist understanding of the cosmos. By presenting a detailed cosmological framework that categorizes existence into the three realms—the World of Sensual Desire (*Kāmāvacara Bhūmi*), the World of Material Factors (*Rūpāvacara Bhūmi*), and the World Without Material Factors

(*Arūpāvacara Bhūmi*)—it provides not only a metaphysical map of the universe but also an ethical compass guiding moral conduct and spiritual development.

At the heart of its teachings lies the dynamic interplay of *Kamma* (moral causation) and dependent origination (*pratītyasamutpāda*), emphasizing that all phenomena arise and cease in dependence upon conditions. This cosmological vision reinforces the Buddhist principle of impermanence (*anicca*), highlighting the transient nature of existence and the ultimate futility of clinging to material or sensory attachments. It also underscores the inseparability of ethics and cosmology, illustrating how moral actions shape one’s trajectory through the realms of existence and ultimately determine the possibility of liberation (*nibbāna*).

Moreover, the *Trai Phum Phra Ruang* integrates its cosmological doctrines with practical spiritual principles, promoting mindfulness, compassion, and detachment as essential pathways to transcendence. It serves as a guide for individuals to navigate the complexities of saṃsāra, offering hope and direction for those seeking liberation from suffering. Through its vivid depiction of realms and karmic consequences, the text provides a narrative that makes abstract Buddhist teachings accessible and relatable, fostering a deeper understanding of ethical accountability and spiritual aspiration.

Bibliography

Dhirasekera, J., & Weeraratne, W. G. (1979–1989). **Encyclopaedia of Buddhism (Vol. IV).** Homagama: Department of Buddhist Affairs.

Eliade, M. (1987). **The Encyclopaedia of Religion (Vol. IV).** New York: Macmillan.

Garfield, J. L. (1995). **The Fundamental Wisdom of the Middle Way: Nāgārjuna’s Mūlamadhyamakakārikā.** Oxford University Press.

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhist Ethics: Foundations, Values, and Issues.** Cambridge University Press.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught.** Grove Press.

Reynolds, F. E. (1976). **The Three Worlds According to King Ruang: A Thai Buddhist Cosmology.** University of California Press.

Reynolds, F. E. (1976). **The Two Wheels of Dhamma: A Study of Early Buddhism.** University of Hawai'i Press.

Reynolds, F. E., & Reynolds, M. B. (1982). **Three Worlds According to King Ruang.** California: Regents of the University of California.

Sivalaksa, S. (2004). **Thai Buddhism: Spiritually, Politically and Socially.** Bangkok: Suksit Siam.

The Buddhist Wisdom Contributing to World Peace

Samphose Prak
Preah Sihanouk Raja Buddhist University, Kingdom of Cambodia
Jaras Leeka
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus
Kriangkrai Phinyarak
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Ratchasima Campus, Kingdom of Thailand
Corresponding Author, E-mail: praksamphose48@gmail.com

ABSTRACT

The objective of this academic paper 1) to explores the role of Buddhist wisdom in promoting world peace. Based on principles like interconnectedness, compassion, non-violence, and mindfulness, Buddhism provides a holistic approach to understanding human relationships and societal conflicts. 2) to showing the key teachings like empathy, mindfulness, and non-violent action promote peaceful coexistence and social harmony. And 3) to develop the meditation and community engagement also contribute to inner peace, fostering a compassionate world.

For reach this goal, significantly, applying these teachings to contemporary global issues can resolve conflicts and build a more just society. Also, the academic paper emphasizes the importance of Buddhist wisdom in addressing the urgent need for peace in our interconnected world.

Keywords: The Buddhist Wisdom; World peace; non-violence

Introduction

To reach the pursuit of peace is a crucial role in today's interconnected world, where conflicts stemming from misunderstanding, greed, and hatred persist. Buddhism, rooted in the teachings of Siddhartha Gautama, emphasizes the connection between individual well-being and collective harmony. The Four Noble Truths and the Noble

Eightfold Path guide individuals and communities in navigating the complexities of human experience, reducing suffering and promoting a more harmonious existence. (Walpola, R, 1974).

This exploration aims to explain how Buddhist principles can be applied to contemporary global issues, from personal conflicts to broader social injustices. By embracing Buddhism, individuals and communities can develop a deeper understanding of their role in creating a peaceful world. This inquiry underscores the timeless relevance of Buddhist wisdom in addressing global challenges and advocating for a path towards peace based on compassion and understanding. (Kenneth, K. 2010, Nhat, H. T. 2007,& D., D. J. 2019)

Buddhism, on the other hand, a religion rooted in the teachings of compassion, non-violence, and interconnectedness, has the potential to significantly contribute to world peace (Nhat, H. T. 2007). And key principles include dependent origination (Pratītyasamutpāda), which emphasizes the interconnectedness of all beings and phenomena (Damien, K. 2013), fostering empathy and compassion. Compassion (Karuna) is central to Buddhist practice, promoting actions to alleviate suffering and create a more peaceful society (Kosei-Kai, R. 2012) Mindfulness and presence, such as mindfulness meditation, promote awareness and presence, reducing conflict and fostering understanding. Non-violence (Ahimsa) is advocated in Buddhism, promoting non-violent communication and actions, promoting dialogue and understanding (Nhat, H. T. 1999, Jr., K. M. 1991)

Importantly, Letting go of attachments and desires is also emphasized, reducing greed and aggression that often lead to violence and discord. Meditation practices in Buddhism can foster inner peace, radiating outward, and contributing to a peaceful society. Group meditations, often aimed at world peace, can create collective positive energy that influences communities.Social engagement is another key aspect of Buddhism, with many modern Buddhists engaging in social and environmental activism (Nhat, H. T. 1991)

These initiatives promote social justice, environmental sustainability, and conflict resolution, reflecting the application of Buddhist wisdom in addressing the root causes of violence and inequality. In this regard, integrating these teachings into daily life, individuals and communities can foster a more peaceful, understanding, and compassionate world.

The pursuit of peace, grounded in Buddhist principles, can transform individual lives and influence global harmony (Schumacher, E. F. 1996)

Buddhist wisdom, with its emphasis on compassion, non-violence, and interconnectedness, offers a powerful framework for promoting world peace. By integrating these teachings into daily life, individuals and communities can foster a more peaceful, understanding, and compassionate world (V.M., K. 2014). The pursuit of peace, grounded in Buddhist principles, not only transforms individual lives but also has the potential to influence global harmony (Nhat, H. T. 1999)

As below are summaries of key concepts of Buddhism taking part in crucial role of the world peace process as following:

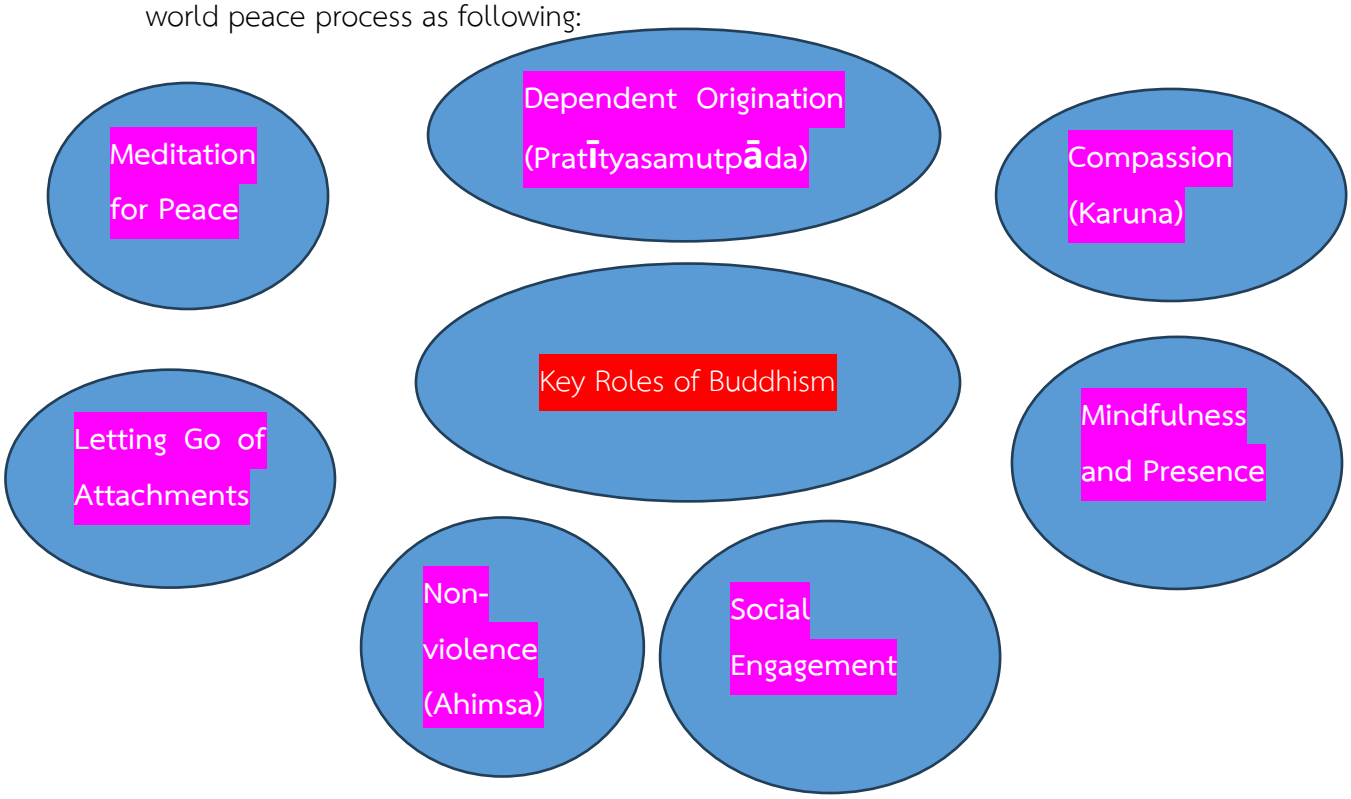

Fig: 1: key concepts of Buddhism taking part in crucial role of the world peace process

The Source of Buddhist wisdom

Buddhist wisdom, derived from the teachings of Buddha, includes the Four Noble Truths, the Noble Eightfold Path, the Pali Canon (Tipitaka), Mahayana Sutras, commentaries and texts, meditation practices, and oral tradition (Bodhi, B. 2005). The Four Noble Truths outline the nature of suffering, its causes, and the path to liberation. The Noble Eightfold Path provides practical guidance on ethical conduct, mental discipline, and wisdom. The Pali Canon is a comprehensive collection of scriptures,

including the Vinaya Pitaka, Sutta Pitaka, and Abhidhamma Pitaka. Mahayana Buddhism includes various sutras, such as the Heart Sutra and Lotus Sutra, which expand on the original teachings and introduce concepts like the bodhisattva ideal (Walpola, R, 1974) Commentaries and texts by scholars and monks have interpreted and elaborated on Buddhist teachings over the centuries. Meditation practices provide direct insight into the nature of the mind, suffering, and reality, contributing to a deeper understanding of wisdom (Rupert, G. 1998). Oral tradition allows for a dynamic exchange of ideas and interpretations within Buddhist communities (Ian, H. 2003). These sources collectively form the basis of Buddhist wisdom, guiding practitioners towards a deeper understanding of themselves and their relationship with the world, ultimately contributing to peace and harmony (L., M. D. 2008). Be here are summaries of the **Source of Buddhist Wisdom** as below:

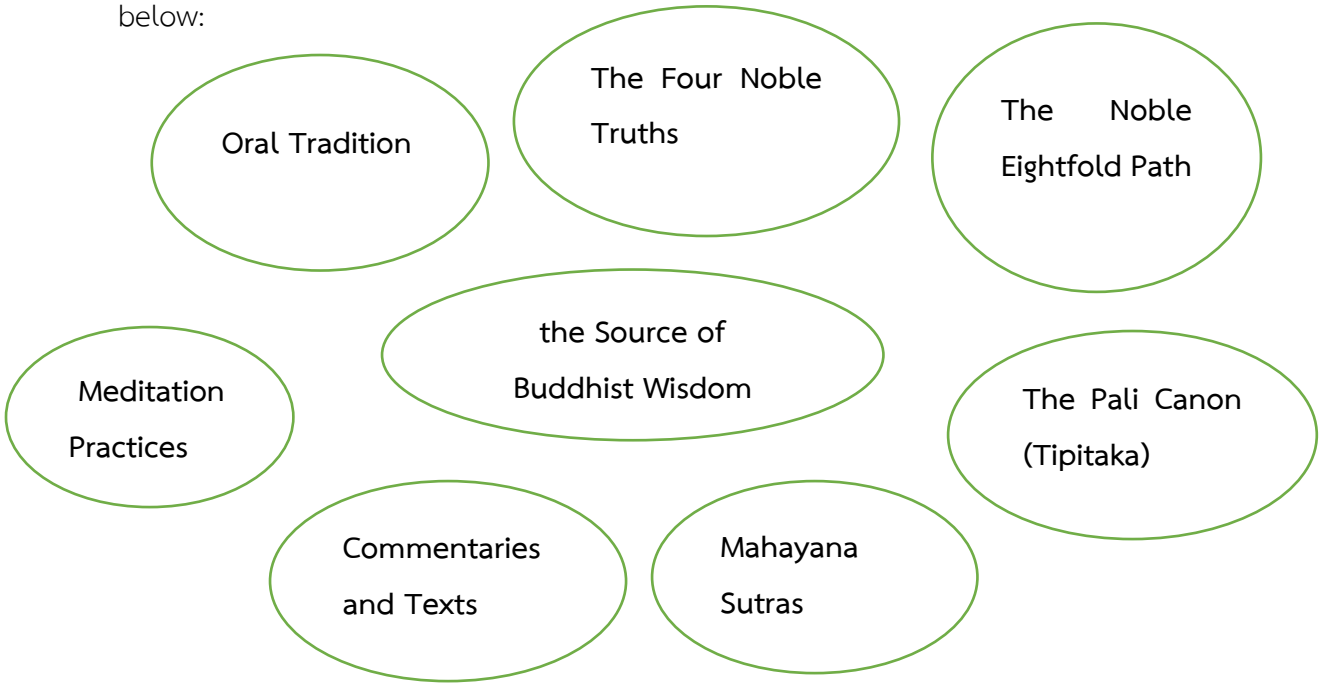

Fig: 2. The Source of Buddhist Wisdom

Applied Buddhist Wisdom to Promote World Peace

Buddhism offers practical guidance for promoting world peace and understanding. By incorporating Buddhist wisdom into daily life, individuals and communities can cultivate compassion, mindfulness, non-violence, interconnectedness, education, and personal reflection.

Practicing empathy involves active listening and understanding others' perspectives.

Volunteering and serving in humanitarian efforts can create a ripple effect of compassion (Nhat, H. T. 1991)

Mindfulness meditation promotes inner peace and clarity, while mindful communication allows for non-violent expression without harm. Non-violent dispute resolution techniques like mediation facilitate understanding and cooperation between conflicting parties. Advocacy for justice involves peaceful protests aligned with Buddhist principles. Fostering interconnectedness involves community building, environmental awareness, and education on Buddhist principles. Community gardens or cultural exchanges can strengthen bonds between diverse groups. Environmental conservation efforts reflect the Buddhist understanding that caring for the Earth is essential for the well-being of all beings (Lama, D. 1999)

Education and awareness can be achieved by teaching Buddhist principles through workshops and seminars, and facilitating cultural exchanges between different cultural and religious groups. Personal reflection and growth can be achieved through self-examination and continuous learning (Kornfield, J. 1993)

By actively applying Buddhist wisdom, individuals and communities can contribute to a more peaceful world, enriching personal lives and creating a foundation for collective harmony. By working together, conflicts can be transformed into opportunities for understanding and fostering a global culture rooted in peace (C., K. A. 2012)

To reach the world peace, the teachings of Buddhism offer practical guidance that can be applied in various contexts to foster peace and understanding. As following were summary from those teachings:

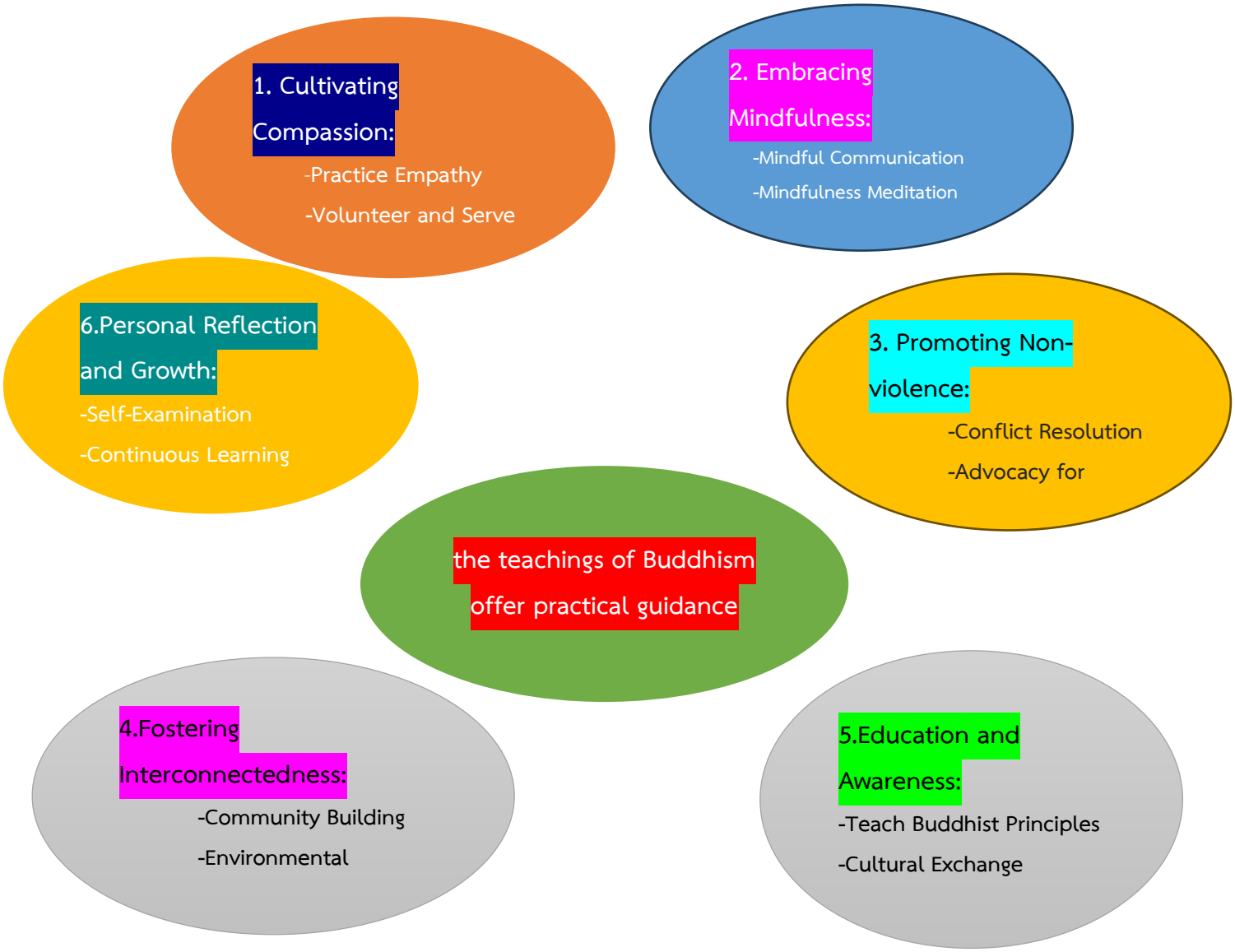

Fig: 3. the teachings of Buddhism offer practical guidance

Conclusion

Buddhism offers a transformative path towards peace and understanding in a world marked by conflict and division. It emphasizes interconnectedness, compassion, and non-violence, providing profound insights to guide individuals and societies in navigating human relationships. The Four Noble Truths and the Noble Eightfold Path serve as practical tools for cultivating inner peace and promoting harmonious interactions. As

we face global challenges, embracing Buddhist teachings can inspire a deeper commitment to empathy and social responsibility.

The practice of mindfulness and compassion can enrich individual lives and create positive change within communities. Integrating these principles into conflict resolution and social justice initiatives can foster a more equitable and peaceful world. Buddhist wisdom transcends cultural and religious boundaries, offering a universal framework for peace that resonates with humanity's shared aspirations.

Bibliography

Bodhi, B. (2005). The Pali Canon: **The Tipitaka. Kandy, Sri Lanka**: Buddhist Publication Society.

C., K. A. (2012). **Buddhism and Conflict: A Philosophical Analysis.** England: Oxford University Press.

D., D. J. (2019). **Engaged Buddhism"Buddhist Leadership for Social Change.** Berkeley, California: Parallax Press.

Damien, K. (2013). **Buddhism: A very Short Introduction.** England : Oxford University Press.

Hanh, T. N. (1992). **Teaching Peace:** A Dialogue with Children.

Ian, H. (2003). **Buddhism and the Mythology of the Oral Tradition.** Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

Jon, K.-Z. (1994). **Whereever You Go**, There You Are: Mindfulness Medttaion in Everyday Life. New York, NY: Hyperion.

Jr., K. M. (1991). **Strive Toward Freedom: The Making of Martin Luther King Jr.'s Mind.** Boston: Beacon Press.

Kenneth, K. (2010). **Buddhism and Peace: An Introduction.** San Francisco Bay Area: Parallax Press.

Kornfield, J. (1993). **A Path with Heart: A Guide Through the Perils and Promises of Spriritual Life.** New York City, New York: Bantam; First Edition.

Kosei-Kai, R. (2012). **The Teachings of the Buddha: A Comprehensive Guide to the Fundamental Principles of Buddhism.** Tokyo 166-8537, Japan: Rissho Kossei-kai.

L., M. D. (2008). **Buddhism and Social Change.** United Kingdom: Routledge.

Lama, D. (1999). **Ethics for the New Millennium.** New York City, New York: Riverhead Books.

Nhat, H. T. (1991). **Peace Is Every Step: The Path of Mindfulness in Everyday Life.** New York City: Bantan Books.

Nhat, H. T. (1999). **The Heart of the Buddha's Teaching: Transforming Suffering into Peace,** Joy, and Liberation. Portland: Broadway Books.

Nhat, H. T. (2007). **The Art of Power.** New York City: HarperCollins.

Rupert, G. (1998). **The Foundations of Buddhism.** England : Oxford University Press.

Schumacher, E. F. (1996). **Buddhist Economics:** An Enlightend Approach to the Dilema of Modern Economies. New York City: Bloomsbury Press.

V.M., K. (2014). **The Essence of the Buddha:** The Path to Enlightenment . City of Westminster: Penguin.

Walpola, R. (1974). **What the Buddha Taught.** London: Grove Press .

Kamma and Rebirth: A Buddhist Perspective

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

Kamma and rebirth are foundational to Buddhist philosophy, offering insights into moral causation, existential continuity, and spiritual liberation. Defined as intentional action (cetanā) with consequences (Vipāka), Kamma shapes the cycle of rebirth (samsāra) through the law of cause and effect. Rebirth reflects the continuity of psychophysical aggregates (khandhas) without a permanent self, linking volition to ethical and existential outcomes.

This article explores the doctrinal origins of Kamma and rebirth in canonical texts like the Anguttaranikāya and modern interpretations. It highlights their transformative role in fostering mindfulness, ethical conduct, and meditative insight (vipassanā), culminating in the cessation of suffering and the attainment of nibbāna. By integrating philosophy with practice, these teachings remain a timeless guide to ethical living and spiritual growth.

Keywords: Kamma, Rebirth, Buddhist Philosophy, Moral Causation, Samsāra, Nibbāna, Spiritual

Introduction

Kamma and rebirth constitute foundational doctrines in Buddhist thought, offering profound insights into the interplay of human behavior, moral causation, and existential continuity. Together, these principles form the cornerstone of Buddhist metaphysics and ethics, encapsulating the intricate mechanisms by which actions influence the trajectory of existence across lifetimes. Rooted in the teachings of the Buddha, these concepts address the fundamental problem of dukkha (suffering) and outline the path toward liberation (Rahula, 1974).

Kamma, derived from the Pāli word for "action," is explicitly associated with intentional deeds of body, speech, and mind. Central to this doctrine is the notion of volition (cetanā), which underscores the ethical weight of actions. The Buddha succinctly articulated this connection, stating in the *Anguttaranikāya*, "It is volition, monks, that I call Kamma" (Harvey, 2013). Kamma acts as the driving force behind saṃsāra, the cycle of birth, death, and rebirth, binding beings to the realm of conditioned existence. This doctrine underscores the dynamic relationship between intention, action, and consequence, reflecting the inseparability of moral and existential dimensions.

Rebirth, in turn, offers a framework for understanding the continuity of existence without recourse to a permanent self. Rather than positing a soul or enduring essence, Buddhism emphasizes the transitory nature of the five aggregates (khandhas), which collectively condition the process of becoming. This perspective aligns with the doctrine of dependent origination (paṭiccasamuppāda), which elucidates the interdependent factors that sustain the cycles of existence (Gethin, 1998).

The ethical implications of Kamma and rebirth are profound, as these principles provide both a rationale for the consequences of actions and a roadmap for liberation. Good deeds (kusala Kamma) generate favorable outcomes, while harmful actions (akusala Kamma) perpetuate suffering. The transformative potential of ethical conduct, mindfulness, and meditative insight underscores the Buddhist emphasis on intentional living and personal responsibility (Nārada, 1987).

Through the lens of Kamma and rebirth, Buddhism offers a comprehensive understanding of moral causality and the path to transcendence. This article explores the intricate relationship between these doctrines, highlighting their relevance to ethical behavior, spiritual practice, and the broader metaphysical framework of Buddhist philosophy.

Understanding Kamma

The Pāli term "Kamma," meaning "action," is central to Buddhist ethical and metaphysical thought. It refers specifically to intentional acts performed through body, speech, and mind. Unlike unintentional or reflexive actions, Kamma is intrinsically tied to volition (*cetanā*), which the Buddha identified as its defining characteristic. In the

Anguttaranikāya, the Buddha states, “It is volition, monks, that I call Kamma; for having willed, one acts by body, speech, and mind” (*AN 6.63*, Harvey, 2013). This emphasis on intention underscores the moral dimension of Kamma, highlighting its role in shaping individual experiences and broader existential patterns.

Kamma operates as a moral law of cause and effect, generating outcomes (*Vipāka*) that align with the ethical nature of the actions performed. Positive or skillful actions (*kusala Kamma*) produce favorable outcomes, while unskillful actions (*akusala Kamma*) lead to suffering. These consequences manifest as life circumstances that influence one's spiritual and material conditions, illustrating the intricate interplay between actions and their results.

The principle of Kamma is situated within the broader framework of the Five Universal Laws (*Niyamas*), which encompass various natural phenomena. These laws include: 1. **Utu Niyama**: Physical and environmental laws, governing seasonal changes and climatic patterns. 2. **Bīja Niyama**: Biological laws related to genetics and heredity. 3. **Citta Niyama**: Psychological laws, addressing mental processes. 4. **Dhamma Niyama**: Cosmic principles, including truths like dependent origination. 5. **Kamma Niyama**: The moral law of cause and effect.

Kamma Niyama integrates moral causality into the broader interdependent fabric of existence. It situates human behavior within the cycles of birth, death, and rebirth (*saṃsāra*), underscoring the role of ethical actions in sustaining or transcending these cycles (Rahula, 1974). The doctrine aligns closely with the Buddhist understanding of *paṭiccasamuppāda* (dependent origination), which explains the interconnectedness of all phenomena and the conditions under which they arise and cease (Gethin, 1998).

This ethical and metaphysical framework highlights the transformative potential of understanding Kamma. By cultivating wholesome intentions and actions, individuals can influence their current experiences and future rebirths, progressing toward liberation (*nibbāna*). The doctrine thus serves as both a moral guide and a philosophical cornerstone of Buddhist thought.

Rebirth: Continuity Without a Self

The Buddhist concept of rebirth (*punabbhava*) is a cornerstone of its metaphysical framework, offering a unique perspective on the continuity of existence that rejects the notion of a permanent soul (*ātman*). Instead, Buddhism posits that the psychophysical aggregates (*khandhas*)—form, sensation, perception, mental formations, and consciousness—persist through cycles of birth, death, and rebirth, driven by the force of accumulated Kamma. This understanding aligns with the doctrine of dependent origination (*paṭiccasamuppāda*), which elucidates how interconnected conditions perpetuate the cycle of existence (*saṃsāra*).

Dependent origination provides a systematic explanation of the twelve interconnected links (*nidānas*) that govern the arising of new existence. These links, ranging from ignorance (*avijjā*) to aging and death (*jarāmaraṇa*), illustrate the causal chain by which actions (*Kamma*) and their residual effects sustain saṃsāra. The absence of a fixed self in this process underscores the impermanent and interdependent nature of life, with each moment serving as a transient node in the continuum of existence (Gethin, 1998).

Rebirth carries profound ethical implications, as it reflects the moral consequences of actions performed in past lives. Venerable Nārada (1987) describes rebirth as "the consequence of moral and immoral volitional actions," emphasizing the role of *cetanā* (volition) in shaping one's future circumstances. This moral causality ensures that every action contributes to the unfolding of subsequent lives, reinforcing the importance of ethical conduct in breaking free from saṃsāra.

The absence of a permanent self does not negate continuity but redefines it as a dynamic process shaped by Kamma and mental formations. The analogy of a flame being passed from one candle to another aptly illustrates this continuity: while the flame persists, it is neither identical to nor entirely separate from the original. This nuanced view allows for a framework where moral accountability operates without reliance on a fixed essence.

Rebirth in Buddhism is not merely a metaphysical concept but a practical guide for ethical living. It invites individuals to reflect on the far-reaching implications of their actions, encouraging mindfulness, compassion, and the pursuit of liberation (*nibbāna*).

This perspective, deeply rooted in Buddhist teachings, bridges philosophical inquiry with moral responsibility, offering a transformative path toward ultimate freedom.

The Interplay Between Kamma and Rebirth

In Buddhist philosophy, Kamma and rebirth are intricately interwoven, forming a cyclical process that reflects the principle of moral causation. At its core, this dynamic highlights the ethical dimension of existence, where intentional actions (*cetanā*) and their resulting consequences (*Vipāka*) shape the conditions of rebirth and the quality of life circumstances in successive existences. This interconnectedness exemplifies the Buddhist understanding of dependent origination (*paṭiccasamuppāda*), which underscores the causal relationships governing saṃsāra (Gethin, 1998).

The fruition of Kamma manifests through the conditions of rebirth, determining realms of existence and individual experiences. Wholesome actions (*kusala Kamma*), characterized by generosity, compassion, and mindfulness, lead to favorable outcomes, such as rebirth in higher realms like the human world or celestial abodes (*sugati*). Conversely, unwholesome actions (*akusala Kamma*), arising from greed, hatred, and delusion, result in adverse consequences, such as rebirth in realms of suffering (*duggati*), including the animal and hell realms (Harvey, 2013).

Despite its cyclical nature, the process of rebirth is not deterministic but offers potential for ethical and spiritual transformation. This perspective aligns with the Buddha’s teachings that intentional actions in the present can actively influence future outcomes, allowing individuals to gradually transcend saṃsāra. By cultivating virtues, practicing meditation, and adhering to ethical precepts, practitioners can purify their minds and generate positive Kamma, thereby creating favorable conditions for liberation (*nibbāna*) (Rahula, 1974).

The interplay between Kamma and rebirth also serves as a profound reminder of personal accountability and moral responsibility. The cyclical continuity of saṃsāra emphasizes the long-term implications of ethical choices, reinforcing the importance of mindfulness and intentionality in daily life. This perspective bridges metaphysical concepts with practical applications, guiding practitioners to align their actions with the ultimate goal of liberation.

Moreover, the Buddhist view of Kamma and rebirth provides a framework for understanding the impermanence and interdependence of life. By recognizing the contingent nature of existence and the transformative power of ethical conduct, individuals are encouraged to break free from the cycles of suffering and attain lasting peace. This dynamic interplay between Kamma and rebirth underscores the Buddhist vision of a path that harmonizes philosophical insight with ethical discipline, offering a practical roadmap to spiritual liberation.

Transcending Kamma and Rebirth

The Buddhist doctrine acknowledges Kamma as the driving force behind *samsāra*, the endless cycle of birth, death, and rebirth. However, the Buddha's teachings provide a pathway to transcend this cycle through the attainment of enlightenment (*nibbāna*). Liberation is not an abstract ideal but a pragmatic achievement resulting from the eradication of ignorance (*avijjā*) and craving (*taṇhā*), the two fundamental conditions perpetuating *samsāra*. These mental afflictions distort perception and bind beings to the karmic cycle, ensuring the continuity of rebirths filled with suffering (*dukkha*) (Gethin, 1998).

The Buddha emphasized the transformative potential of mindfulness (*sati*), ethical conduct (*sīla*), and meditative insight (*vipassanā*), presenting them as essential practices within the Noble Eightfold Path. Mindfulness sharpens awareness of the present moment, enabling individuals to observe the transient nature of thoughts, emotions, and sensory experiences without attachment or aversion. This heightened awareness undermines the habitual patterns that generate unwholesome Kamma. Ethical conduct, encompassing precepts such as refraining from harm and cultivating kindness, creates a moral foundation that supports mental clarity and spiritual development (Harvey, 2013).

Meditative insight plays a pivotal role in transcending Kamma by revealing the true nature of existence, characterized by impermanence (*anicca*), suffering (*dukkha*), and the absence of an enduring self (*anattā*). Through sustained meditative practice, practitioners dismantle the delusion of a fixed identity and recognize the interdependent nature of phenomena. This realization severs the chain of dependent origination

(*paṭiccasamuppāda*), halting the cyclical processes that fuel rebirth and suffering (Rahula, 1974).

The cessation of Kamma culminates in *nibbāna*, a state described as the ultimate peace and freedom from conditioned existence. In this liberated state, individuals transcend the limitations of *saṃsāra* and realize unconditioned reality (*paramattha-sacca*). Importantly, the Buddha framed enlightenment as a universal potential, accessible to all beings who cultivate the requisite discipline, insight, and compassion. This vision underscores the egalitarian and transformative essence of the Dhamma, offering hope and guidance to those seeking liberation from the cycles of Kamma and rebirth.

An Analytical Perspective on Kamma and Rebirth in Buddhism

The concepts of **Kamma** and **Rebirth** are central to Buddhist philosophy, offering a profound framework for understanding the relationship between actions and their consequences within the cycle of existence. Kamma is defined as intentional action—whether through body, speech, or mind—with an emphasis on volition (**Cetanā**). The Buddha, in the **Aṅguttaranikāya**, declared, "It is volition, monks, that I call Kamma." These intentional actions produce consequences (**Vipāka**) that manifest as favorable or unfavorable life circumstances, shaping the continuum of existence.

In the context of rebirth, Buddhism rejects the notion of a permanent self or soul. Instead, it posits the continuity of the **Five Aggregates** (**khandhas**), propelled by accumulated Kamma. The doctrine of **Dependent Origination** (**Paṭiccasamuppāda**) explains how Kamma influences the arising of new existences, perpetuating **saṃsāra**. Each rebirth reflects the moral weight of past actions, as described by **Venerable Nārada** (1987): "Rebirth is the consequence of moral and immoral volitional actions performed in past lives."

The interplay between Kamma and Rebirth underscores a cyclical process of cause and effect. The fruition of Kamma (**Vipāka**) determines the conditions of rebirth, including one’s form of existence and life circumstances. Wholesome actions (**Kusala Kamma**) lead to favorable rebirths in higher realms, while unwholesome actions (**Akusala Kamma**) result in suffering and lower states of existence. However, this cycle is not deterministic. Through ethical discipline (**sīla**), mindfulness (**sati**), and meditative insight (**vipassanā**),

individuals can transform their actions and influence their future rebirths, progressing toward liberation (**Nibbāna**).

While Kamma sustains **samsāra**, its cessation is possible through the attainment of enlightenment. The Buddha taught that liberation arises from eradicating ignorance (**Avijjā**) and craving (**Taṇhā**)—the fundamental causes of rebirth. Practices such as ethical conduct, concentrated meditation, and insight wisdom guide practitioners to transcend Kamma and attain ultimate freedom.

In conclusion, the doctrine of Kamma and Rebirth encapsulates the ethical and metaphysical dimensions of existence, emphasizing the interconnection between volition, consequence, and spiritual aspiration. These teachings not only foster a deep sense of personal responsibility and moral accountability but also illuminate the path to transcend the cycles of suffering. By addressing the complexities of intentional action and its implications, the Buddhist perspective on Kamma and Rebirth serves as an enduring guide for navigating the intricacies of existence and achieving liberation.

Conclusion

The doctrine of Kamma and rebirth forms a cornerstone of Buddhist philosophy, offering a profound and holistic framework for understanding the moral, spiritual, and existential dimensions of human life. Rooted in the principle of intentional action (*cetanā*), Kamma emphasizes the critical role of volition in shaping individual experiences and future circumstances. This teaching fosters a deep sense of personal responsibility, urging individuals to cultivate ethical behavior and mindfulness in their daily lives. By understanding the causal relationship between actions and their consequences, practitioners are encouraged to lead lives guided by wisdom (*paññā*) and compassion (*karuṇā*).

Rebirth, as a continuation of Kamma, underscores the impermanence (*anicca*) and interconnectedness (*paṭiccasamuppāda*) of existence. Rejecting the notion of a fixed or eternal self, the doctrine highlights the dynamic interplay of the five aggregates (*khandhas*), conditioned by past actions, that give rise to new existences. This cyclical process, known as *saṃsāra*, reflects both the binding nature of ignorance (*avijjā*) and

craving (*taṇhā*), as well as the transformative potential of ethical and meditative practices.

The ultimate aim of Buddhist teachings on Kamma and rebirth lies in transcending this cycle of suffering (*dukkha*) through the attainment of enlightenment (*nibbāna*). The Buddha's emphasis on the Noble Eightfold Path provides a clear and actionable roadmap for achieving this liberation. Practices such as ethical discipline (*sīla*), mindfulness (*sati*), and meditative insight (*vipassanā*) serve as critical tools for dismantling the delusions that perpetuate the karmic cycle. By cultivating awareness and detachment, individuals can break free from the chains of conditioned existence, moving toward a state of unconditioned peace and freedom.

The timeless relevance of Kamma and rebirth lies in their ability to harmonize metaphysical inquiry with practical ethical application. They offer a framework not only for understanding the moral fabric of existence but also for fostering a life of meaning, responsibility, and spiritual growth. Through its integration of causality, morality, and liberation, the Buddhist perspective on Kamma and rebirth serves as an enduring guide for navigating the complexities of human existence and aspiring toward ultimate freedom.

Bibliography

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.

Nārada, V. (1987). **The Buddha and His Teachings.** Buddhist Missionary Society.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught.** Grove Press.

The Morality in Pali Tipitaka

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Manatsawee Monpannayawatthana
Institute for Innovative Learning, Mahidol University
Phrakhrupariyattisamotan
Nakhon Ratchasima Campus,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: Maghavin.pur@mbu.ac.th

ABSTRACT

The document concludes that morality is essential for individual happiness and social harmony. Morality, influenced by culture, philosophy, and religion, aims to guide behavior toward the common good. In Buddhism, true morality goes beyond merely following rules; it involves cultivating a mind free from greed, anger, and delusion, leading to inner peace and liberation. Practicing this morality helps build a balanced and compassionate society, fostering ethical economic development.

Keywords: Morality, the common good, greed

Introduction

The document underscores the importance of morality in achieving personal happiness and fostering social harmony. Morality, shaped by cultural, philosophical, and religious influences, primarily serves to guide individuals toward actions that support the common good, enhancing collective well-being and stability within society.

In Buddhist thought, the document notes that true morality transcends mere rule-following. It involves a deeper personal transformation, cultivating a mind free from greed, anger, and ignorance. This approach leads to inner peace and spiritual liberation, empowering individuals to act with compassion and self-awareness. By focusing on

overcoming these negative tendencies, people contribute to a more compassionate and balanced social environment.

This moral cultivation benefits society as a whole. When individuals practice virtues that align with ethical values, they foster a society that upholds justice, empathy, and social responsibility. This approach supports ethical economic development, balancing personal growth with respect for others. Thus, morality not only enhances personal well-being but also encourages a harmonious and ethically mindful society, leading to sustainable progress and collective happiness.

The Definition of Morality

The term “morality” can be used either 1. descriptively to refer to a code of conduct put forward by a society or, a. some other group, such as a religion, or b. ccepted by an individual for her own behavior or 2. normatively to refer to a code of conduct that, given specified conditions, would be put forward by all rational persons.

1. Descriptive Definitions of “morality”

“Morality” is an unusual word. It is not used very much, at least not without some qualification. People do sometimes talk about “Christian morality,” “Nazi morality,” or about “the morality of the Greeks,” but they seldom talk simply about morality all by itself. Anthropologists used to claim that morality, like law, applied only within a society. They claimed that “morality” referred to that code of conduct that is put forward by a society. This account seems to fit best those societies that have no written language, where often no distinctions are made among morality, etiquette, law, and religion. But even for anthropologists “morality” does not often mean simply “code of conduct put forward by a society.” Often, morality is distinguished from etiquette, law, and religion, all of which provide codes of conduct put forward by a society.

2. Normative Definitions of “morality”

When “morality” is used in its universal normative sense, it need not have either of the two features that are essential to moralities referred to by the original descriptive sense: that it be a code of conduct that is put forward by a society and that it be used as a guide to behavior by the members of that society. Indeed, it is possible that “morality” in the normative sense has never been put forward by any particular society,

by any group at all, or even by any individual who regards it as overriding. “morality” is thus an ambiguous term, the features that account for what it refers to in any of the descriptive senses are not the features that account for what it refers to in its normative sense. The only feature that the descriptive and normative senses of “morality” have in common is that they refer to guides to behavior.

William Lillie explained that moral development had three steps : 1. The Level of Instinct-Primitive man used instinct to go in search of food for existence, and instinct to have sexual intercourse for creating a family. Man learnt from his experience in daily life that living alone was difficult for self defense. Therefore people learnt to live together and co-operated to things which they wanted. 2. The Level of Custom-The custom has power which people must observe because of important factors which are as follows : a. Public Opinion-Man feared punishment from most of people’s opinion. b. Tabu-Man feared a calamity from violated Tabus such as feeling unwell, an accident or death. This strong belief in the sacred power over nature ensured its effectiveness. c. Authority-A ruler used religious ritual to serve as an instrument of rule. d. Force-The community forced punishment of violators. 3. The Level of Conscience-Man observed the principle because : a. Man decided by himself to perform or not according to the kinds of principle. b. Moral interest-It was necessary for an individual to be a good man. Therefore, every person tried to be good. c. safety to man-The safety of the state or society occurred from the foundation of good people of a nation. (William Lillie. An Introduction to Ethics. Delhi : Allied Publishers Limited, 1997, pp. 51-62.)

In Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, the definitions of morality are given as follows : Morality-1. Conformity to the rules of right conduct; moral or virtuous conduct. 2. Virtue in sexual matters; chastity. 3. Moral quality or character. 4. A doctrine or system of morals. 5. Moral instruction; a moral lesson or precept; a moralizing discourse or utterance. (Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York : Gramercy Books, 1996, p. 489.)

Sometimes, the word ethics is used synonymously with morality. The word morality has been derived from the Latin word ‘Mores’ which means the custom or habit or the way of life. The word ‘ethics’ has been derived from the Greek words ‘ethike’ and ‘ethos’ meaning custom, habitual conduct, usage and character. (John S. Machazie. A Manual of Ethics. London : Oxford university Press, 1964, p. 1.)

Cambridge International Dictionary of English has given the meaning of morality as follows : Morality is a personal or social set of standards for good or bad behaviour and character, or the quality of being right, honest or acceptable : They argued for a new morality based on self-sacrifices and honesty. (Cambridge International Dictionary of English. Great Britain : The Bath Press, 1996, p. 917.)

Oxford Advanced Learner’s Dictionary has defined morality as that : Morality-1. principles of good behaviour : matters of public private morality. Have standards of morality improved ? 2. (degree of) conforming to moral principles; goodness or rightness : discuss the morality of abortion. 3. particular system of morals : Muslim, Hindu, Christian, etc. (Oxford Advanced Learner’s Dictionary. Great Britain : The Bath Press, 1989, p. 804.)

The Dictionary of Sociology; English-Thai, Royal Institute Edition has defined the meaning of morality as follows :

Morality is the essential part of rules and regulations concerning merit demerit, right-wrong which society stipulated its members must practice. The moral rules in one society are not necessarily applied in another. Although some laws are similar or different societies there is no universal morality.

Morality is different from ethics because ethics is the philosophical study of the basis of right or wrong of behaviour. When there is difficulty in judging behaviour to be good or bad such a decision is above the level of moral society. Ethical standards were stipulated by the belief of the individual. Thought this belief was formed according to the surrounding influences, sometimes it conflicted with social morality.

Morality has two levels such as 1. Morality, class - a. It is a moral thought or moral principle which members in each class taught themselves and all members. b. Level of holding in general moral codes of members in each class which is a part of the society, or else it means virtue of a class. Each class stipulated its own virtue according to the thought of that class e.g. to teach persons in the robber group to be robbers, is a kind of virtue of robbers. 2. Morality, group - a. Especially moral ideas of various groups such as a crowd in the same neighbourhood vocational circles, political bloc or other social cligues. Group morality comes from the need to maintain the unity of a society. Its individuals must practice the same moral customs to reach their collective goal. b. Level of holding on moral codes of society by members of group.

From the above definitions, it can be concluded that ethics is the moral philosophy or the science of morality which investigates the problems of morality such as the standard of moral judgement, the codes of practical morality, the highest goal of human life, the problem of righteous and unrighteous actions and other cognate problems. While morality can be defined as the good action of body, speech and mind. Such actions are advantageous to oneself, other and society. Though through good conduct and moral principles one can attain a state of life which has a desirable value in each religion e.g., Buddhist morality means right conduct, according to the Buddha’s teachings. (Royal Institute (Ed.). Dictionary of Sociology (English-Thai). Bangkok : Ammarin Printing Group Ltd., 1989, pp. 233-234.)

There are various terms related to morality. A look at the dictionary’s meanings of these words will help to clarify the implications of the word morality. ‘Moral sense’ refers to the power of distinguishing between right and wrong or sense dealing with regulation of human conduct. ‘Moral courage’ means the courage to encounter contempt rather than abandon right course. ‘Moral Law’ refers to those requirements to which right conduct must conform. ‘Morally good’ implies virtuous as regards general conduct. ‘Moral philosophy’ is the same thing as ethics. ‘Ethics or moral philosophy is that branch of philosophy that is concerned with what is morally good and bad, right and wrong, Its central concern is the double task : (i) of meta-ethics, of analyzing the meaning and nature of the normative moral elements in man’s actions, thought and language and of the methods of supporting moral judgments. And (ii) of normative ethics such as evaluating these elements and methods by developing criteria for justifying rules and judgments of good and right and presenting, analysing and appraising them’.

Moral Disciplines

There are six moral disciplines-1. a positive science of morals, describing men’s moral standards in different countries and ages. 2. the normative science of ethics, stating valid moral standards. 3. moral philosophy examining the validity of these standards by determining their place in the universe as a whole. 4. casuistry or applied ethics applying valid standards to particular concrete cases. 5. moralizing, or practical ethics, a discipline having as its definite aim the improvement of conduct. 6. the art or practice of living a good life. (William Lillie. Ibid., p. 14.)

Moral Cultivation

Although humans had various moral developments. They had serial steps, in which some examples and composition were similar. There are three factors : 1. Knowledge-It means knowledge and understanding in morality which children must learn in order to know what they ought to do. This sense may arise from experiences, reasoning and intuition. This Knowledge relies on ability and wisdom as important components. But a wise and knowledgeable man does not necessarily have good morality depending on what morality wrong things a person might have done in the past for whatever reason was, so, from this point of view ability and wisdom can not be taken to measure the morality in the person. 2. Habitual characteristics-It is the moral practicing of something until it becomes a regular action. For instance, a man who wants to become a musician. Should practice playing the instrument until he masters the instrument. Similarly a man always has to practice morality, to have moral skills and morality in himself. 3. Mind-State of mind can be good or bad, therefore a man who has a good state of mind, aims to do good things, and creations of his mind have morality. Mindful control is important for developing morality in oneself because the mind naturally has morality in its self. Good and bad do exist in it which are a basis to support both virtue and vice. (Janraja Suwannathat. Science of Behaviour. Bangkok : Thaiwatthanapanit, 1978, pp. 12-15.)

The Moral Code

Form the above definitions of morality and ethics and their derivatives, the following points emerge :- a. Morality and ethics are concepts related to human conduct and character. b. They refer to a set of ‘virtues’ more or less of universal nature and valued as such by most persons and carrying the implications of ‘good’ as opposed to ‘bad’. It is with reference to these virtues that the conduct of human beings is evaluated and judged. This gives birth to a moral code of conduct. c. They refer to a mode of behaviour approved by the society as ‘right’ and ‘desirable’ as against their opposite and disapproved by the society as ‘wrong’ and ‘undesirable’. This gives birth to a manual of social ethics. The moral code and social ethics are based on a philosophical frame normally borrowed from some religion which justifies the elements incorporated in the

moral code and social ethics. d. The moral code as well as social ethics are enforced through social pressure and personal persuasion and not by the law of the land.

The logical concomitants of moral code and social ethics are as under :- a. The moral code of conduct and social ethics point to a way of moral and ethical life which human beings are expected to emulate and adopt in their own life. b. Subsequently, a path with a set programme is also outlined by following which the ideals of a moral ethical life are intended to be achieved. c. This programme is proposed to be implemented through the agency of various social institutions and their functionaries. Apart from home, two of the most important of these institutions have been the church and the school. The main functionaries of these institutions sre called the mother, the priest and the teacher. d. The family, the society, and other social institutions are supposed to support the whole system of moral code and social ethics and persuade as well as pressurise the individual to know, understand, accept, adopt and imbibe in himself the prescribed moral code and the social ethics. e. The social harmony, the economic prosperity and the individual happiness depend upon the nature of the moral code, the sincerity of the implementing agencies and the support which the social institutions provide to the implementing agencies. (Suraj Narain Sharma. Buddhist Social and Moral Education. Delhi : New Gian Offset Printers, 1994, p. viii.)

The Conditions Stipulate the Moral Way

This means that the conditions which are the rules by which people conduct their lives are both philosophical and religious views.

A. The Philosophical views

1. Society and Tradition are the rules-A person will behave in moral principles by observing tradition. Therefore, good-bad, right-wrong, true-false, ought to-ought not to, and others are dependent on the social and traditional conditions of those societies, which stipulate the moral way

Morality was something which man was directly taught Human societies had different traditional customs. Some of the things were held by one clan but not another. A performance praised in one society might be censured in another.

The location of societies and the varying geographical conditions and climate in which they developed, led to a diversity of cultures. For example, most societies held

that piety was a good thing and person who was ungrateful would be censured. But, in some wandering clans it was the usual tradition to abandon their parents and old people in freezing cold weather or because of a lack of food. As Ruth Benedict said that standard of various cultures have negative and positive sides. We asserted arbitrarily that animal killing would be censured by every tribe, in contrast to, human killing, where some were not blamed for having serious conflict between two neighbouring countries which led to ruin the relations. Some where the husband had full rights in life and the death of his wife. Somewhere the son had duty to kill his parents before they get old. Some where the man gets executed for steeling a hen. Or that person was born on Wednesday. (**Ruth Benedict. Pattern of Culture. New York : St. Martin’s Press, 1955, p. 41.**)

Each society tried to adapt its own tradition to get a long with the environment which was changing according to the time. Therefore, a clan, who had lived in the same place for a long time, would have a different culture to that of their ancestors.

2. Conscience is the rule-A person will behave in moral principle led by conscience. To deem an act; a corrupted or respectable man must consider his principles. The effect of an act on others and oneself, the consequent reactions, and the advantages and disadvantages it causes, must be considered when deciding the nature of that act. (Phra Depveti (Prayudh Payutto). Duddhadhamma. Bangkok : Mahāchulālongkorn Press, 1968, pp. 179-180.) In other words, a man is conscious of what is good, what is bad, what is right, and what is wrong. It is not necessary to have anyone’s advice to teach, compel, or judge good or evil deed for us because conscience is right and true. It comes in man’s mind.

3. Interest of the public is the rule-However, a person conducts himself that behaviour has to be in the interest of the public : An action will be right or wrong depending on the circumstances and the interests of those it affects. An action which creates happiness for many people is right and good, and in the interests of the public. An action which creates suffering for many people is wrong and bad. (S.E. Stunpf. Philosophy History and Problems. New York : Mc. Craw-Hill Book Company, 1971, pp. 363-364.)

4. Duty is the rule-Duty is a thing or activity which is performed. Each person is different, such as, students, their duty is to study. Teachers, their duty is teaching. Police duty is bound to defend people.

Duty is an action which comes from the conscience of a person and is thought to have moral value. The character of an action can be divided into two kinds : a. Those who had done something because the duty forced them to. This is an act which has a reason, it is influenced by conscience in the mind and relies on good intention, because a person who performs his duties is surely ready to do good. He also is a good member of the society morally complete for having the ability to undertake duties by himself. To do something because duty forces it, is to strive for neither one’s own interests or others, but to do it for the completion of duty. Therefore, it is regarded as acts done according to the laws of nature or the universe which a man has to observe for the sake of society. And society benefits from these actions. b. Those done because conscience forced them to. Consciousness in duty is a higher virtue. He who has moral shame (Hiri) and moral dread (Ottappa) is responsible for his own sense of duty. He who does neglect his duty, does not build up problems in society. Through holding these principles one has good conduct and virtue.

From four philosophical views it can be seen that man’s performances differ according to the conditions which stipulate the moral way. These four philosophical views are the moral measuring tools.

B. The religious views

The condition that stipulates the moral way in religion is intention. Religious principles accept that : a. Any act that makes oneself and other persons anxious, is not good. b. Any act that makes oneself and other persons happy, is good. c. The act in morality must have intention before, action later. In other words, intention is action, or else action will direct intention. d. Do good get good. e. Do bad get bad.

The conditions which stipulate the moral way in religion emphasize intention. If a person acts without intention, that act is not moral conduct. An action comprises intention and result both are considered when judging its morality. This can also be extended to political law. (Chadin Nuprasert. Theravāda Buddhism and Hinduism : A Comparative Study in Morality. Varanasi : Thesis submitted in Department of Religion & Philosophy, BHU., 2000, pp.10-14.)

Kinds of Morality

Moralities which appear in many forms, both in natural Laws and those that man has created or drawn up. They can be separated into three kinds as follows : 1. Moralities which create prosperity for the individual-It means moralities which are performed by each person to enable happiness to thrive. These moralities are : a. Diligence b. Patience c. Exerting oneself d. Depending on one’s own strength 2. Moralities which facilitate good relations among humans-It means moralities which enable humans to live happily together. These moralities are : a. Gentleness b. Generosity c. Respect for other rights 3. Moralities which facilitate prosperity of a nation-It means moralities which facilitate stability, unity and autonomy for a nation. These moralities are : a. Patriotism b. Bravery c. Consideration of collective interests d. Love in the cultural art of the nation. (Chadin Nuprasert. Moral and Life. Bangkok : Rajabhat Institute Chandrakasem Press, 1995, pp. 19-20.)

Morality and Religion

Is morality the same as religion ? This problem is a subject addressed by religious scholars in every age. They forwarded four positions : 1. Morality is an inseparable part of religion. 2. The two are not only inseparable, but identical. 3. The two are separate and quite unrelated. 4. Religion and morality are closely related, but they differ in their emphasis. (J. Milton Yinger. Religion, Society and the Individual. New York : The Macmillan Company, 1957, pp. 24-28.)

The meaning of the term “Religion” is vaster than the term “Morality”, morality means practicing elementary principles which exists in every religion. Religion means higher practicable regulations which are different in each religion. Morality makes a man good but not through pressure from social laws. A man’s ready practice in morality may not result in salvation, i.e. freedom from sufferings such as birth, old age, illness, death, greed, hatred and delusion, if his moral determination fails.

Religion, however, goes further than morality since it has the ability to remove these sufferings. (Phra Dhammakosacarya (Buddhathas Bhikkhu). ‘What Does Buddhism Teach ?’ Buddhism. 1/1991, p. 1.)

The Aim of Classification of Morality

(Phra Saneh Dhammavaro. Buddhism : Ethics and the Path to Peace. Thailand : Anupong Printing Ltd, 2001, pp. 99-103.)

Looking at the present situation in society, we may be tempted to say that the economic condition of the people is much better than what it was in previous times, which, of course, is a consequence of development in science and technology. But we should not lose sight of the fact that crimes and corruption are spreading everywhere, even among the rich themselves. The main cause, may be attributed to an imbalanced development of the people, where material prosperity has out-done ethical or spiritual development. It is the influence of capitalism and consumerism, which promotes the idea of getting as much as possible. It is wrong thinking and lack of moral conduct that are responsible for these social problems. From the material point of view Man seems to be happy but from a spiritual point of view they are still in an undeveloped state and face mental problems also. One cannot achieve true happiness and do righteous conducts, and peace of mind.

Such wrong thinking and lack of morality leads to the three poisons : greed, hatred and delusion. These unwholesome developments are the main cause of individual and social problems. “Today’s world, says Sivalaksa, the dominant ethics of consumerism and materialism water the seeds of every one’s greed, hatred and delusion. Our modern culture glorifies our worst capabilities.” (Sulak Sivaraksa. Seeds of Peace. California : Parallax Press, 1992, p. XXI) Hence, it would be right to infer that mere economic development of the society will not bring about the welfare of the society. The only way of bringing about the welfare of society is by improving the material conditions of the people in a healthy way, without causing any ethical or moral problems. In this connection Payutto Bhikkhu has indicated that “without ethics it would be impossible for the economy to be healthy. It could be alternatively said that if ethical practice was good (for example people were encouraged to be diligent, generous, prudent and to use their possessions in a way that is useful to society) then economic problems would disappear.” (P.A. Payutto Bhikkhu. Toward Sustainable Science : A Buddhist look at Trends in Scientific Development. Bangkok : Buddhadhamma Foundation, 1993, p. 24.)

Here we should note that the development of only the economy will not bring in true harmony and happiness to the individual and society. It is therefore, necessary to

ensure that morality is practiced in daily life. Man without moral responsibility poses a danger to society. In this context Payutto Bhikkhu remarks, “If we ignore morality or ethics, instead of erecting benefits the most likely result is that science and technology will bring problems, stressing as they do the unrestrained production and consumption of goods with which to gratify the senses, feeding desire and greed (Raga and Lobha) escalation of the power to destroy (Dosa), increasing the availability and intensity of those influences which lure people into delusion and carelessness (Moha). In so doing, technology tarnishes the quality of life and pollutes the environment. Only ethical principles can alleviate these destructive influences.” (P.A. Payutto Bhikkhu. Ibid., p. 14.)

It is interesting to know that certain principles of ethical conduct which are conducive to the welfare of the society have been suggested by the Buddha himself. Sivalaksa rightly brings out, “the personal growth is always related to social well-being. A person, according to Buddhism, is taught to respect other living beings including those of animals. Personal achievement at the expense of others is frowned upon. Exploitation, confrontation and competition, in social-well-being, are to be avoided, while unity, community and harmony must be encouraged. Those who have become rich or powerful are still expected to treat others kindly and with respect.” (Sulak Sivaraksa. Ibid., pp. 5-6.)

Conclusion

In summary, the document emphasizes that morality is a multifaceted concept with cultural, philosophical, and religious dimensions. While society benefits from economic development, true well-being depends on the cultivation of ethical principles that align personal growth with societal welfare. Buddhist teachings underscore the importance of these ethical principles, advocating for a life that balances self-interest with compassion and respect for others.

Bibliography

William Lillie. **An Introduction to Ethics.** Delhi : Allied Publishers Limited, 1997.

Webster’s **Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language.** New York : Gramercy Books, 1996.

John S. Machazie. **A Manual of Ethics. London** : Oxford university Press, 1964.

Cambridge International Dictionary of English. Great Britain : The Bath Press, 1996.

Oxford Advanced Learner’s Dictionary. Great Britain : The Bath Press, 1989.

Royal Institute (Ed.). **Dictionary of Sociology** (English-Thai). Bangkok : Ammarin Printing Group Ltd., 1989.

Janraja Suwannathat. **Science of Behaviour**. Bangkok : Thaiwatthanapanit, 1978.

Suraj Narain Sharma. **Buddhist Social and Moral Education.** Delhi : New Gian Offset Printers, 1994.

Ruth Benedict. **Pattern of Culture.** New York : St. Martin’s Press, 1955.

Phra Depveti (Prayudh Payutto). **Duddhadhamma.** Bangkok : Mahāchulālongkorn Press, 1968.

S.E. Stunpf. **Philosophy History and Problems.** New York : Mc. Craw-Hill Book Company, 1971.

Chadin Nuprasert. **Theravāda Buddhism and Hinduism :** A Comparative Study in Morality. Varanasi : Thesis submitted in Department of Religion & Philosophy, BHU., 2000.

Chadin Nuprasert. **Moral and Life.** Bangkok : Rajabhat Institute Chandrakasem Press, 1995.

J. Milton Yinger. **Religion, Society and the Individual.** New York : The Macmillan Company, 1957.

Phra Dhammakosacarya (Buddhathas Bhikkhu). **‘What Does Buddhism Teach ?’ Buddhism.** 1/1991.

Phra Saneh Dhammavaro. **Buddhism : Ethics and the Path to Peace.** Thailand : Anupong Printing Ltd, 2001.

Sulak Sivaraksa. **Seeds of Peace.** California : Parallax Press, 1992.

P.A. Payutto Bhikkhu. **Toward Sustainable Science :** A Buddhist look at Trends in Scientific Development. Bangkok : Buddhadhamma Foundation, 1993.

Buddhism's Ancient Wisdom in Binary Times: The Four Noble Truths and Eightfold Path as Digital Life Compass

Associate Professor Dr.Yutthana Poonkrirtmarirng,
Phrakhru Sutathamwisit (ManatchaiKotchasit),
Phrakhru Prariyatthammapanee (Surawut khanongmat)
and Natthaphon Baokham
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

ABSTRACT

In an era increasingly defined by rapid technological advancement and digital interconnectivity, the application of ancient wisdom to modern challenges becomes essential. This paper explores how the Four Noble Truths and the Eightfold Path of Buddhism can serve as a moral and ethical compass for individuals navigating the complexities of digital life. By analyzing these core tenets of Buddhist philosophy, we seek to demonstrate their relevance in fostering resilience, mindfulness, and ethical conduct in a world often dominated by binary thinking and superficial interactions.

The Four Noble Truths provide a framework for understanding the nature of suffering and the pathways to liberation, which are profoundly applicable in the context of digital culture. As individuals experience the pervasive influence of social media and digital communication, recognizing the roots of dissatisfaction and the impermanence of online validation can lead to a more grounded approach to technology use. This paper argues that acknowledging suffering and its cessation, as articulated in Buddhist teachings, encourages digital citizens to cultivate greater awareness of their online behaviors and the impact on their mental health.

Furthermore, the Eightfold Path offers a practical guide for ethical living in a digital world, emphasizing right understanding, right intention, and right action. By

integrating these principles into daily life, individuals can navigate the digital landscape with integrity and purpose. This paper contends that embracing Buddhist philosophy not only enriches personal well-being but also contributes to a more compassionate and connected global community. In conclusion, Buddhism's ancient wisdom remains profoundly relevant, providing timeless insights that can guide ethical decision-making and personal growth amidst the challenges of contemporary digital existence.

Keywords: Buddhism, Digital Ethics, Four Noble Truths, Eightfold Path, Technological Well-being,

Navigating the Digital Landscape: An Introduction to Ancient Wisdom

In an increasingly interconnected world, the teachings of Buddhism offer profound insights into the complexities of modern life, particularly in the context of the digital age. The rapid proliferation of technology has transformed the way individuals communicate, access information, and engage with one another, often leading to a sense of disconnection and dissatisfaction. Amidst this digital upheaval, the ancient wisdom encapsulated in the Four Noble Truths and the Eightfold Path provides a valuable framework for understanding and addressing the ethical dilemmas and existential challenges that arise in contemporary society [Capurro, R. (2009). Digital ethics. In 2009 Global Forum on Civilization and Peace. Seoul, Dec.] This paper seeks to elucidate how these foundational principles of Buddhism can serve as a compass for navigating the intricate landscape of digital existence.

As individuals increasingly turn to social media and digital platforms for connection and validation, they often encounter the pitfalls of comparison, isolation, and fleeting satisfaction. The Four Noble Truths, which articulate the nature of suffering and its cessation, can illuminate the underlying issues of dissatisfaction that permeate digital interactions [Sumedho, A. (1992). The four noble truths (p. 64). Hertfordshire, England: Amaravati Publications] By recognizing the pervasive nature of suffering inherent in the quest for external validation, individuals can cultivate a deeper awareness of their emotional responses and behaviors within the digital realm. This awareness, rooted in Buddhist philosophy, encourages a shift from external dependence to internal resilience, fostering a more balanced approach to technology use.

Furthermore, the Eightfold Path offers practical guidelines for ethical living that are particularly relevant in the digital context. Its emphasis on right understanding, right intention, and right action provides a moral framework for individuals grappling with the ethical implications of their online presence and interactions [Bodhi, B. (2010). The noble eightfold path: The way to the end of suffering. Buddhist Publication Society.]. As individuals navigate the complexities of digital communication, these principles can guide them toward more mindful and compassionate engagement, promoting not only personal well-being but also a sense of community and interconnectedness. By integrating these teachings into their digital lives, individuals can develop a holistic approach to technology that prioritizes ethical considerations and personal growth.

In conclusion, the relevance of Buddhism's ancient teachings in today's digital landscape cannot be overstated. The Four Noble Truths and the Eightfold Path offer invaluable insights and practical guidance for individuals seeking to navigate the challenges of modern life with wisdom and compassion. By applying these principles to the ethical dilemmas posed by technology and social media, individuals can cultivate a more meaningful and fulfilling digital existence [Thatcher, J. B., Wright, R. T., Sun, H., Zagenczyk, T. J., & Klein, R. (2018). Mindfulness in information technology use. MIS quarterly, 42(3), 831-A14.] This exploration aims to highlight the enduring significance of Buddhist philosophy as a vital resource for fostering resilience, ethical engagement, and personal well-being in an increasingly binary world.

Foundations of Buddhist Philosophy: Understanding the Core Teachings

Buddhism, one of the world's oldest philosophical traditions, provides profound insights into the nature of existence and the human condition. At the heart of Buddhist teachings lie the Four Noble Truths, which serve as foundational principles that elucidate the nature of suffering and the path toward liberation. These truths were articulated by Siddhartha Gautama, known as the Buddha, following his enlightenment experience over two millennia ago. The historical significance of these teachings reflects their capacity to address the universal concerns of suffering, impermanence, and the

quest for happiness [Fenn, M. (2012). Buddhism: Historical Setting. The Wiley-Blackwell Companion to Religion and Social Justice, 17-29].

The First Noble Truth, often translated as "the truth of suffering" (Dukkha), posits that suffering is an inherent part of life. This encompasses not only the obvious forms of suffering, such as pain and loss, but also the more subtle forms, including dissatisfaction and anxiety that arise from our attachments and cravings. In the context of digital life, this truth resonates powerfully as individuals often find themselves caught in cycles of comparison and inadequacy exacerbated by social media platforms [kahn, a. the concept of dukkha in theravada buddhism.] Recognizing that suffering is a shared human experience can foster empathy and connection, transforming the way individuals engage with others online.

The Second Noble Truth identifies the causes of suffering, attributing it primarily to desire and attachment. This truth highlights how our cravings for material possessions, recognition, and validation lead to ongoing cycles of suffering. In a digital context, this becomes particularly relevant as individuals often seek affirmation through likes, shares, and followers, which can lead to an endless pursuit of approval [Cassell, E. J. (1999). Diagnosing suffering: a perspective. Annals of internal medicine, 131(7), 531-534.] By understanding the roots of suffering, individuals can begin to detach from these cravings, fostering a more authentic sense of self and fulfillment that is not contingent on external validation.

The Third Noble Truth presents the possibility of liberation from suffering, known as Nirvana. This state represents the cessation of craving and the end of suffering, offering a profound sense of peace and contentment. In the modern world, where individuals frequently experience stress and discontent, the aspiration for Nirvana can serve as a guiding principle. It encourages a shift in focus from external accomplishments and validations to inner peace and acceptance, promoting overall well-being in a technologically driven society [Collins, S. (2010). Nirvana: Concept, imagery, narrative. Cambridge University Press.]

The Fourth Noble Truth outlines the path leading to the cessation of suffering, which is articulated in the Eightfold Path. This path serves as a practical guide for ethical living and personal development, encompassing aspects such as right understanding, right

intention, right speech, right action, right livelihood, right effort, right mindfulness, and right concentration. Each element of the Eightfold Path provides a framework for cultivating a balanced and ethical life, aligning closely with the challenges faced in today's digital environment [Bhikkhu, T. (1994). The Noble Eightfold Path. Buddhist Publication Society, Kandy,.]

Right understanding and right intention emphasize the importance of clarity and purpose in our actions and decisions, particularly in the digital realm. By cultivating a mindful approach to technology use, individuals can foster healthier relationships with themselves and others. This awareness can mitigate the negative impacts of digital engagement, allowing individuals to act from a place of compassion rather than reaction [Ashford, S. J., & DeRue, D. S. (2012). Developing as a leader: The power of mindful engagement. Organizational Dynamics.]

Moreover, the elements of right speech and right action advocate for ethical communication and behaviors that promote harmony and understanding. In an era where digital discourse can often be divisive and toxic, these teachings encourage individuals to communicate mindfully and act with integrity, fostering a digital environment that reflects Buddhist values of compassion and kindness [Hanifa, A., & Cahaya, F. R. (2016). Ethical communication on society issues: a story from Indonesia. Journal of Global Responsibility, 7(1), 39-55.]

Finally, right mindfulness and right concentration advocate for the development of awareness and focus, essential skills in navigating the distractions of digital life. By practicing mindfulness, individuals can cultivate a deeper awareness of their thoughts and emotions, allowing them to respond thoughtfully rather than react impulsively to the stimuli presented by technology [Thomas, D. C. (2006). Domain and development of cultural intelligence: The importance of mindfulness. Group & Organization Management, 31(1), 78-99.] This holistic approach to the Eightfold Path provides a comprehensive framework for addressing the existential questions of modern life, empowering individuals to create a more meaningful and balanced digital existence.

A Critical Analysis: Applying Ancient Wisdom to Modern Dilemmas

The rapid advancement of technology and the pervasive influence of social media have generated unprecedented challenges in contemporary society. Individuals are often overwhelmed by the barrage of information and the constant pressure to conform to curated online identities, leading to heightened feelings of anxiety and inadequacy. By applying the Four Noble Truths of Buddhism, one can gain valuable insights into the nature of suffering that permeates digital interactions. This analysis seeks to explore how understanding suffering in this context can foster a deeper awareness of personal experiences and behaviors online [Hoskins, A. (2020). Media and compassion after digital war : Why digital media haven't transformed responses to human suffering in contemporary conflict. International Review of the Red Cross, 102(913), 117-143.].

The First Noble Truth, which articulates the reality of suffering (Dukkha), becomes particularly salient in the digital age. As individuals engage with social media, they may encounter a form of suffering that arises from comparison with others, particularly through idealized representations of life. This phenomenon can lead to a sense of disconnection and an overwhelming desire for validation. By recognizing this suffering as a common experience, individuals can develop compassion for themselves and others, thus reducing the personal impact of these feelings and enhancing overall well-being [Day, J., Finkelstein, J. C., Field, B. A., Matthews, B., Kirby, J. N., & Doty, J. R. (2021). Compassion-focused technologies: reflections and future directions. Frontiers in Psychology, 12, 603618.].

Furthermore, the Second Noble Truth highlights the roots of suffering, primarily driven by desire and attachment. In the context of technology, this desire manifests as an incessant craving for likes, comments, and shares, which can create a cycle of dependence on external validation. As users become increasingly attached to their online personas, they may struggle with feelings of emptiness and inadequacy when these desires go unfulfilled. Understanding these dynamics through the lens of Buddhist teachings can empower individuals to cultivate detachment and self-acceptance, which are crucial for mitigating the adverse effects of digital engagement [zeleznik, c. (1975). be who you are: self-acceptance and the life of the spirit. duquesne university.]

The Third Noble Truth offers hope, suggesting that liberation from suffering is attainable. This aspiration for Nirvana can be interpreted as a call to seek inner peace rather than external validation. In practice, this means prioritizing personal growth, emotional resilience, and meaningful connections over superficial online interactions. By reframing their approach to digital engagement, individuals can foster a healthier relationship with technology that emphasizes intrinsic fulfillment rather than external approval [Mazlumcu, E. (2021). The Effect of Inner Peace on Interpersonal Peace and Styles of Managing Conflict (Master's thesis, Marmara Universitesi (Turkey)].

The Fourth Noble Truth outlines the Eightfold Path as a practical guide to achieving this liberation from suffering. Each component of the Eightfold Path serves as a strategic framework for ethical engagement with technology. For instance, right understanding encourages individuals to critically assess the impact of their online behaviors and the information they consume, fostering a more discerning and mindful approach to technology use [Wiske, M. S., & Breit, L. (2013). Teaching for understanding with technology. John Wiley & Sons.] This awareness can help individuals recognize harmful patterns and make more conscious choices in their digital interactions.

Right intention further complements this understanding by advocating for the cultivation of compassion and empathy in digital communications. As individuals strive to express kindness and respect in their online interactions, they contribute to creating a more positive digital environment. This shift not only enhances personal well-being but also fosters a sense of community and support among users, counteracting the often toxic dynamics of online discourse [Miller, K. I. (2007). Compassionate communication in the workplace: Exploring processes of noticing, connecting, and responding. Journal of Applied Communication Research, 35(3), 223-245.].

Moreover, the principles of right speech and right action encourage individuals to engage in ethical communication practices, emphasizing honesty and kindness. In a digital landscape rife with misinformation and conflict, adhering to these principles can help mitigate harm and promote healthier dialogue. By embodying these values, individuals can become catalysts for positive change in their online communities, demonstrating the applicability of Buddhist teachings in addressing contemporary

dilemmas [Bowen, S. A. (2013). Using classic social media cases to distill ethical guidelines for digital engagement. Journal of Mass Media Ethics, 28(2), 119-133.].

Finally, the elements of right mindfulness and right concentration are essential in helping individuals navigate the distractions of digital life. By practicing mindfulness, users can develop the ability to pause and reflect before reacting impulsively to online stimuli, allowing for more thoughtful engagement with technology. This practice not only enhances personal well-being but also fosters a more intentional and balanced approach to the challenges posed by the digital age [Li, J., & Leshed, G. (2022, April). Beyond meditation: Everyday mindfulness and technology use. In CHI conference on human factors in computing systems extended abstracts (pp. 1-6).] Through this critical analysis, it becomes evident that the teachings of Buddhism provide valuable insights and practical guidance for addressing the complexities of modern digital dilemmas, highlighting their enduring relevance in today’s society.

Reflections and Recommendations: Embracing a Digital Mindfulness

In light of the critical analysis of contemporary digital dilemmas through the lens of Buddhist teachings, it is essential to reflect on how individuals can cultivate mindfulness and ethical awareness in their online interactions. As technology continues to evolve and permeate every aspect of our lives, the principles of Buddhism offer valuable guidance for fostering a more compassionate and fulfilling digital experience. One key recommendation is to practice digital mindfulness, which involves being fully present and aware during online interactions. This practice allows individuals to recognize their emotional responses and avoid impulsive reactions that often characterize digital communication

To implement digital mindfulness effectively, individuals can establish specific boundaries around technology use. For example, setting designated times for social media engagement can help mitigate the compulsive checking of notifications and messages. By consciously choosing when to engage with digital platforms, users can create space for reflection and intention, allowing them to approach online interactions with greater clarity and purpose This intentionality not only enhances personal well-being but also cultivates a more balanced relationship with technology.

In addition to setting boundaries, individuals can benefit from incorporating mindfulness practices into their daily routines. Techniques such as meditation, breathing exercises, and reflective journaling can enhance self-awareness and emotional regulation, essential skills for navigating the complexities of digital life. By regularly engaging in these practices, individuals can develop a deeper understanding of their motivations and reactions to online stimuli, empowering them to respond with greater equanimity

Another recommendation is to actively cultivate compassion in digital interactions. This can be achieved by approaching online communications with empathy and kindness, prioritizing positive engagement over negativity. For instance, individuals can practice gratitude by expressing appreciation for the contributions of others in online forums or social media platforms. By fostering a culture of kindness and support, individuals can help counteract the often adversarial dynamics prevalent in digital spaces

Moreover, users should strive to engage in ethical content consumption by critically assessing the information they encounter online. This involves questioning the sources of information, considering the potential impacts of sharing content, and avoiding engagement with sensationalism or misinformation. By adhering to the principles of right understanding and right intention, individuals can contribute to a more informed and respectful digital discourse

Encouraging open dialogues about the ethical implications of technology use is another crucial step toward fostering a mindful digital culture. Educational institutions, families, and communities can engage in conversations about the benefits and challenges of technology, highlighting the importance of ethical engagement and mindfulness. By creating spaces for discussion and reflection, individuals can collectively navigate the complexities of digital life while supporting one another in their journey towards greater awareness

Furthermore, promoting the practice of digital detoxes can be an effective way to encourage mindfulness and self-reflection. Regular breaks from technology, whether for a few hours or an entire weekend, can allow individuals to reconnect with themselves and the world around them. This disconnection can foster a deeper appreciation for non-digital interactions, leading to more meaningful relationships and experiences

Lastly, individuals should recognize the importance of continuous self-reflection in their digital practices. By regularly assessing their online behaviors and motivations, individuals can identify patterns that may lead to unproductive or harmful outcomes. This ongoing process of self-examination aligns with the Buddhist principle of introspection, encouraging individuals to remain vigilant in their pursuit of personal growth and ethical engagement in the digital age By embracing these recommendations, individuals can integrate Buddhist principles into their digital lives, fostering a compassionate, mindful, and fulfilling online experience.

Conclusion: Buddhist Wisdom for Digital Well-being - Implications and Future Directions

Conclusion: Illuminating the Path Ahead with Ancient Insights

In summary, the exploration of Buddhist teachings, particularly the Four Noble Truths and the Eightfold Path, reveals their profound relevance in addressing the challenges of the digital era. As individuals navigate the complexities of online interactions, the insights gained from these ancient philosophies can serve as guiding principles, helping to illuminate the path toward a more mindful and fulfilling digital existence. The recognition of suffering, the understanding of its causes, and the pursuit of ethical engagement offer valuable frameworks for enhancing personal well-being and fostering compassion in an increasingly interconnected world.

The application of Buddhist wisdom in the digital context emphasizes the importance of cultivating mindfulness and ethical awareness in our interactions. By integrating practices such as digital mindfulness, compassionate engagement, and ethical content consumption, individuals can develop healthier relationships with technology and one another. These practices not only mitigate the negative impacts of digital life but also create opportunities for deeper connections and meaningful exchanges, ultimately contributing to a more compassionate and connected society.

Moreover, the teachings of Buddhism encourage individuals to reflect on their motivations and behaviors in the digital realm. Through the lens of introspection and continuous self-reflection, individuals can become more aware of the patterns that shape their online presence and engagement. This awareness empowers them to make more

conscious choices, fostering a digital culture rooted in kindness, empathy, and respect for others. As these values permeate online interactions, they have the potential to transform the digital landscape into a space that reflects the best of human connection.

As we move forward in a rapidly evolving technological landscape, the insights offered by ancient philosophies like Buddhism remain essential. They remind us that amidst the complexities of modern life, the pursuit of inner peace, ethical engagement, and authentic connection is paramount. By embracing these teachings, individuals can navigate the challenges of the digital age with wisdom and resilience, ensuring that their online experiences contribute to a more meaningful and harmonious existence. Ultimately, the enduring value of Buddhist philosophy serves as a beacon of hope and guidance, illuminating the path toward a mindful and ethical digital future.

Bibliography

Capurro, R. (2009). **Digital ethics.** In 2009 Global Forum on Civilization and Peace. Seoul, Dec.

Cassell, E. J. (1999). **Diagnosing suffering: a perspective.** Annals of internal medicine.

Collins, S. (2010). **Nirvana: Concept, imagery, narrative.** Cambridge University Press.

Fenn, M. (2012). **Buddhism: Historical Setting.** The Wiley-Blackwell Companion to Religion and Social Justice.

kahn**, a. the concept of dukkha in theravada buddhism.**

Sumedho, A. (1992). **The four noble truths.** Hertfordshire, England: Amaravati Publications.

Thatcher, J. B., Wright, R. T., Sun, H., Zagenczyk, T. J., & Klein, R. (2018). **Mindfulness in information technology use.** MIS quarterly.

The Philosophy and Practice of Education in Early Buddhist Literature: A Path to Wisdom and Liberation

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Wutthipong Rodbamrung
Independent Scholars
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

The philosophy and practice of education in early Buddhist literature reflect a profound integration of ethical conduct, intellectual development, and spiritual liberation. Rooted in the Buddha's teachings, Buddhist education emphasizes the interplay of knowledge (vijjā) and conduct (caraṇa), aiming to address human suffering (dukkha) through mindfulness, critical reflection, and moral discipline. Key elements include the threefold training (sīla, samādhi, paññā) and the cultivation of right view (sammādiṭṭhi) through guidance (paratoghosa) and analytical thinking (yonisomanasikāra). This holistic framework transcends socio-cultural barriers and offers timeless relevance, bridging the gap between material progress and moral growth. By fostering personal transformation and societal harmony, early Buddhist education continues to provide a comprehensive model for navigating the complexities of existence.

Keywords: Buddhist education, early Buddhist literature, threefold training

Introduction

The concept of education in early Buddhist literature occupies a distinct position within the broader framework of Buddhist philosophy. Rooted in the canonical texts of the **Tipiṭaka** and related Pali literature, Buddhist education extends beyond the mere acquisition of knowledge to encompass the cultivation of wisdom (paññā), ethical conduct (sīla), and mental discipline (samādhi). Unlike the predominantly secular

definitions of education in Western traditions, Buddhist education is intrinsically linked to the eradication of **dukkha** (suffering) and **avijjā** (ignorance), which are regarded as the fundamental causes of human dissatisfaction and bondage (Rahula, 1974).

Central to this approach is the dissemination of teachings that foster moral and intellectual development, aimed at guiding individuals along the **Noble Eightfold Path** toward the ultimate goal of liberation, or **nibbāna**. The Buddha emphasized the importance of education as a means to awaken individuals to the reality of dependent origination (**paṭiccasamuppāda**) and impermanence (**anicca**) (Harvey, 2013). Moreover, the focus on experiential learning—through mindfulness, meditation, and ethical living—underscores the transformative potential of Buddhist education in promoting both personal and societal well-being (Gethin, 1998).

By examining the philosophical underpinnings and practical applications of education in early Buddhist literature, this study aims to shed light on its enduring relevance as a model for holistic human development. As scholars like Gombrich (2009) suggest, the principles of Buddhist education continue to offer profound insights into contemporary educational paradigms, emphasizing the integration of intellectual inquiry, ethical awareness, and spiritual realization.

Core Elements of Buddhist Education

1. Secular and Universal Nature

Buddhist education is characterized by its inclusive and universal approach, transcending boundaries of caste, creed, gender, and socio-economic status. In a society marked by rigid social hierarchies, the Buddha’s teachings stood as a radical departure, offering access to knowledge and spiritual growth to all individuals regardless of their social standing (Gombrich, 2009). This universality reflects the Buddha's emphasis on equality and the innate potential for liberation present in every individual.

The secular nature of Buddhist education lies in its practical application to everyday life. Rather than focusing solely on metaphysical speculation, it addresses the immediate challenges of existence, particularly **dukkha** (suffering). This existential concern forms the core of Buddhist pedagogy, aiming to equip individuals with the wisdom (**paññā**) and ethical foundation (**sīla**) necessary to overcome ignorance (**avijjā**)

and craving (**taṇhā**) (Rahula, 1974). Through teachings such as the **Four Noble Truths** and the **Noble Eightfold Path**, Buddhist education emphasizes understanding the causes of suffering and cultivating a path toward its cessation.

2. Addressing the Existential Challenge of Dukkha

Unlike conventional education systems, which often prioritize intellectual or technical skills, Buddhist education is deeply rooted in addressing the human condition. It seeks not just to impart knowledge but to transform the learner’s understanding of life through direct experience and introspection. The emphasis is on moral discipline, mindfulness (**sati**), and meditative insight (**vipassanā**) as tools for navigating the complexities of existence and fostering inner peace (Gethin, 1998).

By integrating ethical conduct, mental development, and wisdom, Buddhist education cultivates a holistic perspective that extends beyond individual growth to societal improvement. This transformative approach underscores the role of education in fostering harmonious communities and alleviating social discord. As Harvey (2013) notes, the Buddha’s egalitarian vision laid the foundation for a system of education that is not only deeply personal but also profoundly communal, encouraging the practice of compassion (**karuṇā**) and altruistic action (**mettā**).

Buddhist education's core elements exemplify a balanced integration of intellectual, ethical, and spiritual dimensions. Its secular and universal nature makes it a timeless and adaptable model for addressing both individual and societal challenges, focusing on alleviating suffering and fostering holistic well-being.

Ecclesiastical education in Buddhism

Ecclesiastical education in Buddhism is designed to nurture both intellectual understanding and experiential realization of the Dhamma. This dual focus on theory and practice underscores the comprehensive nature of Buddhist education, aimed at preparing monks and novices for a life of spiritual dedication and societal contribution.

1. Education of Novices (Samanera) and Monks (Bhikkhu)

Buddhist monastic education traditionally occurs in two distinct yet complementary streams:

Ganthadhura

Known as the “burden of texts,” this stream emphasizes traditional memorization and textual transmission. Monastic learners undertake the study of canonical scriptures, including the Tipitaka, and related commentarial literature. This rigorous engagement with texts is fundamental for preserving and propagating the Buddha’s teachings. Gombrich (2009) highlights that Ganthadhura fosters a strong intellectual foundation, equipping monastics to teach and guide the lay community.

Vipassanadhura

The “burden of insight” focuses on experiential learning through meditation practices, particularly **vipassanā** (insight meditation). This path prioritizes internalizing the Dhamma through direct experience, aiming to cultivate mindfulness (**sati**) and profound insight into the nature of reality (Gethin, 1998). This approach complements textual study by enabling practitioners to embody the teachings and apply them in their spiritual journey toward liberation.

2. The Three Saddhammas

Buddhist learning is anchored in the Three Saddhammas, which outline a progressive approach to education:

Pariyatti (Textual Study): This foundational stage involves the systematic study of Buddhist texts, such as the Tipitaka and related commentaries. This stage emphasizes understanding the theoretical and doctrinal aspects of Buddhism.

Patipatti (Practical Application): Building upon textual knowledge, this stage focuses on the practical application of the teachings through ethical conduct (**sīla**), mindfulness (**sati**), and meditation practices. It bridges intellectual comprehension wit lived experience.

Pativedha (Realization): The culmination of Buddhist education, **pativedha**, represents the deep realization of the Dhamma. At this stage, practitioners internalize the truths revealed through their studies and practices, achieving transformative insights and spiritual liberation (Rahula, 1974).

The interplay between Ganthadhura and Vipassanadhura, as well as the progression through Pariyatti, Patipatti, and Pativedha, reflects the holistic integration of Buddhist education. This model ensures that monastics not only preserve and

disseminate the teachings but also embody the Dhamma in their lives, serving as exemplars of the path to liberation.

3. The Threefold Training

The *Ti-Sikkha*, or Threefold Training, forms the bedrock of Buddhist education, encompassing the development of ethical discipline, mental refinement, and wisdom. These interrelated components provide a comprehensive framework for individual transformation and spiritual liberation, aligning with the Buddha's teachings on the Noble Eightfold Path.

1. Adhisīla (Ethical Discipline)

Adhisīla emphasizes the cultivation of moral behavior as the foundation of spiritual practice. It involves adherence to precepts that govern bodily and verbal actions, promoting harmony within oneself and with others. The ethical guidelines, such as the Five Precepts for lay practitioners and the monastic code (*Vinaya*) for monks and nuns, serve as a framework for minimizing harm and fostering virtues like compassion, honesty, and restraint (Harvey, 2013). Adhisīla ensures a stable and conducive environment for deeper meditative practices.

2. Adhicitta (Mental Discipline)

Adhicitta focuses on the refinement of the mind through meditation practices aimed at cultivating concentration (*samādhi*) and mindfulness (*sati*). Techniques such as *samatha* (calm-abiding meditation) are employed to stabilize the mind, reducing distractions and fostering tranquility. This mental discipline is essential for achieving deeper levels of insight and awareness, preparing practitioners to confront and overcome delusion (*moha*) and craving (*taṇhā*) (Gethin, 1998).

3. Adhipaññā (Wisdom)

Adhipaññā represents the pinnacle of the Threefold Training, focusing on the realization of ultimate truths. It involves cultivating insight (*vipassanā*) into the nature of existence, particularly impermanence (*anicca*), suffering (*dukkha*), and non-self (*anattā*). This wisdom transcends intellectual understanding, manifesting as a transformative realization of dependent origination (*paṭiccasamuppāda*) and the cessation of suffering (*nibbāna*) (Rahula, 1974). Adhipaññā integrates and completes the Threefold Training, guiding practitioners toward liberation.

The *Ti-Sikkha* components are deeply interconnected, forming a cyclical and progressive path. Ethical discipline (Adhisīla) creates the stability necessary for mental cultivation (Adhicitta), while refined mental focus fosters the clarity required for the development of wisdom (Adhipaññā). Together, they encapsulate a holistic approach to spiritual education, ensuring that practice is rooted in moral integrity, mental clarity, and profound insight.

Education in Buddhism: Foundations and Processes

Buddhist education, rooted in the goal of liberation (*nibbāna*), begins with two pivotal components: *Paratoghosa* (external influences) and *Yonisomanasikāra* (analytical thinking). These foundational elements form a synergistic approach to cultivating wisdom (*paññā*) and ethical understanding, which are essential for navigating the path to enlightenment. By integrating external guidance and critical self-reflection, Buddhist education fosters a holistic development of both intellectual and spiritual faculties.

1. Paratoghosa: External Influences

Paratoghosa refers to the external influences that guide an individual's understanding of the Dhamma. The Buddha emphasized the importance of spiritual friends (*kalyāṇamitta*) and teachers in shaping one’s ethical and philosophical growth. A *kalyāṇamitta* acts as a mentor, providing moral guidance, inspiration, and support, while introducing the practitioner to the teachings of the Buddha. This external input is essential for individuals to encounter the Dhamma and gain the initial clarity needed to embark on the spiritual path (Harvey, 2013).

For instance, the Buddha himself highlighted the role of spiritual companionship, stating, "By relying upon a good friend, one develops and cultivates the Noble Eightfold Path" (*Saṃyutta Nikāya* 45.2). This underscores the interdependence between external support and personal transformation in Buddhist education.

2. Yonisomanasikāra: Analytical Thinking

Complementing *Paratoghosa*, *Yonisomanasikāra* involves critical reflection and wise consideration. This mental process encourages individuals to analyze and understand the teachings deeply, leading to the development of *sammādiṭṭhi* (Right View). Unlike passive absorption, *Yonisomanasikāra* requires an active engagement with the Dhamma,

questioning, reflecting, and aligning one’s understanding with reality as it is. It plays a crucial role in transforming conceptual knowledge into experiential wisdom (Gethin, 1998).

This analytical approach aligns with the Buddha’s advice in the *Kālāma Sutta*, where he encourages questioning and self-investigation rather than blind adherence to doctrine. Through *Yonisomanasikāra*, practitioners develop clarity and insight, enabling them to navigate the complexities of life with discernment.

The integration of *Paratoghosa* and *Yonisomanasikāra* represents a dynamic interplay between external influences and internal reasoning. While *Paratoghosa* introduces the practitioner to the teachings and provides moral and philosophical support, *Yonisomanasikāra* ensures these teachings are understood, questioned, and applied thoughtfully. Together, these elements cultivate a profound understanding of the Dhamma, leading to the establishment of *sammādiṭṭhi* and guiding individuals toward ethical and spiritual maturity.

Goals of Buddhist Education: A Holistic Vision

The objectives of Buddhist education extend far beyond the accumulation of knowledge, centering on the holistic transformation of individuals. Its ultimate aim is the cultivation of *sammādiṭṭhi* (Right View), a foundational aspect of the Noble Eightfold Path that serves as the gateway to liberation (*nibbāna*). This educational process intertwines the development of *vijjā* (knowledge) and *caraṇa* (conduct), emphasizing their interdependence as essential components of spiritual and moral growth.

1. Attaining Sammādiṭṭhi as the Foundation for Liberation

Buddhist education views the attainment of *sammādiṭṭhi* as a critical goal, enabling individuals to perceive reality as it truly is. Rooted in wisdom (*paññā*), *sammādiṭṭhi* involves understanding the Four Noble Truths and the law of dependent origination (*paṭiccasamuppāda*). The Buddha identified this right understanding as indispensable for dismantling ignorance (*avijjā*), which perpetuates the cycle of suffering (*dukkha*) in *saṃsāra* (Gethin, 1998). Through *sammādiṭṭhi*, individuals develop ethical clarity and the insight required to navigate the complexities of existence, fostering progress toward spiritual liberation.

2. Integration of Vijjā (Knowledge) and Caraṇa (Conduct)

Buddhist education emphasizes the inseparability of *vijjā* and *caraṇa*, underscoring their complementary roles in personal and societal transformation:

Vijjā (Knowledge): Refers to intellectual understanding and spiritual wisdom gained through the study of the Dhamma and meditative insight. Knowledge alone, however, is considered insufficient; without practical application, it remains abstract and detached from lived experience.

Caraṇa (Conduct): Represents ethical behavior, discipline (*sīla*), and the practical embodiment of Buddhist teachings. Conduct without the guidance of knowledge risks becoming mechanical or misdirected.

The Buddha articulated the importance of integrating these two dimensions, stating, “Knowledge without conduct is blind; conduct without knowledge is incomplete” (*Aṅguttara Nikāya* 2.10). This harmonious integration ensures that the practitioner’s path is both morally upright and informed by wisdom, leading to holistic development.

3. Pathway to Spiritual Emancipation and Societal Harmony

By cultivating *vijjā* and *caraṇa*, Buddhist education aspires to achieve dual outcomes: spiritual emancipation and societal harmony. On a personal level, the integration of knowledge and conduct empowers individuals to overcome ignorance and craving (*taṇhā*), progressing toward *nibbāna*. On a societal level, these qualities foster ethical engagement, mutual respect, and compassionate action, contributing to collective well-being and harmony (Harvey, 2013).

This dual emphasis reflects the Buddha’s vision of education as a transformative process that benefits both individuals and the communities they inhabit. It aligns with his broader goal of alleviating suffering and creating a moral and enlightened society.

Relevance in Contemporary Contexts

The Buddhist framework for education retains significant relevance in contemporary society, offering insights that bridge the gap between material and moral development. In an era marked by rapid technological advancements and global

interconnectedness, the principles of Buddhist education provide a holistic approach to fostering human values, mindfulness, and ethical living.

1. Developing Holistic Human Values

Modern education systems often prioritize technical proficiency and material success, frequently neglecting the moral and spiritual dimensions of human development. Buddhist education counters this trend by emphasizing the cultivation of compassion (*karuṇā*), loving-kindness (*mettā*), and wisdom (*paññā*), nurturing individuals who are both intellectually competent and ethically grounded. These values not only enhance personal well-being but also contribute to societal harmony by fostering empathy and mutual respect (Gethin, 1998). The integration of moral and intellectual growth aligns with the Buddhist vision of creating a balanced individual capable of addressing contemporary challenges with clarity and integrity.

2. Promoting Mindfulness and Ethical Living

The pace of technological advancement in the 21st century has reshaped human interactions and lifestyles, often resulting in stress, alienation, and ethical dilemmas. Buddhist education addresses these issues through the practice of mindfulness (*sati*), which encourages present-moment awareness and emotional resilience. By fostering mindfulness, individuals are better equipped to navigate the complexities of modern life, manage stress, and make thoughtful decisions (Harvey, 2013).

Additionally, the emphasis on ethical living (*sīla*) provides a moral compass in a world grappling with issues such as environmental degradation, social inequality, and technological misuse. Buddhist teachings on right action (*sammā kammanta*) and right livelihood (*sammā ājīva*) guide individuals and communities toward sustainable and compassionate practices, making these principles highly applicable in addressing global concerns (Rahula, 1974).

3. A Framework for Technological and Ethical Balance

Buddhist education’s focus on mindfulness and ethics serves as a counterbalance to the challenges posed by unchecked technological progress. It encourages individuals to harness technology responsibly, ensuring that innovation aligns with broader ethical principles and the collective good. This approach underscores the enduring relevance of Buddhist teachings as a framework for achieving harmony between technological advancement and humanistic values.

The Buddhist framework for education is not limited to historical or religious contexts but extends its relevance to contemporary challenges. By emphasizing holistic human values, mindfulness, and ethical living, it offers timeless principles for cultivating a balanced and enlightened society in the modern era.

Analysis of Education in Early Buddhist Literature

Early Buddhist literature presents education as a transformative process aimed at addressing the human condition, particularly suffering (dukkha). Unlike conventional education systems that prioritize intellectual growth, Buddhist education integrates ethical behavior, mental discipline, and wisdom to foster holistic development and achieve liberation (nibbāna). Rooted in the eradication of ignorance (avijjā) and the cultivation of mindfulness (sati), it emphasizes the interplay between theoretical knowledge and practical application.

The educational framework is inclusive, transcending societal barriers, and is structured around two streams: textual study (Ganthadhura) and meditative practice (Vipassanadhura). The foundational Threefold Training (Ti-Sikkha)—ethical conduct (sīla), mental discipline (samādhi), and wisdom (paññā)—guides individuals toward moral refinement and spiritual insight. By aligning ethical practice with intellectual growth, Buddhist education ensures that knowledge and conduct are interwoven.

Ethically, it underscores personal accountability through the doctrine of kamma, where intentional actions shape future outcomes. This connection between ethics and existential understanding provides a pragmatic foundation for living mindfully and compassionately.

In contemporary contexts, Buddhist education offers a balanced approach to addressing the gaps between technological advancement and moral development. Its focus on mindfulness, sustainability, and ethical values provides a timeless model for personal and societal well-being. By harmonizing wisdom and ethics, it fosters inner peace and communal harmony, making it relevant for modern challenges.

Conclusion

Buddhist education represents a holistic and transformative approach that intricately weaves together the dimensions of wisdom (*paññā*), moral discipline (*sīla*), and meditative insight (*samādhi*). Rooted in the profound teachings of the Buddha, this educational framework transcends conventional learning paradigms by addressing not only intellectual development but also the moral and spiritual dimensions of human life.

At its core, Buddhist education fosters personal growth by cultivating ethical conduct, self-awareness, and compassion. Through practices such as mindfulness (*sati*) and meditative insight (*vipassanā*), individuals are encouraged to develop clarity of mind and emotional resilience, equipping them to navigate life's challenges with equanimity. This transformative process promotes inner harmony and aligns with the broader goal of reducing suffering (*dukkha*), both for oneself and others.

On a societal level, Buddhist education serves as a foundation for fostering collective well-being. By instilling values of kindness (*mettā*), altruism (*dāna*), and ethical responsibility, it encourages individuals to contribute meaningfully to their communities. These principles resonate with contemporary calls for sustainable living, ethical leadership, and social justice, making Buddhist education profoundly relevant in addressing modern global challenges.

Ultimately, the pinnacle of Buddhist education lies in guiding individuals toward *nibbāna*, the cessation of suffering and the realization of ultimate liberation. By integrating wisdom, morality, and meditation, this educational approach offers a pathway to transcend the cycles of birth, death, and rebirth (*saṃsāra*), achieving the highest spiritual fulfillment.

In conclusion, Buddhist education is not merely an ancient tradition but a timeless guide that continues to inspire personal and societal transformation. By harmonizing intellectual, ethical, and spiritual dimensions, it offers a comprehensive framework for cultivating a meaningful and enlightened existence in an increasingly complex world.

Bibliography

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Gombrich, R. F. (2009). **What the Buddha Thought.** Equinox Publishing.

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices.** Cambridge University Press.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught.** Grove Press.

Rhys Davids, T. W., & Stede, W. (Eds.). (1921-1925). **The Pali Text Society’s Pali-English Dictionary.** Pali Text Society.

Challenges and Opportunities in Managing Buddhist Educational Institutions in the Digital Era

Chaowalit Kuemphukhieo
Kriangkrai Phinyarak
Phrakhru Sutathamwisit (ManatchaiKotchasit)
Phrakhru Prariyatthammapanee (Surawut khanongmat)
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

ABSTRACT

The rapid advancements in digital technology present both unique challenges and opportunities for Buddhist educational institutions, especially those aimed at promoting traditional values alongside modern academic knowledge. As these institutions strive to maintain their cultural and religious identity, they face pressure to integrate digital tools that enhance learning outcomes and administrative efficiency. This paper examines the evolving landscape of Buddhist education in the digital era, assessing the compatibility of digital innovations with the principles and practices that define these institutions. The study aims to illuminate how Buddhist educational institutions can uphold their foundational ethos while adapting to the demands of the digital age.

One of the primary challenges faced by Buddhist institutions in the digital era involves maintaining the integrity of their values and teachings while adopting digital resources and methodologies. There is a potential for conflict as traditional educational practices rooted in mindfulness, contemplation, and personal guidance are adapted to a digital framework that prioritizes speed and efficiency. This paper explores the limitations that digital transformation may pose for these institutions and the strategies that administrators can employ to prevent the dilution of core Buddhist values. The goal is to provide a balanced perspective on integrating technology without compromising the authenticity of Buddhist education.

Conversely, the digital era brings notable opportunities that can significantly enhance the reach and impact of Buddhist educational institutions. Digital platforms allow for expanded access to learning resources, online classrooms, and virtual discussions, thereby broadening the scope of Buddhist education to international students and communities. This paper discusses how digital tools can foster engagement and facilitate learning environments that transcend geographical limitations. Additionally, these platforms enable the preservation and dissemination of Buddhist texts, lectures, and resources, thus contributing to the global promotion of Buddhist philosophy and ethics.

To address these challenges and opportunities effectively, Buddhist institutions must adopt a strategic approach that aligns with both their traditional values and contemporary educational needs. This paper outlines recommendations for creating hybrid models of education that leverage digital advancements while staying true to Buddhist principles. By establishing frameworks that support ethical and mindful technology integration, Buddhist educational institutions can achieve a harmonious balance between tradition and modernity, positioning themselves as resilient entities capable of thriving in the digital age.

Keywords: Buddhist Education, Digital Transformation, Educational Technology Integration, Institutional Management, Traditional Values

Framing the Future of Buddhist Education: An Introduction to Digital Challenges and Opportunities

As the world increasingly embraces digital technology, educational institutions are faced with a dual challenge: to adapt to the evolving landscape while preserving their core values and traditions. This is particularly true for Buddhist educational institutions, which hold a unique position at the intersection of modern educational demands and ancient philosophical teachings. The integration of digital tools and platforms offers significant opportunities for enhancing access to education, fostering engagement, and broadening the reach of Buddhist teachings [Rabaey, J. M., Chandrakasan, A., & Nikolic, B. (2002). Digital integrated circuits (Vol. 2). Englewood Cliffs: Prentice hall.] However, this transition also raises concerns regarding the potential dilution of traditional practices and

the challenges of maintaining the integrity of Buddhist pedagogy in a rapidly changing environment.

The digital era introduces a plethora of challenges for the management of Buddhist educational institutions. As these institutions navigate the complexities of digital transformation, they must contend with issues such as resource limitations, institutional resistance, and the need for digital literacy among educators and students alike According to Vaskov et al. (2021), digital literacy is a crucial set of knowledge, skills, and attitudes that enables individuals to thrive in a digital society and educators to effectively navigate digital educational environments. These challenges not only affect the administrative capacity of these institutions but also influence the quality of education provided. Additionally, there is a critical need to explore how these institutions can leverage technology to reinforce, rather than undermine, the values central to Buddhist education, such as mindfulness, community engagement, and ethical living [Ergas, O. (2019). Mindfulness in, as and of education: Three roles of mindfulness in education. Journal of Philosophy of Education, 53(2), 340-358.]

Despite the obstacles, the digital landscape offers unprecedented opportunities for innovation and outreach within Buddhist educational settings. Digital platforms can facilitate the preservation and dissemination of Buddhist texts and teachings, making them accessible to a global audience [KEYWORD_DESC: Global Accessibility]. Moreover, the potential for online learning environments can attract diverse student populations and create interactive, engaging educational experiences that promote a deeper understanding of Buddhist philosophy and ethics. This research aims to critically examine the interplay between these challenges and opportunities, ultimately providing insights and recommendations for effectively managing Buddhist educational institutions in the digital era.

Foundations of Tradition and Technology in Buddhist Pedagogy

Buddhist education has historically emphasized the integration of knowledge with moral and ethical development. This pedagogical framework is grounded in the fundamental teachings of the Buddha, which advocate for mindfulness, compassion, and community. Traditional Buddhist pedagogy often relies on sangha, or community, where

the collective support of peers and teachers plays a vital role in the learning process. This communal aspect not only fosters a sense of belonging but also enhances the transmission of knowledge through shared experiences and discussions [Wang, P., & Ramiller, N. C. (2009). Community learning in information technology innovation. MIS quarterly, 709-734.]

However, the advent of digital technology introduces a complex dynamic that challenges the traditional structures of Buddhist education. While digital tools and platforms offer opportunities for expanded reach and access, they also pose risks of disconnecting learners from the interpersonal relationships that are integral to Buddhist learning [Helsper, E. (2021). The digital disconnect: The social causes and consequences of digital inequalities.] For instance, the shift to online education can lead to a reduction in face-to-face interactions, which are essential for cultivating the deep, reflective practices that characterize Buddhist teachings. Educators must carefully navigate these challenges to maintain the essence of Buddhist pedagogy while embracing technological advancements.

To effectively integrate technology into Buddhist education, an understanding of integrative pedagogy is essential. This approach combines traditional educational practices with modern methodologies, ensuring that the core values of Buddhism are preserved even as new tools are utilized [Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostiainen, E., & Rasku-Puttonen, H. (2016). Developing social competence and other generic skills in teacher education: applying the model of integrative pedagogy. European journal of teacher education, 39(3), 368-387.] For example, educators can develop hybrid models that incorporate both in-person and online elements, allowing students to engage in meaningful discussions while also benefiting from the flexibility of digital resources. Such models can enhance learning experiences by providing diverse formats that cater to different learning styles and preferences.

Moreover, the role of technology in preserving and disseminating Buddhist teachings cannot be overlooked. Digital platforms facilitate the creation of online repositories and archives where ancient texts, teachings, and commentaries can be stored and accessed globally [Lee, K. H., Slattery, O., Lu, R., Tang, X., & McCrary, V. (2002). The state of the art and practice in digital preservation. Journal of research of the National

institute of standards and technology, 107(1), 93.] This not only allows for greater accessibility to Buddhist literature but also supports the ongoing study and interpretation of these texts within contemporary contexts. By leveraging technology, Buddhist educational institutions can ensure that vital teachings remain relevant and available to students, scholars, and practitioners alike.

Cultural context is another critical factor that influences how technology is perceived and implemented in Buddhist educational institutions. Many Buddhist communities may hold reservations about the use of digital tools, fearing that they might distract from the core tenets of the faith or lead to a commodification of education. It is crucial for educators and administrators to address these concerns through open dialogue and engagement with community members. By demonstrating the potential benefits of technology, such as enhanced learning opportunities and increased outreach, institutions can foster a more positive attitude toward digital integration.

Furthermore, the ethical implications of technology use in Buddhist education warrant careful consideration. The integration of digital tools should align with the moral and ethical frameworks inherent in Buddhist teachings, which emphasize the importance of intention and mindfulness in all actions. Educators must reflect on how technology can be employed in ways that promote well-being, compassion, and respect for all individuals. This ethical lens will guide institutions in selecting appropriate tools and methodologies that align with their mission and values.

As Buddhist educational institutions embrace digital transformation, it is essential to provide training and support for educators to develop digital literacy skills. Many educators may feel overwhelmed by the rapid pace of technological change and may lack the confidence to incorporate digital tools into their teaching practices. Professional development programs that focus on technology integration can empower educators to navigate this landscape effectively, fostering a culture of adaptability and innovation within institutions.

In conclusion, the foundations of Buddhist pedagogy are rich and complex, requiring a thoughtful approach to integrating technology in a way that honors tradition while embracing change. By addressing the challenges and opportunities presented by the digital era, Buddhist educational institutions can create learning environments that

reflect both their historical roots and their aspirations for the future. As these institutions move forward, it will be essential to strike a balance between maintaining the integrity of Buddhist teachings and leveraging the advantages of digital tools to enhance educational outcomes for all learners.

Analyzing Key Challenges and Emerging Opportunities in Buddhist Educational Practices

The integration of digital technology in Buddhist educational practices presents a range of challenges that require careful analysis and strategic response. One of the most significant challenges is the disparity in access to technology among students. In many regions, particularly in developing countries, limited access to the internet and digital devices creates barriers to participation in online learning environments [KEYWORD_DESC: Digital Divide]. This inequality can lead to substantial gaps in educational opportunities, hindering institutions' ability to deliver quality education and engage with a broader audience.

In addition to access issues, the rapid pace of technological change often outstrips the capacity of educational institutions to adapt. Many Buddhist educational institutions may lack the infrastructure or resources necessary to implement and maintain effective digital platforms. This inadequacy can result in outdated systems that fail to meet the needs of both educators and students [KEYWORD_DESC: Institutional Capacity]. Consequently, there may be resistance to adopting new technologies, as stakeholders question their effectiveness and relevance in the context of Buddhist teachings and values.

Another challenge involves the potential erosion of traditional educational practices. The shift toward digital formats can inadvertently undermine the communal and interpersonal aspects of learning central to Buddhist pedagogy. Online platforms, while convenient, may lack the emotional and relational depth found in face-to-face interactions, which are crucial for fostering community and engagement [KEYWORD_DESC: Relational Learning]. Educators must find ways to mitigate this loss by designing online experiences that promote connection and interaction among learners.

Furthermore, the integration of technology raises ethical considerations that must be addressed. The use of digital tools in education often brings concerns about data privacy and the ethical implications of surveillance in online learning environments. Buddhist educational institutions, grounded in principles of compassion and respect, must navigate these challenges carefully to ensure their practices align with their core values. Developing clear policies on data usage and privacy can help create a safe learning environment for students.

Despite these challenges, the digital era presents significant opportunities for Buddhist educational institutions to innovate and expand their reach. One such opportunity is the ability to offer diverse and flexible learning formats. Online courses, webinars, and digital resources can accommodate various learning styles and schedules, making education more accessible to a wider audience. This flexibility can attract students who may not have otherwise engaged with Buddhist teachings due to geographic or temporal constraints.

Additionally, technology can enhance the preservation and dissemination of Buddhist teachings. Digital archives and libraries can house ancient texts and contemporary commentaries, making them readily available to scholars, practitioners, and the general public. By facilitating access to these resources, institutions can promote deeper understanding and appreciation of Buddhist philosophy, encouraging a more informed and engaged student body.

Moreover, the rise of social media and online communities offers new avenues for engagement and outreach. Buddhist educational institutions can leverage these platforms to connect with potential students, share teachings, and foster discussions around contemporary issues related to Buddhism. By utilizing social media strategically, institutions can enhance their visibility and impact, creating vibrant online communities that extend beyond the physical confines of the classroom.

Furthermore, technology provides tools for enhanced pedagogical practices. For instance, educators can utilize interactive multimedia resources, such as videos and podcasts, to complement traditional teaching methods and engage students in innovative ways [Thamarana, S. (2015). Role of multimedia resources in teaching and learning of English language. Teaching English Language and Literature: Challenges and Solutions,

187-192.]. This integration of diverse teaching modalities can cater to different learning preferences, fostering a more inclusive and dynamic educational environment.

In addition, the potential for collaborative learning through digital platforms is significant. Online discussion forums and collaborative projects allow students from diverse backgrounds to share perspectives and insights, enriching their learning experiences. This cross-cultural exchange can deepen students' understanding of Buddhist teachings and practices, fostering a sense of global interconnectedness.

In conclusion, while the digital era poses significant challenges for Buddhist educational institutions, it also presents numerous opportunities for innovation and growth. By thoughtfully addressing the barriers to technology adoption and leveraging the potential benefits of digital tools, these institutions can navigate the complexities of modern education. Ultimately, a balanced approach that honors traditional practices while embracing innovation will be crucial for the sustainable development of Buddhist education in the digital age. As institutions move forward, fostering a culture of adaptability and openness to change will empower them to thrive in an ever-evolving educational landscape.

Strategic Pathways Forward: Insights and Recommendations for Buddhist Learning Institutions

In navigating the digital era, Buddhist learning institutions must adopt a strategic approach that embraces technology while preserving the integrity of their teachings. One crucial pathway forward is the development of comprehensive digital literacy programs for educators and students alike. By equipping faculty with the necessary skills to utilize digital tools effectively, institutions can ensure that educators feel confident in their ability to engage students through online platforms. This investment in professional development will empower educators to leverage technology to enhance their teaching methods and create more engaging learning experiences.

Furthermore, institutions should prioritize the establishment of robust technological infrastructure. This includes investing in reliable internet access, learning management systems, and technical support. A strong technological foundation will

enable educators to implement effective online and hybrid learning models, fostering a seamless transition between traditional and digital pedagogies. Without such infrastructure, the potential benefits of digital education may remain unrealized, leading to frustration among both educators and students.

Another strategic recommendation is to create collaborative partnerships with tech companies and educational organizations. By working together, these entities can develop customized digital solutions tailored to the unique needs of Buddhist educational institutions. Such collaborations can facilitate access to advanced technologies and innovative educational tools, enriching the learning experience for students. These partnerships can also provide valuable insights into best practices in digital education, allowing institutions to stay current with emerging trends.

Moreover, engaging the broader community is essential for successful digital integration. Institutions should seek input from students, faculty, and community members to understand their perspectives on technology use in education. This participatory approach can foster a sense of ownership and commitment to the digital transition, as stakeholders feel their voices are heard and valued. By involving the community, institutions can create a shared vision for the future of Buddhist education that reflects collective values and aspirations.

In addition, institutions should prioritize the ethical use of technology in education. Developing clear guidelines and policies around data privacy, online behavior, and the responsible use of digital tools is essential for fostering a safe and respectful learning environment. Institutions must also provide training for both students and staff to ensure that everyone understands these ethical considerations and is equipped to uphold them in their interactions online.

Another vital pathway involves the integration of hybrid learning models that blend traditional in-person instruction with online components. This approach allows institutions to maximize the strengths of both modalities, offering flexibility and accessibility while maintaining the relational aspects of Buddhist education. By carefully designing these models, institutions can create learning experiences that are engaging and reflective of the values of Buddhist pedagogy.

Additionally, promoting a culture of innovation within institutions can enhance their adaptability to the digital landscape. Encouraging faculty and students to experiment with new technologies and pedagogical strategies fosters an environment where continuous improvement is prioritized. Institutions should create platforms for sharing successful practices and lessons learned, allowing for collective growth and learning. This commitment to innovation will enable institutions to remain responsive to the evolving needs of students and the broader educational landscape.

Furthermore, institutions can benefit from implementing data-driven decision-making processes. By analyzing data related to student engagement, learning outcomes, and technology use, administrators can make informed choices about curriculum design and resource allocation. Utilizing analytics tools can help identify areas for improvement and allow institutions to tailor their strategies to better meet the needs of their student population.

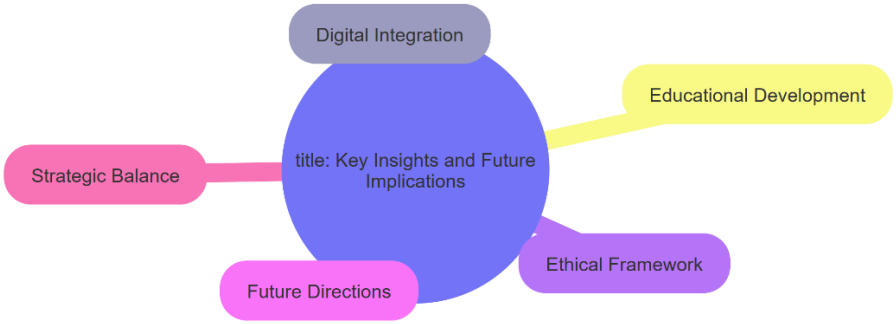
Lastly, fostering global connections through technology can enrich Buddhist education. By partnering with institutions around the world, Buddhist learning centers can facilitate cross-cultural exchanges, collaborative research, and joint programs that enhance the educational experience for students. These partnerships can provide diverse perspectives on Buddhist teachings, allowing students to engage with the tradition in a more nuanced and expansive manner.

In conclusion, the strategic pathways forward for Buddhist learning institutions in the digital era must encompass a multifaceted approach that prioritizes digital literacy, community engagement, ethical practices, and innovative pedagogies. By implementing these recommendations, institutions can navigate the challenges of digital integration while seizing the opportunities that technology presents. Ultimately, a thoughtful and inclusive strategy will ensure that Buddhist education not only survives in the digital age but thrives, enriching the lives of students and communities alike.

Reflecting on the Path Forward: Key Insights and Future Implications

As Buddhist educational institutions navigate the complexities of the digital era, it is imperative to reflect on the key insights gathered throughout this exploration. The

integration of technology into Buddhist pedagogy presents both significant challenges and promising opportunities. Institutions must acknowledge the digital divide that exists among their student populations and take proactive measures to ensure equitable access to educational resources. Bridging this gap is essential not only for enhancing learning outcomes but also for upholding the inclusive values at the core of Buddhist teachings.

Moreover, the preservation of traditional educational practices is crucial as institutions embrace digital tools. While technology offers new avenues for engagement and dissemination of knowledge, it should not overshadow the relational and community aspects inherent in Buddhist education. Institutions should strive to create hybrid learning environments that honor these traditions while integrating innovative pedagogical practices, ensuring a holistic educational experience for students.

The role of educators in this transition cannot be overstated. Professional development initiatives focused on digital literacy and pedagogical strategies are essential for empowering faculty to effectively engage with technology. By cultivating a culture of innovation among educators, institutions can foster a dynamic learning environment that encourages experimentation and collaboration. This adaptability will be vital for addressing the evolving needs of students in a rapidly changing educational landscape.

Ethical considerations surrounding the use of technology in education must also be prioritized. Institutions must establish clear guidelines that promote responsible and respectful interactions in online spaces, ensuring a safe learning environment for all. By fostering a community that values ethical practices, institutions can reinforce their commitment to the core principles of Buddhism, creating a model for digital education that aligns with their foundational teachings.

Looking ahead, the potential for global collaboration offers a promising pathway for Buddhist educational institutions. By forging partnerships with other organizations and institutions, educators can facilitate cross-cultural exchanges that enrich the learning experience for students. These connections can lead to the sharing of best practices, resources, and diverse perspectives that enhance the understanding and appreciation of Buddhist teachings across different contexts.

As Buddhist learning institutions continue to evolve, they must embrace data-driven decision-making processes. Utilizing analytics to assess student engagement, learning outcomes, and the effectiveness of digital tools can guide institutions in refining their educational strategies. This approach will not only support continuous improvement but also ensure that institutions remain responsive to the needs of their students and the broader educational landscape.

In conclusion, the path forward for Buddhist educational institutions in the digital era requires a thoughtful balance between tradition and innovation. By addressing the challenges head-on and embracing the opportunities that technology presents, these institutions can thrive in a rapidly changing world. Ultimately, a commitment to fostering inclusive, ethical, and innovative educational practices will enable Buddhist learning institutions to fulfill their mission of nurturing compassionate and informed individuals, ready to engage with the complexities of contemporary society.

Bibliography

Ergas, O. (2019). **Mindfulness in, as and of education: Three roles of mindfulness in education.** Journal of Philosophy of Education.

Helsper, E. (2021). **The digital disconnect: The social causes and consequences of digital inequalities.**

Lee, K. H., Slattery, O., Lu, R., Tang, X., & McCrary, V. (2002). **The state of the art and practice in digital preservation.** Journal of research of the National institute of standards and technology.

Rabaey, J. M., Chandrakasan, A., & Nikolic, B. (2002). **Digital integrated circuits (Vol. 2).** Englewood Cliffs: Prentice hall.

Thamarana, S. (2015). **Role of multimedia resources in teaching and learning of English language.** Teaching English Language and Literature: Challenges and Solutions.

utilized [Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostiainen, E., & Rasku-Puttonen, H. (2016). **Developing social competence and other generic skills in teacher education: applying the model of integrative pedagogy.** European journal of teacher education.

Wang, P., & Ramiller, N. C. (2009). **Community learning in information technology innovation.** MIS quarterly.

Madhyamika Philosophy : An Examination of the Middle Path

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Phrasriwacharavisutthi
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

The Madhyamika School, or Śūnyavāda, forms a cornerstone of Mahayana Buddhism, established by Nāgārjuna in the 2nd century CE. This philosophical tradition emphasizes the Middle Path (Madhyamā-pratipad), eschewing extremes of existence and non-existence through the principle of emptiness (Śūnyatā). By integrating dependent origination (pratītyasamutpāda) and the eightfold negation, the school redefines conventional and transcendental truths, fostering a holistic understanding of reality. This study examines the Madhyamika framework, highlighting its relevance in the broader spectrum of Buddhist philosophy and its enduring influence on intellectual thought.

Keywords: Madhyamika School, Nāgārjuna, Śūnyatā,
Mahayana Buddhism, Buddhist Philosophy

Introduction

The Madhyamika School represents a pivotal development in Buddhist philosophy, offering a dialectical approach to understanding the complexities of reality. Founded in the 2nd century CE by Nāgārjuna, this philosophical tradition is deeply rooted in the principle of Śūnyatā, or emptiness, which serves as the cornerstone of its theoretical framework. By emphasizing the Middle Path (Madhyamā-pratipad), the Madhyamika philosophy avoids the extremes of eternalism (existence) and nihilism (non-existence), advocating a balanced approach that reflects the Buddha’s original teachings

on dependent origination (*pratītyasamutpāda*). As Radhakrishnan (1923) notes, this school plays a critical role in Buddhist thought, bridging metaphysical insights with practical applications.

Central to the Madhyamika School is its innovative articulation of the two truths—conventional truth (*samvṛti-satya*) and ultimate truth (*paramārtha-satya*). This dual-level understanding provides a comprehensive framework for examining reality, guiding practitioners to transcend ordinary perceptions and achieve a profound understanding of existence. Nāgārjuna's seminal text, *Mūlamadhyamakakārikā*, expounds these principles through a dialectical methodology that systematically deconstructs inherent assumptions about the nature of self and phenomena (Garfield, 1995). By equating Śūnyatā with dependent origination, Nāgārjuna underscores the interdependent and relational nature of all phenomena, challenging notions of intrinsic existence (Siderits, 2011).

This article delves into the foundational tenets of the Madhyamika School, exploring its philosophical underpinnings, its nuanced treatment of the two truths, and its alignment with the broader Mahayana tradition. Furthermore, it examines how Madhyamika thought continues to influence contemporary philosophical discourse, providing insights into the dynamic interplay between conventional and ultimate realities. Through an analysis of its primary texts and intellectual legacy, this study aims to highlight the enduring relevance of Madhyamika philosophy in understanding the nature of reality and guiding spiritual practice.

Fundamental Principles of Madhyamika Philosophy

1. The Middle Path (Madhyamā-pratipad)

The concept of the Middle Path (*Madhyamā-pratipad*) is foundational to Madhyamika philosophy, representing its commitment to transcending dualistic extremes. This philosophical approach, articulated by Nāgārjuna, challenges dichotomies such as existence versus non-existence, and permanence versus impermanence. By rejecting these binaries, Madhyamika thought emphasizes a balanced understanding of reality, one that avoids both eternalism (*śāśvata-vāda*) and nihilism (*uccheda-vāda*), aligning itself

closely with the Buddha’s original teachings on dependent origination (*pratītyasamutpāda*).

Central to Nāgārjuna’s exposition of the Middle Path is the eightfold negation (*aṣṭakaṣṭaka-vākya*), a method of deconstructing intrinsic assumptions about reality. This dialectical framework systematically refutes extremes such as coming and going, unity and multiplicity, or arising and cessation, illustrating the transient and relational nature of all phenomena (Mūlamadhyamakakārikā, Chapter 1; Garfield, 1995). In essence, this negation underscores the principle of Śūnyatā (emptiness), which asserts that phenomena do not possess inherent existence but arise through interdependent conditions (Siderits, 2011).

Nāgārjuna's Middle Path does not deny conventional reality; instead, it integrates conventional truth (*samvṛti-satya*) with ultimate truth (*paramārtha-satya*), presenting a coherent framework for understanding the complexity of existence. As Williams (2009) explains, the Madhyamika approach reconciles these two levels of truth, guiding practitioners to perceive the world as it truly is—free from conceptual overlays and fixed categories. This profound insight enables a transformative shift in understanding, offering a path to liberation while remaining grounded in practical experience.

This article examines how the Middle Path, as articulated in Madhyamika philosophy, serves as a bridge between conceptual analysis and spiritual practice. Through an exploration of its foundational texts and philosophical arguments, the enduring relevance of the Middle Path in addressing both metaphysical questions and ethical challenges becomes evident.

2. Concept of Emptiness (Śūnyatā)

The concept of *Śūnyatā* (emptiness) is a cornerstone of Madhyamika philosophy, profoundly redefining the understanding of reality. At its core, *Śūnyatā* negates the notion of inherent existence (*svabhāva*), asserting instead that all phenomena arise through dependent origination (*pratītyasamutpāda*). This relational perspective reveals that entities do not exist independently or possess intrinsic essence, but are contingent upon interdependent conditions and causes. Nāgārjuna, the founder of the Madhyamika school, uses dialectical reasoning to demonstrate how such interdependence underpins the nature of all phenomena (Garfield, 1995).

Through his seminal text, the *Mūlamadhyamakakārikā*, Nāgārjuna systematically deconstructs the idea of fixed or intrinsic essence in things, illustrating that emptiness does not imply nihilism but rather a middle way between eternalism and annihilationism (Siderits, 2011). This negation of intrinsic existence allows for a deeper understanding of relational origination, where the interconnectedness of all things becomes the basis for their existence. The doctrine of *Śūnyatā*, therefore, does not reject conventional truth (*saṃvṛti-satya*); instead, it bridges it with ultimate truth (*paramārtha-satya*), showing how the two are inseparably linked (Williams, 2009).

The philosophical implications of *Śūnyatā* extend beyond metaphysics to practical and ethical dimensions. By recognizing the absence of inherent existence, one can cultivate a sense of detachment from rigid self-conceptions and fixed views, fostering compassion and equanimity. This perspective helps practitioners overcome clinging and aversion, aligning their understanding with the Buddha’s teachings on liberation from suffering (Murti, 1955).

Moreover, *Śūnyatā* addresses the dual nature of truth in Madhyamika philosophy. Conventional truths, such as linguistic and social constructs, are understood as provisional tools for navigating the world, while ultimate truth reveals the absence of any fixed essence underlying these constructs. This nuanced framework enables a practical application of emptiness in daily life, allowing for the integration of wisdom and compassion (Garfield, 1995).

In sum, the concept of *Śūnyatā* is not merely a theoretical construct but a transformative insight that challenges fixed notions of self and reality. It bridges the apparent dichotomy between conventional and transcendental truths, offering a profound path toward understanding the nature of existence and achieving liberation.

3. Dependent Origination and Relativity

The principle of dependent origination (*pratītyasamutpāda*) is foundational to Buddhist philosophy, emphasizing the interdependent nature of all phenomena. In Madhyamika thought, Nāgārjuna elevates this doctrine to its philosophical apex by equating it with the concept of *Śūnyatā* (emptiness). This alignment demonstrates that the lack of intrinsic existence in phenomena is not a negation of existence itself but a recognition of its relational and contingent nature (Williams, 2009). Through this

perspective, Madhyamika philosophy provides a nuanced understanding of relativity as a gateway to grasping ultimate truth.

Dependent origination encapsulates the idea that phenomena arise, persist, and cease in dependence upon specific conditions. N*ā*g*ā*rjuna’s assertion that *Śū*nyat*ā* and dependent origination are synonymous reveals that comprehending this dynamic interconnection leads to a deeper realization of the true nature of existence. As he articulates in the *Mū*lamadhyamakak*ā*rik*ā*, “That which arises in dependence is devoid of intrinsic nature. This is the meaning of emptiness, which is itself dependent designation” (Garfield, 1995, p. 69).

This understanding serves as a critique of metaphysical extremes, such as eternalism and nihilism, positioning Madhyamika philosophy firmly within the Middle Path. The relativity inherent in dependent origination refutes both the assertion of independent, self-sustaining entities and the denial of existence altogether. By doing so, it aligns with the Buddha’s original teachings, illustrating the interdependent processes that govern existence (Siderits, 2011).

Relativity also has profound implications for understanding the two truths in Madhyamika thought: conventional truth (*saṃvṛti-satya*) and ultimate truth (*param*ā*rtha-satya*). Conventional truths, rooted in the everyday interactions and perceptions of the world, derive their functionality and coherence from their relational basis. Ultimate truth, which transcends conventional constructs, emerges as the insight that all phenomena lack inherent essence. These two truths are not mutually exclusive but interdependent, forming a cohesive framework for navigating and understanding reality (Murti, 1955).

By bridging dependent origination with *Śū*nyat*ā*, Madhyamika philosophy not only elucidates the Buddha’s teachings but also offers a practical methodology for overcoming delusion. This approach encourages practitioners to cultivate a dynamic awareness of interconnection, which fosters wisdom and compassion. It reframes the understanding of existence as a relational process, freeing individuals from clinging to fixed notions of self and reality, thereby guiding them toward liberation (Williams, 2009).

The Two Truths: Samvṛti and Paramārtha

Central to Madhyamika philosophy is the doctrine of the two truths, which provides a comprehensive framework for understanding reality through two complementary lenses: *Samvṛti-satya* (Conventional Truth) and *Paramārtha-satya* (Ultimate Truth). Nāgārjuna's articulation of these truths highlights the interplay between relative appearances and the deeper, transcendental nature of existence, bridging the gap between worldly experiences and ultimate insight (Garfield, 1995).

1. Samvṛti-satya (Conventional Truth)

Samvṛti-satya refers to the apparent, pragmatic reality that governs everyday interactions and perceptions. It encompasses the world shaped by linguistic conventions, societal norms, and cognitive frameworks that rely on conceptual distinctions. While this truth is shaped by ignorance and delusion, it is not dismissed as false in Madhyamika thought. Instead, it is understood as functional and necessary for communication, ethical behavior, and the practical aspects of life (Williams, 2009). For example, terms like "self" or "object" are conventionally valid as long as their dependence on conditions is recognized.

2. Paramārtha-satya (Ultimate Truth)

Paramārtha-satya transcends conventional distinctions, reflecting the realization of *Śūnyatā* (emptiness). At this level, all phenomena are understood to lack inherent existence and to arise interdependently. This insight dissolves the dualities—such as self and other, existence and non-existence—that underpin conventional reality (Murti, 1955). Nāgārjuna encapsulates this in the *Mūlamadhyamakakārikā*: "There is no distinction between nirvāṇa and saṃsāra. The boundary of nirvāṇa is the boundary of saṃsāra" (Garfield, 1995, p. 69). This illustrates that ultimate truth does not negate conventional truth but recontextualizes it within the framework of interdependence.

3. The Interrelationship Between the Two Truths

Rather than presenting two opposing realities, Madhyamika philosophy posits that the two truths are interdependent and inseparable. Conventional truth functions as the pathway to ultimate truth, as it is through examining the conditions and dependencies within *samvṛti-satya* that one gains insight into *paramārtha-satya*. Conversely, the realization of ultimate truth does not nullify conventional truth but allows practitioners

to engage with it skillfully and without attachment (Siderits, 2011). This dynamic interplay underscores the practical relevance of Madhyamika teachings for both philosophical inquiry and spiritual practice.

4. Contemporary Relevance

The doctrine of the two truths offers profound implications for reconciling seemingly contradictory perspectives in modern philosophy and science. By acknowledging the relativity of conventional constructs while affirming the ultimate nature of interdependence, Madhyamika philosophy provides a robust framework for navigating complex existential and epistemological questions (Gethin, 1998).

Nāgārjuna posits that ultimate truth is accessible only through conventional truth, integrating both levels into a cohesive framework for understanding reality (Siderits, 2011).

Analytical Reflection on the Philosophical Contributions of the Madhyamika School

The Madhyamika School, conceptualized by Nāgārjuna, represents a profound evolution in Buddhist philosophy. Emerging in the 2nd century CE, it offers an innovative perspective on reality, rooted in the doctrines of Śūnyatā (emptiness) and pratītyasamutpāda (dependent origination). Through these principles, Nāgārjuna systematically challenges the concept of inherent existence while emphasizing the interdependent and relational nature of all phenomena. This approach aligns seamlessly with the Buddha’s teachings and extends their implications into new metaphysical and practical dimensions.

Central to Madhyamika philosophy is the Middle Path (Madhyamā-pratipad), which avoids the extremes of eternalism and nihilism. By rejecting dichotomies such as existence versus non-existence and permanence versus impermanence, the school advocates a balanced approach that reflects the transient and interdependent nature of reality. Nāgārjuna articulates this perspective through his dialectical methodology, encapsulated in the Mūlamadhyamakakārikā, which employs logical analysis to deconstruct fixed conceptual frameworks. This dialectical approach reveals the inherent interconnection of phenomena, emphasizing their relational contingency rather than intrinsic essence.

The doctrine of Śūnyatā, or emptiness, forms the cornerstone of Madhyamika thought. Far from advocating nihilism, it posits that the absence of inherent existence allows for a deeper understanding of relational origination. By demonstrating that phenomena arise and exist solely through interdependent conditions, Nāgārjuna reframes existence as a dynamic and fluid process. This insight bridges the gap between conventional and ultimate truths, showing that reality is both functionally operative in daily life and fundamentally devoid of fixed essence.

The two truths—Samvṛti-satya (Conventional Truth) and Paramārtha-satya (Ultimate Truth)—offer a nuanced framework for understanding reality. Conventional truth pertains to the practical and provisional constructs of the empirical world, such as language, social norms, and cognitive distinctions. While these constructs lack ontological independence, they are indispensable for navigating everyday life. In contrast, ultimate truth reveals the emptiness underlying these constructs, highlighting the absence of intrinsic nature in all phenomena. Crucially, Madhyamika philosophy emphasizes the interdependence of these truths, suggesting that understanding conventional reality is a necessary pathway to apprehending ultimate reality.

The Madhyamika School’s emphasis on the Middle Path, Śūnyatā, and the two truths underscores its comprehensive and integrative approach to reality. By addressing metaphysical, ethical, and soteriological dimensions, it bridges philosophical inquiry with practical application. Nāgārjuna’s synthesis of Śūnyatā and dependent origination critiques rigid conceptualizations and fosters intellectual humility, encouraging practitioners to transcend self-centric perspectives. This relational ontology aligns with the ethical goals of Buddhism, promoting compassion and equanimity.

The influence of the Madhyamika School extends far beyond its historical origins, shaping subsequent Mahayana traditions and informing modern philosophical and scientific discourses. Its doctrine of the two truths offers a robust framework for reconciling empirical and transcendental perspectives, while its relational ontology challenges reductionist and absolutist paradigms. By emphasizing interconnection and mutual dependency, it addresses contemporary challenges, including environmental and ethical concerns, with profound relevance.

In summary, the Madhyamika School stands as a cornerstone of Buddhist philosophy, providing transformative insights into the nature of reality. Through its doctrines of Śūnyatā, the Middle Path, and the two truths, it offers a timeless guide for understanding existence and achieving liberation. Nāgārjuna's contributions continue to inspire intellectual exploration and spiritual practice, solidifying the Madhyamika School's legacy as a pivotal force in the philosophical and ethical evolution of Buddhism.

Conclusion

The Madhyamika School stands as a cornerstone of Buddhist philosophy, providing a profound and systematic approach to understanding the nature of reality. Rooted in Nāgārjuna's exposition of *Śūnyatā* (emptiness), the school redefines the ontological landscape by negating intrinsic existence while affirming interdependence. This radical yet nuanced perspective aligns seamlessly with the Buddha's teachings on dependent origination (*pratītyasamutpāda*), emphasizing the relational and transient nature of phenomena (Garfield, 1995).

Through its adherence to the Middle Path (*Madhyamā-pratipad*), Madhyamika philosophy avoids the extremes of eternalism and nihilism, forging a balanced approach to metaphysical and existential questions. This dialectical method, encapsulated in Nāgārjuna's *Mūlamadhyamakakārikā*, deconstructs conceptual fabrications while guiding practitioners toward a deeper realization of ultimate truth (*paramārtha-satya*) without discarding the utility of conventional truth (*samvṛti-satya*) (Murti, 1955). The interdependence of these two truths forms the bedrock of Madhyamika thought, illustrating the school's unique synthesis of pragmatic and transcendental dimensions.

Nāgārjuna's contributions extend beyond philosophical discourse, influencing subsequent Mahayana traditions and setting a benchmark for critical engagement with metaphysical constructs. His dialectical method remains a vital tool for interrogating the nature of reality and advancing spiritual practice. By integrating rigorous logic with profound spiritual insights, Madhyamika philosophy offers a timeless framework for addressing both ancient and contemporary challenges in understanding existence (Siderits, 2011).

The enduring relevance of the Madhyamika School lies in its ability to bridge philosophical inquiry with practical application, offering guidance for both intellectual exploration and personal transformation. Its emphasis on the relational nature of existence encourages a compassionate and interconnected worldview, fostering ethical engagement with the world. As a seminal contribution to Buddhist thought, the Madhyamika School continues to inspire scholars and practitioners alike, cementing its place in the annals of philosophical and spiritual history (Williams, 2009).

Bibliography

Garfield, J. L. (1995). **The Fundamental Wisdom of the Middle Way: Nāgārjuna’s Mūlamadhyamakakārikā.** Oxford University Press.

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Murti, T. R. V. (1955). **The Central Philosophy of Buddhism: A Study of the Madhyamika System.** George Allen & Unwin.

Radhakrishnan, S. (1923). **Indian Philosophy.** Oxford University Press.

Siderits, M. (2011). **Buddhism as Philosophy: An Introduction.** Ashgate.

Williams, P. (2009). **Mahayana Buddhism: The Doctrinal Foundations.** Routledge.

Buddhist Management Innovation to Reduce Educational Inequality

Wilaiwan Wongjinda
Pana Jenjob
Independent Scholars

ABSTRACT

This article aims to present understand key Buddhist management principles and learn community-oriented strategies for inclusive education inspired by Buddhist teachings. Buddhist management innovation seeks to reduce educational inequality by integrating compassion, mindfulness, and ethical responsibility into educational practices. Rooted in values like ahimsa (non-harming) and sangha (community), it fosters fairness and inclusivity, focusing on holistic development beyond academics. This approach addresses socio-economic, cultural, and institutional barriers by promoting empathy and collaboration among educators, students, and families, creating community-centered solutions to bridge gaps in access. With continuous reflection and feedback, and by measuring factors like student well-being and community involvement, this framework supports sustainable, compassionate, and equitable improvements in education. Summary Buddhist management in educational equity focuses on compassion, mindfulness, and ethical leadership to create inclusive environments, overcome access barriers, and promote holistic growth, ensuring sustainability through continuous alignment with Buddhist values.

Keywords: Buddhist, Management Innovation, Reduce Educational Inequality

Introduction

Buddhist management innovation offers a unique and transformative approach to addressing educational inequality by embedding principles such as compassion, mindfulness, and ethical responsibility into educational practices. Rooted in Buddhist philosophy, this approach emphasizes the importance of creating environments that respect individual potential and prioritize inclusivity. Buddhist management is grounded

in values like ahimsa (non-harming) and sangha (community), which foster a commitment to fairness and collaboration. This foundation supports a holistic view of education where the focus extends beyond academic outcomes to the well-being and growth of each learner, aiming to create a compassionate educational system that serves as a model for reducing disparities.

One of the key innovations within Buddhist management is its focus on identifying and dismantling the barriers that prevent equitable access to education. Socio-economic constraints, cultural divides, and institutional limitations often leave marginalized groups without the resources and opportunities necessary for educational success. Buddhist management promotes community-centered solutions that prioritize empathy, dialogue, and cooperation among educators, students, and families. Through ethical practices, community-driven projects, and support systems, this approach addresses disparities in access and actively works to bridge gaps, fostering a supportive learning environment where all students can thrive.

Ultimately, Buddhist management innovation encourages educational leaders to adopt a values-driven approach to reform, where continuous reflection and feedback guide sustainable improvements in educational practices. The use of metrics such as student well-being, engagement, and community involvement ensures that initiatives are not only effective but also aligned with core Buddhist principles. By implementing Buddhist-inspired policies and practices, educational institutions can create lasting, equitable changes that address both immediate needs and long-term goals, advancing a more compassionate and inclusive educational landscape.

1. Foundations of Buddhist Management and Educational Equity

The foundations of Buddhist management in educational equity emphasize compassion, mindfulness, and ethical conduct to address disparities in access to education. These values guide educational leaders in fostering inclusive environments where each individual’s potential is respected. Rooted in the concept of non-harming (ahimsa), Buddhist management principles advocate for fairness and support systems that reduce inequities, ensuring that all students receive equal opportunities to succeed. Additionally, research by Kovács (2014) explores how Buddhist management principles, grounded in mindfulness and social responsibility, enhance fair decision-making and equitable access within institutions, contributing to social justice in educational systems.

Similarly, Schedneck (2021) discuss the with over 90% of Thai citizens identifying as Buddhist, how are Buddhist values communicated to youth? In the past, the temple was the center for learning, where elders taught their grandchildren how to chant and pay respect to monks. But in contemporary Thailand, this system is quickly losing influence. Because of this, a number of strategies have recently developed to communicate Buddhist teachings to Thai youth

2. Identifying Barriers to Educational Access

Identifying barriers to educational access involves understanding the various socio-economic, cultural, and institutional challenges that hinder equitable learning opportunities. Socio-economic factors, such as poverty, often prevent students from accessing quality education due to lack of resources, technology, and basic support. Additionally, cultural barriers, including language differences and discrimination, can create divides, especially for marginalized communities. Institutional barriers, such as limited infrastructure and insufficiently trained educators, further restrict access, particularly in rural and underserved regions. Additionally, research by Reimers (2021) discusses how educational inequalities are exacerbated by economic disparities and suggests policies that address social supports to improve access for underprivileged groups. Similarly, Glewwe and Muralidharan (2016) highlight how the lack of infrastructure and resources in developing countries contributes to systemic educational barriers. These studies underscore the importance of targeted interventions to overcome these obstacles and foster inclusivity in education.

3. Buddhist Approaches to Community Engagement in Education

Buddhist approaches to community engagement in education emphasize values like compassion, mindfulness, and interdependence, focusing on fostering inclusive, supportive environments. Rooted in the concept of sangha (community), Buddhist teachings encourage collaboration between educators, students, and communities to create holistic learning experiences. By prioritizing collective well-being, these approaches promote empathy and understanding, encouraging schools to work closely with families and local organizations to address educational needs. In practice, this can include mindfulness practices, ethical education, and community-based learning projects that bridge cultural and social gaps. Additionally, research by Henriksen and Gruber (2024) highlights in this article, an illustrative case, at the school community level, as a form of

pedagogical innovation. In this practical article, to discuss how a disenfranchised school community incorporated a systemic mindfulness intervention into its school culture, yielding positive and impressive results.

4. Implementing Buddhist Management for Educational Change

Implementing Buddhist management for educational change involves integrating values such as compassion, mindfulness, ethical conduct, and collective well-being into leadership and institutional practices. This approach advocates for leaders and educators to act with mindfulness and moral integrity, placing students' holistic growth at the forefront. By fostering empathetic environments and prioritizing the welfare of all stakeholders, Buddhist management encourages transformational changes that address inequality and promote inclusive education. Additionally, Kaoun (2019) discusses how emotional intelligence (EI) enhances leadership effectiveness and how mindfulness practices can cultivate EI. It emphasizes that mindfulness not only improves leadership skills but also offers recommendations for adult-learning practitioners to develop EI- and mindfulness-based training programs.

5. Measuring Impact and Ensuring Sustainability in Buddhist-Driven Education

Measuring the impact and ensuring sustainability in Buddhist-driven education involves assessing how effectively educational initiatives align with Buddhist values such as compassion, mindfulness, and social equity, and how these initiatives can be maintained over time. Key indicators for measuring impact might include improvements in student well-being, engagement, and academic outcomes, as well as community involvement and stakeholder satisfaction. Additionally, integrating feedback loops and reflective practices can help educators adapt and refine their approaches in line with Buddhist principles.

To ensure sustainability, it's crucial to foster a culture that values ongoing learning and ethical practices. This may involve training educators in mindfulness techniques, promoting collaborative decision-making, and encouraging community partnerships that align with Buddhist values. Research supports these strategies. For instance, Kovács (2014) illustrates how the Buddhist approach to the conceptions of sustainability and development. It deals with the interpretation of the United Nation’s (UN) Millennium Development Goals (MDGs) from a Buddhist perspective. It examines the conception of

sustainable development, the background of the MDGs. Furthermore, it draws up the Buddhist solution for securing environmental sustainability.

Conclusion

The foundations of Buddhist management in educational equity emphasize compassion, mindfulness, and ethical conduct to create inclusive, supportive environments that reduce disparities in educational access. Buddhist principles, rooted in non-harming (ahimsa) and community (sangha), advocate for fairness and collaboration among educators, students, and communities to overcome socio-economic, cultural, and institutional barriers. This approach encourages practices like ethical education, community projects, and mindfulness to promote holistic growth and collective well-being. Leadership under Buddhist management prioritizes empathy, moral integrity, and the welfare of all stakeholders, fostering transformational changes toward inclusive education. Sustainability and effectiveness are assessed through metrics like student well-being, academic performance, community involvement, and feedback processes, which ensure ongoing alignment with Buddhist values.

Bibliography

Glewwe, P., & Muralidharan, K. (2016). **Improving Education Outcomes in Developing Countries.** Handbook of the Economics of Education.

Henriksen, D., and Gruber, N. (2024). **Systemwide school mindfulness: addressing elementary students’ social-emotional learning and wellbeing.** Front. Educ. 9:1272545.

Kaoun, T. (2019). **Enhancing Leaders’ Emotional Intelligence**: Why Mindfulness. Journal of Leadership Education, 18(1):200-212

Kovács, G. (2014). Buddhist Approach to Sustainability and Achieving Millennium Development Goals. **Conference: Buddhist Perspective towards achieving the UN Millennium Development Goals** At: Hanoi, Vietnam.

Kovács, G. (2014). **The theoretical foundation of Buddhist management practices.** Journal of Management Development, 33(8/9)
DOI: https://doi.org/10.1108/JMD-09-2013-0120

Reimers, F. M. (2021). **Primary and Secondary Education During Covid-19 Disruptions**

to Educational Opportunity During a Pandemic: Disruptions to Educational Opportunity During a Pandemic. Springer Nature Switzerland AG, DOI: 10.1007/978-3-030-81500-4

Schedneck, Brooke. (2021). **Cartoons and Educational Philosophies:** Strategies for Communicating Buddhist Values to Thai Buddhist Youth. Journal of Global Buddhism 22 (2):273-89. https://doi.org/10.5281/ZENODO.5764613.

The Principle of Growth: A Buddhist Perspective

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Phrasriwacharavisutthi
Mahachulalongkornrajavityalaya University Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

The Principle of Growth in Buddhism serves as a framework for holistic development, encompassing ethical, intellectual, and spiritual dimensions. Rooted in the Buddha's teachings, it highlights four key elements: choosing a suitable environment (*Paṭirūpadesavāsa*), associating with virtuous individuals (*Sappurisapassaya*), setting and pursuing righteous goals (*Attasammāpaṇidhi*), and building a solid foundation through innate qualities and self-improvement (*Pubbekatapubbakāra*). These principles guide individuals to achieve personal and societal well-being while fostering resilience, morality, and purpose. The concept underscores the interconnectedness of individual progress and collective harmony, offering timeless relevance in modern contexts.

Keywords: Buddhism, Growth Principles, Ethical Development

Introduction

Buddhist morality serves as a universal guide, focusing on alleviating suffering and improving life in this world (Rahula, 1974). It seeks to solve human problems and create a harmonious society. The Buddha emphasized societal reform and spiritual development, declaring, “I shall not pass away until this pure religion of mine becomes successful, prosperous, widespread, and popular in all its full extent” (Thanissaro Bhikkhu, 1997). His teachings aim to enhance both material and spiritual well-being, ensuring inner freedom and societal improvement.

Buddhism is often misunderstood as advocating only personal salvation or retreat from worldly concerns. However, both the Buddha's life and teachings demonstrate his active engagement with worldly issues, guiding humanity toward both inner and external progress. The Buddha's compassion for humanity led him to encourage ethical living, emphasizing the interconnection between individual and societal ethics (Harvey, 2000).

As Radhakrishnan (1923) highlights, the Buddha embodied two aspects: a meditative sage and an active reformer, working for the welfare of humanity. His teachings provide practical guidance for living harmoniously and attaining happiness while addressing societal needs. Key Jones (1989) aptly notes, “While the main emphasis of the Buddha’s teaching is on inner development, there is no reason for Buddhists not to participate in the society in which they live.”

The Four Cakka (Virtues as Wheels of Progress

The principle of growth, as taught in Buddhism, serves as a foundation for personal development and societal harmony. Rooted in the teachings of the Buddha, it offers a comprehensive framework for individuals to cultivate prosperity, wisdom, and ethical living (Rahula, 1974). This principle goes beyond material success, encompassing intellectual, moral, and spiritual progress. By adhering to these guidelines, individuals can navigate life's challenges with resilience and purpose (Harvey, 2000).

Buddhism emphasizes that personal growth is interconnected with the well-being of others. The Buddha’s teachings advocate for mindful living, the pursuit of knowledge, and the establishment of virtuous habits that contribute to the betterment of society (Bodhi, 1994). The principles for growth, such as choosing a suitable environment (Paṭirūpadesavāsa), associating with good people (Sappurisapassaya), and fostering self-discipline (Attasammāpaṇidhi), highlight the importance of aligning one’s life with ethical and intellectual aspirations.

In the modern world, these teachings remain profoundly relevant. They inspire individuals to lead lives of purpose and integrity while encouraging communities to thrive collectively (Jones, 1989). This article explores the Buddhist principle of growth in detail, illustrating its timeless value and practical application for achieving holistic progress.

1. Paṭirūpadesavāsa (Choosing a Suitable Environment)

Choosing a suitable environment (*Paṭirūpadesavāsa*) is a fundamental principle in Buddhism for personal and professional growth. The environment where one resides significantly impacts their mental, emotional, and moral development. It encompasses not only the physical location but also the social, cultural, and intellectual surroundings that shape an individual's experiences and opportunities for growth (Harvey, 2000; Rahula, 1974).

1. The Importance of a Conducive Environment

Living in a location conducive to learning, truth-seeking, and moral growth creates the foundation for a life aligned with the *Dhamma* (the teachings of the Buddha). Such an environment fosters:

1.1 Virtue and Morality: A supportive environment encourages ethical conduct and reinforces moral discipline. Being surrounded by good examples helps individuals internalize values like compassion, honesty, and non-harmfulness (Bodhi, 1994).

1.2 Knowledge and Learning: Proximity to educational opportunities, learned teachers, and access to the Buddha’s teachings enables intellectual growth and deeper understanding. It allows individuals to expand their wisdom and refine their thoughts (Gethin, 1998).

1.3 Spiritual Development: An environment conducive to meditation, mindfulness, and introspection aids in spiritual growth. Tranquility and supportive surroundings are crucial for developing concentration and insight (Majjhima Nikaya, 2001).

2. Characteristics of a Suitable Environment

A suitable environment is characterized by specific features that promote well-being and development:

2.1 Physical Safety and Security: Safety from harm and danger allows individuals to focus on self-improvement and community building. A secure location is free from external threats and internal discord (Radhakrishnan, 1923).

2.2 Opportunities for Righteous Companionship: Associating with virtuous individuals (*kalyāṇamitta*) enhances moral and spiritual growth. Good companions inspire and motivate individuals to cultivate wholesome actions (Jones, 1989).

2.3 Access to Resources: Availability of resources such as education, healthcare, and basic necessities is essential for growth. An environment rich in these resources enables individuals to meet their basic needs and pursue higher goals (Harvey, 2000).

2.4 Alignment with One’s Aspirations: A suitable environment aligns with an individual's life goals and values. For instance, someone seeking enlightenment would benefit from residing near a monastery or meditation center (Buddhaghosa, 2010).

3. Practical Applications in Modern Life

In the modern world, choosing a suitable environment remains highly relevant. Some practical considerations include:

3.1 Educational Opportunities: Selecting a location near schools, universities, or knowledge centers facilitates intellectual growth and career advancement (Rahula, 1974).

3.2 Community Support: Residing in a community that values mutual respect, cooperation, and moral values encourages harmonious living and collaboration (Gethin, 1998.

3.3 Cultural and Ethical Alignment: Choosing a place with cultural norms and values that resonate with one’s beliefs fosters a sense of belonging and inspiration (Harvey, 2000).

3.4 Workplace and Professional Environment: A positive and ethical workplace is vital for career growth and personal well-being. Surrounding oneself with supportive colleagues and mentors enhances productivity and moral conduct (Jones, 1989).

4. Scriptural and Historical Insights

The Buddha himself emphasized the importance of choosing the right environment. After his enlightenment, he chose locations like Varanasi and Rajgir to disseminate his teachings, recognizing their conducive nature for learning and community building (Buddhaghosa, 2010).

The principle of *Paṭirūpadesavāsa* teaches that a conducive environment is a cornerstone of personal, professional, and spiritual development. By choosing to live in a location that fosters virtue, knowledge, and well-being, individuals can cultivate a life of purpose and harmony. This principle is timeless, guiding both ancient practitioners and modern individuals toward growth and fulfillment (Thanissaro Bhikkhu, 1997).

2.2 Sappurisapassaya (Associating with Good People)

The principle of *Sappurisapassaya*, or associating with good people, is a cornerstone of Buddhist teachings. It emphasizes the importance of choosing virtuous companions who inspire and guide individuals toward truth, moral conduct, and knowledge. The Buddha

consistently highlighted the value of good friends (*kalyāṇamitta*) as critical to achieving personal and spiritual growth (Harvey, 2000; Rahula, 1974).

1. The Role of Good Companions in Growth

Good companions are like guiding lights, offering support, encouragement, and wisdom. Their influence is profound, shaping an individual's character and choices. The Buddha stated, “Association with the wise is the highest blessing” (*Mangala Sutta, Khuddakapāṭha 5*). By aligning oneself with virtuous individuals, one is inspired to cultivate wholesome qualities and avoid negative influences (Bodhi, 1994).

1.1 Moral Guidance: Associating with good people provides a model for ethical behavior. Virtuous companions uphold principles such as honesty, compassion, and non-violence, inspiring others to emulate their actions (Gethin, 1998).

1.2 Encouragement for Truth-Seeking: Good friends encourage the pursuit of truth and knowledge. They inspire critical thinking, reflection, and adherence to the *Dhamma*, steering individuals away from ignorance and delusion (Jones, 1989).

1.3 Emotional and Spiritual Support: Virtuous companions provide emotional resilience during challenging times and remind individuals of the spiritual path when distractions arise (Thanissaro Bhikkhu, 1997).

2. Characteristics of Good People (*Sappurisa*)

The Buddhist scriptures outline qualities that define a *Sappurisa*, or good person, making them suitable companions:

2.1 Moral Integrity (*Sīla*): A *Sappurisa* adheres to ethical conduct and inspires others to maintain a virtuous life (Buddhaghosa, 2010).

2.2 Wisdom and Knowledge (*Paññā*): They possess deep understanding and knowledge, particularly of the *Dhamma*, and share it generously (Majjhima Nikaya, 2001).

2.3 Compassion and Kindness (*Karunā*): Good people exhibit compassion and a willingness to help others without expecting anything in return (Radhakrishnan, 1923).

2.4 Patience and Forgiveness: They are forgiving, patient, and understanding, offering guidance without judgment (Rahula, 1974).

2.5 Detachment from Materialism: A *Sappurisa* values spiritual growth over material gain and leads by example in living a simple, meaningful life (Harvey, 2000).

3. Benefits of Associating with Good People

Choosing virtuous companions yields numerous benefits:

1. Prevention of Negative Influences: By surrounding oneself with good people, one avoids harmful behaviors and toxic environments (Gethin, 1998).

2. Inspiration for Self-Improvement: Good friends motivate individuals to develop qualities such as generosity, humility, and perseverance (Jones, 1989).

3. Access to Wisdom: Associating with learned and virtuous individuals provides access to knowledge, allowing one to make wise decisions and progress on the path to enlightenment (Bodhi, 1994).

4. Spiritual Growth: Virtuous companions guide others toward understanding the Four Noble Truths, practicing the Noble Eightfold Path, and achieving *Nibbāna* (Majjhima Nikaya, 2001).

4. Practical Applications in Modern Life

In contemporary society, *Sappurisapassaya* remains relevant and practical. It encourages people to carefully choose their social circles, prioritizing relationships that nurture growth and well-being:

1. Choosing Mentors and Role Models: Seek mentors who embody integrity and wisdom in both personal and professional life (Harvey, 2000).

2. Building a Positive Community: Surround yourself with friends and colleagues who share values of compassion, mutual respect, and intellectual curiosity (Jones, 1989).

3. Avoiding Toxic Influences: Avoid relationships that promote negativity, dishonesty, or unethical behavior (Rahula, 1974).

4. Utilizing Modern Resources: With access to global knowledge, one can associate with virtuous individuals through books, lectures, and online communities, even if physical proximity is not possible (Buddhaghosa, 2010).

5. Scriptural Examples

Buddhist scriptures are rich with examples of the value of associating with good people:

1. The Buddha and His Disciples: The Buddha surrounded himself with disciples such as Sariputta and Moggallana, who embodied wisdom and virtue, creating an environment of mutual growth (Bodhi, 1994).

2. The Story of Venerable Ānanda: Ānanda's association with the Buddha allowed him to develop profound wisdom and serve as a pillar of support for the Sangha (Majjhima Nikaya, 2001).

6. Challenges and Overcoming Obstacles

While associating with good people is ideal, modern life may present challenges, such as geographical separation or cultural differences. Overcoming these challenges requires effort and discernment:

1. Seek Virtue in Any Community: Even in challenging environments, seek individuals who demonstrate moral integrity and wisdom (Harvey, 2000).

2. Be a Good Companion Yourself: Strive to embody the qualities of a *Sappurisa*, inspiring others to follow the path of virtue (Jones, 1989).

Sappurisapassaya, or associating with good people, is a transformative principle that underpins personal and spiritual growth. By surrounding oneself with virtuous companions, one can cultivate moral conduct, seek truth, and develop wisdom. This timeless teaching serves as a guiding light for individuals striving to lead purposeful and ethical lives, offering both personal fulfillment and societal harmony (Thanissaro Bhikkhu, 1997).

2.3 Attasammāpaṇidhi (Establishing Oneself Rightly)

The principle of *Attasammāpaṇidhi* emphasizes the critical importance of setting clear, virtuous goals in life and pursuing them with unwavering determination and discipline. Rooted in the Buddhist tradition, this principle encourages individuals to align their aspirations with moral values and commit steadfastly to their objectives, regardless of the challenges they may face (Bodhi, 1994; Harvey, 2000).

1. The Essence of Establishing Oneself Rightly

Establishing oneself rightly begins with clarity of purpose. It requires individuals to:

1.1 Define clear and meaningful goals: These goals should not only reflect personal ambitions but also align with ethical and spiritual principles (Rahula, 1974).

1.2 Commit to moral uprightness: Pursuing objectives without compromising integrity and values.

1.3 Demonstrate resilience and discipline: Maintaining focus and dedication in the face of obstacles and setbacks (Majjhima Nikaya, 2001).

2. Importance of Clear and Virtuous Goals

Clear and virtuous goals act as a compass for life, providing direction and motivation. They ensure that actions are purposeful and contribute to the betterment of oneself and society.

2.1 Alignment with Ethical Principles: Goals rooted in morality prevent harm and foster harmony. In Buddhist teachings, aspirations aligned with the Noble Eightfold Path—particularly Right View, Right Effort, and Right Mindfulness—lead to wholesome outcomes (Buddhaghosa, 2010).

2.2 Guidance for Decision-Making: Clear objectives simplify decision-making, ensuring choices align with long-term aspirations rather than fleeting desires (Gethin, 1998).

2.3 Promotion of Personal Growth: Setting virtuous goals challenges individuals to grow intellectually, emotionally, and spiritually, creating a well-rounded character (Thanissaro Bhikkhu, 1997).

2.4 Inspiration for Others: A life guided by righteous aims serves as a model for others, fostering a ripple effect of positivity and moral behavior (Harvey, 2000).

3. Practicing Attasammāpaṇidhi

Establishing oneself rightly involves the following steps:

3.1 Self-Reflection: Evaluate personal strengths, weaknesses, values, and interests. Consider how one’s actions can contribute to individual and collective well-being (Jones, 1989).

3.2 Setting Goals: Define specific, measurable, achievable, relevant, and time-bound (SMART) objectives. Ensure that goals reflect moral virtues such as honesty, compassion, and diligence (Rahula, 1974).

3.3 Pursuing Goals with Discipline: Develop habits that support progress, such as regular meditation, mindfulness, and study of the *Dhamma*. Avoid distractions and maintain focus on the ultimate purpose (Radhakrishnan, 1923).

3.4 Adapting to Challenges: Embrace obstacles as opportunities for growth. Practice resilience, patience, and perseverance when facing difficulties (Majjhima Nikaya, 2001).

4. Overcoming Challenges

Life often presents challenges that can hinder progress toward one’s goals. However, *Attasammāpaṇidhi* teaches that steadfastness and adaptability are key to overcoming these obstacles:

4.1 Dealing with Adversity: The Buddha emphasized that suffering (*dukkha*) is an inherent part of existence. Facing adversity with mindfulness and wisdom enables one to remain steadfast in their pursuits (Buddhaghosa, 2010).

4.2 Resisting Temptations: By cultivating mindfulness and self-awareness, individuals can avoid distractions and remain focused on their virtuous aspirations (Gethin, 1998).

4.3 Seeking Support: Surrounding oneself with virtuous companions (*kalyāṇamitta*) provides encouragement and guidance, ensuring alignment with righteous goals (Thanissaro Bhikkhu, 1997).

5. Examples in Buddhist Teachings

The principle of *Attasammāpaṇidhi* is evident in the lives of the Buddha and his disciples:

5.1 The Buddha’s Determination: Before attaining enlightenment, the Buddha resolved to sit under the Bodhi tree until he discovered the truth, saying, “Let only my skin, sinews, and bones remain. Let my blood dry up. But I will not move from this seat until I have attained Supreme Enlightenment” (Bodhi, 1994). His unwavering commitment exemplifies the essence of establishing oneself rightly.

5.2 Venerable Anuruddha: Known for his exceptional mindfulness, Anuruddha dedicated himself to mastering meditation, demonstrating steadfastness in his spiritual goals (Majjhima Nikaya, 2001).

Siṅgālovāda Sutta (Dīgha Nikāya 31): This discourse highlights the importance of setting goals that lead to personal and societal prosperity, emphasizing virtues such as diligence and righteousness (Rahula, 1974).

6. Relevance in Modern Life

The principle of *Attasammāpaṇidhi* remains relevant today, guiding individuals in achieving personal and professional success while maintaining ethical integrity:

Career and Education: Set career goals that align with personal values, avoiding unethical shortcuts. Pursue education not just for personal gain but to contribute to society (Harvey, 2000).

Health and Well-Being: Commit to practices such as mindfulness and meditation to maintain physical and mental health (Thanissaro Bhikkhu, 1997).

Community and Relationships: Strive to be a source of support and inspiration to others, fostering positive relationships (Jones, 1989).

Environmental Responsibility: Set goals that prioritize sustainability and stewardship of natural resources (Radhakrishnan, 1923).

Attasammāpaṇidhi, or establishing oneself rightly, is a timeless principle that underscores the importance of setting clear, virtuous goals and pursuing them with unwavering commitment. By aligning one’s aspirations with ethical values and maintaining steadfast discipline, individuals can achieve personal growth, contribute to societal well-being, and move closer to spiritual liberation. This principle serves as a beacon of guidance, inspiring purposeful living in both worldly and spiritual pursuits.

2.4 Pubbekatapubbakāra (Building a Good Foundation):

The concept of *Pubbekatapubbakāra* underscores the importance of creating a strong personal foundation by developing innate qualities such as intelligence, virtue, and skills. It also emphasizes the necessity of preparing oneself for future opportunities and challenges through continuous self-improvement. By cultivating these attributes early in life, individuals set the stage for sustained success, personal growth, and the ability to contribute positively to society (*Buddhaghosa*, 2010; Gethin, 1998).

1. The Meaning of Building a Good Foundation

In Buddhism, the foundation of an individual’s character and abilities is likened to the roots of a tree. Without deep and well-nurtured roots, the tree cannot grow tall and withstand adverse conditions (*Rahula*, 1974).

2. Developing Innate Qualities

Innate qualities, such as intelligence, kindness, and resilience, serve as the starting point for building a good foundation. While these qualities may exist naturally, they require cultivation through effort and intention (*Harvey*, 2000).

3. Preparing for Future Challenges

The Buddhist principle of *Pubbekatapubbakāra* also involves proactive preparation for the future. By taking deliberate steps to develop skills and qualities early on, individuals can confidently face challenges and seize opportunities (*Majjhima Nikāya*, 2001).

4. The Role of Self-Improvement

Continuous self-improvement ensures that the foundation built through *Pubbekatapubbakāra* remains strong and adaptable. This involves regular self-reflection, discipline, and intentional growth (*Thanissaro Bhikkhu*, 1997).

5. Relevance in Modern Life

The principle of *Pubbekatapubbakāra* is highly relevant in contemporary life, where rapid changes and uncertainties demand adaptability and preparedness. Applying this principle can lead to success in various domains (*Bodhi*, 1994; *Jones*, 1989).

6. Examples in Buddhist Teachings

The Buddha’s Early Life: Before attaining enlightenment, Prince Siddhartha developed qualities such as discipline, curiosity, and compassion. These early foundations enabled him to pursue the truth with determination (*Rahula*, 1974).

The Parable of the Farmer: In the *Majjhima Nikāya*, the Buddha compares building a good foundation to preparing a field for farming. Just as a farmer prepares the soil for a fruitful harvest, individuals must prepare their minds and hearts for success and wisdom (*Majjhima Nikāya*, 2001).

The Importance of Right Effort: In the Noble Eightfold Path, Right Effort involves making a continuous effort to abandon unwholesome qualities and cultivate wholesome ones, reinforcing the idea of self-improvement and preparation (*Buddhaghosa*, 2010).

Pubbekatapubbakāra, or building a good foundation, is an essential principle for achieving long-term success and personal fulfillment. By nurturing innate qualities like intelligence and virtue, continuously learning, and preparing for future challenges, individuals can create a strong base that supports growth in all aspects of life. This principle not only enhances personal well-being but also enables individuals to contribute positively to their communities and the world at large (*Harvey*, 2000; *Gethin*, 1998). Through diligent application of this teaching, one can lead a life of purpose, resilience, and accomplishment.

Analysis of The Principle of Growth in Buddhism

The **Principle of Growth** in Buddhism outlines a comprehensive approach for personal development and societal harmony. Rooted in the teachings of the Buddha, it emphasizes the interplay between external conditions and internal qualities to foster a life

of purpose, morality, and fulfillment. This principle serves as a roadmap for cultivating intellectual, moral, and spiritual well-being, all while contributing positively to society.

The Role of External Conditions in Growth

The external environment plays a crucial role in shaping an individual's path to progress. The concept of **Paṭirūpadesavāsa (Choosing a Suitable Environment)** highlights the necessity of living in a place conducive to learning, truth-seeking, and moral development. Such an environment provides the physical and emotional security needed for individuals to focus on their goals, offering access to resources and support systems that inspire growth. The Buddha himself demonstrated this when choosing Varanasi and Rajgir as hubs for his teachings, recognizing their conducive nature for education and community building.

In addition to the environment, **Sappurisapassaya (Associating with Good People)** underscores the importance of virtuous companionship. The Buddha described good friends (*kalyāṇamitta*) as essential to personal and spiritual growth, likening their influence to that of guiding lights. Virtuous companions inspire ethical behavior, encourage truth-seeking, and provide emotional support. Associating with wise individuals shields one from harmful influences and motivates the pursuit of wholesome qualities.

Internal Qualities for Personal Development

While external conditions provide the foundation, the principle of growth also stresses the cultivation of internal qualities. **Attasammāpaṇidhi (Establishing Oneself Rightly)** emphasizes the importance of setting clear, virtuous goals and committing to them with unwavering determination. These goals should align with ethical principles and the teachings of the Dhamma, ensuring that actions are purposeful and contribute to the betterment of oneself and society. The Buddha's resolve under the Bodhi tree exemplifies this principle, showcasing the transformative power of steadfast goals and discipline.

Equally important is **Pubbekatapubbakāra (Building a Good Foundation)**, which involves developing innate qualities such as intelligence, kindness, and resilience. This principle stresses the need for early cultivation of these attributes and continuous self-improvement to prepare for future challenges. It reflects the Buddhist view that personal growth is a lifelong process requiring intentional effort and adaptability.

Integration of Personal and Societal Growth

The **Principle of Growth** is not limited to individual advancement but extends to societal harmony. Buddhism teaches that personal growth is inherently linked to the well-being of others. By choosing suitable environments, associating with virtuous individuals, and pursuing ethical goals, one creates a ripple effect of positivity and moral influence within the community. This interconnectedness reflects the Buddha’s vision of a society where individuals and communities thrive together.

Conclusion

The **Principle of Growth** in Buddhism is a comprehensive framework for personal and societal development, emphasizing the integration of external conditions and internal virtues. It highlights four key dimensions:

1. Paṭirūpadesavāsa (Choosing a Suitable Environment): The necessity of living in conducive surroundings that foster learning, morality, and well-being. Such environments provide safety, access to resources, and opportunities for intellectual and spiritual growth.

2. Sappurisapassaya (Associating with Good People): The transformative influence of virtuous companions (*kalyāṇamitta*), who inspire ethical behavior, truth-seeking, and resilience while shielding individuals from harmful influences.

3. Attasammāpaṇidhi (Establishing Oneself Rightly): The importance of setting clear, virtuous goals aligned with moral principles and pursuing them with discipline and determination, as exemplified by the Buddha's unwavering commitment to enlightenment.

4. Pubbekatapubbakāra (Building a Good Foundation): The cultivation of innate qualities like intelligence, kindness, and resilience, alongside continuous self-improvement to prepare for future challenges and opportunities.

This principle underscores the interdependence between personal growth and societal well-being, advocating for a life of purpose, moral integrity, and adaptability. It remains highly relevant in contemporary contexts, guiding individuals toward holistic progress and collective harmony.

Bibliography

Bodhi, B. (Trans.). (1994). **The discourse on the all-embracing net of views: The Brahmajāla Sutta and its commentaries.** Buddhist Publication Society.

Buddhaghosa, B. (2010). **The path of purification (Visuddhimagga).** Buddhist Publication Society.

Gethin, R. (1998). **The foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Harvey, P. (2000). **An introduction to Buddhist ethics: Foundations, values, and issues.** Cambridge University Press.

Jones, K. (1989). **The social face of Buddhism: An approach to political and social activism.** Wisdom Publications.

Majjhima Nikaya. (2001). **Middle length discourses of the Buddha (Trans. Bhikkhu Ñāṇamoli & Bhikkhu Bodhi).** Wisdom Publications.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha taught.** Grove Press.

Radhakrishnan, S. (1923). **Indian philosophy.** Oxford University Press.

Thanissaro Bhikkhu (Trans.). (1997). **The Dhammapada: A translation.** Access to Insight.

Ven. Piyadassi Thera (Trans.). (1993). **Setting the wheel of Dhamma in motion: Dhammacakkappavattana Sutta.** Access to Insight.

Comparative Analysis of Morality in Theravāda Buddhism and Hinduism

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
Department of Buddhism and Philosophy
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
[1]Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

This article explores the moral philosophies of Theravāda Buddhism and Hinduism, identifying similarities and differences in their ethical frameworks. Both traditions emphasize moral conduct as foundational for achieving ultimate goals—Nibbāna in Buddhism and Mokṣa in Hinduism. While Theravāda Buddhism advocates the Noble Eightfold Path and ethical precepts, Hinduism focuses on Varnashrama Dharma and diverse paths like Jñāna, Bhakti, and Karma. This comparative study offers insights into the profound intersections and distinct principles shaping these traditions.

Keywords: Theravāda Buddhism, Hinduism, Morality, Nibbāna, Mokṣa, Noble Eightfold Path, Varnashrama Dharma

Introduction

The ethical teachings of Theravāda Buddhism and Hinduism provide profound insights into the human pursuit of virtue and liberation. Both traditions, deeply rooted in the cultural and philosophical landscape of the Indian subcontinent, offer distinct yet interconnected frameworks for achieving moral excellence and ultimate freedom from suffering. These systems emphasize that morality is not merely a social construct but a foundational element of spiritual progress.

Theravāda Buddhism, often referred to as the "Teaching of the Elders," highlights the eradication of ignorance (avijjā) through a disciplined path of ethical conduct (sīla), mental cultivation (samādhi), and wisdom (paññā). Its teachings are grounded in the Noble

Eightfold Path, which integrates ethical living with mindfulness and insight to guide practitioners toward Nibbāna, the cessation of suffering (Rahula, 1974; Harvey, 2013).

Hinduism, on the other hand, presents a pluralistic approach to morality and liberation, accommodating diverse paths such as Jñāna (knowledge), Bhakti (devotion), and Karma (action). Its ethical teachings are encapsulated in Varnashrama Dharma, which prescribes duties based on one’s caste and life stage, alongside universal principles (Sādhāraṇa Dharma) that transcend social divisions. The ultimate goal, Mokṣa, represents liberation from the cycle of birth and death (samsāra) and union with the divine essence, Brahman (Gethin, 1998; Gombrich, 2009).

This article examines these ethical frameworks, comparing their principles and practices to understand their shared emphasis on moral discipline and their unique contributions to individual and societal well-being. By exploring the intersections and divergences of these traditions, the study illuminates their enduring relevance in contemporary contexts.

Moral Foundations in Theravāda Buddhism

Theravāda Buddhism offers a clear and systematic framework for moral development, focusing on the cultivation of *sīla* (morality) as the foundation for spiritual progress. This framework delineates morality into three grades: elementary, middle, and higher. The practice of *sīla* encompasses ethical conduct that aligns an individual’s actions with the teachings of the Buddha, ensuring progress towards the ultimate goal of liberation, Nibbāna. The moral discipline in Theravāda Buddhism is not only essential for personal well-being but is also seen as crucial for societal harmony and collective well-being.

The Five Precepts (*Pañca-sīla*) form the basic moral code for lay practitioners, or householders, in Theravāda Buddhism. These precepts are:

1. To refrain from killing living beings.
2. To refrain from taking what is not given.
3. To refrain from sexual misconduct.
4. To refrain from false speech.
5. To refrain from intoxicants that cloud the mind.

These precepts serve as the foundation for ethical living, ensuring a peaceful and harmonious community. Lay practitioners who uphold these guidelines are considered to be fulfilling their duties as responsible members of society, while also laying the groundwork for spiritual practice. The precepts are intended to be a practical guide to living ethically, promoting non-harm, truthfulness, and mental clarity (Rahula, 1974).

For those who choose the monastic life, monks adhere to an even more comprehensive code of conduct known as *Bhikkhu-sīla*, which includes over 200 rules governing behavior, attire, and daily activities. These rules are designed to purify the mind and maintain an environment conducive to meditation and study. Monks, through their discipline, serve as exemplary models of ethical conduct for lay practitioners, demonstrating how moral conduct is directly connected to spiritual progress (Harvey, 2013).

At the highest level of morality, Theravāda Buddhism emphasizes the *Noble Eightfold Path* as a holistic system of practice. The Noble Eightfold Path consists of:

1. Right View
2. Right Intention
3. Right Speech
4. Right Action
5. Right Livelihood
6. Right Effort
7. Right Mindfulness
8. Right Concentration

This path integrates ethical conduct (*sīla*), mental discipline (*samādhi*), and wisdom (*paññā*), and is considered the way to develop higher morality. Right action, right livelihood, and right speech represent the ethical foundation, which must be practiced in conjunction with meditation and wisdom to overcome ignorance and defilements (Gethin, 1998). The practice of these eight principles ultimately leads to the cessation of suffering, as individuals gradually purify the mind, eliminate attachments, and attain liberation.

In Theravāda Buddhism, actions driven by the intention to eliminate defilements (*kilesa*)—such as greed, hatred, and delusion—are considered ethically superior. The primary motivation behind all actions in Buddhism is the reduction of suffering for oneself

and others. When actions are rooted in wisdom and the desire for self-purification, they lead to progress on the path to Nibbāna (Harvey, 2013).

Thus, the moral teachings in Theravāda Buddhism not only aim to regulate behavior but also guide practitioners to cultivate a state of mind that is aligned with the teachings of the Buddha, creating a path towards spiritual freedom.

Moral Foundations in Hinduism

Hindu morality is deeply rooted in the concept of *Varnashrama Dharma*, a comprehensive ethical framework that organizes duties and responsibilities according to both caste (*varna*) and life stages (*ashrama*). This system provides guidance for individuals to live harmoniously within society while progressing spiritually toward the ultimate goal of *Mokṣa* (liberation). Hindu morality integrates universal ethical principles with individualized practices tailored to a person's social role and spiritual inclinations, ensuring a holistic approach to virtuous living.

The *Varnashrama Dharma* framework divides society into four castes (*varnas*): Brahmins (priests and teachers), Kshatriyas (warriors and rulers), Vaishyas (merchants and artisans), and Shudras (laborers and service providers). Each caste is associated with specific duties and responsibilities, which contribute to the maintenance of societal harmony and the individual’s spiritual progress. Similarly, the *ashramas*, or life stages—Brahmacharya (student), Grihastha (householder), Vanaprastha (forest-dweller), and Sannyasa (renunciate)—provide a phased approach to ethical and spiritual development (Flood, 1996).

In addition to *Varnashrama Dharma*, Hindu morality incorporates *Sādhāraṇa Dharma*, which encompasses universal ethical principles such as non-violence (*ahimsa*), truthfulness (*satya*), self-restraint (*brahmacharya*), non-stealing (*asteya*), and contentment (*santosha*). These principles serve as the moral foundation for all individuals, irrespective of caste or life stage, and are integral to maintaining social cohesion and personal integrity (Klostermaier, 2007).

Unlike Buddhism, which emphasizes self-discipline and mindfulness, Hindu morality places significant emphasis on devotion to God (*Bhakti*) as a central aspect of moral action. The path of *Bhakti* involves cultivating a personal relationship with a deity through love,

prayer, and surrender. Devotional practices are seen as transformative, purifying the heart and fostering virtues such as humility, compassion, and forgiveness (Radhakrishnan, 1923).

In Hinduism, moral actions are also guided by the three primary paths to spiritual realization:

1. Jñāna (Path of Knowledge): Focused on self-inquiry and the realization of the unity between the individual soul (*Atman*) and the ultimate reality (*Brahman*). This path emphasizes discernment and intellectual understanding as a means to transcend ignorance.

2. Bhakti (Path of Devotion): Centered on loving surrender to a personal deity, fostering emotional connection and ethical conduct through divine inspiration.

3. Karma (Path of Action): Advocates performing one's duties selflessly, without attachment to the fruits of actions, aligning with the teaching of *Nishkama Karma* as outlined in the Bhagavad Gita (Bhagavad Gita 3.19).

The ultimate goal of Hindu morality is *Mokṣa*, the liberation of the soul from the cycle of birth, death, and rebirth (*saṃsāra*). Unlike Theravāda Buddhism, which seeks liberation through the cessation of suffering and defilements, Hinduism envisions liberation as the soul's reunion with the divine. This liberation is achieved by harmonizing ethical actions, devotional practices, and self-realization, thus ensuring that morality in Hinduism encompasses both individual spiritual progress and collective societal welfare (Gavin, 1996).

Comparative Analysis: Similarities Between Theravāda Buddhism and Hinduism

The ethical teachings of Theravāda Buddhism and Hinduism reveal profound similarities that underscore shared philosophical and spiritual principles. These commonalities not only highlight their roots in the Indian cultural and intellectual milieu but also emphasize the universality of their ethical and metaphysical insights.

1. Causality and Ethics Both Theravāda Buddhism and Hinduism recognize the fundamental principle of causality, embodied in the concept of *karma*. In both traditions, *karma* denotes intentional actions that carry moral weight, determining the quality of future experiences. These actions influence the cycle of *saṃsāra*—the endless cycle of birth, death, and rebirth.

In Theravāda Buddhism, *karma* is intricately linked to the moral framework of *sīla* (ethical conduct), emphasizing the cultivation of wholesome deeds to progress toward

liberation (*Nibbāna*) (Harvey, 2013). Similarly, in Hinduism, the doctrine of *karma* is embedded in the ethical structure of *Dharma*, which prescribes righteous actions aligned with one’s duties (*Varnashrama Dharma*) and universal virtues (*Sādhāraṇa Dharma*) (Flood, 1996). Both traditions underscore ethical living as a transformative practice to purify the mind, reduce suffering, and foster spiritual growth.

2. **Ultimate Goals: Nibbāna and Mokṣa** The ultimate objectives of Theravāda Buddhism (*Nibbāna*) and Hinduism (*Mokṣa*) converge in their shared aim to transcend the cyclical nature of *saṃsāra*. Despite variations in metaphysical frameworks, both concepts represent liberation characterized by profound peace and freedom from suffering.

In Theravāda Buddhism, *Nibbāna* is the cessation of craving (*taṇhā*) and ignorance (*avijjā*), leading to the extinguishment of the defilements (*kilesas*) that perpetuate suffering. It is an unconditioned state free from the dualities of existence and non-existence (Rahula, 1974). In Hinduism, *Mokṣa* is understood as the liberation of the individual soul (*Atman*) from the illusions (*Maya*) of the material world and its reunion with the ultimate reality (*Brahman*). Both traditions view liberation as the highest state of being, achieved through ethical practice, self-discipline, and spiritual insight (Klostermaier, 2007).

Comparative Analysis: Differences Between Theravāda Buddhism and Hinduism

Despite their shared origins and overlapping ethical principles, Theravāda Buddhism and Hinduism diverge significantly in their metaphysical foundations and approaches to liberation. These differences highlight the distinct philosophical frameworks and spiritual methodologies of the two traditions.

1. Self and Divinity A fundamental divergence lies in their treatment of self and divinity. Buddhism, particularly Theravāda, is rooted in the doctrine of *anattā* (non-self), which denies the existence of an eternal, unchanging self. According to this teaching, what is commonly perceived as the "self" is a transient aggregation of five components (*khandhas*): form, feeling, perception, mental formations, and consciousness (Rahula, 1974). The Buddha explicitly rejected the notion of a creator deity, emphasizing that all phenomena arise through dependent origination (*paṭiccasamuppāda*), without recourse to a divine being (Harvey, 2013).

In contrast, Hinduism affirms the existence of an eternal soul (*ātman*), which is seen as the essence of individual identity. This soul is ultimately identical with *Brahman*, the ultimate reality or universal consciousness that pervades the cosmos. The Upanishadic teaching of *tat tvam asi* ("thou art that") encapsulates this unity between the individual soul and the divine (Flood, 1996). Hinduism also incorporates a rich pantheon of deities, with devotion (*bhakti*) to these divine manifestations serving as a central spiritual practice for many adherents.

2. Paths to Liberation

The two traditions differ significantly in their prescribed methods for achieving liberation. Buddhism advocates a self-reliant path that focuses on mindfulness (*sati*), ethical conduct (*sīla*), and meditative insight (*vipassanā*). The Noble Eightfold Path provides a comprehensive framework for cultivating wisdom (*paññā*), morality, and mental discipline as means to attain *Nibbāna*—a state free from craving and suffering (Rahula, 1974). Liberation is viewed as a result of personal effort and insight, without reliance on divine intervention.

Hinduism, on the other hand, offers a multiplicity of paths tailored to individual inclinations and capacities, collectively known as *yogas*. These include:

Jñāna Yoga: The path of knowledge, emphasizing scriptural study and philosophical inquiry to realize the unity of *ātman* and *Brahman*.

Bhakti Yoga: The path of devotion, centering on love and surrender to a personal deity, such as Vishnu or Shiva, as a means to attain *Mokṣa*.

Karma Yoga: The path of selfless action, advocating the performance of duties without attachment to outcomes (Flood, 1996). This diversity allows Hinduism to accommodate a range of spiritual temperaments, incorporating divine grace as a central feature of its liberation theology.

The ethical frameworks of Theravāda Buddhism and Hinduism hold enduring relevance in addressing the complexities of modern life. These ancient systems offer profound insights into personal growth, societal harmony, and spiritual resilience, making them valuable resources for navigating contemporary challenges.

Mindfulness and Personal Responsibility in Buddhism Theravāda Buddhism emphasizes individual responsibility as a cornerstone of ethical practice. Through

mindfulness (*sati*) and meditative insight (*vipassanā*), individuals are encouraged to cultivate self-awareness and moral clarity. This focus on intentional living resonates deeply in today's fast-paced and technology-driven world, where distractions often impede self-reflection and ethical decision-making. The Buddhist emphasis on cultivating the Noble Eightfold Path—particularly Right Effort, Right Mindfulness, and Right Concentration—provides a structured approach for managing stress, fostering mental well-being, and achieving balance in modern lifestyles (Harvey, 2013).

The secular adoption of mindfulness practices, inspired by Buddhist teachings, has gained significant traction in fields such as psychology, healthcare, and education. Programs like Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) have demonstrated the efficacy of these practices in reducing anxiety and enhancing emotional regulation (Gethin, 2011).

2. Inclusivity and Plurality in Hinduism Hinduism's pluralistic approach to spirituality is a powerful model for inclusivity in an increasingly globalized world. By accommodating diverse paths to liberation—*jñāna* (knowledge), *bhakti* (devotion), and *karma* (selfless action)—Hinduism offers a framework for reconciling individual differences while fostering mutual respect and cooperation. This adaptability makes Hindu ethics particularly relevant in multicultural societies, where the coexistence of varied belief systems and values necessitates a spirit of tolerance and understanding (Flood, 1996).

The emphasis on *Varnashrama Dharma*, which outlines duties based on life stages and societal roles, can inspire contemporary discourse on balancing personal ambitions with social responsibilities. Furthermore, the Hindu focus on devotion and service underscores the importance of community and collective well-being, offering an antidote to the hyper-individualism prevalent in modern culture.

1. Societal Harmony and Ethical Living Both traditions advocate for ethical living as a means to achieve not only personal liberation but also societal harmony. Buddhism's Five Precepts (*Pañca-sīla*) and Hinduism's *Sādhāraṇa Dharma* emphasize universal principles such as non-violence (*ahimsa*), truthfulness (*satya*), and compassion (*karuṇa*). These values are foundational for creating peaceful and just societies, addressing issues such as environmental sustainability, social equity, and global cooperation (Rahula, 1974; Flood, 1996).

2. Addressing Modern Challenges In an era of rapid technological advancement and environmental crises, these ethical systems provide a moral compass for sustainable

living. Buddhism’s teachings on interdependence and Hinduism’s reverence for nature as a manifestation of the divine encourage a harmonious relationship with the environment. Such perspectives are crucial for fostering ecological awareness and inspiring collective action toward preserving the planet.

Conclusion

Theravāda Buddhism and Hinduism represent profound ethical frameworks that guide individuals toward transcending human limitations and achieving spiritual fulfillment. These traditions, rooted in the Indian subcontinent, provide complementary pathways for understanding morality, spiritual growth, and the ultimate goals of liberation.

1. Shared Moral Philosophies and Universal Aspirations Both Theravāda Buddhism and Hinduism emphasize the transformative power of ethical living as a foundation for spiritual progress. In Buddhism, the cultivation of *sīla* (moral discipline) through adherence to the Five Precepts (*Pañca-sīla*) and the Noble Eightfold Path reflects the central role of virtue in achieving Nibbāna, the cessation of suffering (Rahula, 1974). Similarly, Hinduism’s *Sādhāraṇa Dharma* (universal moral principles) and *Varnashrama Dharma* (duties aligned with social roles and life stages) encourage individuals to live righteously, aligning their actions with cosmic order (*dharma*), which ultimately leads to Mokṣa (Flood, 1996).

2. Divergent yet Complementary Approaches While these traditions differ in their metaphysical assumptions—Buddhism’s rejection of an eternal self (*anattā*) contrasts with Hinduism’s affirmation of the eternal soul (*ātman*)—they converge in their ethical emphasis and spiritual aspirations. Buddhism advocates a path of self-reliance through mindfulness (*sati*), meditative insight (*vipassanā*), and ethical discipline (*sīla*), enabling individuals to break free from the cycles of saṃsāra (Harvey, 2013). Hinduism, with its pluralistic pathways of devotion (*bhakti*), knowledge (*jñāna*), and selfless action (*karma*), offers an inclusive framework for spiritual progression (Gombrich, 2009). Together, these systems provide diverse yet harmonious approaches to achieving inner peace and ultimate liberation.

3. Relevance for Modern Societies The ethical teachings of Theravāda Buddhism and Hinduism extend beyond personal spirituality to address broader societal challenges.

Their shared commitment to compassion (*karuṇā*), truthfulness (*satya*), and non-violence (*ahimsa*) serves as a moral compass for fostering social harmony and ecological sustainability in contemporary contexts (Gethin, 1998). These principles inspire both personal transformation and collective well-being, demonstrating the enduring relevance of these ancient traditions.

Bibliography

Flood, G. (1996). **An Introduction to Hinduism.** Cambridge University Press.

Gavin, F. (1996). **Varna and Ashrama in Hindu Social Ethics.** Oxford University Press.

Gethin, R. (1998). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Gethin, R. (2011). **The Foundations of Buddhism.** Oxford University Press.

Gombrich, R. F. (2009). **What the Buddha Thought.** Equinox Publishing.

Harvey, P. (2013). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.

Klostermaier, K. K. (2007). **A Survey of Hinduism (3rd ed.).** State University of New York Press.

N**ā**rada, V. (1987). **The Buddha and His Teachings.** Buddhist Missionary Society.

Rahula, W. (1974). **What the Buddha Taught.** Grove Press.

Radhakrishnan, S. (1923)**. Indian Philosophy. Oxford University Press.**

Sharma, L. C. (1991). Ethical Philosophies of India. International Publishing.

From Theory to Practice: Implementing Buddhist Wisdom and Ethics in Contemporary Educational Settings

Phrakhrupariyatsamothan
Siriporn Jongkonrat
Kriangkrai Phinyarak
Phrakhruwinaithornvorawut woravutthimetee
Corresponding author, e-mail : maghavin.pur@mbu.ac.th

ABSTRACT

This paper explores the integration of Buddhist wisdom and ethics within contemporary educational settings, emphasizing the transition from theoretical concepts to practical applications. It begins by examining the foundational principles of Buddhist ethics, which advocate for compassion, mindfulness, and interdependence. These principles serve as a framework for developing a moral curriculum that fosters not only academic excellence but also ethical character in students. By situating Buddhist teachings within the context of modern educational challenges, the paper highlights their relevance in cultivating a holistic approach to education that addresses both intellectual and moral development.

Furthermore, the paper discusses various pedagogical strategies that educators can adopt to implement Buddhist ethics in the classroom. Techniques such as mindfulness practices, collaborative learning, and community engagement are analyzed for their effectiveness in promoting a culture of respect and empathy among students. Case studies from institutions that have successfully incorporated these strategies illustrate the positive outcomes of integrating Buddhist principles into educational practices. This exploration reveals how such an approach not only enhances students' personal growth but also contributes to creating a harmonious learning environment.

Finally, the paper addresses potential challenges and considerations in applying Buddhist wisdom within diverse educational contexts. It argues for a flexible and adaptive

framework that respects cultural differences while remaining faithful to the core tenets of Buddhist ethics. By fostering a dialogue among educators, students, and the broader community, this paper advocates for a transformative educational experience that prepares individuals to navigate the complexities of contemporary society with wisdom and integrity. Through this synthesis of theory and practice, the study aims to contribute to the ongoing discourse on the role of ethics in education and the potential of Buddhist philosophy to enrich the learning experience.

Keywords: Buddhist Ethics, Contemporary Practices, Educational Philosophy, Moral Development, Wisdom in Education

Laying the Groundwork: The Relevance of Buddhist Wisdom in Education

In an increasingly complex and interconnected world, the relevance of Buddhist wisdom and ethics in contemporary education is becoming ever more pronounced. Buddhist teachings, which emphasize mindfulness, compassion, and interdependence, provide a robust framework for addressing the moral dilemmas and ethical challenges faced by students today [Keown, D. (2016). The nature of Buddhist ethics. springer.] As educational institutions seek to cultivate not only intellectual capabilities but also moral integrity, the integration of these principles can play a pivotal role in shaping well-rounded individuals who are equipped to navigate life's challenges responsibly and thoughtfully.

The core tenets of Buddhism offer profound insights that can enhance both personal and academic development. Concepts such as right action, right intention, and mindful awareness can significantly contribute to a supportive learning environment where students feel valued and engaged [Siegel, D. J. (2009). Mindful awareness, mindsight, and neural integration. The Humanistic Psychologist, 37(2), 137.] By incorporating these principles into educational practices, educators can foster an atmosphere of mutual respect and understanding, encouraging students to cultivate empathy and ethical reasoning. This holistic approach not only enhances students' academic performance but also nurtures their emotional and social well-being, leading to a more balanced educational experience.

Furthermore, the practical application of Buddhist ethics in educational settings can serve as a model for developing curricula that promote moral reasoning and ethical

decision-making. Engaging students in discussions about moral dilemmas through the lens of Buddhist philosophy allows them to reflect critically on their values and choices [Kohlberg, L., & Hersh, R. H. (1977). Moral development: A review of the theory. Theory into practice, 16(2), 53-59.] This process encourages learners to internalize ethical principles, facilitating a deeper understanding of their responsibilities toward themselves, others, and the environment. By bridging the gap between theory and practice, educators can empower students to embody the values of compassion and wisdom in their daily lives, ultimately contributing to a more ethical society [James, H. S., & Rassekh, F. (2000). Smith, Friedman, and self-interest in ethical society. Business Ethics Quarterly, 10(3), 659-674.]

Foundations of Insight: Understanding Buddhist Ethics for Modern Learning

Buddhist ethics, rooted in the teachings of the Buddha, provide a comprehensive framework that emphasizes the significance of moral conduct, mental discipline, and compassionate action. Central to these teachings are key concepts such as compassion, mindfulness, and interdependence, which serve as guiding principles for ethical behavior and decision-making. Understanding these concepts is essential for educators and students alike, as they contribute to a positive and enriching learning environment [Ashok, M., Madan, R., Joha, A., & Sivarajah, U. (2022). Ethical framework for Artificial Intelligence and Digital technologies. International Journal of Information Management, 62, 102433.] By grounding education in these principles, institutions can cultivate a sense of moral responsibility that extends beyond academic achievement.

Compassion, or karuna, is a foundational aspect of Buddhist ethics that encourages individuals to empathize with the suffering of others and to take action to alleviate it. In educational settings, fostering an atmosphere of compassion can enhance interpersonal relationships among students and between educators and learners. When compassion is prioritized, students are more likely to support one another and create a nurturing community that values emotional well-being alongside academic success. This communal environment not only facilitates collaborative learning but also helps students

develop the emotional intelligence necessary to navigate complex social interactions in their lives.

Mindfulness, a core practice in Buddhism, involves maintaining awareness of the present moment and approaching experiences with an open and non-judgmental attitude [Shapiro, S. L., Carlson, L. E., Astin, J. A., & Freedman, B. (2006). Mechanisms of mindfulness. Journal of clinical psychology, 62(3), 373-386.] In the context of education, integrating mindfulness practices can significantly improve students' focus, concentration, and overall mental health. By cultivating mindfulness, students learn to manage stress, reduce anxiety, and enhance their capacity for critical thinking. Educators can incorporate mindfulness techniques, such as meditation and reflective practices, into their teaching methods, thereby fostering a deeper engagement with the learning material and a greater connection to their own personal growth.

Interdependence, or pratītyasamutpāda, is another crucial aspect of Buddhist philosophy that highlights the interconnectedness of all beings and phenomena. This concept challenges the individualistic mindset often prevalent in modern education, promoting instead a sense of responsibility towards others and the environment. By understanding interdependence, students can appreciate the impact of their actions on their peers and the broader community. Educational institutions can foster this understanding by encouraging collaborative projects and community service, reinforcing the idea that individual success is intricately linked to the well-being of others.

Buddhist ethics also emphasize the importance of right action, which involves acting in ways that promote harmony and reduce suffering. This principle can guide students in making ethical choices in their academic pursuits and personal lives. Educators play a vital role in modeling right action, demonstrating integrity, fairness, and respect in their interactions with students. By establishing clear ethical guidelines and fostering discussions around ethical dilemmas, educators can help students navigate complex moral landscapes and develop a strong sense of ethical agency.

Moreover, the application of Buddhist ethics in education is not limited to the classroom but extends to the broader school culture. Schools that embrace these ethical principles often see improvements in overall student behavior, engagement, and academic performance. By creating a culture rooted in ethical values, schools can address

issues such as bullying, discrimination, and apathy. This cultural shift requires a collective commitment from educators, administrators, and students to uphold and practice these values consistently.

In addition to fostering a supportive learning environment, integrating Buddhist ethics into education also prepares students to face the challenges of the modern world with resilience and compassion. As they encounter ethical dilemmas and societal issues, students equipped with a strong ethical foundation are more likely to respond thoughtfully and constructively. This preparation is crucial in a world where moral complexities are increasingly prevalent, allowing students to emerge as ethical leaders who contribute positively to their communities.

Ultimately, understanding and implementing Buddhist ethics within educational settings can transform the learning experience, enriching both academic and moral development. By grounding education in principles such as compassion, mindfulness, and interdependence, educators can cultivate a more holistic approach to learning that values ethical behavior as much as intellectual achievement. This comprehensive framework not only benefits students in their personal and academic lives but also contributes to a more compassionate and ethical society.

Critical Reflections: Analyzing the Integration of Buddhist Ethics in Educational Frameworks

The integration of Buddhist ethics into educational frameworks has gained increasing attention in recent years as educators seek to address the ethical and moral dimensions of learning. This section critically examines the current state of Buddhist ethics within educational systems, focusing on the pedagogical approaches employed to incorporate these principles into curricula. Through an analysis of various educational models and their outcomes, this paper aims to illuminate the potential benefits of such integration, as well as the challenges that may arise in practice.

One prominent approach to integrating Buddhist ethics into education is through the implementation of **mindfulness-based programs**. These programs have been adopted in numerous schools worldwide, aiming to enhance students' emotional

regulation and focus. Research indicates that students participating in mindfulness training demonstrate improved concentration, reduced stress, and greater emotional awareness. However, the effectiveness of these programs often hinges on the commitment and training of educators, which can vary significantly across different institutions. A critical examination of these programs reveals that without proper teacher training and institutional support, the full benefits of mindfulness practices may not be realized.

Another effective pedagogical strategy is the incorporation of service learning, which aligns with the Buddhist principle of interdependence [KEYWORD_DESC: Service Learning]. By engaging students in community service projects, educators can foster a sense of responsibility and compassion for others. Case studies from schools that have successfully implemented service learning demonstrate its positive impact on students’ moral development and community engagement. However, challenges such as lack of resources and support can hinder the effectiveness of such initiatives, underscoring the need for systemic changes to prioritize ethical education [Head, B. W. (2007). Community engagement: participation on whose terms?. Australian journal of political science, 42(3), 441-454.]

Moreover, the use of curricular frameworks that explicitly incorporate Buddhist ethical principles is becoming increasingly prevalent. These frameworks often include discussions on ethical dilemmas and moral reasoning, allowing students to explore complex issues through the lens of Buddhist teachings [KEYWORD_DESC: Curricular Frameworks]. However, integrating these principles into existing curricula can be met with resistance from educators who may be unfamiliar with Buddhist philosophy or concerned about the secular nature of education. Addressing these concerns is crucial for fostering an inclusive educational environment where diverse ethical perspectives can coexist .

While there are numerous benefits to integrating Buddhist ethics into education, counterarguments often arise regarding the potential for bias or exclusion of other ethical frameworks. Critics argue that emphasizing Buddhist teachings may marginalize non-Buddhist perspectives and limit students' exposure to a diverse array of moral philosophies. It is essential to navigate this concern by adopting an inclusive approach that respects and acknowledges multiple ethical frameworks while emphasizing the

shared values of compassion and interdependence. This inclusivity not only enriches students' understanding but also prepares them for a pluralistic society.

Challenges also exist in the practical application of Buddhist ethics within educational settings. For instance, the need for **cultural sensitivity** is paramount, especially in multicultural classrooms where students may have varying backgrounds and beliefs. Educators must approach the integration of Buddhist principles thoughtfully, ensuring that they do not impose beliefs but rather present them as one of many valuable perspectives. Training programs that emphasize cultural competency can help educators navigate these complexities, fostering an environment where all students feel respected and included.

In light of these challenges, ongoing research and evaluation are essential to understanding the long-term impacts of integrating Buddhist ethics in education. Longitudinal studies examining the effects of mindfulness practices and service learning on student outcomes can provide valuable insights into the effectiveness of these approaches. Additionally, feedback from students and educators can inform best practices and help refine pedagogical methods to ensure that they meet the diverse needs of the student body.

Ultimately, the integration of Buddhist ethics into educational frameworks presents a compelling opportunity to cultivate moral awareness and ethical behavior among students. While there are challenges and counterarguments to consider, the potential benefits—including enhanced emotional well-being, community engagement, and ethical reasoning—are significant. By critically analyzing current practices and seeking innovative solutions, educators can contribute to a more ethically grounded educational landscape that prepares students for the complexities of the modern world.

Pathways Forward: Recommendations for Embedding Buddhist Principles in Education

To effectively incorporate Buddhist wisdom into educational practices, educators must adopt a multifaceted approach that emphasizes ethical and compassionate learning environments. A primary recommendation is the integration of

mindfulness practices into daily classroom routines. Mindfulness can help students develop emotional regulation, focus, and awareness of their thoughts and feelings, fostering a positive atmosphere conducive to learning. Educators can begin by introducing short mindfulness exercises at the beginning of each class, allowing students to center themselves and prepare for the day’s learning.

Another effective strategy is to implement **collaborative learning** experiences that reflect the Buddhist principle of interdependence. By encouraging group work and cooperative projects, educators can promote a sense of community and mutual support among students . These activities not only enhance social skills but also allow students to learn from one another's perspectives, cultivating empathy and compassion. Educators can design group assignments that require students to engage with diverse viewpoints, encouraging dialogue and understanding.

In addition to collaborative learning, educators should consider adopting a service-learning framework that aligns with Buddhist ethics. Service-learning opportunities can connect students with their communities, enabling them to apply ethical principles in real-world contexts. By participating in community service projects, students can experience the impact of compassionate action firsthand, reinforcing the importance of social responsibility. Schools can partner with local organizations to create meaningful service opportunities that reflect students’ interests and community needs.

Incorporating ethical discussions into the curriculum is another essential recommendation for embedding Buddhist principles in education. Educators can create a safe space for students to engage in conversations about ethical dilemmas and moral reasoning based on Buddhist teachings. Through guided discussions, students can explore concepts such as compassion and right action, allowing them to apply these principles to their own lives. This reflective practice encourages critical thinking and helps students develop a personal ethical framework.

Teacher training and professional development play a crucial role in successfully integrating Buddhist ethics into educational practices. Educators must receive adequate training on Buddhist philosophy and its application in the classroom to feel confident in implementing these principles. Schools should offer workshops and resources to support teachers in their understanding of Buddhist ethics, enabling them to

model these values effectively for their students. Continuous professional development can help educators stay informed about best practices and innovative methods for teaching Buddhist principles.

Assessment practices should also be aligned with Buddhist ethical principles to ensure a comprehensive approach to education. Traditional assessment methods often focus solely on academic achievement, neglecting the development of ethical character. Educators can explore alternative assessment strategies, such as reflective portfolios and self-assessments, that allow students to demonstrate their understanding of ethical principles and personal growth. This approach emphasizes the importance of character development alongside academic success.

To create a more compassionate learning environment, schools should foster a culture of empathy and respect throughout the educational community. This involves actively promoting values such as kindness, understanding, and cooperation among students, educators, and staff. Implementing programs that recognize and celebrate acts of kindness can reinforce these values and encourage students to embody them in their interactions with others. A school culture rooted in empathy can significantly enhance students' social and emotional well-being.

Lastly, schools must engage with the broader community to enhance the integration of Buddhist principles in education. Collaborating with parents, local organizations, and community leaders can create a support network that reinforces the values being taught in the classroom. Community-based initiatives can offer students opportunities to practice compassion and ethical behavior outside of the school environment, fostering a holistic understanding of Buddhist ethics. By working together, schools and communities can cultivate a more ethically aware and compassionate society.

By implementing these recommendations, educators can create a transformative educational experience that not only prioritizes academic achievement but also nurtures the moral and ethical development of students. The integration of Buddhist wisdom into educational practices has the potential to foster a generation of

compassionate and responsible individuals equipped to navigate the complexities of the modern world.

The Journey Ahead: Cultivating Wisdom and Ethics in Educational Practice

As this exploration of integrating Buddhist wisdom and ethics into educational practices illustrates, there exists a profound opportunity to transform contemporary learning environments. By grounding educational frameworks in principles such as compassion, mindfulness, and interdependence, educators can create spaces that prioritize not only academic excellence but also moral integrity. The insights derived from this analysis underscore the essential role of ethical education in shaping well-rounded individuals capable of contributing positively to society.

The journey toward embedding these ethical principles into education is both a challenge and a responsibility. It requires a commitment from educators, administrators, and communities to collaboratively develop curricula that reflect these values. As educators embrace practices such as mindfulness, collaborative learning, and service-oriented projects, they not only enhance students' academic performance but also nurture their emotional and social development. This holistic approach cultivates an environment where students can thrive as compassionate individuals, equipped to navigate the complexities of life with ethical discernment.

Moreover, fostering a culture of empathy and respect within educational institutions is vital for the successful implementation of Buddhist ethics. By creating an atmosphere where kindness and understanding are prioritized, schools can empower students to engage with one another in meaningful ways. This communal aspect of education enriches the learning experience, promoting a sense of belonging that is crucial for emotional well-being. It is through these connections that students learn the importance of ethical behavior and the impact of their actions on the broader community.

Looking ahead, the integration of Buddhist wisdom into education is not merely a pedagogical initiative but a transformative movement toward nurturing responsible global citizens. As we strive to cultivate a more compassionate society, educators must remain steadfast in their commitment to ethical teaching. By prioritizing the development of moral character alongside academic success, we pave the way for future generations

to embody the principles of wisdom and compassion, ultimately contributing to a more just and harmonious world.

In conclusion, the path toward embedding Buddhist ethics in educational practice is an ongoing journey that requires collective effort and dedication. As educators and stakeholders navigate this transformative process, they have the potential to create a lasting impact on students' lives. By fostering an educational landscape that values wisdom, compassion, and ethical behavior, we can inspire students to become mindful and responsible individuals who will carry these principles forward into their future endeavors.

Bibliography

Head, B. W. (2007). **Community engagement**: participation on whose terms?. Australian journal of political science.

James, H. S., & Rassekh, F. (2000). Smith, Friedman, and self-interest in ethical society. **Business Ethics Quarterly**, 10(3), 659-674.

Keown, D. (2016). **The nature of Buddhist ethics**. springer.

Kohlberg, L., & Hersh, R. H. (1977). Moral development: A review of the theory. Theory into practice.

Shapiro, S. L., Carlson, L. E., Astin, J. A., & Freedman, B. (2006). **Mechanisms of mindfulness**. Journal of clinical psychology.

Siegel, D. J. (2009). Mindful awareness, mindsight, and neural integration. **The Humanistic Psychologist.**

The Use of Information Technology in Advancing Buddhist Education

Manatsawee Monpannawatthana
Institute for Innovative learning, Mahidol University
Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

ABSTRACT

Integrating information technology (IT) into Buddhist education creates a powerful bridge between ancient wisdom and modern tools. Platforms such as e-learning systems, digital libraries, and social media enhance accessibility, foster community engagement, and improve interactive learning experiences. However, challenges like ensuring the authenticity of teachings, mitigating digital distractions, and addressing technological inequities must be carefully managed. By adopting a mindful and balanced approach, IT can preserve the integrity of Buddhist teachings while making them widely accessible and relevant in today's digital world.

Keywords: Buddhist education, information technology, e-learning systems

Introduction

In recent years, the rapid advancement of information technology (IT) has revolutionized various aspects of human life, including education. When applied thoughtfully, IT has the potential to significantly enhance Buddhist education, ensuring that traditional principles and values are accessible in modern, engaging formats. By bridging the gap between ancient wisdom and contemporary tools, IT opens up new possibilities for preserving, teaching, and practicing the Dhamma.

The integration of IT in Buddhist education is not merely a modernization effort but a vital response to the challenges of a rapidly changing world. Traditional methods of teaching, while invaluable, are often limited by geographical, linguistic, and generational barriers. Through digital platforms, ancient scriptures and teachings can reach a global audience, enabling individuals from diverse backgrounds to connect with the Dhamma. As Scharmer (2018) suggests, leveraging technology in education fosters inclusivity and provides diverse learners with opportunities to engage meaningfully.

Additionally, interactive tools and multimedia content provide innovative ways to explain complex philosophical concepts, making them more approachable and relevant to today's learners.

Central to this discussion is the principle of accessibility, which aligns with the Buddhist value of compassion—ensuring that teachings are available to as many people as possible (Harvey, 2013). The digitization of texts and development of e-learning platforms exemplify the practical application of this principle in modern contexts. Moreover, as technology continues to evolve, it offers new ways to embody the ethical guideline of skillful means (upaya), which emphasizes adaptability and creativity in sharing wisdom (Williams & Tribe, 2000).

This article explores the various ways in which IT is transforming Buddhist education. From e-learning platforms and digital libraries to virtual communities and social media outreach, it examines the opportunities and challenges inherent in this technological shift. The ultimate goal is to highlight how IT can be harnessed to preserve the rich heritage of Buddhism while inspiring new generations to embrace its timeless teachings.

Modern Platforms for Timeless Teachings

One of the most notable contributions of IT to Buddhist education is the creation of digital platforms dedicated to spreading Dhamma teachings. Online platforms, such as websites, mobile applications, and social media, provide access to a wealth of resources, including scriptures, commentary, meditation guides, and audio-visual materials. These platforms embody the principles of accessibility and innovation, ensuring that timeless teachings can meet contemporary needs (Harvey, 2013).

Digital platforms have revolutionized the way Dhamma is taught and learned by fostering a sense of inclusivity and reaching audiences previously excluded by physical and linguistic barriers. For instance, multilingual capabilities of websites and apps ensure that people from diverse cultural backgrounds can access teachings in their native languages. Furthermore, interactive features like live chat, quizzes, and meditation trackers provide personalized learning experiences, which as Anderson (2017) notes, are integral to effective online education.

Additionally, digital archives such as the Digital Pali Reader and SuttaCentral preserve ancient texts in easily accessible formats, ensuring their longevity and promoting scholarly research. This preservation reflects the Buddhist principle of wisdom (prajñā), emphasizing the importance of maintaining and sharing knowledge for the benefit of future generations (Smith, 2015).

Social media platforms also play a crucial role in modern Buddhist education. Platforms like YouTube and Facebook serve as virtual temples, where users can watch live sermons, participate in guided meditation sessions, and engage in meaningful discussions. According to Kaplan and Haenlein (2010), social media's interactive nature fosters community engagement, which is essential for sustaining the Sangha (monastic community).

By leveraging these modern tools, Buddhist educators not only preserve the authenticity of ancient teachings but also adapt them to resonate with contemporary audiences. This dynamic approach ensures that the Dhamma remains a relevant and transformative force in an increasingly digital world.

E-Learning Platforms

Websites like Dhamma.org and mobile apps such as Insight Timer offer structured meditation courses and Buddhist teachings. These platforms provide learners with guided instructions, creating an immersive experience that bridges the gap between in-person and virtual learning. As Anderson (2017) notes, e-learning fosters personalized education, allowing users to progress at their own pace and revisit teachings as needed.
E-learning platforms are particularly valuable for providing flexible and scalable educational solutions. They allow instructors to reach a broad audience, adapting content to suit different levels of understanding and cultural contexts. For example, platforms often offer modular lessons, enabling users to choose specific areas of interest, such as mindfulness, compassion, or specific Buddhist doctrines. Such flexibility ensures that learners can tailor their experiences to their personal spiritual journey (Smith, 2015).

Moreover, these platforms utilize a variety of interactive tools, including quizzes, progress trackers, and community forums. These features not only enhance engagement but also support deeper learning by encouraging reflection and discussion among

participants. This aligns with the Buddhist principle of right effort (sammā vāyāma), which emphasizes consistent and intentional practice in pursuit of enlightenment (Harvey, 2013). Importantly, e-learning also facilitates access for individuals who might otherwise face barriers to education, such as those in remote areas or with physical limitations. By offering offline access and multilingual content, platforms like Insight Timer ensure inclusivity and align with the compassionate ethos of Buddhist teachings (Kaplan & Haenlein, 2010). As technology continues to advance, e-learning platforms will likely play an even more significant role in making Buddhist education accessible and impactful worldwide.

Digital Libraries

Projects such as the Digital Pali Reader and SuttaCentral have digitized ancient texts, making them available to a global audience. This approach not only preserves historical manuscripts but also democratizes access to sacred knowledge. According to Smith (2015), digital libraries ensure the longevity of cultural heritage and provide resources for both scholars and practitioners worldwide.

Digital libraries play a critical role in bridging the gap between traditional scholarship and modern accessibility. By providing a centralized repository of texts in multiple languages, these libraries cater to a diverse audience, including academics, practitioners, and laypeople. The integration of search functionalities and hyperlinked texts, as seen in platforms like SuttaCentral, further enhances usability by enabling users to locate specific teachings efficiently (Anderson, 2017).

Additionally, digital libraries support collaborative research and education by offering open access to rare and previously inaccessible manuscripts. This aligns with the Buddhist principle of wisdom (prajñā), as it facilitates the dissemination and preservation of knowledge for future generations (Harvey, 2013). For example, the Digital Pali Reader provides tools for studying Pali grammar and vocabulary, making it an invaluable resource for students and scholars alike (Smith, 2015).

Moreover, these libraries act as a safeguard against the loss of cultural heritage. With physical manuscripts vulnerable to deterioration and natural disasters, digitization ensures that these invaluable teachings remain intact and widely available. This reflects the ethical responsibility of safeguarding wisdom for the benefit of all beings, a cornerstone of Buddhist philosophy (Williams & Tribe, 2000).

As digital libraries continue to evolve, incorporating multimedia elements such as audio readings and video commentaries will further enrich the learning experience. Such innovations ensure that these repositories remain relevant in an increasingly digital age, fostering a deeper connection to the teachings of the Buddha for a global audience.

Social Media Outreach

Monks and Buddhist educators are increasingly using platforms like YouTube and Facebook to share sermons, conduct live Q&A sessions, and engage younger audiences. These platforms leverage multimedia content to create engaging and dynamic ways of learning. As Kaplan and Haenlein (2010) explain, social media fosters two-way communication, enabling educators to interact with their audience and address real-time questions and concerns.

Social media platforms are particularly effective in reaching younger generations, who are often more comfortable engaging through digital channels. By utilizing visuals, short videos, and interactive elements, educators can present Buddhist teachings in ways that resonate with modern audiences (Smith, 2015). For example, platforms like Instagram and TikTok are increasingly being explored as tools to share bite-sized teachings and mindfulness practices.

Furthermore, social media creates virtual Sanghas (communities), allowing individuals from different parts of the world to connect, share experiences, and support one another in their spiritual journeys. This aligns with the Buddhist emphasis on the importance of community (Sangha) in fostering individual and collective growth (Harvey, 2013).

Another significant advantage of social media is its ability to provide real-time engagement. Live-streamed sermons or meditation sessions offer an interactive element, allowing participants to ask questions, seek clarification, and receive guidance directly from teachers. This immediacy not only enhances learning but also fosters a deeper connection between educators and learners (Kaplan & Haenlein, 2010).

However, it is essential to approach social media with mindfulness, ensuring that the authenticity of teachings is maintained while avoiding potential distractions or misinformation. Educators must carefully curate content to align with the ethical

guidelines of the Dhamma and provide reliable, high-quality information (Williams & Tribe, 2000).

By utilizing these modern platforms, Buddhist education can continue to thrive in an increasingly digital world, adapting to the needs of diverse audiences while maintaining the authenticity of its teachings.

Benefits of IT in Buddhist Education

Accessibility

IT transcends geographical barriers, enabling individuals from remote regions to learn about Buddhism. With an internet connection, anyone can access authentic teachings regardless of their location. Digital platforms like SuttaCentral and Insight Timer provide a wealth of resources, including translated texts, meditation guides, and video teachings, ensuring global reach and inclusivity (Smith, 2015). This digital accessibility aligns with the Buddhist value of compassion, emphasizing the removal of obstacles to spiritual growth (Harvey, 2013).

Furthermore, IT supports the accessibility of Buddhist teachings for individuals with physical limitations or restricted mobility. Audio and video formats cater to diverse learning styles, allowing individuals to engage with the Dhamma in ways best suited to their needs. As Anderson (2017) highlights, online platforms reduce the need for physical attendance, making learning opportunities more inclusive.

Accessibility through IT also extends to preserving endangered traditions and teachings by digitizing manuscripts and oral histories. This ensures that even communities facing cultural erosion have access to their spiritual heritage, which can be shared with future generations (Williams & Tribe, 2000). The widespread availability of resources through IT fosters a sense of interconnectedness, reflecting the Buddhist concept of interdependence (paticca samuppada).

Interactive Learning

Multimedia tools, such as videos, animations, and gamified apps, can make learning about complex Buddhist concepts more engaging and easier to understand. These tools provide a visual and interactive dimension that complements traditional textual studies, making abstract ideas tangible. For instance, animated videos can illustrate

the concept of dependent origination (paticca samuppada) in a step-by-step manner, helping learners visualize and grasp its interconnectedness (Smith, 2015).

Gamified apps, such as meditation trackers or quiz-based learning tools, enhance user engagement by incorporating elements of competition and achievement. As Anderson (2017) notes, gamification in education increases motivation and retention, encouraging learners to interact with the material more frequently and effectively.

Interactive tools also cater to different learning preferences, allowing students to choose the methods that resonate most with their understanding. This aligns with the Buddhist principle of skillful means (upaya), which advocates adapting teachings to suit the needs of the audience (Harvey, 2013). Moreover, these tools enable collaborative learning through forums, virtual Sanghas, and group challenges, fostering a sense of community and shared purpose.

By leveraging the dynamic potential of multimedia tools, Buddhist education becomes more accessible, engaging, and effective, ensuring that learners of all backgrounds can deepen their understanding of the Dhamma in a way that is meaningful to them.

Preservation of Knowledge

Digitization ensures the preservation of ancient manuscripts and teachings, safeguarding them from physical decay and loss due to natural disasters or neglect. For example, initiatives such as the Digital Pali Reader and SuttaCentral have successfully digitized Buddhist scriptures, providing secure and enduring access to invaluable texts (Smith, 2015). This aligns with the Buddhist principle of right effort (sammā vāyāma), emphasizing proactive steps to prevent the loss of wisdom.

Additionally, digitization facilitates the translation of these teachings into multiple languages, allowing diverse audiences to engage with Buddhist concepts in their native tongues. This process democratizes access to knowledge and fosters inclusivity, reflecting the compassionate ethos of Buddhism (Harvey, 2013). For instance, translated texts and multilingual resources enable practitioners from non-Pali-speaking backgrounds to study and appreciate the teachings in depth.

The preservation of knowledge through IT also supports academic research and interfaith dialogue. By making ancient texts accessible to scholars worldwide, digitization encourages comparative studies and the integration of Buddhist principles into broader

discussions on ethics and spirituality (Williams & Tribe, 2000). Furthermore, digital archives act as a bridge between past and present, ensuring that the cultural and spiritual heritage of Buddhism remains relevant for future generations (Smith, 2015).

As technology continues to evolve, incorporating advanced features such as AI-driven translations and immersive multimedia experiences, the potential for preserving and sharing Buddhist wisdom will only grow. These advancements ensure that the teachings of the Buddha remain a living, accessible tradition in the digital age.

Community Building

Online forums and virtual Sanghas (Buddhist communities) provide spaces for practitioners to discuss teachings, share experiences, and receive guidance from teachers. These digital communities foster a sense of belonging and support, which is integral to Buddhist practice. According to Harvey (2013), the Sangha is one of the three jewels in Buddhism, emphasizing the importance of community in spiritual development.

Virtual platforms allow practitioners from different geographical regions and cultural backgrounds to connect and exchange insights. For example, global meditation sessions or discussion groups hosted on platforms like Zoom or Discord create opportunities for shared learning and collective mindfulness practices (Anderson, 2017). This interconnectedness aligns with the Buddhist principle of interdependence, highlighting the mutual support essential for growth on the path to enlightenment.

Moreover, these communities often include contributions from experienced teachers who provide guidance and clarify complex teachings. The accessibility of expert knowledge through online channels helps individuals deepen their understanding and resolve doubts in real-time. As Kaplan and Haenlein (2010) explain, the two-way communication facilitated by digital platforms enhances engagement and learning outcomes.

Community building through IT also extends to collaborative initiatives, such as group challenges or joint mindfulness retreats, which strengthen bonds among practitioners. These activities encourage participants to support each other in their spiritual journeys, reinforcing the collective wisdom and compassion central to Buddhist teachings (Williams & Tribe, 2000).

By creating inclusive and supportive environments, virtual Sanghas ensure that the essence of Buddhist community life is preserved and adapted to the digital age.

Challenges in Integrating IT with Buddhist Education

While IT offers numerous benefits, it also poses challenges that need to be addressed to ensure its effective integration into Buddhist education:

Authenticity and Misinterpretation

The digital space is rife with information, some of which may be inaccurate or misleading. Ensuring the authenticity of teachings is crucial. In the context of Buddhist education, the principle of right view (sammā diṭṭhi) emphasizes the importance of accurate understanding, which necessitates access to reliable sources (Harvey, 2013). Platforms hosting Buddhist content must implement rigorous verification processes to ensure that teachings are true to the original scriptures and interpretations.

Moreover, the decentralized nature of digital platforms allows for the proliferation of unverified content, leading to potential misinterpretations of complex concepts. This risk can be mitigated through the involvement of qualified teachers who provide authoritative guidance and context. As Smith (2015) points out, curating content with the input of experts ensures credibility and helps learners distinguish between authentic teachings and distortions.

Another significant challenge is the potential for cultural appropriation or oversimplification of profound teachings to suit commercial interests. As Williams and Tribe (2000) note, it is essential to approach the dissemination of Buddhist knowledge with respect and mindfulness, avoiding dilution or misrepresentation of its core principles.

Addressing these challenges requires a collaborative approach, involving scholars, educators, and technology developers. By prioritizing authenticity and fostering critical engagement, IT can serve as a powerful tool for preserving and sharing the true essence of the Dhamma in the digital age.

Digital Overload

The pervasive nature of IT can lead to distractions, reducing the focus and mindfulness central to Buddhist practice. Constant notifications, multitasking, and the endless availability of online content can detract from the meditative and contemplative states emphasized in Buddhism (Anderson, 2017). This challenge underscores the importance of cultivating mindfulness in digital environments, such as using apps with features that encourage focused engagement and limiting distractions.

Furthermore, the ease of access to digital platforms may lead to superficial engagement with teachings, where users skim content without deeper contemplation or practice. This contrasts with the Buddhist principle of right concentration (sammā samādhi), which stresses the need for sustained mental focus and absorption in spiritual practices (Harvey, 2013).

Addressing digital overload requires intentional design choices in educational platforms, such as incorporating breaks for reflection, setting limits on usage time, or embedding guided meditative practices. Educators and practitioners can also benefit from mindfulness strategies that promote digital well-being, such as designated screen-free times or the use of single-purpose apps designed to support contemplative learning (Smith, 2015).

By balancing accessibility with mindfulness, IT can enhance Buddhist education without compromising the core values of focus and awareness central to the practice.

Technological Barriers

Not everyone has access to the necessary devices or internet connectivity, especially in underprivileged areas. This digital divide limits the reach of Buddhist education and contradicts the principle of compassion (karuṇā), which emphasizes inclusivity and support for all beings (Harvey, 2013). According to Smith (2015), infrastructural disparities often leave rural and economically disadvantaged communities with limited or no access to digital resources, creating inequities in educational opportunities.

Addressing these barriers requires targeted efforts to improve infrastructure and accessibility. Initiatives such as low-cost devices, offline resources, and community-based internet hubs can help bridge the gap. For example, providing preloaded devices with key teachings or distributing printed supplements alongside digital tools ensures inclusivity even in resource-limited settings (Anderson, 2017).

Furthermore, partnerships with non-profits, governments, and local communities can enhance access to digital platforms by investing in infrastructure development. Such collaborations align with the Buddhist principle of right effort (sammā vāyāma), which encourages proactive measures to overcome obstacles and ensure equitable access to spiritual teachings (Williams & Tribe, 2000).

By addressing technological barriers, Buddhist educators can extend the transformative potential of the Dhamma to underprivileged communities, fostering greater inclusivity and reducing disparities in access to knowledge.

Moving Forward: Strategies for Effective Integration

To maximize the benefits of IT in Buddhist education, it is essential to adopt a balanced approach that integrates both technological advancements and traditional pedagogies. Collaboration between traditional institutions and technology experts can ensure the creation of authentic, high-quality content. This partnership allows Buddhist teachings to be presented in ways that maintain their integrity while utilizing modern methods for broader engagement (Smith, 2015).

Training programs for monks and educators on how to use IT effectively can play a pivotal role in this integration. These programs should include digital literacy, content creation, and strategies for engaging online audiences. As Anderson (2017) highlights, equipping educators with the necessary technical skills empowers them to confidently navigate and leverage digital tools for impactful teaching.

Moreover, fostering a mindful approach to technology is essential to align IT usage with the principles of Buddhist practice. Mindfulness in the digital realm involves intentional usage of platforms, ensuring that tools serve the purpose of enhancing understanding and practice rather than becoming sources of distraction (Harvey, 2013). Initiatives that promote digital well-being, such as limiting screen time and incorporating reflective pauses, can help users balance technology with contemplative practices.

Community engagement is another critical factor in moving forward. Encouraging dialogue between stakeholders, including educators, students, and technology developers, ensures that digital solutions address real needs while fostering inclusivity. Platforms that support user feedback and iterative improvement create a dynamic environment where Buddhist education can continuously evolve (Williams & Tribe, 2000). Finally, global collaboration can amplify the impact of IT in Buddhist education. By sharing resources, insights, and best practices across cultural and national boundaries, institutions can create a more interconnected network of Buddhist learning. This aligns with the Buddhist concept of interdependence (paticca samuppada), emphasizing the importance of mutual support in achieving collective growth and understanding (Harvey, 2013).

In conclusion, information technology has the potential to serve as a powerful tool for advancing Buddhist education, ensuring that the teachings of the Buddha remain relevant and accessible in the digital age. By embracing these technologies mindfully, we can bridge the gap between tradition and modernity, fostering a deeper understanding and practice of Dhamma worldwide. The key lies in maintaining authenticity, promoting inclusivity, and cultivating a balance that honors the timeless values of Buddhism while embracing the opportunities of the digital era.

Analyzing Information Technology in Buddhist Education

The integration of information technology (IT) into Buddhist education marks a significant evolution in the dissemination and preservation of Dhamma teachings. IT enhances accessibility, enabling individuals worldwide to engage with Buddhist principles irrespective of geographical or linguistic barriers. Digital platforms such as e-learning systems and virtual Sanghas support diverse learning styles and encourage global participation, aligning with the Buddhist value of compassion. These tools also democratize access to ancient teachings, fostering inclusivity by making resources available to underprivileged communities who may lack traditional means of learning.

However, the reliance on IT introduces challenges that need mindful management to maintain the authenticity and integrity of Buddhist teachings. The vast and decentralized nature of digital platforms increases the risk of misinformation and misinterpretation. Moreover, digital overload—caused by the pervasive availability of information—poses a threat to the mindfulness and focus central to Buddhist practice. Addressing these concerns requires rigorous content curation, the involvement of qualified educators, and intentional design strategies that align with Buddhist ethical principles.

Moving forward, the potential of IT in Buddhist education can only be maximized through collaborative efforts. Partnerships between traditional institutions and technology experts are essential to develop high-quality, authentic content tailored to diverse audiences. Simultaneously, providing training for monks and educators on the effective use of IT can bridge the gap between tradition and modernity. By embracing IT with mindfulness and intentionality, the Buddhist community can ensure that ancient teachings remain relevant, accessible, and impactful in an increasingly digital world.

Conclusion

The integration of information technology (IT) into Buddhist education revolutionizes the accessibility and preservation of Dhamma teachings, allowing global audiences to engage with ancient wisdom through e-learning platforms, digital libraries, and virtual communities. While IT fosters inclusivity and democratizes access, challenges such as misinformation, misinterpretation, and digital overload threaten the authenticity and mindfulness central to Buddhist practice. Addressing these challenges requires collaboration between traditional institutions and technology experts, rigorous content curation, and training programs for educators. By adopting a balanced and mindful approach, IT can ensure that Buddhist teachings remain relevant, accessible, and impactful in the digital age.

Bibliography

Anderson, T. (2017). **Theory and practice of online learning.** Athabasca University Press.

Harvey, P. (2013). **An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices.** Cambridge University Press.

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). **Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media.** Business Horizons, 53(1), 59-68.

Scharmer, C. O. (2018). **The essentials of theory U: Core principles and applications.** Berrett-Koehler Publishers.

Smith, A. (2015). **Cultural heritage in the digital age.** Routledge.

Williams, P., & Tribe, A. (2000). **Buddhist thought: A complete introduction to the Indian tradition.** Routledge.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา